ANADOLU UYGARLIKLARI ANSİKLOPEDİSİ

6

GÖRSEL YAYINLAR

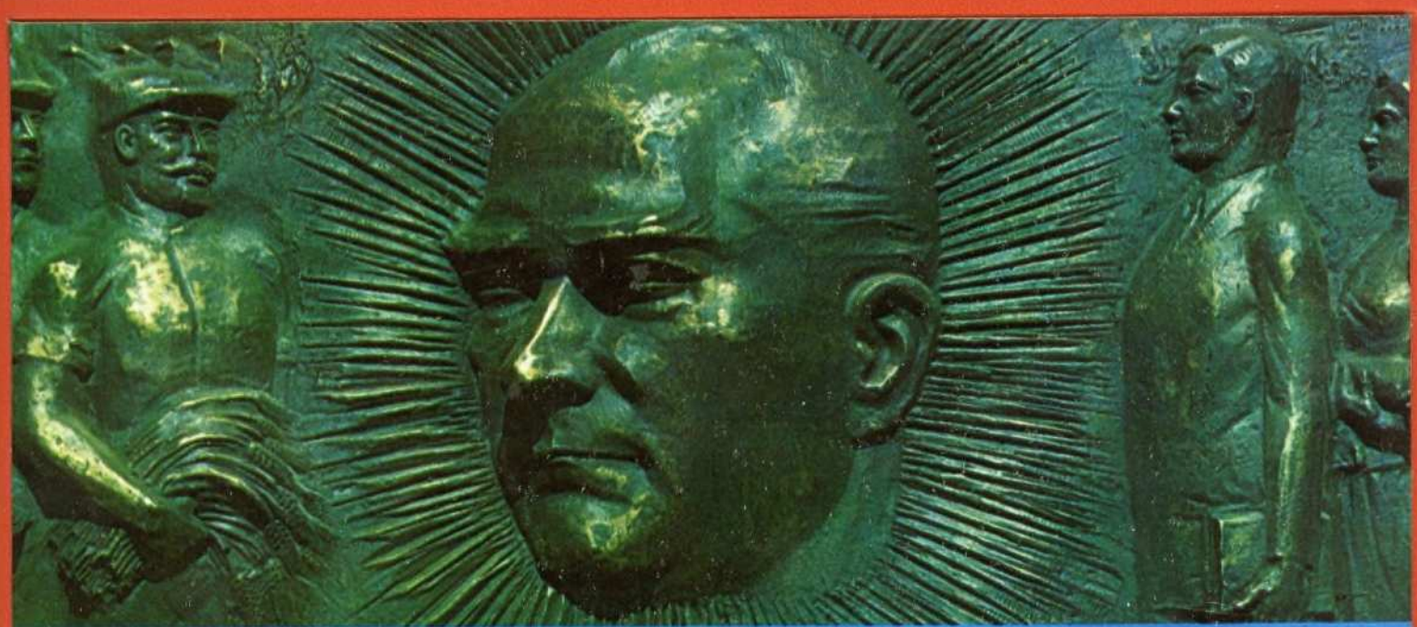

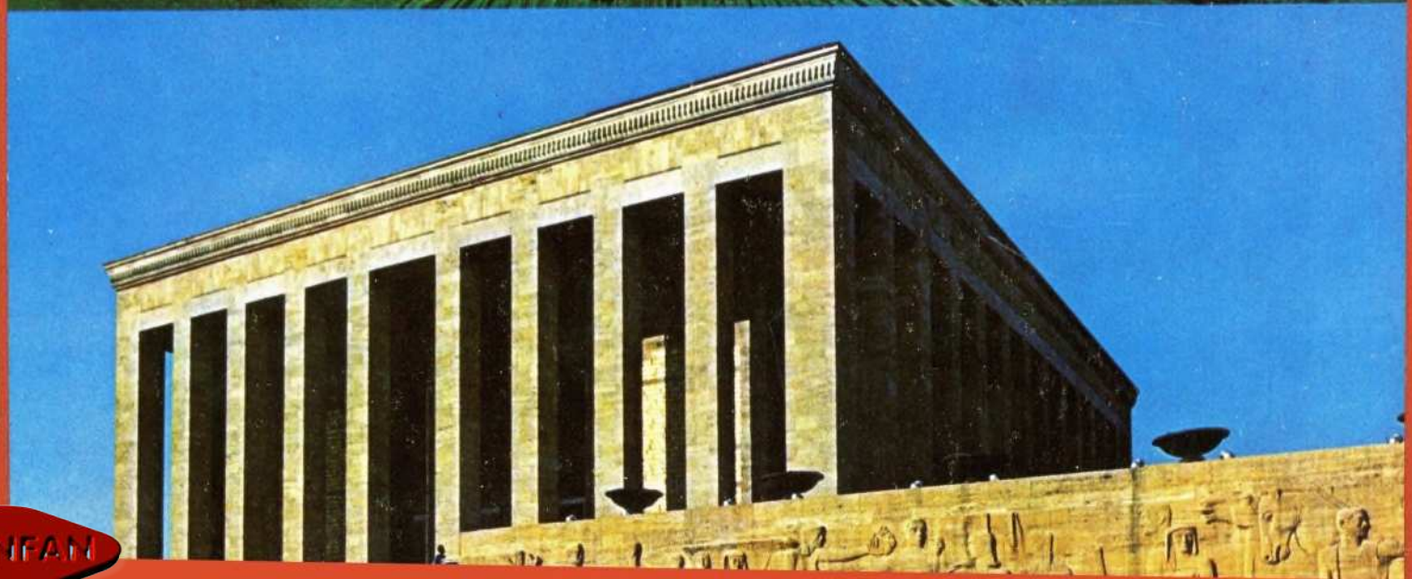

SCANFAN

LIBRARY OF
SCANFAN

ANADOLU UYGARLIKLARI ANSİKLOPEDİSİ

GÖRSEL YAYINLAR

scanfan

ANADOLU UYGARLIKLARI ANSİKLOPEDİSİ 6

scanfan

YAYINLAYAN
Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat ve Sanayi A.Ş. adına
Ragıp Yazır
GENEL YÖNETMEN
Vefa Ülkü
SORUMLU YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Eren
GENEL SEKRETER
Çiğdem Ülgen
TEKNİK YÖNETMEN
Mustafa Kibar
YAZI KURULU
Doç. Dr. Ali Dinçol
Dr. Oktay Belli
Doç. Dr. Veli Sevin
Doç. Dr. Mehmet Özsait
Doç. Dr. Somay Onurkan
Prof. Dr. Hakkı D. Yıldız
Prof. Dr. Semavi Eyice
Dr. Yusuf Halaçoğlu
Doç. Dr. Tuncer Baykara
Prof. Dr. Metin Sözen
Dr. Zeki Sönmez
Doç. Dr. Yıldız Demiriz
Dr. Filiz Çağman
Sezer Tansuğ
FOTOĞRAF YÖNETMENİ
Gültekin Çizgen
YAYIN YÖNETMENİ YRD
Aziz Erhan
Gülsüm Cengiz
MONTAJ
Cengiz HASTÜRK
SEKRETERLER
Reyhan Kocaçınar
Sevinç Doğruman
Serap Tatu
GRAFİK DÜZEN
Engin Çevik
Bilge Durbaş
HARİTALAR
Engin Çevik
DİZİN
Reyhan Kocaçınar
FOTOĞRAFLAR
Gültekin Çizgen
ABC Ajansı
Vefa Ülkü
Alpay Pasinli
Oktay Belli
Veli Sevin
Mehmet Özsait
Turhan Birgili
Aydemir Gökgöz
Ekrem Tolunay
Zeki Sönmez
Yılmaz Kâini
Görsel Yayınlar A.Ş. arşivi
RENK AYRIMI VE FİLMLER
Sistem Çözüm
Atlas Klişe Ofset
Erta
Cem Film
Coşar Şilliler
DİZGİ
Pano Grafik Reklam Organizasyon
BASKI
Yazır Matbaacılık Kollektif Şirketi
CİLT
Yazır Ciltevi

scanfan

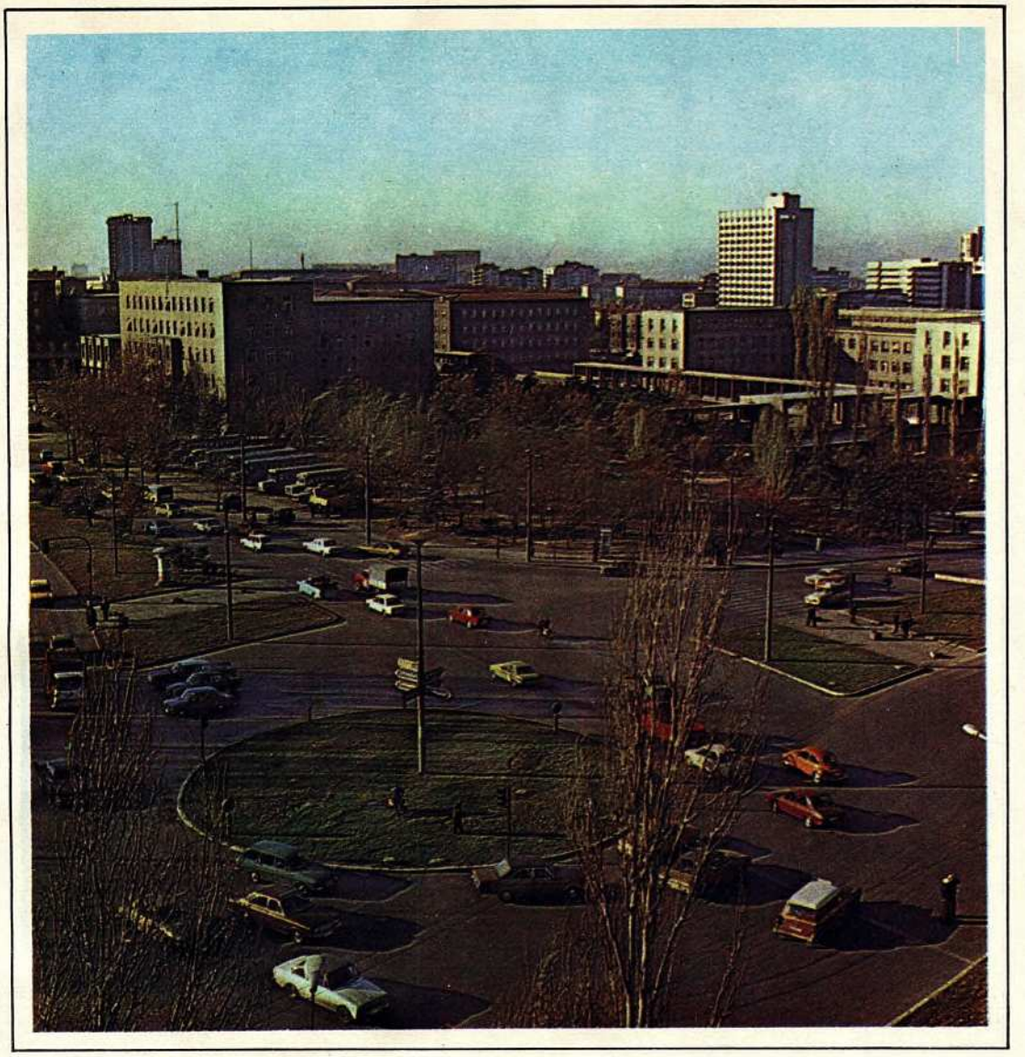

Ankara, Bakanlıklar.

devlet, kültür ilişkileri içinde olduğu ülkelere öğrenci göndermeye başlamış, bunlar dönüşlerinde eğitim yaptıkları ülkelerdeki gelişme ve anlayışları aktarmaya çalışmışlardır.
Mimarlık alanında görev almış yabancı mimarlar, bir yandan özellikle Ankara'da büyük boyutlu eserler verirken, öte yandan da ilgili eğitim kurumlarının İstanbul'da bulunması nedeniyle, bu kentte eğitime katılmışlardır. 1930'lu ve izleyen yıllarda Güzel Sanatlar Akademisi'nde yabancı uzman olarak Guilio Mongeri, Ernst Egli, Hans Poelzig, Martin Elsaesser, Bruno Taut, A.Vorhölzer, Gustav Oelsner, Wilhelm Schütte, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Clemens Holzmeister, Debes, Gustav Oelsner, Paul Bonatz, Friedrich Hess, Tiedje, Rolf Gutbrod, Gerhard Graubner, Dilz Brandi, Bruno Zevi, Jürgen Joedicke, Wilhelm Landzettel, Hans Koepf kısa veya uzun süre görev yapmışlardır. Ayrıca değişik amaçlarla Türkiye'ye gelmiş birçok uzman adına raslanmaktadır. Bunlar arasında İzmir Alsancak'ta yöresel imar planı için (1923) René Danger, Ankara'da biri Eski Ankara, biri de Yenişehir'de olmak üzere iki yöresel imar planı için (1924) Heussler, Ankara İmar Müdürlüğü Danışmanlığı, Ankara İmar planı ve Raporu (1928-1932), Mersin, Adana, Ceyhan, Gaziantep ve İzmit imar planları (1930-1939) için Hermann Jansen, İstanbul İmar Planı ve raporu (1933) için Herman Elgötz, Erzurum'un yeni kesimleri için yöresel bir imar planı (1933), Trabzon imar planı için (1933) Donat Alfred Agache İstanbul İmar Danışmanlığı, Bayındırlık Bakanlığı Şehircilik Danışmanlığı için (1935-1938) Martin Wagner, Ankara Siyasal Bilgiler Okulu'nda şehircilik dersleri için (1935-1946) Ernst Reuter, İstanbul imar planı için (1936-1950) Henri Prost, İstanbul'da Mesken Darlığı, Mesken Sefaleti, Mesken İnşaatı adlı rapor hazırlıyan ekonomist Gerhard Kessler, Ankara Hastahanesi, Ankara Tıp Fakültesi için (1940) Jean Walter, Ankara 19 Mayıs Stadyomu, İstanbul İnönü Stadyomu için (1938) Violi Vietti, Ankara Yapı ve Usta Okulu'nda öğretmenlik için (1940) F.Hillinger, İzmir imar planı ile ilgili ön çalışmalar ve rapor için (1948) Le Corbusier, İzmir İmar Planı Bürosu Başkanlığı, İstanbul Nazım Plan Danışmanı, İstanbul, Bursa imar planları için (1955, 1958) Luigi Piccinato, İstanbul Belediyesi Şehircilik Danışmanlığı için (1956-1960) Hans Högg, İzmir İmar Planı Bürosu Danışmanlığı için (1959-1961) Bodmer, İzmir Nazım planı Danışmanlığı için Stefan Ott, Bursa için bir imar planı taslağı ve işçi evleri projesi önerisi için (1956-1957) Bernard Wagner belirtilebilir. Bu sıralamadan da görülebileceği gibi, yabancı uzman sorunu belirli yoğunlukta uzun yıllar sürmüş, özellikle 1930-1940 arasında geniş çaplı uygulamaları birlikte getirmiştir.
Uygulamaların yanı sıra, mimarlık ve şehircilik konularında iki temel kuruluş olan Güzel Sanatlar Akademisi ve Yüksek Mühendis Mektebi'nde yeni yasal düzenlemeler yapılmış, daha çağdaş bir mimarlık eğitimi için olanaklar sağlanmıştır. 1927 yılında ülkemize gelen Ernst Egli, 1930-1936 yılları arasında görev yapacağı Akademi'ye atanmıştır. O güne kadar Guilio Mongeri veVedat Tek tarafından ulusal mimarlık akımı çerçevesi içinde sürdürülen mimarlık eğitimi, Ernst Egli'nin varlığıyla yeni bir aşamaya ulaşmış, uluslararası ilkeler doğrultusunda çalışmalar başlamıştır. Kısa zamanda ulusal mimarlık akımı dışında, çağdaş gelişmelere açık bir eğitim düzeni Akademi'de egemen olmuştur. Ernst Egli'yi Behçet Ünsal şöyle anlatıyor: **"...Çağdaş mimarinin ne olduğunu anlayan araştırmacı genç bir hoca idi. Egli fonksiyonel mimariyi öngörüyordu; iyi bir plancı idi, stil taraflısı değildi. Ama mahallî bir mimariyi öğütlüyordu; bunun için eski Türk mimarisinin ilmî bir şekilde**

scanfan

Ankara, Güven Anıtı.

araştırılmasını gerekli buluyordu; Güzel Sanatlar Akademisi'nde millî mimari seminerini kurduran odur." Gerçekten Ernst Egli yazdığı makaleler ve yayınladığı kitaplarla Türk mimarlığının ilginç özelliklerine değinmiş, uygulamacı, eğitimci yönünün yanı sıra, iyi bir araştırmacı olduğunu da göstermiştir.

Güzel Sanatlar Akademisi'ne atanan yabancı öğretim üyesi yalnız Ernst Egli değildi. 1936 yılında ünlü Alman eğitimci ve mimarı Hans Poelzig ile anlaşma yapılmış, ancak ölümüyle diğer bir mimar, Bruno Taut'a görev verilmiştir. Akılcı fonksiyonel anlayışta biçimlenmiş yapılarıyla tanınan, eğitimci yönü de ağır basan Bruno Taut'un ardından, Martin Elsaesser de konusu edilmesi gereken mimarlar arasındadır. Ancak Türkiye'deki uygulamaları sınırlı kalmıştır.

Yabancı mimarlarla eğitimde yapılmak istenen değişiklikleri, Celal Esat Arseven 1931 tarihli Yeni Mimarî adlı kitabının bir bölümünde, Güzel Sanatlar Akademisi ve Yeni Tedrisat başlığı altında şöyle açıklıyor: **"...O halde gözlerimizi bu tedrisata çevirmek ve mektepten yetişen mimarların Avrupadaki meslektaşları derecesinde yetişmesine gayret etmemiz lâzım gelmez mi? Hiç şüphe yok, birkaç seneden beri akademimizde bütün san'at şubeleri gibi mimariye de büyük ehemmiyet verilmektedir. Fakat yalnız bizde değil, Avrupa memleketlerinin akademilerinde de mimarî tedrisatının yanlışlığından şikâyet edilmektedir. Şimdiye kadar takip edilen usulün genç istidatları boğarak şahsiyetlerinin inkişafına bir mani olduğu ve eski klâsik fikirlerle yetişen talebelerin asrî telâkki ve ihtiyaçlara uyamadığı görülmektedir. Klâsik tedrisatın ancak bir malûmat ve tarih kabilinden öğretilmesi ihtimam edilecek bir meseledir. İşte bu sebebledir ki asrın yeni telâkkilerine göre şimdi bütün dünyada mimarînin ne gibi bir gayeye gittiğini bilmek lazımdır."**

Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki değişmelere koşut olarak, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi'nde de çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Mimarlık ve şehircilik alanında yeni düzenlemeler, eğitim kadrolarının oluşturulması yolunda iki yabancı mimar ilk dikkati çekenler arasındadır. Bunlardan birisi Avusturyalı Clemens Holzmeister, diğeri Alman Paul Bonatz'dır. Bu dönemin büyük boyutlu yapılarında adlarına rastladığımız bu mimarlar, bulundukları eğitim kurumunda sağlam ve düzenli bir mimarlık ortamının yerleşmesine çalışmışlar, daha sonraki kuşaklar üzerinde etkileri bir süre yaşamıştır. Kendi uygulamalarındaki tutumları bir yana, Türkiye'de gene de çağdaş gelişmeleri yansıtmayı bilmişlerdir. Clemens Holzmeister'in, kamu yapılarında anıtsal boyutlarda bazı öğeleri kullanmasına karşın, diğer yapılarında bölgesel mimarlığa yönelme görülür. Bu anlayışın bir oranda eğitime de yansıması doğaldır.

Burada belirtilmesi gereken bir önemli nokta da, bu kişilere başlayan tepkidir. Tepkinin önemli bir nedeni kamu yapılarının büyük bir bölümünün, tasarım ve uygulanmasının yabancı mimarlara verilmesidir. O dönemlerde ülkemizde yayınlanan mimarlık ve şehircilikle ilgili yazılar tarandığında, bu konular üzerinde sürekli durulduğu görülür. Yabancılarla birlikte, Türk mimarlara da olanak verilmesi isteklerinin yanı sıra -yazılanların bir bölümünde de görüleceği gibi- bu mimarların varlığıyla ulusal mimarlık anlayışının gelişmeyişi savıdır. Bu konu, yoğunluğu artarak sürekli işlenecek, sonuçları daha sonra görülecektir.

Eğitim kurumlarının durumu, bu kurumlarda görev almış sürekli uygulama olanağı bulan yabancı mimarların yanı sıra, yerli mimarların yaklaşımlarına da kısaca değinelim. Bilindiği gibi, mimarlıkta ortak bir dil, uluslararası bir tutum

scanfan

Üst: Ankara, Sergi Evi'nin değişiklikten sonraki durumu. Alt: Ankara, Gar Binası.

oluşturma çabaları 1920'li yıllarda başlamıştır. Bunların sonuçları ise, ülkemize 1930'lu yıllarda ulaşmış, ancak diğer ülkelerdeki ortamdan farklı biçimde yansımıştır. Başta Fransa, Almanya, Hollanda olmak üzere diğer ülkelerde bu akım kendine uygun bir toplumsal, ekonomik, kültürel altyapı bulmuş, buna koşut bir yapı teknolojisi geliştirmiştir. Bu tür bir teknolojiden o yıllarda uzak olan ülkemizde, ister istemez birçok araç ve gerecin getirtilmesi gerekmiştir. Ayrıca bu tutum, salt bu dönem içinde kalmamış, ülkemiz bu sorunla uzun bir süre karşılaşmıştır.

Koşullar zorlanarak da olsa, bu yıllarda yerli mimarlar, uluslararası üslubu benimseyerek, uygulama yapabilme olanakları aramışlardır. Bu tür bir anlayış ilk belirtilerini, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin sonlarında göstermeye başlamış, yabancı mimarlarla birlikte bazı örnekler ortaya çıkmıştır. Bu yapıların tanıtıldığı dergilerde, daha çok Kübik Mimari olarak adlandırılan örneklerin yayılmasında, değişik etkenler söz konusudur. Bunların başında -eğitim anlayışında olduğu gibi- tarihsel geçmişe yoğun biçimde yönelmenin yetersizliğinin ortaya çıkmasıdır. Eğitimle birlikte uygulamalarda da, bunu kanıtlama istekleri yerli mimarlarda tutku derecesindedir. Bu yolla mimarlarımız, bir yandan yabancı mimarlarla yarışabilme olanağı bulmakta, öte yandan çağın gelişmelerinden geri kalmamaktadırlar. Kuşkusuz o yıllarda toplumumuzda, her açıdan dış dünyaya açılma, yeniliklerin ülkemize hızla aktarılma istekleri, mimarlarımızı da etkilemiş olmalıdır. Böylece çağdaş bir toplumda, mimarlarımız da ürünleriyle buna koşut bir ortam yaratacaklardı.

Bu dönem ürünleri tümüyle gözden geçirilince, ortak bazı özellikler dikkati çekmektedir. Artık Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ndeki temel noktalardan kaçınılmaktadır. İlk olarak, yapılar hangi amaca yönelik kullanılacaksa, onun çözümüne çalışılmakta, buna göre biçimlendirilmektedir. Böylece cephelere önem veren anlayıştan uzaklaşılmaktadır. Bu durum ister istemez, eskinin tersine yalın cepheleri gündeme getirmekte, yoğun bezemelerden cepheleri arındırmaktadır. Ayrıca betonarme iskelet düzeni -gittikçe yoğunluğunu artırarak- yapılara egemen olmaya başlamaktadır. O günün dergilerinde yayınlanmış veya günümüze ulaşabilmiş bazı yapılar incelendiğinde, genellikle uluslararası üslubun gereği, kübik kütle anlayışı, geniş cam cepheler, serbest bir tasarım, düz çatılar hemen dikkat çekmektedir. Ayrıntılarına inildikçe, değişen öğelerin sayısı artabilir, ancak ilk anda sıralananlar bile, kısa süre içindeki büyük ayrımı ortaya koymaktadır. Ayrıca bu dönemde, Le Corbusier, Ozenfant, Erich Mendelsohn gibi ünlü mimarların eserlerindeki bazı özelliklerin bize de yansıdığı görülmektedir.

Bu dönemin oluşumunda katkısı olan bazı mimarlara ve genel özelliklerine kısaca değinmek gerekirse, bunların başında Alman **Ernst Arnold Egli** gelmektedir. 1983 doğumlu mimar Ernst Egli 1927-1940, 1953-1955 yılları arasında Türkiye'de bulunmuş, eğitim ve uygulama çalışmalarıyla belirli bir anlayışın simgesi olmuştur. Bunlar içinde Milli Eğitim Bakanlığı Danışma Mimarlığı, Güzel Sanatlar Akademisi Öğretim Üyeliği (1930-1936), Türk Hava Kurumu Başmimarlığı (1936-1940), Ankara Siyasal Bilgiler Okulu'nda ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde Şehircilik ve Bölge Planlama dersleri konuk öğretim üyeliği görevleri vardır. Özellikle 1936 yılında gerekli değişimlerin yapılmadığı, ödenek verilmediği gerekçesiyle istifa ettiği Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'ndeki görevi önemliydi. Dönemin Alman mimarlık okullarındaki ders programlarına benzer biçimde düzenlenen Modern Mimarî Atölyesi, rasyonel-fonksiyoncu bir mimarlık anlayışını gündeme getirmekteydi.

scanfan

Üst: Ankara, İller Bankası Genel Müdürlüğü. Alt: İstanbul, Radyoevi. Yan sayfa: İstanbul, Taşlık Gazinosu.

Mimar Sinan (1954), Şehirciliğin ve Memleket Planlamasının Esasları (1957), Geschichte des Staedtebaues/Şehirciliğin Tarihi (1959-1962) adlı kitapları dışında, birçok yapısı da bulunan Ernst Egli, çok yönlü çalışmaları olan bir kişiydi. Uygulama ve tasarımları arasında Ankara'da Musiki Muallim Mektebi/Devlet Konservatuarı (1927-1928), Divan-ı Muhasebat / Sayıştay (1928-1930), Erkek Ticaret Okulu (1928-1930), İsmetpaşa/Zübeyde Hanım Kız Enstitüsü (1930), Mülkiye Mektebi/Siyasal Bilgiler Fakültesi (1935-1936), Atatürk Orman Çiftliği Marmara Köşkü ve Türk Hamamı, İsviçre ve Irak sefaretleri, İstanbul'da Bebek Ragıp Devres Villası (1932), Niğde, Tavas, Kızılcabölük, Yeşilyuva, Kale, Balıkesir, Edirne'nin kent planları belirtilebilir. Tüm bunların dışında Ernst Egli, yapıların çevresiyle birlikte düşünülmesini, modern mimarlığın uluslararası bilim ve tekniğe dayandırılmasını, ülkemizde ilk savunan kişilerdendir. Bir yazısında bunu şöyle vurguluyordu: **"...Benim kanaatime göre zevk meselesinde levanten devri artık kat'i olarak bertaraf edilmelidir. Genç nesle dürüst ve mantıkî fikirler, tabii şeklin ilahî hüviyeti telkin edilmeli, gençlik buna alıştırılmalıdır."** Ernst Egli bu düşüncelerini uygulama aşamasına aktarmış, geçmiş üslubların yeniden canlandırılması eğilimlerini taşımamış, işlevsel uluslararası mimarlığın ülkemizde en yalın örneklerini vererek, bu tutumunu tüm yapılarına yansıtmıştır.

Türkiye'de yoğun uygulama olanağı bulan yabancı mimarların içinde Avusturyalı **Clemens Holzmeister** önde gelmektedir. 1886 yılında doğan Clemens Holzmeister, ilk kez 1927 yılında Milli Savunma Bakanlığı binasının yapımı konusuyla ilgili olarak Ankara'ya gelmiş, daha sonra bunu diğerleri izlemiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi'ndeki öğretim üyeliği 1946-1949 yılları arasındadır. Bu sürede ülkemizde, daha sonra çalışmalarıyla varlıklarını kanıtlayacak birçok mimarın yetişmesine katkısı olan Clemens Holzmeister, özellikle Ankara'daki yapılarıyla dönemin en büyük olanaklarına kavuşmuş, daha sonra bu nedenle sürekli eleştiri konusu olmuştur. Büyük boyutlu bu yapıları arasında Milli Savunma Bakanlığı (1928-1930), Genelkurmay Başkanlığı (1929-1930), Ankara Orduevi (1930-1933), Harp Okulu (1930-1935), Cumhurbaşkanlığı Köşkü (1931-1932), Güven Anıtı (1932-1936, Anton Hanak - Josef Thorak ile), Merkez Bankası (1931-1933), İçişleri Bakanlığı (1932-1934), Ticaret Bakanlığı (1933-1935), Yargıtay (1933-1934), Emlak Kredi Bankası (1933-1934), Avusturya Büyükelçiliği (1935-1936), Büyük Millet Meclisi (1938-1960) sayılabilir. Bu örneklerde karşımıza çıkan özelliklerin başında, çağın gereği yalınlaşma isteği gelmektedir. Ancak bir yandan bölgesel mimarlığa eğilim, öte yandan devletin varlığını belirtmek amacıyla seçmeci tutum, Clemens Holzmeister'in yapılarının büyük bir bölümüne yansımıştır. Dönemin diğer mimarları üzerinde etkileri bugün de görülebilmekte, yurdun değişik yerlerinde benzer yaklaşımda kamu yapılarıyla karşılaşılmaktadır.

Yurdumuzda eğitimde ve uygulamada bulunmuş yabancı mimarlar arasında, ünlü çağdaş mimarlardan **Bruno Taut**'un (1880-1938) özel bir yeri vardır. Almanya'da dönemi içinde bir yandan yazıları, öte yandan eğitim, tasarım ve uygulamadaki girişimleri, sürekli kendini aşma, yenileme çabalarıyla varlığı kanıtlanmış bir mimardır. Kendi içinde belirli bir evrim geçiren Bruno Taut, Almanya'daki siyasal dalgalanmalar sonucu 1933'de Almanya dışına çıkmaya zorlanmış, eğilimlerine uygun bulduğu yerlerden Japonya'ya yerleşmiştir. 1936'da, 58 yıllık ömrünün son 2 yılını geçireceği çok sevdiği ülkemize gelmiş, Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyeliği, Kültür Bakanlığı Tatbikat Bürosu Şefliği

scanfan

görevlerinde bulunmuştur. Hayranı olduğu Atatürk'ün katafalkını yapmış, ondan 70 gün sonra ölmüş, isteği üzerine Edirnekapı'daki Türk mezarlığına, Şehitlik'e gömülmüştür. Türkiye'deki kısa süresi içinde çok yoğun çalışan Bruno Taut, bir yandan Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi gibi eğitim yapılarını, öte yandan Akademi'de değişik ve ilginç eğitim düzenini yürürlüğe koyabilmiştir. Bu arada, başta öğrencileri olmak üzere, herkesin yararlanabileceği Mimarî Bilgisi başlıklı kitabını 1938'de yayınlamış, uzun yıllar bu yolda tek kitap olarak kalmıştır. Türkiye dışı çalışmaları bir yana bırakılır, ülkemizdeki ürünleri sıralanmak istenirse, başta değindiğimiz Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1937) gelir. Diğerleri ise şunlardır: Ankara'da Atatürk Lisesi (1937-1938, Asım Kömürcüoğlu ile birlikte), Atatürk Politekniği (1937, uygulanmamış), Cebeci Ortaokulu (1938, Franz Hillinger'le birlikte), İzmir'de Kız Enstitüsü (1938), Trabzon'da Erkek Lisesi (1938), İstanbul'da Ortaköy Emin Vâfi Korusu'ndaki ev, Atatürk'ün Katafalkı (1938).

Yabancı mimarlar içinde, Türkiye'de kısa süre kalan Hans Poelzig ve Martin Elsaesser'e de kısaca değinelim. **Hans Poelzig** (1869-1936), 1935 yılında Türkiye'de bulunmuş, Ernst Egli'nin yerine Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyeliğine atanmış, 1936 yılında göreve başlamadan ölmüştür. Ünlü Alman mimar Hans Poelzig, 1.Dünya Savaşı öncesinde ilginç fabrikalar yapmış, dışavurumcu mimarlık döneminin öncülerinden biri olmuş, ayrıca eğitim görevini yürütmüş bir kişiydi. İstanbul Tiyatro ve Konservatuarı'na ait uluslararası yarışmada da birincilik ödülünü almıştı.

Alman **Martin Elsaesser** (1884-1957) 1935 yılında Türkiye'ye gelmiş, Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim üyeliği, Ankara'da Ulus'da Sümerbank Genel Müdürlüğü binasını (1935-1936) yapmış, gene Ankara'da yapımı düşünülen yeni mezarlığın düzenlemesiyle ilgili yarışmanın birinciliğini kazanmış, fakat bu projesi uygulanmamıştır.

Mimarların yanı sıra Türkiye'ye bu dönemde gelmiş şehircilere de değinmek gerekir. Bunlar içinde Alman **Hermann Jansen** 1928-1939 yılları arasında ülkemizle ilgili çalışmalar yapmış, Ankara İmar Müdürlüğü Danışmanlığı görevini yürütmüştür. Hermann Jansen özellikle Ankara'nın imar planıyla ilgilenmiş (1928-1932), bu arada Mersin, Adana, Ceyhan, Gaziantep ve İzmit imar planlarıyla da (1930-1939) uğraşmıştır. Ankara'nın imar planıyla ilgili çalışmalar boyunca, dönemin yazarlarının bu konudaki gelişmeleri belirten yazıları, günümüz için ilginç belge niteliği taşımakta, Türkiye'deki şehirciliğin evrimi konusunda açıklayıcı nitelikler göstermektedir.

Herman Elgötz, J.Lambert, Donat Alfred Agache, Martin Wagner, Ernst Reuter, Henri Prost gibi şehircilik uzmanlarının bu dönemdeki girişimleri de dikkat çekicidir. Bunlardan Alman **Ernst Reuter** (1889-1953), Türkiye'de bulunduğu (1935-1946) yıllarda şehircilik konularında verdiği derslerle tanınmış, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi içinde bir Şehircilik Enstitüsü kurma girişiminde bulunmuş, konusunda sürekli yayın yapmış bir kişidir. Fransız **Henri Prost** (1874-1959) ise, 1936-1950 yılları arasında İstanbul Belediyesi Şehircilik Uzmanı olarak bu kentin imar planı üzerinde çalışmıştır.

Birinci UlusalMimarlık Dönemi sonrasında,ülkemizde tasarım ve uygulama aşamasında çalışma olanakları bulmuş yabancı mimar ve şehircilerin yanı sıra, yerli mimarlarında kamu yapısı ve konut ürettikleri görülmektedir. Bunların başında Seyfi Arkan, Bekir İhsan Ünal, Şevki Balmumcu, Bedri Uçar, Semih Rüstem, Şekip Akalın, Abidin Mortaş, Celâl Biçer, Sedat Hakkı Eldem gelmektedir. Önemli sayıda kamu

scanfan

Üst: İstanbul, Fen ve Edebiyat Fakültesi. Alt: Ankara, Fen Fakültesi. Yan sayfa: İstanbul, Açıkhava Tiyatrosu, Spor ve Sergi Sarayı.

yapıları, apartman ve ev üretildiği bir dönemde, katkıda bulunmuş mimarlar kuşkusuz saydıklarımızla sınırlanmış değildir. Daha birçok mimar ülkenin her yerinde, özellikle büyük kentlerde birbirinden ilginç, dünyadaki gelişmelere koşut üretimde bulunmuşlardır. 1930'lu yılların bu yapıları, değişik açıdan özellikler taşımalarına karşın, hemen hemen tüm kentlerimizin sağlıksız biçimde biçim değiştirmesi nedeniyle yıkılmakta, her geçen gün örnekleri azalmaktadır. Düne kadar Ankara'nın kuruluş yıllarının simgesi olan bu yapılar, iz bırakılmamacasına ortadan kaldırılmış, tümüyle biçim değiştirmiştir. Bu durum, tüm ülke için yaygınlaştırılabilir.

Bu dönemden yapıları günümüze ulaşabilmiş mimarlardan birisi de **Seyfi Arkan**'dır (1903-1966). Güzel Sanatlar Akademisi'nin Vedat Tek Atölyesi'nde çalışan, 1928 yılında burayı bitirerek Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla Berlin Yüksek Teknik Okulu, Mimarlık Bölümüne giden, Hans Poelzig'in yanında yetişen Seyfi Arkan, 1933 yılında yurda dönmüş, Akademi'de şehircilik derslerine başlamıştır. Öğretim üyeliğinin yanı sıra, mimar olarak çok sayıda tasarım ve uygulaması bulunan Seyfi Arkan, özellikle Çankaya Hariciye Köşkü (1933-1934) yarışmasında birincilik ödülünü almasından sonra, Atatürk'ün özel mimarı olmuştur. Bu arada İstanbul'da Florya Cumhurbaşkanı Deniz Köşkü (1935-1936), Florya Yaverlik Dairesi (1935-1936), Florya Cumhurbaşkanı Umumî Kâtiplik Dairesi (1935-1936), Florya İçişleri Bakanı Köşkü (1936-1937), Ankara Çankaya Misafir ve Başbakan Köşkü (1936-1937), İller Bankası Genel Müdürlük Binası (1936-1937), Tahran ve Şimran'da Kışlık ve Yazlık Türkiye Büyükelçiliği (1937-1938), İzmit Halkevi (1938-1939), Adana Halkevi (1939-1940), İstanbul Ayazpaşa Üçler apartmanını (1933-1934) yapmıştır. Daha birçok yapısı bulunan Seyfi Arkan, sürekli yarışmalara katılmış, dönemin yoğun üretimde bulunan mimar ve şehircilerinin başında yer almıştır. Yapılarının bir bölümünde o dönem için ileri sayılabilecek denemelerde bulunmuş, değişik işlevli yapılarda bunu yansıtabilmiştir.

Seyfi Arkan ölçüsünde yapı üretmemesine karşın, bu dönemde yerli mimarlardan varlığını duyuran, ülke dışı gelişmeleri yakından izleyerek, çağdaş değerleri yansıtmaya çalışan kişilerden birisi de **Şevki Balmumcu**'dur (1905-1982). 1928'de Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitiren Şevki Balmumcu, birçok devlet ve özel kuruluşlarda çalışmış, 1933 yılında Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin düzenlediği uluslararası yarışmada, Ankara Sergi Evi için hazırladığı projeyle birincilik ödülü almıştır. Çağdaş ve ileri bir yorum getirdiği bu yarışmaya 16 Türk, 10 yabancı mimar katılmış, sonuçları o dönem için büyük yankılar yapmış, bir anlamda mimarlarımız varlıklarını kanıtlamışlardır. Daha sonra Paul Bonatz'ın Şevki Balmumcu'nun Sergi Evi'ni Ankara Devlet Operası'na dönüştürmesi, hem bir dönemin simgesi olan yapıyı ortadan kaldırmış, hem de mimarının artık yeni ürünler vermesini önlemiş, yaşamını değiştirmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın her evresinde varlığını duyuranların başında **Sedad Hakkı Eldem** gelir. 1908 yılında İstanbul'da doğan Sedad Hakkı Eldem, 1924'de Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiş, hocası Guilio Mongeri'nin Ankara'daki Ziraat ve Osmanlı bankaları yapımında bulunmuş, 1932 yılında Akademi'ye öğretim üyesi olmuştur. Daha öğrencilik yıllarında geleneksel Türk konutu, Topkapı Sarayı konusunda çalışmalara başlamış, bunu yaşamı boyunca sürdürmüştür. Öğretim üyesi olarak yabancı mimarların yanı sıra Akademi'de sürekli tarihsel değer taşıyan eserlerin saptanması, incelenmesi eylemlerini

scanfan

sürdüren Sedad Hakkı Eldem, bir yandan da Millî Mimarî Semineri adıyla anılacak araştırma kurumunu yönetmiştir. Mimarlık anlayışındaki ilk evresi Avrupa'dan döndükten sonraki yıllara rastlar. Bu dönem yapılarında Le Corbusier ve Bauhaus'un etkileri görülür. Yalova Termal Oteli. Ankara İnhisarlar Umum Müdürlüğü/Başbakanlık (1937-1938), İstanbul Fındıklı'da Elektrik Şirketi Deposu/Satie (1934) bu dönem ürünleridir.

Millî Mimarî Semineri çalışmaları doğrultusunda, İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi örnekleri içinde yer alan, Emin Onat ile birlikte ürettikleri İstanbul Fen ve Edebiyat Fakülteleri, Ankara Fen Fakültesi Sedad Hakkı Eldem'in ikinci evresinin özelliklerini taşırlar. Bu yolda Paul Bonatz'ın da katkıları dikkati çekmektedir. Taş ve yığma inşaat, geleneksel tekniklere yer veren yaklaşıma karşı ilk önemli değişme, Emin Onat ile birlikte yaptıkları İstanbul Adliye Sarayı'nda görülür. Bu örnek mimarın üçüncü evresi olarak gösterilebilir. Daha sonra, Skidmore-Owings-Merrill ile üretilen İstanbul Hilton Oteli'nin, Sedad Hakkı Eldem'in çalışmaları içinde önemli bir yeri vardır. Bugüne kadar bunu birçok yapısı izlemiştir. Değişik işlevli bu yapılar içinde Boğaziçi'ndeki yalıları özel bir grup oluşturmaktadır. Ayrıca uzun yıllar üzerinde çalıştığı, zengin bir arşiv oluşturduğu konut mimarlığı örneklerini sürekli yayınlamakta, bu konulara ilgiyi çekmektedir.

Genel özelliklerini, ürün vermiş bazı kişilere değinerek açıklamaya çalıştığımız Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Sonrası Gelişmeleri özetlersek, bu dönemin değişik dış etkiler altında biçimlendiğini söyleyebiliriz. 1930'lu yıllarda, diğer ülkelerde yönetimlerin, mimarlık ortamının oluşmasında belirli önerilerinin görülebilmesine karşın, ülkemizde böyle bir istek söz konusu olmamıştır. Bu yüzden ister yerli, ister yabancı olsun mimarlar büyük bir rahatlık içinde çalışmışlar, bu durum ürünlerine de yansımıştır. Oysa Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde genellikle kamuyla ilgili yapılarda tam bir bütünlük vardır. Benzer görünümü bu dönemde bulmak oldukça güçtür. Mimarlar tüm çabalarını diğer ülkelerdeki gelişmelere yetişmek, yabancı mimarların ülkemizdeki ürünlerini aşmak yolunda yoğunlaştırmışlar, bu durum bir anlamda geçmişe göre daha bilinçli tasarımcı-uygulayıcı bir kuşağı ortaya çıkarmıştır. Kuşkusuz daha önce de değindiğimiz gibi, başta mimarlık eğitimi yapan kurumlarda, örneğin Vedat Tek, Guilio Mongeri atölyelerine karşı, Ernst Egli'nin Modern Mimarî Atölyesi, köklü değişim isteğinin bir oranda göstergesidir. Ernst Egli'nin sunduğu program, çağdaş mimarlık anlayışının gereklerine uygun düzenlenmişti, ancak tüm isteklerinin karşılanmayışı nedeniyle ayrılmak durumunda kalmış, bunu Bruno Taut ve diğerleri izlemiştir. Yabancıların kalış süreleri dikkate alınırsa, eğitimde sonuç almak için çok kısa olduğu görülür. Tüm bu koşullara karşın, gene de bu dönemde eğitim görmüş mimarların yapılarında yenileşme istekleri ağır basar. İşlevi ön plana alan akılcı tutum, belirli bir oranda dönemi belirlemiştir. Ancak ulusçuluk ilkesi ışığında çağdaş yöntemlerle mimarlık yaratma istekleri, tüm bu değişik etkiler altında yeterli birikime ulaşamamış, yerli mimarların bir bölümü, bu ikilemi yaşamışlardır.

Bu dönemin bir diğer özelliği, çevreyle ilişki kurma, işleve göre biçimlendirme, bezemeden arınma, çağdaş yapı yöntemlerinin ülkemize aktarılması, onunla ilgili çimento ve demirin gereğinden çok kullanılmasıdır. Bu tür görünüme ulaşmış yapılar, salt büyük kentlerde kalmamış, tüm ülkede belirli yoğunlukta uygulanmıştır. Zaman zaman gereksiz biçim kaygıları söz konusu olmakla birlikte, bunları belirli bir

scanfan

İstanbul, Bebek Nuri Çapa Yalısı. Yan sayfa üst: Ankara, Anıt-Kabir. Alt sol: Ankara, Anıt-Kabir içi. Alt sağ: Ankara, Anıt-Kabir'den ayrıntı.

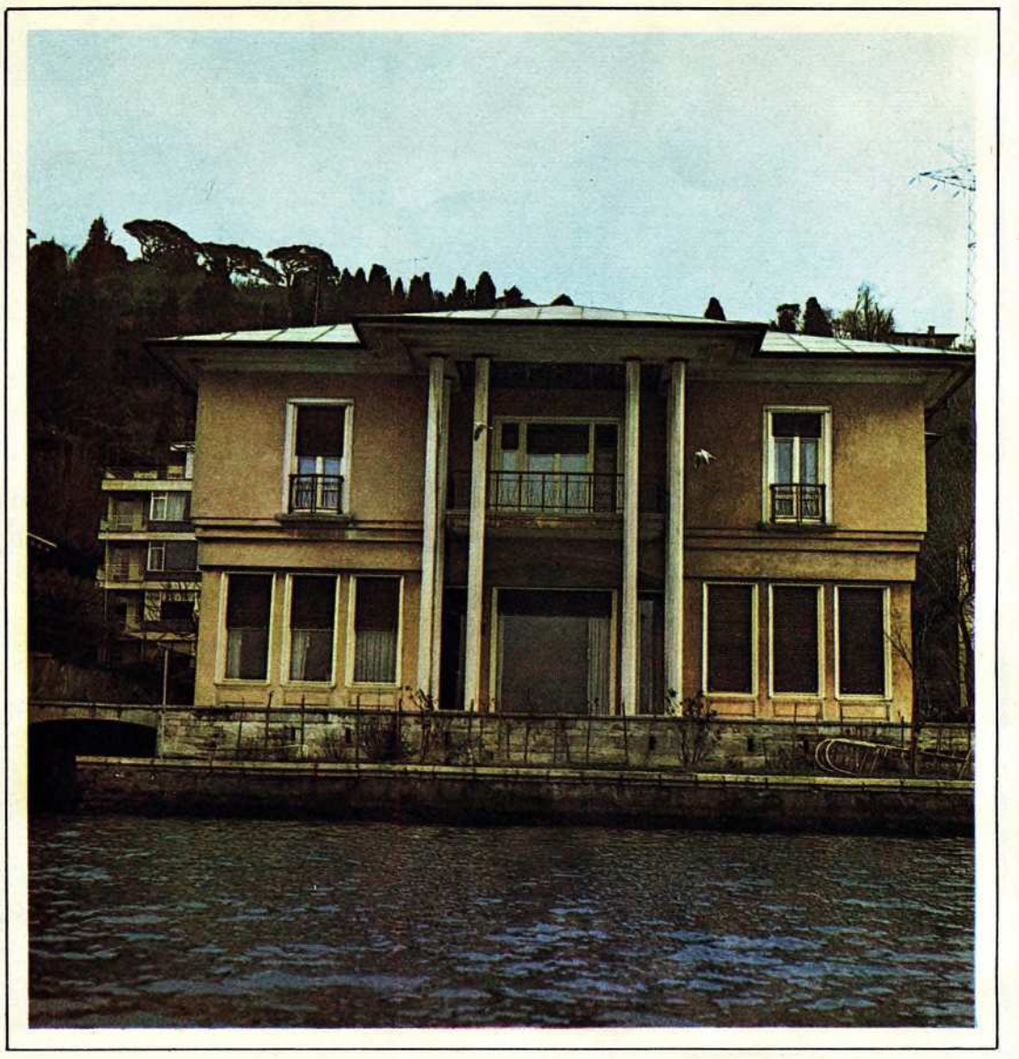

anlayışın özümlenme süreci içinde, ortaya çıkan sorunlar olarak görmek gerekir.

1930'lu yıllarda, özellikle kamu yapılarında görülen, bir anlamda seçmeci olan tutum, Almanya, İtalya gibi ülkelerdeki siyasal değişmelerin, mimarlıktaki etkilerinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Anıtsal girişler, yer yer taş kaplamalar, eskiyi anımsatan biçimci yaklaşımlar, daha çok büyük boyutlu kamu yapılarında karşımıza çıkmaktadır. Ancak önceki döneme göre iç-dış arasındaki ilişkiler daha sağlıklı kurulabilmiştir. Bu tür yapıların ilginç örnekleri, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde olduğu gibi, Kurtuluş Savaşı'nın sonuçlarını görmüş kentlerde yoğunlaşmaktadır.

Bu dönemde vurgulanması gereken diğer bir nokta da, uygulama yapan mimarların sayısı ve durumudur. Mimarlık eğitimi yapan kurumların çoğalması, mimar sayısının artmasına neden olmuştur. İlk önce Mimar, daha sonra adı Arkitekt olan mimarlık dergisinin çıktığı 1931 yılından başlayan sayıları taranırsa, çok sayıda mimar adına ve projesine rastlamak mümkündür. Tek bu derginin incelenmesi bile, mimarların o günlerdeki kaygılarını, dünyadaki gelişmeleri izleme isteklerini ortaya koyabilir. Ayrıca toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel değişmelere koşut olarak ülkemizde de mimarlık alanında ne gibi tartışmaların yapıldığı belirlenebilir.

Kısacası bu dönemde birçok olumlu gelişmelere karşın, çözüm bekleyen sorunların sayısı azalmamıştır. Bir yandan yerel malzeme kullanımı bırakılmış, ama buna karşılık ülke içinde yoğun biçimde üretimi sağlayacak bir program gündeme getirilememiştir. Devletçi bir ekonomi politikası izlenmesine karşın, yapı teknolojisi alanında buna koşut, geçerli çözümlere,gerekli örgütlenme düzeyine ulaşılamamıştır.

3.İKİNCİ ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ

1927'lerde başlayan değişmeler, belirli bir evrim geçirerek 1940'lara değin uzanmış, bunu 1940-1950 yılları arasında İkinci Ulusal Mimarlık Akımı olarak adlandırılabilecek dönem izlemiştir. 1927-1940 arasında özellikle iki önemli olay söz konusudur. Bunlardan birincisi 1938'de Atatürk'ün ölümü, ikincisi 1939'da 2.Dünya Savaşı'nın başlamasıdır. İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne girerken bu olayların salt mimarlıkta değil, tüm alanlarda etkisini göstermesi doğaldı. Bu yüzden daha 1930'lu yıllarda , İkinci Ulusal Mimarlık Akımı'nı besleyecek ortam ve düşünceler, dış ve iç etkilerle gelişmeye başlamıştır. Avrupa'da bu yoldaki gelişmeler 1930'larda başlamış, özellikle Almanya ve İtalya'da gerekli ortamı bulmuştur. Almanya'da Nasyonal Sosyalistler, İtalya'da Faşistler, geniş yığınları etkileyebilmek için, aşırı milliyetçi-ırkçı düşünceleri kendi emellerine uygun kullanıyorlardı. Tüm alanlarda olduğu gibi, mimarlık da bu ülkelerde güdümlü duruma gelmiş, daha önceki uluslararası sanat anlayışı yadsınmıştır. Bunun bir sonucu olarak kısa zamanda mimarlık Nasyonal Sosyalist ve Faşist partilerin uygun gördüğü biçime bürünerek, yoğun bir uygulama alanı bulmuştur.Anıtsal yönü ağır basan, simetriye önem veren, taş malzemeyi yeğleyen büyük boyutlu yapılar, Almanya ve İtalya'da kısa zamanda belirli bir yoğunluğa ulaşmıştır. Artık büyük gösteriler, önemli toplantılar, geniş yığınlara ulaştırılması gerekli duyurular bu yapılarda oluşturuluyor, mimarlık siyasal amaçlara yönelik kullanılıyordu. Kısacası devletin gücü buralarda yığınlara yansıtılabiliyor, ayrıca yayın araçları, gezici sergiler ve diğer yollarla bu tür bir mimarlık anlayışı dış ülkelere de ulaştırılıyordu. İster istemez teknolojisi gelişmiş veya gelişme yolunda olan ülkelerde bunun etkisi başlamış, Birleşik Amerika'dan Rusya'ya kadar

scanfan

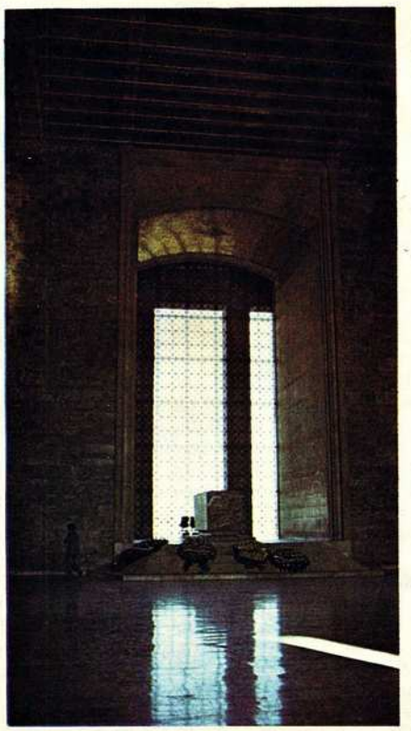

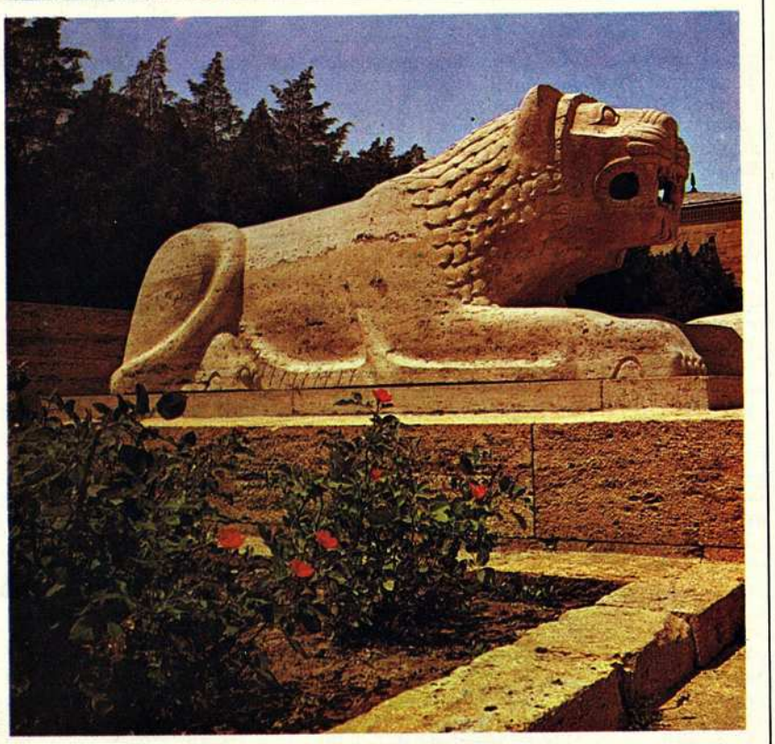

scanfan

İstanbul, Hilton Oteli.

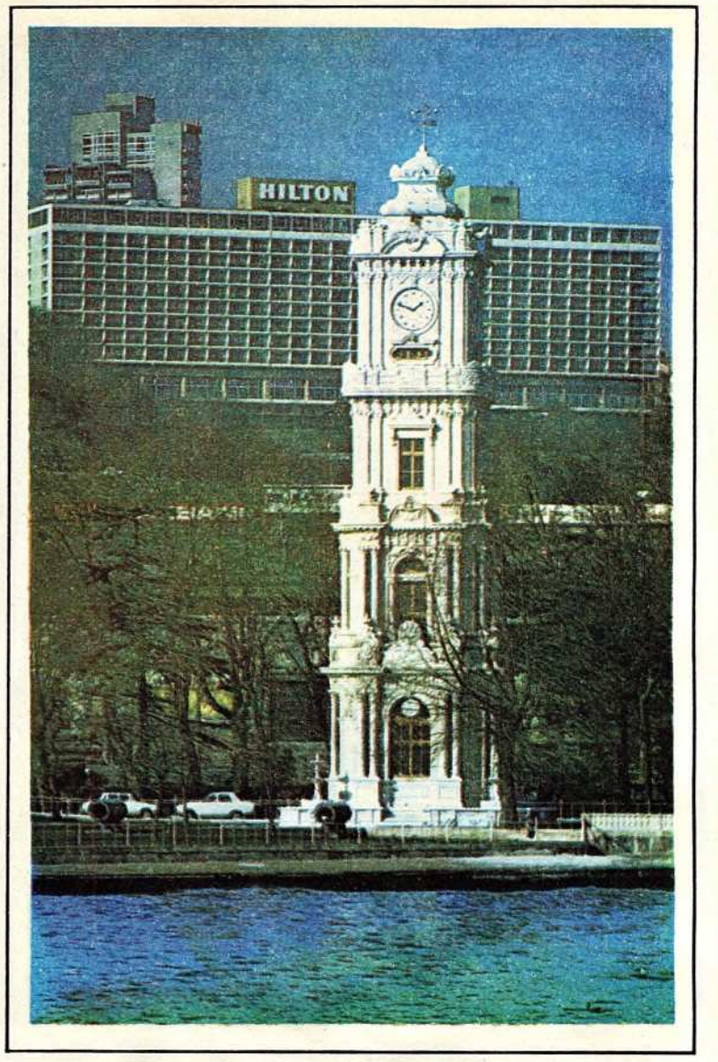

değişik nedenlerle de olsa, benzer uygulamalar kendini göstermiştir. Bu dönemin ünlü Alman mimarı Albert Speer'in hazırladığı, 1942'de Almanca ve Türkçe basılan Neue Deutsche Baukunst/Yeni Alman Mimarisi adlı kitap, girişimlerin ülkemize bir uzantısıdır. Gene Alman mimar Paul Bonatz'ın, Alman Mimarlık Sergisi'ni sunmak üzere Türkiye'ye gelmesi, ayrıca iki konferans vermesi, o günlerin ortamını yansıtmaktadır.

1940 yılında Arkitekt dergisinde Yerli Mimariye Doğru başlıklı yazısında ise Sedad Hakkı Eldem, o günlerdeki yaygın düşünceyi şöyle açıklıyor: "**...Manevi şartların vücut bulması biraz da rejim meselesidir. Bunlar daha ziyade kuvvetli rejimler ve millet tarafından tatbik edilebilir. Bu takdirde hükûmetlerin oynayabileceği rol çok büyüktür. İtalya'da yeni rejim kurulduğu zamandan beri her şubeye olduğu gibi mimariye de yeni idealler, formüller, doktrinler verilmiştir. Mimarlar kendilerine verilen direktif ve çerçeve dahilinde araştırmalar yaptıktan sonra bugüne mahsus karakteristik ve yerli bir mimarî üslûp yaratabilmişlerdir. Almanya'ya gelince, orada da yeni rejim mimarîyi büsbütün yeni bir yola sevketmiştir. O zamana kadar mevcud olan Enternasyonel üslûp terkedilmiştir. Bugün Almanya'da bütün sanatlar, mimarî de dahil olmak üzere, aynı ideali aynı lisan ile realize etmektedirler.**" Bu yıllarda mimarlarımız, iklim koşullarına uygun, geleneksel mimarlıkla ilişkili, yerli malzeme ve işçilikle yapı üretmenin gerekliliği üzerinde duruyorlardı. Bir bölümü ise, daha önce de konusunu ettiğimiz gibi, devletin mimarları yönlendirme isteğinin olmayışını yermekte, yetkili kurullarca bunun oluşturularak, gelecek kuşakların da bu doğrultuda yetişmelerinin sağlanmasını, uygulamaların denetlenmesini istemekteydi. Oysa başta Atatürk olmak üzere, o dönemin yöneticileri çağdaş bilimsel temellere dayalı bir ulusculuktan yanaydılar. Bunun dışında İtalya ve Almanya'da olduğu gibi, bu isteği değişik boyutlara getirmeyi düşünmüyorlar, geliştirdikleri kurumlarla amaçlarını somutluyorlardı.

Bilindiği gibi, yabancı mimarlara tepkiler bu dönemde yoğunluğunu artırarak sürdürülmüş, belirttiğimiz dış etkiler de İkinci Ulusal Mimarlık Akımı'nın hız kazanmasına neden olmuştur. Bu hız kazanmada, 1.Dünya Savaşı'nın da büyük etkisi vardır. Çünkü o yıllarda dışardan getirtilen birçok yapı malzemesi, koşulların değişmesi yüzünden getirtilemez olmuş, eldeki olanaklara dönülmek zorunda kalınmıştır. Böylece yerli malzemeye dönme savıyla yola çıkan bu akımı savunanlar, gerekli ortamı bulmuşlardır. Savaş ortamı ayrıca ulusal dayanışma düşüncesini güçlendirdikce, bunun bir oranda mimarlığa yansıması doğaldı. Gerçekten savaş ortamı ortadan kalkınca, bu tür nedenlerde zayıflamış, ardından kısa süre içinde değişmeler birbirini izlemiştir.

Burada kısaca belirtilmesi gereken bir diğer nokta da, Birinci Ulusal Mimarlık Akımı ile, 1940-1950 arasındakinin ayrıldıkları yerlerdir. Birincisi Osmanlı İmpartorluğu'nun son yıllarında yaygınlık kazanmaya başlamış, yaslanmak istediği kaynak, genellikle Osmanlı mimarlığının Sinan Dönemi olmuştur. İkincisinde ise, Türk sivil mimarisi, ulusalcılığın esin yeridir. Öteki nedenlerden birisi de, Güzel Sanatlar Akademisi'nde, 1934 yılında başlatılan Millî Mimarî Semineri'dir. Özellikle İstanbul ve Anadolu'dan birçok evin rölövelerinin yapılması, gerekli bilgilerin derlenmesi, belirli bir altyapı oluşturmuştur. Ayrıca o yıllarda Osmanlı döneminin simgelerini kullanmanın sınırlılığı, geleneksel konuta yönelmeyi kolaylaştırmış, bir anlamda halkla da bağ kurabilme olanakları aranmıştır. Tüm bu araştırma ve denemelere karşın, belirli bir sürede sonuç almanın zorluğuna, 1941 yılında yayınladığı bir yazısında Abidin

scanfan

Üst: İstanbul, Hilton Oteli cephesi. Alt: İstanbul, Belediye Sarayı.

Mortaş şöyle değiniyor: "**...Memleketimizde yeni ve milli bir mimarinin hemen doğmasını istemek boşuna bir zahmettir. Bu işin tahakkuku yalnız Türk mimarının sanat kifayeti ile kaim değildir. Devirler durulmadıkça sanat istikrar bulmaz. Yapı sahipleri mimara kıymet verebilecek vaziyete gelecek; azamî kazanç hırsı ticaretle sanatın paylarını ayırabilecek; mahallî bir yapı sanayii teessüs edecek, anlayışlı ve zevkli yapı işçileri yetişecek; umumî bir hüsnüniyet Türk mimarının lüzum ve hakkını kabul edecek ve ancak ondan sonra Türk mimarı yeni millî mimariyi yaratacaktır.**"

İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi ile ilgili genel yargılardan sonra, bu dönemin katkısı ve eleştirisi yapılmak istenirse, konu bazı başlıklar altında toplanabilir. Bu dönemde mimarlık eğitimi yapan kurumlar gittikçe örgütlenerek etkinliklerini artırmışlar, bunu Birinci Türk Yapı Kongresi'nin (1948) toplanması izlemiştir. Burada mimarlık ve şehircilik konuları toplu biçimde gündeme getirilebilmiştir. Yabancı mimarlara karşı girişimler, yarışmalara sürekli katılmayı birlikte getirmiş, bu yıllarda bir mimarlık örgütüne de gereksinim duyulmuştur. Mimarlığa koşut olarak şehircilik alanında da çalışmalar yoğunlaşmış, imar planlarının sayısı artmıştır. Benzer biçimde bir çalışma da, sivil mimarlık ürünleri konusundadır. Ulusal mimarlık düşüncesini temellendirmek üzere yapılan bu girişimler, bugün çoğu ayakta olmayan yapıların çizimlerinin günümüze ulaşmasını sağlamış, böylece yeterince inceleyemediğimiz Türk Evi, Türk Kenti konusundaki bilgilerimizin artmasına neden olmuştur. Ayrıca bu tür araştırmalar, yerli yapı malzemesi üretmenin gerekliliğini birlikte getirmiş, en azından bu sorunun tartışılmasını sağlamıştır. Tasarım, malzeme ve diğer açılardan yapılan araştırmalar, bölgelere göre çok değişik özellikler gösteren sivil mimarlığımızın, bulunduğu koşullar içinde değerlendirilmesi düşüncesini ortaya çıkarmıştır.

Bunlara karşın, daha önce de olduğu gibi temeldeki sorunlar çözülmeden, biçimsel bir yaklaşımla ulusal bir mimarlık yaratılmak istenmiştir. Dış ve iç etkilerle beslenen, duygusal bir düzeyde gelişen bu akım, savaş ve benzeri koşulların değişmesiyle, kısa sürede etkilerini yitirmiştir.

Bu dönemden günümüze birçok yapı ulaşmış bulunmaktadır. Bunların başında Anıt-Kabir gelmektedir. Bu boyutlarda olmamakla birlikte, başta Ankara ve İstanbul'da olmak üzere, yurdun her yerinde, daha çok kamu yapılarında, bu dönemle ilgili örneklere rastlanmaktadır. Özellikle Sedad Hakkı Eldem bu dönemde bu tür örneklere ağırlık vermiştir. Daha önce değindiğimiz için yinelemiyoruz. Ayrıca Güzel Sanatlar Akademisi'nde Sedad Hakkı Eldem, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi'nde Paul Bonatz ve bir oranda Emin Onat'ın varlığı, bu dönemde yetişen genç mimarları da benzer anlayış içinde tasarım ve uygulama yapmaya yöneltmiştir. Paul Bonatz ve Emin Onat'ın yaşam öyküsü ve yapıtlarına değinilince durum daha açıklık kazanmaktadır. Bu dönemin önde gelen adlarından **Paul Bonatz**'ın (1877-1956) Türkiye'ye ilk gelişi 1916, 1927 yıllarındadır. Bunu 1942 yılında Anıt-Kabir yarışmasındaki yargıcılar kurulu üyeliği izler. 1943'de Alman Mimarî Sergisi nedeniyle de ülkemize gelen, daha sonra 1943'de, Milli Eğitim Bakanlığı Teknik ve Mesleki Öğretim Müsteşarlığı yapı bürosuna danışman olan Paul Bonatz, Çanakkale Anıtı, İstanbul Radyoevi, İstanbul Adalet Sarayı yarışmalarının yargıcılar kurulunda bulunmuş, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi'nde (1946-1954) öğretim üyeliği yapmıştır. Türkiye'de dönemin devlet yapılarında ve özellikle öğretiminde büyük etkisi olan Paul Bonatz'ın, ülkemizdeki çalışmalarından bir bölümü şunlardır: Sedad Hakkı Eldem'in Ankara

scanfan

Üst: Ankara, Tandoğan Yurt Binası. Alt: İstanbul Dördüncü Levent. Yan sayfa sol: İstanbul, Fındıklı Akbank Genel Müdürlüğü. Sağ: İstanbul, Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu

Fen Fakültesi'nde danışmanlık, Ankara Falih Rıfkı Evi, Ankara Hava Terminali, Ankara Saracoğlu Memur Evleri Mahallesi (1945-1946), Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu, Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu (1948), Ankara Sergi Evi'nden değiştirilerek Büyük Tiyatro (1948), Ankara Milli Kütüphane, İstanbul Bebek Sultan Korusu'nda Sirel Binası, İstanbul Ortaköy Emin Vafi Korusu'nda apartman, İzmir'de T.Belling, G.Özkok ile Büyük Efes Oteli, Emin Onat ile İstanbul Taşkışla binasının yeniden düzenlenmesi.

Türkiye'de mimarlık alanında özel bir yeri olan **Emin Onat** (1908-1961) ise, sürekli evrim göstermiş, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin örgütlenmesinde çalışmış, ulusal ve uluslararası boyutta ün yapmış, Orhan Arda ile birlikte kazandıkları Anıt–Kabir yarışmasıyla bunu yaygınlaştırmış bir mimardır. Çalışmaları şöyle özetlenebilir: Hamidiye ve Mahmudiye, Kepirtepe Köy Enstitüleri (1941-1942, Leman Tomsu ile), İstanbul Göztepe Villa Meral (1941), Ankara Atatürk Anıt-Kabir (1942-1953, Orhan Arda ile), İstanbul Moda Emin Onat Evi (1944), İstanbul Fen ve Edebiyat Fakülteleri (1944, Sedad Hakkı Eldem ile), Bursa Vali Konağı (1945-1946), Bursa Uludağ Sanatoryumu (1946, Leman Tomsu ile), Bursa Yapı ve Kredi Bankası (1948), İstanbul Adalet Sarayı (1949, Sedad Hakkı Eldem ile), İ.T.Ü. Taşkışla Binası değişim ve onarımı (1950, Paul Bonatz ile), İstanbul Emin Onat'ın Annesinin Evi (1951), Ankara Kavaklıdere Cenap And Evi (1952), Ankara Zafer Meydanı'nda Gazino (1952), Ankara Çankaya Cumhurbaşkanlığı Sekreterlik Binası (1953), İstanbul Taksim Mete Caddesi'nde apartman (1955), İstanbul Sanayi Kalkınma Bankası (1955), İstanbul Nişantaşı Yüksel Apartmanı (1955), Ankara Hayat Apartmanı (1956), Ankara Emniyet Sarayı (1956), İstanbul Moda Sporel Apartmanı (1956-1957), İstanbul Moda Marmara Apartmanı (1956-1957). İstanbul Moda Deniz Kulübü (1956-1957), İstanbul Gümüşsuyu Büro Binası (1961).

Paul Bonatz, Sedad Hakkı Eldem, bir oranda Emin Onat ve diğer bazı mimarların eserleri topluca incelendiğinde, kesme taşın kullanım biçiminde, mimarlık öğelerinin arasındaki oranda, pencere ayrıntılarında, saçaklarda, biçimci bir yaklaşımın egemen olduğu görülür. Yapıların anıtsal görünümlere ulaşabilmesi için, değişik öğelerden yararlanılmış, ayrıntıların çözümünde büyük bir titizlik gösterilmiştir. Bunu Anıt-Kabir başta olmak üzere, İstanbul Fen ve Edebiyat Fakültesi'nde, Ankara Fen Fakültesi'nde, Çanakkale Anıtı'nda, İstanbul Radyoevi'nde, İstanbul Taşlık Gazinosu'nda ve diğerlerinde gözlemek mümkündür. Kuşkusuz başta Avrupa ülkelerindeki örneklerinden bir oranda ayrılıklar taşısalar da, bu yapılarda ortak nitelikler görülmektedir.

4. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ SONRASI GELİŞMELER

1940'lı yılların sonlarına doğru, İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin özellikleri yeni gelişmelerin etkisiyle, mimarlık ortamımızda yavaş yavaş ağırlığını yitirmeye başlar. Bunun ilk belirtisi İstanbul Adalet Sarayı yarışmasının sonuçlarıdır. Yarışmayı kazanan Emin Onat - Sedad Hakkı Eldem'in, İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin büyük boyutlu yapılarını üreten kişiler olmalarına karşın, bu yarışmaya sundukları projeyle, geçmişten uzaklaşan,uluslararası mimarlık ortamına yaklaşan bir tutum izledikleri görülür. Mimarlıkla ilgili yayınlarda da benzer durumlar görülmeye başlar. Yazıların büyük bir bölümünde çelişkili yaklaşımlar görülse de **"...dava temelinden bozuktur. Bu temelin sağlam bir zemine atılması için ise milli mimari davasına ait bugüne kadar mütemadiyen bahsolunan iklim, fonksiyon, plan tekniği, sadelik, proporsiyon, ritm ve röleve gibi beylik tasniflerle 'karlı ovalar,**

scanfan

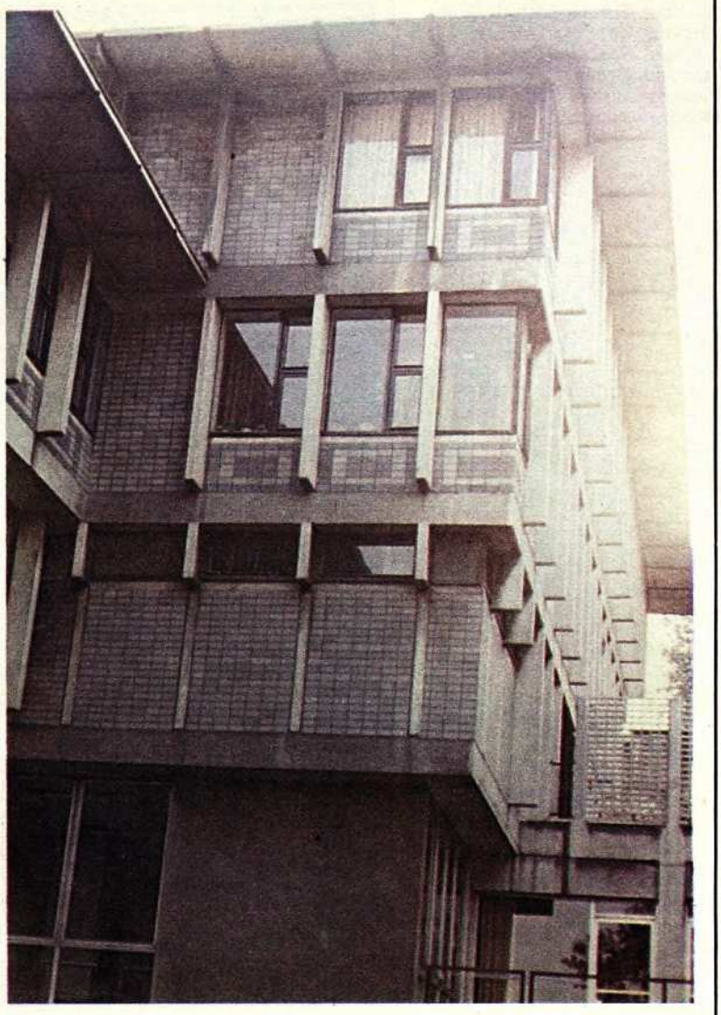

dumanlı dağlar' gibi tabiatı tamamlayan şaheserlerimizin ufuklara Türk damgasını vuran silüetleri karşısında gösterilen hayranlıktan evvel hal olunması icabeden birçok içtimai meseleler karşısında bulunuyoruz" biçiminde açıklamalara, eleştirilere rastlanmaktadır. Seyfi Sonad'ın ardından Orhan Alsaç ise: **"...Onun için milli mimari demek, gazetelerde yazılıp herkese tavsiye edildiği ve Profesör Bonatz'ın yaptığı gibi, eski eserlerimizin bugün bize güzel görünen fakat hiçbir ihtiyacımızı karşılamayan motiflerini alıp binalarımızın üstüne takmak değildir. Bugünün Türk mimarisi bugünün tekniği ile bugünün ihtiyaçlarına cevap veren mimaridir"** cümleleriyle eleştiriden öte, çözümlere doğru gitmektedir.

2.Dünya Savaşı sonrasında ülkemizde Alman etkisinin zayıflaması, ilişkilerimizin yönü ve biçiminin değişmesi,ister istemez mimarlık ortamımızı da etkilemiş gözükmektedir. Belirttiğimiz eleştiri ve açıklamalarla birlikte, artık salt Alman kültürel ortamının yansıması dışında, diğer ülkelerdeki gelişmeler de ülkemizde tartışılmakta, sonuçları değişik yollarla izlenmektedir. Mimarlar bir noktaya saplanıp kalmaktan çok, daha bağımsız çalışma yöntemleri aramaktadırlar. Bunun nedenlerinden birisi değindiğimiz gibi, 2.Dünya Savaşı sonrası gelişmelerdir. Bu arada ülkemizde de çok partili yaşam, önemli değişiklikleri birlikte getirmiş, liberal-kapitalist düşünce ve programlar yeğlenmeye başlanmıştır.

Bu yıllarda dünyada ilginç denemeler söz konusudur. Savaş sonrası yakılıp yıkılan kentler hızla onarılmaya, teknolojide atılımlar yapılmaya, dönemin ünlü mimarları değişik açılardan üretimde bulunmaya başlamışlardır. Yalnız yıkılan kentlerin çağdaş şehircilik ilkelerine göre yeniden yapılmasıyla yetinilmeyip, Uydu Kentler düşüncesi uygulamaya dönüştürülmektedir. Doğal olarak savaş sonrasının öne çıkardığı sosyal konut sorununa çözüm aranmakta, tek yapı düzeyinden öte tüm kenti içeren çalışmalar yapılmaktadır.

Dünyadaki hızlı gelişmeler, bu yıllarda olanakların elverdiği oranda ülkemize aktarılmaya, ulusal mimarlık akımının etkileri gittikçe zayıflamaya başlamıştır. Artık yeni biçimler aranmaya, teknik olanaklar denenmeye -kişisel düzeyde de olsa- yeni bir arayış içinde mimarlık ortamımız değişime uğramaktadır. Örnekler salt İstanbul Adalet Sarayı'nda kalmayarak, diğer yarışmalara da yansımaya başlamıştır. Bunu İstanbul Belediye Sarayı (1953), İstanbul Sheraton Oteli (1959) sonuçları izlemiştir. Artık bağımsız biçimlerle çözüme gitme eğilimleri eğitimde de görülmekte, daha önce ulusal mimarlık akımı içinde ürün vermiş kişilerde bile, değişime yol açmaktadır. Eğitimdeki yabancı mimarların katkılarının da uzun süreli olmaktan çıktığı gözlenmektedir. Bülent Özer'in **"...Akademi ve İTÜ Mimarlık Fakültesi gibi Türkiye'nin en önemli iki mimarlık müessesesine hakim olan anlayış, milli mimari ile monümental mimari fikirlerini, aşağı yukarı 1951 yılına kadar, bütün katılığıyla devam ettirebilmiştir"** biçimde yansıttığı durumdan, bu kurumlar kısa sürede sıyrılabilmişler, ayrıca Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin açılmasıyla, eğitim kurumlarında yaygınlaşma olmuştur. Daha sonra bunu Karadeniz Teknik Üniversitesi izleyecektir.

Bu yıllar ayrıca mimarlık bürolarının çoğalması ve yaygınlaşması dönemidir. Bayındırlık Bakanlığı ve diğer kamu kuruluşları tarafından üretilen projelere tepkiler gene bu yıllarda çoğalmış, 1952'de Mimarlık ve Şehircilik Müsabakalarına Ait Yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle bağımsız büroların yarışmalara katılma oranı büyümüştür. 1954'de ise Mimarlar Odası'nın kurulabilmesine olanak

scanfan

Üst: Ankara, Etibank. Alt: İstanbul, Taksim Atatürk Kültür Merkezi. Yan sayfa sol üst: İstanbul, Sheraton Oteli. Sağ üst: İstanbul, Orduevi. Sol alt: Ankara, Ankara Oteli. Sağ alt: Ankara, Danıştay.

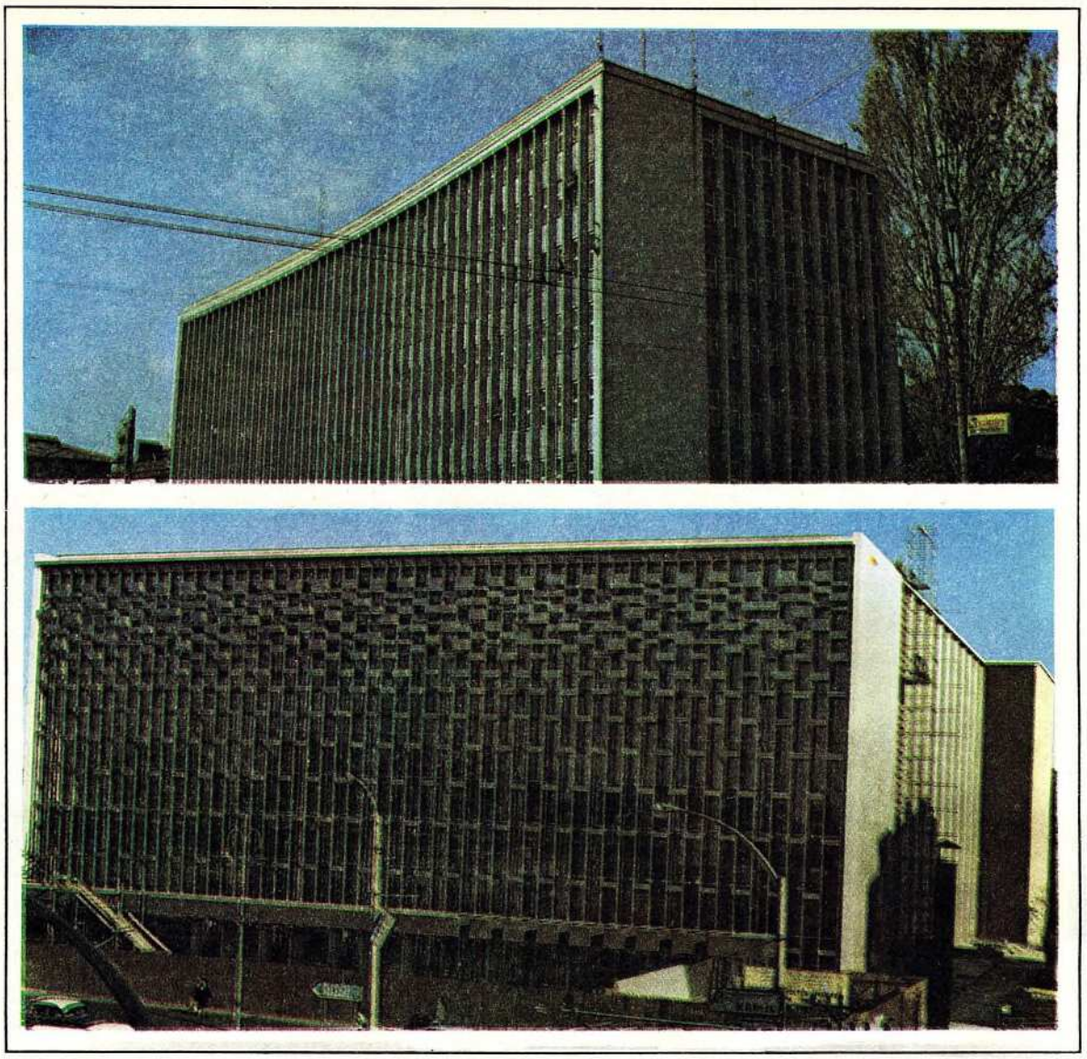

sağlayan yasanın çıkmasıyla, örgütlenme sorunu çözülebilmiş yabancı mimarların sayısı da gittikçe azalmıştır.
1950'li yıllarda eğitim, örgütlenme, tasarım ve uygulama alanında ortaya çıkan tüm bu gelişmelere karşın, genede biçimsel bir aktarma söz konusudur. Bu yüzden bazı eleştirmenler bu yılları **"... Türk mimarlığının dış yayınlarla ve dış etkilerle beslendikleri bir devredir"** biçiminde yargılamaktadırlar. Toplumsal konulara gerektiği oranda yer verilmeyişi de, diğer bir eleştiri noktasıdır.
1950'lili yıllarda eleştiri konusu olan noktaların, 1960 ve sonrasında ağır ağır gündeme geldiği görülmektedir. Bunun en belirgin nedenlerinden birisi siyasal, toplumsal alandaki değişikliklerdir. Artık her alanda geniş bir tartışma ortamı doğmuş, buna koşut olarak mimarlar ve şehirciler daha önce altı çizilmemiş sorunları gündeme getirebilmişlerdir. Eğitim ve araştırma kurumları da çalışmalarını yoğunlaştırmaya, kapsamlarını genişletmeye başlamışlardır. Bu, salt İstanbul ve Ankara'daki eğitim kurumlarının konusu olmaktan çıkmış, yeni kurulan üniversite ve araştırma merkezlerine de yayılmıştır.
Ayrıca bu dönemde bir yandan üniversite planlamaları, öte yandan toplu konut, sanayi yapıları konusunda gözle görülür çalışma ve uygulamalar, toplumdaki hızlı değişmeye koşut gelişmelerdir. Şehircilik alanında da benzer durum saptanabilmektedir. Ancak nüfusun hızla artışı, toplumsal, ekonomik koşulların zorlamasıyla büyük kentlerimize başlayan göç, büyüyen sanayileşme istekleri, yeni sorunları birlikte getirmiş, kentlerimiz çok kısa süre içinde biçim değiştirmişlerdir. Gecekondu sorununun en büyük boyutlara ulaştığı bu yıllarda, gerekli önlemler alınmadığından, kentlerimizin sağlıklı, planlı biçimde gelişmeleri de güçleşmiştir. Üstelik sanayileşmiş ülkelerde tarihsel ve kültürel değerler büyük bir özenle korunup değerlendirilirken, ülkemizde iz bırakmamacasına yıkılmakta, geçmişle gelecek arasında bağ kurma olanağı da ortadan kalkmaktadır. Bunun en yakın örneği Ankara'dır. Cumhuriyetin kurulduğu günlerde, dar olanaklarla üretilen, döneminin tüm özelliklerini yansıtan eserlerden, bugün çok az örnek ayaktadır. Gelecek kuşaklara aşama aşama Cumhuriyet Türkiyesi başkentinin gelişmesini, artık somut biçimde gösterme olanağı yoktur.
Özetlersek, bu dönemde mimarlık eylemlerimizde belirgin biçimde değişme söz konusudur. Dünyadaki ünlü mimarların ürünlerinin benzerleri üretilmekte, yoğun şehircilik çalışmaları yapılmakta, bilimsel araştırmaların düzeyi her geçen gün artmakta, toplu konut üretimleri, sanayi yapıları mimarlığı ön plana gelmekte, üniversite planlamalarının sayısı artmakta, tarihsel ve kültürel verilerin, geçmiş mimarlık ürünlerinin değerlendirilmesi çalışmaları ise tüm güçlüklere karşın sürdürülmektedir.
1950 sonrası bazı tasarım ve uygulama örneklerini sıralayarak,İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi SonrasıGelişmeler başlıklı bölümü bitirelim. İstanbul Belediye Sarayı (Nevzat Erol, 1953), İstanbul Hilton Oteli (Skidmore-Owings-Merill-Sedad Hakkı Eldem, 1953), İstanbul Dördüncü Levent Konut Yerleşmesi (Kemal Ahmet Arû, 1954), Adapazarı Sakarya Hükümet Konağı (Nişan Yaubyan - Enis Kortan - Hanıtyan Vapurciyan - Avyerinos Andoniadis, 1956), Yeşiltepe Yapı Kooperatifi (Rahmi Bediz - Demirtaş Kamçıl, 1956), Ankara Kocatepe Camisi (Yarışma Projesi: Vedat Dalokay, Uygulanan Proje: Hüsrev Tayla, 1957), Ankara Banknot Matbaası (Abidin Mortaş, 1957), İstanbul Ataköy Konut Yerleşmesi (Ataköy İmar Bürosu Şefi: Ertuğrul Menteşe, Tip Planları: Ertuğrul Menteşe - Ümit Asutay - Yümnü Tayfun - Muhteşem Giray - Tuğrul Akçura - Eyüp Kömürcüoğlu, 1958), Ankara

scanfan

scanfan

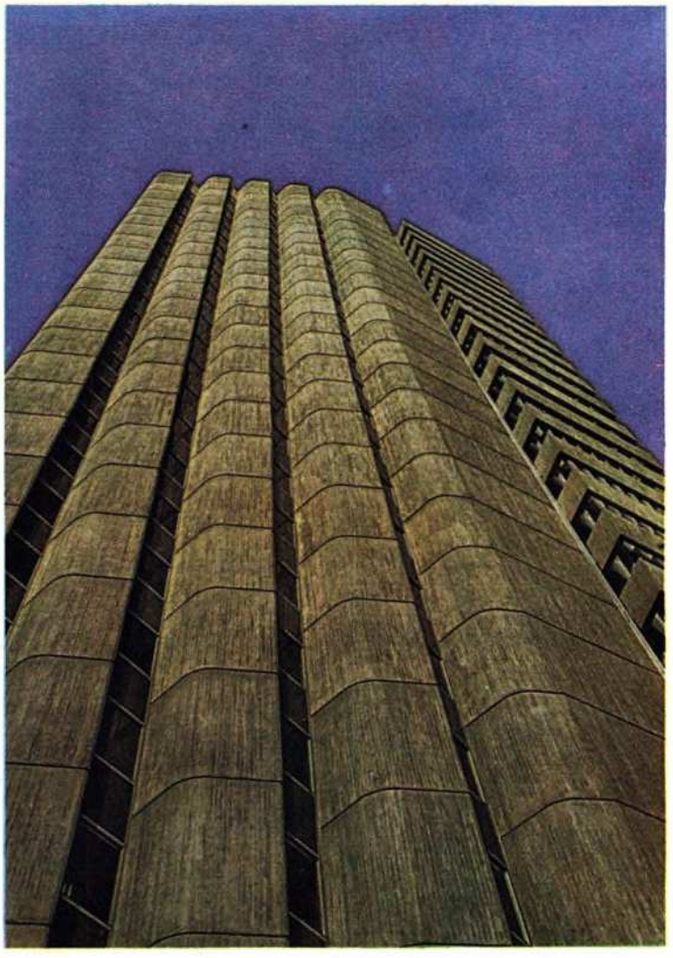

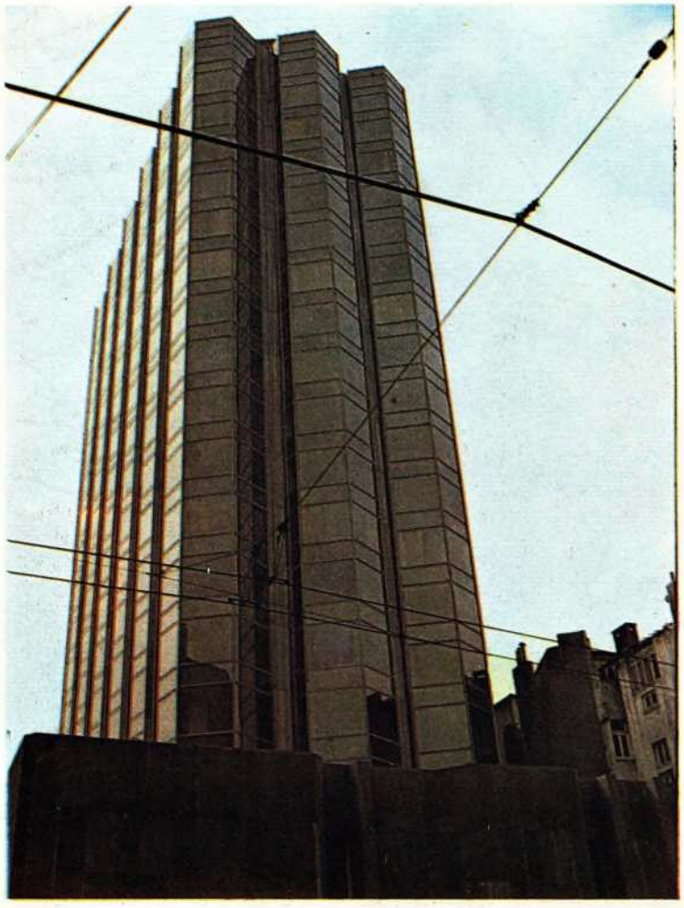

scanfan

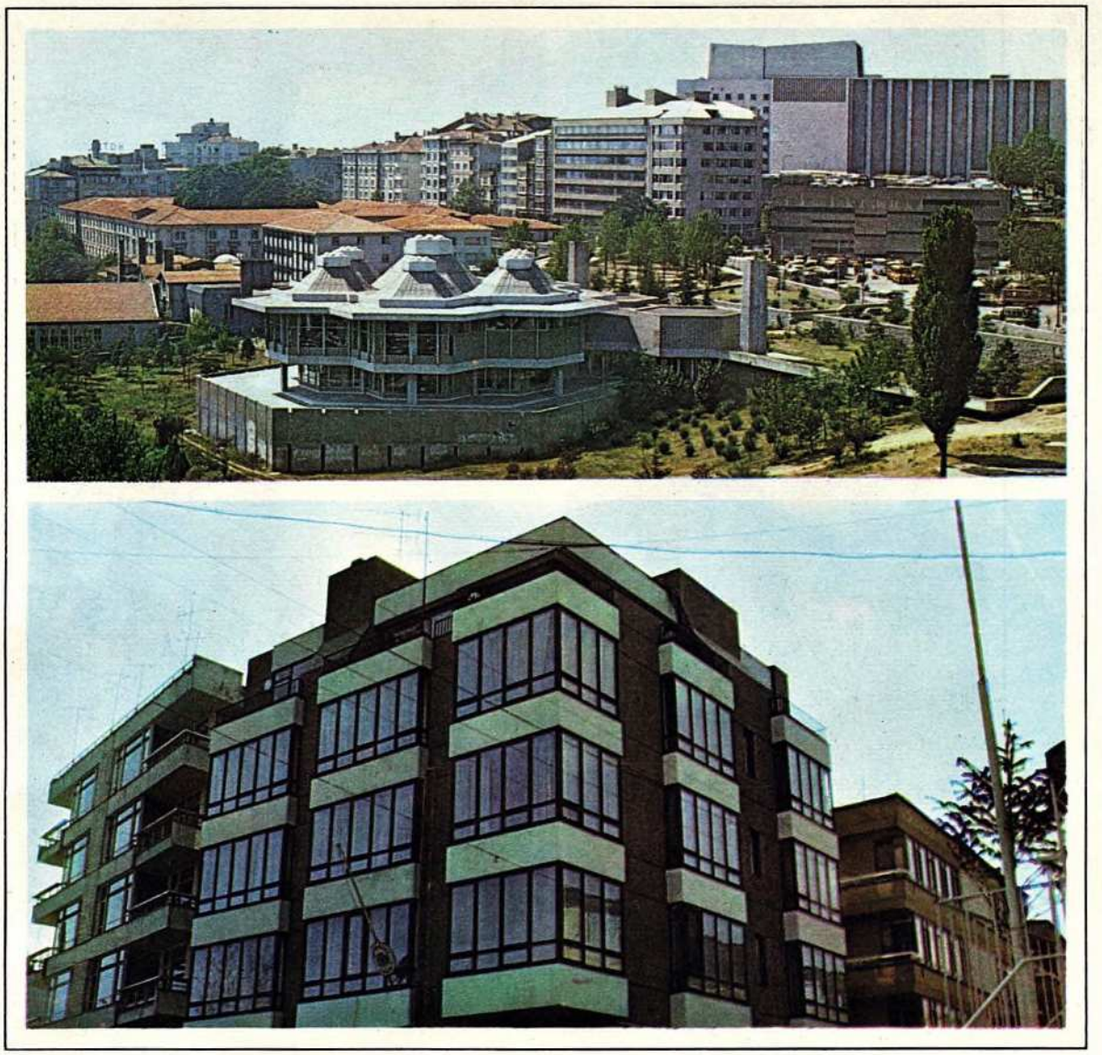

Üst: İstanbul, Taksim Atatürk Kitaplığı. Alt: Ankara, Ece Apartmanı. Yan sayfa sol üst: Ankara, İş Bankası Genel Müdürlüğü. Sağ üst: Ankara, İş Bankası Genel Müdürlüğü binasından ayrıntı. Sol alt: İstanbul, Odakule. Sağ alt: İstanbul, Odakule'den ayrıntı.

Spor Sarayı (Mesut Evren - Nihat Haseki, 1947-1958), Belçıka Brüksel Uluslararası Sergisi'nde Türk Pavyonu (Muhlis Türkmen - Utarit İzgi - Hamdi Şensoy - İlhan Türegün, 1957-1958), Ankara Şehirlerarası Otobüs Terminali (Asım Mutlu - Utarit İzgi - Muhteşem Giray, 1959), Ankara Ulus İşhanı ve Çarşısı (Orhan Bolak - Orhan Bozkurt - Gazanfer Beken), Ankara İstatistik Genel Müdürlüğü (Tuğrul Devres - Vedat Özsan), Ankara Etibank Genel Müdürlüğü (Tuğrul Devres - Vedat Özsan), Ankara Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (Enver Tokay - Behruz Çinici - Teoman Doruk, 1959), Ankara Türk Standartları Enstitüsü (Vedat Dalokay, 1959), Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü (Emin Onat, 1956-1959), Ankara Kızılay İşhanı (Enver Tokay - İlhan Tayman, 1959), İzmir Efes Oteli (Proje: Paul Bonatz, Uygulama: Fatin Uran, 1959), İstanbul Sheraton Oteli (Kemal Ahmet Arû - Tekin Aydın - Hande Çağlar/Suher - Yalçın Emiroğlu - Altay Erol - Mehmet Ali Handan, 1959), Büyük Ankara Oteli (Marc J.Saugey, 1960), Ankara Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kampüsü (Behruz Çinici - Altuğ Çinici, 1963), Ankara Fen Lisesi (Behruz Çinici - Altuğ Çinici, 1963), Ereğli Demir Çelik İşçi Sitesi (Vedat Özsan - Yılmaz Sanlı, 1962), Ankara Stad Oteli (Doğan Tekeli - Sami Sisa, 1962), Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi (Nihat Güner - Mustafa Polatoğlu, 1963), İzmir Ege Üniversitesi (Doğan Tekeli - Sami Sisa, 1963), Karadeniz Teknik Üniversitesi Makina ve Elektrik Fakülteleri (Doğan Tekeli - Sami Sisa, 1963), Ankara İşçi Sigortaları Hastanesi (Cevdet Beşe, 1963), İstanbul Ticaret Odası (Orhan Şahinler, 1963), İstanbul Chrysler Sanayii Anonim Şirketi Otomontaj Fabrikası (Doğan Tekeli - Sami Sisa, 1963-1964), Ankara Gülhane Askeri Tıp Akademisi (Yılmaz Sanlı - Yılmaz Tuncer - Güner Acar, 1964), Ankara Hacettepe Üniversitesi (SİSAG, Yöneten: Sabih Kayan, 1965), Ankara Hindistan Büyükelçiliği (Sedad Hakkı Eldem - Orhan Çakmakçıoğlu, 1965), Ankara Tandoğan Öğrenci Yurdu (Şevki Vanlı - Ersen Gömleksizoğlu, 1965), Zonguldak İşçi Sigortaları Hastanesi (Şaziment Arolat - Neşet Arolat, 1966), İstanbul-Şişli İETT Sitesi (Leyla Turgut, 1958-1966), İstanbul Arçelik Fabrikası (Aydın Boysan, 1967), Ankara OR-AN Toplu Konut Yerleşmesi (Şevki Vanlı, 1968), Ankara - Çankaya İş Bankası Memurları Yapı Kooperatif Evleri (Kadri Erkman - Ayhan Böke, 1968), Ankara Danıştay (Doğan Tekeli-Sami Sisa, 1968), Ankara Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü(Rahmi Bediz-Demirtaş Kamçıl,1968),Ankara Toprak Mahsulleri Ofisi (Vedat Özsan-Cengiz Bektaş - Oral Vural, 1968), İstanbul Atatürk Kültür Merkezi (Hayati Tabanlıoğlu, 1969), İstanbul İTÜ Ayazağa Kampüsü (Kemal Ahmet Arû - O.Bekiroğlu - E. Bekiroğlu - S.Özgökmen - G.Koçer - E.Bilcan - Ö.Candaş - A.Yılmaz - N.Önal - A.Öztürk - A.Börekçioğlu, 1970), Ankara Devlet Karayolları Genel Müdürlüğü (Fikret Cankut - Aktan Okan, 1970), İstanbul Akbank Genel Müdürlüğü (Sedad Hakkı Eldem, 1970), Diyarbakır Ziya Gökalp Üniversitesi Kampüsü (Kemal Ahmet Arû - Yıldırım Sağlıkova - Yalçın Sağlıkova - Emre Arû, 1970), Ankara ME-SA Toplu Konut Yerleşmesi (Aykut Mutlu, 1970), İzmir Halkapınar Olimpiyat Tesisleri (Harbi Hotan, 1971), Ankara İran Kültür Merkezi (Abdullah Kuran, 1971), Çorum Binevler Sitesi (Altuğ Çinici - Behruz Çinici, 1971), Bursa Oyak-Renault Otomobil Fabrikası (Doğan Tekeli - Sami Sisa, 1971-1972),Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı - Devlet Yatırım Bankası (Ertur Yener - Erdoğan Elmas - Zafer Gülçur, 1974), T.K.İ. Genel Müdürlüğü - Ankara (Yıldırım Sağlıkova - Yalçın Sağlıkova, 1974), Bodrum ve Datça Tatil Siteleri (Ersen Gürsel - Nihat Güner - Öcal Ertüzün - Mehmet Çubuk, 1974), Ankara Ulusal Kitaplık

scanfan

Sol: Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü. Sağ: Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü binasından ayrıntı.

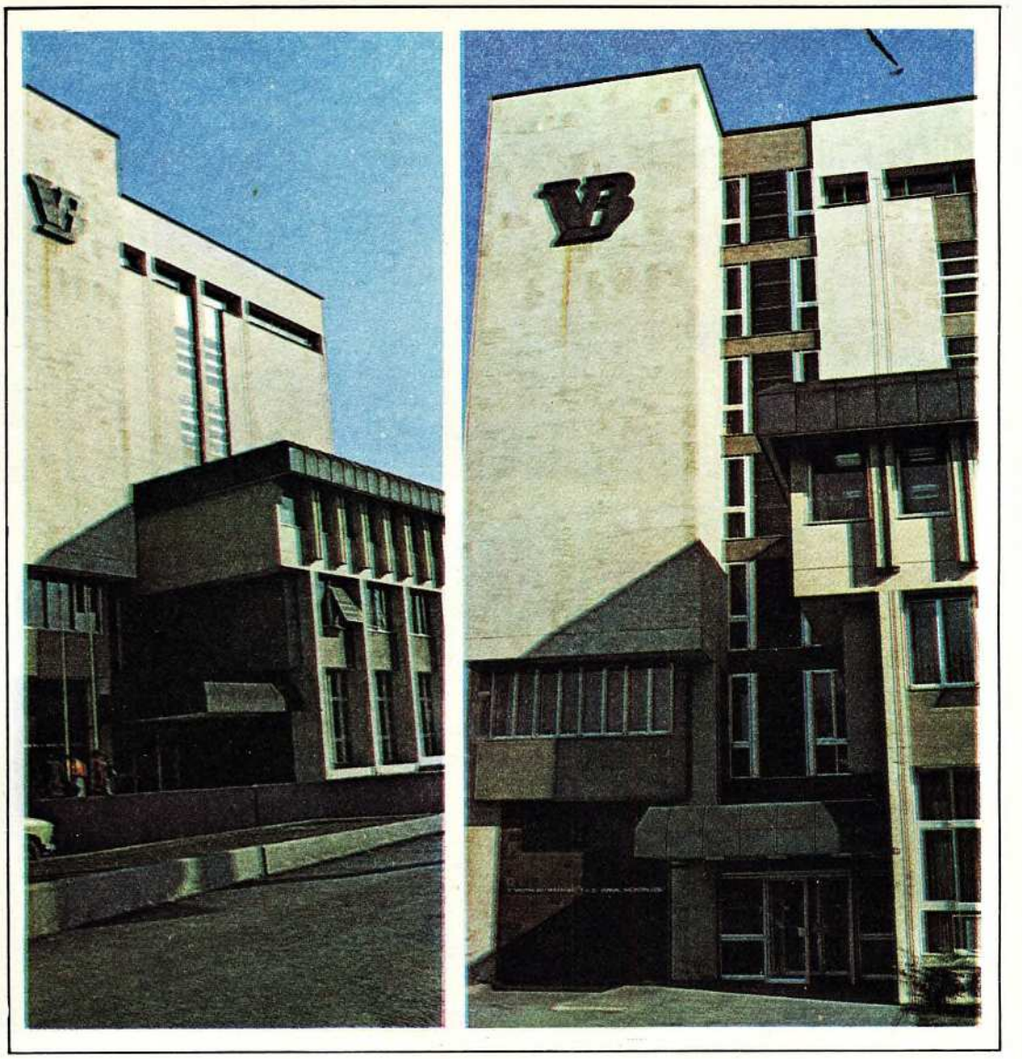

(Orhan Akyürek - İnal Uşşaklı - Ünal Demiraslan - Demir Gökmen), Boğaziçi Köprüsü ve Çevre Yolları Yönetim ve Bakım Binaları (M.Konuralp - Salih Sağlamer, 1975), İstanbul Sanayi Odası - Odakule İş Merkezi Binası (Kaya Tecimen - Ali Kemal Taner, 1970-1975), Yalova Yüksel Sahil Sitesi (Yüksel Okan, 1975), T.E.K. Genel Müdürlüğü (Tanju Kaptanoğlu, 1976), İstanbul -Altunizade Huzur Hastanesi ve Dinlenme Evi (Samim Oktay, 1976), İzmit - KORDSA Kord Bezi Sanayii ve Ticaret A.Ş. Tesisleri (Tamay Sütmen - Yılma Koçak, 1976), İzmir Resim ve Heykel Müzesi (Muhlis Türkmen, 1977), İzmit Kıyı Kesimi Planlaması (Fatih Gorbon - Ertun Hızıroğlu - Yalçın Gültekin, 1977), Elazığ Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi (Ziya Taralı - Berrak Seren, 1977), İzmit Lassa Lastik Fabrikası (Doğan Tekeli - Sami Sisa, 1977), Tarsus Belediyesi Sebze ve Meyve Hali Tesisleri (İTÜ Mimarlık Fakültesi Döner Sermaye Çalışması, 1977), Ankara Türkiye İş Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü (Ayhan Böke-M. Yılmaz Sargın, 1978), Yapı ve Kredi Bankası Bayramoğlu Dinlenme Tesisleri (Doğan Tekeli - Sami Sisa), Ankara Atatürk Kültür Merkezi (Filiz Erkal - Coşkun Erkal, 1981), İstanbul Yüksek Denizcilik Okulu (Murat Artu - Yusuf Dino, 1981).

BİBLİOGRAFYA

ACHLEITNER, F., "Clemens Holzmeister (çev. M. Kamil)", *MTRE Bülteni*, n.5-6, İstanbul,1976, s. 55-57.

AHMAD, F., *İttihat ve Terakki*, İstanbul, 1971.

ALSAÇ, Ü., "Türk Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Devrindeki Evrimi", *Mimarlık*, n. 121-122, Ankara, 1973, s. 12-25.

ALSAÇ, Ü., *Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi*, Trabzon, 1976.

ALTAN, M., "Mimar Muzaffer", *Mimarlık*, n. 2, Ankara, 1958, s. 36-38.

AREL, A., *Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimârisinde Batılılaşma Süreci*, İstanbul, 1975.

ARSEVEN, C.E., *Yeni Mimarî*, İstanbul, 1931.

ARSEVEN, C.E., *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul, 1955-1959.

ARSEVEN, C.E., *Türk Sanatı*, İstanbul, 1970.

ASLANOĞLU, İ., "Dışavurumcu ve Usçu Devirlerinde Bruno Taut (1880-1938)", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, c.2, n. 1, Ankara, 1975, s. 23-30.

ASLANOĞLU, İ., *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı*, Ankara, 1980.

ATAY, F.R., *Çankaya, Atatürk Devri Hatıraları*, c. 1-2, İstanbul,(tarihsiz).

BATUR, A., "Yıldız-Serencebey'de Şeyh Zafir Türbe, Kitaplık ve Çeşmesi", *Anadolu Sanatı Araştırmaları*, n.1, İstanbul, 1968, s. 103-136.

BEKTAŞ, C., *Mimarlıkta Eleştiri*, İstanbul, 1967.

BEKTAŞ, C., *Mimarlık Çalışmaları*, Ankara, 1979.

BERK, N.-GEZER, H., *50 Yılın Türk Resim ve Heykeli*, İstanbul, 1973.

BİRKAN, G.-PEHLİVANLI, S., "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile Bir Söyleşi", *Mimarlık*, n. 150, Ankara, 1977, s. 8-16.

CEZAR, M., *Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tarihçesi (1883-1968)*, İstanbul, 1968.

CEZAR, M., *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul, 1971.

Cumhuriyet Almanağı 1936, İstanbul, 1936.

Cumhuriyet Devrinde İstanbul, İstanbul, 1949.

ÇETİNTAŞ, S., "Mimar Kemalettin, Mesleği ve Sanat Ülküsü", *Güzel Sanatlar*, n. 5, İstanbul, 1944, s. 160-173.

ÇETİNTAŞ, S., "Cumhuriyet Yapıcılığı Milli Geleneklere Dayanmalıdır", *Mimarlık*, n. 3, Ankara, 1948, s. 27.

ÇİNİCİ, A.-ÇİNİCİ, B., *1961-70 Mimarlık Çalışmaları*, Ankara, (tarihsiz).

ÇİNİCİ, A.-ÇİNİCİ, B., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*, Ankara, 1964.

DEMİRBEL, Y.R., "Prof. Mimar M. Vedat Tek", *Arkitekt*, n.9-10, İstanbul,

scanfan

Sol üst: Ankara, Türk Tarih Kurumu. Sol alt: İstanbul, Fındıklı Sanayi Bankası. Sağ üst: Ankara, Büro Binası. Sağ alt: Ankara, Büro Binası'ndan ayrıntı.

1941-1942, s. 231-233.

DENEL, S., *Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Mekânlarda Değişim ve Nedenleri*, Ankara, 1982.

EDHEM PAŞA, *Usûl-ü Mimarî Osmanî/L'Architecture Ottomane*, Constantinople, 1873.

EGLI, E., *Geschichte des Staedtebaues*, c.1, Zürich-Stuttgart, 1959.

EGLI, E., *Geschichte des Staedtebaues*, c. 2, Zürich-Stuttgart, 1962.

EGLI, A.E., *Şehirciliğin ve Memleket Planlamasının Esasları*, Ankara, 1957.

ELDEM, S.H., "50 Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı", *Mimarlık*, n. 121-122, Ankara, 1973, s. 5-11.

ELDEM, S.H., "50 Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı", *Akademi/50 Yılda Cumhuriyet, 50 Yılda Güzel Sanatlar*, İstanbul, 1974, s. 8-70.

ELDEM, S.H., *Büyük Konutlar*, Ankara, 1982.

ELİBAL, G., *Atatürk ve Resim Heykel*, İstanbul, 1973.

50 Yılda İmar ve Yerleşme 1923-1973, Ankara, 1973.

Emin Onat, *Birinci Ölüm Yıldönümünde O'nu Anarken*, İstanbul, 1962.

ERTEKİN, H., "Kemalettin Bey'i Anarken", *Mimarlık*, n.181, Ankara, 1982, s. 10-12.

EYİCE, S., "Bibliyografya", *Belleten*, c. 28, n. 112, Ankara, 1964, s. 773-789.

GOODWIN, G., *A History of Ottoman Architecture*, London, 1971.

GÖKALP, Z., *Millî Terbiye ve Maarif Meselesi*, Ankara, 1964.

GÖKALP, Z., *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul, 1977.

GROPIUS, W., *Yeni Mimari ve Bauhaus* (çev. O. Aksoy-E. Aksoy), İstanbul, 1967.

GÜNDÜZ, Ö., "Arif Hikmet Koyunoğlu ve Yaşamı", *Mimarlık*, n. 181, Ankara, 1982, s. 5-7

İLERİ, S.N., "Mimarlığımızda M. Vedat Zamanı", *Yapı*, n. 15, İstanbul, 1942, s. 14-15.

KELEŞ, R., *Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu*, İstanbul, 1972.

Mimar KEMALEDDİN, "Türk Meslek-i Mimarisinde Yanlış Telakkiler (yeni yazıya çeviren: M. Hilmi Şenalp)", *MTRE Bülteni*, n. 13-14, İstanbul, 1981, s. 36-38.

KIRIMLI, A., "50 Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı Üzerine", *Mimarlık*, n. 129, Ankara, 1974, s. 17-18.

KORTAN, E., *Türkiye'de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi 1950-1960*, Ankara, 1971.

KORTAN, E., *Türkiye'de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi 1960-1970*, Ankara, 1974.

KOYUNOĞLU, H., "Eski Türk Ocakları Merkez Binasının İnşaatına Ait Anılarım", *Kültür ve Sanat*, n.5, İstanbul, 1977, s. 147-152.

KUBAN, D., "Bizde Rejyonalizm Üzerine", *Mimarlık ve Sanat*, n. 1, İstanbul, 1961, s. 14-16.

KUBAN, D., "Emin Onat ve Cumhuriyet Devri Mimarisi", *Mimarlık ve Sanat*, n. 4-5, İstanbul, 1962, s. 142-153.

KULAKSIZOĞLU, E., "Mimarlığımız", *Mimarlık ve Sanat*, n. 10, İstanbul, 1964, s. 9-15.

KURAN, A., "XX. Yüzyılda Batı Mimarisiyle Türk Mimarisinin Gelişmesi Hususunda Mukayeseli Bir Çalışma", *Türk San'atı Araştırma ve İncelemeleri*, n.1, İstanbul, 1963, s. 415-422.

MEHMED MUHLİS, "Muzaffer Beyi Ziyaret", *Türk Sözü*, Konya, 2.6.1918.

MORTAŞ, A., "Yeni Alman Mimari Sergisi", *Arkitekt*, n. 3-4, İstanbul, 1943, s. 67.

NICOLETTI, M., *L'architettura liberty in İtalia, Roma-Bari, 1978.*

ÖNAL, M , "Şevki Balmumcu ve Yaşamı", *Mimarlık*, n.5-6, Ankara, 1982, s. 3-4.

ÖZER, B., "19. Yüzyılın Genel Nitelikleri ve Batı Mimarisinde Seçmecilik", *Mimarlık ve Sanat*, n. 3, İstanbul, 1961; s. 107-112.

ÖZER, B., *Bakışlar-Günümüzde Resim, Heykel, Mimarlık*, İstanbul, 1969.

ÖZER, B., *Rejyonalizm, Üniversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine Bir Deneme*, İstanbul, 1970.

ÖZER, B., "Bruno Taut: Kişiliği ve Boğaziçi'ndeki Bir Evi Üzerine", *Yapı*, n. 13, İstanbul, 1975; s. 37-53.

ÖZKAN, S., "Mimar Vedat Tek (1873-1942)", *Mimarlık*, n. 121-122, Ankara, 1973, s. 45-51.

ÖZKAN, S., "Türk - Alman Dostluk Yurdu Öneri Yarışması, 1916, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*,c.1, n.2, Ankara, 1975, s. 177-210.

ÖZKAN, S- TEK, A.N.V., "Mimar M. Vedad Bey Konağı", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, c. 5, n.2, Ankara, 1979, S. 157-183.

ÖZKAN, S., "Mimar Vedat Bey'in Üç Özgün Suluboya Çizimi", *Çevre*, n.6, İstanbul,1979, s. 69-70.

RONA, Z.-GÜREYMAN, Z., "Mimar Seyfi Arkan (1903-1966)", *Mimarlık*, n. 121-122, Ankara, 1974; s. 52-56.

SAYAR, Z.-SÖYLEMEZOĞLU, K.-ÜNSAL, B.-GORBON, R.-MELTEM, N.-SONAD, S., "Mimarlığımız, 1923-1950", *Mimarlık*, n. 112, Ankara, 1973, s. 19-62.

SÖYLEMEZOĞLU, H.K., "Mimar Kemâlettin ve Dördüncü Vakıf Hanı (Ölümünün 50. Yılı Münasebetiyle)", *Arkitekt*, c. 47, n. 369, İstanbul, 1978, s. 17-22.

scanfan

İstanbul, Vaniköy Kıraç Yalısı.

SÖZEN, M.-TAPAN, M., *50 Yılın Türk Mimarisi*, İstanbul, 1973.
SÖZEN, M., "Türklerde Anıt", *Mimarlık*, n. 117, Ankara, 1973, s. 10-11.
SÖZEN, M., "Anıt", *Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi*, c.1, İstanbul, 1974, s. 152-158.
SÖZEN, M., "II. Meşrutiyet Sonrası Gelişmeler ve Birinci Ulusal Mimari Akımı", *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildiri Özetleri*, Ankara, 1976, s. 124-125.
SÖZEN, M., "Mimarlık", *Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi*, c. 3, n. 17, İstanbul, 1974, s. 1080-1084.
SÖZEN, M., *Türk Mimarisinin Tarihsel Gelişimi*, İstanbul, 1980.
SÖZEN, M. ve diğerleri, *Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan*, İstanbul, 1975.
SÖZEN, M.-DÜLGERLER, O.N., "Mimar Muzaffer'in Konya Öğretmen Lisesi", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, c.4, n.1, Ankara, s.117-134.
SÖZEN M.-DÜLGERLER, O.N., "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin Önemli Bir Yapısı:Konya'da Sanayi Mektebi" *Doğmunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan*, İstanbul, 1981, s. 437-460.
SPEER, A., *Yeni Alman Mimarisi/Neue Deutsche Baukunst*, Berlin, 1942.
TAMMS, F., *Paul Bonatz*, Stuttgart, 1937.
TAUT, B., *Mimarî Bilgisi*, İstanbul, 1938.
TEKELİ , D.,-SİSA, S., *Projeler-Uygulamalar 1954-1974*, İstanbul, 1974.
TEKELİ, İ., *Bölge Planlama Üzerine*, İstanbul, 1972.
TOĞRUL, E., *İ.T.Ü. İnşaat Fakültesi Cumhuriyetin Ellinci Yıl Kitabı*, İstanbul, 1976.
TOPRAK, Z., *Türkiye'de Millî İktisat 1908-1918*, Ankara, 1982.
Türk Yüksek Mimarlar Birliği Azaları ve Yüksek Mimarlık Mesleği ile Alâkadar Mevzuat, İstanbul, 1940.
ULUÇAY, Ç.-KARTEKİN,E., *Yüksek Mühendis Okulu*, İstanbul, 1958.
URAL, S., "Türkiye'nin Sosyal Ekonomisi ve Mimarlık 1923-1960", *Mimarlık*, n. 123-124, Ankara, 1974, s. 5-53.
URAL, S.-ÇAKIR, H., *Yeni Ulusal Mimarlık*, İstanbul, 1970.
VANLI, Ş., *Mimarlık Çalışmaları*, Ankara, 1977.
YAVUZ, F., *Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz*, Ankara, 1952.
YAVUZ, Y., "Cumhuriyet Dönemi Ankarasında Mimari Biçim Endişesi", *Mimarlık*, c. 10, n. 121-122, Ankara, 1973, S. 26-44.
YAVUZ, Y., "European Influences on Turkish National Architecture During the Second Constitutional Period",*Fifth International Congress of Turkish Art*, Budapest, 1978, p. 891-905.
YAVUZ, Y., "İkinci Meşrutiyet Döneminde Ulusal Mimari Üzerindeki Batı Etkileri (1908-1918)", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, c.2, n.1, Ankara, 1976, s. 9-34.
YAVUZ, Y., "Türkiye'de Çok Katlı Sosyal Konuta İlk Örnek: Lâleli'de Harikzedegân Katevleri", *Çevre*, n. 4, İstanbul, 1979, s. 80-84.
YAVUZ, Y., *Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi*, Ankara, 1981.
YILMAZYİĞİT,B., "Ankara'da Gazi Paşa İstasyon Binası", *MTRE Bülteni*, n.11-12, İstanbul, 1980, s. 10-18.
YÜCEL, E., "20. Asırda Klâsik Türk Mimarisi Üzerine Eğilmiş Mimarlarımız Ali Talât Bey (1869-1922)", *Bizim Anadolu Gazetesi*, İstanbul, 14.8.1971, s.4.
YÜCEL, E., "20. Asırda Klâsik Türk Mimarisi Üzerine Eğilmiş Mimarlarımız Mimar Kemaleddin Bey (1869-1927)", *Bizim Anadolu Gazetesi*, İstanbul, 2.10.1971, s. 4.
YÜCEL, E., "Muzaffer Bey (1881-1920)", *Bizim Anadolu Gazetesi*, 4.9.1971, s.4.
YÜCEL, E., "Mimar Vedat (1873-1942)", *Bizim Anadolu Gazetesi*, 26.6.1971, s.4
YÜCEL, E.,"Mimar Kemalettin ve Mimar Vedat Beylerin Üslûbunu Sürdüren Restoratör Mimarlar", *Birinci Millî Türkoloji Kongresi*, İstanbul, 1980, s. 467-481.
YÜKSEL, U.E., "Niğde-Aksaray Kütüphanesi", *MTRE Bülteni*, n.13-14, İstanbul, 1981, s. 13-20.

scanfan

TÜRK RESİM VE HEYKEL SANATI

Sezer Tansuğ

scanfan

TÜRK RESİM VE HEYKEL SANATI

Sezer Tansuğ

GİRİŞ

Türkler'in Türkiye'de yeni sentezler oluşturma çabalarını resim ve heykel sanatı verileri simgeler ve bu sanat dallarındaki etkinlikler, büyük kültür değişimlerinin çerçevesi içinde ele alınmalıdır. 12.yüzyıl başlarından bu yana Anadolu ve Rumeli'de yerleşen Türk toplulukları, ekonomik alanda kırsal yörelerden kazanılan her türlü katkıyı da değerlendirerek önemli kentleşme hareketleri yaratmışlardır. 20.yüzyıl sonlarına kadar uzanan bir süre içinde, Türkiye'de resim ve heykel sanatı alanındaki etkinlikler bu kentleşme dinamikleriyle yakın ilişki içindedirler.

Türkler'in 9.yüzyıldan başlayarak İslam kültür alanı içine girmeleri, sanat alanında sentez verilerinin ancak Türkiye toprakları içinde elde edilebildiği bir süreç yaratmıştır. Türkler'in İslam dünyası ile ilişkileri daha öncesinden başlamış da olsa 12. ve 13.yüzyıllarda Türkiye topraklarında gerçekleştirdikleri sanat etkinlikleri tutarlı bir üslup yenilenmesinin ilk aşamasını ortaya koyarlar. Böylece özgün nitelikte bir biçimlendirme iradesinin taşıyıcı olan yeni bir insan karakteri belirlenmiş olur. Bu da sorunun Türkiye gerçeği açısından çözümünü zorunlu kılar.

İslam dinsel inanç çerçevesine bağlı olan birinci büyük kültür değişimi, kendine özgü bir etnik yapıya sahip olan Türkler'in eski inanç kaynakları ve toplumsal yaşama biçimlerine de bağlılığı sürdürmeleri yüzünden yoğun bir hesaplaşma içinde geçmiştir. Bu hesaplaşma sonucunda Türkler'in İslami duyuş ve düşünüş açısından, kendilerine özgü bir yol belirledikleri görülür. Türkler'in bu yolda buldukları dayanaklardan biri de Anadolu topraklarındaki tarihsel uygarlıklar mirasıdır. İçinde Antik Yunan ve Bizans'ın da bulunduğu bu yerel miras, Batı dünyasıyla ilk ilişkileri de filizlendirmiştir. Türkler'in İslam inanç çerçevesi içinde özgün bir ayrım kazanabilmelerinde Doğu'daki etnik kökenlerle Batı'ya karşı duyulan ilk dolaylı ilgilerin karmaşık rolü bulunmaktadır.

Batı ile ilişkiler sürecinin yoğunlaşması 19.yüzyıl başındadır. Anadolu'da daha ilk büyük kültür değişimi sırasında beliren Batı yönelişli eğilimler, tarihsel süre boyunca gelişen bir tempo izlemiştir. Batı etkilerinin iyice belirginleşmeye yüz tuttuğu aşamada ise, ikinci büyük kültür değişimi hamlesinin zorunlulukları ortaya çıkmış ve bu kez, bu yeni etki alanı ile hesaplaşılan yepyeni bir gelişme süreci doğmuştur.

Türkler İslam öncesinde, özellikle tezyini sanatlar alanında başarılı sayılırlar ve etkinliklerinde göçebe devlet düzeninin bir gereği olarak, toplum iradesinin egemen rol oynadığı koşulları sanat eserlerinde yansıttıkları belirtilir. İslam öncesi Türk topluluklarının, insan figürüne karşı kayıtsız oldukları, ileri sürülen savlar arasındadır. Türkler kuzey Avrupa kavimleri gibi, ağaç ve maden süsleme işçiliği yapmışlar, gerek geometrik spiral düzenlemeler, gerekse hayvan biçimlendirme üslubundaki soyut süslemeci duyarlılıklarının üstünlüğü araştırmacıların dikkatini çekmiştir.

Asya'daki Türk sanatının önemli verileri, özellikle 8.yüzyıl Uygur döneminden ortaya çıkarılan resim ve heykel örnekleridir. Bu verilerle Orta Asya İran, Azerbaycan ve Anadolu'da kurulan Müslüman Türk devletlerin sanatı arasında bazı bağlar kurulabilir. Ancak bu bağlar duyarlık kaynakları yönünden özgün çözümler gerektiren çağdaş Türk sanatına kadar kolayca uzandırılamaz. Bu konuda dolaylı bazı yaklaşımların, Orta Asya Türk sanatının Batı resmini önceden etkilediği yolundaki savları ve düşünceleri içermesi ilginçtir. Bu düşüncelerle, çağdaş Türk sanatını etki alanı içine aldığı görülen Avrupa resminin çok öncesinden Türk resminin etkisinde kalmış olduğu belirtilmek istenir.

Bu türden yaklaşımların tarihsel ve çağdaş Türk sanat

scanfan

Kubadâbâd Sarayı figürlü çini parçaları. Selçuklu dönemi. 13.yüzyıl.

varlığının kanıtlanması yolunda duyarlı oldukları, ancak sorunların gerçek özüne yeterince inemedikleri söylenebilir. Batı dünyasının sanatçıları, ticaret ilişkileri nedeniyle diğer toplumların sanatıyla olduğu kadar Türk sanatçılarının eserleriyle de Ortaçağlardan bu yana ilgilenmiş olmalıdırlar. 15. ve 17.yüzyıllarda ilgi çekici boyutlara ulaşan Batılı gözlemler, özellikle 19.yüzyılda Avrupa-dışı dünyanın sistematik bir biçimde taranması ve şaşırtıcı yeni evrensel değerlerin keşfi sürecine yol açmıştır.

Bu keşifler sonunda ortaya atılan savlardan biri de, Helen istilaları nedeniyle Orta Asya sanatının Yunan etkisi altında kalması konusundadır. İS.4 yüzyılda Afganistan'da örneklerine rastlanan Buda heykelleri, böylece Greko-Budist adını alan üslup çerçevesi içinde görülürler. Greko-Budist resim sanatının özellikle 7.-9.yüzyıllar arasındaki örneklerine önem verilir. Resim sanatı da, bu alanda adı efsaneleşmiş olan Mani'ye bağlanır. İS 3.yüzyılda Mani'nin kurduğu din, maniheist rahiplerin, bu dinsel doktrini resimler aracıyla yaydıkları özgün bir inanç alanı oluşturmuştur. Türkistan'da bulunan Budist ve Maniheist duvar resimleri Turfan kazılarında ortaya çıkarılmışlardır. Bulgarlar arasında levha resimlerle minyatürlü yazmalar da vardır. İndo-Germen kavimlerin mirasçıları olduğu ileri sürülen UygurTürkleri'nin Çin, Hint ve İran etkilerini taşıyan karma nitelikte bir üslup yarattıkları ifade edilir. Bu sentezin sağlanmasını, Yunan antikitesinin ana biçim diline borçlu oldukları da dile getirilir."Yunan biçim dili" yöresel üslupları yok etmemiş, bunları Budizm inançları doğrultusunda birleştirmiştir, denir.

Orta Asya'da yaygın olan Budist hümanizması, dünyaya bakış açısı yönünden sakin bir temaşa duyarlığı (meditation) ve Nirvana'ya erişme idealini benimsemiştir. Yunan biçim dili bu ideallerle bağdaşmış, fakat göçebe bozkır halkının sert yaşam koşullarıyla belirlenmiş olan biçim dünyası karşısında gerilemiştir. Çünkü Bozkır halkı daima, klasik güzellik kalıpları ve kaygılarını aşan bir ifade gerçekçiliğini yeğlemiştir.

Türkler'in İslamlaşma sürecinde, resim ve heykel sanatı alanındaki çabalarıyla, yeni bir dinsel kültür alanına yaptıkları katkılar azımsanamaz. Abbasiler çağında Samarra kenti, sanatta Türkler'in etkin rol oynadıkları ve kendilerine özgü teknik ve motifleri İslam dünyasına kabul ettirdikleri bir yerleşim alanı sayılır. Bu çabalar Mısır, Suriye gibi diğer Arap ülkelerinde de sürmüş ve İran'da daha çok gelişmiştir.

Bilindiği gibi Türkler 11.yüzyıl sonlarından itibaren Anadolu toprağını zorunlu olarak ele geçirmişlerdir. Türkler'in Anadolu'da 12.yüzyılda başlayan mimari yapılar kurma ve kentleri Türkleştirme uğraşları 13.yüzyılda çok belirgin bir kesinlik kazanmıştır.

Türkler'in İslam dünyasına getirdiği en önemli yeniliğin, mimari tasarım ve yapısal gücü artırmak olduğu bilinir. İslamlığın tek karakteristik egemen öğesi sayılan tezyini motif ve kompozisyonlar, Türkler'in elinde önce yapısal amaçlara yöneltilir, daha sonra kubbe örtüsü sorunundan hareket eden mimari tasarım, tezyini motif ve kompozisyonlara tümüyle egemen olur.

Ağaç ve taş heykel süslemenin yaygın verilere sahip olduğu Anadolu Türk sanatında figüratif eğilimleri bir tüm olarak ele alırsak, mimariyle bağlantılı olarak daha çok kabartma niteliğinde olan figüratif örneklere, 13. yy. Selçuklu döneminde duvarları süsleyen figürlü çinileri de katmak olanağı vardır.

Anadolu toprağında İslamlaşmanın bu inanç sistemine yeni yorum boyutları kazandırma süreci, mimari alanda aşkın

scanfan

Divriği Ulu Camii. Kuzey kapısından ayrıntı. Selçuklu dönemi. 13.yüzyıl. Yan sayfa sol: Erzurum Çifte Minareli Medrese. İki başlı kartal ve hayat ağacı motifleri. Selçuklu dönemi. 13.yüzyıl. Sağ: Sahip Ata Camii cephe ayrıntısı. Selçuklu dönemi. 13.yüzyıl.

mekân ifadesine 16. yy.da ulaşmıştır. Mekân oluşumlarının amacına ulaştığı oranda bir yandan cephe sorunu önemini yitirmiş, öbür yandan mimari ile figür ya da taşkın, kabarık nitelikli süsleme arasındaki bağlar güçsüzleşmiştir. Oysa Selçuklular döneminde cami, medrese, darüşşifa, türbe,köşk gibi yapılardan başka, kentleri çeviren surlar da, insan ve hayvan figürlerinden oluşan kompozisyonlar için yüzey olanakları sağlamışlardır. Öte yandan köşk yapılarının iç süslemesinde figürlü çinilerin de kullanıldığı mekânlar vardır. 13.yüzyıl Anadolu'sunda fresko niteliğinde duvar resimlerinin bulunduğunu içeren savlara da kolayca inanılabilir. Köşklerdeki figürlü çinilerde, İran etkilerinin aşıldığı bir çeşit gerçekçilik adımı atılmış olduğu gözden kaçmaz. Bazı figürlerin bir portre gerçekçiliğini yansıtma eğiliminde oldukları, bazı resimlerde de doğaya karşı nesnel ve sıcak ilgilerin uyanmış olduğu söylenebilir. Açık seçik ortada olan bir gerçek ise, dinsel inanç alanında Ortadoks-Sünni egemenliğin bir göstergesi olarak camilerde insan figürünün hiçbir zaman yer almayışıdır.Oysa heterojen karakterli erken dönem Anadolu tekkelerinde dinsel içerikli resimlerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Anadolu'da dinsel resim geleneğinin bu çevrelerde yakın zamana kadar sürüp gelmesi de, kuşkusuz bu erken dönemde temellenir. Bu dinsel resimlerin aynı dönemde Orta Anadolu'da etkinliğini sürdüren Kapadokya Bizans manastır resimleriyle ilintisi ne ölçüde kurulabilir? Tekkelerde meydana getirilen resimlerin tapınılan birer ikon olmayışı nedeniyle bu sorun açıklığa kavuşmuş değildir.

14.yüzyılda Karamanoğulları Beyliği çevresindeki Türkler'de Anadolu'nun antik ve Bizans plastik verilerine karşı özümseyici bir ilginin oluştuğu ve bunun aynı zamanda 13.yüzyıl sanatının İran ve Doğu sanatlarıyla sürdürdüğü bağlara bir tepki anlamına geldiği söylenebilir. Öte yandan Anadolu'da merkezi bir yönetim sistemine uygun birliği kurma misyonunu üstlenen Osmanlılar'ın plastik sanatlar alanındaki etkinlikleri çok yönlü özümseyici boyutlara sahiptir. Böylece özellikle 15.yüzyılda hızlanan bir tempo ile Osmanlı sanatı büyük bir sentez gücüne erişmiştir.

Osmanlılar'da mimari mekâna kazandırılan konstrüktüf ve aşkın (transandant) anlam ve ifade Batılılar'ca İslam sanat yörelerine bir türlü yakıştırılamayan yapısal kavrayış ve tasarım gücünün evrensel doruklarından birini oluşturur. Mimari mekân sorunu karşısında kendi özgün tutumunu belirleyen bu duyarlık düzeyi, plastik sanatlar alanında tamamlayıcı tüm karşılıklarını da ortaya koymaktadır. Belli bazı örneklerle 13-16.yüzyıl içinde farklılaşan mimari mekân boşluğu ve yüzey ilişkilerine dikkat çekilirse, bunlarla ilintili olan plastik tasarım ve uygulamaların ne ölçüde denk düştüğü anlaşılabilir. 13.yüzyılda gerek resim, gerek heykel alanında çok yaygın olan uygulamalar, 14 ve 15.yüzyıllarda yavaş yavaş ortadan kalkmış görünür. Bu da resim ve heykel alanındaki plastik etkinliklerin belli bir sentez duyarlığı içinde yeniden disipline olmaları demektir. Heykel alanında ister Doğu kökenli, ister yerel verilerden esinlenmiş olsun, figürlü plastiğin kaybolması, geometrik soyut bir düzeyde kütle plastiği etkinliklerinin ortadan kalktığı anlamına gelmez. Tam aksine bu tür kütle plastiği, eskilerden çok daha belirgin bir biçimde modle edilmeye ve çevresel (mekân) ilişkileri içine sokulmaya çalışılır. Selçuklu döneminin taşkın plastik nitelikteki tezyini ve figüratif verileri, belli bir mekân tasarımıyla karşı karşıya getirildikleri zaman yüzeyseldirler ya da yüzeyler üzerindeki kozmopolit huzursuzluğun göstergeleridir. Buna karşılık Osmanlılar'da mekân duygusunun gelişerek sentez doruklarına ulaşması, şematik, soyut

scanfan

geometrik nitelikte plastik verilerin de çok daha büyük bir derinlik ve mekân duygusuna eriştiğini gösterir. Bu sorunun niteliği paradoksal, fakat anlaşılmaz değildir. Çünkü Osmanlı Klasik sanatı her alandaki sanat verileriyle bir bütündür ve soyutlayıcı iradenin biçimlendirmeye egemen olan aşkın güçleri nesnel ve toplumsal gerçeklere alabildiğine açıktır.

Mimaride cephe fikri ve portal öğesinin güçlü oluşumu, Osmanlılar öncesinde Anadolu Türk uygarlığının beslendiği yöreler, göçler ve önemli yerleşme hareketlerine bağlı görülür. Selçuklular döneminde Anadolu kozmopolit bir toplum yapısına sahiptir. Çünkü çok değişik nitelikte teknik ve motifler, sanatçıların Türk, Arap, Ermeni, Rum, hatta Latin kökenli olduklarını göstermektedir. Ortaya konulan işlerde tüm İslamlaşmış yöreleri kapsayan bir üslup birliğinin bulunamayışı da bunun kanıtıdır. Ancak motifler ve tekniklerde farklılıklar olduğu halde, Anadolu Selçukluları döneminde birtakım ortak üslup özelliklerinin sözü edilebilir ve tüm ayrımların altında ortak bir ruh ve iradenin kesin egemenliğinden bile söz açmak mümkündür. Tezyini plastiğin özellikle mimari cephelerdeki portal düzenlerine yansıyan, vurgulu, taşkın motif çarpıcılığı 14. ve 15.yüzyıllarda değişip yumuşamıştır. Osmanlı Klasik çağında ise cephe fikri hemen hemen belirsizleşmiştir. Bu süreç içinde mimariye bağlı figürlü plastik de ortadan kalkmıştır. Oysa Anadolu Selçuklu yapılarının etkili cephe düzenlerinde başlıca rolü oynayan portaller, anıtsal birer taş heykel bütünlüğü halindedirler.

Süslemeci taş ve tahta işçiliği, Anadolu'da Ortadoğu'nun genel İslam gelenekleri çerçevesinde sürdürülmüş, fakat biçimlendirmedeki yorum farklılaşmıştır. Anadolu'nun tüm yörelerinde Antik çağlardan beri süregelen bir taş yontma geleneği vardır ve hem süslemeci hem figüratif alanda zengin verilere sahiptir. Geometrik ya da bitkisel "geçme" tezyinat ile eski tılsım motiflerinden kaynaklanan düğümlü halat biçimleri, kabarık rozet motifleriyle birlikte genel tezyini düzen içinde yer alır, diğer bazı motifler düz ya da almaşık tekrarlanma ilkesi içinde frizler ya da bordürleri oluştururlar.

Anadolu'da Selçuklular döneminden beri, eski yapı yıkıntılarından arta kalan tezyini ya da figürlü plastik, "devşirme" sözcüğüyle tanımlanan, özgün bir duyarlıkla yeni yapılarda kullanılmıştır. Selçuklular'ın kozmopolit bir zevkle kullandıkları bu "devşirmeler", daha sonra onları özümseyen bir ruh ve irade ile benimsenmişlerdir. Portal düzenlerine yer yer figürlü plastik de karışmıştır. Fakat figürlü plastik için tek mimari yüzey alanı portal düzeniyle sınırlanmamıştır. Mimarinin diğer bazı yüzey kesimlerinde de kabartma figürlere rastlanabilir. Selçuk yapılarında geçme ya da kıvrımlı halat biçiminde yılan-ejder motifi ile tek ya da iki başlı kartal motiflerinin yanında stilize aslan motifleri de Asya ve Yakın Doğu'nun tüm yörelerinde gelenekleşmiş olan plastik verilerdir. Bazen bitkisel motiflerle birlikte antitetik olarak düzenlenen aslanlar eski uygarlık dönemlerindeki inançların izlerini taşırlar. Bu motiflerin soyut nitelikteki İslam dinsel kavrayışına yabancı olduklarını ayrıca vurgulamaya gerek yoktur. Yalnız figürlü örneklerdeki biçimlendiriş tarzıyla değil, süslemenin kazandığı yeni birtakım kriterler bakımından da, Anadolu Selçukluları İslamlığa yerel bir ayrım kazandırmaya yönelmişlerdir. Bunda toplumsal ekonomik yapıdaki değişimler kadar dinsel yorum farklılığı da rol oynamıştır.Fakat biçimleri dinsel dünya görüşü mü belirler, yoksa bunda toplulukların biçimlendirme eğilimlerindeki temel ayrımları mı başlıca rolü oynar sorusu, henüz pek açık bir yanıt bulmuş değildir.

Erken verilerini az sayıda da olsa 15.yüzyılda bulduğumuz

scanfan

Sultan Han. Avlulu Mescidi kemerindeki ejder (ayrıntı). Selçuklu dönemi. 13.yüzyıl. Yan sayfa sol: Ahlat'ta Selçuklu Mezarlığı. 13.yüzyıl. Sağ: Osmanlı mezartaşları. 16.-17.yüzyıl.

Osmanlı resim sanatı örnekleri bir bakıma nakış-resim (minyatür) olarak nitelendirilebilir. Fakat bu alanda da standart İslami boyutlar aşılmış ve nakış-resim alanında ilginç bir gelişme süreci yaratılmıştır. Osmanlı nakış-resim sanatı, 13.yüzyılda güncel konulara eğilen Abbasi Bağdat ekolü ya da motif klişelerindeki benzerlikler yüzünden 15.-16.yüzyıllardaki İran nakış resim ekollerinin egemen etkileri altında görülemez. İslami süreklilik (ya da başka bir deyimle decentralisme) ilkesi, Anadolu'nun erken İslamlaşma süreci içinde kırılmış ve simültan nitelikte (central) düzenlerin oluşumuna hız kazandırılmıştır. Selçuklular döneminde beliren tüm işaretler, Osmanlı çağlarında kesinleşmişlerdir. Soyutlayıcı iradenin yenilenmesi ve Doğu sanatlarına özgü eski kalıpların aşılarak bir gelişim temposu yaratılması, İslam dünyası içinde sadece Türkler'e özgü olan bir dinamizmin göstergesidir. Sanat alanlarının tümünde birbirini tamamlayan ve pekiştiren pek çok boyutlar vardır. Plastik sanat alanlarında eş-zamanlılığın (simultanéité) vurgulanması, Türkler'in Osmanlı sanatının Klasik evresinde soyut nakış zevkini, nesnel bir görüş ve yaklaşımla yeni birtakım düzenlere maletme çabasını doğurmuştur. Sanatta eş-zamanlılık ilkesinin gerçektirilebildiği koşullar genellikle, üstün bir gelişim düzeyi olarak kabul edilir. Fakat Batılı araştırmacılar arasında asıl uzmanlık alanı Türk Sanatı olan bir bilginin "simultanéité" sorununu İran'daki İslam verilerine bağlamak eğilimi oldukça zorlama bir çabadır. Tarihsel olgular aşkın mekân oluşumlarını gereksinmeyen İran'da, sadece lirik bir fantezinin kalıplaşmış motif ve temaları tekrarlayan bir mantık ve duyarlığa sahip olduğunu gösterir. Oysa simültan (eş-zamanlı) pano düzenler oluşturma fikriyle, gerek aşkın mekân ifadesi, gerekse etkin ifade gücü taşıyan ve güncel yaşama bağlı bir nesnelliğin, sert geometrik nitelikte bir soyutlamaya ulaşma hedeflerini arasında yakın bir ilinti vardır. Osmanlılar'da simültan nitelikte pano fikrinin gelişmesi nesnel dünya ilgilerini daima daha çok gereksinmiştir. Giderek 19.yüzyılda yağlıboya tuval tekniğinde duvara asılmak üzere yapılmaya başlanan sövale resimleri de, dolayısız olarak bu pano ve simültanéité fikrine bağlıdırlar. Bu yöndeki gelişmede Batı sanatının oynadığı rol hesaptan çıkarılmayabilir, fakat Türk resminin gerçekçi, belgeci, nesnel güncel yaşama dönük eğilimleri, tarihsel çağlar içinde de güçlüdür. Sanatçılar nakış-resmi değişim ve gelişmeye açık bir ruhla ele almışlar ve zaman zaman el yazmalarından bağımsız levha resimleri de yapmışlardır. Böylece İslami resim sanatı Türkler ile bir gelişme sürecine girmiştir. Böylece belli bir geleneksel kompozisyonun tekrar eğilimi aşılmış ve Batı'yı örnek aldığı söylenen daha sonraki evrelerin ana eğilimleri, Türk sanatının kendi dönemleri içinde belirlenmiştir.

Türk nakış-resmi sert bir geometrik düzen kavrayışının soyut anıtsallığını taşır, fakat figür klişelerinin, güncel yaşamın nesnel havası içine sokulması, insanla onu çevreleyen doğa ve yaşam arasındaki bilgece temaşa sınırlarının aşıldığını gösterir. Doğu insanının bilgi karşısında superior (bilgiye üstün, bilinmezliğin bilincine varmış) sakin temaşası, Osmanlı insanında yoktur ya da sınırlıdır.

Anadolu Türk Sanatında gerek İslami inancın değişik yorumlara uğraması, gerekse toplumsal-ekonomik düzende ortaya çıkan ayrımlar, modern sanat etkinliklerine kadar uzanan gelişmenin gerçek nedenleridir.

Batı ile kurulan sanat ilişkileri konusunda hayli spekülatif bir düşünce, Fatih 2.Mehmed zamanında bazı Venedikli sanatçıların İstanbul sarayındaki etkinlikleri ve o dönemden kalan bazı padişah portrelerine dayanır. Aynı dönemde

scanfan

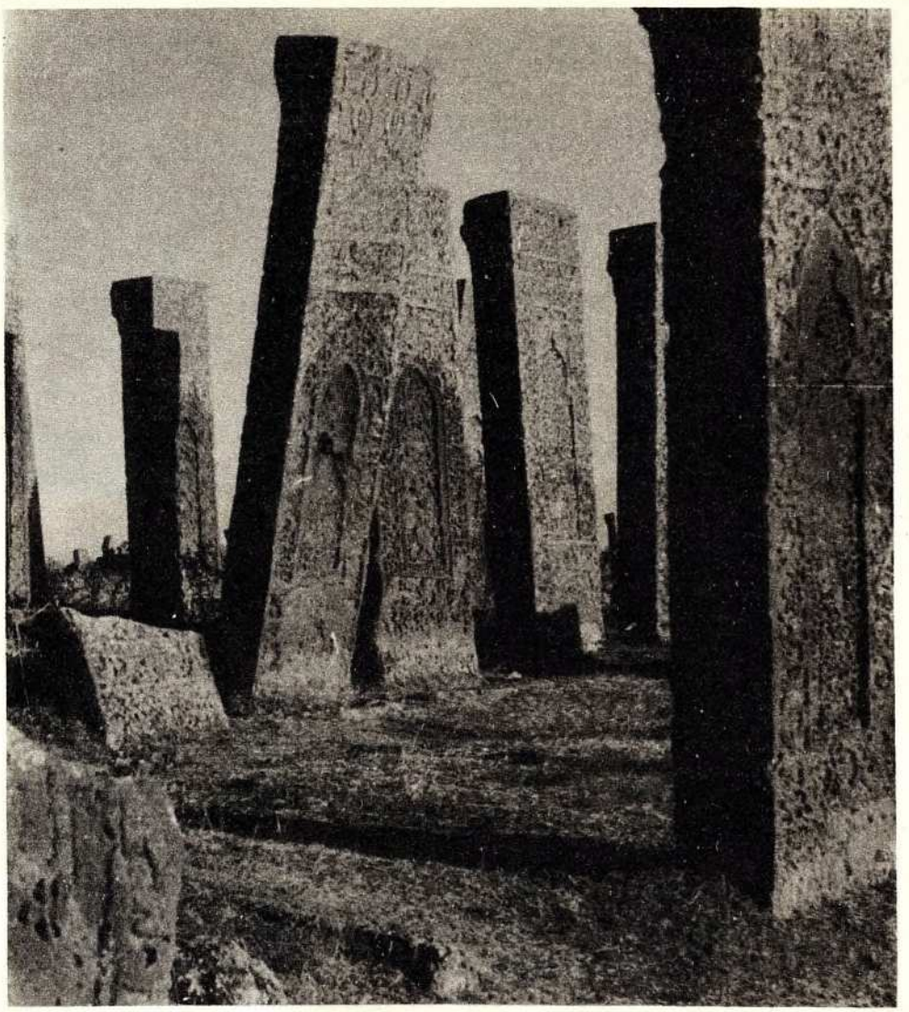

nakkaş Sinan Bey'in Venedik'e gidip oradan Osmanlı sanatına yansıyan bazı etkiler getirmiş olması da bu düşünceler için bir destektir. Nakkaş Sinan Bey'in gül koklayan Fatih portresinde nakış-resme yabancı sayılabilecek bazı gölgeleme ve modle etme çabalarına girdiği görülür. Batılı sanatçıların eserlerine gelince, yalnız İstanbul'da değil Kahire'deki Memluk sarayı ile kurdukları ilişkiler de hesaba katılırsa, bu sorun Osmanlı ya da İslam dünyasının Batı'ya açılma yönündeki eğilimlerinin dışında bir çerçeveden görülmek gerekir. Osmanlı sarayındaki İtalyan ressamları sorunu, Osmanlı dünyasına ait olmaktan çok İtalyan dünyasını ilgilendiren bir sorundur. Bu sorunu Osmanlılar'ın Batı'ya açılması yolunda, akibeti bakımından talihsiz bir döneme ilişkin olarak nitelemek son derece yanlıştır. 15.yüzyılda Batı ile ilişkiler, 18., 19. ve 20.yüzyıllarda ayrı ayrı özellikler ortaya koyan politik ve ekonomik boyut ve içeriklerin özel bir aşama evresini oluşturur. Kaldı ki Anadolu'daki Türk İslam uygarlığının daha erken aşamalarında da Batı sorunu politik programın dışında değildir. Eğer Osmanlı uygarlık verilerini, çok kendine özgü bir kavrayış içinde, İslamlık alanında bir rönesans olarak nitelersek, sorunun çözümü daha da kolaylaşabilir. Böylece 16.yüzyıl Klasik Osmanlı sanatını, biçimsel alandaki farklılıklara rağmen, Batı ile 15.yüzyıldakinden daha kesin bir paralellik içinde görmek olanağı vardır. Çünkü Osmanlı sanatının bir yandan kendi iç dinamiklerine bağlı bulunan biçimsel dili geliştirme etkinliği ve öte yandan içeriği yeni boyutlara ulaştıran gerilim temposu, Batı dünyası ile zorunlu ilişkilerin kendi iradesi altında ve zamanlanarak düzenlenmiş olduğunu göstermektedir. Bu süreç içinde insiyatifin en zor koşullarda bile Türkler'in elinde olduğu kesin bir gerçektir.

15.yüzyıldaki durum, söz konusu spekülatif düşüncelerden ötürü bir kez daha vurgulanmalıdır. Latin unsurlar, özellikle İstanbul'da kentlerarası ticaret zorunlulukları yüzünden, Bizans'tan kalan ekonomik ilişkiler geleneğini sürdürmüşlerdir. Sinan Bey, Venedik'deki resim eğitiminden gölgeleme ve modle etme gibi bazı uygulama deneyimleri kazanmışsa, öte yandan Venedik'li ressamlarda renk öğesini kullanmaktaki başarılı etkinliklerini, özellikle İslam dünyasının zengin renk nakışçılığından edindikleri gözlemlerle elde etmişlerdir. Kısaca etkileşim her çağda özel koşulların gerektirdiği karşılıklı bir anlama sahiptir.

Türk sanatçıları İslamlaşma süreci içinde bir yandan da çizgi dilinin geniş uygulama olanaklarını denemişlerdir. Bu geleneksel bir dildir ve onlara motif klişelerini yeniden yorumlayabilecekleri bir yetenek ortamı sağlamıştır. Gerek nakış-resim, gerekse hat sanatçılarının çizgi üslubundaki başarıları, yüzey olanaklarının, soyut ve ödünsüz bir geometri için zemin olarak kullanılabilmesinde açıkça görülür. Amasyalı Yakut el Mustasami (13.yüzyıl), Amasyalı Şeyh Hamdullah (15.yy.), Şeyh Karahisari (16.yüzyıl) hat sanatı alanında Türkler'e özgü karakteristikleri açıkça belirlemiş kişilerdir. Sinan Bey'den sonra nakış-resim alanında etkinlik gösteren Osman, Nigâri, Veli Can, Matrakçı Nasuh gibi 16.yüzyıl sanatçıları ise kitap ve levha resimlerinde Türk sanatına özgü tüm ayrımların bilincindedirler. Türk sanatçılarının çizgi üslubunda, Asya geleneklerinin rolünü abartmak gerekmez, ancak bu rolü inkâr etmenin yanlışlığına da düşmemek gerekir. Ne var ki Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan ve Fatih Albümü adı verilen cönk içinde yer alan ve Yavuz Sultan Selim'in İran seferi ganimetleri arasında olduğu saptanan çoğu Mehmed Siyahkalem imzalı resimlerdeki natüralist çizgi üslubunun Anadolu'da süreklilik göstermeyişini Anadolu Türk sanatının bir gerileyişi olarak

scanfan

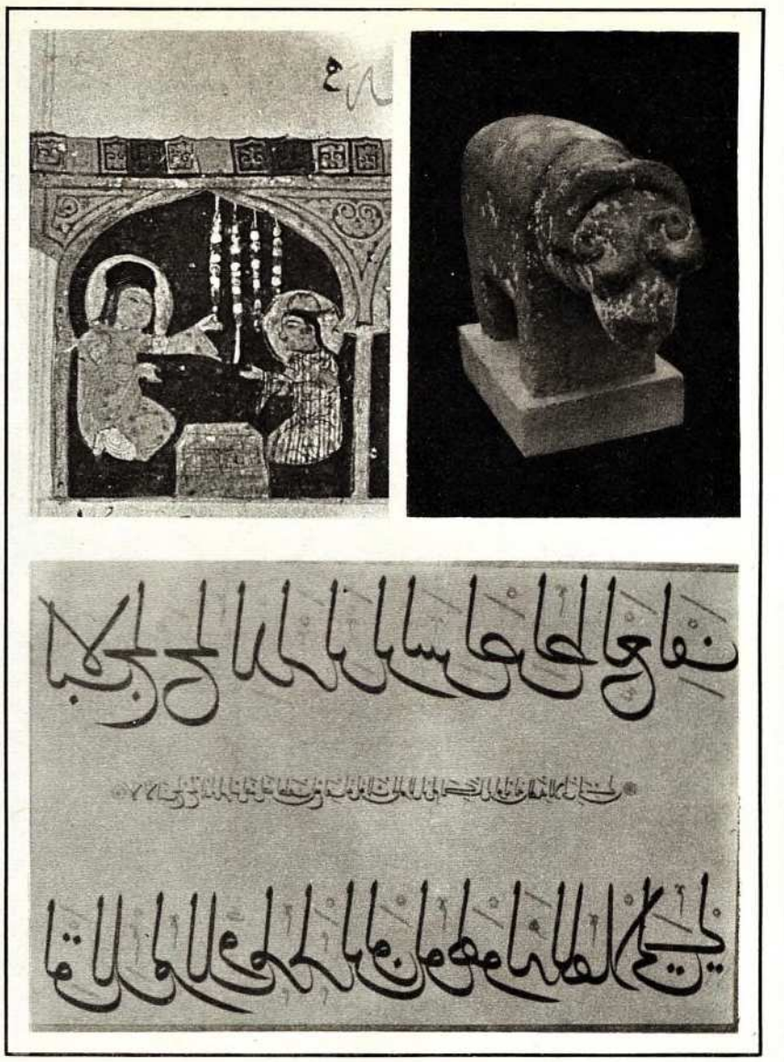

Sol üst: Varka ve Gülşah'tan bir ayrıntı. Selçuklu dönemi. 13.yüzyıl. Sağ üst: Koyun biçimli mezartaşı. 15.yüzyıl. Van Müzesi. *Alt:* Ahmed Karahisari'den hat levhası. 16.yüzyıl. Yan sayfa: Matrakçı Nasuh'tan manzara. Derbeyan-ı Menazil-i Seferi Irakeyn'den. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi.

yorumlamaya kimsenin hakkı yoktur.

Fatih Albümündeki resimlere ilişkin, ancak sonradan yanlış olduğu anlaşılan spekülatif yorumlarla, 15.yüzyılda Avrupa resmi ile kurulan ilişkiler hakkındaki spekülatif yorumlar arasındaki benzerliğe özellikle dikkat çekmek isteriz. Her iki yönden gelen etkilerin Osmanlı sanatı içinde reddedilişi, gerçekte senteze yönelik bir biçim iradesinin gücünü kanıtlamaktadır. Ne var ki, özellikle 15. yüzyılda Avrupa resim sanatıyla kurulan ilişkilerin 16. ve 17.yüzyıllarda canlı tutulmayışı hâlâ bazı çevrelerde bir kayıp sayılagelmektedir ki, bu düşünceler utanç verici bir yanlışlık ve onursuzluğu yansıtırlar.

Merkezileşme, belli bir çerçeve düzeni içinde tezyini ya da resimsel panolaştırma, sürekli ve eş-zamanlı düzenler arasında amaçlanan yeni ilişkileri belirleme, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal sınırlarını genişletmesi ile toplumsal ekonomik alandaki büyüme koşullarının, elde bulunan geniş verilerden büyük bir program disiplini olarak ele alındığı, bu program disiplininin örgütlenmiş olduğu ve resim sanatına yönelik disiplinin mimari alana yönelik disiplinden farklı olmadığı anlaşılabilmektedir. Belge araştırmacıları verilere, çoğunlukla böyle bir program disiplininin sorunları açısından yaklaşmazlar. Oysa her devlet düzeninde sanatlarla ilgili birtakım amaçlar, örgütler ve eğitimsel çabalar vardır. Osmanlı sanatı açısından sorunun bu açıklıkta ele alınmayışının bir nedeni, sanatsal örgütlenme ve programlarda dinsel egemenlik çevrelerinin etkin olmayışıdır. Bilindiği gibi, özellikle Ortodoks Hıristiyan çevrelerde ikonografik programlar kesinlikle belirlenmiş, sınırları saptanmış, hatta bu yolda birtakım treteler bir kaleme alınmıştır. Bu programlar mimari süslemenin sınırlarını, kurallarını ve yüzey alanlarını bile saptamıştır. Bizans'ta uygulanmış olduğu bilinen Kosmesis mimari süsleme programı bunun bir örneğidir. Ancak İslami alanda, İslami yönetim ve hükümranlık anlayışına, bozkır orijinli halkın devlet anlayışını sokan Osmanlılar'da, sanatsal programları dinsel çevrelerin düzenlemesi olanaksızdır. Hatta şu kadarı söylenebilir ki, dinsel yapıların oluşumunda bile yönlendirici katkısı en az olan çevreler dinsel çevrelerdir. Fakat bütün bunlar dinsel kavrayışın etkinlik kaybına uğradığı, hatta tapınma amacı taşımayan birtakım dinsel resimlerin yapılmadığı ya da dinsel elyazmaları içinde dinsel içerikli nakış-resimlerin bile yer almadığı anlamına gelmez. Yerleşme hareketleri içinde devletle birlikte dinsel inanç sisteminin örgütlenmesinde de,ana yönetimin Ortodoks Sünni karakterine karşı heterodoks karakterde Şii tarikatlar, karşıtlıklar ve çelişkilere rağmen ortak düşünce ideallerini yansıtmaktan uzun süre geri kalmamışlardır.

Öte yandan Anadolu'da heykel sanatının dinsel bir alan içinde, az sayıda şematik figüratif, daha çok soyut geometrik plastik nitelikte olan mezar taşlarıyla sürekli bir ilişkisi olmuştur. Doğu Anadolu yöresinde stilize koç biçimindeki mezar taşları figüratif olanlara bir örnek oluşturur. Bu örnekler belirli bir döneme ait birer anı olarak kalmamışlar, halk sanatının figüratif ilgilerini yansıtan bir süreklilik de göstermişlerdir.

Figüre yer vermeyen Osmanlı alçak kabartma süslerinde geometrik ve bitkisel motif anıları eski büyü ya da tılsım içeriklerinden tümüyle sıyrılır; güncel yaşama bağlı olan düşünce ve duyuş ortamının gereksinmelerini karşılarlar. Serbest plastik nitelikte kütlesel biçimleri ise büyük bir yaygınlıkla mezar taşları oluşturur.Mezar taşları Ahlat'taki ünlü Selçuk nekropolünden bu yana, ölünün kimliğini ve mensup olduğu sosyal kesimi belirten yazı ve işaretleri

scanfan

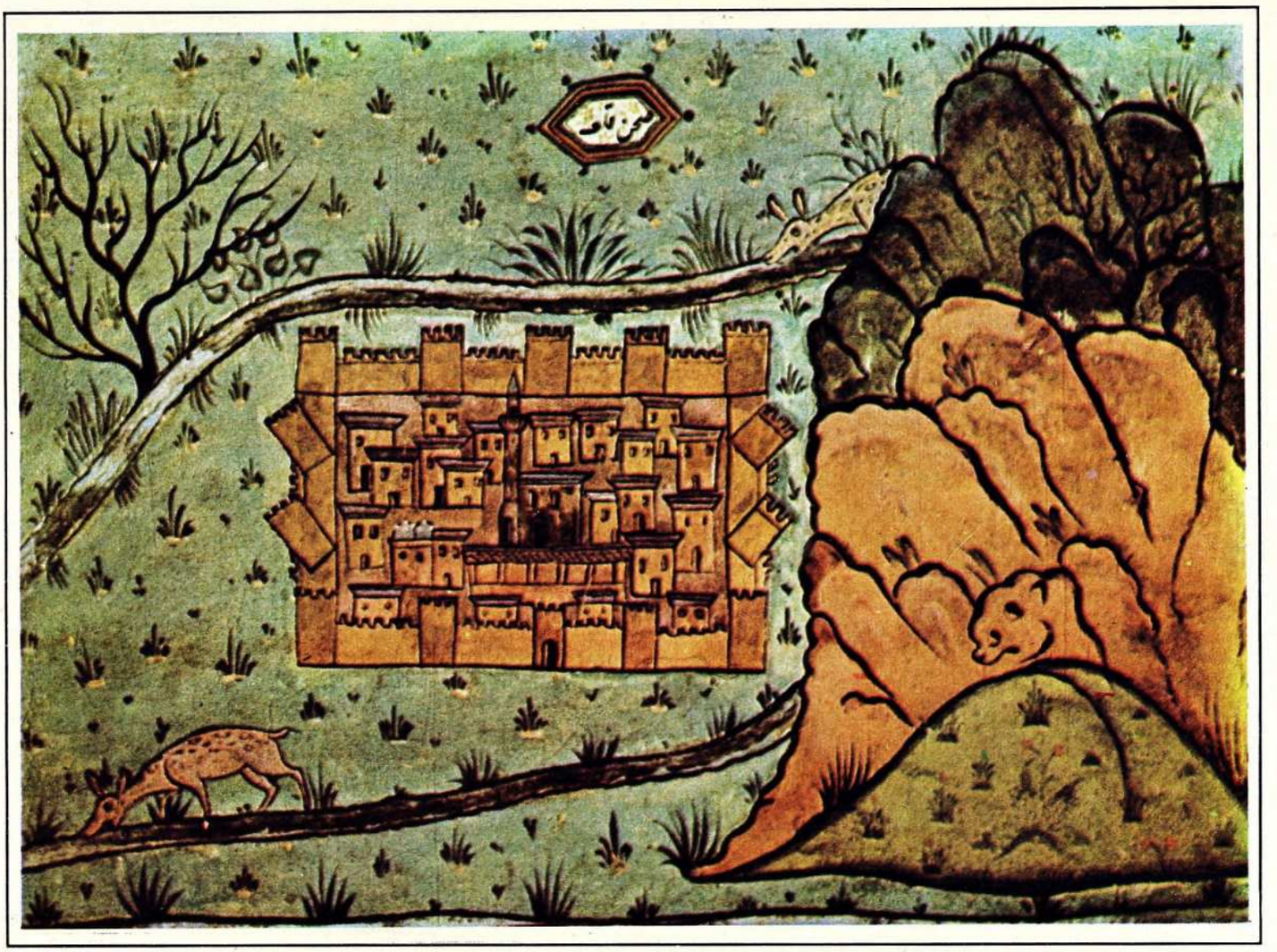

kapsar. Stel tipi yassı dikitlerde ve lahit geleneğine bağlı örneklerde de kabartma süslere rastlanabilmektedir.

Mezar taşlarında ölünün kimliğini belirleyen daha karakteristik bir simge silindirik ya da köşeli dikitlerin üst biçim oluşumlarında görülür. Çeşitli meslek ve tarikatlara ait kavuk biçimleri, yeniçeri külahı, fes vs. gibi başa giyilen ya da sarılan "serpuşlar", ölünün hangi sosyal kesim ya da rütbeden olduğunu belirttiği kadar, cinsiyeti hakkında da fikir veren, üslup gelişmeleriyle eş doğrultuda plastik değeri yüksek bir olgu karşımıza koyar. Kaligrafinin çok yaygın ve etkin örneklerle dolup taştığı Anadolu'da mezar taşlarının yanı sıra taş yazıtlar ve benzerleri de kabartma hat sanatı için uygun zeminler oluşturmuştur. Bunların yanı sıra çeşme, selsebil, havuz fıskiyesi gibi serbest taş plastik yontularla, süsleyici öğelerin de uygulanmasına olanak veren bir alanla daha karşılaşırız. Duvar çeşmelerinin Roma ve Bizans "nympheumları" ile bağlantısı kurulabileceği gibi, 18.yüzyılda kent alanlarında oluşturulan anıtsal nitelikte çeşme yapıları, ilgi çekici bir gelişmenin ürünleri olarak kübik kütle plastiğinin erişebileceği en yüksek evrensel düzeyin örnekleri niteliğindedirler.

Plastik yontu alanında sözü edilmesi gereken bir başka alan, Ortadoğu'da ilginç bir kullanım alanı bulan mukarnas sarkıtların Osmanlılar'da, mimari alanlar, özellikle kapı, mihrap nişleri ile klasik sütun başlıklarında, soyutlamanın yüksek düzeyini vurgulayan tipik bir üslup öğesi haline gelmesidir.

Nakış-resim (minyatür) sanatının en geniş uygulama alanı değişik türde ve nitelikteki el yazmalarının sayfaları olmuştur. "Minyatürlü" el yazmaları arasında Anadolu'da meydana getirilmiş olduğu bilinen en eski örnek 13.yüzyıla ait Varka ve Gülşah yazmasıdır . Filmik bir süreklilik içinde birbirini izleyen episodlarda, baskın sahnelerinin de yer aldığı bir aşk öyküsünü anlatan yazmanın dili Farsçadır. Öykü sırasına göre, çoğu enlemesine düzenler halinde, çerçevelenmemiş olan 71 sahne birbirini izler. Figürler ve bitkisel motif nakışlarının Anadolu Selçuklu hükümdarlarının Kubadâbad sarayı ve Alâeddin köşkündeki figürlü çinilerdeki üslûpla akrabalık ortaya koyduğu görülür. Varka ve Gülşah minyatürlerinin 13.yüzyıl başlarında Konya'da yaşamış olan Abdül Mümin adlı bir sanatçıya ait olduğu belirtilir. Bu minyatürlerin maniheist kitap resimlerine kadar uzanan Doğu orijinlerine özellikle dikkat çekilmiştir.

İS 3.yüzyılda yaşadığı, bir dinsel öğreti geliştirdiği ve Sasaniler tarafından öldürüldüğü bilinen Mani'nin, Maniheizmi yayan müminler aracılığıyla daha sonraki yüzyıllara ulaşan resim üslubu, özellikle kazılar sonucunda elde edilen 8.yüzyıl Uygur sanatına ait örneklerde dikkat çekici bir geometrik şematizm ortaya koymaktadır. Maniheist minyatürlerin, Irak, İran ve Anadolu'da gelişen İslam kitap ressamlığının öncüsü olduğu, üslubun Asya bölgelerindeki Budist duvar ressamlığından kazanılmış deneyimlerle zenginleştirildiği ve giderek yöresel üslup ifadelerine kavuştuğu ileri sürülen savlardır. Bununla birlikte 1271 tarihinde, Konya Aksaray'ında yazıldığı bilinen büyüsel inançlar, cinler, perilerle ilgili, Paris Bibl. Nat. de bulunan kitabın resimleri ise açıkça Bizans etkileri taşır. 13.yüzyılda Anadolu'nun kozmopolit nitelikteki sanat etkinlikleri resim sanatı alanına da böylece yansımıştır.

Osmanlılar'a özgü ayırıcı nitelikleri ile nakış-resim tarzındaki örneklerinin elyazmalarının sayfaları arasında yaygınlaşması 16.yüzyıldadır. Kapsadıkları resimlerin sayısı onbinleri bulan yazmalar çeşitli kitaplıklara dağılmış durumdadırlar. 16.yüzyılda elyazmalarını resimleyen atölyelerin en ünlüsü

scanfan

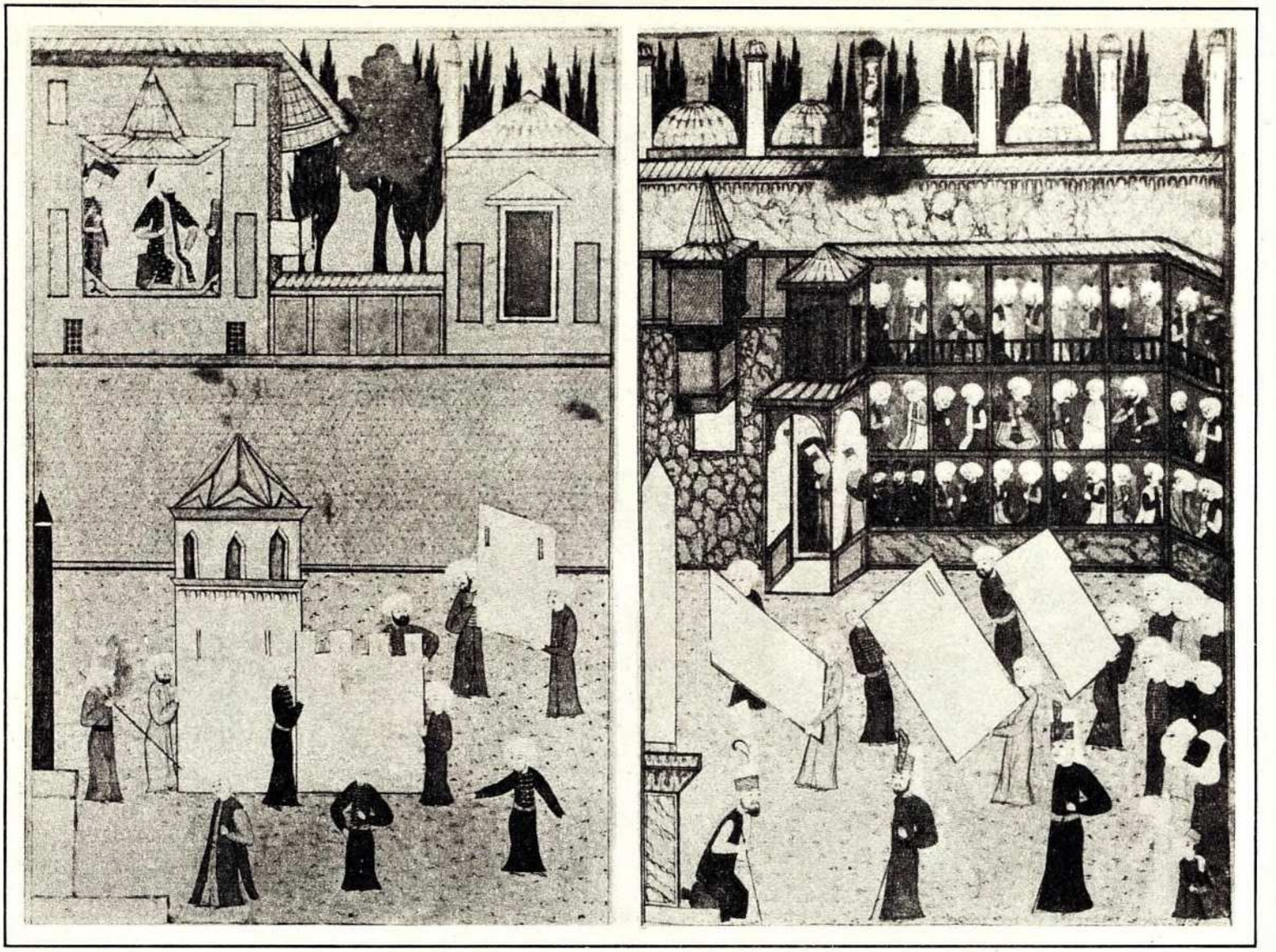

Nakkaş Osman atölyesidir. Nakkaş Osman ve çırakları Hünernâme ve 3.Murad Sûrnâme'sindeki minyatürleriyle tanınmışlardır. Bu elyazmalarında temalar güncel, kronikçi ve gerçekçi bir duyuşla ele alınmıştır. Sahnelerin tarihsel bir gerçeği yansıtmasına gözlemci ve belgeci bir özen gösterilmiştir. Osman'dan başka bir çok nakış-resim ustasının eli değdiği anlaşılan Hünernâme minyatürlerinde Osmanlı padişahlarının yiğitlik, beceri ve saray yaşamlarından kesitler epik bir duyarlılıkla işlenmiştir. Bu elyazmasının minyatürlerinde ilgi çekici özelliklerden biri,örneğin Topkapı Sarayı'nın avlu düzenlerini ele alan resimlerde çok yönlü ve aynı zamanda kuşbakışı yöntemli ilginç perspektif uygulamalardır.

Nakkaş Osman'ın elinden çıktığı bilinen diğer bir resim dizisi padişah portrelerinin sıralandığı elyazmasıdır. Bu portrelerde çehrelerin gerçek portre izlerini taşıdığı elbette söylenemez. Ancak her portre, sultanın karakteristik çehre oluşumu ve ifadesi hakkında fikir verir. Küçük sayfa boyutları içinde soyutlayıcı şema duyarlığının anıtsal etkisini yaratmakta Osmanlı resim sanatçılarının her zaman yoğun bir çaba ortaya koymuş oldukları inkâr edilemez.

Elyazmaları arasında yalnız Osmanlılar'a özgü olan bir tür, sûrnâmelerdir. Resimlenmiş olan sûrnâme yazmaları sayılıdır. Padişah çocuklarının sünnet düğünü törenlerini konu alan 3.Murad ve 3.Ahmed sûrnâmeleri özenle resimlenmiştir. 16. yüzyıl sonlarında yazılıp Nakkaş Osman atölyesinde resimlenmiş olan 3.Murad sûrnâme'sinde, İslam nakış-resim sanatının en ilgi çekici kompozisyon şeması uygulanmıştır. 52 gün süren ve dünya tarihinin en uzun şenliği olarak bilinen törenin geçit ve eğlenceleri, 400'ü aşkın bir dizi resme konu olmuştur. Benzer bir eş-zamanlı düzen şeması, iç öğeleri değiştirilip çeşitlendirilerek defalarca tekrarlanmış, böylece törenin sürekliliği kesin bir simültan boyut içine sığdırılmıştır. Uzun süre nereden kaynaklandığı anlaşılamayan bu benzersiz kompozisyon ilkesinin, sünnet töreni şenliklerinin yer aldığı eski Bizans hipodromunun spinası üzerindeki obeliks kaidesinin kabartmalarından esinlendiği kanıtlanmış bulunmaktadır.

Öyküsel sürekliliğin peş peşe sahnelerde ele alındığı daha eski bir resim dizisi yukarda sözü geçen Varka ve Gülşah yazması içindedir. Bu resim dizisinde hiçbir belli mekân fikri yoktur. Resim mekânlarının belli birtakım yerleri işaret ettiği ve her sahnenin bir diğeriyle kesin bir iç bağlılık yansıttığı bir başka resim dizisini ise, 18.yüzyıl başlarında Levni'nin resimlediği 3.Ahmed sûrnâmesinde görürüz. Yazarından ötürü Sûrnâme-i Vehpi adı da verilen ve güncel bir olayı ele alan bu elyazmasının minyatürlerinde Klasik nakış-resim anlayışının da aşılmış olduğu göze çarpar.

16.yüzyılda İslam dünyası içinde yine sadece Osmanlılar'da önemli bir yeri bulunan figürsüz manzara resimlerine, Kanuni Sultan Süleyman'ın sefer yolları ve menzillerini belgeleyen elyazmalarında rastlarız. Ünlü Osmanlı Sultanının Bağdat ve Belgrad seferleri bir ordu mensubu olan Matrakçı Nasuh tarafından yazılıp resimlenmiştir. Matrakçı Nasuh'un bir nakış-resim tadı içinde, pratik belgeleme amaçları taşıyarak, kentleri, kasabaları, kaleleri, ordugâhları, insan figürüne yer vermeksizin şemacı, hatta haritacı bir duyarlıkla resimlemesi, sivil yapılarda yer alan manzara düzenlerinden esinlenmiş olabilir. Çini ve diğer pahalı tezyinatın yer bulamadığı bazı evlerin duvarlarında şematik manzara resimlerinin daha 15. ve 16.yüzyıllardan beri bulunması çok olasıdır. Matrakçı Nasuh'un bir manzara resmi üslubu icad ettiğine ihtimal verilemeyeceği ve üslûp özelliklerinin kitap resimleme geleneklerinin dışına çıkmış

scanfan

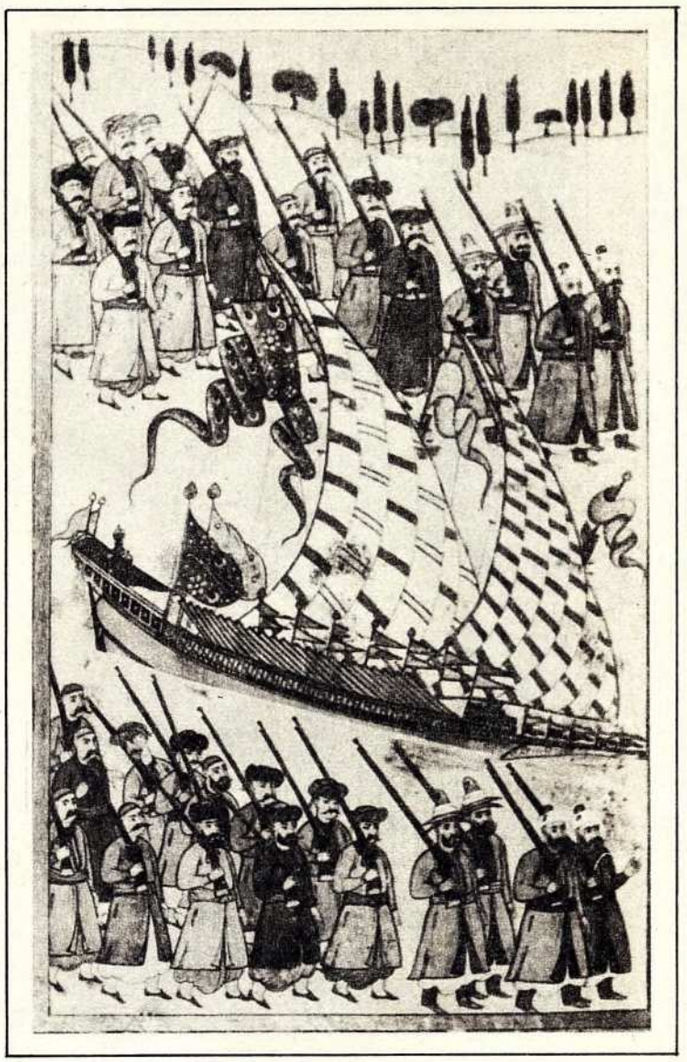

Levni, 3.Ahmed Surnâmesi'nden minyatür. 18.yüzyıl başı. Topkapı Sarayı Müzesi - İstanbul. Yan sayfa: Nakkaş Osman. 3.Murad Surnâmesi'nden

olduğu hesaba katılırsa, esin kaynağının duvarlara yapılan şematik manzara resimleri olması gerekir. 18.yüzyıl ortalarından sonra mimarideki örnekleri dikkat çekici olan perspektifli duvar manzara resimlerinin de böyle bir geçmişle belli bir ilgisi bulunduğu düşünülebilir. Manzara resimlerinin saray, kasır, köşk, konak gibi yüksek tabaka yapılarında 18.yüzyıldan sonra yaygınlaşmasının mimari mekân ve tezyinat yönünden sanatsal nedenleri olduğu gibi, ekonomik nedenleri de olmalıdır.

Osmanlı dünyası içindeki Hıristiyan azınlıklar Türk sanat anlayışının benimsedikleri kadar, bu anlayışa değişik, hatta Post - Bizanten nitelikte katkılarda bulunma çabalarına girmiş, giderek Osmanlı sanat ve kültür hareketlerine daha yoğun bir biçimde katılmışlardır. Osmanlı Klasik çağı öncesinden beri bu unsurlar etkin olmuş olmalıdırlar. Ancak sanatsal ve siyasal alanda büyük etkinlik kazandıkları dönem, Batı dünyasıyla ilişkilerin hızlandığı bir aşamaya denk düşmektedir. 18.yüzyıldan çok daha öncelerdeki sanatsal işlerde de bu unsurların payı vardır. Osmanlı sarayında Kanuni çağında 1558 yılında tamamlanan Süleymannâme yazmasının resimlerini yapan üç önemli sanatçıdan birinin İranlı,diğer ikisinin gayrimüslim olduğunu ileri süren ve bu iki sanatçının Nakkaş Osman'ın öncüleri olduğunu belirlemeye çalışan sav, bu bakımdan ilgi çekicidir. Matrakçı Nasuh'un resimleriyle ilgili düşüncemizden daha aşırı olan bu ipotezin Osmanlı gözlemcilik ve gerçekçiliğini yönlendiren dinamikleri, gayri müslim unsurlarda bulması da ilginçtir. Bu ipotez Osmanlı nakış-resmindeki bazı figüratif değerleri bile azınlık ruhuna bağlı görmektedir. Biz bu çeşitten yaklaşımların böylesine abartılmamak koşuluyla, yabana atılmayacağını belirtmekle yetiniyoruz.

Osmanlılar'da güncel ya da tarihsel belgecilik yolunu tutan nakış-resimlerin yanı sıra peygamberlerin yaşamlarına ve mistik kişiliklerine yönelik dinsel içerikli, resimlenmiş yazmalar da vardır. Büyük çoğunluğu Siyer ün Nebevi adını taşıyan elyazması ciltlerde bulunan bu resimlerde de özgün plastik amaçları gerçekleştirmek başta gelir. Dinsel resimlerin kitap sayfaları dışına çıktığı görülmez. Sadece daha önce de belirttiğimiz gibi tekkelerde dinsel resimler irili ufaklı levhalar üzerine yapılagelmişlerdir.

1. 19. YÜZYIL BAŞINDA GELENEKSEL KİTAP RESSAMLIĞININ TERK EDİLMESİ

Türkler'in plastik sanatlar alanında Anadolu'da ilk büyük etkinlik çağları 13.yüzyıldır. Bu yüzyılda çini ya da fresko tekniğindeki resimlerin yanı sıra kitap ressamlığında da önemli veriler ortaya konmuştur. Osmanlı Klasik çağı adı verilen 16.-17.yüzyıllarda ise özellikle kitap ressamlığı doruğuna ulaşmıştır. Ne var ki, Türkler'in bu alandaki etkinlikleri, onları diğer İslam ülkelerinden ayıran özelliklerle doludur. Sûrnâmeler gibi yalnız Türkler'e özgü belgesel nitelikte resimli yazmalar ve sadece manzara resimleriyle süslenmiş belgesel savaş menzilnâmeleri bu özellikleri açıkça yansıtırlar. Türk minyatür ressamlığı gerçekçi ve epik kavramlarıyla tanımlanır, buna karşılık İran minyatürünün, lirik özellikler taşıdığı ileri sürülür.

Öte yandan 13.yüzyılda büyük bir gelişme gösteren figürlü ya da figürsüz taş işçiliği, Osmanlı çağlarında özel bir farklılaşmayı yansıtmıştır. 13. yüzyıl Anadolu Selçuklu döneminde mimari yapılarda cephe ve özellikle portal güçlüydü. Taş işçiliğinin yüksek kabartma tekniğinde ve araya zaman zaman figür de sokularak denendiği bir alan mimari cepheler olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş ve gelişme aşamalarında

scanfan

Nakkaş Sultan-ı Manî (?), Gelenbevi İsmail Efendi (Boyutları: 1.60 x 0.73 cm). Minyatür geleneğinde levha resmi. 19.yüzyıl başı.

mimaride mekân oluşturma çabaları giderek transandant amaçlarına ulaştı ve 13.yüzyılın mimari cepheye verdiği önem kayboldu. Bu bir yandan mimaride uygulanan taş işçiliğinin basık rölyef tekniğinde dekoratif amaçlara hizmet ettiği bir yön izledi; öte yandan bağımsız nitelikte soyut-geometrik kütle plastiği önem kazandı. Özellikle mezar taşları ve çeşme plastiğine yansıyan bir gelişme, her üslup aşamasının biçimlendirme sorunlarıyla uyum içine girdi. Bu soyut heykel plastiğinin giderek dekoratif yanı ağır basarak 19.yüzyıl sonlarına değin izlenebileceği ifade edilebilir.

18.yüzyıl başlarında Lâle Devri adı da verilen dönemde son büyük etkinlik çabalarını ortaya koyan kitap ressamlığının, yüzyıl süresince temel karakteristiklerinden ayrılarak kendini tükettiği göze çarpar. 15.yüzyıldan bu yana minyatür kuralları içinde olmakla beraber sanatçıların kitaptan bağımsız levha resimleri oluşturma eğilimleri, 18.yüzyılda minyatür kurallarının aşılmaya çalışıldığı bir gelişme göstermiştir. Öte yandan daha önceki yüzyıllardan örneklerine sahip olmadığımız, fakat bir Post-Bizanten gelenek olarak sürdüğünü tahmin ettiğimiz duvar resimleri, 18.yüzyıl ortalarından itibaren, bulundukları başkent ve taşra yörelerinin mimari zevk ve anlayışına uygun olarak büyük bir yaygınlık kazanmışlardır. Daha çok dekoratif amaçlar doğrultusunda ele alınması gereken ve çoğunluğu kırsal yörelerle, deniz pitoreski ve kent manzaralarından oluşan bu resimlerde, yer yer perspektif kurallar uygulandığı ve ışık-gölge sorununa eğilindiği de göze çarpar.

İslami inanç sistemi içinde Türkler'in bu kültür çevresine yaptıkları en önemli katkılardan biri, hat (kaligrafi) sanatını, plastik değeri çok yüksek, soyutlayıcı şematizm yönünde karakteri çok belirgin bir düzeye eriştirmiş olmalarıdır. Anadolu'nun geleneksel şemacılığında Doğu'nun oynadığı dolaylı rolü, Türkler bu alanda dolaysız olarak üstlenmişlerdir. Ancak İstanbul'da bir matbaanın 1828'de faaliyete geçmesi ve yaygınlaşmasından sonra kaligrafi alanındaki eski etkinliğin artık yeterince güçlü olamayacağı doğaldır.

Elyazması kitaplar içinde yüzyıllar boyunca illüstratif sınırları aşan üstün sanatsal nitelikte minyatür resimleri, el yazması kitapların tedricen azalması ve bu alandaki kreatif eğilimlerin sona ermesiyle, 19.yüzyıl başında terk edilmiştir denebilir. Bu alandaki .geleneklere 19.yüzyıl içinde de süregiden çabalar açısından bir önem atfedebilmek mümkün değildir.

2. DUVAR RESİMLERİNİN MİMARİDE DEKORATİF BİR ÖĞE OLARAK YAYGINLAŞMASI

18.yüzyıl ortalarından sonra konak, köşk, saray gibi görkemli mimari yapıların duvarlarında yer alan ve çoğu manzara temalarından oluşan resimler arasında, bazı allegoriler ve az sayıda natürmortlarla figürlere rastlanabilir. Bu resimleri yapan sanatçılardan çoğunun gayri müslim azınlık,lövanten ve yabancı kökenli oldukları da tahmin edilebilir. Çünkü sözü edilen süre başlangıçlarından 19.yüzyıl sonuna kadar özellikle İstanbul'da yapı faaliyetini yabancı ya da azınlıktan mimarlar yürütüyor, tarihsel yapıların onarımı için, gene yabancılara başvuruluyordu. Bir kısmı hayali manzaralardan oluşan bu resimlerin arasında resimli motif sembolleriyle belli bir olayı ele alan, belli bir yeri naif, şematik bir üslupla tasvir eden, ya da bunlardan daha "resim" denebilecek nitelikte örnekler vardır. Anadolu kent ve kasabalarında Müslüman sanatçıların elinden çıktığı tahmin edilebilen resimlerde naif, şematik bir üslup anlayışı geçerli olduğu halde, İstanbul yapılarının duvarlarında yer alan resimler, Batı resminin kurallarına onlardan daha uygundurlar.

scanfan

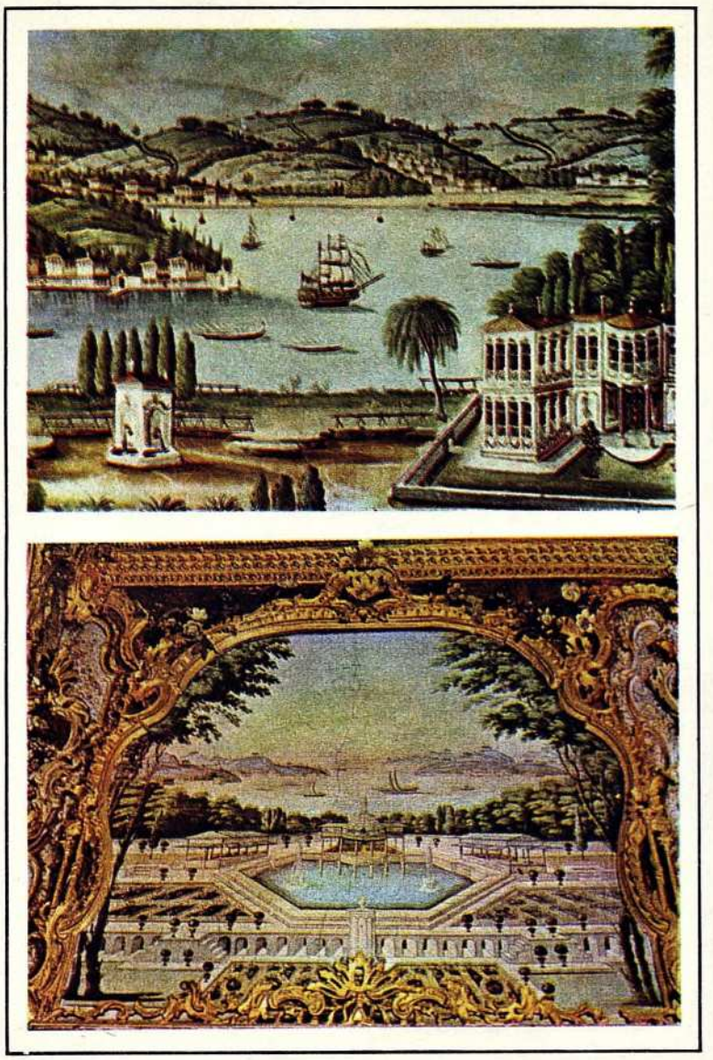

Üst: Duvar resmi. Sadullah Paşa yalısı. İstanbul. 18.yüzyıl sonu. Alt: Valide Sultan dairesinden duvar resmi. Topkapı Sarayı Harem dairesi. 18.yüzyıl sonu - 19.yüzyıl başı.

19.yüzyıl ortalarında Osmanlı padişahlarının 4 yüzyıl oturdukları Topkapı Sarayı yavaş yavaş terk edilmeye başlanmış ve Boğaziçi'nin Avrupa yakasındaki Ortaköy ile Kabataş arasında kıyı ve korulu yamaçlarında, Ermeni kökenli mimarlara inşa ettirilen Yıldız, Çırağan, Dolmabahçe gibi saraylarda, sürekli olarak yaşanmaya başlanmıştır.

Bu saraylar ve onlara bağlı çevrelerde yeni bir yaşama biçiminin egemen olmaya başladığı, özellikle daha 18.yüzyıl başında ilgi çekici görülen bir çeşit Avrupai yaşamın 19.yüzyılda hızla benimsendiği görülür. Kuşkusuz bu yaşam biçimi Avrupa sanatı ve kültürüne duyulan ilgilerin de yoğunlaşmasına yol açmıştır. Belgeler özellikle hem ressam, hem bir pehlivan olan padişah Abdülaziz'in Avrupa sanat ve kültürüne verdiği önemi kanıtlıyorlar.

Avrupa tarzında yaşamanın,oturulan yapıların duvarlarında resim, bahçelerinde ise insan figürü henüz olmasa bile hayvan heykellerinin bulunmasını zorunlu kılan yeni bir görsel zevk oluşumuna yol açtığı kesindir.

Böyle bir beğeni ortamında, İstanbul'un soylu kesimi, sarayın yön verdiği bu yeni kültürleşmeyi benimsemeye koyulmuştur. Fakat yapılardan eski hat levhaları ile diğer geleneksel dekoratif zevklere hitap eden örneklerin çıkarıldığı, ya da söküldüğü sanılmamalıdır.

19.yüzyılın özellikle ilk yarısı, bir başlangıç ve deneme dönemiydi. Avrupa teknik ve yöntemlerine bağlı sanat eserleri benimsenmekle birlikte, geleneksel sanat zevk ve anlayışlarından bütün bütüne kopulduğu söylenemezdi.Bir yanda Osmanlı ordusunda önemli reform hareketlerini gerçekleştiren sultan 2.Mahmut, portresinin devlet dairelerine asılması yolunda emir veriyor, fakat bu istek özellikle imparatorluğun Arap eyaletlerinde tepkiyle karşılanıyordu. 1839'da Sadrazam Mustafa Reşit Paşa'nın okuduğu Tanzimat Fermanı ise, sosyal ve ekonomik yaşam için öngörülen reformların, yeterince başarıya ulaştığı pek söylenemeyecek olan bir bildirgesi niteliğindeydi.Osmanlı toplum yapısının etkin bir kesiminde Avrupa kültürüne karşı büyük bir ilgi olduğu gibi, aynı güçlü kesimler,geleneksel dekoratif amaçlar eskisi kadar güçlü bir biçimde gerçekleşmese de, uygulanmalarını sürekli kılan bir çaba içindeydiler. Osmanlı İmparatorluğu eski gücünü yitirmiş de olsa, yönetici kesimlerde imparatorluğu yalnız politik değil kültürel açıdan da ayakta tutmak eğilimi vardı. Fakat bu eğilimler gene de yenilenen teknolojinin, sanayi ya da makina ithali ile gerçekleştirilebileceği çetin bir zorunluk ortaya koyuyordu. 19.yüzyılın ikinci yarısında yaşanan bir İstanbul sarayında Türk ya da gayri müslim sanatçıların elinden çıkan duvar ve şövale resimleri ile Avrupa'dan getirtilmiş vitraylar, hayvan heykelleri, ithal edilmiş ya da İstanbul'da 19.yüzyılda faaliyete geçirilmiş olan fabrikalarda üretilen çiniler ve mermer kabartma süsler tam bir kozmopolit atmosfer içinde bir arada bulunuyorlardı.

19.yüzyılın ikinci yarısında Batı usulü şövale resimlerinin yaygınlaştığı hatta programlaştırıldığı görülecektir. Fakat bu dönem yapıları henüz şövale resimlerinin duvarlarda başlıbaşına etkinlik sağlayabilecekleri bir yalınlık içinde değillerdir. Bu yüzden mimari yapılarla bağıntısı bakımından resim örneklerinin duvar yüzeylerini süsleyen ve yeri değiştirilemez olan dekoratif bir karakter egemenliğini hala sürdürmeleri, 19.yüzyılın ikinci yarısı içinde de geçerlidir. Şövale resimleri bu dönemde kendi bağımsız değerlerinin arayışı içinde bir dinamizm göstermişler ve başlangıçta duvar resimlerindeki dekoratif zevki, belirgin bir yorum düzeyine yükseltmek ve dramatize etmek savaşımını sürdürmüşlerdir.

scanfan

3. ANADOLU HALK RESMİNİN 19.YÜZYILDA GELENEĞİ SÜRDÜRMESİ

Kent toplumunun üst kesimlerinde Batı dünyasıyla sanat ve kültür alışverişlerinin yoğunlaştığı bir dönemde, hâlâ eski tılsım ve büyü inançlarını simgeleyen resimlere rağbet edilebiliyor ve efsaneleşmiş masal kahramanlarının, bazı tarikat uluslarının resimleri yapılmaya devam ediliyordu. Bazı dükkân ve tekkelerde belirli kompozisyon şemalarını izleyen resimler levha üzerine yapılıyor, anonim nitelikte olan bu resimlerden bazılarında Hacı Beştaşi Veli,Kaygusuz Abdal gibi tarikat hierarşisine mensup ulular tasvir ediliyordu.

Anadolu, Rumeli'deki Osmanlı toprakları üzerinde ve başkent İstanbul'daki tekkelerde yapılagelen halk resimlerinin 19.yüzyıl örnekleri, daha önceki yüzyıllarda meydana getirilmiş olanlar hakkında da bir fikir verirler.

Camilerde ise kâbe tasvirlerinden başka resimlere yer verilmemiş, insan sureti ise hiç yer almamıştır. Surete karşı bu duyarlılık İslam dinsel inanç sisteminin doğal bir sonucudur, bir yasaklama sorunu değildir. Kaldı ki, tekkelerde yer alan resimler de önlerinde tapınmak üzere yapılmaz, bunlarda bir çeşit güzellik, iyilik, doğruluk ve yiğitlik idealleri kavranmak istenirdi. Kısaca din büyüklerini tasvir eden resimler birer "ikon" değildirler.

Osmanlı dünyasında diğer zanaat erbabı gibi, bir çeşit hırfet ehli sayılan ressamlarla, yontu işleri yapanlar hâlâ süregiden lonca dükkânlarından çalışıyorlar, fakat halk arasındaki saygınlıkları azaldığı kadar artık, saray ve konak çevrelerine de kabul edilmiyorlardı. Çünkü bu çevrelerde resim ve heykel sanatı, artık Batı yöntemlerine uygun ve kuralları eski kurallardan farklı olan bir eğitim hedefi ve sorunu olarak görülüyordu. Buna rağmen 19.yüzyılda Mehmet Hulûsi, Emin Baba gibi Müslüman halk ressamları sevilip sayılmışlar, hatta gemi resimleriyle kahveleri ve bekâr odalarını süsleyen Emin Baba, sonradan resim eğitimi gören resme meraklı yetenekli gençleri yüreklendiren bir usta olarak anılmıştır.

Halk resimleri dinsel örnekler ve dinsel nitelikte olmayanlar diye sınıflandırılabilir. 19.yüzyılda yaygınlaşan taşbaskısı masal kitaplarının resimleri, taşbaskısı levhalardaki dünya güzelleri, Köroğlu gibi halk kahramanları dinsel resim alanına girmez. Fakat 19.yüzyılda hızla yaygınlaşan yazı-resimlerle, dinsel temaları ve kişileri ele alan diğer levha resimleri dinsel resim alanı içine girerler. Yazı resimlerin yanı Arap alfabesindeki harflerin bir insan yüzü, bir kuş, bir gemi, bir aslan, bir deve gibi motifler halinde kompoze edilmeleri, İslam dünyasında Türkler'in yarattığı, çeşitlediği ve bu geleneği diğer İslam ülkelerinde de yayılmasını sağladığına inanılan bir katkı niteliğindedir. Kanımızca da Türkler'de yazı-resimler, Anadolu İslam dinsel kavrayışının gerçekçi, somut ürünleridirler. Arap harfleri gibi alabildiğine soyut nitelikte olan yazı öğelerini piktografik bir yönde resimleştirmek, Türkler'in İslamiyete kazandırdıkları net ve kesin düaliteye de uygun düşmektedir. Orijini konusunda araştırmalar bulunmayan bu gelenek kanımızca Türklerin geçmişte, piktografik nitelikler taşıyan Çin yazısıyla tanışmış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Halk resim sanatı içinde ele alınması gereken eserler arasında yazı-resimler, taşbaskıları ve bir tür yağlı boyanın kullanıldığı levhaların yanı sıra yaldızlı kâğıt yapıştırılan ve gerekli yerleri düz bir boya tabakasıyla kaplanan cam-altı resimleri çekici bir tür oluştururlar. Bu tür resimlerin, malzeme frajil olduğu için eski örnekleri pek azdır.

Karagöz gölge oyununun, mafsallı ve ışık delikleriyle oluşturulmuş figürleri, Anadolu'ya Asya'dan ulaşmış bir

scanfan

Ah Minel Aşk. *Levha resmi. 19.yüzyıl. Yan sayfa: Taşbaskısı halk kitap resmi. Şah İsmail babasının huzurunda. 19.yüzyıl.*

geleneğin, yerel bir stilizasyonu yansıtan tipleridir. Bu stilizasyon fantastik bir imgelem gücünü de yansıtan fallik humor eğiliminin tüm karakteristiklerini içerir. Bu vesileyle, geleneksel Türk resim sanatının gerçekçi ve epik diye nitelendirilen cephesinde, aynı zamanda humoristik gözlemciliğin bir duyarlılık hazinesi olarak kullanıldığını belirtmekte yarar vardır. Ne var ki, önceleri amaçlarına dengeli bir biçimde uyum gösteren Türk humorunun 19.yüzyılda pornoya kadar varan bir aşırılığa vardığı, bunun Batı zevklerine aşina olmaya başlayan çevrelerde tepki ile karşılandığı ve kontrol altına alınmaya çalışıldığı görülür. Bir ara 19.yüzyıl Türk basınının bile pornografik mizaha bağlandığı ifade edilmektedir. Bu eğilim halk kesiminin üst tabakalardaki zevk ve yaşam tarzı değişikliğine karşı bir hiciv silahı olarak düşünülebilir. Fakat bunun aynı zamanda bir yozlaşma olduğunu da ifade etmek mümkündür. 19.yüzyılın çelişkilerle dolu evrensel ortamında, Osmanlı İmparatorluğu, yeni bir kültür değişiminin sancıları içindedir ve bu değişimde etkin rol oynayacak olan kesimlerin toplumun üst düzeyinde bulunmaları doğaldır. Öte yandan Türk halkı kendisine ulaştırılan yenilikleri benimseyip özümsemekte, geleneksel akılcı yeteneklerine en çok güvenen toplumlardan biridir.

Arap harflerini terk ederek Latin harflerinin kullanmanın Türk dili bakımından mümkün ve uygun olabileceği konusunda tezler, 19.yüzyıl içinde ortaya atılmış ve bu tezler en önemli dayanağı halkın konuştuğu yalın Türkçe'de bulmuştur. 19.yüzyılın ikinci yarısında saray çevrelerini ürkütecek bir yoğunluğa ulaşan ve genç subaylarla aydın siviller arasında yaygınlaşan Türk milliyetçiliği, Latin harfleri sorununu Cumhuriyetin ilanından beş yıl sonra kesin ve kararlı bir şekilde çözümlemiş, ancak bunun için Atatürk gibi bir dehanın önderliği gerekmiştir.

4. YABANCI RESSAMLARDA TÜRKİYE İLGİSİ VE AZINLIK SANATÇILARI SORUNU

Osmanlı İmparatorluğu içinde Türk milliyetçiliğinin benimsenmesi 1789 Fransız İhtilâli'nden esinlenmiş bir olgudur. Ancak milliyetçilik Türk aydınları arasında olağanüstü bir bilinçli program olarak ele alınmıştır. Bu olgu hiçbir zaman aşırı bir Batı düşmanlığına dönüşmemiş, tam aksine milliyetçi programların gerçekleşmesinde Batılılar'ın uzmanlık ve deneyimlerinden yararlanmak bir zorunluk olarak kavranmıştır. Hatta bu programdan, Batılılar'ın Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle Avrupa kesimindeki eyaletlerde yaşayan etnik grupların Osmanlı düşmanlığına destek olmalarına karşın vazgeçilmemiştir.

Türkler 18.yüzyıl başlarından bu yana Batılı bir hayat tarzına uymanın zorunluluğunu kavramışlardır. Fakat Batılılar arasında da , genellikle oriental ilgiler denebilen ve Osmanlı topraklarındaki ilginç görünümlere de yönelen bir moda hemen hemen aynı zamana rastlamıştır.

Batılı sanatçılar ilk kez 15.yüzyılın ikinci yarısında, yani İstanbul'un Türkler'in başkenti olmasından sonra Fatih Sultan Mehmed'in Sarayına çağrılmış ve kendilerine padişahın portreleri yaptırılmıştır. Venedik orijinli olan sanatçıların aynı tarihlerde Kahire'deki Memluk sultanlarıyla da ilişkileri olduğu bilinir. Osmanlı-Venedik sanat ilişkilerinde alışverişin karşılıklı olduğu da görülüyor. Bunun kanıtı Ressam (nakkaş) Sinan Bey'in Venedik'e giderek, oradan Batı yöntemlerine az da olsa uygun denebilecek bazı etkiler getirmiş olmasıdır. Ne var ki, Türk resim sanatı İran biçim etkilerinin güçlü olduğu çok parlak bir dönem yaşamış, soyut şema ve klişelerle minyatür kompozisyonları oluşturmakta evrensel boyutlar elde edilmiştir. Bu dönem içinde şematik-geometrik kütle plastiği dışında natüralist nitelikte

scanfan

bir heykel sanatına kesinlikle rağbet edilmemiştir. Ancak Osmanlı toprakları ve İstanbul'da bulunan Antik ya da Bizans heykel ve kabartma örneklerine bir zarar da verilmemiştir. Bu dönemde Batıdan pek çok gravürcünün Türkiye'ye geldiği ve bunlara 18.yüzyıl ortalarından itibaren şövale ressamlarının da katıldığı göze çarpar. 18. ve 19.yüzyıllarda Batı sanat dünyasında orientalizm öylesine güçlü bir akımdır ki, Ortadoğu'ya gelmeyen ya da temalarına ait gerçek görünümleri bilmeyen sanatçılar da hayali oriental resimler yapmışlardır.Bunlar arasında ünlü ressam Fragonard da vardır ve bu sanaçının resimlerinin oriental gerçekleri hiçbir zaman yansıtmadığına dikkat çekilmiştir.

18.yüzyıl başında ilginç bir Osmanlı üslup dönemi olan ve Batı ile ilişkilerin arttığı Lâle Devri'nden önce, yabancı ressamlar çoğunlukla Türkiye'ye bir merak ve serüven duygusu içinde gelmişlerdir. Bunlardan biri, Pierre Cock Alost'dur (1533). Lâle Devri'nde ise yabancı elçiler beraberlerinde ressamlar getirip, Türkiye izlenimlerinin görüntülenmesini sağlamışlardır. Bu program 18.yüzyıl boyunca sürmüş, 19.yüzyılda ise Osmanlı sarayına elçiliklerin aracılığı ya da başka yollardan pek çok ressam tanıtılmıştır. 18. ve 19.yüzyılda Türkiye'ye gelen, sarayla ilişki kuran, hatta aralarından birinin ilk kez sarayda bir sergi açması ve eserlerini göstermesine izin verilen resim sanatçılarının çoğunluğu, Batı'da büyük ustalar kategorisine giren kişiler değildirler. Buna karşılık 19.yüzyılda Batı'da büyük edebiyat adamı sayılan kişilerin Türkiye'ye daha çok ilgi göstermeleri dikkate değer.

Batılı sanatçılar arasında Osmanlı ülkesine duyulan geniş ölçüde bilinçli ilginin öncüsü Jean-Baptiste Van Mour'dur (1671-1737). Bu sanatçının İstanbul'a gelebilmesini sağlayan Fransa kralının elçisi M. de Ferriol'dur. Malta şövalyelerinden biri olan ressam Antoine de Favren (1706-1792) de gene resmi aracılıklar yoluyla Türkiye'ye gelerek Boğaziçi ressamları diye anılan yabancılar arasındaki önemli yerini almıştır. Bu sanatçıları M. Parrocel, Carla Vanlov gibi diğerlerinin izlediği görülür. İstanbul sosyetesi ile giderek daha yakın sanat ilişkilerinin kurulmasında, İstanbul'daki Fransız merkezine (sarayına) 1784'de yerleşen Conte de Choiseul - Gouffier ön ayak olmuştur. 18.yüzyılda Türkiye'de etkinlik gösteren resim sanatçıları ve gravürcüler, Armand Charle Caraffe (?.....-1812), L. F. Cassas (1756-1827), J.B. Hilair, Jean Etienne Liotard (1702-1789), Manzoni ve Sultan 3.Selim zamanında Hatice Sultan gibi önemli saray kadınlarının hizmetinde çalışmış olan Melling ve diğerleridir (Bridgman ve Decamps gibi).

19.yüzyılda Osmanlı padişahlarının yakın ilgi gösterdikleri önemli yabancı resim sanatçıları, Guillement, deniz resimleriyle ünlü, Ermeni asıllı Rus Aiwazovsky, 2.Abdülhamid'in bir portresini de yapan Fausto Zonaro'dur. Bunlara L. de Mango, Philippe Bello ile İstanbul'da 1883'de eğitime başlayan Sanayii Nefise Mektebi Alisi'nde resim atölyelerinin hocalığını üstlenen Salvatore Valeri ile Y. Warnia Zarzecki de katılabilir.

İstanbul'da yaşayan azınlıklar arasında resim sanatına daha çok Ermeniler ilgi göstermişler, Sarkis Dranyan, Civanyan, Koçeoğlu Kirkor gibi ressamlar bu konuyu inceleyen yayınlarda yer almışlardır. Civanyan müzikle de ilgili bir Pera bohemi olarak popüler bir isim yapabilmiştir. Rum azınlığa mensup sanatçılar arasında da resimle uğraşmış olanlar vardır. Osmanlı kültür ve sanat çevresi içinde belli bir rol oynamış oldukları düşünülürse, azınlık sanatçıları hakkında daha ayrıntılı incelemelere girişmek yararlı

scanfan

Sol üst: Aiwazovsky, Deniz ve Gemi. *19.yüzyıl sonu. Sağ üst: Civanyan,* Gece Manzarası. *19.yüzyıl sonu. Alt: F. Zonaro,* Rüfai Dervişleri. *19.yüzyıl sonu. Yan sayfa:* Dans Edenler. *19.yüzyıl.*

olabilir. Azınlık mensupları Osmanlı yönetim kademelerinde 19.yüzyıl ve 20.yüzyıl başlarında da görev almışlar ve bu unsurlara yabancılarla kurulan siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerde başvurulması gerekmiştir. 19.yüzyılda yabancı sanatçılar sorunu ile heykel sanatına duyulan ilgi arasında da ilintiler vardır. Batıya yaptığı gezilerde kralların heykellerini gören Sultan Abdülaziz 1871'de C.F. Fuller adlı bir sanatçıya at üstünde bir heykelini yaptırmıştır. İlk kez Beylerbeyi Sarayı'na konulan heykelin döküm işi Viyana'da gerçekleştirilmiştir. 19.yüzyılda mimarlığını özellikle Ermeni Balyan ailesinden kimselerin yaptığı saray ve köşk yapılarının bahçelerini süslemek üzere, Avrupa'dan aslan, boğa, geyik ve benzeri hayvan heykelleri getirtilmiştir. Geleneksel Osmanlı taş yontuculuğundaki soyut geometrik özellikler, duvar süsleri ve havuz fıskiyelerinde natüralist bir değişim göstermiştir. Yıldız Sarayı bahçesinde yer alan kuğulu fıskiye hayvan figürleriyle kaynaştırılmış stilize floral nitelikte bir heykel kompozisyonu sayılabilir. Bu dönemde, niteliği değişen süsleyici taş işçiliğinde de azınlıktan ustaların payı bulunduğunu tahmin etmek mümkündür.

İstanbul'un 19.yüzyıldaki mutaassıp dindar Müslüman çevrelerinde resim ve heykel alanındaki gelişmelerin tasvib görmediği kesindir. Ancak böyle bir tavır ileri görüşlü, sanatçı yetenekleri üstün, ordu mensubu ressamların etkinlikleri karşısında tutunamamış, son direnişler Cumhuriyetin ilanı ile sökülüp atılmıştır.

5. İSTANBUL'DAKİ ASKERİ VE SİVİL OKULLARDA BATI YÖNTEMLERİNE UYGUN RESİM EĞİTİMİNİN BAŞLAYIP GELİŞMESİ

Osmanlı toprakları ve başkent İstanbul'da yabancı orijinlilerle azınlık sanatçılarının resim etkinlikleri sürüp giderken, ülkede özellikle orduyu modernleştirme çabaları, Batı yöntemlerine uygun eğitim yapan askeri okulların kurulmasını gerektirmiştir. İlki Mühendishane-i Berri Hümayun adını taşıyan askeri okulda (1794), daha çok askeri amaçlarla yeni resim teknikleri öğretilmeye başlanmış, böylece Batı perspektif kuralları ile nesneyi iki boyutlu yüzey üzerinde modle ederek göstermeye yarayan ışık-gölge uygulaması gibi kurallar resim eğitiminin programı içinde yer almıştır.

Dinamik bir geleneği olan ve her zaman yeniliğe açık bulunan Türk ordusu içinde gerekli tasfiye ve reformlar ard arda gerçekleştirilmiş, Mühendishane-i Berri Hümayun'u Harbiye (Kara Harp Okulu) ve (1831) Bahriye (Deniz Harp Okulu) gibi yenileri izlemiştir. Ressam sınıfından subayların bile yetiştirildiği bazı belgelerden anlaşılan Mühendishane, Batı usulünde resim yapan ilk önemli sanatçıların yetiştikleri okuldur. Ferik İbrahim Paşa (1815-1899) Mühendishaneden, Ferik Tevfik Paşa ise (1819-1866) Harbiyeden yetişen en eski mezunlardır. Harbiyede 1846-1887 yılları arasında resim derslerini mösyö Kes adlı Fransız uyruklu, çok iyi Türkçe konuşan bir ressam vermiştir. Modern eğitim programlarının uygulandığı askeri okullardan yetişen sanatçıların büyük bir liste oluşturduğu görülüyor. Fakat doğal olarak etkin birer üslup kişiliğine sahip olan asker sanatçılar ayrıcalı bir grup halinde karşımıza çıkarlar. 19.yüzyıl içinde büyük etkinliği olan asker ressamlar üzerinde özellikle ve önemle durulmasının nedeni, Cumhuriyet rejimine yönelen Türk devlet yönetiminin siyasal programlarında askerlerin oynadığı büyük roldür. Asker ressamlar bu yeni siyasal bilinçlenmenin kültür ve sanat alanına yansıyan hedef ve amaçlarını temsil etmektedirler. Osmanlı İmparatorluğu'nun çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne dönüşme süreci içinde, askerlerin resim sanatını yeni yöntemlerle ve ısrarla

scanfan

Üst: Basmacıyan, Manzara. 19.yüzyıl sonu. Alt: T.G. Dutton, Sultaniye Yatı. 19.yüzyılın ikinci yarısı. Deniz Müzesi - İstanbul.

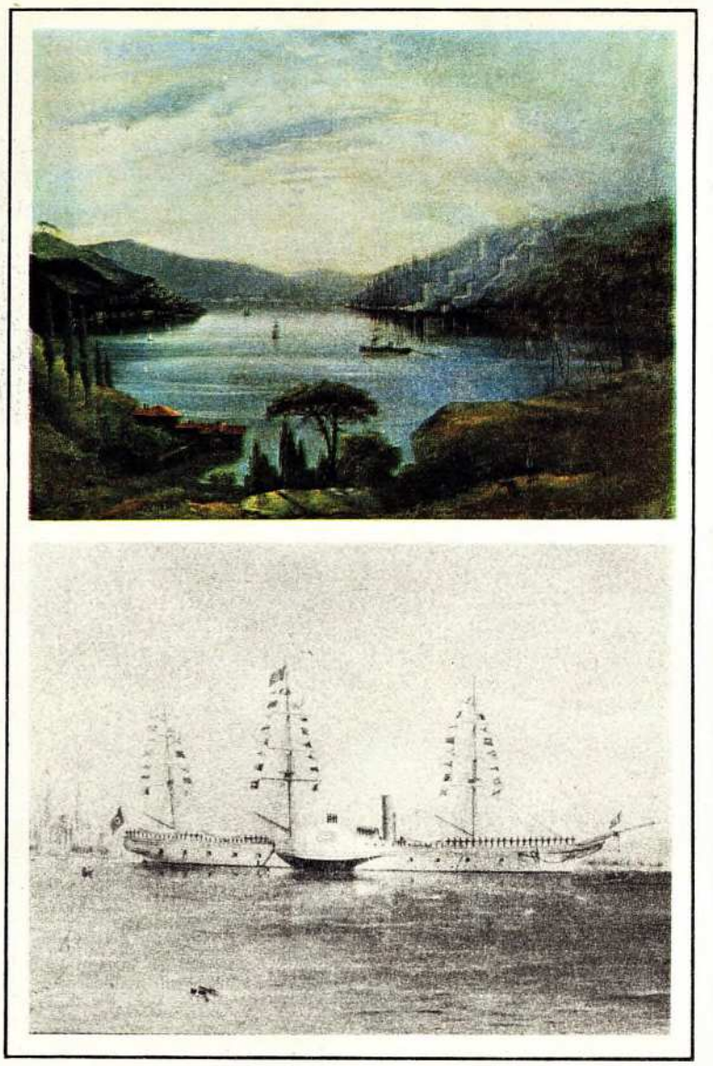

geliştirme çabaları, dünyada bir eşi daha olmayan bir olgu karşımıza koymaktadır.

19.yüzyılın ilk yarısında başlayan, asker ressamlar hareketi, 18.yüzyıl başlarından bu yana Batı ile ilişkiler kurulan saray çevrelerinde de desteklenmiştir. Öte yandan Sultan Abdülmecid (1839-1861) den bu yana Osmanlı sultanları, yabancı ressamlara büyük ilgi göstermişler ve bu davranışlarıyla, onların örnek alınması gereğini ima etmişlerdir. Fakat Sultan Abdülaziz'in (1861-1876) emriyle Paris'e resim eğitimine gönderilen Ahmet Ali (Şeker Ahmet Paşa) (1841-1907) ve Süleyman Seyyit Bey (1842-1913) gibi Harbiyeden asker ressamlar, Batı etkilerini özümseyip yeni ve özgün sentezlere varmakta Türkiye'de etkinlik gösteren yabancı kökenli ya da azınlık ressamların tümünü aşan birer kişilik oluşturmuşlardır. Bu sanatçılara Batı'da resim eğitimi görmemiş olan Hüseyin Zekâi Paşa (1860-1919, Harbiyeden) de katılmakta ve 19. yüzyıl Türk resim sanatının üç büyükleri olarak, bu asker ressamlar gösterilmektedir. Kanımızca araştırmaların genişlediği ve asker sanatçıların üslup özellikleri incelendiği oranda, Hüsnü Yusuf (1817-1961), Halil Paşa (1857-1939, Mühendishaneden), Osman Nuri Paşa (1839-1906, Harbiyeden), Ahmet Şekür (1856 - , Harbiyeden), Hoca Ali Rıza (1864-1939, Harbiyeden), Ahmet Ziya Akbulut (1869-1938, Harbiyeden), Diyarbakırlı Tahsin (1875-1937 , Harbiyeden), Hasan Rıza (1860-1912, Bahriyeden) gibi ressamlarla asker sanatçılar hakkında daha geniş bir kişilikler tablosu oluşturulabilir. Adı geçen sanatçılar arasında Halil Paşa gibi Batı'da resim eğitimi gören önemli bir usta olduğu kadar, Hoca Ali Rıza gibi, bir asker sanatçı olarak adı efsaneleşen büyük bir peysaj ressamı da vardır. Hoca Ali Rıza Batı'da eğitim görmemiş, fakat çok sayıda ressamın yetişmesine yardımcı olmuştur. Öte yandan bir açık hava ressamı olarak yeni kurallara uygun resmin popüler bir beğeniye açılmasında da büyük katkısı olmuştur. Adı geçen resim sanatçıları arasında Ahmet Ziya Akbulut, perspektif kurallar ve uygulanması hakkında iki kitap yazarak yeni resim sorunlarının, bilimsel yönünü aydınlatıcı bir rol oynamıştır.

Askeri okullardan, yetişen resim sanatçılarının etkin rolleri 20.yüzyılın ilk çeyreğinde de sürmüştür. Ancak bu dönemde sivil okullardan, özellikle İstanbul'da sadece sanat eğitimi yapmak üzere açılan okuldan ilk kez yetişen "Türk" sanatçılar Batı'da, özellikle Paris'te kazandıkları deneyimleri ülke gerçekleriyle kaynaştırmada başarılı olmuşlardır. Buna rağmen bu sanatçıların da 20.yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan savaş koşulları gereği askeri amaçlara uygun bir resim disiplinine tabi tutuldukları konusu üzerinde durulacaktır. Askeri okullardan yetişen bütün ressamların adlarını sıralamak uzun bir liste oluşturabilir ve bu sanatçıların tümü görevlerini içtenlikle yerine getirmiş kişilerdir.

19.yüzyılda askeri okulların yanı sıra, çağdaş Batı uygarlığını örnek alan kültür değişimi sürecinde sivil okulların da açılmaya başlandığı görülür. İstanbul'da Galatasaray Mektebi Sultanisi (1869), Darüşşafaka Lisesi (1873) gibi okullarda Batı dili öğreniminin yanı sıra, resim derslerine de ağırlık verilmiştir. Ancak burada kısaca sözü edilmesi gereken bir sorun, 1860'da Paris'te bir Türk okulu olarak açılan Mektebi Osmani'nin, iyi sonuç alınamadığı için 1874'de kapatılması olayıdır. Bu sorun, ayrı bir inceleme konusu oluşturur. Başkent İstanbul'da, özellikle Darüşşafaka Lisesi'nin resim derslerine önem verdiği anlaşılmaktadır. Bu okulda Fahri Kaptan diye bilinen, fakat kökeni hakkında henüz bilgi edinilemeyen, doğum ve ölüm tarihleri saptanamayan, Fahri imzasını taşıdıkları halde birbirinden üslup

scanfan

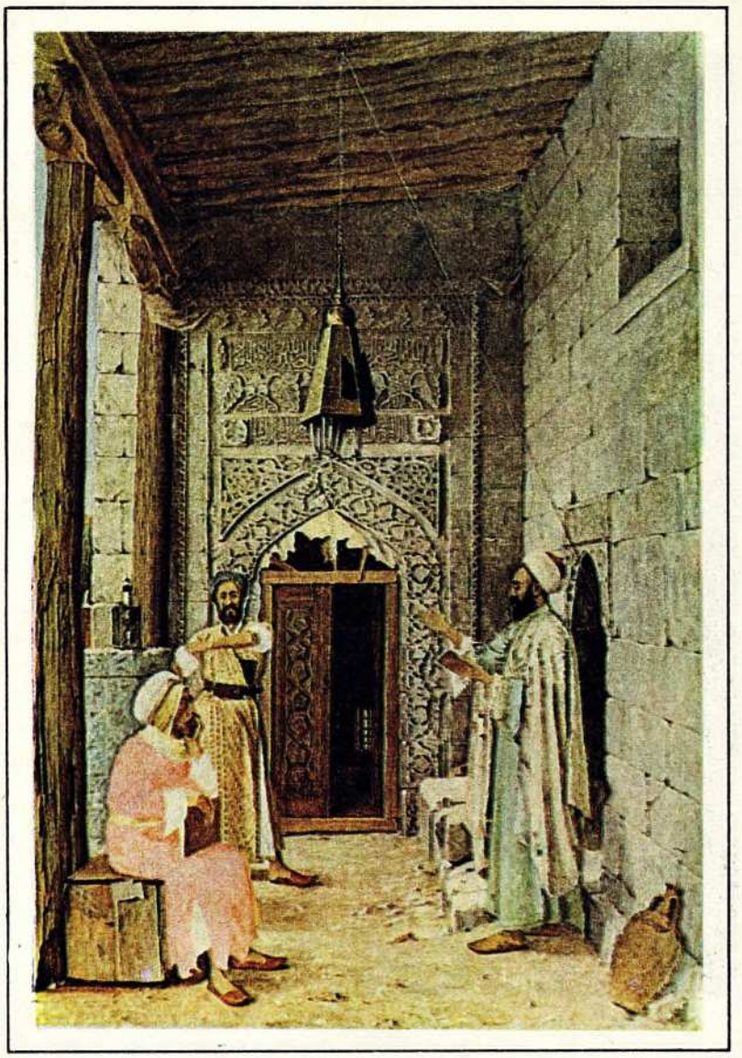

Osman Hamdi, Cami Önü. *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.*

farklarıyla ayrılan bir çok resmin kendisine ait olduğu varsayılan bir sanatçı resim hocalığı yapmıştır. 19.yüzyılın "Fahri kaptan sorunu" Türk resim sanatının ilginç bir olgusu olarak henüz çözümlenmemiştir.

Galatasaray Lisesi'nde müdür , İstanbul'da 1863'de açılan Amerikan Robert College'de de hocalık yapan Şair Tevfik Fikret (1867-1915) 'in sosyal içerikli ve eğitici amaçlı şiirlerindeki yeteneği resimlerinde gösterdiği söylenemez.

19.yüzyılın ikinci yarısında resim etkinliklerine katılmış bir başkası Şehzade Abdülmecit Efendi'dir (1868-1944). Abdülmecit Efendi Batı saraylarındaki monden yaşama duyduğu soylu ilgileri resimlerine de yansıtmıştır. (Şehzade Abdülmecit, İslam dünyasının son halifesi iken, 1924 yılında Atatürk'ün, bir çeşit papalık niteliğine dönüşen hilafet kurumunun kaldırılmasına kesin karar vermesi üzerine ülke dışına çıkarılmıştır.)

19.yüzyıl asker ve sivil okullarında heykeltıraşlık öğretimi gibi bir sorun olmadığı görülür. Bu yüzyılın son yarısında ancak İsa Behzat ve İhsan Bey gibi iki Türk sanatçının ilk, kez, Batı yöntemleri ile derslere başlanan Sanayii Nefise'de eğitim görmüş ve günümüze birkaç büstü kalmış kişiler olarak anımsanması gerekir.

6. YETENEKLİ TÜRK GENÇLERİNİN BATI'DA RESİM EĞİTİMİNE GÖNDERİLMELERİ

Batı'da resim eğitimine gönderilen ilk gençler subay ya da askeri okul öğrencileridir. 1835'de uygulamaya konan bir program gereğince Viyana, Berlin, Paris ve Londra'ya iki yıl içinde oniki kişi gönderilmiştir. Bu yetenekli gençlerden Ferikliğe yükselen İbrahim Paşa Viyana'da, Tevfik Paşa ise Paris'te eğitim gören ressamlardır. 1838'de Viyana'ya 7, Paris'e 3 öğrencinin gönderildiği ve uygulamanın sürekli olarak ele alındığı görülmektedir.

Paris'e gönderilen askeri okul öğrencilerinin iyi yetişmelerini sağlamak ve disiplini sürdürmek amacıyla 1860-61'de, bu kentte açılan Mektebi Osmani'de elli altmış civarında öğrenci bulunuyordu. Okulun Fransız öğretmenleri arasında Rolrobens resim derslerini yürütmüştür. 1861'de Paris'e gönderilen öğrenciler arasında Süleyman Seyyid Bey ve Ahmet Ali (Şeker Ahmet Paşa) da vardır. 1867 yılında Sultan Abdülaziz'in Paris'i ziyareti sırasında Mektebi Osmani öğrencileri de sultanı karşılamışlardı. Okulun 1874'de kapatılma nedeni öğrencilerin sıkı disiplin altında Fransız toplumundan tecrit edilmeleri zorunluğudur. Öğrencilerin iyi yabancı dil öğrenememeleri,bundan şikâyetleri sonucunda yurda geri gönderilerek cezalandırılmaları başlıca sorun olmuştur. Ressam yetenekleri üstün olan Süleyman Seyit, Cabanel'in (1823-1889),Ahmet Ali ise Gustave Boulanger'nin (1824-1888) atölyesinde eğitimlerini sürdürmüş ve 1870'lerde İstanbul'a dönmüşlerdir.

19.yüzyılın ikinci yarısında yetenekli bir kişi olarak Batı'da deneyimlerini artırması için seçilen Hoca Ali Rıza'nın, kolera salgını şeklinde muhtemel bir bahaneyle, bu olanaktan yararlanamadığı görülür. Asker ressamlar arasında önemli bir sanatçı kişiliği olan Halil Paşa, 1880-1888 yılları arasında Paris'te Ecole des Beaux-art'da Gérôme atölyesinde resim öğrenimini artırmıştır.

19.yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı sanat ve kültür alanında önemli bir işlevi olan Osman Hamdi Bey, babası Sadrazam İbrahim Ethem Paşa tarafından 1857'de Paris'e hukuk eğitimine gönderilmiş, fakat Osman Hamdi bir yandan Boulanger ile Jean-Léon Gérôme (1824-1904)'un atölyelerine de devam ederek resim dersleri almıştır.

Osman Hamdi Bey'in Sanayii Nefise Mektebi Âli'sini

scanfan

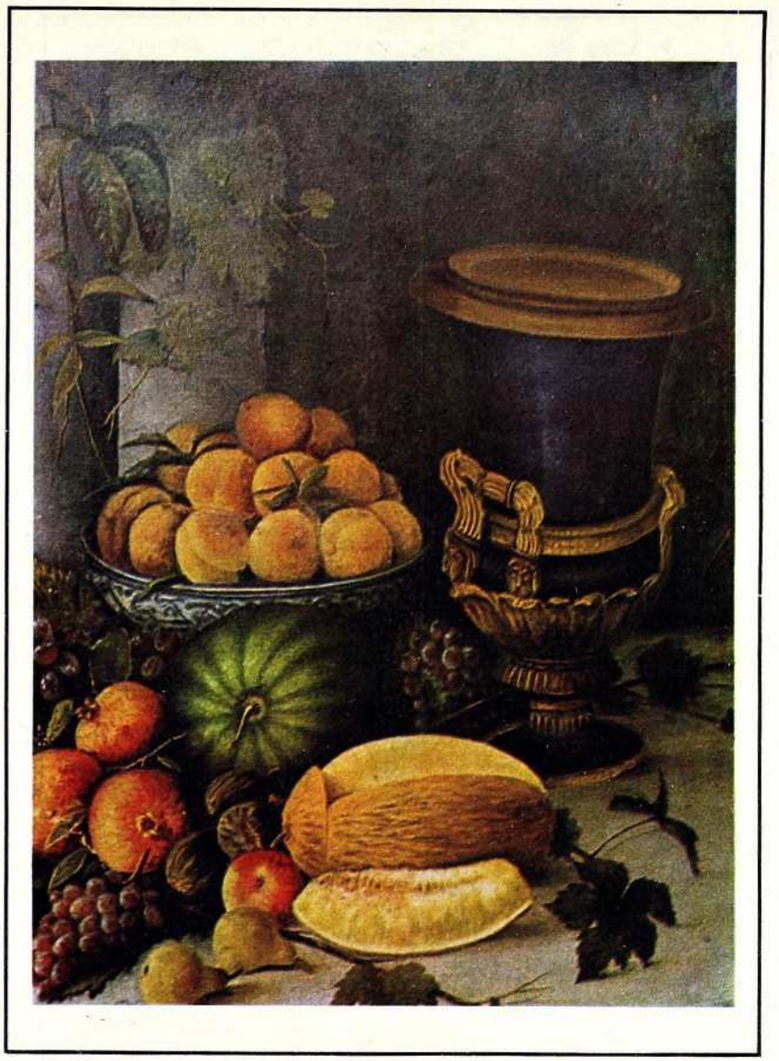

Şeker Ahmed Paşa, Natürmort. *Yan sayfa: Hamdi Kenan (Hamdi Nuri ?)*, Natürmortlu Peysaz.

kurmasından sonra asker ressamlar arasından Sami Yetik (1878-1945), Ruhi (1880-1931), Hikmet Onat (1882-1977) ve Ali Sami Boyar (1880-1967) Avrupa'da resim eğitimi görmüşlerdir. Sanayii Nefise'den Paris'te eğitime gönderilen Galip (1872-?) ve İbrahim Çallı (1882-1960)'dan başka özel olanaklarla Batı'da resim öğrenimine giden Namık İsmail (1890-1935) ve Avni Lifij (1886-1927), Nazmi Ziya (1881-1937) gibi yetenekli sanatçılar 1914 de 1.Dünya Savaşı'nın patlaması üzerine yurda dönmüşlerdir. Bu sanatçı grubu Cormon ve M. Baschet atölyelerinin klasik eğitim disiplini içinde çalışmışlar, fakat Monet, Sisley, Pisarro gibi klasik eğitim sınırlarını aşan büyük empresyonist sanatçıların etkilerini de benimsemekten uzak kalmamışlardır. Cumhuriyetin ilanından sonra Sanayii Nefise'nin Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne dönüşümüyle Batı'ya öğrenci gönderme programı 1980'lere değin süregelmiş ve Türkiye'de resim ve heykel sanatının gelişmesinde Batı dünyasının "dolaysız" bir etken rol oynamasına çaba harcanmıştır. Bu uygulamanın ne türden sonuçlar doğurduğuna her sırası geldiğinde işaret edilecektir.

7. İSTANBUL'DAKİ İLK RESİM SERGİLERİ (SANAYİİ NEFİSE'NİN KURULMASINDAN ÖNCE)

28 Aralık 1845 tarihli bir belgeden, Oneker (Odeker ?) adında bir manzara ressamının, sarayda bir sergi düzenlediğini öğreniyor ve bu olayın 1870'den sonra sıklaşan resim sergilerinin bir başlangıcı olduğunu kabul edebiliyoruz.

19.yüzyılın ilk yarısında askeri okulda resim eğitimine verilen önem, gençlerin bu amaçla Avrupa'ya gönderilmesi, 19.yüzyılın ikinci yarısında sivil okullarda da sürdürülen çabalar, toplumun bu etkinliklere ilgisini çekmek amacı taşıyan sergi girişimlerine yol açmıştır. Kanımızca İstanbul'da sadece sanat eğitimi yapan bir okulun kurulması yolundaki girişimler daha önceki eğitim ve sergi düzenleme çabalarında temellenmektedir. İstanbul'da 1832 de Takvim-i Vekayi (Table des Evenement) adlı ilk Türkçe gazetenin yayınlanmaya başlaması ile hareketlenen basın hayatı da sanat konularına yer vermeye başlamış ve geçen 30-40 yıllık süre içinde bu konular tekrar tekrar gündeme getirilmiştir. İstanbul'daki Türkçe basına sanatla ilgili yazılar konusunda "Levant Herald" ve "La Turquie" gibi yabancı dilde yayınlananlar öncülük etmişlerdir. Padişah Abdülaziz ve 2. Abdülhamid dönemi basını, bir sanat eğitimi okulunun açılması ve sergilerle ilgili sorunları sık sık işlemişlerdir.

İstanbul'da gerçek anlamda ilk resim sergisi, Ahmet Ali (Şeker Ahmet Paşa)'nın çabalarıyla 27 Nisan 1873 tarihinde açılmıştır. Daha önce 20 Şubat 1863'de Sergi-i Osmani adıyla açılan ve tarım ürünlerinden, kuyumcu işleri, oymalar ve resim örneklerine kadar herşeyin sergilendiği sergi ise bir başka aşama olarak nitelendirilebilir. 1870-73 arasında İstanbul'daki kız ve erkek okullarının elişi sergileri de bir anlamda sanat etkinlikleri kapsamında görülebilir. Ancak Şeker Ahmet Paşa'nın büyük çabalar harcayarak 1873 Nisanında açılmasına önayak olduğu sergi, Türkiye'de açılan ilk resim sergisi olarak kabul edilmektedir. Şeker Ahmet Paşa'nın bu sergiyi topluma benimsetmek yolunda başvurduğu bir önlem sergiye dair gazete haberlerinde, serginin Sadrazam ve Maarif Nazırının himayesi altında bulunduğunun belirtilmesidir. Bu ilk sergi için girişimler 19 Haziran 1871'de başlamış ancak 1873 Şubatında serginin ilanları yayınlanabilmiş ve iki ay sonra da sergi açılabilmiştir. 19.yüzyıl Türk Sanat yaşamının en önemli olaylarından biri olan bu sergiyi ressam Şeker Ahmet Paşa'ya borçluyuz.

Aynı dönemin sonraki sergilerine oranla daha ulusal bir

scanfan

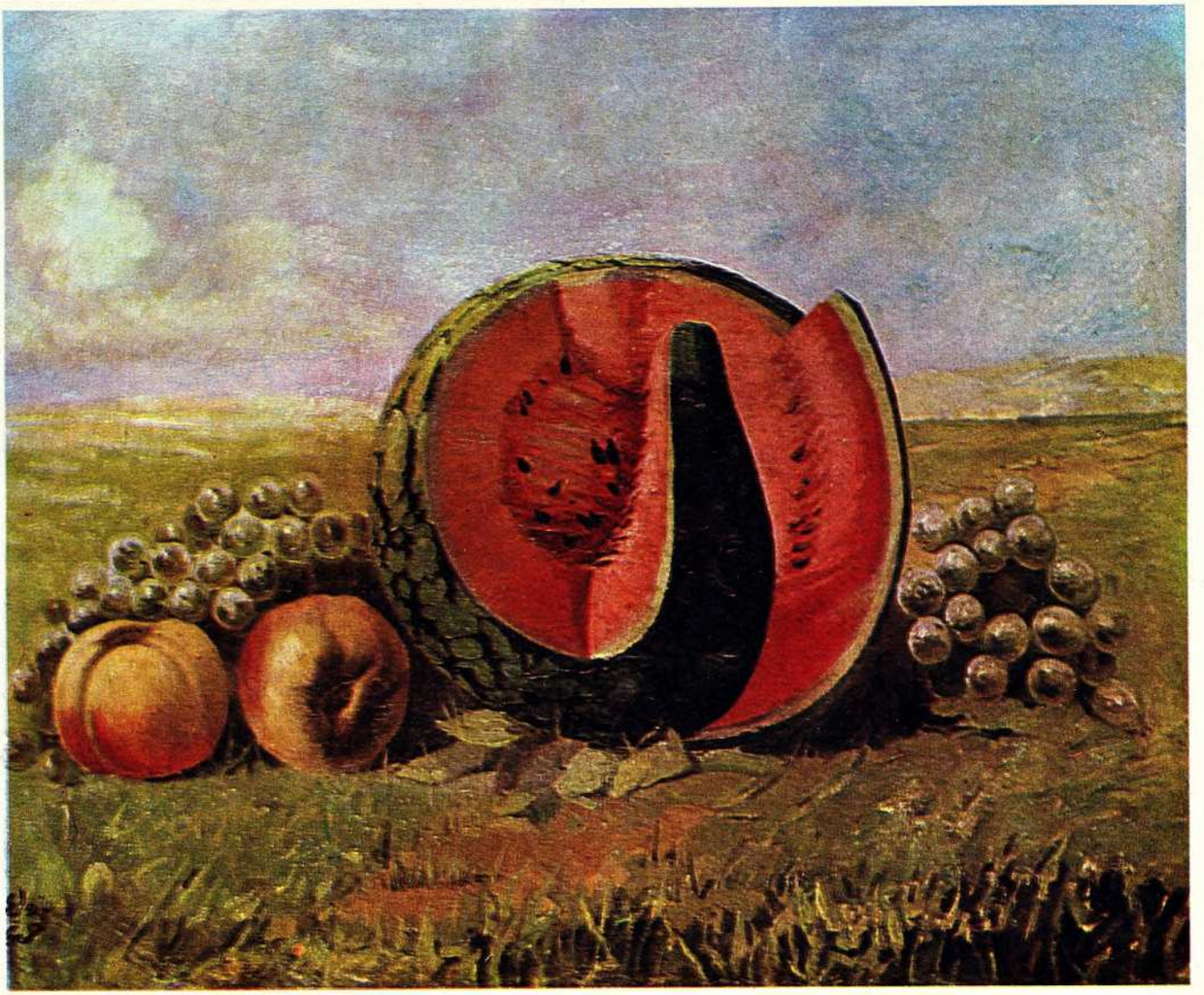

özellik taşıdığı belirtilen sergide, o zaman henüz Ahmet Ali Efendi olan Şeker Ahmet Paşa'nın öğrencileri de yer almış, Saip Efendi, Mesut Bey, Ali Bey, Monsieur ve Madame Guillement'nin yanı sıra diğer bazı yabancı sanatçıların eserlerine de yer verilmiştir. Bu serginin basında uyandırdığı yankılar, bu girişimin, bir "okul" açılmasını düşündürdüğü söylentilerini de kapsamış ve gazete ilanlarında bazı dükkânlarda yağlıboya resim satılmakta olduğu duyurularak bir ilk piyasa hareketinin başlamasına da yol açılmıştır. Bu ilk sergi devletin en üst kademelerinde de ilgiyle karşılanmıştır.

Ahmet Ali Efendi, bu serginin gördüğü ilgiden güç alarak, gene bir hazırlık ve çağrı aşamasından sonra 1 Temmuz 1875'de ikinci serginin açılabilmesini sağlamıştır. Bu sergiye çok sayıda Batılı, levanter ve azınlık sanatçının yanı sıra Ahmet Ali (Paşa) Ahmet Bedri, Halil (Paşa) , Osman Hamdi ve Nuri Bey'ler Türk sanatçıları olarak katılmışlardır.

İstanbul'da azınlık ve yabancıların kurduğu Elifba (a b c) kulübü (Club de l' ABC) 1880-81 yıllarında Mavrokordato isimli bir Rumun girişimleri ve İngiliz kolonisinin yardımlarıyla sergiler düzenlenmiştir. 1880'de düzenlenen ilk sergide Osman Hamdi ve Prenses Nazlı hanım Türk sanatçılardı, yabancı ve azınlıklar sayıca ağır basıyordu. Bunların arasında orientalist suluboya ressamı Preziosi ve mimar A. Vallaury de vardı.

ABC kulübünün ilk sergisi Tarabya Rum Kız Okulu'nda, 1881'de düzenlenen 2. sergisi ise Tepebaşı Belediye Bahçesi'ndeki köşkte açılmıştır. Bu ikinci sergide gene çok sayıda yabancı ressamın yanı sıra Köçeoğlu Kirkor, Melkon Efendi, Civanyan, Bagos Şaşıyan, Oskan Efendi (heykeltıraş) ve Misak Efendi gibi gayrimüslim Osmanlılar yer almıştır.

Bu sergiye dönemin ünlü Türk sanatçıları Ahmet Ali, Süleyman Seyid, Keçecioğlu Rıfat, Mahmud Münir ve Rıza ve Osman Hamdi Beylerin de katıldıkları görülmektedir.

1882 ve 1883 yılında İstanbul'da açılan birkaç resim sergisinin daha sözü edilmeye değer. Bunlar arasında Carmona'nın resim, İtalyanlar'ın düzenlediği balmumu heykeller sergisi ilgi çekicidir. Özellikle ikincisi mücessem heykel sorununu içerdiği için İstanbul'un sanat eğilimleri yönünden ayrı bir önem taşır. Bir başka sergi yeri de İstanbul'da Abdülaziz ve Abdülhamit devrinin en ünlü fotoğrafçıları olarak tanınan Ermeni asıllı Müslüman Abdullah biraderlerin (fréres) atölyesidir. Bu atölyede Osman Hamdi'nin yanı sıra, Guillemet'nin öğrencisi olan ve Paris'te eğitime gönderilen Serkis Dranyan'ın tabloları sergilenmiştir.

Dranyan'ın hâmisi olan Melkon İskender Efendi, tablo satışı ile Dranyan'a maddi yardım sağlamayı öngörüyordu.

8. İSTANBUL'DA BİR SANAT AKADEMİSİ KURMA GİRİŞİMLERİ VE SANAYİİ NEFİSE MEKTEBİ ÂLİSİ

1865'de Abdülaziz'in çağrısı üzerine İstanbul'a gelen Guillemet adında bir Fransız ressamın, 1876 öncesinde gene Abdülaziz'in sultan olduğu dönemde , Osmanlı sarayı ile ilişkileri sürmüştü. Bu sanatçı Pera (Beyoğlu) Kalyoncukulluğu mevkiindeki bir sokak içindeki atölyesine "Acedémie" adını vermiş ve bu atölyede desen ve resim dersleri vermeye başlamıştı. Bu "özel akademi"ye pek azı Türk, çoğu azınlıktan gençler devam ediyor, haftanın belli günlerinde gene azınlıktan kız öğrencilere de resim dersi veriliyordu.

Guillemet ilgili makamlarla ilişkilerini yoğunlaştırarak bu özel atölyenin resmi bir okul haline gelmesine çalışmıştır. Guillemet'nin sanat eğitimi yapan bir okulun kurulabilmesi

scanfan

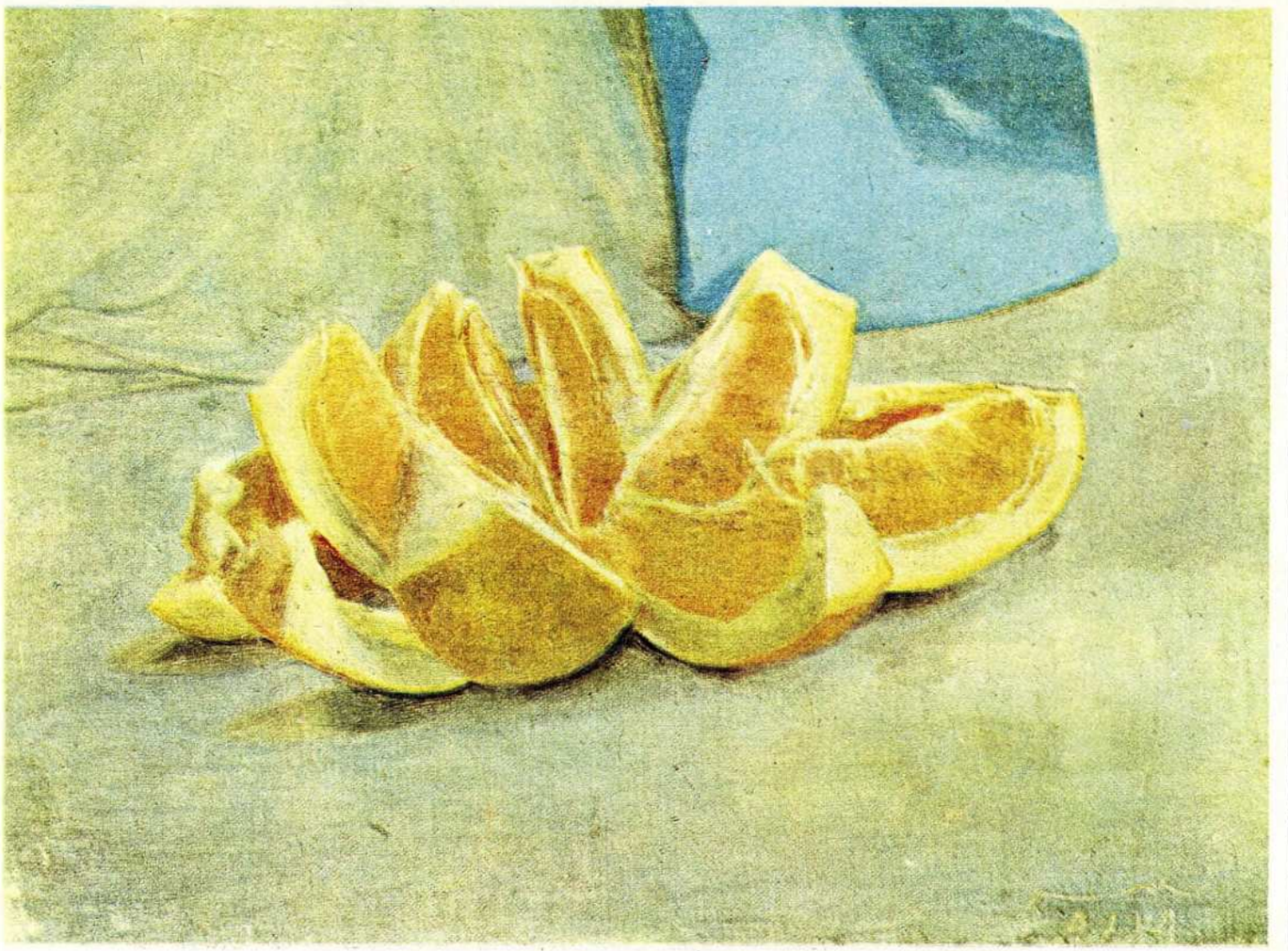

için ilgililerin 1870'lerden sonra yaptıkları araştırma ve çalışmaları bu yönde kullanabilmek amacında olduğu anlaşılıyor. Fakat Guillemet 1877-78'de hastalanıp ölmüştür; zaten o yıllarda Osmanlı tarihinde 93 Harbi (H.1293) diye bilinen büyük bir savaş patlamıştı.

İstanbul'da ilk sanat akademisini kurma onurunun bir Fransız'a ait olduğunu ileri süren görüşler pek isabetli sayılamazlar, çünkü Osmanlı Devleti'nin o günkü dil politikası içinde, her şeyden önce akademi sözcüğünün yeri yoktur. Türkiye doğumlu bir yabancı mimar olan Alexander Vallaury'nin projeleriyle önce **Âsarı Âtika Müzesi** (İstanbul Arkeoloji Müzesi) binasının (1881) ardından **Sanayii Nefise Mektebi Âlisi** (halen Eski Şark Eserleri Müzesi), adını taşıyan okul binasının (1883) gerçekleşmesinde büyük çabalar gösteren Osman Hamdi Bey (1842-1910), bu başarıya Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimiyle ilgili resmi iç ve dış güçlerle yakın ilişkisi sayesinde erişebilmiştir. Güçlü bir resim sanatçısı olmaktan çok, bir teşkilatçı olan Osman Hamdi, Âsarı Âtika Müzesi ile Sanayii Nefise Mektebi'nin müdürlüğü yanı sıra, **Düyûnu Umumiye İdaresi** adı verilen ve Türkiye ekonomisi üzerinde Batı egemenliğini etkin kılma amacıyla kurulmuş bulunan resmi kurumdaki Osmanlı temsilciliği görevini de yürütmüştür. Osman Hamdi'nin bir bina inşa ettirerek kurmayı başardığı bu okuldan önce, Sanayii Nefise-i Şahane (1877- Guillemet ile ilgili) ve 1880'de Devlet başmimari Serkis Balyan'ın öncülük ettiği proje aşamasında kalmış bir başka okul tasarısı hakkında da belgeler vardır.

Osman Hamdi arkeolojiye meraklı bir kişi olduğu için, ülkenin çeşitli yerlerinde kazı faaliyetlerine de girişmiş ve Osmanlı topraklarındaki Antik uygarlık verilerinin dışarı kaçırılmasını önlemek amacı taşıyan bir **Âsarı Âtika Nizamnâmesi** hazırlatıp yürürlüğe sokmuştur.

3 Mart 1883'de eğitime başlayan Sanayii Nefise Mektebi Âlisi'nde Heykeltıraş Osgan Yervant Efendi müdür yardımcısı olarak işleri fiilen yürütüyordu. Osgan Efendi'nin heykel atölyesinin hocalığını yaptığı okulda, resim sanatını Salvatore Valeri ve Warnia Zarzecki (desen hocası) adlarını taşıyan iki yabancı sanatçı öğretiyorlardı.

Sanayii Nefise'de Mimarlık bölümünün hocaları Alexandre Vallaury ile Philippe Bello idiler.

Başlangıçta yalnız erkek öğrencilerin kabul edildiği Sanayii Nefise'ye daha çok rağbet edenler azınlıklardan gençlerdi. Yetenekli Türk gençlerin resim ve heykel bölümlerine daha yavaş bir tempo ile geçen zaman içinde rağbet ettikleri görülür. Bu Türk gençleri, ailelerinin muhalefetine rağmen giderek Sanayii Nefise'ye daha çok ilgi göstermişler, hatta bazıları aile muhalefetini yumuşatmak için, ana babalarına mimar olacağız diye yalan bile söylemişlerdir.Çünkü toplum içinde ciddi bir meslek sayılmayan resim ve heykel sanatçılığına epeyce bir süre mimarlık tercih edilmiştir.

Sanayii Nefise'de yapılmakta olan resim eğitiminin askeri ve diğer okullarda evvelce resim eğitimi görmüş olan yetenekli gençlere çekici göründüğü, bunlardan bazılarının okula konuk öğrenci olarak yazıldıkları, fakat verilen eğitimden hoşnut kalmadıkları anlaşılıyor.

1912-1913 yıllarında 18 sayı çıkan aylık Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecmuasında yazılar ve eleştiriler yayınlayan asker ressamlardan Sami Yetik Sanayii Nefise'de izlenen eğitime karşı çıkanlardan biridir. Osman Hamdi'nin usta Türk sanatçıları, hoca olarak Akademiye getirmemiş olması da bir eleştiri konusu oluşturur. Bu gençlerin doğa hayranlıkları, Valeri Atölyesinin hamal giysili yaşlı erkek model kullanılan kasvetli atmosferiyle bağdaşmamıştır.

1917 yılında ressam Halil Paşa'nın müdürlüğe atandığı

scanfan

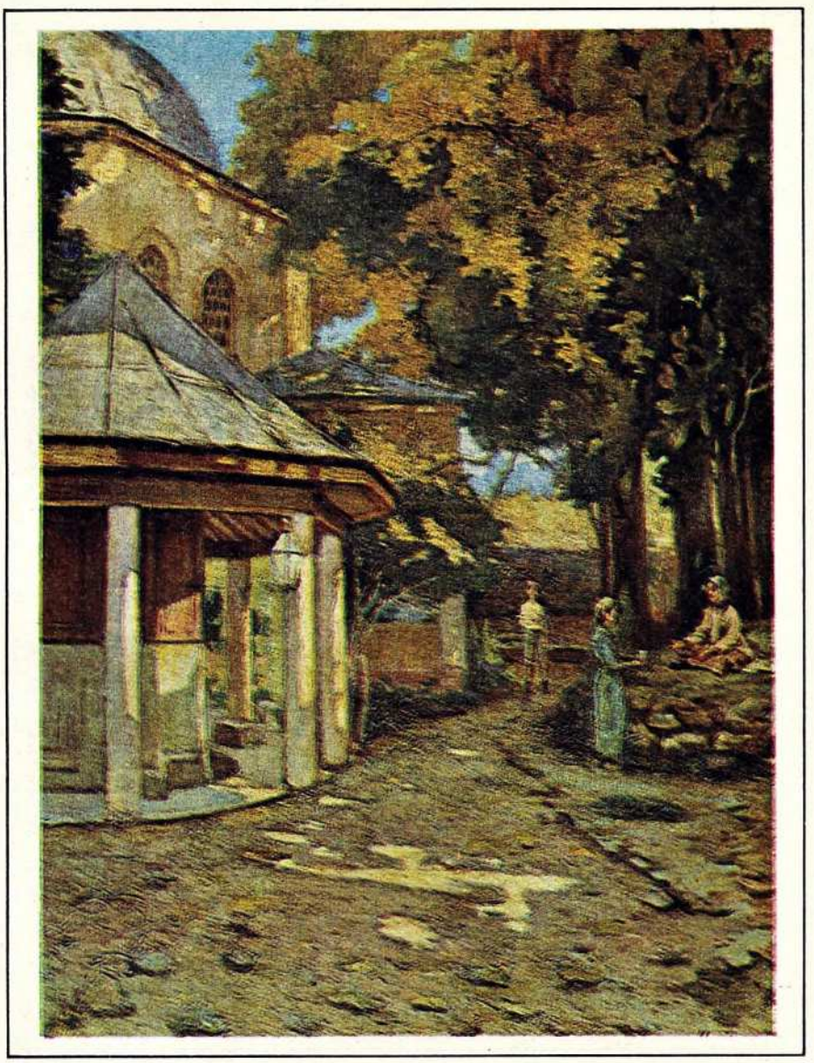

Halil Paşa, Cami Avlusu. *Yan sayfa: Süleyman Seyyid*, Natürmort.

Sanayii Nefise Mektebi Âlisi, İstanbul'un işgal altında bulunduğu yıllarda değişik yapılarda eğitimini sürdürmek zorunda bırakılmıştır. Sonradan kız öğrencilerin de kabul edildiği okul, Cumhuriyetin ilanından sonra **Devlet Güzel Sanatlar Akademisi** adını almış ve Fındıklı semtinde Osmanlı Mebusan Meclisi olarak kullanılmış olan Cemile Sultan çifte kasırlarından birine yerleştirilmiştir (1926). Bu yapı 1948'de geçirdiği bir yangından sonra onarılmış ve yapıya eklenen yanındaki ikinci Kasır (Âyân Meclisi) da onarılıp yenilenerek bir bütün halinde Güzel Sanatlar Eğitimi, Boğaziçi'nin bu güzel kıyısında sürdürülegelmiştir.

9. SANAYİİ NEFİSE VE YILLIK "İSTANBUL SALONU" SERGİLERİ

Sanayii Nefise Mektebi Âlisi'nin 3 Mart 1883'de eğitime başlamasından sonra, bu kurumda üretilen eserlerin ödüllü, ödülsüz sergilenme faaliyeti de başlatılmıştır. 1883-1890 arasında düzenlenen bu sergiler hakkında o dönemin basını ve belgelerden bilgi edinilebilmektedir.

1901'den itibaren, birincisi **"İlk İstanbul Salonu"** adı verilen serginin öncesinde yer alan çok önemli bir olay, gene Şeker Ahmet Paşa'nın 1900 yılında Pera Palas'ta açtığı kişisel sergidir. Aynı zamanda sarayın protokol başkanlığı hizmetini de yürüten Şeker Ahmet Paşa'nın bu sergisinden sonra, Sanayii Nefise Mektebi'nin jüri başkanlığına getirilmesi zorunluğu doğmuştur.

1901-1902 ve 1903'de üç kez açılan İstanbul Salonu sergilerinin İstanbul'un sanat yaşamında çekişme, kıskançlık vb. gibi gerginliklere yol açtığı ve 1904'de açılması gereken 4. serginin sanatçıların ilgilenmediği bir bozguna dönüştüğü ifade edilmektedir. Bu sergiler hakkında bir broşür yazan Adolphe Thalasso, İstanbul Salonlarında yer alan sanatçılar hakkında bilgi vermektedir. Bu sergiler vesilesiyle doğan en ilginç düşüncenin, İstanbul'da da Paris'teki Louvre gibi çağdaş sanatçıları kapsayan bir resim ve heykel müzesinin kurulması olduğu söylenebilir.

İstanbul salonlarında resim ve heykel örnekleri bir arada sergilenmiştir. Sergilerde çıplak kadın (nü) tablolarının sergilenmemesi hükümet ilgililerince emredilmiştir. Birinci İstanbul Salonuna katılan sanatçılar 1.Dört Türk: Ahmet Ali Paşa, Albay Halil Bey, Ömer Adil ve Osman Hamdi, 2.Levantenler: E. Della Sudda, Stefano Farnetti, Lina Gabuzzi, 3.Sanayii Nefise hocaları: Oskan Efendi, Salvatore Valeri, J. Warnia Zarzecki ve P. Bello, 4.Fausto Zonaro ve L. de Mango gibi iki orientalist ressam. Bu ünlülerin arasına daha az ünlüler de katılmışlardır.

Sergi yeri Pera'daki Passage Oriental idi ve sahibi Bourdon adlı bir Fransız tüccardı. Sergiye önayak olanlar Mimar A. Vallaury ile Le Stamboul gazetesi müdürü Regis Delbeuf idiler, Fransız elçisi Contans da destekçileriydi.

1902'de düzenlenen 2.İstanbul Salonu sergisinde, ilkinde yer alan Türkler'den başka Ahmet Rıfat, Ahmet Ziya, Şevket, Halil Naci, Kâmil ve İzzet Mesmur beyler de yer almışlardı. Bu sergi hakkında ilginç bir eleştiri, Sanayii Nefise'de de resim eğitimi görmüş olan ve daha sonra Türk Sanatı hakkında faaliyetleri ve kitapları olan Celâl Esat (Arseven) (1875-1971, Harbiyeden) tarafından yazılmıştır.

1903'de üçüncü kez tekrarlanan **"İstanbul Salonları"** sergilerinin ardı gelmemiştir.

10. SANAYİİ NEFİSE'DE HEYKELTIRAŞLIK ÖĞRETİMİNİN BAŞLAMASI

Sanayii Nefise Mektebi Âlisi'nde heykeltıraşlık derslerinin eğitim programı içine alınması ve bu dala ilgi gösteren ilk

scanfan

Sol üst: İsa Behzat, Yaşlı Adam Büstü. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Sağ üst: Abdülmecid, Halil Edhem Bey'in Portresi. Alt: Hoca Ali Rıza, Natürmort. Yan sayfa: Hoca Ali Rıza, Yelkenli Manzara.

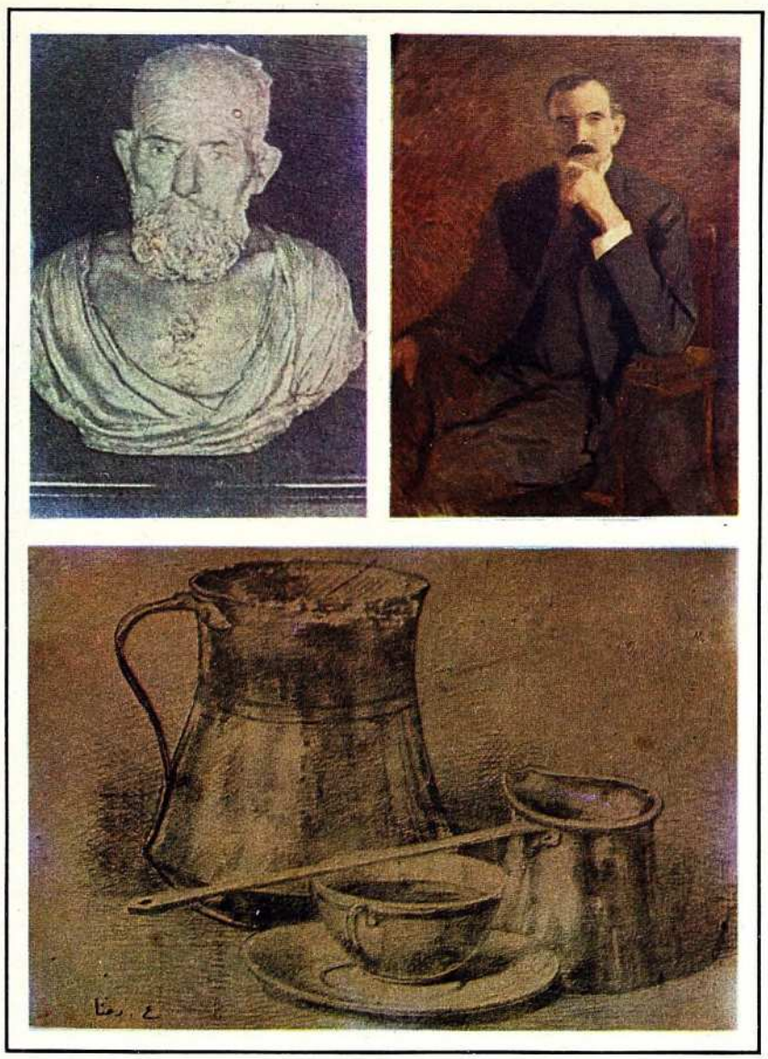

Türk gençlerin bu atölye çalışmalarından önce, oymalı nakış işleri ve belki hayvan figürleri dışında insan temasına 19.yüzyılda pek eğildiklerini sanmıyoruz. Tarihimizin Anadolu öncesi ve erken Anadolu dönemlerinde insan figürü yok değildi ve içerik bakımından bu figürler doğu gelenekleri ve mitolojisine bağlı idiler. Ancak İslamiyetin Anadolu'daki özgün yorumu bu eski gelenekleri tasfiye etmiştir. Anadolu halkı Antik kalıntılar arasında toprak üstünde bulunan eski heykel örneklerini görmüş ve bunlara bazı büyüsel değerler atfetmiş, onlar hakkında masallar bile yaratmıştır, fakat Osmanlı dönemi sanat geleneklerimizde insan heykeli yer almamıştır.

19.yüzyıl içinde Ermeni mimarların faaliyet gösterdiği mimari alanda, azınlıklardan ustalarla yabancıların yaptığı heykellerden söz edilebilir. Bu örneklerin insan figürüne ilişkin yanı üzerine fazla bir fikir, henüz edinebilmiş değiliz, ancak heykeltıraş Yervant Osgan Efendi'nin (1855-1914) Roma'da heykel eğitimine gitmesi ve dönüşünde Sanayii Nefise'de bu sanat dalında hoca olarak işe başlaması, bu konuda bir belge araştırmasının konusudur.

Osmanlı döneminde Kanuni Sultan Süleyman (1520-1562)'ın Mohaç Seferi'ne katılan ve frenk lakabıyla da anılan Sadrazam İbrahim Paşa , Budapeşte'de görüp sevdiği birkaç heykeli İstanbul'a getirmiş ve Sultanahmet'deki sarayı ile kentin diğer bazı yerlerine diktirmiştir. Bu davranışları yüzünden İbrahim Paşa, ağır eleştiri ve hicivlere uğramış, bu hicivlerden birini yazan şair Figanî, Paşanın fermanıyla asılmıştır. Ne var ki, İbrahim Paşa heykel sevgisini halka kabul ettiremediği gibi, ardından kendisi de katledilmiştir (Maktul lâkabıyla da anılır).

Böyle bir tepki ortamından vakti gelmiş olduğu için, sıyrılabilmenin yolu Sanayii Nefise'deki heykel öğretimiyle açılmıştır. Sanayii Nefise döneminin ilk Türk heykel öğrencisi İhsan Özsoy (1867-1944), 9 yıllık eğitimden sonra Paris'e gitmiş ve önce Deloye'un atölyesine girmiştir. Bu sanatçıyı kendisine tavsiye eden Osman Hamdi'dir. Fakat İhsan Bey, Deloye atölyesini kuru, yaşamdan uzak bir yer bularak terk etmiş, Ecole des Beaux-Arts'da E.A. Sordi ve Thomas'ın yanında çalışmıştır. İstanbul'a dönüşünde açtığı atölye polis takibatına uğramış, 1897 'de Arkeoloji Müzesi restoratörü olan İhsan Bey 1908'de Osgan Efendi emekli olduğu için, Sanayii Nefise heykel hocası olmuştur.

Heykeltıraş İsa Behzat (1875-1916) Osgan Efendi'nin ikinci Türk öğrencisidir. Bu ilk yetenekli iki Türk öğrenciden kalan bazı eserler İstanbul Resim ve Heykel Müzesindedir.

11. RESİMDE MANZARA, NATÜRMORT VE FİGÜR TEMALARININ ÖZGÜN GELİŞMESİ VE KİŞİSEL ÜSLUP FARKLARININ ORTAYA ÇIKMASI

Eski nakış-resim (minyatür) gelenekleri içinde anonim üslup özelliklerine bağlılığı çok güçlü olan bir toplum, sanatçılarının kişiliği yönünden alt bir düzeyde sayılamaz; hatta Coomaraswamy gibi bazı düşünürler gerçek bireyselliğin anonim üsluplar içinde saklı olduğunu bile ileri sürmüşlerdir. Ne var ki, Batı sanatına ilişkin değerler sistemi yönünden kişisel üslup sorununa bir belirginlik kazandırılması gerekli ve doğaldır.

19.yüzyılın ikinci yarısında, resim eğitimi yapan okullar, sergi etkinlikleri, hatta eleştirel tartışmaların bile başladığı bir ortamda, resim sanatçıları da önemli üslup hareketleri yaratma çabası içinde görünüyorlar. Fakat itiraf edilmesi gereken bir husus, bu üslup çabalarında pek çok yabancı etkilerin bulunması ve bu etkilerle açıktan açığa hesaplaşılmaya başlanmasıdır.

scanfan

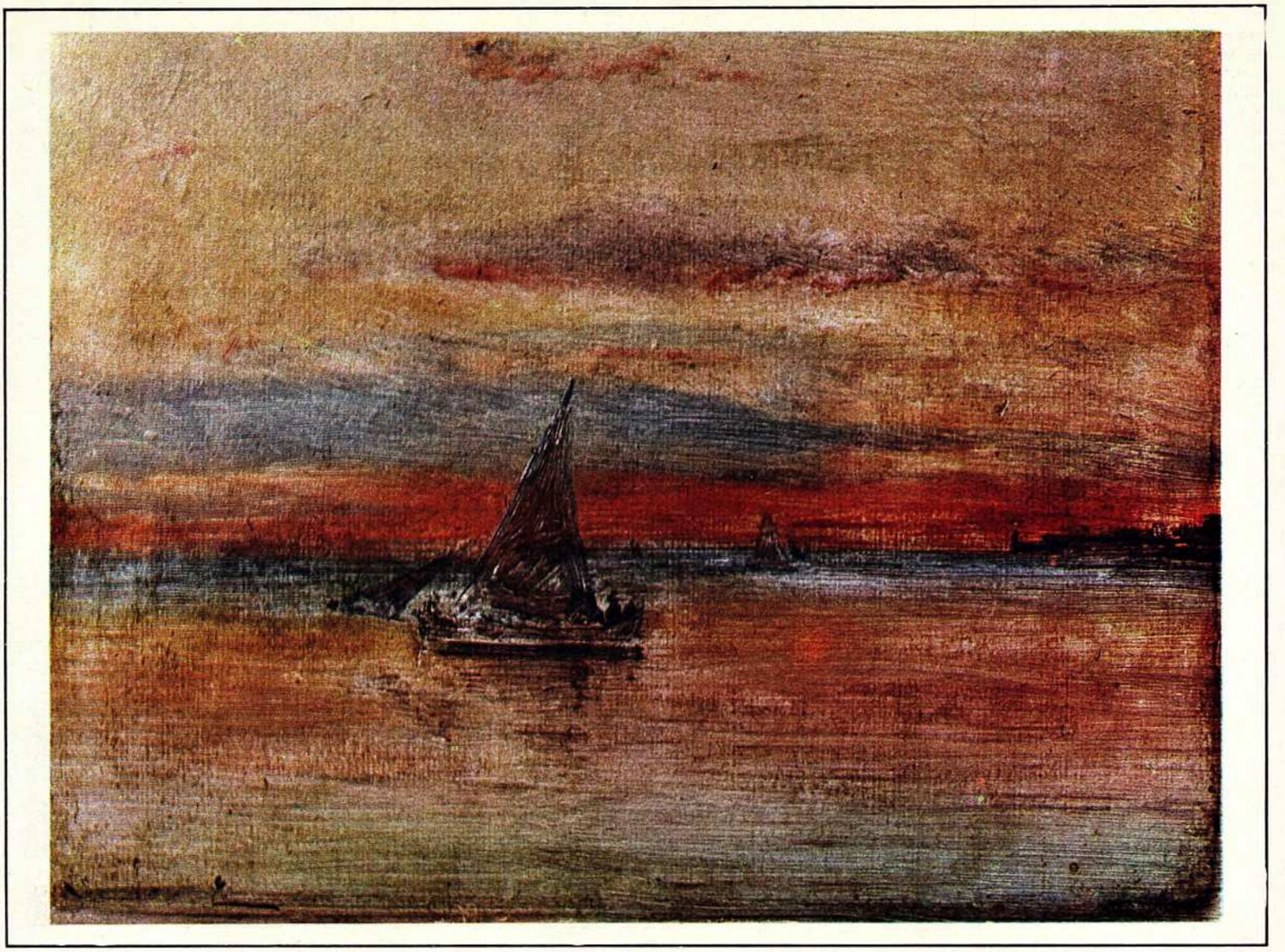

Bu dönem içinde başta manzara temasının, Türk sanatçılarının elinde, Batı'dakinden oldukça farklı bir boyut ve duyarlık kazandığından söz edilebilir. Kuşkusuz en yaygın ilgi alanını manzara resimleri oluşturmakta ve bu resimlerde adeta doğaya yüzyıllar boyunca duyulan dolaysız yaklaşımın özlemi yansımaktadır. Bir manzara resmi geleneğimiz yok değildi, fakat gerçekçi de olsa soyut şemacılığın sınırlarını aşmıyor, ancak daha sonraları duvar resimlerinde bir doğa ferahlığını araştırıyordu. Ama o duvar manzara resimlerinin pek çoğu da hayaliydiler.Türk sanatçısının resim alanındaki geleneksel gerçekçiliği bu kez yeni bir gözlem ruhuyla ortaya çıktı. Bir yandan Paris'te resim öğretimine gönderilen gençler d'aprés nature çalışmaların ve komposizyonu sağlam bir desen üzerine inşa etmenin zorunlu olduğunu gördüler. Paris atölyelerinde modele bakarak figür ya da nesne çalışmaları da yapıyor, diğer zamanlarını Fontainbleau ormanlarındaki peysaj çalışmalarına ayırıyorlardı. Kuşkusuz resim sanatçıları, fiilen resim çalışmalarının yanı sıra müzelerdeki eserlerden de çok şey öğrenir ve bazı kopya çalışmaları yeteneklerini ayrıca güçlendiren bir rol oynar. Paris'teki Luxembourg sanat müzesi bu dönemde Paris'te bulunan Türk gençlerine bir esin kaynağı oluyordu. Dönüşlerinde Paris deneyimlerini İstanbul'un eşsiz zenginlikteki yöresel pitoreskine uyguladılar.

Manzara resmindeki gücü yönünden Şeker Ahmet Paşa, giderek büyük bir ilgi hedefi olan önemli bir üslup kişiliği ortaya koymuştur. Aynı yönde manzara resimleriyle dikkat çeken bir başka sanatçının da Ziya (? - ?) olduğu görülüyor.

Avrupa'da eğitim görmeyen Hüseyin Zekâi Paşa, gereğinde çok güçlü bir kişisel üslupla fotoğraftan yararlanan, fakat giderek Batı'daki açıkhava ressamlığının Türkiye'ye yansıyan işaretlerini de değerlendiren bir usta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gene bir asker ressam olan ve 1860-70 arasında Fransa'da eğitim gören Süleyman Seyyid'i, manzara ve figür temaları üzerinde de çalışmış olmasına karşın, etkin bir natürmort ressam olarak tanıyoruz. S. Seyyid'in İstanbul resim ve heykel müzesinde bulunan eserleri plastik değeri çok üstün olan natürmortlardır. Özel koleksiyonlar da Süleyman Seyyid'in natürmort alanında pek çok eser verdiğini ortaya koymaktadırlar.

Türk resim sanatında bu dönemin çok ilginç bir yönelişi peysaj ve natürmort temalarının bir arada ele alındığı resimlerdir. Şeker Ahmet Paşa'nın özel bir banka koleksiyonunda bulunan ve bu eğilimi yansıtan pek ilginç bir resmi ile, araştırmalarımızda önemini vurgulamaya çalıştığımız Hamdi Nuri gerçeküstücü denebilecek bir atmosfer yaratarak, peysaj ve natürmortu kaynaştırıyor. Bu olağandışı eğilim atölye ile açıkhava arasındaki garip tereddütten de kaynaklanmış olmalıdır.

Resimlerinde gün ışığının, açıkhavanın tazeliği bulunan bu dönem ressamları, bir yandan da işlerini atölyelerinde gerçekleştirdikleri izlemini veren bir içe kapanıklığı yansıtırlar. Yalnız Süleyman Seyyid'in değil, diğerlerinin de özellikle meyve kompozisyonlarından oluşan natürmorta büyük önem vermeleri ve bu alanda pek çok eser ortaya koymaları gene açık hava ressamlığı yolundaki tereddütün bir yansıması sayılabilir.

Türk ressamların "İstanbul salonları sergilerinin" orientalizm sloganlarına karşın, doğa ile atölye arasında işleyen bir etkinliği koruyup, oriental modaya rağbet etmeyişleri, kanımızca Türk resminin geleceğine ışık tutan yepyeni bir şövale resmi geleneğinin doğmasına yaptıkları bilinçli bir katkıdır.

scanfan

Üst: Sanatçısı bilinmiyor. Sultanahmet Meydanı ve Camii. *19.yüzyıl sonu. Sol alt: Abdullah Biraderler. Fotoğraf.* Sultanahmet Meydanı ve Camii. *19.yüzyıl sonu. Sağ alt: Abdullah Biraderler. Fotoğraf.* Yıldız Sarayı dışı. *19.yüzyıl sonu. Yan sayfa: Sanatçısı bilinmiyor.* Yıldız Sarayı dışı. *19.yüzyıl sonu. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.*

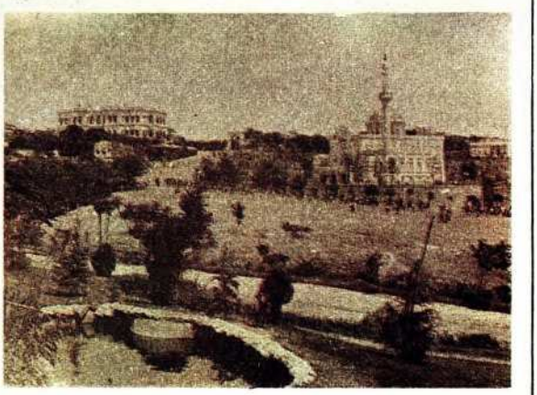

Türk ressamlar arasında sadece Osman Hamdi'nin "empresyonist" anlayışta bazı resimleri bulunmasına karşın, orientalizm modasının ülkedeki tek Türk temsilcisi olduğu söylenebilir. Osman Hamdi büyük ölçüde fotoğraftan yararlandığı bilinen, Batı'da meydana getirilmiş oriental temalı kompozisyonlardan açıktan açığa yararlandığı belgelenmiş olan bir sanatçıdır. Bu sanatçının oriental kılığa girerek çektirdiği ya da bu amaçla akraba ve çocuklarının fotoğraflarını çektirerek, bunları resim kompozisyonlarına maletme uğraşları, bütün çabasına karşın, oldukça yüzeysel işlerdir.

Bu dönemde kişisel üslup çabalarında etkinleşerek doğa ile sıkı ilişkiler içine giren sanatçılar aynı zamanda gün ışığının da doyumsuz tadını çıkarmaya başlayanlardır. Bu ressamlar arasında Ömer Adil (1868-1928), Halil Paşa (1857-1939), Hoca Ali Rıza (1864-1939), Ahmet Ziya Akbulut (1869-1938) ayrı ayrı kişisel üslup değerlerine sahip çıkarlar. Kuşkusuz Halil Paşa gibi Paris'te 1880-88 arası eğitim görmüş bir sanatçının manzara, portre ve natürmortlarında, deneyimleri alabildiğine değerlenmiştir. Bu sanatçının Madame "X" in portresi gibi Batı'daki emsalleriyle kıyaslanabilen eserlerinin yanı sıra, Boğaziçi'nin kıyı ve iskele pitoreskini yansıtan manzara resimleri önemle ele alınması gereken işleri arasındadır.

Ömer Âdil doğadan çalışılmış olduğu kuşku götürmeyen peysajlarının yanı sıra, Batılı sanatçılardan üslupçu bir yorum niteliği taşıyan kopyalar da yapmıştır. Bir ara müdürlüğünü yaptığı, **İnas Sanayii Nefise Mektebi** (Kız Sanayii Nefise Mektebi)'ndeki resim atölyesini konu alan resmi, Türk resim tarihinin önemli eserlerinden biridir.

Perspektif kuralların yeni eğitimdeki rolünü bilen Ahmet Ziya Akbulut, tarihsel yapılara ilgi göstermiştir. İstanbul camileri ya da tarihsel sivil mimari görünümlerine gösterilen ilgi bu dönem ve daha sonra Türk ressamları arasında yaygındır. Bu tercih yeni resim kurallarını, yerel bir atmosfer duyarlığı içinde uygulamak yönünden de anlamlıdır. Muallim Şevket (1856-1893), Şevket Dağ (1876-1944) dinsel mimari yapıların iç görünümlerine yönelen "interieur" leri ile tanınırlar. Şevket Dağ'ın enteryörlerinde küçük figürlere de yer verilir.

19.yüzyılın son yarısı ile 20.yüzyılın ilk on yılı içinde insan figürü, portre, figür kompozisyonu, özellikle çıplak (nü) konusundaki çekingenlikler yavaş yavaş kırılmaya başlamıştır. Fotoğraftan yararlanmanın yanı sıra, Sanayii Nefise'de giysili modelden çalışmalar yoğunlaşmıştır. Şeker Ahmet Paşa, Hüsnü Yusuf, Hasan Rıza gibi sanatçıların, diğer portrelerden başka, kendi portrelerini de yaptıkları görülür. Bu portreler arasında Şeker Ahmet Paşa'nın elinde paleti ve fırçalarıyla kendisini tasvir ettiği portresi, yeni bir resim tekniğine, Türk sanatçısının sahip çıktığını simgeleyen özel bir anlam taşımaktadır.

Kitap resmi (minyatür) geleneğimizde, özellikle padişahların zaferlerini konu alan yazmaların resimlerinde, ordu ve savaş tasvirleri çok yer tutar. Fakat bu resimlerin bir amacı, belli bir olayı belgelemektir. 19.yüzyılda Türk ressamlardan çok yabancıların ısmarlama siyasal amaçlarla, Türk tarihine ait savaş resimleri yaptıkları ve bu resimlerden bazılarının Türk sanatçılar tarafından kopya edilerek çoğaltıldığı anlaşılmaktadır. Bir istisna olarak ressam Hasan Rıza (1860-1912) bu çeşitten özgün hamasi resimleriyle tanınır (Balkan Harbinde Edirne'de Bulgarlar tarafından katledilmiştir), 19.yüzyılın diğer resim sanatçıları bu türden konulara rağbet etmiş sayılmazlar. Bu çeşit resimlerin yapılmasını gerektirecek bir heyecanın, belli bir program içinde organize edilmesi için, 1914'de başlayan büyük savaşın getirdiği ulusal zorunluklar

scanfan

gerekmiştir.
Yukarıda adı geçen sanatçılardan Albay Hoca Ali Rıza, resim sanatının sağlam bir desen kavrayışı, yumuşak bir ışık atmosferi, şövale kurulup çalışılan kırlar ve kent sokaklarında serin, taze bir duyuş,doğadaki nesnel görünümü resimsel bir olgu halinde "realize etmek" mutluluğu olduğunu, İstanbul sanat çevresine en popüler etkinlikle benimsetmiş bir kişiliktir. Üsküdarlı Hoca Ali Rıza kadar öğrencileri tarafından yürekten sevilip sayılmış pek az usta vardır. Engin alçak gönüllülüğü ile kendini resim sanatının sevilmesi ve yaygınlaşmasına adamış Hoca Ali Rıza bu dönem Türk resminin doğa karşısındaki en büyük kahramanıdır. 20.yüzyılın ilk çeyreğinde etkinlik gösteren bütün Türk ressamları, gerçekte bu hocanın yetiştirdiğini söylemenin bir abartma olmayacağı kanısındayız.
Hoca Ali Rıza kendi sanatı hakkında şöyle demiştir:
"Resim sanatının icab ettirdiği diğer tarzlardan da nasip almakla beraber, mesleğim peyzaj ressamlığıdır. Yegâne zevkim, memleketimin tatlı semaları altında, zümrüt yeşili görüntüler üzerine serpilmiş, yerli ve milli bir yaşayışı anlatan Osmanlı aşiyanlarını, mahallelerini, manzaralarını, ağaçlık yerlerini, tarihi ve kıymetli eserlerini öldürmemek ve onlara uzun bir hayat vermek olduğu için, bu yolda yaptığım pek çok poşadlar, krokiler, gerek kara kalem, gerek sulu boya ve yağlıboya resimlerimin sayısı hergün artmaktadır."
Hoca Ali Rıza'nın Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecmuası'nın 7. sayısındaki yazısı resmin önemini vurgular. Mecmuanın son 18.sayısı Hoca Ali Rıza'ya ayrılmıştır. 1933'de Galatasaray Lisesi'ndeki bir sergide Hoca Ali Rıza'ya ayrılan salondan izlenimleri A. Şinasi Hisar, Geçmiş Zaman Köşkleri adlı kitabında dile getirmiştir.
19.yüzyıl Türk resminin ilgi çekici bir başka alanı da deniz temasıdır.Osman Nuri Paşa(1835-1906,Harbiyeden)Diyarbakırlı Tahsin (1875-1937, Harbiyeden), gibi asker sanatçılar, fırtınalı deniz ve gemi konusuna büyük bir ilgi duymuşlardır. Bu sanatçıların yabancı deniz ressamlarından etkilendikleri söylenebilir. Bunlardan biri, İstanbul'a Abdülaziz'in çağrısı üzerine gelen Aiwazovsky olmalıdır. Osman Nuri Paşa Türk deniz tarihinin ilginç olaylarından birini **"Ertuğrul Gemisinin Tokyo Körfezinde Batışı"**nı, bir resminde yansıtmıştır. Bu sanatçılar arasında deniz temasına büyük bir doğa sevgisiyle yaklaştığı belirtilen ve Sanayii Nefise Mektebi Âlisi'ne devam ettiği sırada, bu okuldaki eğitim sistemine büyük bir tepki gösterdiği ifade edilen Diyarbakırlı Tahsin'dir.
19.yüzyıl sonu Türk resim sanatının doğa ile kurmaya çalıştığı ilişki, önemli bir sevgi ve heyecan payını içinde taşır ve o kanıdayız ki, fotoğraf kullanılarak yapılan resim çalışmalarında da, bu ilişkinin kurulabileceği ilginç bir köprü oluşturulmuştur.

12. TÜRK FOTO YORUMCULARI

Resimlerini Abdullah Fréres'in çektikleri fotoğraflardan yararlanarak yaptıklarını kesinlikle saptayıp, bunu bir makale ile Türk Sanat Çevresine duyurduğumuz, bazı 19.yüzyıl sonu ressamları, önceleri "Primitifler" diye anılıyordu. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nin ilk salonunda yer alan bu sanatçılar, asker ya da sivil okul mezunu, yaşam öyküleri pek bilinmeyen kişilerdir. Bu sanatçıların daha önceki bir bölümde ele alınması gerektiği ileri sürülebilir. Ancak bu doğru olmaz. Çünkü bu sanatçılar geleneksel resmimizle belli bir bağları kurulsa bile, Batı yöntemleri uygulanan resme bir geçiş oluşturmuyor, sadece 19.yüzyıl resim etkinlikleri içinde özgün bir grup halinde karşımıza çıkıyorlar. Üstelik bu sanatçıların

scanfan

Selahaddin, Kâğıthane'de Çadır Köşkü (fotoğraftan). 19.yüzyıl sonu. Yan sayfa: Ahmed Şekûr, Gebze Ovası (fotoğraftan). 19.yüzyıl sonu. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.

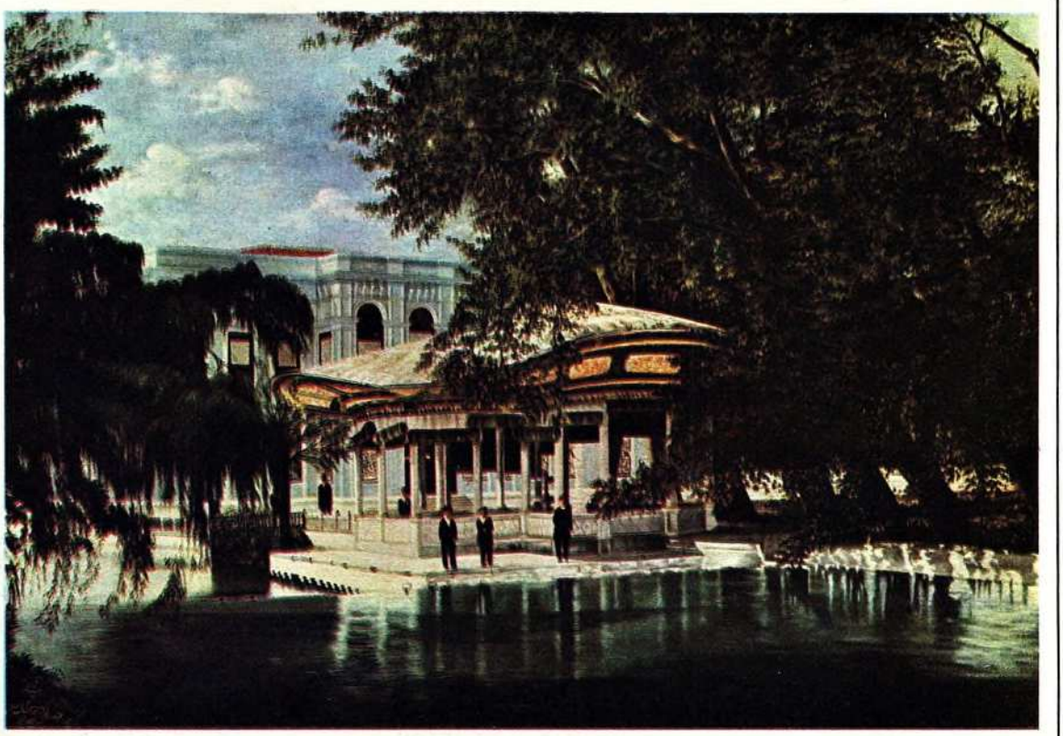

fotoğraftan yararlanmış olmaları da teknik bir aracıya bağlı oluşları yönünden, onlara modern Türk resminin kendileriyle başlamış olduğu gibi bir öncelik hakkı tanımıyor. Hüseyin Giritli, Hilmi Kasımpaşalı, Fahri Kaptan, Necip, Selâhaddin, Salih Molla Aşki, Ahmet Bedri, Münip, Ahmet Şekür, Ahmet Ziya Şam, İbrahim, Mustafa, Şefik , Şevki, Osman Nuri gibi imzaları olan bu sanatçılar bir, iki ya da üç resimle tanınıyorlar. Bu sanatçıların fotoğraftan, modern hiperralistleri özendirecek kadar duru, sakin, ıssız bir yorum boyutu elde ederken ortaya koydukları üslup ortaklığı, adeta anonim bir atölye ruhu içinde çalıştıklarını gösteriyor. 2.Abdülhamid döneminin Yıldız Sarayı, Yıldız Camii, Kâğıthane, Ihlamur köşkleri gibi yapılarında havuzlu bahçeler, fıskiyeler, yapılara ulaşan fenerli yollar, yapı gruplarının uzaktan, yakından görünümleri, nadiren ziyafet sofralı bir iç salon, başlıca konularını oluşturuyor. Kuşkusuz fotoğraf kullanımı bu konularla bitmiyor, İstanbul'dan diğer görünümlere ve Anadolu yörelerine kadar ulaşıyor. 1980 yazına kadar bu resimlerin fotoğraftan yapıldıklarını kimse düşünmemiş, hatta bazı yazarlar fotoğraftan yapılmamış olduklarını bile ileri sürmüştür. Oysa halen İstanbul Üniversitesi Kitaplığı'nda bulunan Yıldız Sarayı kitaplığındaki albümler incelenerek, bu resimlerin tümünün fotoğraf asılları saptanmıştır. Adı geçen sanatçıların imzaları ardına **"Kulları"** deyimini eklediklerine bakılırsa, resimlerini bir **"İhsan"(torba içinde verilen belli miktarda para)** karşılığı saraya ya da devlet ricaline sundukları düşünülebilir. **"Kulları"** deyimini resimlerindeki imzalarının ardında yalnız bu sanatçılar değil Şeker Ahmet Paşa, Süleyman Seyyit, Hüseyin Zekâi Paşa ve diğer sanatçılar da zaman zaman kullanmışlardır. Kulları deyimi **"resmi"** olmaktan çok dinseldir. Geleneğimizde eserlerine imzalarını koymakta çekingenlik gösteren bir sanatçı mahviyetkârlığı vardır. Bu gelenek, eserlerin imzalı olması gerektiği bir aşamada **"Kulları"** deyimi ile birleşmiş olabilir, fakat Osman Hamdi gibi alafranga sanatçılar bu deyimi imzaları ile birlikte kullanmamışlardır. Oysa deyim, padişaha ya da ricale bir saygı resmiyeti anlamı taşısaydı, Osman Hamdi'nin de sık sık bu deyimi kullanması bir zorunluk olabilirdi.

Birbirleri ile adeta anonim denebilecek ortak bir üslubu paylaşan bu sanatçıların hangi atölyelerde ve koşullarda çalışmış olduklarını şimdilik bilemiyoruz. Yıldız Sarayı kompleksi içinde Sanayii Nefise (Güzel Sanatlar) yapısı adı verilen uzunlamasına, çeşitli işlevlere ayrılmış yanyana bölümleri olan bir bina vardır. Bu binada resim galerisi olduğu söylenen bir binanın tavanında, palet-fırça, sütun başlığı, pergel, cetvel, lir gibi sanatlara ilişkin allegorileri kapsayan köşe madalyon resimleri görülür. Fakat bu mekânın aynı zamanda Yıldız Sarayı kitaplığını da kapsadığı düşünülmektedir. Yıldız Sarayı'nda Topkapı Sarayı'nın kuruluş ve oluşum sistemi gibi, pavyon köşklerle avlu niteliğinde açık mekânlar ve bahçe bulunmaktadır . Ancak bu sarayda, Topkapı Sarayı içinde ressamların çalıştıkları türden bir atölye (nakışhane) var mıydı, bunu henüz kesinlikle saptayamıyoruz. Pek garip bir olgu, yakın tarihimizin uzak tarihimizden henüz daha iyi aydınlatılamamış olmasıdır. Bunda da büyük bir yığın oluşturan belgeler ve arşivler içine henüz yeterince girilememiş olmasının rolü vardır. Öte yandan, içinde belli bir saray yaşamının 19.yüzyıl boyunca da sürdüğü Topkapı Sarayı'nda, Enderun Mektebi bir resim eğitimi faaliyetine de sahne olmuştur. Fakat enderundan yetişen resim sanatçılarının, bu alanda fazla söz sahibi olmadıklarını belirtmek gerekir. Aralarında Fransız eleştirmen Renée Huyghe'ün de bulunduğu bazı yazarlar adı

scanfan

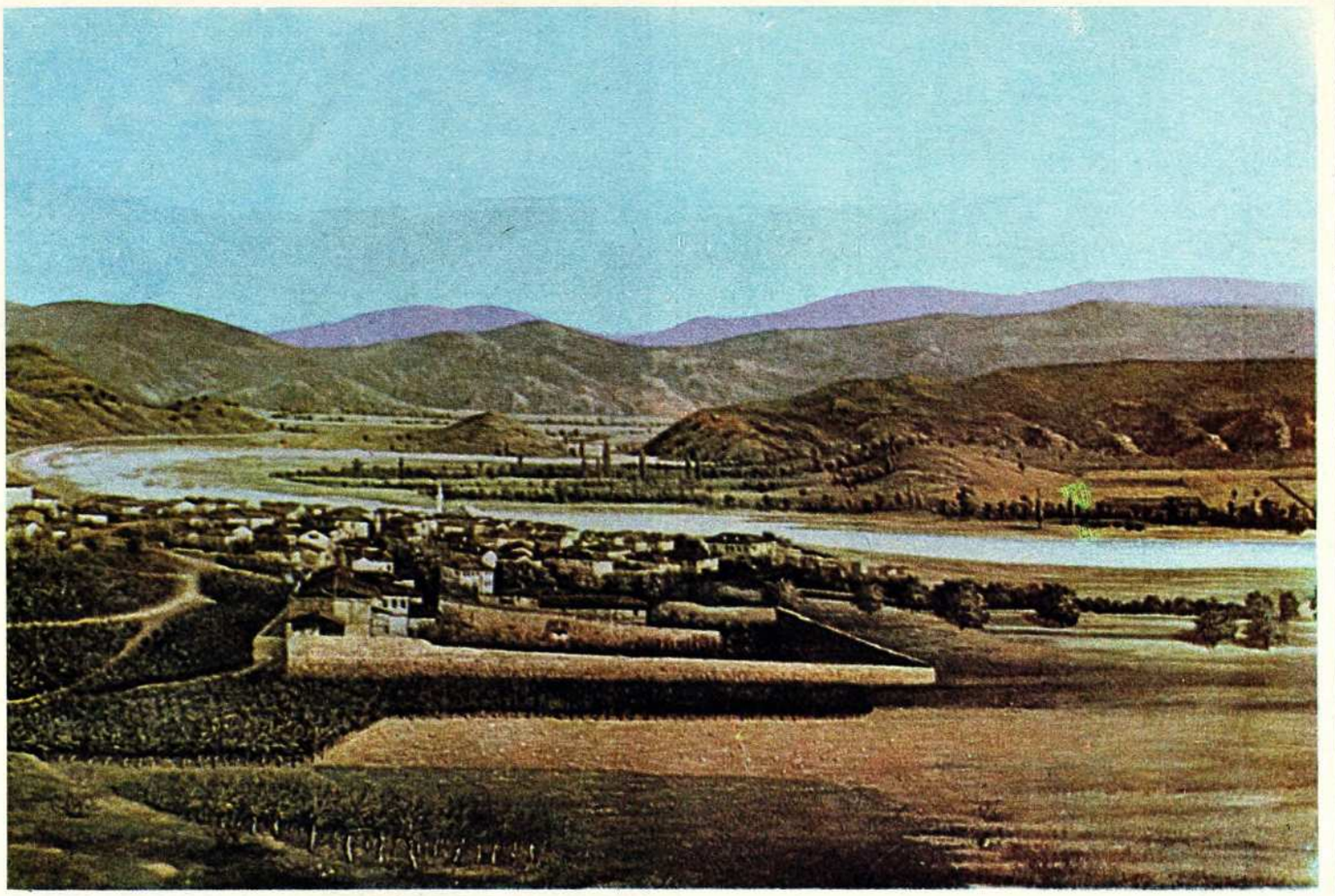

geçen foto-yorumcu ressamları, pek haklı bir nedene dayanmadan "Primitifler" diye adlandırılmışlardır. Ancak bu sanatçıların tümüyle fotoğraftan yararlandıklarını bilmiyorlar ve "**Neyin, hangi gelecek üslubun**" primitifi olduğunu da açıklayamıyorlardı. Primitifler deyimi, Renée Huyghe'den önce, Arapça karşılığı olan "**iptidai**"ler şeklinde Türk yazarlar tarafından da kullanılmıştır.

Bu sanatçıların fotoğraf kullanmakta, Osman Hamdi gibi ayrı fotoğraf çekimlerini kompoze etme yoluna gitmedikleri, fakat fotoğraftaki kompozisyonu, genellikle insan figürleri ve diğer ayrıntılardan çoğunlukla sıyırarak duru, sakin, adeta düşsel denebilecek bir atmosfer yorumuna kavuşturarak aynen uyguladıkları görülür. Bu durumda resmin ön ve arka planları arasında netlik farkı olmaz, ancak çizgisel perspektive ilişkin değerlerin ve objektifin yansıttığı net ışık-gölge effelerinin özenle uygulandığı dikkati çeker.

Adı geçen foto-yorumcu sanatçıların bazı isim benzerlikleri yüzünden başka sanatçılarla da karıştırıldığını söyleyebiliriz. Örneğin Osman Nuri ve Ahmet Ziya gibi sanatçı adları bu karşıklığa birer örnek oluşturagelmektedir. Osman Nuri imzası ile foto-yorumu niteliğinde bir bahçe görünümünün ressamı, kopya ya da hayalci bir tasarımla da olsa deniz ve gemi temaları üzerinde çalışmış olan Osman Nuri Paşa ile karıştırılabiliyor. Foto-yorumcular içine giren sanatçıların, üslup araştırması yönünde kişiliklerini zorladıkları kanısında değiliz. Osmanlı resim sanatının eski şemacı geleneğini hazır fotoğraf düzenleri ile sürdürmek gibi hem çok yenilikçi, hem de çok konvansiyonel bir espri düalitesi, teknik uygulama yönünden de bu sanatçı grubu için geçerlidir. Bu sanatçılar fırça kullanımında, resimsel dokuyu net bir strüktür içinde saklayan, boyanın herhangi bir rölyef etkisi uyandırmayacak tarzda düz uygulandığı bir ilkeye de bağlı görünmektedirler. Su ya da ağaç gibi doğal unsurlarla, bina cephesi, fener, fıskıye ve benzerleri gibi yapma nesneler arasında, bu unsurları bütünlük içinde kaynaştıran resim kavrayışlarından da söz edilmelidir. 19.yüzyıl İstanbul pitoreskinin en anlamlı yanı, ahşap ya da taş mimari tasarımlarla doğal çevre arasında kurulabilen tamamlayıcı ilişkilerde görülür. Sanatçılar, fotoğrafın getirdiği objektif kompozisyon zorunluğu içine, pitoreskin bu organik anlamını kavrayan ve güçlendiren bir müdahaleyi de katmışlardır. Zaten onları basit fotoğraf kopyacılığını "**kompoze etmek**" sorunundan ayıran, büyük bir yorum ustalığında temellendiren dayanaklardan biri de budur. İnsan figürleri olan fotoğraf yorumlarında da, figürleri naif bir vurgulama ile değerlendirmeleri anlamlıdır.

İnsan figürü olmayan bir fotoğrafı yorumlarken, sanatçının kendiliğinden birkaç figür serpiştirdiğini sanıyor ve fotoğrafın figürleri kapsayan aslını gördüğünüz zaman aldanıyorsunuz. İnsan figürünü bir acemi gibi basitçe, naif bir duyuşla resmetmiş olmasını, sudaki parıltıları su içercesine işleyebilen ustalığının bir parçası saymak zorunda olmanın bilincine varıyorsunuz.

19.yüzyıl Türk foto-yorumcuları, o kanıdayız ki dünya resim tarihinde açılmış özgün bir sayfadır. Aynı dönemde onların başardıkları çerçeve içinde, onlarla boy ölçüşebilecek hiçbir sanatçıya dünya üzerinde rastlayabilmek mümkün değildir.

Foto-yorumunu, 19.yüzyıl Türk ressamlarının ortak bir üsluba bağlı görünen bu yaklaşımlarını, fotoğraftan yararlanma açıları değişik olan Hüseyin Zekâi Paşa ve Ahmet Şekür gibi sanatçıların zorladıklarını görüyoruz. Hüseyin Zekâi Paşa'nın Gelibolu Mescidi, Söğüt'de Ertuğrul Gazi (Osmanlı Devleti'ni kuran Osman Gazi'nin babası) türbesi gibi tabloları, bu görünümlerin aynı çerçeve boyutları

scanfan

Üst: Fahri Kaptan, Boğaziçi'nden Manzara (fotoğraftan). 19.yüzyıl sonu. Alt: Mustafa Hilmi, Mesudiye Gemisi. 19.yüzyıl sonu. Yan sayfa: Ömer Adil, Kızlar Atölyesi. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.

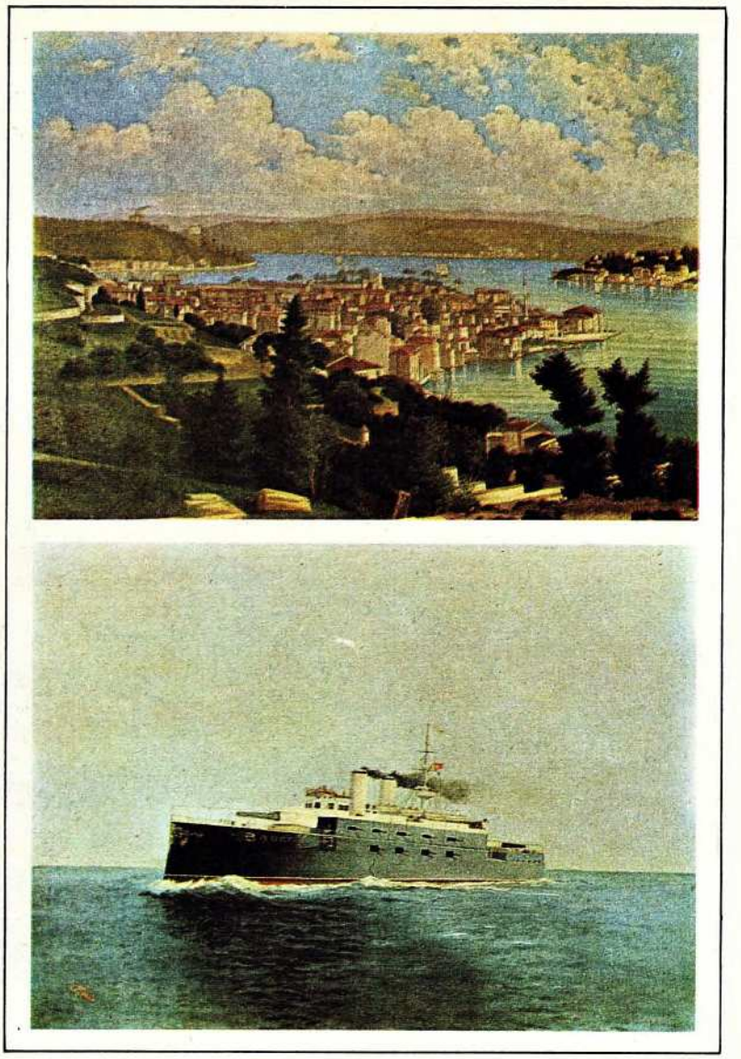

içindeki exact fotoğraflarına dayandığı halde, foto-yorumcuların ortak üslup yaklaşımlarından ayrılıyor. Bu yaklaşım farkının, farklı bir eğitimden mi, yoksa farklı bir atölye ruhundan mı kaynaklandığını henüz bilmiyoruz. Fakat Hüseyin Zekâi Paşa'nın 1910'dan sonraki eserlerinde görülen, yenilikleri izleyici atılımı, bir dereceye kadar bu yaklaşım farklılığını da açıklayabiliyor.

Ahmet Şekür'ün foto-yorumcu yaklaşımında yanıltıcı olan, geniş manzara görünümlü Anadolu fotoğraflarından yararlanmış, onları tercih etmiş olmasıdır. Bir Kâğıthane köşkünü önündeki dere ile birlikte ele aldığı foto-yorumunda ise diğerlerinden fazla ayrılmadığı görülüyor.

Daha önce 19.yüzyıl sonu Türk resim sanatında çok yönlü etkinlikleri ve ustalığı üzerinde durduğumuz Şeker Ahmet Paşa'nın, resimlerinde fotoğraf kullanmış olabileceğini gösteren hiçbir işaret yoktur diyebiliriz. Fazladan bu sanatçının 19.yüzyıl Batı resmine ilginç bir Türk boyutu kazandıran özgün üslubu, yer ve gök dengesini kurduğu talimgah, kale gibi yapıtlarında yansımakta, ünlü orman tablosuna gelince,bu eser doğayı taklitle yetinmenin ötesinde, resimsel bir plastik algılama hedefi olarak, mekânsal yön ve parça-bütün bağıntılarının resim yüzeyini kaplayan gizemini ortaya koymaktadır. O kanıdayız ki, Şeker Ahmet Paşa'nın eserlerinde gerçekleşeni kavrayabilmek, Cézanne'-da gerçekleşeni kavramaktan daha zordur. Çünkü Cézanne'-nın çağdaş soyutlamaya yol açan **"rasyonel"** amaçları, Türkler'deki soyutlayıcı irade içinde yüzyıllardan beri geçerli idi.

13. İNAS SANAYİİ NEFİSE MEKTEBİ VE ÇIPLAK MODEL SORUNU

Osmanlı toplumunda kadın sorunu, dinsel hükümlerin ağır bastığı, hatta bazen fanatizmin hüküm sürdüğü kentsel çevrelerde bir baskı hedefi olarak ele alınagelmiştir. Oysa Anadolu geleneklerinde kadının toplumsal güç ve yerinin büyük ve etkin olduğu bir geçmişe sahip olduğu bilinir. Bu gelenekler bazı kırsal yöreler, bazı tarikat çevreleri ve giderek çağdaş uygarlaşmaya adım atılan üst toplum tabakalarında süregelmiş ya da yeniden canlandırılmıştır.

Osmanlı kent toplumunda kadın, sanatsal yeteneklerini süslemeci el işçiliği alanında yoğunlaştırmıştır. 19.yüzyıl içinde kızlarının birer batılı hanımefendi gibi yetişmesini isteyen soylular, bu amaçla levanten, azınlık ya da yabancı çevrelerle ilişki kurmuş, kızları için özel eğiticiler tutan zengin aileler, kızlarının Avrupa'ya gidebilmesini bile sağlamışlardır.

19.yüzyılda kız okullarının erkek okulları kadar geniş olanaklı olmadığını tahmin edebilir ve kızlara verilen eğitimin daha sınırlı kaldığını düşünebiliriz. Bu sınırın aşılmasında Amerikan koleji ya da herbiri Katolik kilisesinin organizasyonu içinde bulunan Fransız kız okullarının payı olduğu da eklenebilir.

Öte yandan okumuş, görgülü, eğitim isteyen Türk kızlarının, yeni uyanan ulusal akımlar çevresi içine girdikleri, toplumsal yaşamda kendilerine düşen görevleri yerine getirmeye hazır oldukları dikkati çeker. Giderek müzik ve özellikle resim alanında yeteneklerini kanıtlamak isteyen, bu yönde ailelerince de teşvik edilen Türk kızları gerekli sanat eğitiminin kendilerine de verilmesi gerektiği konusunda bilinç kazanmışlardır.

Türk resim tarihinin ancak 20.yüzyıl başında kadınların bazı etkinliklerine değinilebilecek başlangıçları vardır. Bu yönde özellikle Müslüman Türk ailelerden gelen kızların etkinlik çabalarının gözden geçirilmesi gereklidir. Oysa 19.yüzyıl

scanfan

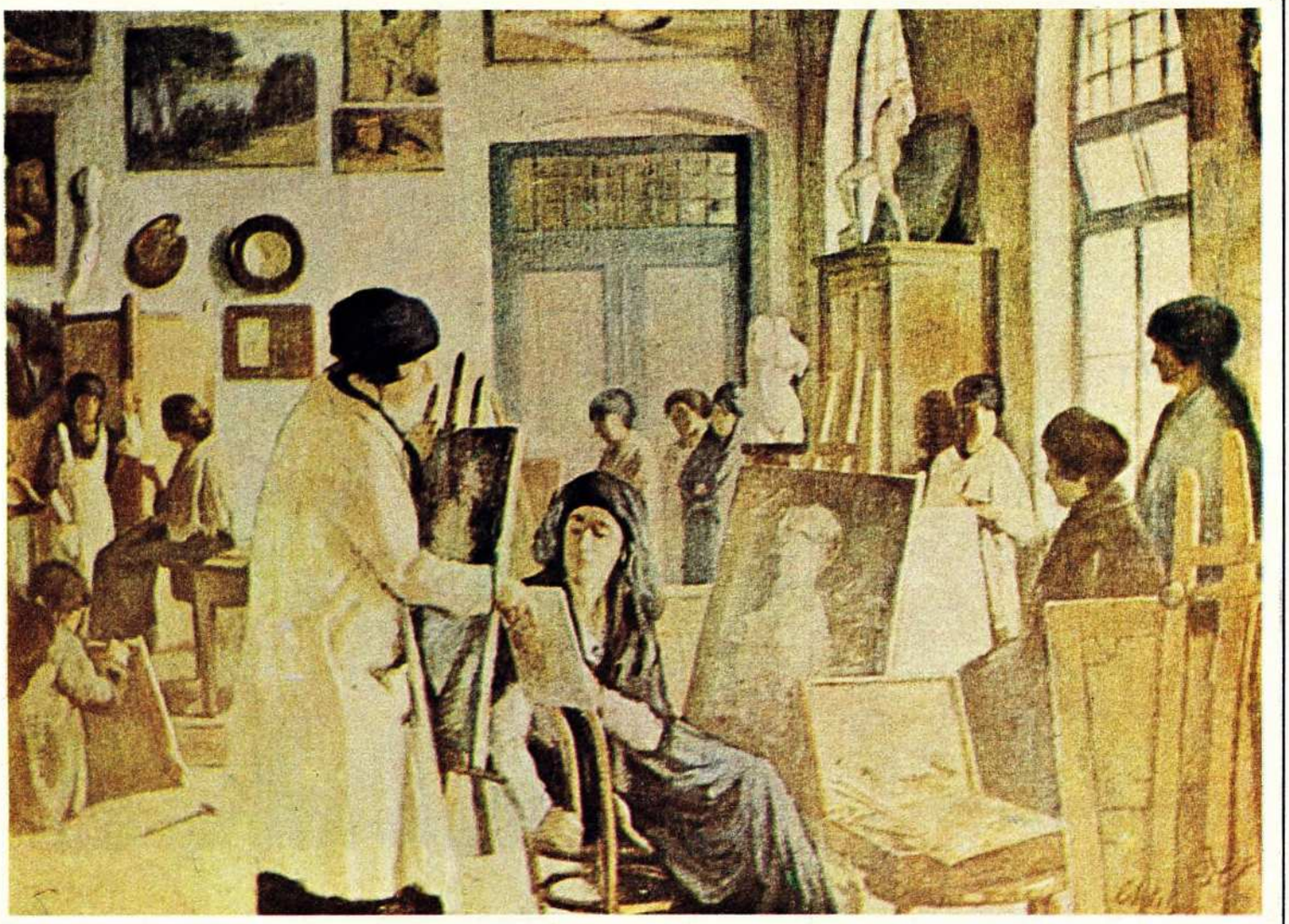

sonunda ve 20.yüzyıl başındaki İstanbul salonları sergilerinde azınlık Levanten ve ecnebi kız ve kadınların yapıtları, her defasında sergilenmiş ve övgü toplamıştır. Yetenekli Türk kızlarının onlardan geri kaldığı düşünülemez, nitekim Müfide Kadri Hanım (1890-1912) adında pek genç yaşta ölen bir Türk kızının, ölümünden sonra babası tarafından eserleri sergilendiğinde, üstün bir yeteneğe sahip olduğu görülmüştür.

Kızların henüz Sanayii Nefise Mektebi Âlisi'ne kabul edilmedikleri bir dönemde, ilgili resmi makamlara başvurarak yoğun girişimlerde bulunan ve 1914'de bu istekleri karşılamak üzere kurulan İnas Sanayii Nefise Mektebi'nin Müdüreliğine atanan Mihri Müşfik Hanım 20.yüzyıl Türk resim tarihinin akıbeti pek çok kimse tarafından bilinmeyen en ilginç simasıdır. Zaman zaman çarşaf giysileri, zaman zaman çiçekli hasır şapkaları ve zarif iskarpinleri ile alaturkalık ile alafrangalığı bir arada yaşayan Mihri Müşfik Hanım, kızlar için faaliyete geçirilen resim atölyelerinde güçlü iradesi ve zekâ dolu kişiliği ile etkin olmuştur. Elde bulunan pek az resminden Mihri Müşfik Hanım'ın sağlam bir deseni olduğu ve portre ustalığına yöneldiği anlaşılmaktadır (1887 doğumlu Mihri Hanım'ın ölüm yeri ve tarihi bilinmemektedir).

Mihri Müşfik'in Türkiye'de başlattığını söyleyebileceğimiz ilginç olaylardan biri de ilk kez çıplak kadın modelin kız atölesine girmesidir.

Mihri Hanım olağanüstü girişkenliği ile atölyeye kadınlar hamamından model getiriyor, bu konuda çekingen olan Türk hanımların yerine, daha cüretkâr olabilen Rum ve Ermeni hanımları ikna edebiliyordu. Çıplak erkek model sorununu da Arkeoloji Müzesi'ndeki torsoları kullanarak çözümlemeye çalıştığı biliniyor. Mihri Hanım bu yolda bile yapılan itirazları, torsoların beline peştemal bağladığını söyleyerek kaşılayabilecek kadar zeki, mizahçı ve cüretkârdı. Kız sanayii nefise mektebinde, Erkek Sanayii Nefise mektebinde olduğu gibi giysili erkek model de kullanılıyor, fakat bu modellerin mümkün olduğu kadar yaşlı kişiler olması öngörülüyordu. Bu yolda uzun yaşamı (150 yıldan fazla) dünyaca bilinan Zaro Ağa da atölyeye aynı amaçla getirilmiş, fakat kızların bu sorunu alay konusu etmeleri, Zaro Ağa'nın anılarında bile yer almıştır.

Kız Sanayii Nefise Mektebine Ömer Adil'in Müdür olmasından sonra Mihri Hanım İtalya'ya giderek ünlü şair Gabriele D'Anunçio ile yaşamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra, tekrar Türkiye'ye dönen Mihri Hanım, daha sonraları Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş, yaşamının bundan sonrası Türk sanat çevreleri için karanlık kalmıştır.

İstanbul'da çıplak kadın modellerin bollaşması ve giderek Sanayii Nefiseye kadar ulaşması 1917 ve sonrasındadır. Bu modellerin 1917 Rus ihtilali üzerine ülkelerinden ayrılan paraya muhtaç hanımlar oluşu dikkati çeker. Giderek Türk hanımlar da aslında onurlu bir iş olan modelliğe çekine çekine de olsa başlamışlardır. Fakat doğum tarihleri 1890-1910 arasında olan ressamların kendilerine modellik etmeleri için eşlerini ikna ettikleri, bazılarının anılarında yer almaktadır.

1917'den sonra Sanayii Nefisede çıplak modelden çalışmalar yapıldığını haber alan fanatik dindar çevreler, olayı çok büyük tepkilerle karşılamışlar, fakat 1923'de Cumhuriyetin ilanı her. türlü fanatizmin ezilme kararlılığını azimle sürdürmüştür.

Osmanlı toplumu, 19.yüzyılın 2.yarısında "harem-selamlık" sistemi geçerliliğini korumakla birlikte, aile yaşamında koca ile eş ve çocukların daha rahat ve kolayca bir araya

scanfan

Ali Hâdi Bara, Tevfik Fikret Büstü. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Yan sayfa:Ruhi, Çıplak Kadın.

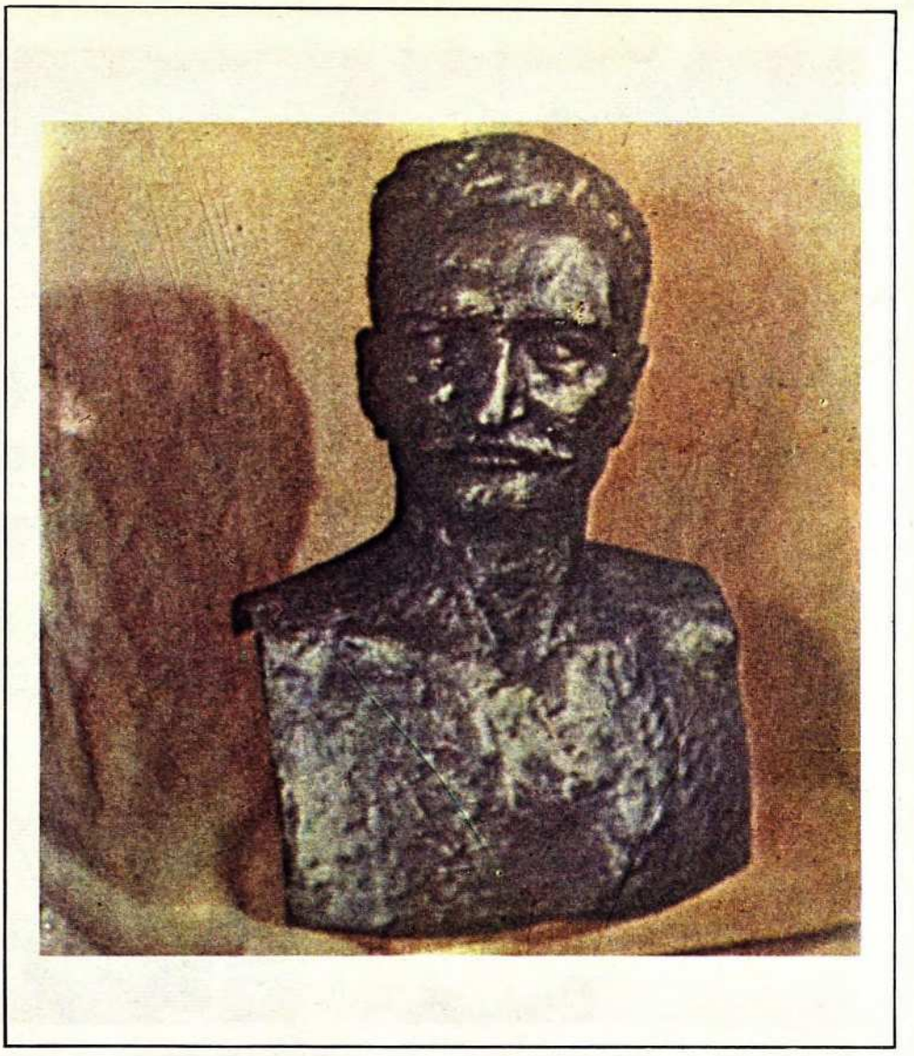

gelebildikleri bir aşama yapabilmiştir. Bunu gene de uygar bir kültürleşme sorunu olarak fazlasıyla yaygın saymak doğru değildir. Fakat bu süreç kısa zamanda büyük bir gelişme göstermiş, Cumhuriyetin ilanından sonra medeni hukukun uygulamaya konması, kadın haklarında önemli bir adım olmuştur. Dünyada parlamenter alanda seçme ve seçilme hakkına Batılı birçok ülkeden önce Türk kadının sahip olabilmesi, Batı uygarlık ölçülerine uygun giysilere bürünmekte hakkı olan büyük incelik ve zerafetinin yanı sıra, bilim ve kültür alanında ulaşmayı başardığı değerlerle de özdeş sayılmak gerekir.

1914'de Bayezid'deki Zeynep Hanım konağının birkaç odası tahsis edilerek eğitime başlayan inas mektebi de sonradan kapatılmış ve kız öğrenciler Sanayii Nefise Mektebi Âlisi'ne kabul edilmişlerdir. Bu önemli bir aşama olmuş ve kız öğrenciler uzun süre okula geleneksel çarşaf giysilerle devam etmek zorunda kalmamışlardır. Çağdaş uygarlığa erişme yolunda bir çok engelin, 20.yüzyıl Türk toplumunda kadınların gücü ve çabalarıyla aşıldığını belirtmekte yarar vardır.

Cumhuriyet çağı ülkemizde özellikle üst eğitim düzeyinde kadın erkek ayrımının artık yapılamayacağı bir tutarlılık göstermiştir. Bu azimkâr olgunun toplumun bütün tabakalarında gerçekleşmesi de kaçınılmazdır.

Yeni bir gelişme süreci içine giren Türk resim sanatında, Türk kadınların Cumhuriyetten önce, çarşafa bürünmüş bedenleri ve peçeyle örtülü çehrelerinin, çarşaf ya da peçeden arındırılmış birer konu olarak ele alınışı üzerinde ayrıca durmaya değer. Bu konu çok nadir olarak kadınları belli bir aktivite içinde göstermektedir. Bu bakımdan Ömer Adil'in "kızların resim atölyesi" konulu resmi, resim başarısının ötesinde, son derece önemli bir belge niteliğindedir. Veliahd Abdülmecid'in elinde kitap tutan ve bir divana rahatça oturmuş bulunan saraylı bir genç kadını tasvir ettiği resim, Osman Hamdi'nin "mimozalı kadın" adlı resmi ile diğer kadın portreleri, Halil Paşa'nın mavi döşemeli kanepeye uzanmış pembe giysili kadın resmindeki "motif" uygulaması, daha sonraları gene "monden" yaşam kesiminden benzer uygulamalara, peçesi açılmış güzel çehrelere ya da romantik bir içeriğin sınırını aşmayan diğer kadın konularına doğru uzanacak, bu konunun bazı aşamalarda, dramatik içerikli resimlerde de ele alındığı görülecektir.

14. TÜRK HEYKELTIRAŞLIĞINDA ÖNCÜLER VE İLK GELİŞMELER

Sanayii Nefise'de heykeltıraşlık öğretiminin etkinleşme süreci İhsan Özsoy'un atölye şefliğini yürüttüğü (1908-1933) arasında yoğunlaşmıştır. M. Mahir Tomruk (1885-1954) Sanayii Nefise'den sora Münih'e giderek, Kurtz ve Blecker atölyesinde heykeltıraşlık bilgisini artırmıştır. 1933'de İhsan Özsoy'un emekli olmasından sonra İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde heykel öğretimine M. Tomruk başlamıştır.

Sanayii Nefise okul binasının hemen yanıbaşında Yunan ve Orta Doğu antikitesine ait heykel ve kabartmaların çok sayıda toplanmaya başladığı Âsarı Âtika (Arkeoloji) Müzesi, heykel öğrenimi gören az sayıda genç için birer esin kaynağı olmalıdır. Ne var ki, bu kaynağın Türklerce yüzyıllar sonra bir Akademi eğitim sistemi içinde hemen özümsenerek kısa bir zaman süresi içinde etkin boyutlara ulaşan bir form duyarlığının desteği olabilmesi de olanaksızdı. Ülkenin ve kentin birçok yerinde, hatta okulun yanıbaşında bulunan tarihsel heykeltıraşlık verileri sanatçılara yetmiyordu. Osgan Efendi Roma'da heykeltıraşlık eğitimi görmüş bir kişi olarak

scanfan

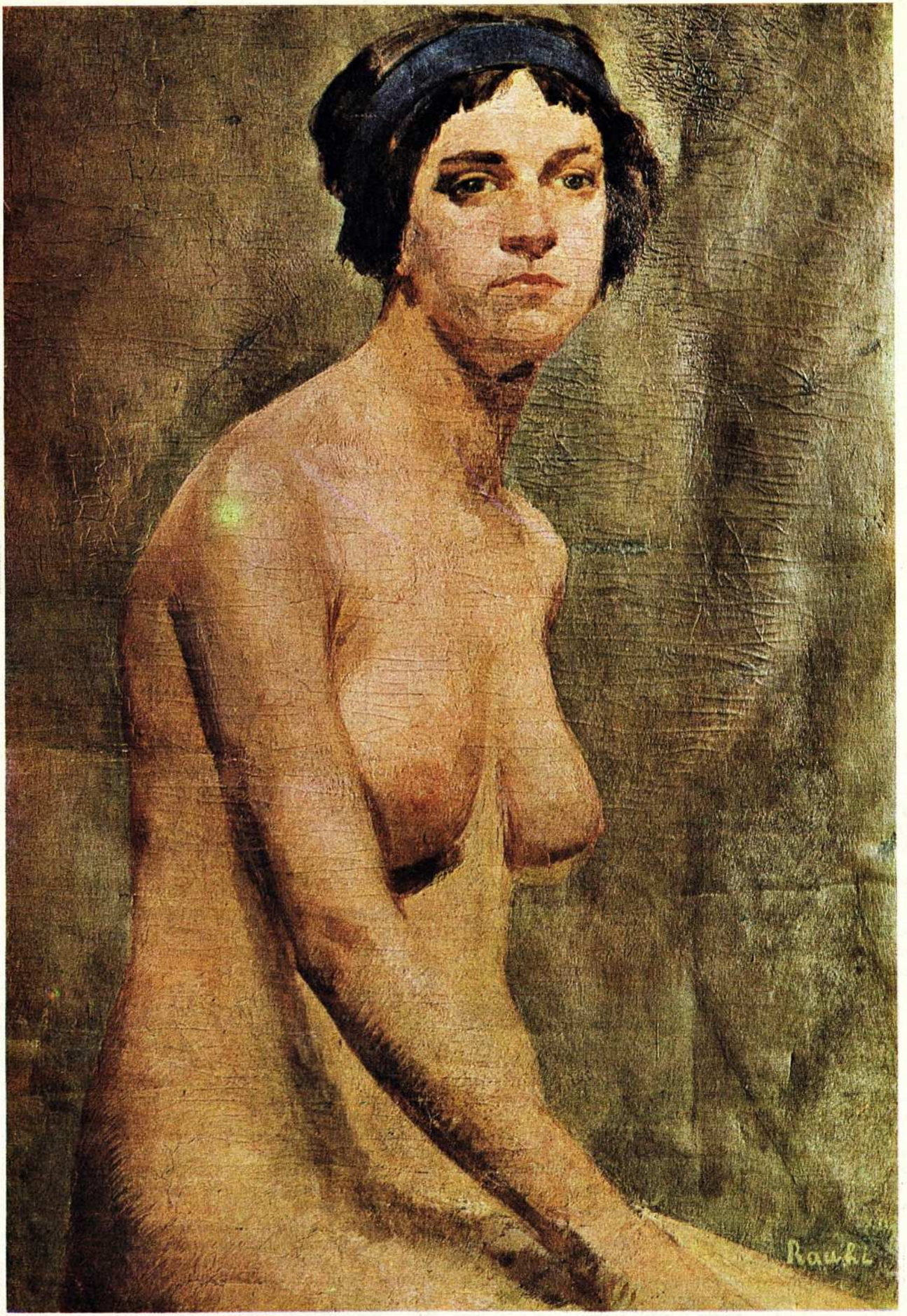

scanfan

Ruhi, Çıplak Erkek. *Yan sayfa: İbrahim Çallı*, Sandalda Dedikodu.

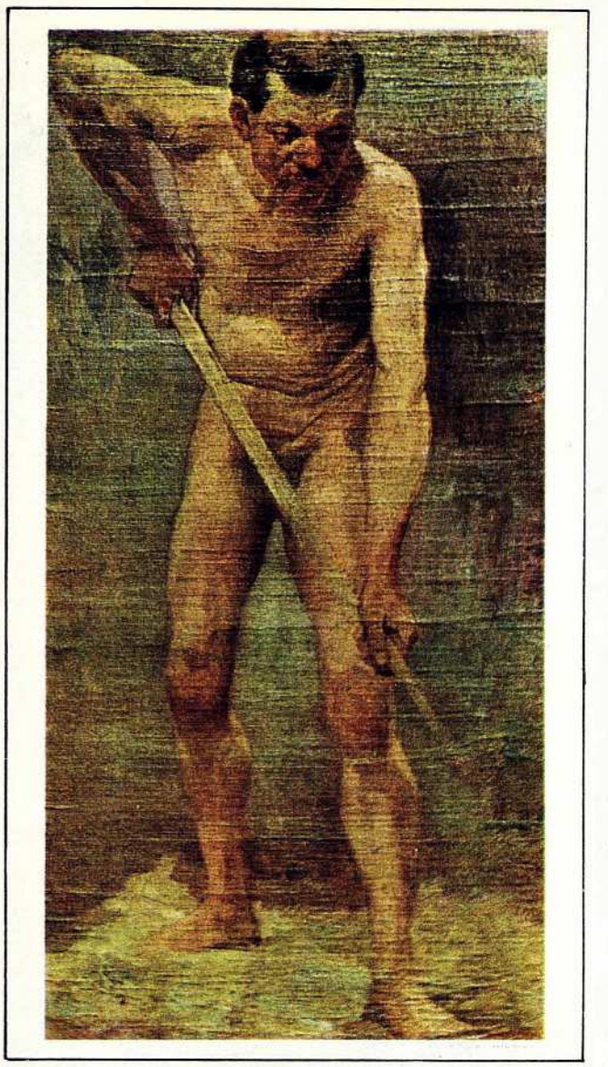

sonradan eğitimde onun yerini alan İhsan Bey'den daha deneyimli bir kişi izlenimini bırakıyor. O dönemin Avrupa'da çok sayıda olan büst yapıcı sanatçılarından daha aşağı düzeyde olduğu da söylenemez. Ne var ki, Osgan Efendi'nin Sanayii Nefise'nin müdür yardımcısı olarak idari işlerle fazla uğraştığı, eğitici işlevini yeterince yapamadığı belirtilmektedir.

İhsan Bey'in ne oranda usta ve ne ölçüde etkin bir hocalık işlevi olduğunu kestiremiyoruz. Öğrencileri arasında önemli ikisi, Mehmet Mahir Tomruk ile Ratip Aşir Acudoğlu (1898-1937)'dur. Ratip Aşir de Almanya'da Blecker'in atölyesinde öğrenimini sürdürmüştür. Fakat Ratip Aşir'in Fransız Bourdelle ile Belçikalı Maillol'a hayranlık duyduğu, bu sanatçıların yolunu izlemeyi tercih ettiği bilinmektedir. Maillol da Rodin gibi, Henry Moore ve ötesine ulaşan çağdaş yontu zincirinin ilk halkalarından birisidir. Ratip Aşir'de Maillol'un iri ve dolgun kütle anlayışını yansıtan izlere rastlanabiliyor. 1897-1959 yılları arasında yaşayan Türk heykeltıraşı Nijad Sirel, Sanayii Nefise öğreniminden geçmeden 1915'de Almanya'ya gitmiş ve Kahn'ın öğrencisi olmuştur. Dönüşünde Anadolu'da öğretmenlik yapan Sirel'in 1927'den sonra, arada bazı ayrılış ve yeniden dönüş serüvenleri olsa da Akademide heykel hocası olarak çalıştığı ve 1952 yılında Akademi'nin müdürlüğüne atandığı görülür.

Heykel eğitimlerini Cumhuriyet öncesinde tamamlamış olan bu üç heykeltıraşın kendi üslup özelliklerini belirlemeye çalıştıkları büst ve diğer küçük boyda yapıtları ön planda ele alınmak gerekir. Bu sanatçıların belli bir tarihten itibaren, yani Türk heykeltıraşlarına bu yol açıldıktan sonra, bazı anıt projelerini de gerçekleştirdikleri göze çarpar. Fakat bu yerli anıt sorununun, Türkiye'de yabancı heykeltıraşların gerçekleştirdikleri anıtlardan sonra ele alınması, tarihsel bir gerçeği vurgulamak bakımından daha uygun olur. Kaldı ki yabancı heykeltıraşların Türkiye'de yaptıkları anıtlar hakkında bir fikir verdikten sonra, 1923'de Sanayii Nefise'ye bir ay devam eden ancak 1925'de Akademi'de heykel öğrenciliğini tutarlı bir disiplinle sürdüren Hadi Bara (1906-1971) ve diğer birçoklarının güçlü birer Türk anıt sanatçısı olarak önemli boşlukları doldurduklarına o bölümde değinmek daha anlamlı olabilir.

15. OSMANLI RESSAMLAR CEMİYETİ VE 1914 KUŞAĞI

1908'de padişah 2.Abdülhamid'in tahttan indirilerek 2.Meşrutiyetin ilanı, basında, bazı resmi ve özel kurumlarda yeni girişimlere yol hazırlamıştır. 1909'da kurulan **Osmanlı Ressamlar Cemiyeti**, Şerif Abdülkadir Zade Hüseyin Haşim Bey'in yönetiminde ve Cemiyetin yayın organı niteliğinde olan bir gazeteyi (normal gazete boyutlarının 1/4'ü büyüklükte) Mart 1911 ile Temmuz 1914 arasında 18 sayı sürdürmüştür. Sanayii Nefise Resim Bölümü mezunu Osman Asaf'ın sorumlu yönetici olduğu "gazete" 20.yüzyılda ilk kez plastik sanatların önemi üstünde duran ve her vesileyle basının etkili diğer organları ve ilgililere seslenen ilgi çekici özelliklerini sürdürmüştür. "Gazete"de çağın modası olan ağdalı bir dille, sanatlara ilişkin sorunlar savunulmuş ve güncel olaylara değinen yazılardan başka sanat tekniklerine ilişkin makalelere de yer verilmiştir. Osmanlı Ressamlar Cemiyeti gazetesinde Hoca Ali Rıza'dan Sami (Yetik), Ruhi, Ahmet Ziya (Akbulut)'a kadar birçok resim sanatçısının yazıları yer alır ve Ahmet Adil imzasıyla orientalistlerle ilgili Boğaziçi Ressamları (Les Peinters de Bosphore) adlı kitabın da tefrika halinde, Fransızca'dan (tamamlanmamış) çevirisine rastlanır. "Gazete"nin yayınlandığı yıllarda Paris'te eğitimde bulunan ve 1914'de yurda dönen bir grup sanatçı arasında

scanfan

yer alan Ruhi'nin Paris mektubu başlığını taşıyan yazılarından birinde, İstanbul'un Taksim Meydanı ile ilgili sorunlara değindiği ve kentte böyle büyük bir alanın bulunmasının bir nimet olduğunu, bu meydanın elden çıkarılmasının bir ayıp olacağına değinilerek, buranın Paris'teki Tuileries bahçeleri gibi düzenlenebileceği söylenmiştir. "Gazete"de Ahmet Ziya (Akbulut) , siyasi bir başka gazetede ressam Hasan Rıza (Şehit) ile ilgili bir yazıyı eleştirmekte ve tarihsel kompozisyonlarıyla tanınan bu sanatçı hakkında şaka yapılmasına bile tahammül edilemeyeceğini belirtmektedir. "Gazete" de Hoca Ali Rıza gibi ustaların resim sanatından ne anladıklarını belirten yazılarının yanı sıra okuyucuda doğaya karşı özel bir ilgi uyandırmaya yönelik birtakım yazılar yer almakta ve kuşe kâğıdına özenli bir baskıyla gerçektirilen bu yayın içinde tanınmış yerli sanatçıların peysaj, yarı çıplak erkek ya da giysili figür vb. gibi tablolarının fotoğrafları da yer almaktadır.

Batı'daki anlamına giderek daha çok yaklaşan bir resim patlaması, 1914 yılına rastlar. Sanayii Nefise'de açılan "Avrupa Sınavını" kazanan gençler 1910'da Paris'e gönderilmişler, 1.Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine yurda geri çağrılmışlar, Fransa, Almanya ve İtalya'dan geri dönmüşlerdir.

Avrupa'daki kübist-konstrüktivist akımları benimseyen daha sonraki kuşağın, "sağlam bir desenden yoksun ve paletleri gelişi güzel boyalarla karma karışık" diye küçümsemeye çalıştıkları (ki kuşaklar arası savaşım yönünden bu suçlamaları doğal karşılamak gerekir) 1914 kuşağı ressamları, gerçekten olağanüstü yeteneklerle donanmış güçlü sanatçılardır. Ancak hemen şunu belirtmekte de yarar vardır: 1914 kuşağı ressamları da olağanüstü bir etkinlik göstermiş olan Şeker Ahmet Paşa'ların kuşağı ile dünya ölçüsünde özgün Türk foto-yorumcularını arabacı ressamları diye niteliyorlardı (Anadolu ve Rumeli'de at arabalarının üzerine manzara, çiçek, meyve ve benzeri resimler öteden beri yapılagelir, fakat haliyle bu naif resimler, resimden çok halk süslemeciliği alanına girerler).

1914'de Batı eğitiminden dönen sanatçıların, üslup eğilimi ve resim anlayışı yönünden bir çeşit empresyonistler oldukları ileri sürülür. 1914 kuşağının Batı'dan empresyonist etkiler almış olarak, gün ışığı ve koyu tonlardan arındırılmış saf renklere bağlılıkları bu iddiayı haklı gösterebilir. Fakat öte yandan özellikle Hoca Ali Rıza'nın Batı'ya gitmediği halde "geleneksel duyarlılığının" gücü ile aydınlık saydam bir renk dünyası kurmuş olması ilgi çekicidir. Hoca Ali Rıza'nın bu yöndeki tutarlılığı ve doğaya içten bir tutku ile yaklaşmasındaki hüner, Halil Paşa'da olmasa bile, bu sanatçının da gün ışığını aydınlık renklere dönüştüren özelliklerinden söz edilebilir. Halil Paşa en azından akademik desen ve güçlü figür çalışmaları ile "bir çeşit müze" anlayışına Hoca Ali Rıza'dan daha uygun düşer. Üsküdarlı Hoca Ali Rıza ise onu içten seven öğrencileri ve hünerini fark edenlerin kalplerinde yaşattıkları bir kişi, kalbin gözü ile seyrettikleri berrak resimlerin sanatçısıdır.

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi çevresindeki bir araştırmanın ortaya koyduğu ilgi çekici bir husus, 18.yüzyıl sonunda yaşamış bir Osmanlı şairi olan Sümbülzade Vehbi'nin resim hakkındaki bazı yazılarının 19.yüzyıl içinde Fransızca'ya çevrilerek Fransız empresyonistlerinin kaynaklarından birini, bunun oluşturduğu sorunudur.

Türkler'de geleneksel olarak bilinen saf renk ve "özgün bir ışık" sorununa değinen Vehbi'nin, bu sorunu ele aldığı yapıtı henüz Türk kitaplıklarında saptanamamış, ancak çevirisinden hareket edilerek konuya dikkat çekilmiştir.

scanfan

Şair Sümbülzade Vehbi'ye ait asıl orijinal metnin saptanıp incelenmesi ve çevirisiyle karşılaştırılmasından sonra, ancak bu sorun derinleştirilebilir; bu aşamada kesin iddialara girişilemez.

1914 kuşağı sanatçılarının bir bölümü doğruca Sanayii Nefise çıkışlı, bir bölümü ise DenizHarpOkulu'nu bitirdikten sonra teğmen iken ordudan ayrılıp Sanayii Nefise'de resim eğitimi görenlerdir: Ruhi (Arel) (1880-1931), Hikmet Onat (1882-1977), Ali Sami Boyar (1880-1967) . Kaç yılında öldüğü bilinmeyen 1872 doğumlu Galip, Sanayii Nefise çıkışlı olarak Avrupa'ya resim uzmanlık eğitimine gönderilen ilk Türk öğrenciydi. Galip 1914 kuşağı içinde yer almamıştır. Bilinen bazı resimlerinin farklı bir anlayışı yansıttığı dikkati çeker. Muhtemelen İstanbul'daki Türk ressamların İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra bir araya geldikleri cemiyet içinde yer almış, fakat henüz ayrıntıları bilinemeyen yaşamı nedeniyle etkinlikleri karanlık kalmıştır.

Bir araya gelip düşüncelerini ve sanat anlayışlarını topluma yansıtmak gereğini duyan ressamlar 1912-1913 (Balkan Savaşı yıllarında) **Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecmuası**'nı yayınlamışlardır. Bu aylık dergi 18 sayı yayınlanmış ve resim kültürünün yaygınlaşmasına yardımcı olmuştur. Derginin hem Sanayii Nefise ile ilgili hem bu okula karşı bir politika izlediği düşünülebilir. Bunun en belirgin işareti bu derginin iki özel sayısından birinin Osman Hamdi, diğerininse Hoca Ali Rıza'ya ayrılmış olmasıdır.

1914'de Batı'dan yurda dönen diğer sanatçılardan bazıları da özel olanak ve imtiyazlarla Avrupa'da eğitime gönderilen üstün yetenekli gençlerdi. Namık İsmail (1890-1935), Nazmi Ziya Güran (1881-1937), Feyhaman Duran (1886-1970), Avni Lifij (1886-1927) bu sanatçı grubunu oluşturur.

Bu dönemde Avrupa'da eğitim gören bir başka sanatçı da Sami Yetik (1878-1945)'tir. Ancak Sami Yetik'in Kara Harp Okulu'ndan mezun bir subay olarak Balkan Savaşı'na katıldığını biliyoruz. Bu nedenle yurda 1914'den birkaç yıl önce dönmüştür. Sami Yetik üstün yetenekli sanatçılardan bir başkasıdır. Yetenekli bir ressam olan arkadaşı yüzbaşı Mehmet Ali Lâga ile Edirne cephesinde Bulgarlar'a karşı savaş sırasında, evvelce sözü edilen ressam Hasan Rıza'nın düşman askerleri tarafından katline tanık olmuştur (Hasan Rıza (1860-1912) Kırım Savaşı sırasında gözetimine tayin edildiği bir İtalyan gazeteciyle Batı'ya gitmiş, yurda döndükten sonra, tekrar orduya intisab edebileceği kendisine belirtildiği halde, sivil hayatta kalmayı ve Edirne'de bir okula müdür olmayı yeğlemiştir. Katli sırasında bir tablosu M. Ali Lâga tarafından asker kaputu altına saklanarak korunmuştur. Bu tablo Sami Yetik'le Lâga'nın Bulgarlar tarafından esir alınıp Sofya'da kaldıkları sürece asker kaputu altında saklanmıştır. Bu arada, iki usta ressam oldukları Bulgarlarca anlaşılan Yetik ve Lâga ile Sofya Güzel Sanatlar Akademisi müdürü Mitov yakından ilgilenmiştir. M. Ali Lâga'nın sakladığı Hasan Rıza'nın tarihsel kompozisyonu, Fatih Sultan Mehmed'in ordularıyla Edirne'den İstanbul üzerine yürüyüşüdür).

1914 kuşağına Çallı kuşağı adı da verilir. Bunun nedeni Çallı İbrahim'in Anadolu'dan gelen kavruk,ama esprili, anekdotları ve bohem yaşamıyla ün yapmış popüler bir sanatçı olmasıdır.Çallı'nın dışındakilerden askeri okul çıkışlılar orta halli olmakla beraber, diğerleri İstanbul'un yüksek tabakasına mensub ya da bu tabakanın koruduğu gençlerdir. 1915 yılında Sanayii Nefise eğitimi görmeden Almanya'ya heykel öğrenimine gönderilen Nijad Sirel'in de bu kesimden bir kişi olduğu belirtilebilir.

Sanatçılar hangi kesime mensub olurlarsa olsunlar, 1916

scanfan

Nazmi Ziya, Feyhaman Duran'ın portresi. Yan sayfa: İbrahim Çallı, Mesire Yeri.

yılında İstanbul'da başlattıkları sergi etkinliklerini birlikte yürütmüşlerdir. Daha önce bir İtalyan lokali olarak sergi etkinliklerine de sahne olan Societa Operaia, Galatasaraylılar Yurdu adı altında bir Türk Kulübü haline getirilmiş ve 1914 kuşağı sanatçılarının sergileri orada düzenlenmiştir. Bu sergi işlemide Osmanlı Ressamlar Cemiyeti organizasyonu üstleniyor ve İstanbul'a yeni bir resim anlayışı getiren gençleri çevreye tanıtıyordu. 1914 ya da Çallı kuşağı ressamlarına, farklı bir anlam içinde de olsa, belki onları önceki kuşaktan ayırt etmek amacıyla "empresyonistler" denebilir fakat bu deyim sanatçıların Fransız empresyonistlerinin etkisinde kalmakla birlikte, çok farklı bir hava getirmiş olmaları yüzünden tepkiyle de karşılanabilmektedir. Bizim kanımızca deyim, bir tepki nedeni değil, fakat bu yeni üslup gerçeğini tanımlayıcı da değildir. Bu sanatçılar arasında özellikle Nazmi Ziya Güran'ın Fransız empresyonistlerine yakınlığı üzerinde durulmuş, fakat bu sanatçının gerçekte Hoca Ali Rıza'ya bağlılığı yeterince dikkate alınmamıştır. Nazmi Ziya, Hoca Ali Rıza'nın serbest, özgür ve işlek görüş açısının boyutlarını Batı resminin etkisi altında genişletmiş ve tam bir pentürdokusuna dönüştürmüştür, denilebilir.

Yurda dönüşlerinden sonra Sanayii Nefise ve İnas Sanayii Nefise Mektebinde Çallı, Güran, N. İsmail, Onat, A.S. Boyar ve Feyhaman Duran'ın (İnas'da) görev almaları, Sanayii Nefise'nin başlangıç noktası ve felsefesini değiştirmiştir. Sürekli bir etkinlik içinde bulunan bu sanatçıların 1917 yılında üstlendikleri önemli ulusal görev, bundan sonraki bölümde ele alınacaktır.

1914 kuşağı sanatçıları 1916'dan itibaren her yılın Ağustos ayında Galatasaray Lisesi'nde sergiler düzenlemeye başlıyorlar. Bu sergilerde yer alan diğer sanatçılar Şevket Dağ, (1876-1944), Sami Yetik (1876-1945), M. Ali Lâga, Vecih Bereketoğlu (1895-1971), Mihri Müşfik, Ömer Adil, İsmail Hakkı ve Tahsin gibi diğer ressamlardır. Bu sergilerde peysaj ilgisinin yoğunluğunu sürdürdüğü söylenebilir. Ancak Çallı İbrahim, N. İsmail, Feyhaman Duran, Avni Lifij gibi sanatçılar figür kompozisyonları, portre gibi temalarda da ısrar ediyor, ancak atölyelerinde meydana getirdikleri "nü"leri henüz cesaretle sergileyemiyorlardı. Bu olanak sanatçılara ancak Cumhuriyetin ilanından sonra açılabilmiştir.

1914 kuşağı Türk resminde gerçek bir dönüm noktası oluşturur ve Türk edebiyat çevrelerinin, ünlü yazarların resimle çok ilgilenmelerine de yol açar. Ön planda gözüken sanatçılar yukarıda adı geçenlerdir. Bu sanatçılarda kişisel ressamca yaklaşımların seçilebileceği ayrımlar, daha belirgin hale gelmiştir. Fakat soruna "bireysellik" açısından baktığımız zaman, kişisel üslup mizacının ötesinde, Türk anatçılarda, Avrupa'daki sanatçılarda kesinlikle birbirinden ayıran ve Avrupa'nın geleneklerinde temellenen keskin bireysel ayrımlardan söz edilemez. Kişisel mizaç yönünden duyarlıkça üstün nitelikte olanların başında Avni Lifij ve Nazmi Ziya gösterilebilir. Nazmi Ziya'nın Sanayii Nefise'de kuru akademik eğitime önem vermemesi yüzünden takdir edilmemiş olması, ilk hocası Hoca Ali Rıza'nın olumlu bir yankısı olmalıdır. Veliahd Abdülmecid'in mesenliğiyle Paris'e giden Avni Lifij'se kuru akademik eğitimin ölçülerini en çok zorlamış bir deha olarak gösterilebilir. Diğerleri de kendi kişisel üslup çizgilerinin tutarlı yolundan ayrılmamışlardır. Fakat her resimde taze, serin ya da ılık bir duyarlığı hepsinin ayni nitelikte ortaya koyabildiği söylenemez. Uzun yaşamı boyunca, üslup çizgisine şaşmaz damgasını koyabilen Hikmet Onat (1882-1977), ya da özenli, ustaca portreleriyle tanınan Feyhaman Duran, Nazmi Ziya ve Avni Lifij'e oranla, aynı

scanfan

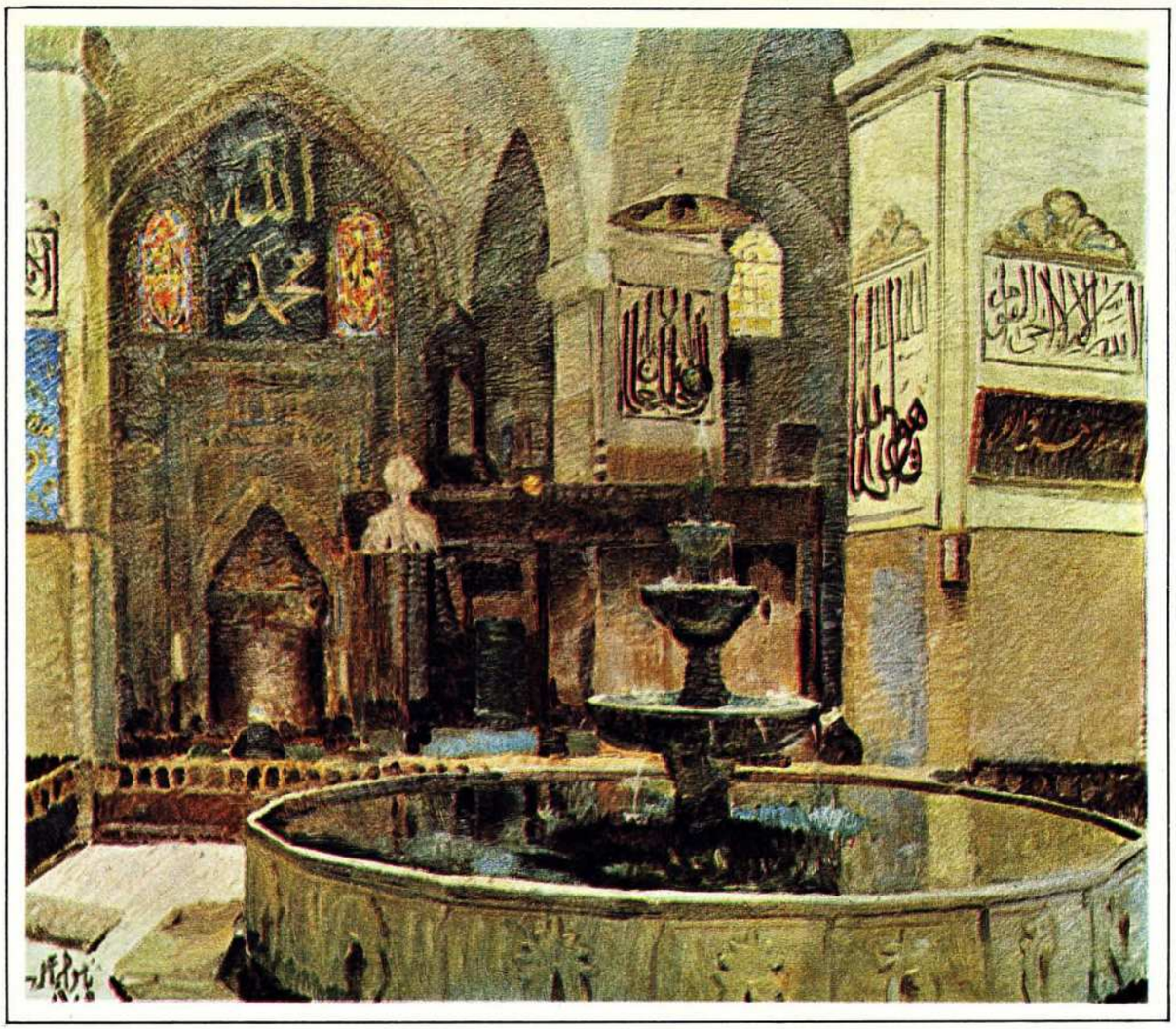

Namık İsmail, Cami İçi. *Yan sayfa üst: Hikmet Onat,* Manzara. *Alt: Sami Yetik,* Manzara.

duyarlılık gücünü yansıtmazlar. Fakat teknik alanda gösterdikleri başarı yönünden, hepsinin büyük hünerlere sahip oldukları açıkça ifade edilebilir. Avrupa'da gördükleri eğitim sayesinde, resmin desen ve kompozisyon açısından olduğu kadar, renk açısından da bir uyum ve denge işi olduğunu kavramışlar, İbrahim Çallı, Namık İsmail ve Sami Yetik gibi sanatçılarda resmi statik kılan bir unsurdan ayıklayan bir iç dinamizm, resim biçimlerinin ritmik ilişkilerine yansımıştır.

Bir yandan figür alanındaki ilgilerini yoğunlaştıran bu ressamların, peysaj temalarına değişik yorum boyutları kattıkları görülür. Natürmort temasına yönelişlerinde de bu köklü geleneği yeni deneyler ve yeni nesnelerle zenginleştirirler.

1914 kuşağı adıyla Türk resim tarihi içinde yer alan sanatçıları, empresyonizmin genel anlamı ötesinde, bu akımın özel bir tarihsel zaman süresi içinde geçerli olan ve kendi içinde modern soyutlamaya doğru adımların geliştirildiği (Cézanne, Seurat) bir Batı akımıyla sıkı ilişki içinde görmek mümkün değildir. Bu sanatçılar Batı'dan etkilenmişler, fakat kendilerinden önce Türk resminde beliren değişim gereklerini yerine getirme görevi asıl işlevleri olmuştur. Kaldı ki, Halil Paşa'dan Avni Lifij'e kadar bu sanatçılarda daha sonraları dünya resminde yer alan serbest soyutlama eğilimlerinin bile izleri görülebilir. Ancak bu izler, çok sonraları ülkede belirecek olan yenilenme gerçeklerinin Türk resim sanatının sınırları içinde açıklanması gereken yanlarını oluştururlar.

Etkilere çok açık olan bir ulusun sanatçılarını tanımlayan en özgün nitelik, onların kopyacılık ya da bunun başka bir ifadesi olan kültür hegemonyasını reddeden bir onura sahip olmalarıdır.

16. ŞİŞLİ ATÖLYESİ VE SAVAŞ RESİMLERİ

Türk resim tarihinin en ilgi çekici olaylarından biri, 1.Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında İstanbul'un Şişli semtinde savaş resimleri yaptırılmak üzere bir atölyenin kurulmasıdır. Şişli Atölyesinin kurulma emrini Harbiye Nazırı Enver Paşa vermiş ve bu atölyede 1914 kuşağı ressamları konuları savaş sahneleri ve askerler olan irili ufaklı resimler yapmışlardır. Bu resimler 1918'de İstanbul'da Galatasaraylılar yurdunda ilk kez halka gösterilip, ardından sergilenmek üzere Viyana ve Berlin'e gönderilmiştir. Serginin Almanca kataloğu 1914 kuşağı ressamlarının tümünden örnekleri de kapsamaktadır. Böyle bir atölyenin kurulması yolundaki telkinleri bir asker ressam olan yüzbaşı Sami Yetik'ten gelmiş olabileceği tahmin edilebilir. 1914 kuşağı ressamları arasında Hikmet (Onat), Ali Sami (Boyar) ve Ruhi gibi, önce askeri okulda eğitim görmüş, fakat teğmen rütbesindeyken ordudan ayrılıp resim yolunu tutmuş olanlar vardır. Fakat Sami Yetik ve Mehmet Ali Lâga'nın dışında sanatçıların savaşa katılmaları sınırlıdır. Sami Yetik, Balkan Savaşı'nda Edirne cephesinden başlayarak Kurtuluş Savaşı sonuna kadar bulunduğu her cephede aynı izamanda eskizler, desenler çizerek ayrıcalı bir etkinlik göstermiştir.

Ordunun destek ve koruması altında bulunan Şişli Atölyesi, sanatçıların tümünün milli duygularla işe sarılmalarında bir etken olmuştur. Bu atölyenin bir resim heyecanına sahne olmasının başlıca nedeni de dünya savaş tarihinin en büyük olaylarından biri sayılan Çanakkale Boğazı savunması ve bu cephede gösterilen büyük askeri başarının derin ve geniş yankılar uyandırmasıdır. Çanakkale savunması aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı bu cephede gösterdiği olağanüstü askeri dehasıyla bir milli kahraman olarak dünyaya ilk kez tanıtmıştır.

scanfan

scanfan

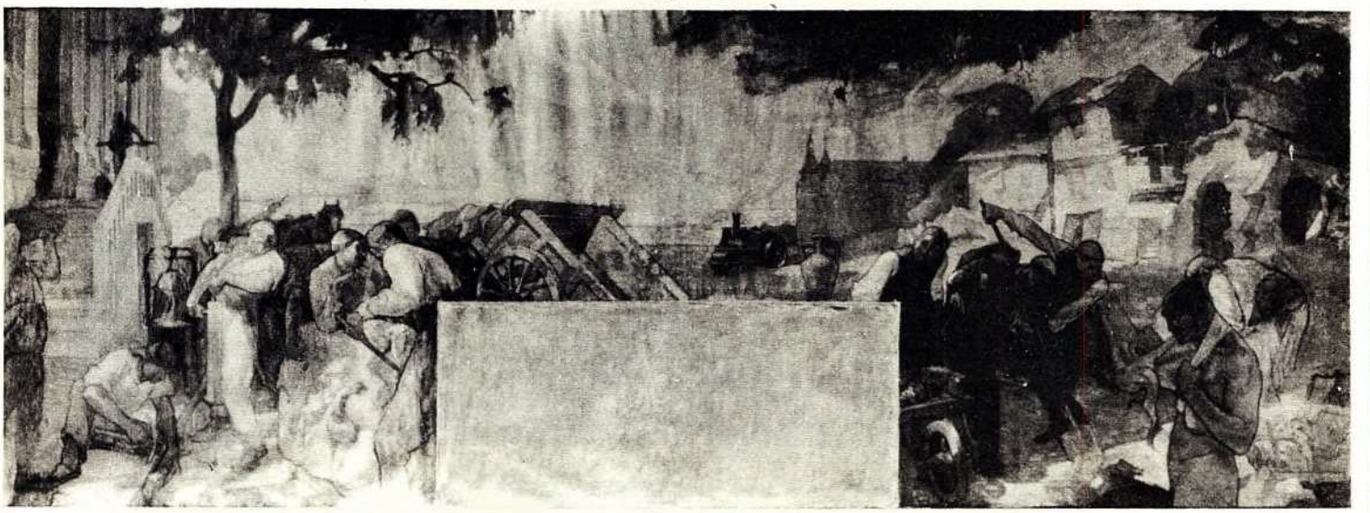

Şişli Atölyesi, öteden beri asker, ordu ve zafer temalarına gösterilen sanatçı ilgilerinin yeniden canlandırılmasıydı. Bu etkinliğe 1914'den önce başlamış olanlar da vardı. Balkan Savaşı yenilgisi milli duyguları coşkun olan sanatçıları derin bir şekilde sarsmış, aynı şekilde Enver Paşa'nın Pantürkist hayalleriyle bağlantılı olan 1918 Doğu cephesi yenilgisi, sanatçılar üzerinde savaş temasına ilişkin gerçekçi izler bırakmıştır. Şişli Atölyesinde çalışan ve aynı zamanda çizgici yeteneği ile devrin Türk basınına da emeği geçen Ali Cemal (1881-1941)'in Balkan Savaşı'nın dramatik yönünü yansıtan bir eseri, yeni bulgular arasındadır. Sami Yetik ve diğer bazıları dışında sanatçıların tümü yeterince gerçekçi bir yaklaşımla savaş ve asker temalarına eğilmemişlerdir. Fakat bu temanın doğal cevheri, savaş gücünü her zaman yenileyebilen geleneksel ordu düzenindedir. Nitekim Balkan Savaşı yenilgisinden sonra, Mustafa Kemal Paşa'nın ancak dolaylı ilişkisi bulunan ve 1908'de padişah 2.Abdülhamid'i tahttan indirerek yönetimi ele geçiren İttihat ve Terakki Partisi'nin orduya mensub olanları, başta Harbiye Nazırı Enver Paşa olmak üzere bir yandan saltanat öte yandan yabancı güçlerle ilişkilerini politik yönde yozlaştıran bir tutum izlemişlerdir. Buna rağmen Mustafa Kemal Paşa, Balkan Savaşı yenilgisinden sonra, ordunun tekrar düzen ve disipline sokulmasında Enver Paşa'nın oynadığı rolü gerçekçi bir kavrayışla değerlendirmiştir. Ancak bizzat kendisinin Türk halkının egemenlik ve bağımsızlık istekleri doğrultusunda ele aldığı, yön verdiği ve 1919'dan sonra Türk Kurtuluş Savaşı'na katılan bütün milli unsurları yeniden bir ordu disiplini içine sokarak, direnenleri şiddetle tenkil ve tasfiye etmesi, gene dünya askerlik tarihinin en büyük sayfalarından birini oluşturan yenilmez gerçekçiliğinin ifadesidir.

Şişli Atölyesini Türk sanat tarihi çevrelerine tanıtan bir fotoğraf belgesinde, kendisi de bir resim sanatçısı olan Veliahd Abdülmecid Efendi'nin atölyeyi ziyaret edişi görülür. Böyle bir fotoğraf belgesinden 2.Dünya Savaşı'nda Türkiye'-ye düşen görevler açısından bir resim olgusu yaratma işinde saltanat çevresinin de belli bir desteği olduğu hakkında fikir edinilebilir.

Şişli Atölyesinde sanatçıların milli heyecanları uyarılmış, kendileri cephelere götürülerek savaş atmosferi hakkında gözlemler yapmak fırsatı bulmuşlardır. Fakat faaliyetleri atölye içinde gerçekleştirildiğinden, model olarak kullanılan top vs. gibi savaş araçlarıyla, askerler atölyeye getirilerek bu sanatçılara poz vermeleri sağlanmıştır.

2.Dünya Savaşı'nda Osmanlı müttefiklerinin yenilgisi üzerine ortaya çıkan durum, 15 Mayıs 1919'da Yunan ordusunun İzmir'i işgali gibi tehlikeli bir megaloidea tırmanışı göstermiştir.

Bu sorunun, 19 Mayıs 1919'dan 9 Eylül 1922'ye uzanan 3 yılı aşkın bir süre içinde, Türkler'in yepyeni bir dinamizmle çözümledikleri yeni bir sürecin doğmasına vesile olduğu söylenebilir. Dünyada ilk milli kurtuluş ve bağımsızlık savaşı olarak, 20.yüzyılın en çarpıcı olayını dünyaya gösteren bu olgu, 29 Ekim 1923'de yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulup dünya üzerindeki güçlü, insancıl, barışsever yerini almasıyla, yeni devrimlerle, çağdaş uygarlığa yönelen eşsiz boyutlar kazanmasına doğru bir başlangıcın oluşumuna da yol açmıştır.

17. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU VE KURUMLARIN YENİ BAŞTAN DÜZENLENMESİ

29 Ekim 1923 tarihi 20.yüzyıl dünyasının en büyük günlerinden biri olma adına hak kazanmıştır. Bu tarihi izleyen aşamalarda Türkiye'de her alanda bilim ve sanat

scanfan

Ali Feyzi, Gazi Mustafa Kemal Paşa. *Yan sayfa sol üst: Nazmi Ziya*, Manzara. *Sağ üst: M. Ali Laga*, Natürmort. *Alt: Avni Lifij*, Kadıköy Belediyesi için yağlıboya pano. *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.*

eğitimi yapan kurumlar da ileri çağdaş Batı uygarlığı örnek alınarak yenilenmişlerdir.

Yüksek düzeyde resim, heykel, mimarlık ve süsleme alanında eğitim yapılan Sanayii Nefise Mektebi, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi adını alacak ve Akademi deyiminin Türk dilinde benimsenmiş olmasıyla Türkiye'de yüksek sanat eğitimi yapılan bir Akademi'nin kurulması onuru Türk Milletine ait olacaktır. Bir Fransıza ya da bir Osmanlı aristokratına ait değil.

1919'dan başlayarak ülkenin büyük bir değişim hamlesi içine girdiğini gören Türk ressam ve heykeltıraşları, milli mücadeleyi destekleyen bir birlik anlayışı ile, ordunun Batı ülkelerine karşı, dünyanın ilk kurtuluş ve bağımsızlık savaşı verdiği süre içinde de uygar Batı kurumlarının, ileri batı teknolojisinin ülkenin gelişmesi için başlıca kaynağı oluşturduğunu unutmamışlardır. Misakı Milli sınırları içinde bölünmesi ve bağımlı kalınması yolundaki tereddütlere hiçbir suretle taviz verilmeyen ve giderek yüzyılın içinde bölgenin en büyük ve etkin gücünü oluşturan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, tarihin en büyük imparatorluklarından biri olan Osmanlı Devleti'nin engin tecrübe ve veriler mirasını devralmakla da ayrı bir önem kazanmıştır. Layik-devletçi ve egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu gerçeği hiçbir yerde aynı kesinlikle ifade edilemeyen Türk Milletinin egemenliği ilkesine kesin uyum gösterilen yeni bir devlet, kurumlarını da bu anlayış doğrultusunda yenilemiştir.

Milli mücadelede İstanbul'un işgal edildiği yıllarda, ulusallaşan sanatçıları ve eserleri, işgalciler ve saltanat çevrelerinde hor görülen sanat eğitimi kurumunun, Cumhuriyet ilanını izleyen yıllarda bina sorunu çözümlenmiş ve daha ileri düzeyde çözümlenmesine devam edilmiştir. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin henüz Sanayii Nefise olduğu yıllarda, bir yönetim istikrarına tamamıyla kavuşmamış olduğu sorunlar da çözümlenmiş ve 1926 yılında ressam Namık İsmail kuruma müdür atanmıştır. Namık İsmail resim faaliyeti yanında bu görevi de sürdürmüştür. Namık İsmail'in Temmuz 1933'de ilgili Bakanlığa sunduğu bu raporda sanat ve kültürün ulusal bir nitelik içinde evrensel boyutlara ulaşabileceği sözkonusu edilerek, özenle ele alınması gereken hususlara dikkat çekilmiştir. Bu rapor içeriğine göre sanatçılara iş bulunmalı, devletin öngördüğü sanat işleri, yabancılara değil, Türk sanatçılara yaptırılmalıdır. Kentsel gelişmenin düzenli olmasına dikkat edilmeli, yeni yapıların kentin estetik değerlerine uygunluğu konusu denetim altına alınmalıdır. Sanatçılardan Türk devrimlerinin geniş toplum tabakalarına yayılması için yararlanılmalı, büyük kentlerde yapılan sanat çalışmalarının ürünleri yurdun her köşesine götürülerek, resim ve heykel zevkinin topluma aşılanması hedef alınmalıdır. N. İsmail'in somut önerileri; bina, gemi ve benzeri yerlere sanat eserlerinin konma zorunluluğunu içeren bir yasa çıkarılması, bir Devrim Müzesinde asılları toplanacak olan Milli Kurtuluş Savaşı'na ait resimlerin röprodüksiyonlarının, okullara, kışlalara, köylere dağıtılmak üzere sanatçılara yaptırılması, sanatçıların sosyal güvenlik haklarına kavuşturulması için bir yasanın ele alınmasıdır.

Bu raporun sunulduğu 1933 yılı, Cumhuriyetin 10.yıldönümünün geniş programlarla kutlandığı ve bu arada milli mücadele ve devrimlerle ilgili resimlerin İnkilap Sergisi adıyla halka teşhir edildiği bir tarihtir.

18. CUMHURİYETİN İLK ON YILINDA TÜRK RESİM-HEYKEL SANATI

Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin girişimleriyle 1916'da başlatılan Galatasaray Resim-Heykel Sergileri, İstanbul'un

scanfan

sanat yaşamını renklendiren bir etkinlik olarak ele alınmıştır. 1914 kuşağı sanatçıları olarak bilinen bir grup ressamın kendilerinden daha yaşlı ve daha genç ressamlarla birlikte katıldıkları bu sergilerin 1927 yılında düzenlenen 11.si Türk resim tarihinin gelişme çizgisi yönünden en ilgi çekici olanıdır.

Sanayii Nefise Birliği Resim Şubesinin 11.Galatasaray Sergisinin broşüründe (eski yazı ile) icra vekilleri heyetinin 12 Eylül 1926 tarihli Resmi Sergiler Yönetmeliği de yer almaktadır. Bu yönetmelik ve sergiye değinmeden önce, Cumhuriyetin ilanına pek az bir süre kala (27 Eylül 1339)'da (1923) İstanbul'da düzenlenen Saadabad günü vesilesiyle yayınlanan bir broşür üzerinde özellikle durmak gereklidir. Atatürk'ün ressam Ahmet İhsan tarafından yapılmış asker üniformalı bir resmini kapsayan broşürden Saadabad gününde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın önayak olduğu Lâle Devri şenliklerini kutlamak amacıyla Aynalıkavak kasrında bir kıyafet balosu düzenlendiğini öğreniyoruz. 1908'den sonra ihtilafçı Ziya'nın başlattığı bazı kültürel etkinliklerin bir devamı olan bu kutlama şenliği, İstanbul Valisi Ali Haydar Bey'in himayesinde **"Serbest Resim Atölyesi"**nin bir girişimi niteliğindedir. Ruhi, Çallı İbrahim, Hikmet Onat, Ali Sami (Boyar), Avni Lifij, M. Turgut Tok'at bu serbest atölyenin aktif elemanlarıdır. Kıyafet zorunluluğu olan Saadabad kutlama şenliğinde yardım ve destek komitesi, Refia Sultan, Prenses Kadriye, Prenses İffet gibi saray mensubu kadınların yanı sıra, o çağın sanat, edebiyat, bilim siyaset ve askeri alanda ünü olan aydın kadın ve erkek kişilerinden oluşuyordu. Bu kutlamaya önayak olan resim sanatçılarının amacı "Serbest Resim Atölyesi"ne dikkat çekmek ve yardım sağlamaktı.

Broşürde verilen bilgilerden Serbest Resim Atölyesinin, Alman uzmanlık atölyesinin sistemini izlediği ve her düzeyde resim eğitimi ve uzmanlığını sağlamak amacına dönük olduğu anlaşılıyor. Güzel Sanatlar alanında bir yandan geleneksel bir kültür politikası, öte yandan teknik ve beceride yoğunlaşma amacı güdülüyor. Bu iki sorun o günün deyimleriyle 1."hars" 2."harf" biçiminde ifade olunuyorlar.

Serbest Resim Atölyesi, Sanayii Nefise Mektebi'ni yeterli bulmuyor ve bu alanda bir politikanın saptanması zorunluluğunu ortaya koyuyor. Sanayii Nefise Mektebi mezunlarına iş sağlanması, güzel sanatların topluma maledilmesi ve mektebin eğitimiyle birlikte geliştirilmesi diğer amaçlarını oluşturuyor. Görüş açıları ve kuralların saptandığı bu broşürün bir sanatçı grubunun yarı resmi-yarı özel nitelikte bir manifestosu olduğu söylenebilir.

Serbest Resim Atölyesi'nin kuruluş sistemi ve programları da şöyledir; Atölye, mensubu olan Muallimin ve Müdaviminden oluşuyor.

Hocalar akşam kurslarında amatörler yani yeni başlayan hevesliler bir arada tema yönünden serbestçe çalışıyorlar. Devamlı öğrencilerin atölye reisinin yönetimindeki çalışmaları, haftada iki gün hocalar tarafından tashih ediliyor ve eleştiriliyor (Ruhi daimi hoca). Hocalar grubu Ruhi, Çallı ve Hikmet (Onat)'den oluşuyor. Atölyede müdavimler, yeteneklerine göre kara kalem, yağlı boya, sulu boya ve pastel çalışmakta serbest bırakılıyorlar. Erkekler ve kızlar ayrı saatlerde ders görüyorlar (1923 Eylül'ünde henüz İnas Sanayii Nefise Mektebi'nin erkeklerin kabul edildiği Sanayii Nefise Mektebi ile birleştirilmemiş olduğu buradan anlaşılabilir). Kaydolan öğrencilerden ayda 3 lira alındığı da belirtiliyor. Programın bütününde, akşam resim kurslarından başka, yabancı dil kursları, açık hava çalışmaları, enteriyör

scanfan

Ali Çelebi, Kuşbaz. *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Yan sayfa: Malik Aksel*, Hatıra Fotoğrafı.

çalışmaları ve hayvan resimleri diye bir başka çalışma alanının daha bulunduğu görülüyor. "Atölye" bir koleksiyonun yanı sıra bir uzmanlık kitaplığını da kapsıyor.

Serbest Resim Atölyesi sergi etkinliği olarak Ramazan ayında hediyelik satışlar da yapılabilen ve atölye içinde yer alan bir düzenlemeyi öngörüyor, fakat asıl büyük yıllık serginin Beyoğlu semtinde, atölye sanatçıları ve dışardan katılanlarla düzenlenmesi gerektiği üzerinde duruluyor. Serbest Resim Atölyesi'nin yaşatılabilmesi için gereken maddi gelirin sağlanması, tabela yazmak, amblem yapmak, tiyatro dekoru düzenlemek gibi birçok dışa dönük çabayla mümkündür deniyor. Bu çabaların yanı sıra tarihsel kültür olaylarını kutlama programları düzenleme etkinliğine de yer verilmiştir, ki Saadabat eğlencelerini meddah, orta oyuncu, karagözcü ve musiki heyetleriyle anlaşarak bir kutlama programı içinde gerçekleştirmek, öyle sanıyoruz Serbest Resim Atölyesi'nin ilk etkinliğiydi ve bu atölyenin amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştiremediği, çabalarını ne kadar sürdürdüğü hususunda henüz fazla bilgiye sahip değiliz. Fakat şunu söyleyebiliriz ki, İstanbul'da herhangi bir "serbest atölye" hiçbir zaman fazla etkin olabilmiş değildir. Özel atölyeler, Güzel Sanatlar Akademisi'nin atölyeleriyle zaman zaman rekabete girmiş olsalar bile, uzun süreli olmamışlardır. Ancak aynı zamanda hocaları Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde görevli olan özel atölyeler, rekabet sorunu dışında bir "özel atölye" hareketi yaratmışlardır.

Yukarıda sözü edilen 12 Eylül 1926 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı, resmi Sanayii Nefise Sergilerinin her yıl Ankara'da açılmasını öngörmüş ve diğer sergileri düzenlemede Türk Sanatçılar Birliğini serbest bırakmıştır. Ancak ilerde göreceğimiz gibi yıllık Devlet Resim ve Heykel Sergileri, yeni bir yönetmelikle 1. kez 1939 yılında düzenlenmiştir. Bu serginin 42.si 1981 Ekim ayında düzenlenmiş olacaktır.

1926 Eylülünde çıkarılan kararnamenin yeterince etkin bir uygulama alanı bulduğunu sanmıyoruz. 1926'dan sonra Ankara'da sergiler düzenlenmiştir, fakat bu sergilerin 1926 kararnamesinin öngördüğü esaslar içinde bir Devlet Sergisi olarak ele alındığını gösteren bir belge yoktur. Yirmiyi aşkın madde ve ödüllendirme koşullarını içeren resmi yönetmelik ancak 1939'dan sonra düzenlenen Devlet Resim ve Heykel Sergileri için bir tasarı oluşturmuş olmalıdır. Bununla birlikte Sanayii Nefise Birliği'nin 1927'de düzenlediği 11.Galatasaray Sergisi'nin broşüründe, 12 Eylül 1926 tarihli resmi yönetmeliğin yer aldığı ve sergi sorumluluklarının Sami Bey (Yetik) başkanlığında bir grup sanatçıya verildiği görülür. Yönetim kurulu, başkanı Sami (Yetik) Bey'in yanı sıra , kâtip Hasan Hikmet (Onat), Feyhaman (Duran), Ömer Adil gibi ressamlardan oluşmaktadır. Resim kabul jürisi Hikmet Sami, Şevket, Feyhaman, Vecihi , Heykel kabul jürisi İhsan bey, Mahir ve Nijad (Sirel) Bey'lerden oluşmaktadır. Tezyiniye olarak belirlenen dekoratif işleri de Nazmi Ziya (Güran) Bey seçme sorumluluğunu üstlenmiştir.

Sergiye katılan resim sanatçıları gözden geçirildiği zaman Hoca Ali Rıza, Halil Paşa, Ömer Adil gibi yaşlı ustaların yanı sıra 1914 kuşağı içinde yer alan Çallı, Feyhaman, Namık İsmail, Nazmi Ziya, Hikmet, Ruhi,Ali Sami gibi sanatçılarla Sanayii Nefise dışında etkin olan Sami (Yetik) M. Ali Ağa, Şevket (Dağ) gibi adlara rastlanıyor. Bu sanatçılar arasına Hasan Vecih, Muazzez gibi Sanayii Nefise'den, diğer eski mezunlar da katılabilir. Fakat 11.Galatasaray Sergisi'nin en önemli yanı bu sergide yer alan genç sanatçıların Avrupa eğitiminden kazandıkları yeni etkileri özümsemiş olarak Türk resminde eski üslupların aşıldığı ilk örnekleri ortaya koymaları ve Cumhuriyet döneminin resim sanatı alanında ilk

scanfan

Zeki Kocamemi. Çıplak. Yan sayfa: Turgut Zaim, Satıcı (S.1110): Hale Asaf, Portre. (S.1111): Hale Asaf, Bursa'dan Manzara.

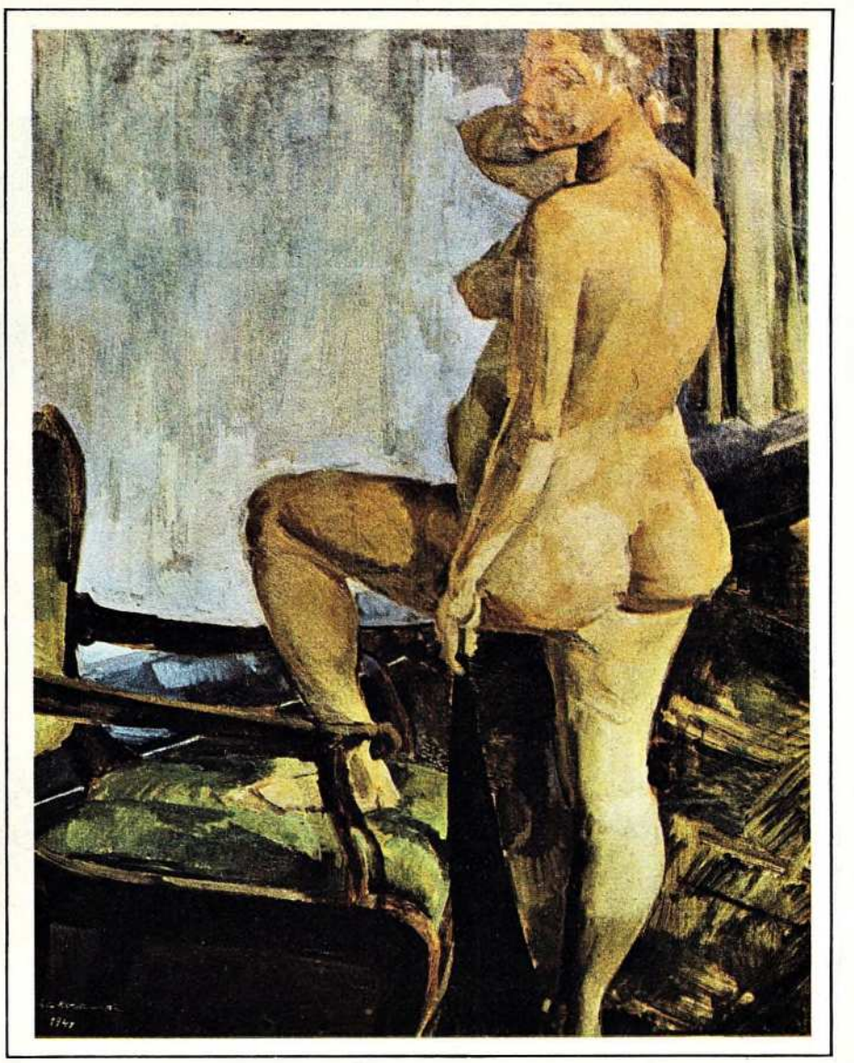

büyük ve önemli hareketi yaratmış olmalarıdır. Genç sanatçıların ortaya koydukları yeni üslup araştırmalarını açıklamadan önce sergide yer alan sanatçılar yönünden 11.Galatasaray Sergisi'nin anatomisini biraz daha aydınlatmak gerekir. Sergide 1927'de çok genç yaşta ölen Avni Lifij'in adına rastlamıyoruz. Oysa Avni Lifij bu sergiye katılmadığı halde, bugünlere değin ününü, tazelik ve etkinliğini koruyabilmiş bir sanatçıdır. Öte yandan doksana yakın ressam adına rastlanan 11.Galatasaray Sergisi broşüründe etkinliği sürekli olmamış pek çok sanatçı vardır. Harileos Efendi ve Efruz Hanım dışında gayri müslim sanatçı adına rastlanmıyor. Başta Çallı olmak üzere bazı sanatçıların üryan (Nü-Çıplak) ya da giysili kadın figürlerini artık rahatça sergileyebildikleri görülüyor. Aralarında Sabiha Rüştü (Bozcalı), Güzin (Duran) Hanım gibi oldukça tanınmışlarının bulunduğu kadın sanatçılar resim dalında sergiye katılanların yüzde onunu oluşturuyor, fakat hayret uyandıran bir husus, heykel dalında katılan sekiz sanatçının yarısını kadın heykeltıraşların oluşturması, bu dalda ötedenberi İstanbul'daki sergilere katılan Mme Barry'nin tek yabancı sanatçı olarak karşımıza çıkmasıdır. Heykel dalında katılan sanatçılardan Nijad (Sirel) Sabiha Ziya (Bengütaş) ve Zühtü (Müridoğlu) 1906 etkinliklerini daha sonraları da sürdürüyorlar.

1914'de İnas (Kızlar) Sanayii Nefise Mektebi'nin kurulmasında önemli rolü olan Mihri Müşfik Hanım'ın adına sergide rastlamayışımız, bu sanatçının o tarihlerde Batı'ya göçmüş olduğunu gösteriyor.

1927 yılında düzenlenen 11.Galatasaray Sergisi'nde birkaç genç sanatçının büyük bir üslup değişimi hamlesine girdikleri görülüyor. Ahmet Zeki (Kocamemi) (1900-1959) ve Ali Avni (Çelebi) (1904) Almanya'nın yaygınlaşan erken 20.yüzyıl akımlarının herhangi birine bağlanmadan, kübizmden expresyonizme kadar her türlüsünün özümsendiği, konstrüktif sistemi güçlü bir üslup yenilenmesiyle seyircinin karşısına çıkan sanatçılardır. Bu yenilenme İstanbul sanat çevresinde çarpıcı bir etki uyandırıyor ve bu eğilimlere karşı muhafazakâr (tutucu) tepkiler de doğuyordu. Çok kısa bir süre kalmaya tahammül ettiği Paris'ten yurda dönen Turgut (Zaim) (1906-1974) teknik yönden Batı resmine bağlı olmakla birlikte, geleneksel Türk biçim ve renk duyarlığını yaşatma isteğini yansıtıyor. Bu sanatçının minyatür düzenlemelerinden, köylü nakışlarına kadar birçok yerli unsuru, yıllar boyu yozlaştırmadan uygulayan kararlı tutumu, kendisine aynı zamanda, Türkiye'de yaygınlaşan bir akımın öncüsü olarak bakmamızı da sağlıyor. Turgut Zaim resim sanatımızın, tekniğin ötesinde Batı'da fazla bir şey bulamayacağını düşünen ve anlayan nadir sanatçılardan biri olmuştur.

İstanbul'da 2.Meşrutiyet'ten sonra (1908) sanatçı birliklerinin kurulmaya başlandığı ve geçen süre içinde bu birliklerin Cumhuriyet çağına uzanan bir gelişme gösterdikleri göze çarpıyor. Cumhuriyet döneminde yıllık Galatasaray sergilerini organize eden Sanayii Nefise (Güzel Sanatlar) Birliği, belli bir üslup eğilimiyle sınırlanmayan, belli bir akımın kavgacısı olmayan, her eğilime açık bir özelliğe sahiptir. 1929 Temmuz ayında kurulan Cumhuriyet döneminin ilk Sanatçı topluluğu ise **"Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği"** adını taşıyordu.

Bu "Birliğin" kurucuları ressam Refik Fazıl (Epikman) (1902-1974), Cevat Hamit (Görele) (1900-1980), Şeref Kâmil (Akdik) (1892 1972), Mahmut Fehmi (Cûda) (1904), Nurullah Cemal (Berk) (1906-1982), Hale Asaf (1905-1938), Ali Avni (Çelebi) (1904), Ahmet Zeki (Kocamemi) (1900-1959), Muhittin Sebati (1902-1935), heykeltıraş Ratip Aşir (Acudoğlu)

scanfan

scanfan

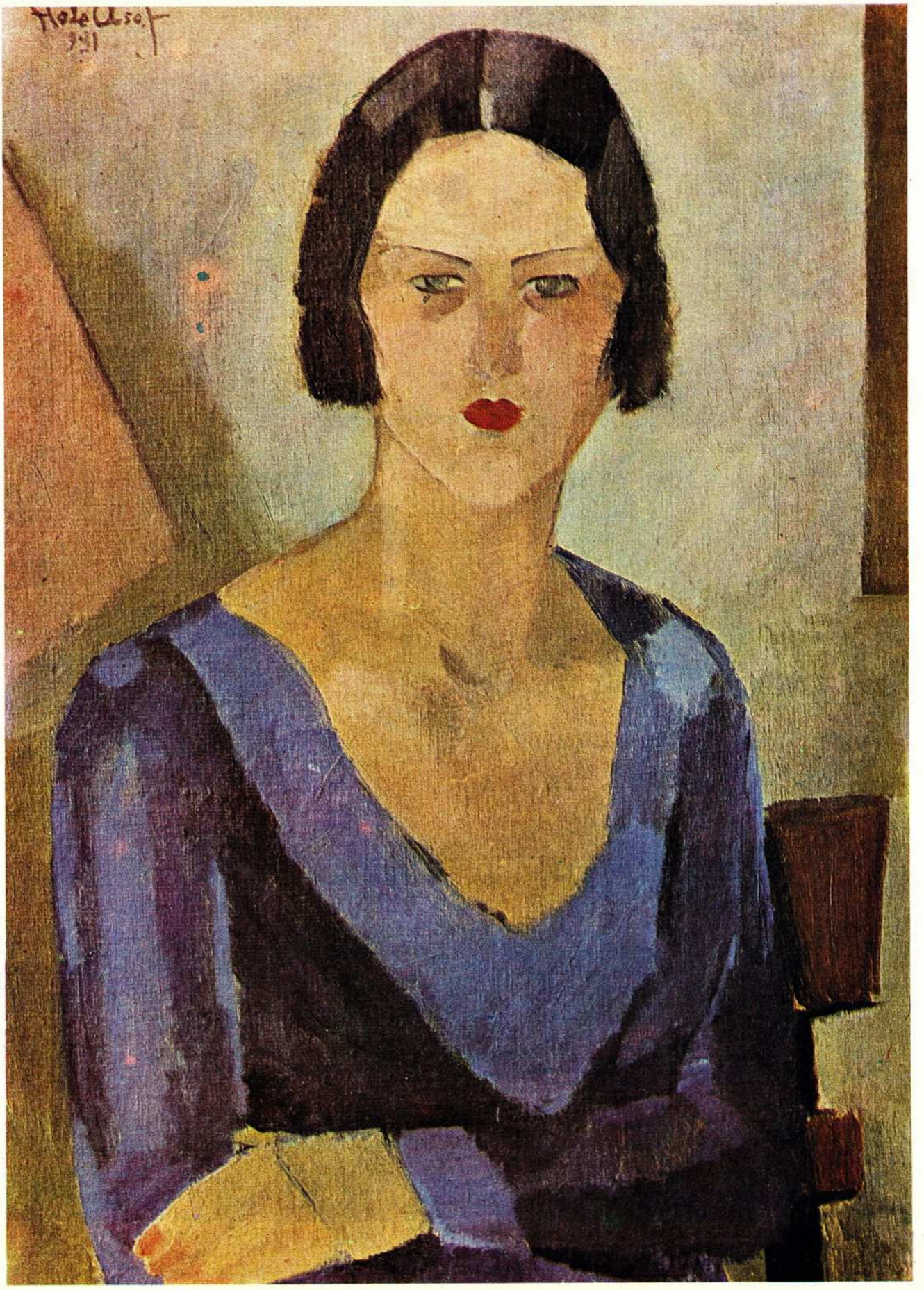

scanfan

(1898-1957) ve dekoratör Fahrettin'dir. Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği'nin 1929'da yayınlanan tüzüğünden bir yıl önce 1928'de, aynı zamanda birliğin kurulması yolunda bir etkinlik niteliğinde olan ilk sergilerini, sanatçılar Ankara Etnoğrafya Müzesi ve İstanbul'da Cağaloğlu'ndaki Türkocağı'nda açmışlardı, İstanbul'da yayınlanan Vakit Gazetesi 1928 Mayıs ayında yayınlanan bir nüshasında Birliğin diğer sanatçılardan ayrılan gençlerden oluştuğunu ve bu gençlerin bir yıl önce (1927'de) Ankara'da ilk kez birarada bir sergi düzenlediklerini yazmıştı. 1928'de İstanbul'daki serginin ünlü Şair Abdülhak Hamit tarafından törenle açıldığını belirten yazıda sanatçıların adları yer almakta ve çeşitli temaları kapsayan seksen kadar eser arasında, Türkiye'den çok Paris manzarasının bulunması eleştirilmektedir. Gazete yazısında, bu sergiye müstakillerin 2.Sergisi denilebilir deniyorsa da, 1931 yılında açılan serginin, 4.Sergi olarak belirlenmesi ve bu 4.Sergi hakkında birçok yazılar yazılmış olması, ilk serginin 1928'de İstanbul'da açılan sergi olarak benimsendiğini gösteriyor. Fakat 1929'da Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde açılan 1.Genç Ressamlar Sergisi'nde de Müstakiller Birliğini oluşturan sanatçıların yapıtları, birlik dışından katılan sanatçıların yapıtlarıyla bir arada seyirciye sunuluyor. Genç sanatçıların 1929'da tüzüğü belirlenip yayınlanan bir birlik kurmanın yanı sıra, başka adlar altında da sergiler düzenleyerek kendilerini topluma ve yönetime kabul ettirme çabasına girdikleri görülüyor. Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği Tüzüğünün 15.maddesi şöyle demektedir: "Heyeti idare bilûmum icraatında hükümete karşı mes'uldür". Bu madde her dernek ya da birliğin tüzüğünde bulunabilecek türden bir kapsam taşıyor, fakat Müstakiller Birliği'ni oluşturan sanatçıların hükümetten ilgi ve himaye bekledikleri düşünülürse söz konusu maddenin zımnen özel bir içeriğe sahip olduğunu da düşünebiliyoruz.

12 Eylül 1926 tarihli Bakanlar Kurulu Kararında, Ankara'da açılacak resmi sergilerde sanatçılara ödül olarak altın, gümüş ve bronz madalya verileceği, bir müze oluşturmak üzere, sadece Türk Sanatçılardan her yıl belli sayıda eser satın alınacağı yazılıdır (Madalya yabancı bir sanatçıya da verilebilir, fakat eser satın alma yalnız Türk Sanatçılar içindir).

Gerek 1916'dan beri süregelmiş olan Galatasaray Sergilerinde, gerekse Cumhuriyetin ilk on yılı içinde açılan sergilerde sanatçıları tatmin edecek satışların yapılamadığına kesin olarak bakabiliriz. Yönetim sanatçıların çoğunluğunu orta dereceli okullarda maaşlı öğretmen olarak görevlendirmiş, pek azı ise ülkenin tek yüksek sanat eğitimi kurumu olan Akademi'de görev yapmıştır. Nitekim Cumhuriyet Gazetesi'nin sahibi ve başyazarı Yunus Nadi 4.Müstakiller Sergisi hakkındaki başyazısında "Müstakiller birliği şimdilik yalnız onbeş, onaltı kadar azadan müteşekkildir. Onlar da , şurada burada hayatlarını kazanmak mecburiyetindeki çocuklardır" diyor. Müstakil ressamların yeni sanat biçimlerini ülkeye getirme yolunda devrimci çabaları olmuştur. Bu çabalar Cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk'ün başlattığı devrimci hareketlerle de bağlantılıdır. Müstakillerin İstanbul'da ilk sergilerini açtıkları 1928 yılının Türk devrim tarihindeki ayrıcalı yeri, ülkede Latin alfabesinin kabul edilerek derhal kullanım alanına sokulduğu yıl olmasıdır. Sanatçıların biçim yenilenmelerindeki cesur tutumları, alfabe devrimiyle sıkı bir bağ kurduklarını bile düşündürür. Fakat ülkeye getirilen yeni biçim sözcükleri, Türk biçim dilinin geleneksel mantık ve telaffuzu ile kaynaştırılmış olmalıdır. Bu sanatçıların her türlü snobizmden uzak olarak bu gerçeği kavradıklarını da,

scanfan

Mahmud Cûda, Natürmort. *Yan sayfa: Hamit Görele,* Manzara.

kendilerine gösterilen ilgi kanıtlamaktadır. Ne var ki bu ilginin önemli bir maddi cephesi yoktur.

4.Müstakiller sergisinin gördüğü geniş ilgiyi İstanbul'da yayınlanan Türkçe ve Fransızca gazetelerdeki yazılardan öğrenebiliyoruz ve öyle sanıyoruzki bu 4.Sergi Müstakillerin yeniden aynı ilgileri çekemedikleri bir doruk noktası özelliği taşımıştır. Yapılan eleştirilerde özellikle ressam Hale Asaf Hanım ile heykeltıraş Hadi Bara üzerinde durulduğu görülüyor. 1927 Galatasaray sergisine ressam olarak katılan Hadi Bara'nın 4.Müstakiller sergisindeki resimlerine, heykeldeki yeteneğinin tercih edildiği dikkati çekiyor. Eşref (Üren), Mühittin Sebahi, Refik Fazıl (Epikman), Nurullah Cemal (Berk), Şeref Kâmil (Akdik) ve Mahmut Celalettin (Cûda) övgüye değer gözüküyorlar. Turgut'un (Zaim) yerel bir tad araştıran resimlerine, arkadaşları değer vermedikleri belirtiyorlar. En duygulu resimleri yapanların Eşref ve Muhittin Sebati olduğu ileri sürülüyor. Ressam ve yazar Elif Naci (1898) eleştirisini, resimlerin yabancı dil konuştuklarını söyleyip, "Vatandaş Türkçe konuş" diyerek belirtiyor. Ünlü bir roman yazarı olan Peyami Safa, sanatçıların bir arayış içinde olduklarına değinerek, bu arayaşın zaman zaman ani "buluş"lara dönüştüğünü ve Mahmud (Cüda)'nın natürmortlarının buna bir örnek oluşturduğunu ifade ediyor. Ancak aşırı kendine güvenen, artık arayış aşamasından geçmiş bir sanatçı olarak, mekanik bir kendini yineleme örneğini Şeref (Akdik)'de buluyor. Peyami Safa, Hale Asaf Hanım'a, müstakiller arasında en önemli yeri vermekte ve onu dünya çapında bir sanatçı olarak belirlemek üzere okuyucudan izin istemektedir. Gerçi Hale Asaf Hanım çok duyarlı, resim bilgisi ve uygulaması üstün bir sanatçıdır, fakat modern Türk toplumunda kadınlara karşı aşırı övgüler, daha çok Türkiye Cumhuriyeti'nin feminizm politikasıyla ilintili olmalıdır.

İstanbul'da Fransızca olarak da yayınlanan Cumhuriyet ve Milliyet Gazeteleri bu 4.Müstakiller sergisini önemle ele almış ve "Le Milliett" de Nurullah Cemal (Berk) sergiye katılan sanatçıların, Batı dünyasının tanınmış ressamlarıyla ilintilerine değinen bir eleştiri yayınlamıştır (N. Berk 1930'lardan bu yana ressam ve yazar olarak etkinlik göstermiş, 1933'de kurulan D grubu sanatçıları arasında yer almış, fakat uzun süre belli bir ön yargının da temsilcisi olmuştur. N. Berk Türkiye'de bir resim geleneği bulunmadığını, bunun ancak yeni kurulmakta olduğunu, resim deyince Batı dünyasındaki uygulamaların söz konusu olması gerektiğini ve bir tapınma aracı olarak resmin Müslüman Türk dünyasında yer bulmayışının, Türk toplumunu resimden yoksun kıldığını ileri sürebilmiştir). Bu türden yanlış önyargıların başıboş bırakılmadığı sık sık bunlara nasıl karşı çıkılmış olduğuna değinilecektir.1933 yılına her alanda yoğun bir devrimler sürecinin tamamlandığı yıl olarak da bakılabilir, Türkiye Cumhuriyeti 10 yaşında genç bir devlettir ve dinamik gelişiminin ön birikimlerini bu ilk on yıl içinde gerçekleştirmiştir.

1933 yılında geçmişte bazı kökleri olan düşünce ihtilafları resim sanatı alanına da yansır.Daha önce belirtildiği gibi Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü Namık İsmail'in ülkenin sanat yaşamında pek çok eksikler saptadığı ve sorunların ele alınmasını istediği rapor 1933 tarihlidir. Yarı resmi bir kültür yayını organı niteliğinde olan Ülkü dergisinde, Çallı kuşağı (1914 kuşağı) ve Şişli Atölyesi ressamlarından Ali Sami (Boyar) resim sanatındaki olguların bir eleştirisine girişmiştir. Yazısında eski Türk Sanatlarını önemsemekten kaçınmayan Ali Sami, padişahların gereğinde Avrupa'dan ressam getirttiklerini belirtmiştir. Türkiye'de 19.yüzyılın son çeyreği ve 20.yüzyıl başlarında etkin olan ressamları pek önemseme-

scanfan

yen yargılara varan Ali Sami, buna rağmen Sanayii Nefise ve askeri okulların resim eğitimi programlarını değerlendirmiştir. Ancak Ali Sami'nin üzerinde önemle durduğu ve milli sanat kültürünün toplum tabakalarına yeterince yayılmayışına dikkat çektiği görülür. Ali Sami Türkiye'ye yabancı kültürlerin sızdırılmasından özellikle yakınmakta ve halkın milli kültürle iç içe gelebileceği öneriler yapmaktadır. Bunlardan biri eski sarayların resim müzeleri olarak halkın hizmetine sunulmasıdır. Ali Sami'ye göre: Meşrutiyet ve Cumhuriyet ile ortadan kaldırılan taassup, resim zevkinin yeterince yaygınlaşmasını sağlayamadı, çünkü aydınlar bir yandan halk, öte yandan zevklerine seslenen resmi bulamıyorlar, fakat her nedense ressam arkadaşlar henüz milli vazifelerine başlayamamışlardır. Bu durgunluğun sebebleri oldukça tetkike layıktır. Bize manolya resimlerinden, krizamtemlerden evvel milli destanlarımızı okuyacak ve milli mefahirimizi tesbit edecek, inkılabı tarihe nakledecek resimler ve tablolar lazımdır. Müzelerimizi, galerilerimizi bunlarla süslemeliyiz. Haftalık mecmualarda bunların kopyaları çıkmalıdır. Mektep duvarlarında talebe onları görmelidir.

Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği hakkında Y. Nadi'nin Cumhuriyet Gazetesi'nde yazdığı başyazının son paragrafında yer alan ve sanatçıların amaçlarına ulaşmalarını dileyen satırları, o kanıdayız ki, devletin ve özel kesimlerin pek fazla ilgi göstermeyişi yüzünden, pek fazla anlam taşımamıştır. Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği içinde etkinliklere katılan Zeki Kocamemi ile Ali Avni Çelebi tutarlı üsluplarıyla Akademi atölyelerinde resim eğitimi gören öğrenclierin yetişmesinde önemli rol oynamışlardır. Hale Asaf ve Muhittin Sebahattin gibi iki güçlü sanatçının genç yaşta ölümleri birliğin sarsılma ve dağılma nedenlerinden biri, bir başkası ise aralarındaki anlaşmazlıklar ve çekişmelerdir. İlerdeki bir bölümde ayrıca ele alacağımız ve kuruluşu Temmuz 1933'de gerçekleşen D grubu sanatçıları ise daha sıkı bir dayanışmayı sürdürmüşlerdir.

Öte yandan yüksek düzeyde resim eğitimi yönünde umut bağlanan bir başka okul, Ankara'da 1930 tarihinde açılan Gazi Eğitim Enstitüsü'nün resim bölümüdür. Bu okulun yıllarca resim eğitimine emeği geçen ilk önemli hocası Malik Aksel'dir. Malik Aksel (1903) Anadolu folklorüne eğilmiş ve öğrencilere giysili ve çıplak kadın modeller sağlama yolunda bile çaba göstermiştir. Bu sanatçı usta bir ressam olmanın ötesinde, hem bir anı ve deneme yazarı, hem de ilgi alanını Anadolu halk resimleri ile dinsel tekke resimleri üzerinde yoğunlaştıran bir araştırmacıdır. Bu yüzden çağdaş Türk Resim Sanatı tarihinde ayrıcalı bir yeri vardır.

Aynı okulda müstakiller birliğinin kurucularından Refik Fazıl (Epikman)'ın (1902-1974) da resim eğitimine büyük emeği geçmiştir. Gazi Eğitim Enstitüsü ve daha sonraları liselere öğretmen yetiştirmek amacı ile kurulan diğer eğitim enstitülerindeki resim bölümleri gerek hoca, gerek öğrenci kapasitesi yönünden hiçbir zaman Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne ulaşmamış, ancak bu enstitülerden yetişen resim öğretmenleri, Anadolu'da resim sorununa karşı ilgi uyandırabilmişlerdir. Ne var ki, Türkiye'de İstanbul dışında yeterince etkin bir resim varlığı, Ankara ve İzmir gibi kentlerde, ancak münferit sanatçılara bağlı bir anlamdan ötede oluşamamıştır. Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin sergileri Malik Aksel'in yaratmayı başardığı bir kaç etkinlikten sonra sönükleşmiştir. 1934'de Malik Aksel'in öğrencileri, Ankara Halkevi'nde, bozkır insanları ve temalarını işleyen bir sergi düzenlemişlerdir. İstanbul Muallim Mektebi mezunu olan ve Almanya'da resim eğitimini

scanfan

Refik Epikman,
Bursa'dan Manzara.
Yan sayfa: Edip Hakkı Köseoğlu,
Külhanbeyler.

tamamlayan Malik Aksel, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde 1932 yılında hocalığa başlamış ve Cumhuriyet Türkiyesinin tanınmış fikir adamlarından İsmail Hakkı (Baltacıoğlu)'nun deyimiyle pedagojik nitelikte, amacı tümüyle resim bilgisi olan ilk öğrenci sergisini düzenlemiştir. İsmail Hakkı (Baltacıoğlu)'nun bu yazısında Ankara Halkevi'nde 1933 Ekiminde birçok sanatçının katılması ile bir 10. yıl sergisi düzenlendiğini (ki inkılap sergisi olarak resim tarihinde önemli bir yeri vardır) ayrıca okuyoruz. Bu sergiyi Refik Epikman ile heykeltıraş Nusret (Suman) (1905-1978)'in birlikte açtıkları serginin izlediğini de aynı yazıdan öğreniyoruz. Avrupa'da eğitimden dönen bu iki genç sanatçı bu ilk sergileri ile Batı eğitiminin kendilerine kazandırdığı ressam ve heykelci uzmanlığı bir "sınav" niteliğinde Türk seyirciye sunmuş olmalıdırlar.

İstanbul'un geleneksel bir sanat ve kültür merkezi olma özelliği aşılabilmiş değildir.Ancak zaman zaman Ankara'da açılan sergiler, başkent çevresine hesap vermenin zorunlu olduğu gerçeğini ortaya koyar ve bu gelenek, gerek Devlet Sergileri, gerekse sanatçıların münferit sergi etkinlikleriyle yıllardan beri süregelmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk on yılında Türk heykel sanatçılarının yıllık ya da karma sergilere küçük yapıtlarla katılmaktan başka, yeterli düzeyde anıt yapıcı etkinlikleri yoktur. Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği'nin (1929) kurucuları arasında yer alan heykel sanatçısı Ratip Aşir Acudoğlu, Sanayii Nefise'den sonra 1925'te Paris'e eğitime gönderilen ilk Türk heykel öğrencisidir. 1915'te özel olarak gittiği Almanya eğitiminden sonra yurda dönüp İzmir Lisesi'nde resim öğretmeni olarak 1922-27 yılları arasında görev yapan Nijad Sirel'in 1927'de Akademi Heykel Atölyesi'ne atandığı, 1932'de Akademi ile ilişkisinin kesildiği ve 1937'de tekrar bu göreve döndüğü görülür. Cumhuriyetin ilk on yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde İhsan Özsoy, Mahir Tomruk heykel hocalarıdır. A. Hadi (Bara), Zühtü (Müritoğlu), Sabiha (Bengütaş), Nermin Faruki, Nusret (Suman) diğer heykelcilerdir.

Avrupa'da eğitim gören Müstakiller'in 4. sergisinden (1931) söz edilen bütün yazılarda Ali Hadi (Bara)'nın Havva heykelinden övgüyle söz edilmiş olması, bu sanatçının diğer gençlerden daha çok dikkatleri üzerinde topladığını gösterir. Havva heykeli ilk kez Paris'te Salon d'Automne'da sergilenmiş (1928) ve Paris'ten yurda getirilen en büyük boyda heykel olarak tanınmıştır.

19. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İLK ON BEŞ YILINDA (1923-1938) YABANCI VE TÜRK HEYKELTIRAŞLARIN ANIT ETKİNLİKLERİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk hem ulusal tarih bilinci çok güçlü, hem ülkeyi çağdaş uygarlık düzeyine yükseltmeye azmetmiş bir insan olarak, Müslüman halkın heykel hakkındaki fanatik inançlarını ikna yoluyla altetmiştir. Müslümanların heykeli bir put olarak görmeleri için hiçbir koşulun artık varolmadığını belirten laik devletimizin kurucusu Atatürk, tam aksine çağı tarihe maletmekte anıtların, diğer sanat ve bilim eserlerinin üstlendiği önemli rolü özellikle vurgulamıştır (Bursa konuşması 22 Ocak 1922). Atatürk aynı zamanda tarihsel uygarlıkların anıtlarla günümüze kadar ulaşabildiğine de değinmiştir.

Geleneklerimizde figürün de yer aldığı pek çok anıt vardır. Osmanlı çağında ise figürlü plastiğe yer verilmemiştir.Fakat kübik ve şematik kütle plastiğinin kendi içinde figür arayışına yönelen bir gelişmesi yok değildir. Bu yüzden Sanayii

scanfan

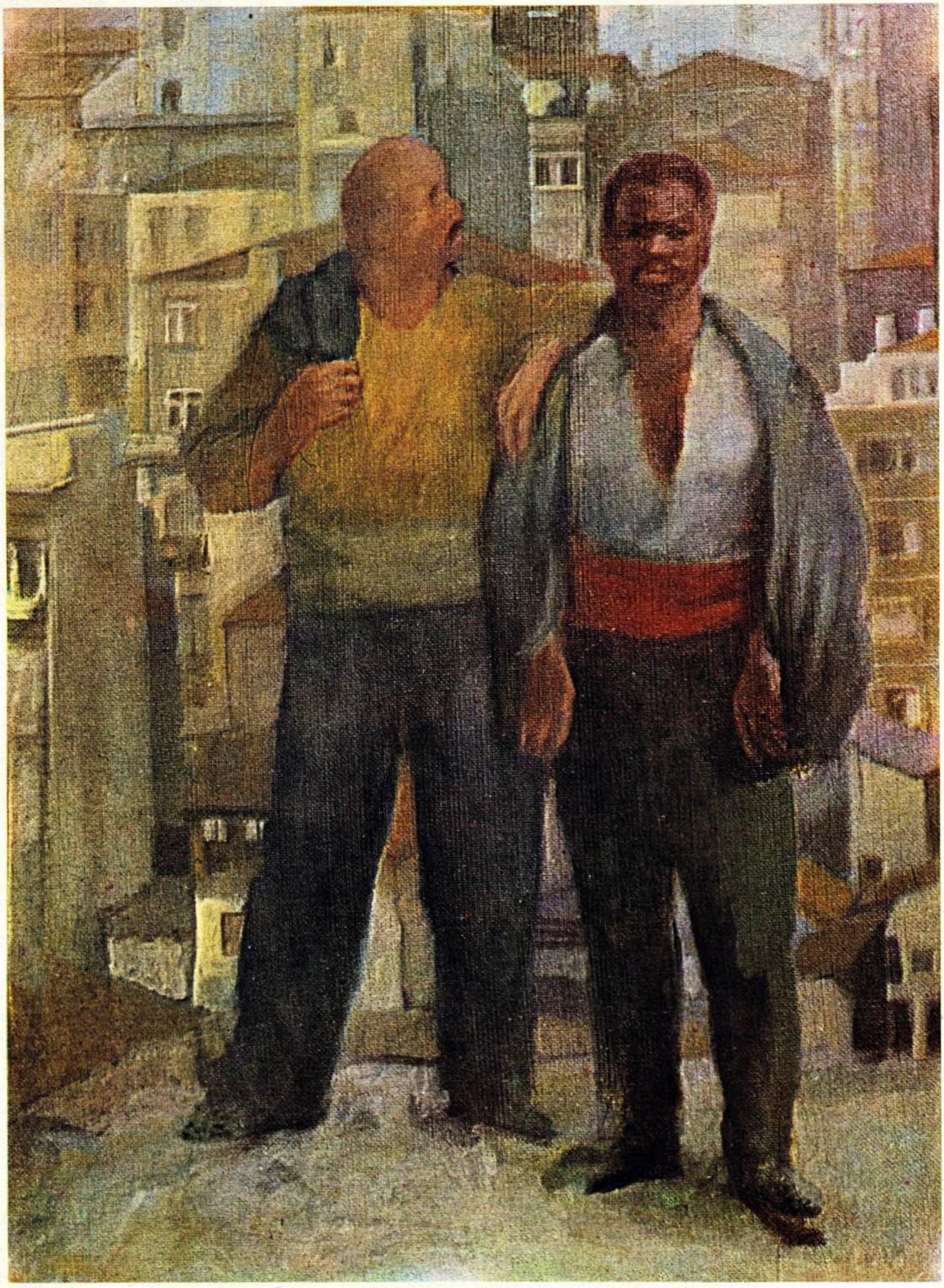

scanfan

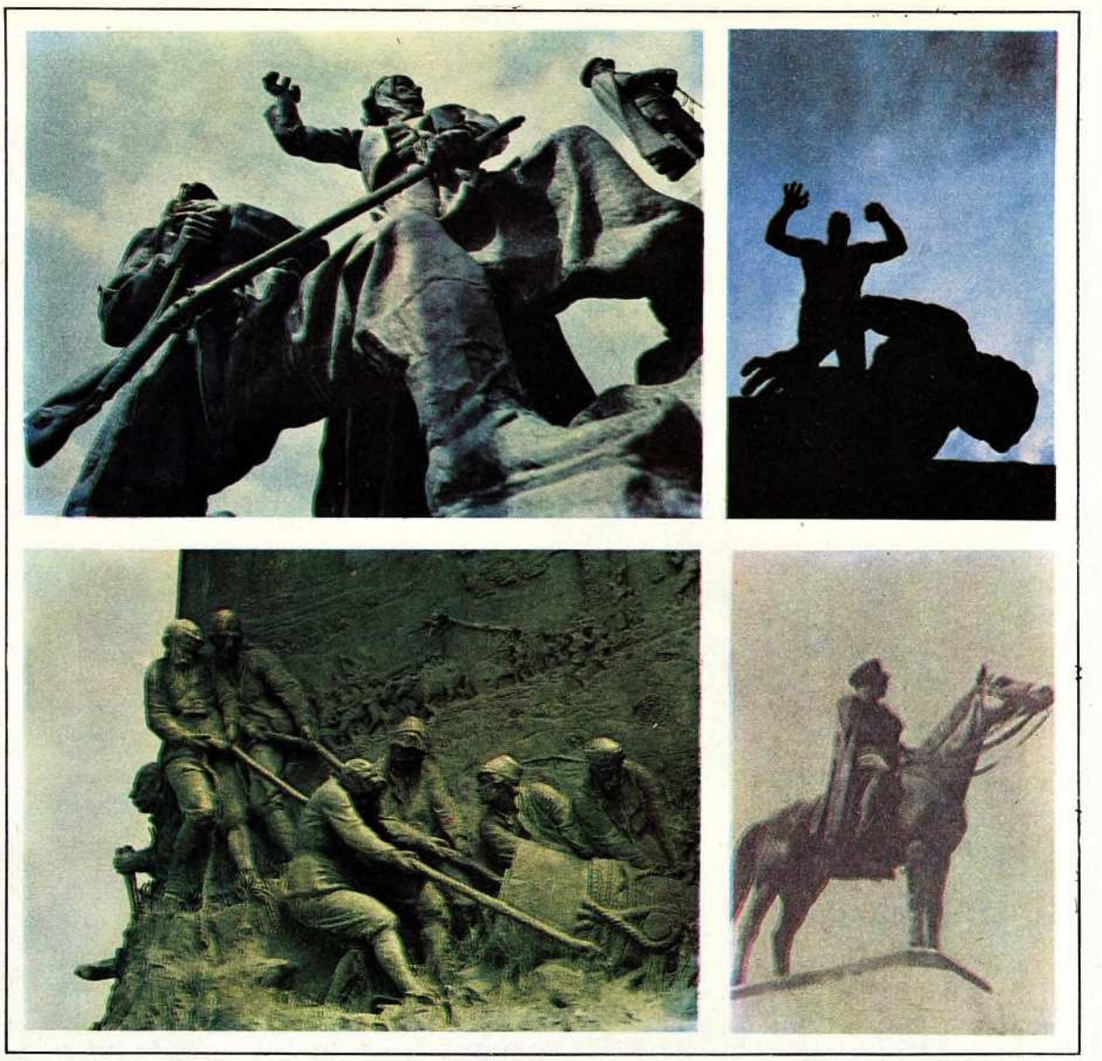

Sol üst: Krippel, Ulus Atatürk Anıtı, Ankara. Sağ üst: Krippel, Afyonkarahisar Anıtı. Sol alt: Canonica, Atatürk Heykeli, İzmir (ayrıntı). Sağ alt: Nejat Sirel, Atatürk Anıtı, Bursa.

Nefise'de başlatılan heykel eğitimiyle birlikte Türk sanatçıların yeteneklerini bu alanda denemeye girişmeleri çözümü güç bir sorun oluşturmamıştır. Büyük boyutlarda anıt yapımı, ayrıntılı bir teknik uzmanlık gerektiren özel bir alan olmasaydı, Türk sanatçılar bu işe çok daha erken bir tarihte girebilirlerdi. Büyük boyutlarda anıt yapım ve dökümü işinin teknik zorunlukları yüzünden, yurt dışından heykelciler getirilerek modern Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal güç ve etkinliğini simgeleyen ilk anıtlar bu sanatçılara yaptırılmıştır. Yabancı sanatçılar, Türk heykelcilerinin anıt yapma istek ve eğilimlerini kamçılayan bir rol oynamış da sayılabilirler. Belirtmeye çalıştığımız gibi anıt yapmak Türk sanatçıların ulusal ve yerel geleneklerden, onlara kadar süzülüp gelen, figüratif yönü yüzyıllar boyu saklı kalmış bir gereksinmedir. Fakat hiçbir zaman Müslüman Türk Sanatının evrelerini heykelden yoksun sayamayız, çünkü soyut taş plastiğin serbest kütle ya da kabartma tezyini nitelikte pek çok anıtsal örneklere sahip buluyoruz ve şuna inanıyoruz ki heykel ya da anıt her çağda ve her koşul altında sadece insan figürü yapmak demek değildir. Bunun bizim toplulumuz için bir zamanı ve sırası gelmesi gerekliydi ve bu aşama Cumhuriyet çağında heykel sanatçılarının anıt yapma tutkularında belirgin hale gelmiştir.

Resim sanatçılarımızdan bazılarının Avrupa'da da örnekleri olduğu gibi, heykel yapma işine giriştikleri ayrıca belirtilmeye değer. Çallı İbrahim gibi ünlü bir ressam, heykeller de yapmıştır. Fakat heykel ve resmi eşdeğer bir etkinlikle gerçekleştiren bir sanatçı Muhittin Sebati'dir.

1926-1938 arasında Türkiye'nin büyük kentlerinde Atatürk ve diğer ulusal anıtları yapan yabancı sanatçılar Krippel, (İstanbul, Sarayburnu Atatürk heykeli, ilk anıt olarak 3 Ekim 1926 tarihlidir. Konya Atatürk Heykeli 1926, Ankara Ulus Meydanı Atatürk Anıtı 1927, Samsun Atlı Atatürk Anıtı 1931, Afyonkarahisar Zafer Anıtı 1936, Ankara Sümerbank önünde Atatürk Anıtı 1938); Canonica (Ankara Etnoğrafya Müzesi önünde Atlı Atatürk Heykeli 1927, İstanbul Taksim Cumhuriyet Anıtı 1928, İzmir Atlı Atatürk Heykeli 1932); Hanak ve Thorak (Ankara Güven Anıtı 1935) adlı heykeltıraşlardır.

Güzel Sanatlar Akademisi'nde yabancı hocalardan öğrencileri yararlandırmak amacıyla ülkemize getirilen ünlü Alman heykeltıraş Belling'in "İsmet İnönü" anıtlarından sırası gelince söz edilecektir.

Cumhuriyetin ilan tarihi olan 29 Ekim 1923'den Atatürk'ün ölüm tarihi 10 Kasım 1938'e kadar geçen 15 yıl içinde Türk heykeltıraşları anıt sorununa yoğun bir ilgi göstermiş ve giderek bu alanda yabancılara gerek duyulmayan bir varlık ortaya koymuşlardır. 1931'de ilk kez Türk heykeltıraş Kenan Yontuç'un Çorum ve Edirne'deki Atatürk anıtlarından sonra, 1932'de Ratip Aşir Acudoğlu'nun Menemen-Kubilay Anıtı ve Hadi Bara'nın Adana Atatürk Anıtı çalışmaları görülüyor. Bunları 1934'de Kenan Yontuç'un Silifke Atatürk Anıtı izlemiştir. 1937'de Hadi Bara'nın Harbiye (1.ordu komutanlığı) bahçesine dikilen Atatürk Anıtı aynı zamanda anıtların Türk sanatçılar tarafından gerçekleştirilmesinde direnen bir kamuoyunun yaratılmasına da vesile oluyor. Bir sanat dergisinde yapılan anketin sonucu şudur: Anıtları yabancılar değil, Türk sanatçılar yapmalıdır. Bu arada ünlü Sembolist Türk Şairi Ahmet Haşim'in yıllar öncseinde yaptığı bir öneri anımsanabilir. Ahmet Haşim, anıtın yapılacağı yere, bir mermer ya da bronz kütlesi konmasını ve altına "bir Türk Sanatçısı yetişinceye kadar" diye yazılmasını önermiştir. Aynı yıl Mersin'de dikilmesi kararlaştırılan anıtın döküm işi için T. C. uyruğunda olma koşulu karara bağlanmıştır.

scanfan

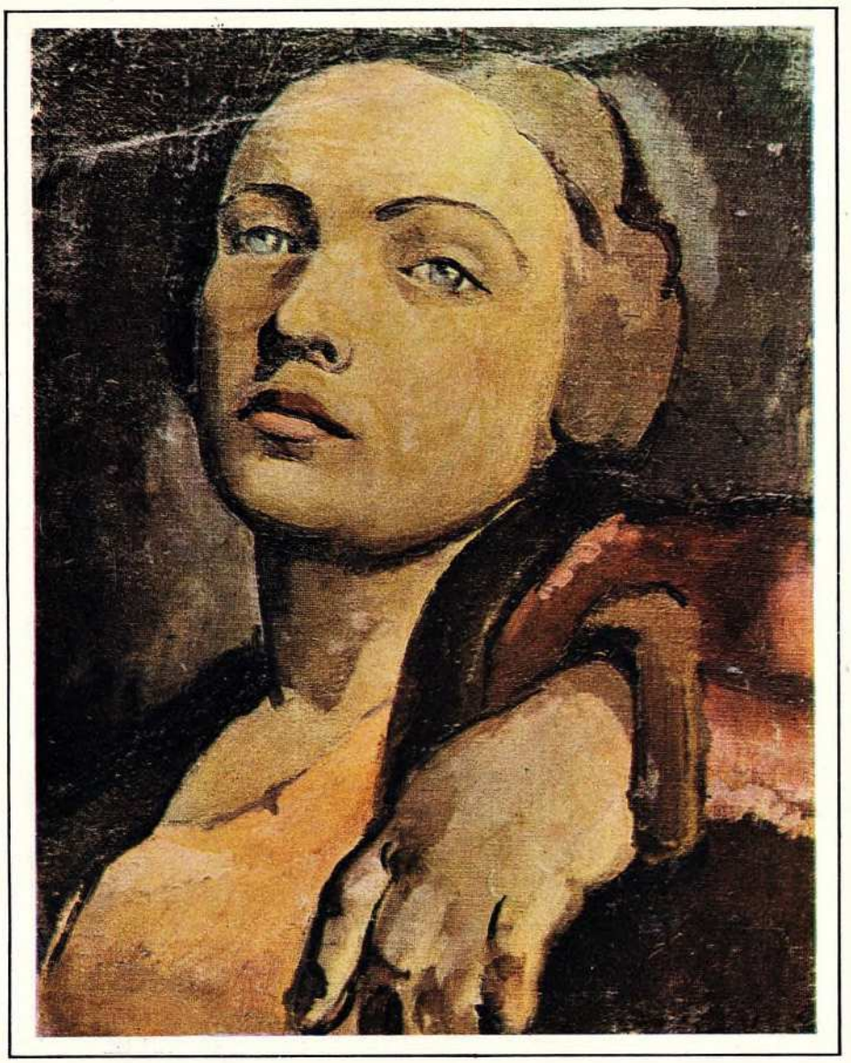

Halil Dikmen, Kadın Portresi.

1937'de başka bir olay, yabancı sanatçıların da katıldığı Erzurum Anıtı yarışmasıdır ve birinci ödül Hâdi Bara'ya, ikinci ödülse Zühtü Müridoğlu'na verilmiştir. Manisa Anıtı için aynı yıl yabancı ve Türk heykaltıraşların projeleri arasından, birinciliği Nejad Sirel kazanmıştır.

Türk sanatçılar Atatürk büstleri ve anıt çalışmalarıyla bu alandaki etkinlik hakkını böylece elde etmiş oluyorlar. Daha 1932'de Hâdi Bara'nın kolosal ölçülerde gerçekleştirdiği Atatürk büstünü, bunun kesin işareti sayılabilecek bir değerlendirmeyle ele almak mümkündür. Nusret Suman ve ressam Hamit Görele'nin Atatürk büstleri de aynı dinamik tutumu izliyorlar. Atatürk'ün 10 Kasım 1938 günü ölümünde maskının alınma görevi ilk Atatürk anıtlarını gerçekleştiren Kenan Yontuç'a verilmiştir.

Atatürk sadece anıtlar, büstler ve resimlerde değil, milletin kalbinde ebedi yaşamını sürdüren bir dehadır. Tarih, uygarlık ve dil gibi ana sorunlara büyük bir duyarlık ve sezgi ile yaklaşan Mustafa Kemal Atatürk, bir milletin onuru ile yaşaması için kesinlikle sanatı ve sanatçıyı gereksindiğini ifade etmiş ve önemli siyasal roller oynayan devlet adamlarını kastederek "efendiler, Cumhurbaşkanı bile olabilirsiniz ama sanatçı olamazsınız" demiştir. Bu bir gerçektir; ama öte yandan hiçbir sanatçının Mustafa Kemal Atatürk gibi bir dehanın doruklarına erişemeyeceği de kesindir.

1923-1938 arasında resim ve heykel sanatçıları Türkiye Cumhuriyeti devrimlerini konu edinen yapıtlarla çok sayıda Atatürk portreleri yapmışlardır. Bu portreler arasında Nazmi Ziya Güran, Çallı İsmail, Feyhaman Duran gibi 1914 kuşağı sanatçılarının elinden çıkanlar derin anlam gücüyle yüklü ve anıtsal niteliktedirler. Atatürk'ün cenaze törenini konu alan anıtsal nitelikte bir resim örneği ise Zeki Kocamemi'nin İstanbul'daki Atatürk Müzesi'nde bulunan yapıtıdır. Büyük bir kompozisyon gücüne sahip olan Kocamemi'nin bu görkemli törene yalın ve mütevazi bir hüzün ifadesi vererek Atatürk'ün soylu ruh ve karakterini yansıtabilmiş olduğunu belirtmek gerekir. Atatürk şöyle demiştir;"Benim fani vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ama Türkiye Cumhuriyeti ebediyete kadar yaşayacaktır".

Atatürk'ün eşsiz kişiliği adına ve kurduğu cumhuriyet için dikilen anıtlar, aynı zamanda önemli çağdaş güncel olaylar ve kavramları anıtlaştırmanın yanı sıra, Türk tarihinde büyük roller oynamış kişiler ve olayların da anıtlaştırılmasını öngören bir programın gündeme gelmesini sağlamıştır.

Hâdi Bara'nın 1936 yılında düzenlenen Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Sergisi'ne Atatürk'ün yakın silah arkadaşı Mareşal Fevzi Çakmak'ın büstü ile katıldığını görürüz. 2.Dünya Savaşı yıllarında İstanbul Beşiktaş'ta ünlü Türk amirali Barbaros Hayrettin Paşa'nın (16.yy.) türbesi yanındaki alanda güçlü bir grup kompozisyonu olan Barbaros Anıtı, Hâdi Bara'nın Zühtü Müridoğlu'nun yardımıyla gerçekleştirdiği işler arasındadır.

Umud ediyoruz ki, Atatürk gibi bir dehayı yaratan ulusal tarihimizin daha birçok ünlü kişileri ve olaylarını anıtlaştıran sanat yapıtlarını, giderek ülkemizin her köşesinde daha çok sayıda görmek olanağını bulabileceğiz. 26 Ağustos 1071'de Türk ordularının Bizans ordusunu imha ederek Anadolu toprağına sahip çıktıkları Malazgirt Meydan Savaşı'nın 900.yıldönümünde (1971) savaş alanına dikilen anıt bunlardan biri sayılabilir.

20. CUMHURİYETİN 10. YILINDA KURULAN YENİ BİR SANATÇI BİRLİĞİ

10.yıl Türkiye'de her sanat alanında etkinliklerin gerçekleştirildiği ayrıcalı bir önem taşır. 1933 Ekim ayında Ankara'da

scanfan

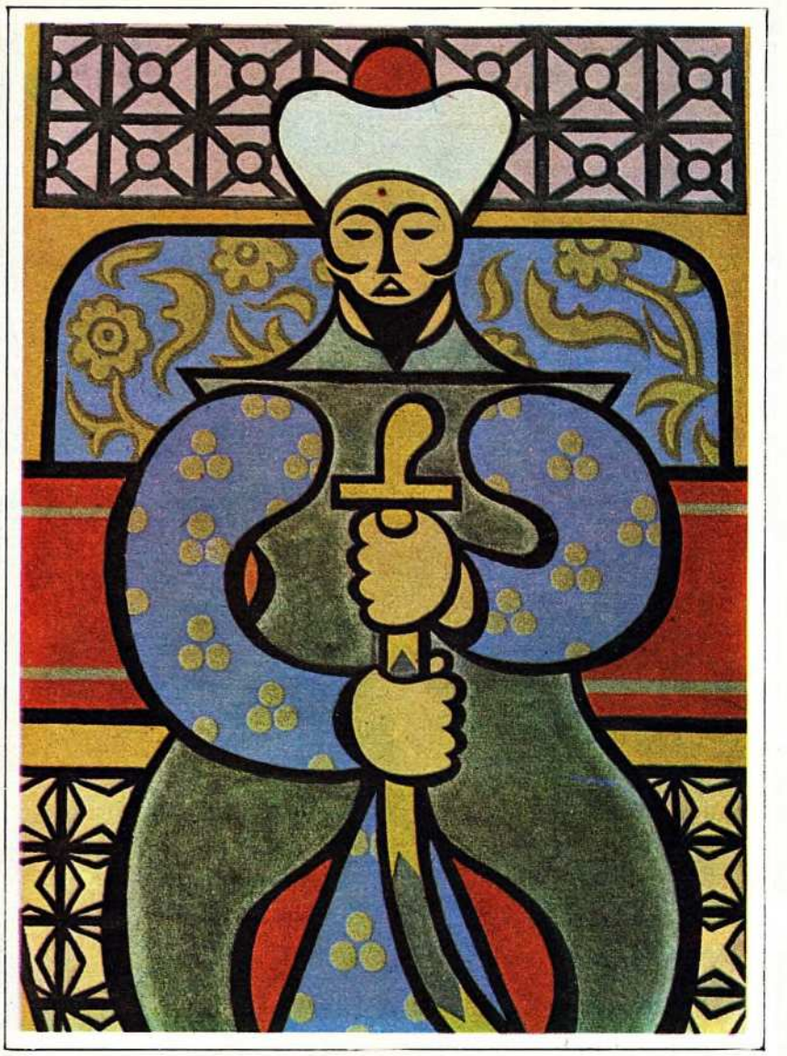

Nurullah Berk, Stilize Figür. *Yan sayfa: Zeki Faik İzer*, Natürmort.

düzenlenen ve temaları çoğunlukla Türk Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet devrimlerinden oluşan **"İnkilâp Sergisi"** açımızdan bu etkinliklerin başında sayılmak gerekir. Bu sergi bir bakıma ilk on yılın sanat yönünden bir sonucudur. Türk sanatı çağdaş evrensel ortamda hangi ulusal düzey kriterine sahip çıkmakta, sanat kültürü ve eğitimi hangi göstergeyi oluşturmaktadır? 10.yıl kuşkusuz bir son değil, bir yeniden başlangıçtır. Bu bir ilk aşamadır ve bu aşamada Türk Resim ve Heykel sanatları, Batı sanatıyla eskisinden çok daha yakın ve sıkı ilişkiler kurmaya çalışmışlardır. Bunun yanısıra kişisel üsluplar kendilerine ait ayrımların daha çok bilincine varmak isteğindedirler. İlk on yılda sanat eğitimi kurumlarının modernleştirilmesi, üniversite reformuyla (1932) eski medrese artığı köhnemiş zihniyet temsilcileri ve "sahte çağdaşların" tasfiye edilmesi, toplum hayatında devrimleri benimseyen dinamizmle eşdeğerlidir. Batı dünyası, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş belirtilerine bakarak Türk ulusu hakkındaki ön yargılarını değiştirmek zorunda bırakılmış ve Cumhuriyet Devleti, dünyadaki bilim ve siyaset çevrelerinin dikkatlerini topladığı büyük bir saygınlık kazanmıştır. Bütün dünyada şu gerçeğin farkına varılmıştır ki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti özgün bir niteliktedir ve geleneksel irade kişiliği ile bağımsızlığına hiçbir gölgenin düşürülemeyeceği vurucu bir güç olarak ayaktadır. Gücüne güvenen iradenin kendisini en açık seçik belirleyen ifadesi de "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" formülüdür. 20.yüzyılda başka hiçbir ulus, dünyaya bakış tarzını bu ölçüde açık ve seçik ifade edebilmiş değildir.

Cumhuriyetin ilk on yılı içinde, eski sanat geleneklerimizin, kökleri tarihimizde bulunan yaratış iradesine bağlılık sorunumuzun önemsenmemiş olduğu ileri sürülemez. Ancak bu yozlaşmış ve modası geçmiş bir eskiyi yaşatmak anlamına gelemez. İlk on yıl içinde büyük bir hızla gerçekleştirilen devrimler, halk tarafından büyük ölçüde benimsenmiştir. Devrimler karşısında aydınlar ve sanatçılar sorunu ise, kuşkusuz daha karmaşıktır. Bu karmaşıklığın bir cephesinde, bazı aydın kesimlerin geleneksel değerleri inkâr etmeleri vardır. Bu demektir ki devrimler yeterince hazmedilmiş değildir. Oysa devrimlerin amacında aydınları ve sanatçıları kendi ülkelerinin gerçeklerine yabancılaştırmak diye bir çıkış noktası yok, bunun tam aksi vardır.

1933 yılının Temmuz ayında, evvelce sanatçı birliklerinin karma sergilerine katılmış olan biri heykeltıraş beşi ressam altı sanatçı Zeki Faik (1905), Nurullah Berk (1906-1982), Elif Naci (1898), Cemal Tollu (1899-1968), Abidin Dino (1913) ve heykeltıraş Zühtü Müridoğlu (1906) **D Grubu** adını verdikleri yeni bir sanatçı birliği kurmuşlar ve ilk sergilerini Beyoğlu'ndaki Narmanlı Yurdunun altındaki Mimoza adlı şapkacı dükkanında açmışlardır. Birliğin D Grubu adını almasının nedeni, Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, Sanayii Nefise (Güzel Sanatlar) Birliği ve Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği'nden sonra kurulan 4.birlik olması ve alfabenin 4.harfi olan D harfinin ad olarak seçilmesidir. D Grubu sanatçıları yurt içi ve yurt dışı sergileriyle 1950'lere kadar önemli bir varlık göstermişler ve grubun sözcülüğü ressam N. Berk ve eleştirmeci Fikret Adil tarafından yapılmıştır. D grubu'nun, İstanbul'un henüz tam galeri niteliğinde bir sanat galerisine sahip olmadığı etkinlik yıllarında, çeşitli salonlarda açtığı sergiler, gruba daha birçok sanatçının katılmasıyla önem kazanmış ve bu sergilerde resim ve heykel sanatını, modern sanatın gelişmeleri açısından tanıtan konuşma ve tartışmalara da yer verilmiştir. D Grubu'nun sanatsal yönden temel çıkış noktası empresyonist eğilimleri reddetmek ve kompozisyonu kübist ve

scanfan

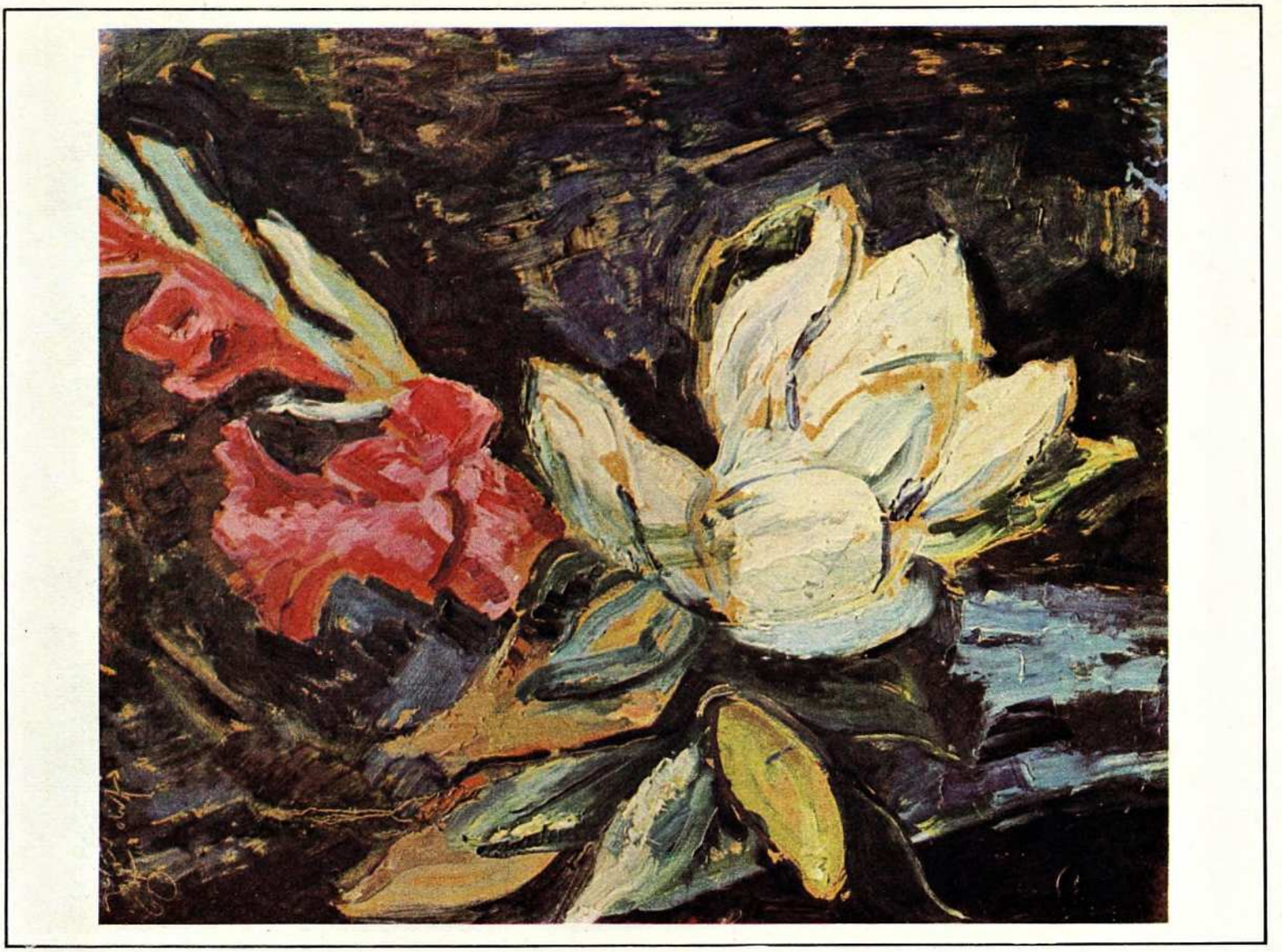

konstüktivist akımlardan esinlenen sağlam bir kompozisyonu kübist ve konstüktivist akımlardan esinlenen sağlam bir desen ve inşa temeline oturtmaktır. Bunda ne ölçüde başarılı oldukları kuşkusuz tartışmaya değer. Ancak öte yandan 1934 yılında D Grubu'na Turgut Zaim ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun katılmasıyla, sanatçıların yerel motif ve temalara ilgi gösterdikleri ve "kübist" denebilecek eğilimlerle Anadolu köylüklerindeki geometrik nakış soyutlaması arasında belli bir bağ kurmaya çalıştıkları dikkati çeker. Sonraları bu gruptan ayrılmayı tercih eden Turgut Zaim, bu alanda belgeci, kararlı ve dengeli bir yol izlemiştir. Giderek şairliğinin ve yazarlığının da yardımıyla popüler bir üne kavuşan Bedri Rahmi Eyüboğlu (1913-1975) Anadolu kırsal nakış örneklerini resmine maletmeye çalışan aşırı çabalar içine girmiştir. D Grubu'nun Balkan ve Doğu Avrupa ülkelerindeki sergileri 1935 yılındadır. 1939'da Akademi müdürü Burhan Toprak'ın açtığı 7.D Grubu sergisinde Halil Dikmen; Eşref Üren, Eren Eyüboğlu (1913), Arif Kaptan (1905) ve Salih Urallı'nın katılmasıyla grubun sanatçı sayısı 12'ye çıkmıştır. 1941'deki 9.sergiye ise Hakkı Anlı (1906), Sabri Berkel, Fahrelnisa Zeid (1903) ve heykeltıraş Nusret Suman (1905-1975)'nın katılmasıyla sayı 16'ya yükselmiştir.
D Grubunun 1944'deki 11.sergisi P.Bonnard'a saygı niteliğindedir ve sergide Bonnard'ın büyük bir tuvali yer almıştır. Aynı sergiye 1937-1948 arasında Akademi resim atölyesi şefi olan Léopold Lévy'nin de katıldığı görülür. 1946 sergisinde bir çeşit doruk noktasına ulaşan D Grubu'na Zeki Kocamemi de katılmıştır. Bu serginin bütün resmi kurumlar ve basın tarafından benimsenmiş olması, ölü bir noktaya gelindiğinin işaretidir. Nitekim 15 kişi ile açılan 1947 sergisinin broşürü, grup hakkında pek çok düşünce ve eleştirileri içeren kapsamıyla bir sonu da vurgulamaktadır.

Biz o kanıdayız ki, D Grubu'nun başarılı çabaları ve resim kültürünü ülkede yaygınlaştıran etkinliklerine rağmen önemli bir çelişkisi vardır. Bu çelişki D Grubu sanatçılarını eski Yunan mitolojisinden esinlenmeye, eski uygarlıklarla güncel gerçekler arasında hayali bağlar kurmaya yöneltmiştir. Bu yönelişler sanatçıların yerel ve ulusal tarihle ilişkilerini güçlendirme istekleri olarak da yorumlanabilir, fakat bunda aşırı Batı tutkusu yüzünden tam bir başarıya ulaştıkları söylenemez. D Grubu sanatçıları kente ilişkin resim sorunlarını çözümlemekte de yeterli olamamışlardır. Oysa çıkış noktalarının temelinde kent kültürü vardır. Pek çoğu Akademi resim ve heykel atölyelerinde hoca olarak görev yapan D Grubu sanatçıları birçok değerli genç sanatçının yetişmesinde rol oynamışlar ve Cumhuriyet döneminin belli bir aşamasını, resim alanında en etkin ve başlıca gruplaşma olarak temsil etmişlerdir. Bu sanatçıların çoğu Paris'te André Lhote atölyesinde eğitim görmüş ve bu ustanın kübizmi klişeleştiren akademik yöntemine bağlanmışlardır. Aralarında Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi Raoul Dufy'nin öğrencisi olanlar da vardır. Daha sonraları Türk öğrencilere F. Léger ve Goetz gibi ustaların da hocalık ettikleri görülecek ve zamanla Türk öğrencilerin, ünlü resim ustalarıyla uzmanlık eğitimi sorunu ilişkileri bir kopmaya uğrayacaktır.

21. AKADEMİ REFORMU VE İSTANBUL'DA BİR RESİM-HEYKEL MÜZESİ

1914 kuşağı ressamlarından Namık İsmail , Akademi müdürü iken 1935 yılında öldü ve yerine sanat tarihçisi Burhan Toprak atandı (Atatük'ün silah arkadaşı Mareşal Fevzi Çakmak'ın damadı idi). Namık İsmail, perspektif hocası Ahmet Ziya Akbulut'un müdür yardımcılığı ile Akademiyi başarılı bir biçimde yönetmiştir. Fakat öte yandan D

scanfan

Sabri Berkel, Natürmort.

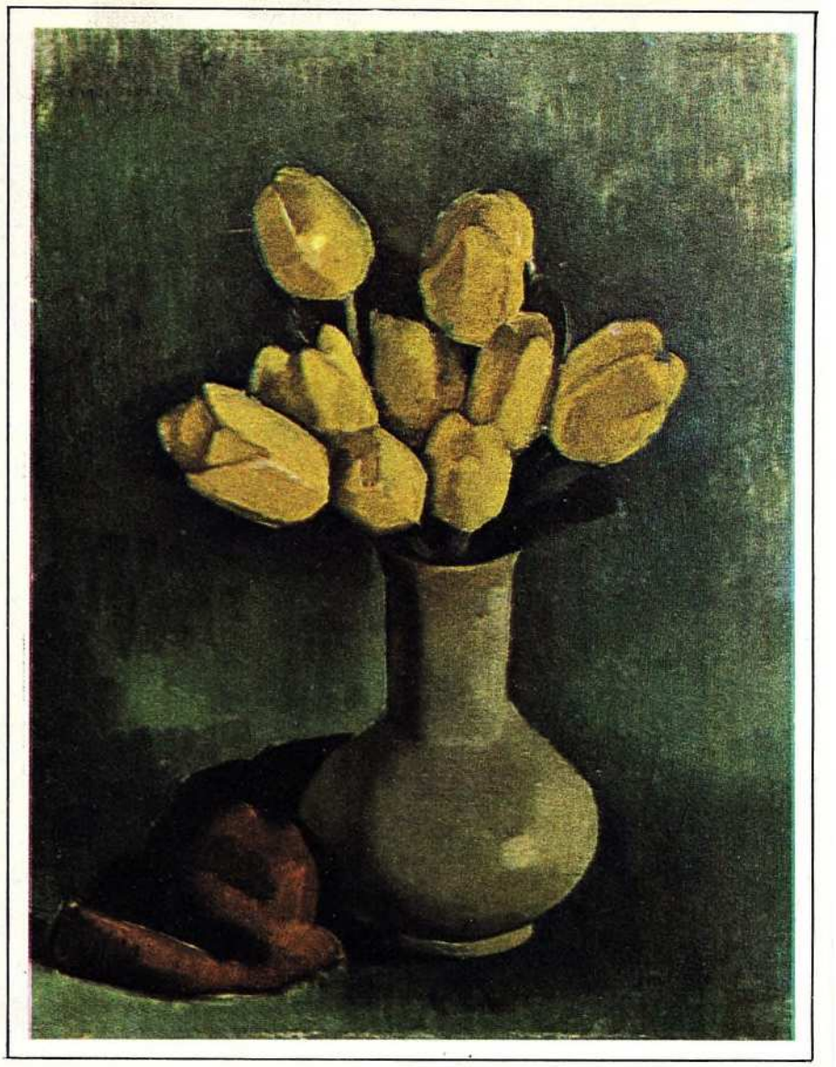

Grubu'nu oluşturan genç hocalarla, Namık İsmail'in de mensup olduğu 1914 kuşağı hocaları arasında çekişmeler sürüp gitmiştir. Burhan Toprak D Grubu sanatçılarını destekleyen bir tutum izlemiş ve aynı zamanda Akademiye yabancı hocalar getirilmesi yolunda girişimlerde bulunmuştur. Böylece 1936 sonlarında Fransız ressam Léopeld Lévy resim atölyesi şefliğine, Alman Rudolf Belling ise heykel atölyesi şefliğine getirilmiştir (mimarlık bölümüne de Alman Bruno Taut gelmiştir).

Yabancı hocaların Akademide sanat eğitimine egemen oldukları 1937-1948 yılları arasında Türk hocalar, onların tercümanlığını yapmaktan öte eğitimsel bir etkinlik gösterememişlerdir. D Grubu sanatçıları yabancı hocalara eskilerden daha çok bağlılık göstermiş olmalıdırlar. Bu durum eskilere karşı onların işine yaramıştır, denebilir.

Yabancı eğitimciler Türkiye'de yüksek eğitimin hemen hemen her alanında yararlı hizmetler yapmış sayılabilirler. Fakat bunların hiçbir surette teknik ve yöntem düzeyini aşan bir etkinlik sağlayabildikleri söylenemez. Zaten doğal olan da budur. Bir ülkenin sorunlarını, ancak o ülkenin insanları anlayabilir ve ancak onlar çözümleyebilirler.

1937 Eylülünde Atatürk'ün bir emri üzerine, İstanbul'da (büyük önderin bir odasında ikamet ettiği ve o odasında öldüğü)DolmabahçeSarayı'nın yanıbaşındaki Veliaht Dairesi, Resim ve Heykel Müzesi olarak düzenlenmiştir. İmparatorluğun son döneminden kalan resimler bu tarihe kadar Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde saklanıyordu. Yapının müze olarak bir teşhir düzeni içine sokulmasında Léopold Lévy de çalışmıştır. Gerçekte Veliaht Dairesi modern bir müze yapısı inşa edilene kadar geçici olarak kullanılacaktı. Fakat bu zorunluğa uyulmayarak, konumu ve mekân koşulları bakımından bir modern sanat müzesi olarak müdahale edilmesine de olanak olmayan yapı, bazı Akademi öğrencilerinin bir kez kapısından bile girmedikleri bir sözde-müze olarak yıllarca işlevsiz bırakılmış ve uzun süreler ziyarete kapalı tutulmuştur. Modern bir yapı olarak kurulacağı yer çoktan saptanmış olan müzenin 1981 Atatürk yılında temelinin atılması kararlaştırılmıştır.

Dolmabahçe Sarayı'nın Veliaht Dairesinde düzenlenen ve yönetimi Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne verilen müze konusunda, açıldığından bu yana pek çok tartışma ve spekülasyon yapılmıştır. Güvenilir bir kaynak olarak değerlendirilmesi gereken bir yazıda, Ankara'da beş yıl sonra (1942) Louvre gibi, değeri kanıtlanmış eserlerin sergileneceği bir ana müzenin kurulacağı, İstanbul'daki müzenin ise, Luxembuorg Müzesi gibi yaşayan ve değerleri henüz tartışılan sanatçıların yapıtlarını kapsayacağı belirtilir. Ne var ki, bu tarihsel saptama doğru bile olsa, 1980 yılı başında Ankara'da Türkocağı binasının onarılarak bir Resim Heykel Müzesi halinde düzenlenmiş olmasından başka, sözü edilebilecek bir çabaya rastlanmaz. Ankara'daki yeni müze koleksiyon ve teşhir yönünden olağanüstü bir nitelikte de değildir. Ancak bu vesile ile Türk Resim ve Heykel sanatının şaheserlerine sahip olma yolunda, iki kent arasında bir rekabetin olduğundan söz edilebilir. Biz o kanıdayız ki, Atatürk Ankara'da bulunan tüm koleksiyonu İstanbul'a getirterek bu yolda tercihini belli etmiştir. Öyle sanıyoruz ki Atatürk, başkentin İstanbul'daki Resim-Heykel Müzesi'nin sorunlarıyla pek ilgilenmediğini bildiği kadar, Ankara'da süratle bir müze kurulması yolunda çabuk harekete geçilemeyeceğini de sezmiş olmalıdır. Ne var ki müze konusunda Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nın Veliaht Dairesini bu işleve tahsis eden duyarlığı, ölümünden sonra hakettiği saygıyı ne yazık ki İstanbul'da da görememiştir.

scanfan

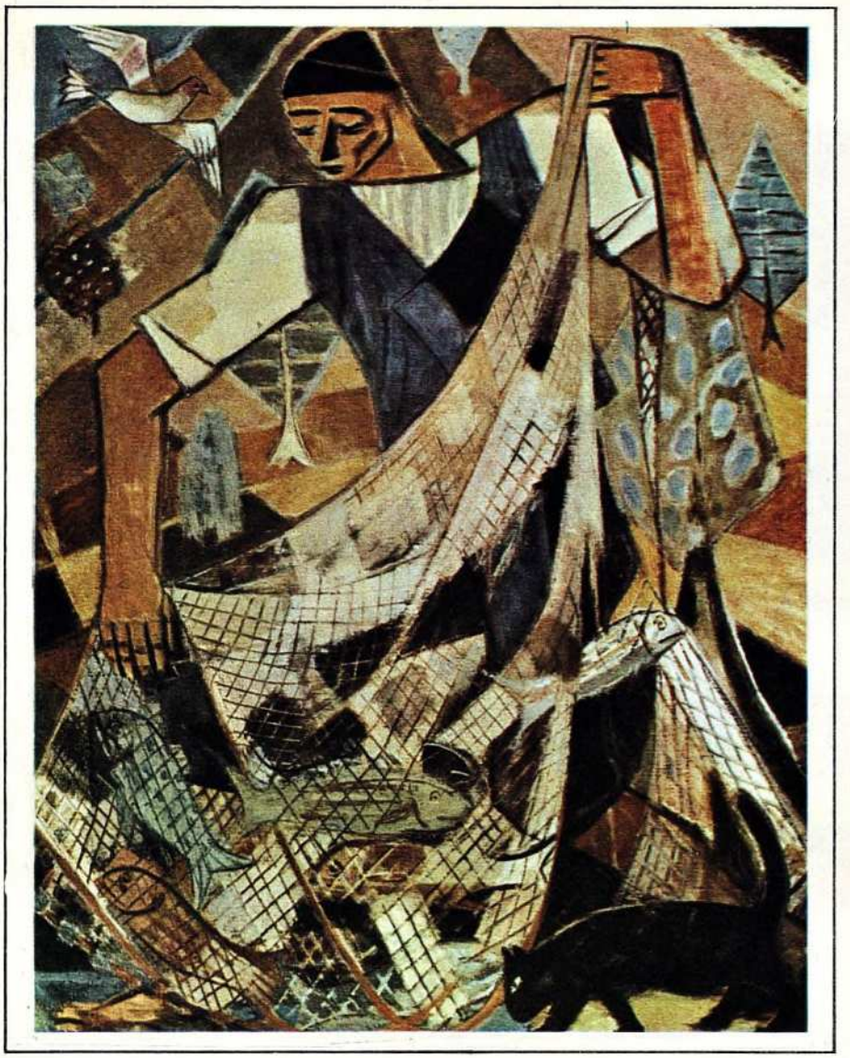

Cevat Dereli, Balıkçı.

1937-1948 yılları arasında Akademi resim atölyesi şefi olan L. Lévy vasat bir ressam sayılır ve pasif bir Fransız akademisti olarak nitelenir. Buna karşılık heykeltıraş Rudolph Belling modern heykeltıraşlık alanında dünyaca ünlü bir kişiliktir. Léopold Lévy kuşkusuz pek yabana atılacak bir ressam değildir, ama öğrenciler üzerindeki etkisinin sıradan bazı sınırları aşabildiği söylenemez. Lévy özellikle Türk sanatçıların geleneksel olarak aşina oldukları renk sorunu karşısındaki tutumu yüzünden ağır eleştiri ve hücumlara uğramıştır. Léopold Lévy'nin Güzel Sanatlar mecmuasında yayınlanan bir makalesinde renk konusundaki duyarsızlığı açıkça görülür. "Renk herhalde, bizi teskin eden, fakat aynı zamanda şaşırtan bir "allıktan" başka bir şey değildir. Eğer resim sadece renk problemini nazar-ı itibara almak vaziyetinde kalsaydı, ikinci dereceden bir sanat olurdu. "Lévy'nin bu tür düşüncelerine karşı bir Türk yazarın eleştirisi şu satırları kapsıyor: "Elbette değerli ve dikkate layık bir sanatkâr olan Mösyö Léopold Lévy'nin Allahın insanlara en büyük ihsanlarından biri olan renkleri pek de sevmeyerek, bütün eserlerini gümüşi bir ahenk içine gömdüğüne ise epey zamandan beri vakıfım. Hatta kendisinin tesiri ve nüfuzu altında, pek çok genç ressamımıza da, böyle sise görülmüş resimler yapmak adeti geldiğini iki üç seneden beri farketmişimdir. Alâkadarlar pek güzel hatırlarlar ki, İstanbul Üniversitesi kurulurken felsefe kürsüsüne getirilen ve şimdi galiba Amerika'da bulunan Prof. Hans Reichenbach da felsefe için her türlü heyecan unsurunu red ve terk ederek, tabiat karşısındaki tahayyünden doğan felsefeye ancak müsbet ilimlerden girmeyi ve hatta adeta bu ilimler nam ve hesabına girmeyi iltizam ediyordu". Yazarın bu kıyaslaması ilginç olduğu kadar, yazının devamında Türkiye'de bir tek Üniversite ve bir tek Güzel Sanatlar Akademisi'nin olması, yabancı hocaların bu düşünceleri ve yönlendirme istekleri yönünden son derece sakıncalı bir durum yaratır, deniyor.

1947 yılında L. Lévy'nin Akademi ile söyleşmesinin feshi yolunda bir kampanya başlatılmış olduğu anlaşılıyor. Bir gazete yazısında, tiyatromuzu nasıl Carl Ebert'den kurtardıysak resmimizi de L. Lévy'den kurtarmalıyız denmektedir. Aynı yazıda Lévy'nin Türkiye'de çok abartıldığı, içinde yer almadığı sanat tarihlerinin Türkçe çevirilerine adının eklendiği de söyleniyor. Bu yazıda Çallı, Onat,Duran, Bereketoğlu, Akdik gibi sanatçıların Lévy'nin gitmesini istedikleri açıkça ortaya konmuştur. Buna karşılık D Grubu'ndan ressam Cemal Tollu'nun bir yazısında, İstanbul'daki Fransız konsolosluğunda açılan sergi vesilesiyle Lévy'yi göklere çıkardığı dikkati çekmektedir. L. Lévy'ye karşı olanlar 1948'de sözleşmesinin feshini sağlamışlardır. Ancak Lévy Paris'te bir Türk dostu olarak yaşamını sürdürmüş, 1966'da kendisiyle yapılan bir röportajda gerçek soyut sanatın Türkiye'de olduğunu söylemiştir. Bu röportajda Lévy Türk ressamların folklor düşkünlüklerini eleştirmekte ve bir Türk ressamının eseri folklardan esinlense de, esinlenmese de Türk resmidir,diye oldukça doğru bir görüş açısı ortaya koymaktadır. 1882 doğumlu olan Leopold Lévy'nin sanatı ve kişiliği hakkındaki bir broşürde peyzajlarının yanı sıra ölümünde Paris'teki atölyesini miras olarak bıraktığı Tiraje adlı Türk kızının portrelerine rastlanmaktadır.

Akademi reformu sırasında heykel atölyesi şefliğine, Almanya'da iken yapıtları Nazilerin hışmına uğramış olan Rudolph Belling (1886-1967) getirilmiştir. Belling ülkesinde modern heykel anlayışının öncülerinden biriydi ve bu da Nazilerin bu sanatçıdan hoşlanmamasına yetiyordu. Bazı eserleri Naziler tarafından tahrip edilen Belling için, Türkiye

scanfan

Cemal Tollu, Kompozisyon, *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Yan sayfa sol üst: Rudolph Belling*. Büst. *Sol alt: Hüseyin Gezer*, Atatürk Anıtı. *Antalya. Sağ: Hüseyin Gezer*, Efenin Aşkı. *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.*

bir sığınak olmuştur. Belling 1937 yılı başlarında İstanbul'a gelerek Akademi heykel atölyesini yeniden organize etmiştir. 1949'da İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde modlaj dersi uzmanlığını da birlikte yürüten Belling, Temmuz 1954 sonunda Akademiden ayrılmış 1966 Mayıs ayına kadar Teknik Üniversitedeki görevini sürdürmüştür.

2.Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra Almanya'da Belling'e karşı tekrar uyanan ilgi, bu büyük heykel sanatçısının ülkesinde pek çok ödüllerle değerlendirilmesine yol açmıştır. Akademide heykel eğitimine önemli yenilikler getiren ve dinamizm kazandıran Belling'in, iki İsmet İnönü anıtı vardır. Bunlardan biri Ankara'da Ziraat Fakültesi'nin bahçesinde (1940) diğeri ise İstanbul, Taksim'de hazırlanan bir kaide üzerine konmak üzere gerçekleştirdiği atlı İnönü heykelidir (1943-44). Bu heykel Taksim'deki Cumhuriyet Anıtına (Canonica'nın eseri) ağır basacağı ve İnönü'yüAtatürk'e göre daha ön plana çıkaracağı düşünülerek yerine konmamıştır. Bu kaide yıllardan beri heykelsiz durmakta ve belki yeni bir Atatürk anıtı ile değerlendirilmeyi beklemekteidi.

Akademiye heykel eğitimi için getirilen diğer bir Alman hoca Adolf Treberer Van Treberersfureg (1911)'tur. Bu sanatçı yararlı bir eğitici olduğu halde, vaktinden önce kontratının feshini isteyerek sadece 1 Ekim 1938 - 15 Kasım 1940 tarihleri arasında çalışıp Türkiye'yi terk etmiştir.

22. TÜRK HEYKELTIRAŞLARININ ETKİNLİK ÇABALARI

Akademi atölyelerinde uzunca bir süre Belling'in yardımcısı ve öğrencisi olan Türk heykeltıraşlar, 1930'lardan bu yana sürdürdükleri çabaları, anıtlar ve sergilerle çevreye benimsetme amacı güdüyorlardı. Nejat Sirel dışında tüm heykeltıraşlar Sanayii Nefise ya da sonradan Akademi mezunu idiler. Ratip Aşir Acudoğlu (1898-1957), Mahir Tomruk (1885-1954), Nusret Suman (1905-1978), Hâdi Bara (1906-1971), Zühtü Müridoğlu (1906), Sabiha Bengütaş (1910) 1867-1944 arasında yaşayan ilk Türk heykel hocası İhsan Özsoy'un öğrencisi olmuşlar ve daha sonra Avrupa'da da eğitim görmüşlerdi. Ratip Aşir'den Edirne Lisesi'nde sanat dersleri alan ve Belling'in öğrencisi olan Hüseyin Anka (Özkan) (1909) yurt dışında eğitim görmediği halde yeteneklerini kendi iç dünyası içinde pekiştirerek önemli anıtlar meydana getirmiştir. Bu anıtlar arasında özellikle Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi önündeki mermer Mimar Sinan heykeli sanatçının güçlü biçim duyarlığı ve ifade derinliğini yansıtır. Atatürk'ün mezarı olarak yapımı 1953'de tamamlanan Anıt Kabir Aslanlı Yol girişindeki karşılıklı üçer figürlü heykel kompozisyonları, H. Anka'nın heybetli ve popüler nitelikte olan biçim duyarlılığının başarılı kanıtları sayılabilir. Aslanlı Yoldaki bir dizi arslan heykeli de Hüseyin Anka'nın eserleri arasındadır.

Belling'in öğrencileri olan ve sonraları bir yandan çağdaş heykel akımlarını denerken, öte yandan bir kısmı bazı önemli anıtları meydana getiren sanatçılar, Kâmil Sonad (1914), Şadi Çalık (1917-1979), Hüseyin Gezer (1920), İlhan Koman (1921)'dır. Bu sanatçılara Hakkı Atamulu (1912), Yavuz Gürey (1912), gibi heykeltıraşlar da katılabilir. Bu heykel sanatçıları arasında İlhan Koman 1959'dan beri İsveç'in başkenti Stockholm'de yaşamakta ve kenti süsleyen Leonardo vb. gibi anıtları bu çevrede benimsenmektedir. İlhan Koman heykelde modern malzeme türlerini başarıyla kullanır ve dinamik düzenlemeleri dikkate değer. Diğer bazı heykel sanatçıları gibi onun da, Anıt Kabir'de rölyeflerle katkısı vardır. Bunun dışında Türkiye'nin kent ve kasabalarında yaygınlaşan Atatürk ve Cumhuriyet anıtları faaliyetine

scanfan

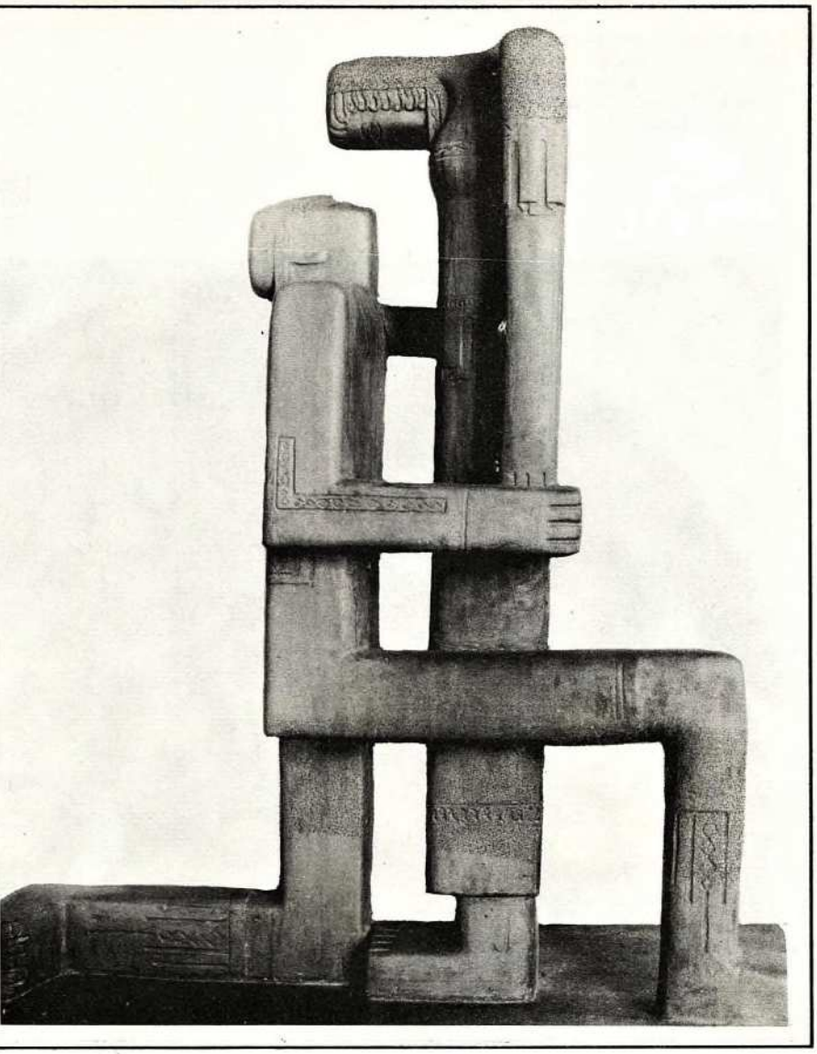

katılmamış, şansını Batı'da arayan ve 1967'de Stockholm uygulamalı sanat okulunda hocalık görevi verilen tek Türk heykeltıraşı olarak anımsanan bir ad yapmıştır. İlhan Koman'ın 1980'de modern çubukları birbirine vidalama yöntemiyle gerçekleştirdiği antik Nikeleri andıran bir kadın heykeli de, İstanbul kentine yaptığı anıtsal nitelikte önemli bir katkı sayılabilir.

Herhangi bir anıt yapımı işine girişmeyen, fakat İRHM'deki küçük boyda tahta ve alçı heykellerinden yeteneği kavranabilen bir heykeltıraş Kâmil Sonad'dır. Kâmil Sonad zorunlu Akademik çalışmaları (nü'ler vb. gibi) dışında çubuğunu tüttüren köylü, balyozuna dayanmış işçi gibi, mütevazi fakat güçlü eserler meydana getirmiştir.

Belling'in öğrencilerinden Şadi Çalık, soyut ve figüratif çalışmaları birlikte yürütmüştür. Amerika'daki başlangıç aşamasından çok önce minimal sanata bile ön sezgiyle yaklaşabilen Çalık, soyut çalışmalarında maden malzemesine ilgi göstermiştir.

Şadi Çalık ve Hüseyin Gezer'in kişisel üslup eğilimi farkları belirgin iki heykel ustası olarak,Türkiye'deki Atatürk ve diğer Cumhuriyet anıtlarının meydana getirilmesinde aktif bir rol oynadıklarını görüyoruz. Hüseyin Gezer geometrik figür stilizasyonlarıyla da dikkati çekmiştir. Şadi Çalık ise Hüseyin Gezer'in köylü nakışları da kattığı bir folklorik hava içine girmemiştir. Çalık'ın Eskişehir (1962), Edremit (1963), Ankara'da Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde Atatürk Anıtı ile (1966) aynı üniversitenin fizik laboratuvar anfisindeki soyut heykel çalışması (1968) ilgi çekici işleridir. Çalık 1973'de Cumhuriyetin 50.yılını simgeleyen 50 çelik borudan oluşan dinamik bir anıt kompozisyonunu İstanbul Beyoğlu'nda Galatasaray Lisesi yanındaki küçük alanda gerçekleştirmiştir.

Hüseyin Gezer'in bir yandan Şadi Çalık gibi Akademi heykel hocaları arasında yer aldığı süre içinde gerçekleştirdiği anıtlardan önemlileri, Antalya'da Ulusal Yükseliş ve Atatürk Anıtı (1964), İstanbul'da Şair Yahya Kemal Anıtı, Ankara Hacettepe Üniversitesi kampüsündeki Atatürk kompozisyonu ile aynı üniversitenin çocuk hastanesi önündeki Çocuk ve Ana kompozisyonudur.

Hüseyin Gezer, Türkiye Büyük Millet Meclisi önüne konulmak üzere, Atatürk'ün 100.doğum yıldönümü dolayısıyla açılan anıt yarışmasında birincilik ödülünü kazanmış ve dökümü gerçekleştiren bu üç figürlü kompozisyon gerek kolosal boyutları, gerekse Atatürk portresindeki başarısı yönünden ilgi çekmiştir. R. Belling'in adı geçen sanatçılara heykel dersleri verdiği sürenin belli bir aşamasında, ünlü hocanın eğitimi Hâdi Bara ve Zühtü Müridoğlu ile paylaştığı ve giderek tümüyle onlara bıraktığı görülmektedir (1950-54 arası). Belling 1954'de Akademideki hocalığını bırakmıştır. Özellikle Hâdi Bara'nın genç heykeltıraşların yetişmesinde önemli katkısı olduğunu söyleyebiliriz. Zühtü Müridoğlu da heykelci etkinliğini hâlâ sürdürmekte olan bir kişilik örneği oluşturmaktadır.

23. YILLIK DEVLET RESİM-HEYKEL SERGİLERİ VE RESİM SANATÇILARININ YURT GEZİLERİ

Resim ve heykel sanatçılarının her yıl Ankara'da bir sergi açmaları yolunda, hükümetçe 1930'dan önce alınmış bir karar vardır. Fakat açılışı her yıl Cumhuriyetin ilan edildiği gün (29 Ekim) yapılan ve bir yönetmeliğe göre düzenlenen Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nin birincisi 1939 yılında gerçekleştirildi. Bu yıllık sergiler 1939'dan bu yana süre gelmekte her sergi için bir broşür de yayınlanmaktadır.

1981 yılında 42.si düzenlenen Devlet Sergileri,

scanfan

Sol: Mümtaz Yener, Yağmurda. Sağ: Şadi Çalık, Soyut Heykel (tel çubuklarla). İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Yan sayfa: Nuri İyem, Kadın Başı.

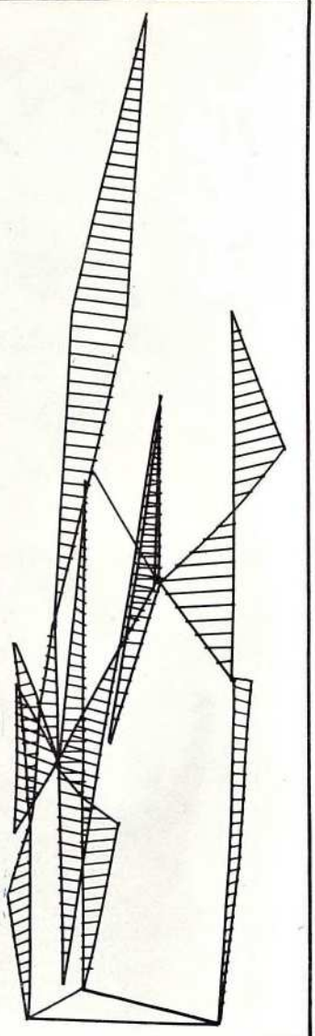

ülkedeki sanat potansiyelinin tam bir göstergesini oluşturmamakla birlikte, yol açtığı tartışmalar ve resim, heykel alanlarındaki yeni eğilimleri az çok yansıtması yönünden daima ilgi çeken bir olay niteliğindedir. Ankara'da açıldıktan sonra İstanbul ve bazen İzmir'de de düzenlenen yıllık Devlet Sergileri sanatçıların ödüllendirildikleri ve belli sayıda eserlerin resmi dairelere konmak üzere devletçe satın alındığı bir özellik taşır. Devlet Sergilerinin zaman zaman ağır eleştirilere hedef olmasının bir nedeni, jürisinin daima resim ve heykel sanatçılarından oluşturulmasıdır.

Yıllık devlet sergilerinin başlangıç aşamalarında sanat tartışmaları yönünden büyük bir canlılığa sahip oldukları, fakat geçen süre içinde rutin bir olay niteliğine dönüştüğünü vurgulamak gerekir. 1942'de açılan 3.Devlet Resim ve Heykel Sergisi 30 günlük sergi süresinin bütün ayrıntılarıyla ele alındığı ilginç bir kitaba bile konu olabilmiştir. Daha sonraları bu sergilerin aynı yoğunlukta bir ilgi hedefi oluşturmadığını görürüz.

Türkiye'nin büyük kentlerinde düzenlenen resim ve heykel sergileri konusunda sayısız yazılar yazılmıştır. Bu yazılardan edinilen izlenim, sergi etkinliklerinin Türk kültür yaşamında önemli bir yer tutması gerektiğinin vurgulanmak isteğidir. Büyük çapta sergi düzenleme etkinlikleri arasında, bir aşamanın diğerini zorunlu kılmış olduğu koşulların sözü edilebilir. Cumhuriyetin 10.yılında Dr. Reşit Galib'in önerisiyle ilki düzenlenen inkılap sergileri Türk sanatçılarının fikir ve ideal birliği altında toplanmalarını hedef alıyordu. Fakat sanatçıların bu girişimin amacını kavramadıkları, dolayısıyla inkılap sergilerinin etkin bir süreklilik kazanmamış olduğu hakkında ileri sürülen görüşler dikkatle gözönüne alınmalıdır. "Bütün hayati unsurlarını hakikatten alan inkılabımızın" sanatçılarımız tarafından teknik nitelikleri üstün çabalarla gerçekleştirilen eserlerde yansıtılması gerektiği halde, yukarda belirtilen eleştiri görüş açıları, seçme ve ayıklamaya önem verilmediği iddialarını karşımıza getirmektedir. Bu ihmalin değer hiyerarşisinin altüst olduğu bir kargaşaya yol açtığı,ileri sürülen diğer eleştirel savlardır. Oysa "İnkılap hizmetinde" bulunan sanatçı kadrosu şöyle nitelenmektedir: Toplumsal bir işlevi olması,sanat bilgisi ve tekniğe sahip ve hâkim bulunması, yapıtlarını içtenlikle meydana getirmesi".

Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nin belli değer kriterleri gözetilerek düzenlenmeye başlanmasında, inkılap sergilerine yönelen bu tür eleştirilerin belli bir rolü herhalde olmuştur. Çünkü bu eleştiriler bile disiplinin yeniden kurulması amacına yöneliktir. Ne var ki belirttiğimiz gibi Devlet Resim ve Heykel Sergileri de geçen süre içinde ağır eleştirilere uğramaktan kurtulamamışlardır.

1937-1944 yılları arasındaki 8 yıl süresince resim sanatçılarının yurt gezilerine çıkarak, bu gezilerden ülke gerçekleri ve pitoreskini yansıtan yapıtlar getirmelerini sağlayan bir Parti programı böylece uygulanmıştır. Türkiye'de yönetim 1923-1945 yılları arasında tek partili parlamenter sisteme göre yürütülmüş, 1945 yılında çok partili sisteme geçilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, kültür etkinliklerinin gerçekleştirildiği Halkevleri aracılığıyla söz konusu programı yürütmüştür.

Bu yolda öneriler Nafi Atıf Kansu ve Rıdvan Nafiz gibi eğitimcilerden gelmiştir. Türk resim sanatının ünlü adları gezilerinde başarılı eserler meydana getirmişlerdir. Türkiye'nin 63 vilayetine 58 ressam gönderilmiş ve sekiz yılda 675 tuvaldan oluşan bir koleksiyon elde edilmiştir. Ancak bu koleksiyonun büyük ölçüde yağma ve ihmallere uğradığı ilgililerin belirttiği gerçekler arasındadır.

scanfan

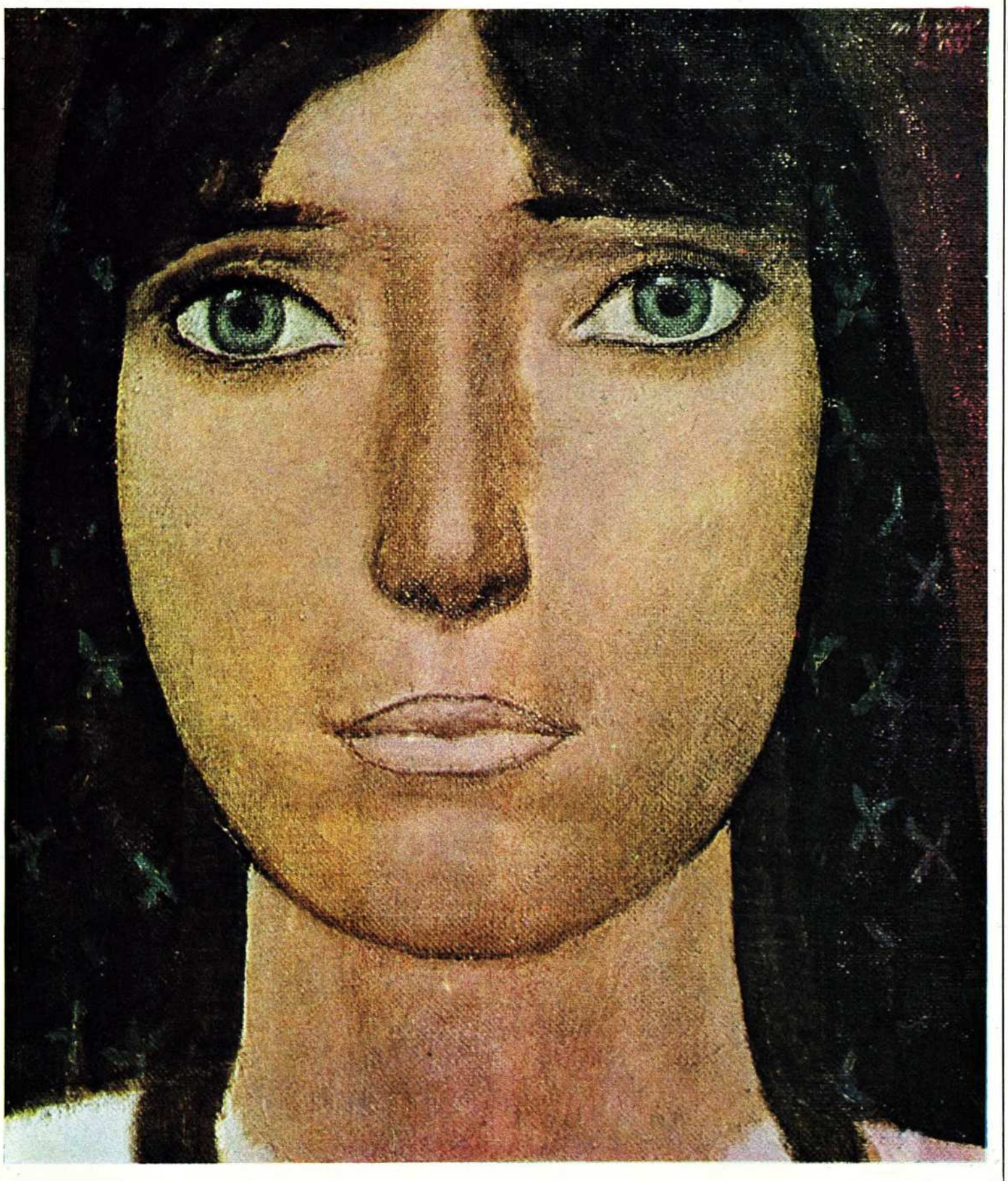

scanfan

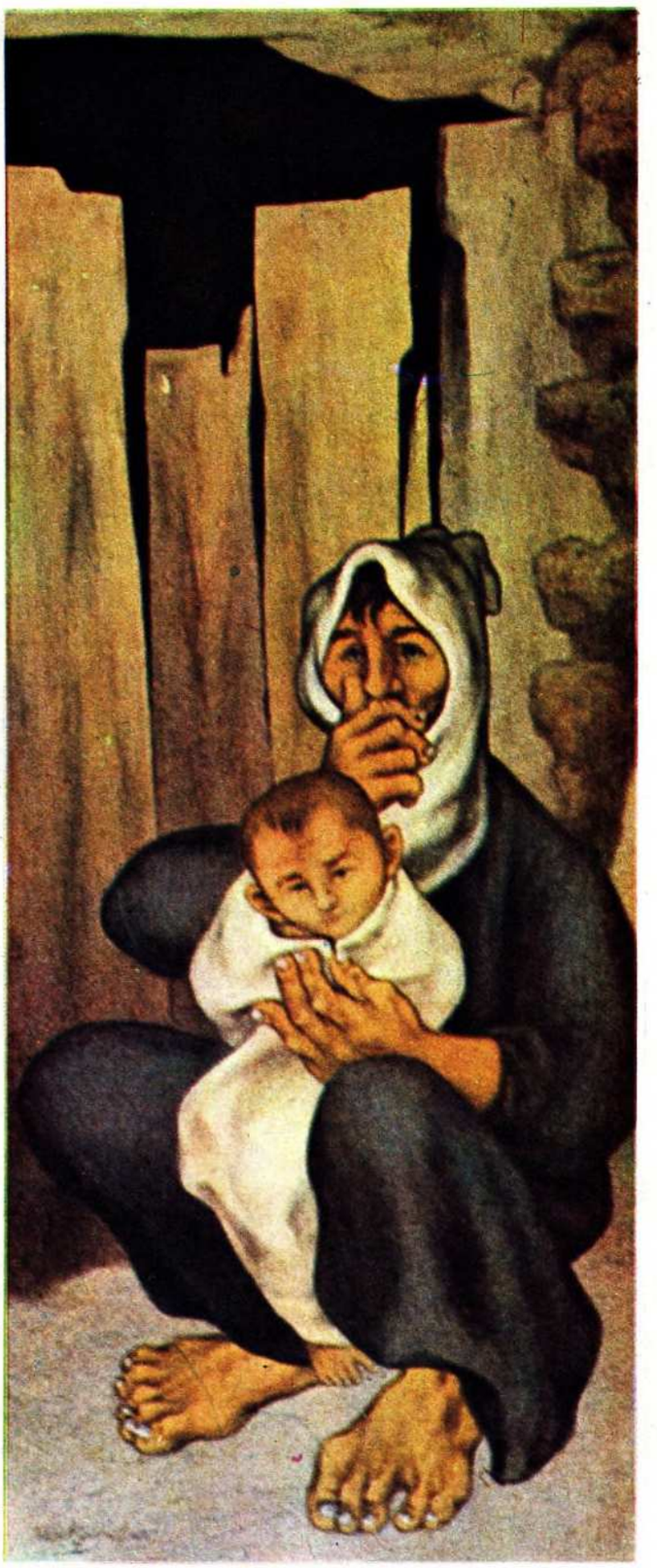

scanfan

İbrahim Balaban, Köylü Başları. Yan sayfa sol: Neşet Günal, Kadın ve Çocuk. Sağ: Neşet Günal, Kadın ve Çocuk.

24. TÜRK RESMİNDE TOPLUMSAL SORUNLAR VE YENİLER GRUBU

Türk resim ve heykel sanatına tarihi boyunca hiçbir güdüm programı uygulanmamıştır. Resim ya da heykelin dinsel tapınma amaçlarına hizmet etmesi öngörülmeyen bağımsız bir özgürlük geleneği vardır. Resim ve heykelin İslam dininin baskısı altında gelişemediğini ileri süren bütün önyargılar da değersiz ve anlamsızdırlar. Tam aksine resim ve heykel kendine özgü plastik kurallar içinde ve dinsel baskının hiçbir zaman söz konusu olmadığı koşullarda gelişmiştir. Yüksek düzeyde bir soyutlayıcı irade, biçim dünyası karşısında sedece kendi iç gereksinmelerine karşılık arar. Bu gelenek çağdaş gelişme içinde de süregelmiştir. Sanatçının kendisini çevreleyen dünyayla arasında oluşan ilişkilerde temellenen iç gereksinmeleri, savaşan, acı ve yoksulluk çeken, felaket ve afetlerle karşı karşıya kalan insanı yaşadığı ortamla birlikte sanatsal gündeme elbet getirebilir. Böyle bir gündeme elbet çalışan, üreten ve doğaya karşı yaşam savaşı veren insan da girer.

Bir bakıma sanatsal biçimlendirmede rol oynayan her konu toplumsaldır. Ancak bir "sorun" yoğunlaşması halinde toplumsallık, savaş sahnelerini, bir salgın hastalığın köy ya da kente yaydığı hüzünlü atmosferi, bir şehit ailesinin kederini, yaşamın güç koşullarına ilişkin her temayı oluşturabilir. Yaşanan savaş yıllarının sanatçıları bu temalar yönünde etkilemesi doğaldır. 1914 kuşağı sanatçıları da ulusal tarihin dönüm noktasında canını dişine takan ve sonunda Cumhuriyeti yaratan ordunun şehitleri ve gazilerini, resimlerinde bir onur sorunu olarak ele almışlar, bunun yanı sıra savaş yıllarının hüzünleri ve acılarını da zaman zaman olgun kompozisyonlarına yansıtmışlardır.

1914 kuşağı sanatçılarının Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'nin üretim ve kalkınma sorunlarını ele alan büyük boyutlarda tuvaller meydana getirdiklerini görürüz. Bu yapıtlara, Atatürk'e ve devrimlere bağlılığı ifade eden ulusal heyecanın oluşturduğu resimleri de katmak gereklidir. Atatürk'ün İstanbul'a denizden gelişinde coşkunlukla karşılanması, Ruhi'nin büyük bir tablosuna konu olmuştur. Ruhi'nin büyük boyutlardaki taş işçileri kompozisyonu ise üretim azmini simgeleyen güçlü bedenlerin hareket dinamizmini yansıtır. Kişisel üslubunda geometrik bir şema duygusunu ustalıkla resimsel niteliklere dönüştürebilirler. Ruhi, "Taş işçilerinde" figürlere, adeta heykelsi bir rölyef tadı verebilmiştir. Avni Lifij'e Kadıköy Belediye binasına konmak üzere ısmarlanan "Kalkınma ya da Yol İşçileri" konulu resim, bu büyük desen ve renk ustası sanatçının, çalışan, su içen ve terini kurulayan figürlerden oluşan büyük enine kompozisyonda sonsuz bir hareket ritmi elde ettiğini kanıtlar. Namık İsmail'in büyük boyutlardaki "Harman" kompozisyonu, buğday hasadından sonraki üretim aşamasına sıcak ve duyarlı yaklaşımını gösterir, parça ve bütün ilişkilerini,harman gibi kapalı bir üretim biçimi içinde büyük bir başarı ile çözümlemiş ve Türk resminin mekân (espas) sorunlarına yepyeni bir açılım kazandırmıştır. Bütün bu eserler ve benzerleri Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemine ait bir üretim ve kalkınma dinamizmini ortaya koymaktadırlar.

19.yüzyıl ortalarından beri Türkiye'ye Batı'dan sanayi ithali, Cumhuriyetin ilanıyla ulusal sanayileşmeye gereken önem verilerek, bir yerli üretim seferberliğinin yaratıldığı yeni bir süreçle karşılanmıştır. Belli oranda başarılabilen devlet sanayi girişimleri, günümüzde de Türkiye'nin gündemindedir ve özel sanayi girişimlerinin etkin katkılarıyla Türkiye Cumhuriyeti dünyanın en güçlü ülkelerinden biri olmanın

scanfan

Turgut Atalay, Natürmort. Yan sayfa: Nuri İyem, Çıplak.

azmi içindedir.
Atatürk'ün ebediyete göçtüğü 1938 yılını izleyen yıl içinde 2.Dünya Savaşı patlamış ve 1945 yılına kadar bu büyük savaşa katılan ülkeler kadar, Türkiye gibi katılmayan ülkeler üzerinde de olumsuz yönde ekonomik etkiler yaratmıştır.
1940'lı yılların başlangıcında kentin yoksul yaşam kesitlerine, özellikle bir liman kenti olan İstanbul'da yaşam mücadelesini denizde veren insanlara karşı sanatçı çevrelerinde ilgi uyanmış ve **"Yeniler"** adıyla oluşturulan bir grup, 1941'de liman konusunu ele alan toplumsal içerikli bir sergi düzenlemiştir. Yeniler Grubu'nu oluşturan sanatçılar Nuri İyem (1915), D Grubu'ndan ayrılan Abidin Dino (1913), Haşmet Akal (1915-1963), Turgut Atalay (1918), Mümtaz Yener (1918), Avni Arbaş (1919), Selim Turan (1915), Nijat Melih Devrim (1923) liman konulu serginin düzenlenmesini öneren Kemal Sönmezler ve fotoğraf dalında İlhan Arakon'dur. Yeniler de Leopold Lévy'nin desteğini kazanmış sanatçılardır ve bir bakıma D Grubu'nun biçimciliğine karşı toplumsal içeriğin önemini vurgulamak amacındaydılar. Yenilerin asıl destekleyicileri, Sosyolog Hilmi Ziya Ülken ile Psikolog Şekip Tunç'tur. Yeniler'e karşı Şair Orhan Seyfi Orhon ve Romancı Peyami Safa tepki göstermişlerdir. Grup bu yazarlara karşı Ahmet Hamdi Başar ve Fikret Adil tarafından savunulmuştur. Yeniler Grubu, Hilmi Ziya Ülken'in yazdığı bir kitapçıkta D Grubu'ndan bazı üyelerin aşırı Batı etkisinde oldukları ileri sürülerek farklı bir ulusal planda da savunulmuştur.
Yeniler, Abidin Dino'nun önerisiyle ikinci sergilerinin konusunu "kadın" olarak saptamış ve bu temayı işleyen önemli bir sergi daha açmışlardır (1942). Ne var ki Yeniler Grubu'nu oluşturan sanatçıların biçim alanında eskilerle bağdaşmayan bir yeniliği gerçekleştirememiş olmaları etkinliklerini sınırlamıştır.Çünkü konu ya da temada değişikliğe yönelmek yepyeni bir biçim arayışı üzerinde temellenmek zorundadır. Yeniler Grubu'na 1944 yılında katılan bir başka sanatçı liman işçilerini ele alan resimleri (gravürleriyle) tanınan Fethi Karakaş'tır.(1918-1978). Yeniler Grubu sanatçıları 2.plastik sanatlar sergisinde ortaya atılan şu cümle altında karşı çıktıkları sanatçılarla birleşmişlerdir. "Gayemiz her nesil ve üslubu değerlendirmek şartıyla, sanatkârlar arasında birlik ve beraberlik kurarak, milli bünyemize tam uyacak şekilde ulaşmaktır". Bununla birlikte "Yeniler" 10 yılda 20 sergi açarak bağımsız görüş açılarını yansıtma eğilimlerini sürdürmüşler, fakat başlangıçtaki ilginin yoğunluğunu koruyamamışlardır. Hatta başlangıçta kendilerine karşı ağır suçlamalar yapan Romancı Peyami Safa'nın, yenilerin 1946'da "İsmail Oygar" galerisinde açtıkları sergiden övgüyle söz etmesi dikkat çekicidir. Daha sonra romancı ve şair Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Nuri İyem ve Ferruh Başağa'nın "Maya" galerisinde açtıkları sergilere büyük önem vererek eğildiği ve bu sanatçıları göklere çıkartan övgü yazıları yazdığını görüyoruz.
Türk resminin toplumsal içerik sorunları yönünde, geçici etkinliği olan sanatçılardan biri, 1953'de İstanbul'da Fransız kültür merkezindeki ilk sergisinde, köy yaşamından dramatik temaları ele alan İbrahim Balaban'dır (1921). Bursa civarında havlu dokumacısı bir aileden gelen bu köy çocuğu otodidakt sayılabilir. Daha sonraki sergilerinde, ilk sergisindeki ilgiyi toplayamamıştır.
1955'den sonra Türk resim sanatçıları, bazen gerçeküstücü denebilecek nitelikte toplumsal içerikli bir figür etkinliği bile denemişler ve 1960'dan sonra toplumsal içerikli resimler yapma yönünde, ancak üslup yenilenmeleri oranında başarılı olabildikleri bazı çabalar göstermişlerdir.

scanfan

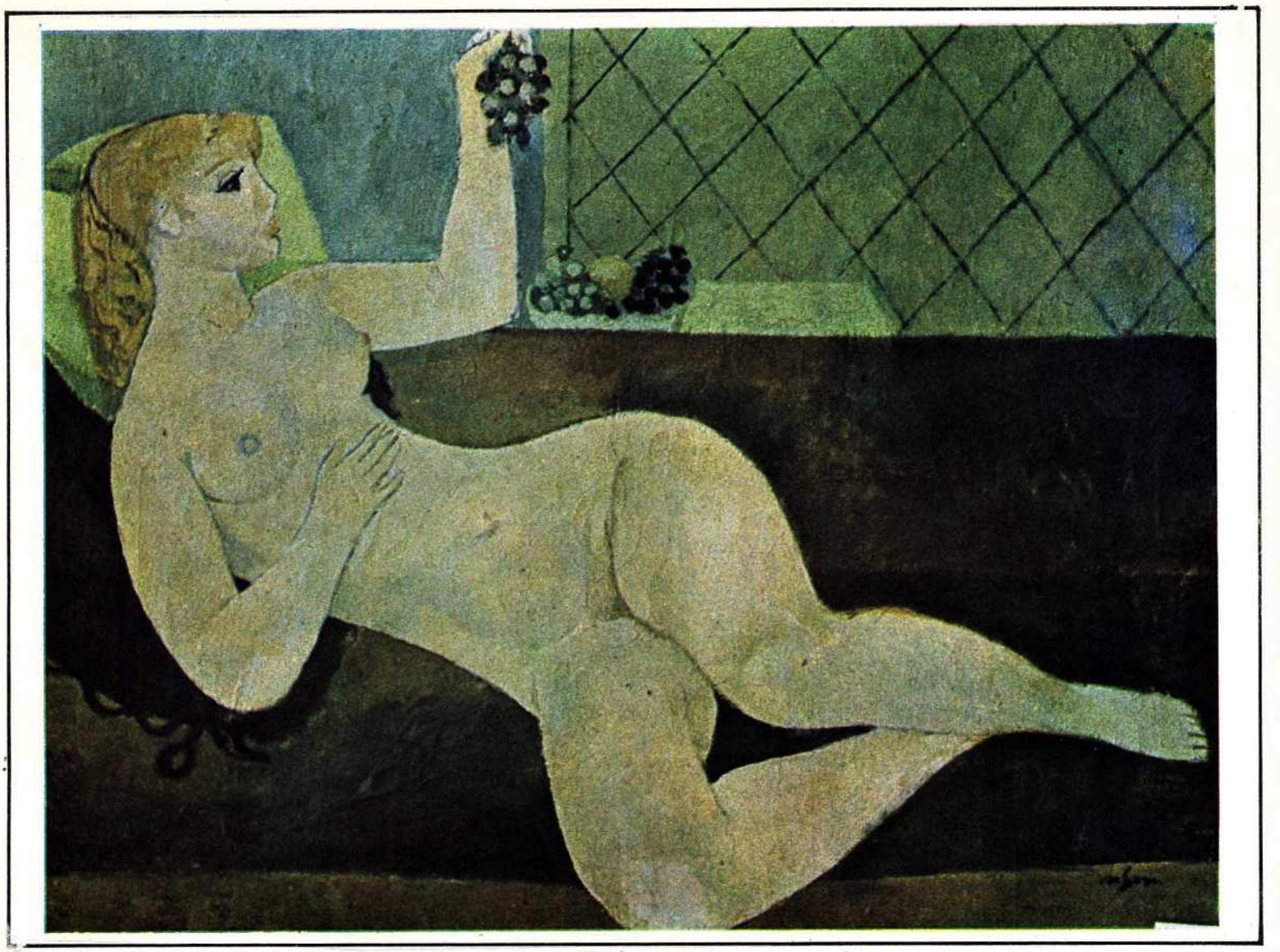

25. TÜRK RESMINDE SOYUT-İNFORMEL VE GERÇEKÜSTÜCÜ EĞİLİMLER

1945 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin parlamenter sistemi içinde uygulamaya konan çok partili özgürlükçü demokratik rejim, ülkenin geleneksel sosyo-ekonomik yapısı ile bağdaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak belli süreler sonunda yozlaştırılarak işlerliğini yitiren bu tür bir rejime 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980'de Atatürk ordusunun müdahalesi zorunlu olmuştur. Köklü bir demokratik kavrayışa sahip olan Türk ordusu, çok partili özgürlükçü parlamenter rejimi 1960'dan sonra ihya etmiş, 1980'de ise yeni baştan kurmak üzere, devletin sürekliliği ilkesine bağlı olarak, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu olan ulusal dehayı toplumsal gündeme tekrar getirmiştir.

1950'li yıllarda özgürlükçü demokrasinin, ülkenin sanat yaşamına Batı'daki sanat akım ve yenilikleri günü gününe izleyen bir zihniyet ve çok yönlü eğilimler getirdiğini görürüz. Türkiye'de resim ve heykel sanatının hızla soyut akımların içine girdiği dönem de budur. Gerçi Batı'daki modern sanat akımları izlenerek deformasyon ilkesine daha öncesinde uyulmuştur, fakat sanatçıların kişisel eğilimlerine göre farklı yönler araştırdıkları dönem 1950 sonrasındadır. Hatta 1940'lı yıllarda toplumsal içerikli resimler yapan sanatçılar, 1950'li yıllarda soyut sanatın başlıca savunucuları olmuşlardır.

Türk sanatçıların soyut sanat akımlarına bu denli ilgi duymaları, kuşkusuz yeni bir çığırın da açılması demektir. Fakat başlıca sorunlardan biri, bu yeni akımları halka benimsetebilmekti. 1953 yılı başında Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Adnan Çoker'le (1927) Lütfü Günay'ın (1927) ortak açtıkları ve "sergi öncesi" diye adlandırdıkları ilk soyut sanat sergisi resmin bir düşünce işi olduğunu vurgulayan yazılı açıklamaları da kapsıyordu. Adnan Çoker ve Lütfü Günay bir yıl sonra, gene Ankara'da Helikon galerisinde soyut sanat yolunda araştırmalarının olgunlaştığı bir sergi daha açtılar. Aynı galeride kısa bir süre sonra Cemal Bingöl'ün tümüyle nonfigüratif eserlerinden oluşan bir sergi daha açıldı

Batıda resim ve heykel sanatlarının modern gelişmesiyle ilgili düşünce uğraşları izlenmiş olsa da, Türk sanatçıların soyut sanat araştırmalarını, düşünce gelenekleri farklı olan Türkiye'de, modern Batı felsefesi üzerinde temellendirebilmeleri zor, hatta olanaksızdır. Ankara'daki ilk soyut resim sergilerinde Batı düşüncesiyle uyum araştıran entellektüel açıklamalara başvurulmuştur, fakat bu belki de İstanbul sanat çevrelerinin kabul edebileceği bir iş değildir. Nitekim 1954 yılı Nisan ayı sonunda, İstanbul Şehzadebaşı'ndaki Kuyucu Murat Paşa Medresesi'nde açılan sergiye katılan yirmi yeni Türk ressamı, halkımıza çağrı başlığı altında şöyle bir bildiri yayınlamak gereğini duymuşlardı: "Sizin yeni resmi yadırgayacağınızı sanmıyoruz -Yeni resim yadırgayanlar, resmin yalnız bir türlü, benzetmeci alması gerektiğinde karar kılmış olanlardır. Halbuki, karagözü, yazmayı, kilim nakışlarını türlü, türlüsünü bilen sizler, resmin her çeşidini anlayacak, sevecek kadar zengin bir geçmişin mirasçılarısınız. Bu sevgiye böyle resim olmaz diye gelmeyin, acaba ne yapmak istiyorlar diye gelin. Yeni resim, uzun sözün kısası taklitten kurtulup, türkü gibi, nakış gibi, insanın duyduğunu, düşündüğünü, aracısız, içine doğduğu gibi vermek istiyor. Siz de sergimize, aracısız, içinize doğduğu gibi hüküm vermeye buyurun- Yirmi Yeni Türk ressamı. "Bu yirmi sanatçı, Kuzgun Acar ve Sadi Öziş gibi genç heykeltıraşları da kapsıyor ve sergiye katılan genç ressamlar arasında Adnan Çoker, Lütfü Günay gibi yoğun soyut sanat eğilimli olanların yanı sıra, üslup gelişmesi içinde olan Nuri İyem, Ferruh

scanfan

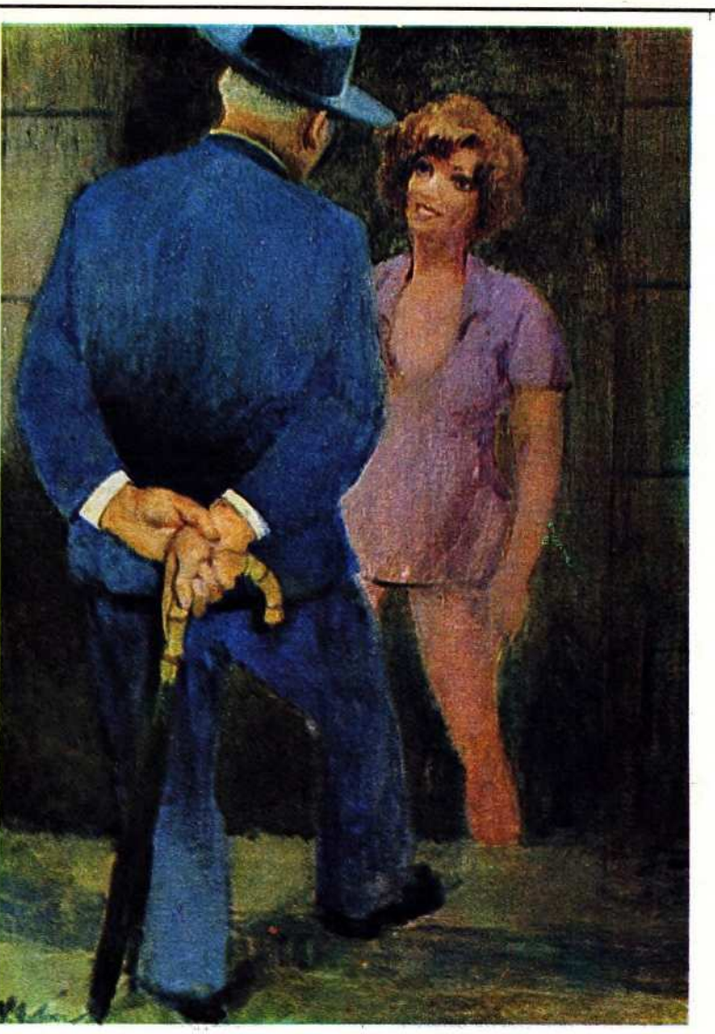

Başağa, ile Nevin Demiryol (Çokay) ve Nedim Günsür gibi sanatçılar da bulunuyordu.

1950'li yıllarda Avrupa sanatının natüralist eğilim aşamalarından geçerek ulaştığı modern hedefler hakkında, çeviri ve telif kitaplar da Türkiye'de yayınlanmaya başlanmıştır. Ancak telif yayınlarda Batı'daki modern soyut akımlarla Türkiye'deki yeni sanat eğilimleri arasında yeterli bağlar kurulmuyor, sadece Türk sanatçısının kendi geleneksel biçim dünyasına Batı okulundan kazanılmış bir bilinçle bakması gerektiği öneriliyordu. Bizim kanımızca bu doğru bir öneri değildir, çünkü bilinç kazanmanın mümkün olabildiği yer, ancak ve zorunlu olarak kendi ulusal okulumuzdur, kısaca kendi vatanımız kendi toprağımızdır. Fakat bu bilincin ifadesi, yukarıdaki çağrı bildirisinde olduğu kadar basit de değildir. Yoğun bir inceleme, araştırma ve eleştirme mekanizmasının harekete geçmesini zorunlu kılan bir iştir.

Eski sanat verilerimizle modern soyutlama arasında dıştan, biçimsel bağların aşılması gerekiyor ve sorun airade ve duyarlık sorununun çözümü ile eski nakışların modern bir üslup yorumuna girişmekten ibaret olmadığını ifade etmek zorunluğu doğuyordu. Geleneksel yaratma iradesinin, modern teknolojik eğilimleri özümseyebilen çağdaş gücü bu yolda kendini ortaya koymak zorunda bulunuyordu.

Evvelce sözü edilen ve çoğu akademi atölye hocası olan D Grubu sanatçıları ile evvelce Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği içinde sergi etkinliklerine katılan orta yaşlı sanatçılardan bazılarının soyut sanat uğraşları içine girmeleri, çıkış noktalarındaki ilkelerden ayrılsalar da, gençlerden geri kalmamak azminde olduklarını gösterir. Bu sanatçılar arasında heykelde Hâdi Bara, Zühtü Muridoğlu, resimde Sabri Berkel (1907), Zeki Faik İzer (1905), Nurullah Berk (1906-1982), Halil Dikmen, (1906-1967), Refik Epikman, Hamit Görele, Ercüment Kalmık (1909-1974) ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun öncelikle sözü edilebilir. Zeki Faik İzer'in soyut non-figüratif resim uğraşları eğitici etkinlikleri yönünden didaktik bir değerlendirmeyle ele alınabilir. Fakat yeni akımlara sanatsal bir yönde uyumları en dikkat çekici olanlar, heykeltıraş Hâdi Bara ile ressam Sabri Berkel'dir.

1950'lerin bu orta yaşlı ressamları soyut sanat uğraşlarında özellikle eski Türk kaligrafisinden hareket eden çizgisel bir spontaneité denemişler, yenilenme sorunlarına gerek bu yönde, gerekse gelensel yüzey şematizminin geometrik renk planları ve tezyini değerleri yönünde çözümler aramışlardır. Heykel sanatçıları ise geleneksel soyut plastiğin kütle ve yüzey arasındaki ilişkilerini modern akımlarla bağdaştıran ilgi çekici uğraşlar içine girmişlerdir.

Türk plastik sanatlar tarihinde 1954 yılının önemini belirleyen bir başka olay, bu yıl içinde uluslararası sanat tenkitçileri kongresinin İstanbul'da yapılmasıdır. Kongreye Herbert Read, Paul Fierens ve Lionello Venturi gibi Batı'nın ünlü sanat tarihçisi ve eleştirmenleri katılmışlar ve Türk sanatının modern gelişmeleriyle bir ölçüde ilgilenmişlerdir.

Batı'da Türk sanatlarının araştırma ve inceleme konusu olarak ele alınışı, Joseph Stryzigowsky'nin 1920'lerde Viyana'da kurduğu Enstitü ile başlar. Ne var ki, bu araştırmalar Türkler'in Batı kültürüyle ilişkiler kurduğu yakın tarih verilerinden çok, eski Türk sanatı sorunlarıyla uğraşırlar. Bu araştırmaların geleneksel Türk sanatının özgünlüğü hakkındaki tereddüt ve önyargıları değiştiren bir anlam ve değeri yok değildir. Fakat modern Türk sanatı, gelip geçici gözlemler dışında, Batılı sanat bilginlerinin dolaysız bir ilgi alanı haline gelememiştir. Biz bu sorunu, çağdaşlaşan Türk sanatı verilerinin Batılı bilginlerce anlaşılması son derece güç ve problematik bir alan oluşturduğu gerçeğine

scanfan

Üst: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Çarşı. *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Alt: Eren Eyüboğlu*, Natürmort. *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Yan sayfa sol: Bedri Rahmi Eyüboğlu*, Koçlu Figür. *Sağ: Edip Hakkı Köseoğlu*, Pazarlık.

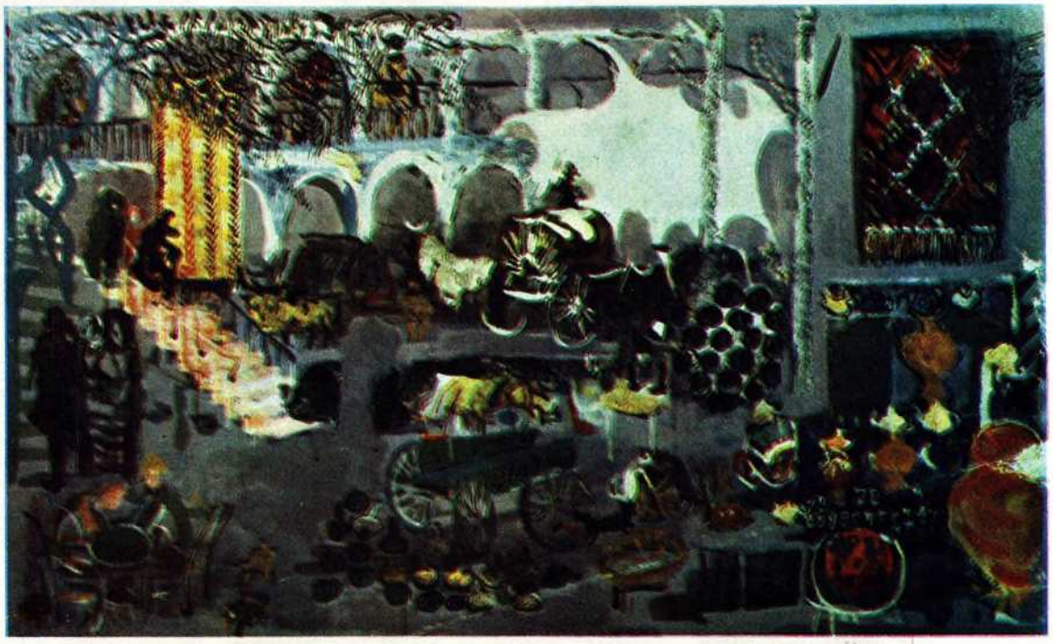

scanfan

Sol üst: Nedim Günsür, Madenciler. Sol alt: Eşref Üren, Figürlü Kompozisyon. Sağ üst: Nedim Günsür, Pazar Yeri. Sağ alt: Ömer Uluç, Yumak Biçim. Yan sayfa sol: Yüksel Arslan, Kompozisyon (ayrıntı). Sağ üst: Abidin Dino, Soyut Kompozisyon. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Sağ alt: Yüksel Arslan, Kompozisyon. (S.1134): Sol: Fikret Andoğlu, Figür Grubu. Sağ: Cihat Burak, Natürmort. (S. 1135): Cihat Burak, Paris'ten.

bağlıyoruz. 1959'dan bu yana her dört yılda bir düzenlenen uluslararası Türk sanatı kongrelerinde Türk bilginlerin çağdaş sanatımıza ilgi çekmeyi amaçlayan bazı bildirileri dışında, yabancı bilginlerin dolaysız bildiri katkıları yoktur denebilir. Bir istisna 1975 yılında Budapeşte'de yapılan Türk sanatı kongresinde Bakü'dan bir Rus bilginin Türkiye'deki soyut sanat uğraşlarıyla Türk sanat gelenekleri arasında kurulmaya çalışılan bağlar konusundaki son derece yetersiz bir bildirisidir.

1954'de toplanan Uluslararası Sanat Tenkitçileri (AICA) kongresi arasında İstanbul'da bir bankanın düzenlediği ve konusu üretim olan resim yarışmasının jürisini de adı geçen yabancı sanat bilgini eleştirmeciler oluşturmuştur. Bu yarışmada birinci ödül, daha çok gravür çalışmalarıyla tanınan Aliye Berger (1906-1974) adlı sanatçının büyük bir yağlı boya tablosuna verilmiştir. Yoğun bir üretim dinamizmini simgeleyen soyut bir kompozisyon olan bu resmin birinci ödüle değer görülmesi, Cemal Tollu, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi ressamların bu seçime tepki gösteren yazılarına neden olmuştur. Fakat öte yandan dünyadan pek çok ünlü kişinin katıldığı kongreyi sevinçle karşılayan ve söz konusu yarışmada jüri kararlarına gösterilen tepkileri çirkin olarak niteleyen yazılar da basında görülmüştür.

Türkiye'de soyut sanat konusundaki düşünce ve tartışmaların yoğunlaştığı 1954 yılında, ressam Cemal Tollu ile Halil Dikmen, non-figüratif resmin halı, eski yazı vb. gibi geleneksel "dekoratif" sanatlardan tamamıyla ayrı ve plastik bir endişenin ifadesi olduğu konusunda fikir birliği ettikleri bir yazı ile karşılaşıyoruz. Basında 28.4.1954 tarihinde yer alan bu yazının 20.4.1954'de Kuyucu Murad Paşa Medresesi'nde açılan serginin çağrı bildirisine karşı bir tepkiyi de dile getirdiği anlaşılmaktadır.

Köklü bir soyutlama geleneğine sahip olan ülkemizde, çağdaş soyutlama, kavranması ve çözümü güç bir sorun haline gelmiş, ancak özüne inme yolundaki çabalar da sürüp gitmiştir.

Buna karşılık bir kısım öncü sanatçıların kendi özgün yollarından ayrılmadıkları, soyut sanat uğraşlarına kendilerini fazla ilgilendirmeyen bir moda olarak baktıkları da burada ifade edilmelidir. Zeki Kocamemi, Ali Avni Çelebi, Turgut Zaim, Malik Aksel, Edip Hakkı Köseoğlu (1904) Mehmet Cûda gibi resim sanatçıları, kendi üslup çizgilerini terk etmemiş olanlardır ve bu sanatçılardan hiçbiri kişisel etkinliği yitirmiş sayılamazlar.

1950-60 arası, bazı genç sanatçıların resimlerinde, yarı Batı kaynakları, yarı yerli kaynaklara dayanarak, gerçeküstücü bir hümor fantezisine bağlandıkları dikkati çeker. Bu alanda başarılı olan bir sanatçı bir çeşit ododidakt olan ve teknik yönden tuval ve yağlı boya kullanımı gibi zorunlukları aşarak kendine özgü malzeme ile çizgi ve boya uygulamalarını gerçekleştiren Yüksel Arslan'dır (1934). Bu sanatçı 1955 ve 1959'da açtığı sergilerde fantastik muhayyelesinden doğan eserleriyle geniş ölçüde ilgi uyandırmıştır. 1961 sonundan beri Paris'te yaşayan Yüksel Arslan'ın sanatı ile bir yandan Andrè Breton, E. Roditi gibi gerçeküstücülerle, Belçikalı ünlü psikolog Jean Bobon ilgilenmiştir.

Modern soyut sanat akımlarının dünyaya yayılmasında sansasyonel bir ad olan Pablo Picasso'nun bu süre içinde, Türkiye'de de çok adı edilmiştir. Picasso ve onu izleyenler Türk sanat çevrelerinde de saygınlığı olan kişilerdir.

Türk ulusunun dünyada eşine az rastlanır bir mizah duygusuna sahip olduğu hiçbir zaman akıldan çıkarılmamalıdır.

scanfan

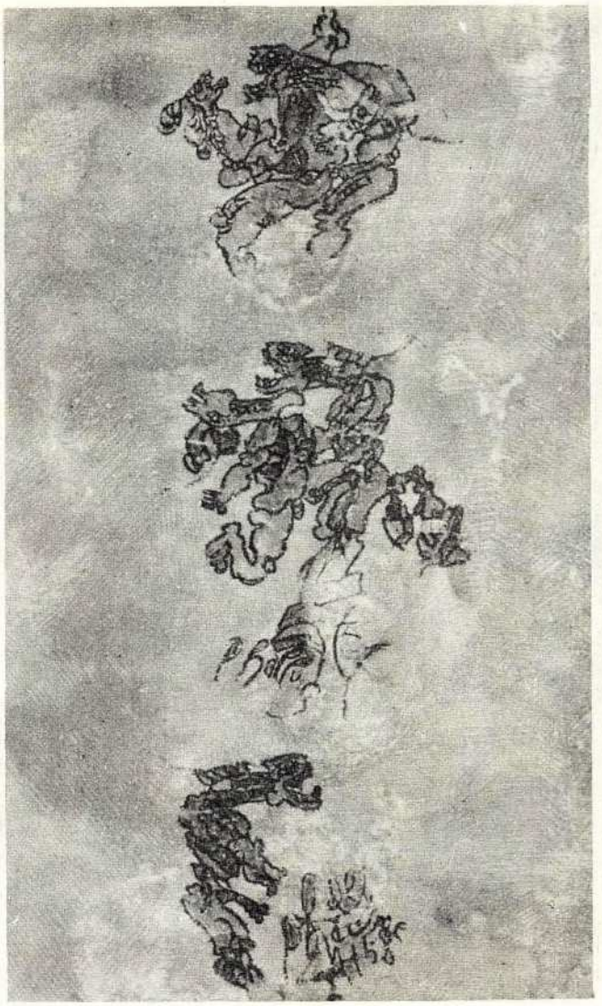

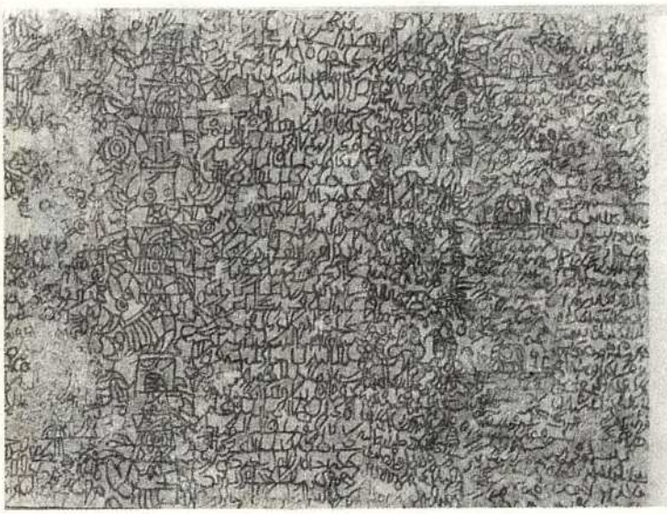

26. CUMHURİYET DÖNEMİNDE SANATÇILARIN PARİS VE BATI TUTKUSU

20. yüzyılın başından, hatta biraz daha öncesinden beri, Paris dünyanın başlıca sanat merkezi olma özelliğini 2. Dünya Savaşı sonralarına değin korumuştur. Yüzyılın başlarında dünyanın dört bir yanından Paris'e göç eden sanatçılar sorunu, modern Avrupa sanatını konu alan yayınlarda özellikle vurgulanır ve Avrupa'da Paris'ten başka Almanya'daki Münih kentinin de diğer bir sanat merkezi oluşturduğu gerçeğine sık sık değinilir.

Osmanlı resmi kurumlarının 19. yüzyıl ortalarında bilinçli bir program olarak uygulamaya koyduğu, sanat eğitimi için Batı'ya öğrenci gönderme politikası, Cumhuriyet çağında da sürdürülmüştür. Özel olanaklarla Avrupa'ya gidenlerin dışında, resmi programa uygun olarak öğrenci gönderme uygulamasında hangi yetenek kriterlerinin göz önüne alınmış olduğu, burada tartışılması gerekmeyen bir sorundur.

Resmi ya da özel olanaklarla Paris'e giden ve bu kentte değerlerini kanıtlama şansı arayan, etkin akımlar içinde yer almak amacında olan Türk sanatçılarının sayıca çoğalması ve yoğun çabalar içine girmeleri son 35 yılın ilginç bir özelliğidir. Giderek devlet parasıyla Paris'e gönderilen bazı sanatçıların bile yurda dönmemekte direnmeleri ayrıca üzerinde durulması gereken ciddi bir sorun oluşturur.

Paris, yaşantısının özgürlüğü ve kültürel etkinliklerinin çok yönlülüğü nedeniyle sanatçılara çekici görünmüştür. Ne var ki Türk ressamların bazı istisnalar dışında Paris ortamında hiç önemsenmedikleri de bir gerçektir.

İstanbul'da 1977 yılında açılan bir sergi yaşamlarını yurt dışında sürdüren sanatçılardan yirmi kadarını bir arada görme fırsatını, İstanbullulara sağladı. Paris'te uzun yıllar yaşayan sanatçılar arasında Hakkı Anlı (1906), Abidin Dino (1913),Selim Turan (1915), Adnan Varınca (1918), Avni Arbaş (1919), Nijat Melih Devrim (1923), Erdal Alantar (1932), Yüksel Arslan (1934),Serkis Zabunyan (1937) gibi adlara genç kuşak sanatçılarından Gürkan Coşkun, Utku Varlık, Hanefi Yeter gibi belli bir düzeye ulaşabilmiş diğer bazıları katılabilir. 1962'den bu yana resim çalışmalarını Amerika'da sürdüren Burhan Doğançay (1929) ise, Wall-painting adı verilen soyut bir resim akımı alanında önemli bir ad olarak karşımıza çıkmaktadır.

Paris'te yaşayan sanatçıların zaman zaman yurda geldiklerini, Türkiye Cumhuriyeti uyruğundan çıkarılan bazılarının, bu hakkı yeniden elde etme uğraşına girdiklerini, Paris deneyimlerini Türkiye'de gösterme olanağını her zaman aradıklarını da belirtmek gereklidir. Türk sanatçıların yurt dışında geçici bazı başarılara karşın oldukça dramatik bir yaşam yükünü omuzlanmış oldukları söylenebilir. Bu dram belki de Paris'te genç yaşta kanser olan ve intihar ettiği söylenen Hâle Âsaf Hanım ile başlamaktadır. Güçlü bir kompozisyon ustası ve portretist olan Hâle Âsaf Hanım Paris yaşamı dramının elbet bir simgesi sayılabilir. Fakat çağdaş Türk resim sanatını, duyarlık yönünde, Paris resmi karşısında üstün bir başarıyla temsil etmişolan sansasyonel isim Fikret Muallâ'dır (1904-1967). Fikret Muallâ Paris'te bir kloşar yaşamı sürdürmüş, son yıllarda Mm. Angles adlı yaşlı bir mesen tarafından korunmuş ve Fransa'nın Reillan kasabasında ölmüştür. Kemikleri daha sonra İstanbul'a getirilmiştir.

Fikret Muallâ zaman zaman tutarlı, zaman zaman savruk kompozisyonlardan oluşan yüzlerce resim ve desen yapmıştır. Renk zenginliği ve çizgi kıvraklığı yönünden ruhsal yapısının kendisine sağladığı az rastlanır bir spontaneitesi vardır.

scanfan

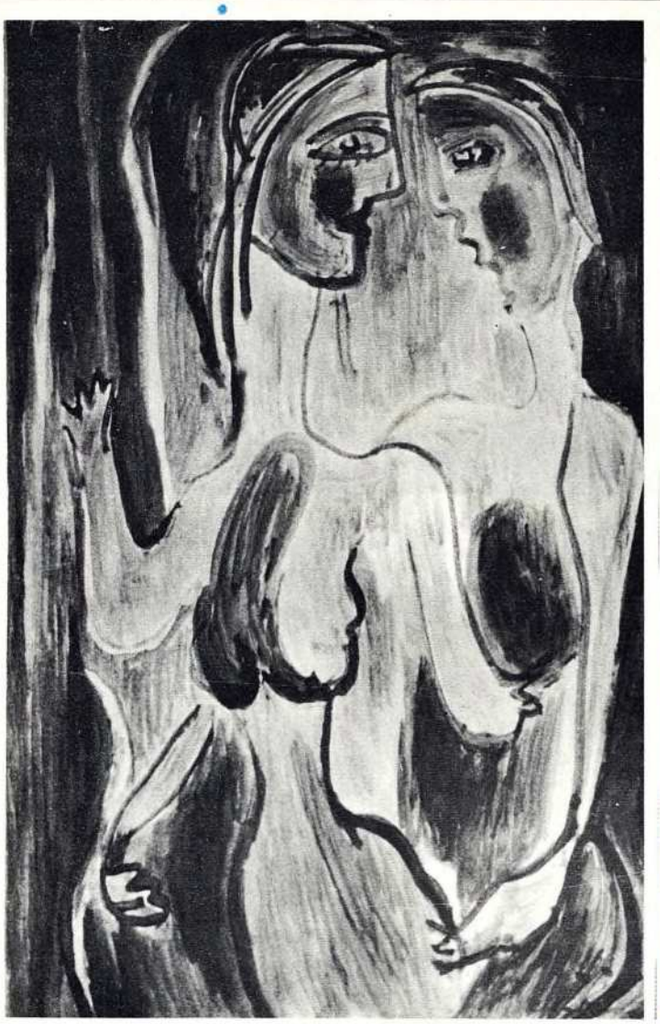

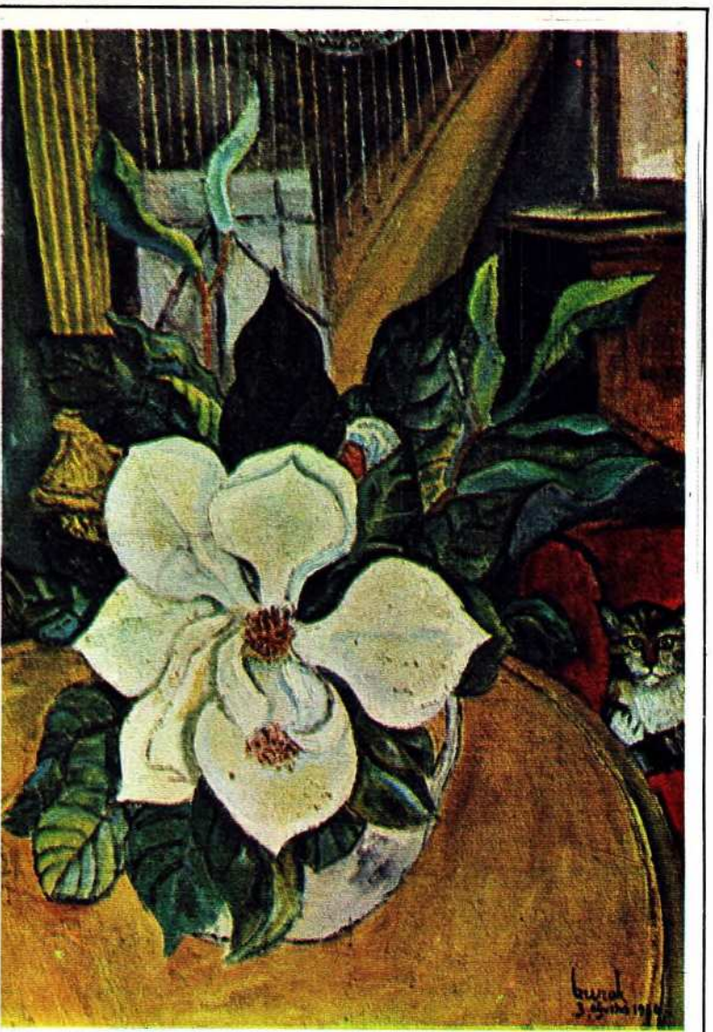

Fikret Muallâ Avrupa resmi karşısında, çıkıp geldiği lokal duyarlığı koruyabilmiş bir istisnadır. Batı'da yaşayan diğer sanatçıların, Yüksel Arslan ve Serkis gibi en ünlüleri dahil, üslup ve duyarlık yönünden, bilinçli çabalarına karşın, pek çok ödün vererek Paris yaşamına katlandıkları bir gerçektir. Paris'te yaşayan sanatçılar arasında istisnai bir yeri olan bir başka sanatçı ise, Türkiye'deki etkin grup çabalarından sonra, Fransa'daki bütün kültür ve sanat çevreleriyle sıkı ilişkiler kuran, Les comtes Turcs gibi kitaplar için giriştiği desen uğraşlarında başarılı bir düzey tutturan, yurt içi ve dışında geniş bir eser sergileme uğraşı veren Abidin Dino'dur.

Yukarıda, 1954 üretim konulu resim yarışması vesilesiyle adı geçen Aliye Berger'in kızkardeşi Prenses Fahr-el Nisa Zeid, uzun yıllar Paris'te yaşamış ve bu olanağı kendisine bir Arap ülkesinin soylularından olan eşinin politik misyonu sağlamıştır. Fahr-el Nisa Zeid ilk eşinden olan ve yaşamını yurt dışında sürdüren ressam Nijad Melih Devrim'in de annesidir. Fahr-el Nisa Zeid'in çağdaş Türk kadın ressamları içinde özgün bir yeri vardır. Büyük boyutlarda gerçekleştirdiği yağlı boya tuvallerinde Türk soyut sanat anlayışına ilgi çekici katkılarda bulunduğu ifade edilebilir.

Türkiye'de kadın ressamların bir eğitim sistemi içine sokulmalarında büyük payı olan Mihri Müşfik Hanım'ın yaşamının bir kısmını Roma'da D'Annunçio villasında geçirmiş olduğunu biliyoruz. Fakat Amerika'ya gidişinden sonraki yaşam serüveni ve ressam etkinliğine devam edip etmediği konusu hâlâ bir sır olarak durmakta ve araştırılıp ortaya çıkarılmayı beklemektedir.

Batı ya da genel anlamıyla yurt dışı etkinlikleri hakkında belirtilmesi gereken bir başka olgu, Paris, Sao Paolo, Venedik gibi bienaller düzenlenen kentlerdeki sergilere Türk sanatçılarının katılagelmiş olduklarıdır. Tahran, İskenderiye, Karaşi gibi Müslüman ülke kentlerindeki sergilere katılmanın yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği ve Balkan ülkelerinde karşılıklı kültür ilişkileri çerçevesinde Türk sanatı sergileri düzenlenegelmektedir. Sanatçıların yurt dışında özel sergi açma girişimleri önemli çabalarından bir başkasıdır. Son yıllarda Almanya'da Türk nüfusunun artışı, bu ülkenin sanat alışverişi bakımından da ayrı bir anlam kazanmasını sağlamıştır. Almanya'nın Stutgart kentinde birkaç yıldan beri Türkler'in yönettiği özel bir sanat galerisi bile vardır. Münih'teki Hoffmanın atölyesi ile başlayan eğitim ilişkileri, 1960'dan sonra Almanya ile sanat ilişkilerinin sıklaştığı yeni bir aşamaya varmıştır. Türkiye'de özellikle 1958-65 yılları arasında, İstanbul'daki Türk - Alman kültür merkezi galerisi Türk Sanatının gelişme çabalarında önemli bir rol oynamıştır. Yabancı kültür misyonlarının sergi ve konferans mekânı katkıları yönünden ayrıcalı bir aşamasını bu oluşturur. Diğer yabancı kültür misyonları, ülkenin başkent ve diğer büyük kentlerinde sergi mekânı sağlamakta daha pasif olan katkılarını sürdürmüşlerdir. Türk sanatının Türkiye dışında sergilerle tanıtılması yolundaki girişimler arasında, üzerinde en çok tartışılan biri, sergilenecek eserlerin seçimi için Fransa'dan ünlü eleştirmen Jacques Lassaigne'in çağrılmasıdır. Bu eleştirmenin seçtiği resimlerle oluşturulan Türk sanatı sergisinin Avrupa'da ilgi uyandırmadığı, bunda seçilen sanatçılar arasına adı sanı bilinmeyen kişilerin karışmasının da bir rolü olduğu için, bu "yabancı seçici" çağrısı, ülkede bir onur sorunu haline gelmiş ve bu girişimde rolü bulunanlar ağır eleştirilere uğramışlardır.

Akademide düzenlenen ve bir kısmı özenli katalog

scanfan

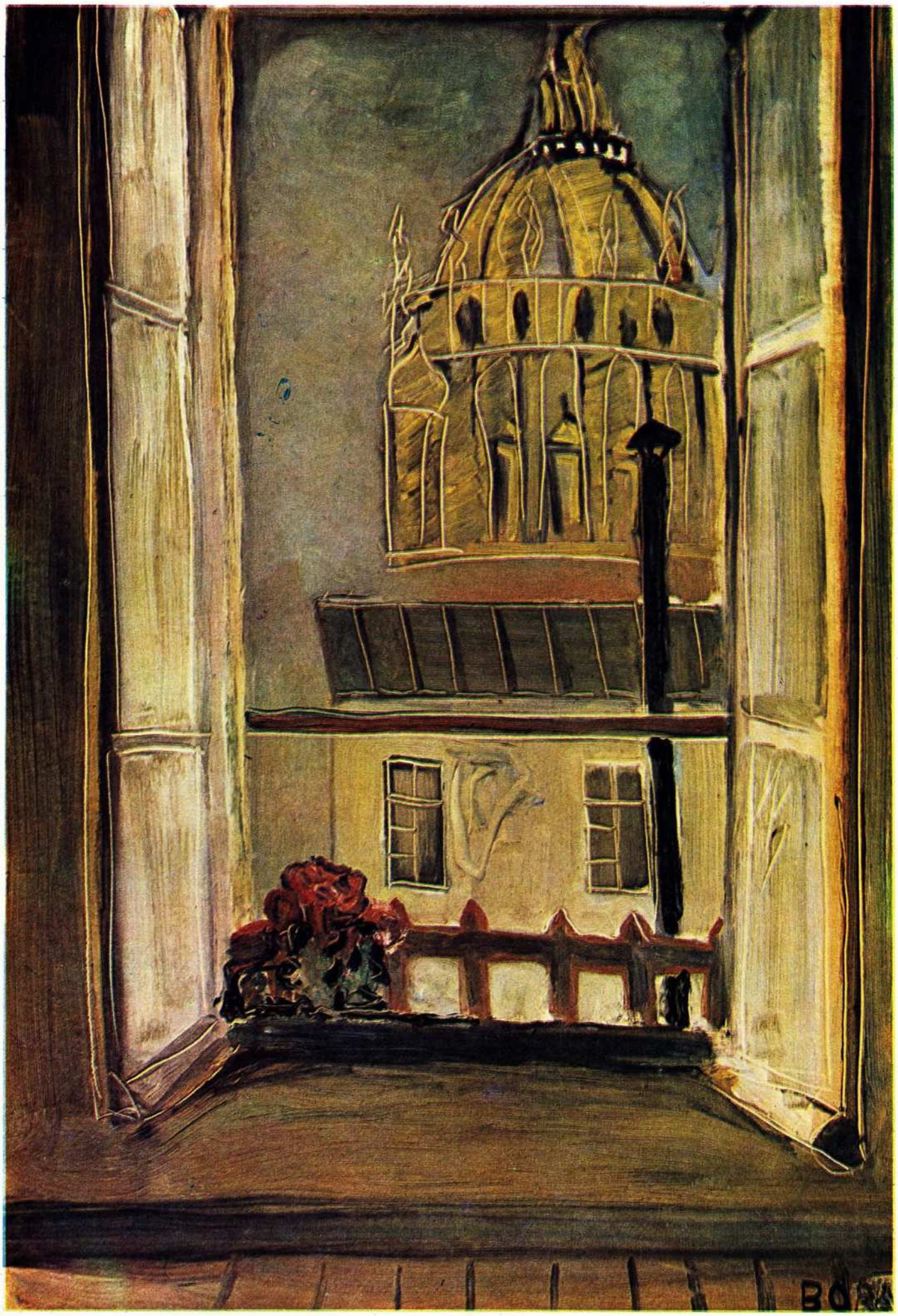

scanfan

scanfan

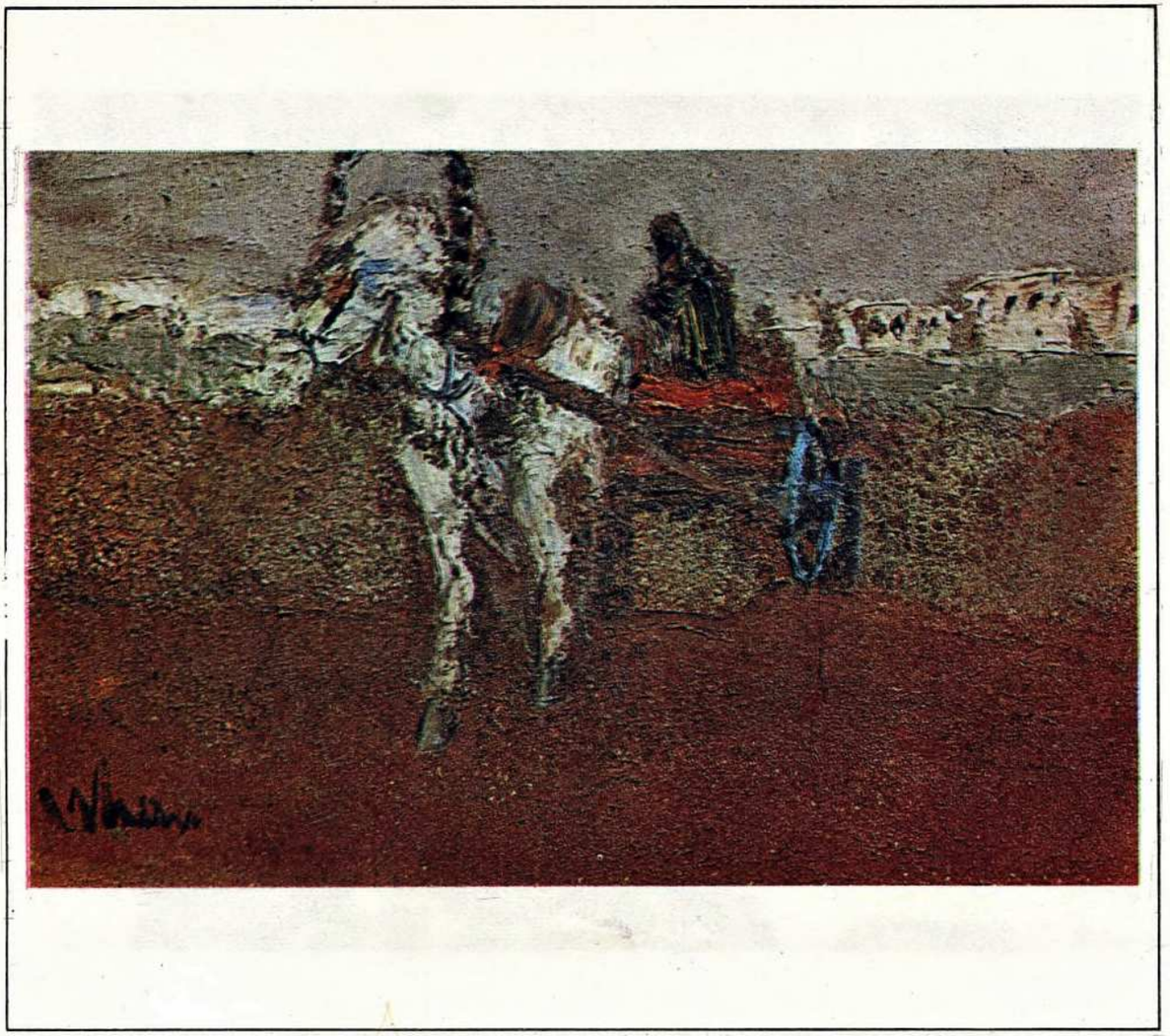

Orhan Peker, At Arabası. *Yan sayfa: Fikret Mualla*,. Kompozisyon.

yayınlarıyla kalıcılığı sağlanan sergilerin özellikle D Grubu sanatçılarına yönelmesi, üzerinde durulması gereken bir başka sorun oluşturur. Sanatçı kuşakları birbiriyle güncel tartışma ve çekişmeleri sürdürmeli, fakat bir kuşağın bir öncekini unutturmaya yönelecek kadar ilgisizliği yoğunlaştırması kesinlikle bağışlanmamalıdır. Atatürk'ün 1937'de kurduğu modern sanat müzesinin yıllar yılı ihmaliyle, bizzat Atatürk'ün genç kuşaklara yeterli duyarlık ve azimle iletilmediği yüksek öğretim düzeyinin genel sorunları arasında bir paralellik bulunduğunu da hatırlatmak gereklidir.

27. TÜRK RESİM SANATINDA YENİ FİGÜRATİF ARAŞTIRMALAR VE BAZI SOYUTLAYICI EĞİLİMLERİN SÜREKLİLİK KAZANMASI

Ülkemizde figüratif resmin pek özgün bir temsilcisi olan Cihat Burak (1915) 1960 öncesi ve sonrasında belli bir süre Paris'te yaşadıktan ve orada bir Utrillo ödülü kazandıktan sonra, İstanbul ve Ankara sergilerinde dikkat çekici kişiliğiyle ortaya çıkmıştır. 1950'li yıllarda Türk sanatçılarının bir kısmı soyut sanat akımlarıyla yoğun ilişkiler kurmaya çalışırken, bir kısmı da bu akımların etkisi altında, fakat figüratif eğilimlerden fazla ödün vermeyen bir araştırma içine girmişlerdir. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde güçlü bir atölye ruhu yaratabilen Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun öğrencileri **"Onlar"** adı altında bir grup oluşturarak sergiler düzenlemeye başladılar. Fakat bu gruplaşma sürekli olamamış, "Onlar" Grubu dağılarak sanatçılar özel sergi etkinliklerine girmişlerdir. Bu gruptan başta Orhan Peker (1928-1978) ve Nedim Günsür (1924) olmak üzere Turan Erol (1927), Nevin Çokay, Mehmet Pesen (1923), Mustafa Esirkuş (1921) Leyla Gamsız, etkinlik yönünden sürekli oldular. Bu sanatçılardan, hocaları B.Rahmi'den yansıyan bir folklor ilgisi vardı, fakat sürekli bir gelişme temposu içine girenler, bu ilgiyi çok farklı ve yeni yorum hedeflerine ulaştıran bir figüratif etkinlik sağlayabildiler.

1960'dan sonra soyut non-figüratif (hatta bir çeşit action-Painting) çalışmalarına, figüratif bir yön veren pek çok sanatçı vardır. Bu konuyu irdelemeden önce, figüratif resim alanında kararlı bir seçimle, iri figürlerden oluşan büyük boyutlu kompozisyonlarıyla dikkati çeken bir sanatçının Neşet Günal (1924) olduğunu belirtmeliyiz. Neşet Günal, Paris'teki uzmanlık eğitimi aşamasında Fernand Légèr'nin öğrencisi olmuş, başlangıçta bu ustanın etkilerini yansıtan allegorik nitelikte kompozisyonlar meydana getirmiş, giderek içinden geldiği Orta Anadolu köy yaşamının izlenimlerinde karar kılmıştır. Her biri birer fresko tadı veren güçlü resimleriyle Neşet Günal'ın genç sanatçıların figür eğilimlerine de yön veren etkili bir usta olduğu ifade edilebilir.

Türk figür resminin bu gelişim serüveni içinde köy ve kent gerçekleri özgün temalarla çarpıcı ifade biçimlerine kavuşturulmuştur. Çağdaş Türk figür ressamlığında köy ve kent temalarının birbirine karşıt eğilimler oluşturduğu söylenemez. Çünkü Neşet Günal'ın dışında birçok ressam kırsal ya da kentsel temalara zaman zaman ilgi göstermişlerdir. Eğitim formasyonu mimarlık olan Cihat Burak gibi Cumhuriyet döneminin medarı iftiharı olan bir resim ustasındaysa, bazen gözlemci, bazen düşsel yaklaşımlar içinde kent temaları, kent hayalleri sorunlarından uzaklaşılmamıştır.

Cihat Burak, resminin düşsel dekoratif zenginliği yönünden 20.yüzyıl dünya naif sanatçıları arasındaki yerini de almaktadır. Biz bu sanatçının gerçekten bir naif olup

scanfan

Turan Erol, Manzara.

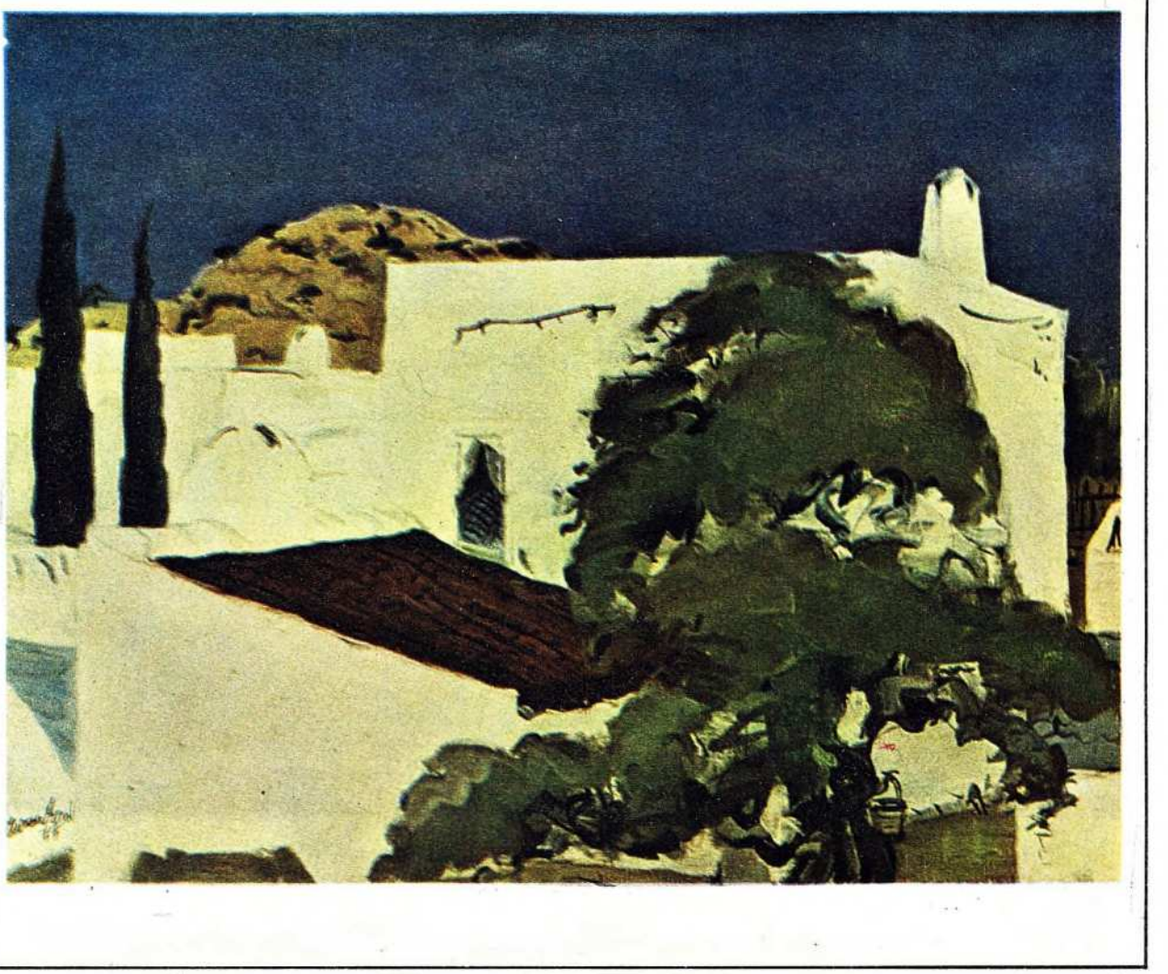

olmadığı sorusuna yanıt aramıyoruz. Fakat Türkiye'de naif türde, bir çeşit halk ressamlığı sorunu öteden beri tartışılır. Naif diye nitelenen sanatçılar arasında memur emekliliğinden sonra resme başlayan ve hayli yankılar uyandıran İhsan Cemal Karaburçak (1897-1970) kendine özgü bir renk uyumunu değişik, alçak gönüllü kompozisyonlarında ısrarla uygulamış bir üslupçudur. Naif olarak nitelenen diğer sanatçılar, formasyonu sanat tarihi eğitimi olan, ancak resim tekniğini babası ressam Turgut Zaim'den öğrenen Oya Katoğlu (1940), Kütahya'nın bir köyünden çıkan Hüseyin Yüce (1928), Anadolu'da çok sayıda sergi etkinliği ve naif sanat konusunda yazılarıyla bilinen Fahir Aksoy (1917)'dur. Bu sanatçılar arasında, babasının izinde eski minyatür düzenlerindeki mekân ve istifleme ilkelerinden yararlanan Oya Katoğlu sevimli olarak nitelendirilebilecek eserler meydana getirmiştir. Hüseyin Yüce, figürsüz köy peysajlarına, özellikle ön plana koyduğu garip ağaç motifleriyle belli bir anlam derinliği kazandırır. Fakat sanat yaşamlarını ve etkinliklerini Ankara'da sürdüren bu sanatçılar arasında resminin dramatik ve düşsel yanı en zengin olan sanatçı İhsan Cemal Karaburçak'tır.

1960-80 yılları arasında yeni figüratif araştırmalar çoğalmıştır. Bu yönde çalışan sanatçılar arasında Avrupa'nın expressionist akımlarına mensup sanatçılarından etkiler kazanmış olanlar vardır. Oscar Kokoshka'dan etkilenen Orhan Peker bunlardan biridir. Fakat doğruca Orhan Peker, Yüksel Arslan, Cihat Burak gibi sanatçıların, ondan daha etkili katkılarıyla, gençlerin yeni figür eğilimlerine yön verenler arasında olduğu ifade edilebilir. Üslup gelişmesi içinde geniş mekân tasarımları içine küçük figürler sığdırarak ilginç, çekici kompozisyonlar meydana getiren Nedim Günsür'ün de kendilerine naif etkinlik yolları arayan sanatçıları yönlendirici olduğu ifade edilebilir.

Türk resminin figüratif alanda yeniden güçlenmesine çalışan sanatçılar, dünya resminde ilgi çekici bir yeri olan İngiliz ressam Bacon'ın etkileriyle de hesaplaşmaya girmişlerdir. Bu hesaplaşma olgusu kuşkusuz Bacon'la sınırlı değildir, çünkü Türk ressamlar, geniş bir etki yelpazesi karşısında özümseyen, etkileri yeni bir Türk sanat sentezi haline dönüştüren doğal haklarını sınamaktadırlar. Sentez kavramı Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve kültürel planda geleneksel problematikleri yönünden oldukça karmaşıktır. Fakat çağdaş uygarlık düzeyine geçilen süreç içinde bu kavramın yeni bir aydınlığa kavuşacağından da kuşku duyulamaz.

Neşet Günal'ın yanı sıra Akademi öğretim kadrosu içinde ön planda yeri olan diğer yeni sanatçı hocalar (D Grubu'ndan, hocaları izleyenler) figüratif yenilenme eğilimleri yönünde, her biri kendilerine özgü etkinlikler içine girmişlerdir. Bu sanatçılar arasında, büyük, geniş ve serbest figür kompozisyonlarını goblen halı tekniğinde dokuyarak bazı mekân çevrelerine özgün bir katkıda bulunan Özdemir Altan, (1931) resimlerinde endüstriyel metalik parıltıları görsel bir çarpıcılık içinde başarıyla gerçekleştirmiş bir sanatçıdır. Özdemir Altan'ın resminde bu metalik figür kompozisyonları yönünde ulaştığı müzikal fantezi, Dinçer Erimez (1932)' in natürmort, enteriyor ve figüratif grup kompozisyonlarında farklı bir görsel fantezi halinde karşımıza çıkar. Özdemir Altan lekeci (taşist) espride soyut resim aşamalarından geçtiği halde, Dinçer Erimez'in figüratif eğilimlerinden caymadığı ve zaman zaman, geleneksel dekoratif kompozisyonlardan yararlandığı da görülür. Akademinin D Grubu üyeleri ve diğerlerini izleyen yeni atölye hocası kuşağı, gelenek sorununa eskilerden daha duyarlı bir biçimde yaklaşabilmişlerdir. Bu hoca grubu içinde yer alan Devrim

scanfan

Sol üst: Şükriye Dikmen, Portre. Sol alt: Leyla Gamsız, Figür. Sağ üst: Ömer Uluç, Yatan Figür. Sağ alt: Özdemir Altan, Kompozisyon.

Erbil (1937), eski minyatür peysajlarından yararlanmak ve giderek kompozisyonlarında ritmik hareket sorununu çözmek yolunda çaba harcamıştır. Stilize, kuşbakışı peysaj çözümlemeleri yolunda bu sanatçıya gravür alanında etkinliği olan Gündüz Gölönü (1937)de katılabilir.

Türkiye'de gravür (özgün baskı) alanında etkinliği olan sanatçıların bir bölümü İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde, bir bölümü İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda ve bir bölümü de Ankara ve İzmir'deki eğitim enstitülerinde toplanmışlardır. 1980 yılında Özgün Baskı İstanbul sanatçıları (ÖBİS) grubunu oluşturan üyeler, tekniğin resim sanatının yaygınlaşmasına olanak verdiği koşulları da gözönüne alan çalışmalarında süreklidirler. Aralarında özellikle özgün baskı (gravür) dalında çalışanlar olduğu gibi tuval ressamlığında da başarılı gençler bulunmaktadır. Özgün baskı alanında uzmanlaşan sanatçılar Fethi Kayaalp (1923), Mustafa Aslıer (1926), Mustafa Plevneli (1940), Mürşide İçmeli, Ergin İnan (1943), İsmail Türemen (1942)'dir. Özgün baskı işinin yanı sıra yağlı boya tuval ressamlığında da dikkat çekenler Alaaddin Aksoy (1942) ve ÖzerKabaş (1934)'tır.

Türkiye, çağdaş teknoloji ve buna ilişkin kavramların benimsendiği oranda sanat alanlarında basit kolaj denemelerinden karmaşık mekanik uygulamalara kadar, yeni tekniklerin de gündeme getirildiği bir ülkedir. Sanatın müzeler ve diğer kapalı mekân sınırları dışına taşarak kentsel, hatta kırsal çevrelere açılması öngörülen ve uygulanan çağdaş sorunlarına karşı, Türk sanatçı, bilgin ve diğer aydın kesimleri de alabildiğine duyarlıdırlar. Ne var ki bu eğilimler her şeyden önce ancak sanayi ve kentleşme dinamiklerinin çağdaş evrensel hızına ayak uydurulabilen koşullarda somut örneklerini verebilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Büyük Mustafa Kemal Atatürk, kavranmasında zaman zaman güçlük çekilen devrimci ilkelerinin temeline çağdaş uygarlık düzeyi kavramını yerleştirmiştir. Kabul edilmelidir ki böyle bir kavram, herhangi bir ideolojik doktrinin benimsetmeyi amaç edindiği tüm ilkelerinin üstünde ve ilerisindedir. Öte yandan engin kapsamı itibarıyla, son derece gerçekçi ve ülke koşullarının bilincinde olunarak, yeniden oluşturulacak her kavram ve her kurumun bu ilke temeli üzerinde inşasını öngören sağlam bir inancın belirtisidir.

Türk resim sanatı alanında figüratif ve somut kompozisyon araştırmaları 1980'den bu yana bir yanıyla ortak, diğer yanıyla karşıt yol ve yöntemler izlemişlerdir Soyutlayıcı sanat eğilimlerinden daha önce de söz edilen Adnan Çoker önce inşacı, sonra serbest ve action painting'e dönük, daha sonraları ise geometrik kristalize biçim unsurlarını kompoze eden bir gelişim göstermiştir. Eğitim formasyonu mühendislik olan Ömer Uluç (1931) soyut resim alanında özgün çabaları olan bir başka sanatçıdır. Ömer Uluç önce serbest biçimlerin horizantal hareket sistemine bağlı oldukları bir yöntem denemiş, daha sonraları düz bir fon üzerinde figürleşmeye dönük görünen bir arma motifi kendi damgası denebilecek kadar özgün ve benzersiz bir biçim öğesi olarak çeşitli kompozisyonlarda uygulamıştır. Ömer Uluç'un gelişmesi arma motifin tümüyle figüratif bir özellik kazanması yolunda olmuştur.

Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde özel bir eğitici etkinliği olan Adnan Çoker, Zeki Kocamemi'den sonra Fransa'da A. Lhote ve Goetz atölyelerinde çalışmıştır. Adnan Çoker'in A. Lhote'la bağıntısı D Grubu üyelerinden farklı, tümüyle bir gözlemcilik niteliğindedir. 1962, 1963 yıllarında öğrencilerin Adnan Çoker'in önerisiyle zaman zaman klasik Batı müziği

scanfan

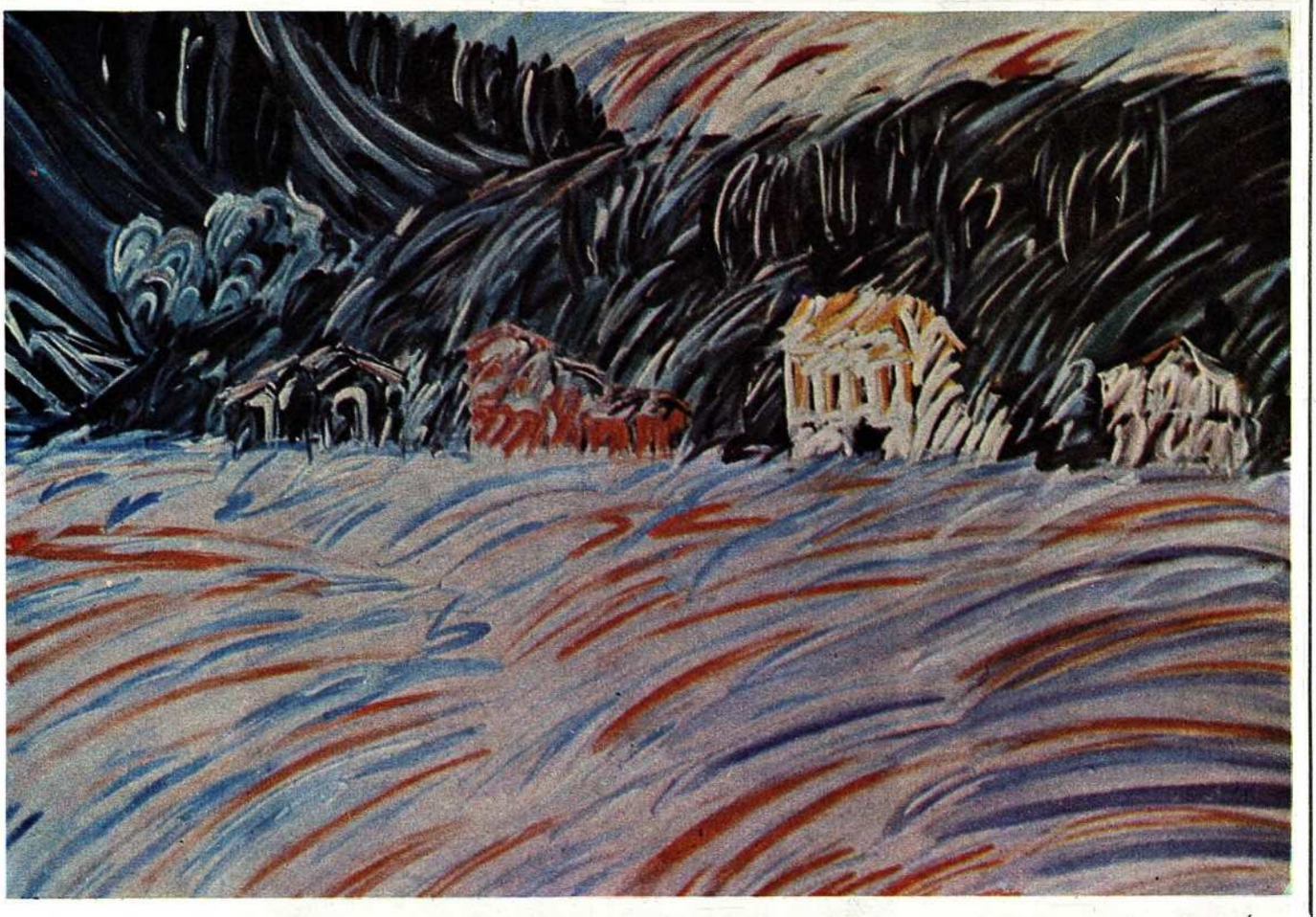

dinletilerek resim yapmaları Türk Çağdaş Sanat Eğitimi tarihinin ilgi çekici olayları arasındadır. Resim eğitimine bu türden bir dinamizmin sokulması, sanatçıda biçim yaratıcı eylemin temel unsuru olan bir hareket duyarlığını ortaya çıkarmayı amaçlar. Ne var ki dinletilen müzik ne tür olursa olsun uyarılan hareket duyarlığı, yerel biçimlendirme iradesinin çerçevesi içinde işlerliğini korumak zorundadır. Nitekim Adnan Çoker kendi sanat gelişimi üzerinde geometrik biçim düzenlemeleri ve renk derecelenmeleri elde etmenin sırlarını Anadolu Selçukluları'nın mimari ve geometrik tezyini kaynak verilerinde bulmuştur. Böylece soyutlamada inşa, spontaneite ve zihnin buluşmasını sağlamak mümkün olabilmiştir.

Soyut resim çalışmaları ile dikkat çeken diğer bazı sanatçılar Şadan Bezeyiş (1926), Hasan Kavruk (1919), Adnan Turani (1925) gibi ressamlardır. Daha 1954 yılında non-figüratif resimlerden oluşan bir sergi düzenleme cesaretini gösteren Cemal Bingöl'ün (1912) bu alanda sürekli bir saygınlığı olduğunu belirtmekte yarar vardır. DGS Akademisi resim eğitim kadrosunda görev yapan Reşat Atalık'ın (1927) bu alanda belli bir tutarlılığı sürdürdüğü görülür.

Şadan Bezeyiş ve Hasan Kavruk'un soyut çalışmalarında saklı duran figür ve peysaj eğilimleri, giderek belirginleşmiştir. Oldukça yaşlı sanatçıların 1960'lardan sonra, soyut resim çalışmalarında eski Türk kaligrafi geleneklerini canlandıran eserleri üzerinde ayrıca durulmaya değer. Abidin Elderoğlu (1901-1974) bu yönde başarılı bir ressamdır. Soyut kompozisyonlarında eski kaligrafik unsurları andıran biçimler kıvrak bir hareket ritmiyle özgün motiflere dönüşürler.

Ülkemizde bir yandan yeni figüratif eğilimler, öte yandan çağdaş resim soyutlamalarının öngördüğü sanat programlarını sürekli kılma çabaları vardır. Cihat Burak, Neşet Günal, Nedim Günsür, Orhan Peker, Yüksel Arslan, Özdemir Altan, Dinçer Erimez gibi figüratif alana yönelmiş sanatçılarla Adnan Çoker, Sabri Berkel, Ömer Uluç, Ferruh Başağa, Şadan Bezeyiş Sarkis Zabunyan, Devrim Erbil, Reşat Atalık vb. gibi soyut alanda söz sahibi olan sanatçılar temelde, birbirine zıt ya da karşıt eğilimler içinde değildirler. Türk resim sanatında 1960'dan bu yana üslup eğilimlerinin, bireysel özgünlük yollarını araştıran çok yönlü çabaları yansıtması, Türk resminin ferah ve geniş bir nefes olanağına kavuştuğunun işaretidir. 1965'den sonra aralarında genç yaşta ölen Altan Gürman'ın (1938-1975) da bulunduğu genç ressamların değişik ve sürekli çabalar içine girdiğini görürüz. Akademi eğitim kadrosu içinde yer alan Neşe Erdok (1940) çok etkili, gizemli ve duyarlı bir figür anlayışına sahiptir. Nur Koçak (1940) hiperrealist figüratif akımın iddialı bir temsilcisidir. Yalın bir figüratif soyutlama ile ve resim "alanı" içine değişik türde (dikenli tel, deri vb. gibi) malzeme sokarak ilgi çekici ifade boyutları araştıran Altan Gürman, resim sorunlarına her türlü yaklaşım içinde çözüm aramaya ilişkin çağdaş ilkelerin bir temsilcisiydi. Tuval ve yağlı boyada karar kılmakla yetenmeyen yeni resim çabalarının bir öncüsü olarak etkinlik gösteriyor ve Akademide sanat eğitiminin bir "basic design" aşamasından geçmesi gereğini ortaya atarak bir başka çağdaş sorun üzerinde dikkatleri yoğunlaştırmak istiyordu.

Yeni figüratif gelişmeler içinde, sorunlara entellektüel açıdan çözüm araştıran bir başkası Balkan Naci İslimyeli'dir (1947). Bu sanatçının yanı sıra Burhan Uygur (1940)'un çevrede yankı uyandıran ve aşırı duyarlı, hatta yer yer yeterince ayık ve sağlıklı görünmeyen, fakat üslup özellikleri belirgin olan, figüratif ilişkileri duyarlıkla kompoze edebilen

scanfan

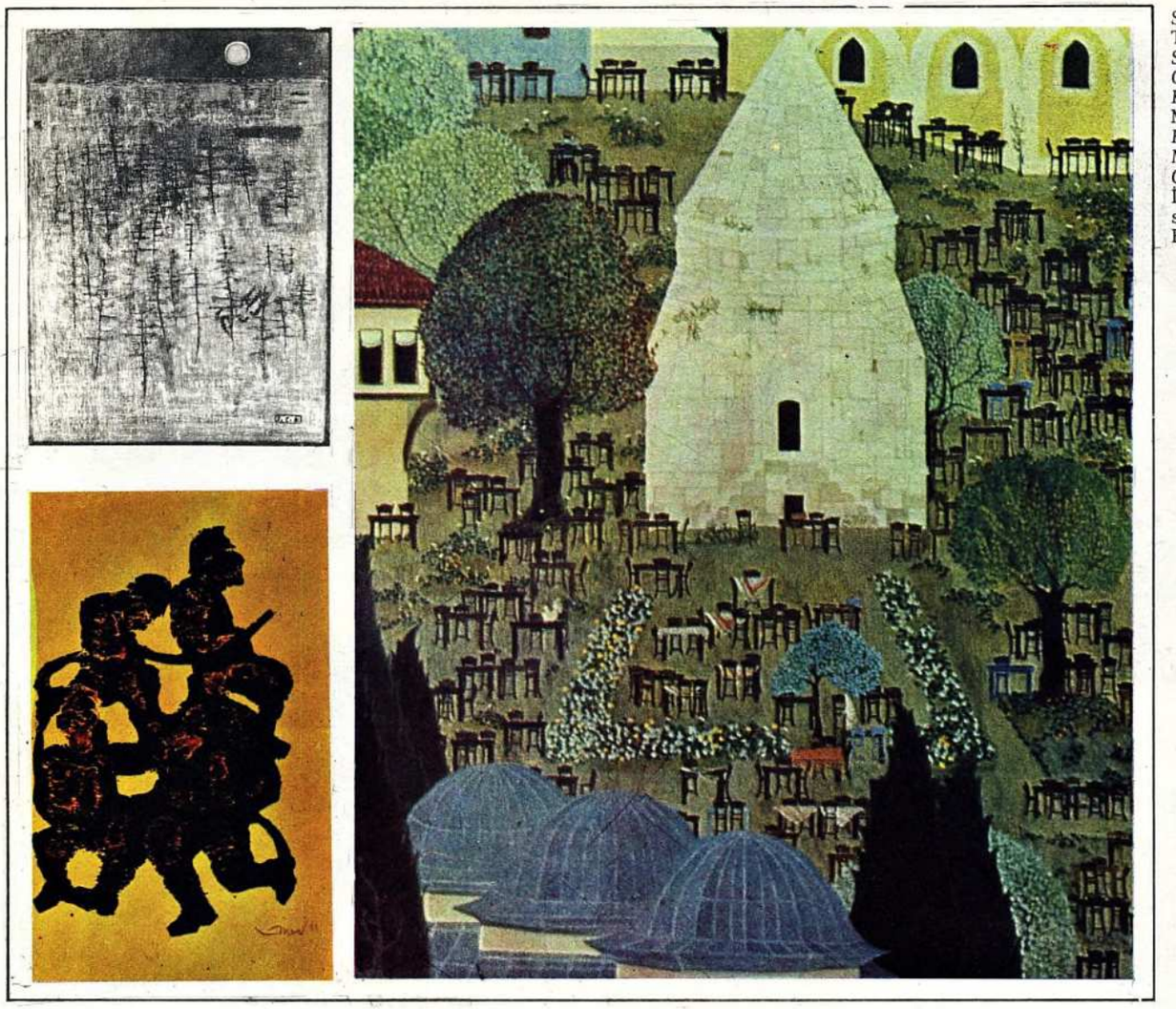

Sağ: Oya Katoğlu, Türbeli Manzara. Sol üst: İhsan Cemal Karaburçak, Manzara. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Sol alt: Orhan Peker, İtfaiyeciler. Yan sayfa: Ömer Uluç, Boğazda Yalılar.

yönelişi farklı bir araştırıcı eğilimin temsilcisi sayılabilir. Nurettin Ergüven (1905-1979), Ayetullah Sümer (1905-1979), Şefik Bursalı (1905), Ziya Keseroğlu (1906-1974), Şükriye Dikmen (1918), Mustafa Ayataç (1925), Kayıhan Keskinok (1923), Süleyman Velioğlu (1930) gibi figüratif yolda direnen çok sayıda sanatçı soyut resim alanında eserler oluşturmaya çalışan diğer bir sanatçı topluluğuyla hemen hemen eşit düzeyde niteliksel değerleri paylaşırlar.

Öte yanda figüratif ve soyut araştırmalar alanında daha ileri düzeyde bir nitelik araştırmasının sürekli temsilcileri bu süre içinde etkinlik yollarını araştıragelmişlerdir. Daha önce de sözü edilen Alaaddin Aksoy (1942), Mehmet Güleryüz (1938), Duran Karaca (1934), Aydın Ayan (1947), İbrahim Örs (1946), Coşkun Gürkan (1941), Utku Varlık (1942), Zekâi Ormancı (1949), Cihat Aral (1943), Erol Kınalı (1944), Mustafa Ata (1945) belli niteliksel değerlendirme kriterleri içinde bazı seçkin yerler alabilen figüratif eğilimli sanatçılardır. Ancak figüratif eğilimlerin bu güçlenme çabaları karşısında Conceptualist sanat eğilimlerini bile ülkede temsil etme çabası içinde bulunan bir başka niteliksel düzey daha söz konusudur. Şükrü Aysan (1945), Tamer Akakıncı (1942) gibi genç sanatçılar da ısrarla soyut sanat çabalarını sürdürmektedirler.

Farklı düzey kategorileri belirlenerek, ana eğilimleri yönünde adları sıralanan ve daha fazlası sıralanabilecek olan sanatçıların büyük çoğunluğunu gençler oluşturmakta ve ülkemizde, uygarlık ve kültürleşme yoluna kanalize edilmesi zorunlu olan büyük sayıda genç insan potansiyeline dikkat çekilme amacı güdülmektedir. Yarının büyük ustaları, doğum tarihleri 1940'lardan bu yana olanlardır ve onların tümü, ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine geçişi yolunda, kendilerinden sonra gelecek sanatçı kuşaklarını, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ileri hedef ve amaçları doğrultusunda yetiştirmek göreviyle yükümlüdürler.

28. TÜRKİYE'DE HEYKEL SANATININ ERİŞTİĞİ YENİ AŞAMALAR

Akademide bir reform yapma çabalarının sonucunda Türkiye'ye gelerek, heykel atölyesinin şefliğini üstlenen R. Belling'in 1950 başlarında bu kurumla ilişkilerinin gevşemesi, Hâdi Bara ile Zührü Müridoğlu'nun eğitici etkinliklerini artırmalarını gerektirmiştir. 1950'den sonra Akademi heykel atölyesinden mezun olanlar bir usta hoca olarak Hâdi Bara'nın etkilerini taşır ve onun dinamik, güçlü, kunt hacim anlayışına bağlılıklarını sürdürürler. 48 yaşında iken bir kaza sonucu ölen Kuzgun Acar (1928-1976) bu atölyeden yetişen önemli bir sanatçıdır. Kuzgun Acar, ağaç, maden, tel örgü gibi malzemeleri kullanarak heykel soyutlaması alanındaki değerini kanıtlamıştır. Bu sanatçının 1961 Paris gençler bienali heykel dalında 1. ödülü alması bir raslantı değildir. Kuzgun Acar etkin heykelci ustalığına karşın sonraları, Akademi eğitim kadrosu içinde yer almamış, yaşamını bazı modern mimari yapılara uygulanan rölyef çalışmaları ve modern Türk tiyatro etkinliklerinde öncü nitelikte truplar için yaptığı masklarla sürdürmüştür.

Kuzgun Acar'ın yanı sıra figüratif heykel alanında büyük bir hüner sahibi olan Gürdal Duyar (1935), güçlü deseninin de ortaya koyduğu sanat gücünü, büst alanında yoğunlaştırmıştır. Gürdal Duyar'ın Uşak, İskenderun ve Ankara Maden Tetkik ve Araştırma (MTA) Enstitüsü için yaptığı Atatürk anıtları,Türk sanatçılarının anıt etkinliklerinde ulaşılan yeni bir aşamanın da örnekleridir.

Bu kuşak sanatçıları arasında Füsun Onur (1937) heykel uzmanlık eğitimini ABD'de tamamladıktan sonra 1967'de

scanfan

yurda dönerek, bu ülkedeki deneyimlerini soyut heykel çalışmaları halinde ortaya koydu. Füsun Onur'un heykelleri modern sanat akımlarının teknolojik gelişmelerle ilintisini araştıran statik çalışmalardır ve bu işlerde Amerikan Pop Sanatından Copceptual ve minimal sanata kadar etkilenmeler görülen ilginç değerlerle karşılaşılabilir.

Anıt çalışmalarında diğerlerindendaha çok sayıda çabaları görülen Tamer Başoğlu (1938), küçük heykel işlerinde ağaç kütlesini maden kakma ya da kaplama katkılarla zenginleştiren soyut stilizasyonlara yönelmiştir. Bu tür heykellerinde Zühtü Müridoğlu'nun bazı heykel çalışmalarından esinlenme ve etki izleri görülebilir.Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesi kampüsünde beton malzemeyle gerçekleştirilen anıtı, serbestçe yukarı taşan üst biçim oluşumlarını, arşitekonik dengeli kaidesiyle taşıyan soyut bir simge niteliğindedir (1966). Tamer Başoğlu İzmir Karşıyaka'daki Atatürk ve Kadın Hakları Anıtı'nda da kendi üslup çizgisini doğrulayan simgesel bir biçim olgusunu gerçekleştirmeye çalışmıştır. Diğer figüratif anıtları klasik bir çerçevenin pek dışına çıkmış sayılmazlar.

Türk heykel sanatçıları arasında oldukça özgün bir yeri olan Ali Teoman Germaner (1934) ise, aynı kuşaktan diğer sanatçıların da birlikte eğitim yöntemini izledikleri Belling'den sonra Zühtü Müridoğlu'nun öğrencisi olmuştur. Bir yandan özgün-baskı alanında da çalışan Ali Teoman Germaner, heykelde en yalın soyut biçimlendirme çabalarıyla bazen mermer kütlelerini bile işlemiş, öte yandan fantastik figüratif nitelikte (Dragon, anka kuşu, dev vb. gibi) çalışmalarında pişmiştoprak, ağaç ve bakır döğme ile kabartma tekniklerini uygulamıştır. Asıl eğilimini fantastik figürlere bağlı tutan Ali Teoman Germaner'in bazı mimari yapılara uygulanan rölyef çalışmaları dışında, çok sayıda sergi etkinlikleri olmuştur. Sanatçının çalışmaları dışında, çok sayıda sergi etkinlikleri olmuştur. Sanatçının Fatih Sultan Mehmed Anıtı için açılan yarışmada da 1. ödülü kazandığını görüyoruz (1972). Tamer Başoğlu 1979'da Şadi Çalık'ın ölümünden sonra Akademi heykel atölyelerinin Hüseyin Gezer ile birlikte iki baş hocasından biridir. Ali Teoman Germaner ise Akademinin Temel Sanat eğitimi biriminde görevlidir.

Hüseyin Gezer ve Şadi Çalık'ın heykel eğitiminde gösterdikleri çabalar sonucunda genç heykelciler giderek artan bir etkinlik temposu içine girmişlerdir. Mehmet Aksoy (1939) gençler arasında figüratif alana yeni bir boyut sağlamak amacındadır. Ferit Özşen (1943), Metin Haseki (1943), maden ve taş malzeme ile, ilgili çekici soyut işler ortaya koymaktadırlar. Koray Ariş (1944) kösele malzemesi ile figüratif çalışmalar yapmakta, gençler arasında Hayri Karay ağaç malzemeyi değerlendiren soyut işlere yönelmektedir. Anıt alanında faaliyeti olan diğer sanatçılar arasında Afyonkarahisar 'Atatürk Kocatepe'de ' Anıtını gerçekleştiren Namık Denizhan (1937), İstanbul'da Bayezid Meydanı'ndaki Turan Emeksiz Anıtını yapan Semahat Acuner (1927), Beyşehir Atatürk Anıtının sanatçısı Muzaffer Ertoran (1922) bazı büst çalışmaları dikkati çeken Nermin Faruki (1914) ve Zerrin Bölükbaşı (1922)'nin sözü edilebilir.

Eğitim formasyonları seramik olan (Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu) fakat daha çok heykel alanında çalışan sanatçılar Tankut Öktem (1941) ve Halûk Tezonar (1942)'dır. Halûk Tezonar Yalova'da Atatürk Anıtı, Polatlı'da Sakarya Şehitleri Anıtı ile bu alandaki çabalara katılmış, Tankut Öktem Kıbrıs Magosa'da bir Atatürk Anıtı gerçekleştirmiştir.

scanfan

Üst: Mehmet Pesen, Yurt Yöreleri. *Sol orta: Abidin Enderoğlu,* Soyut. *Sağ alt: Sabri Berkel,* Soyut. *Yan sayfa: Hüseyin Yüce,* Köy Manzarası.

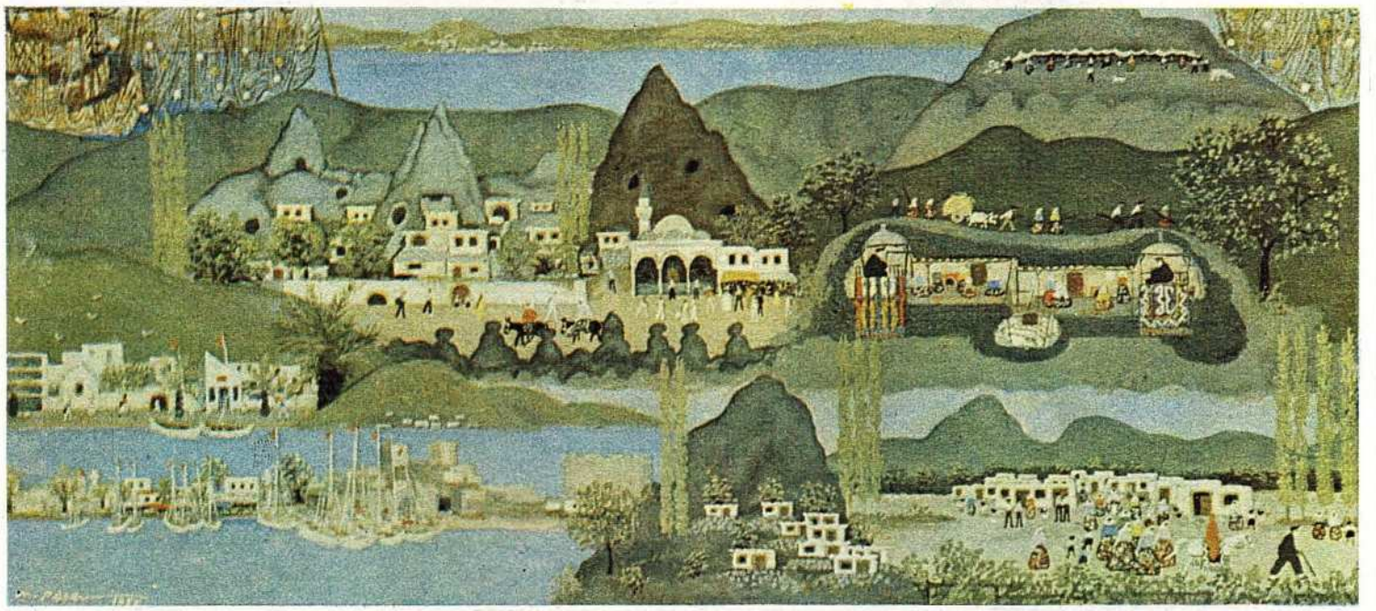

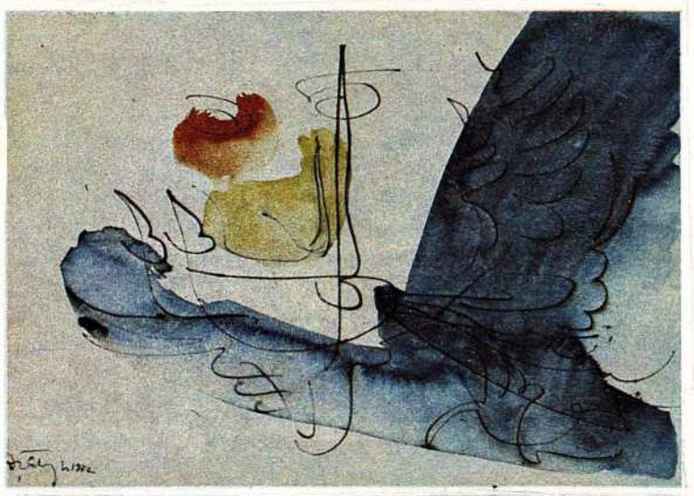

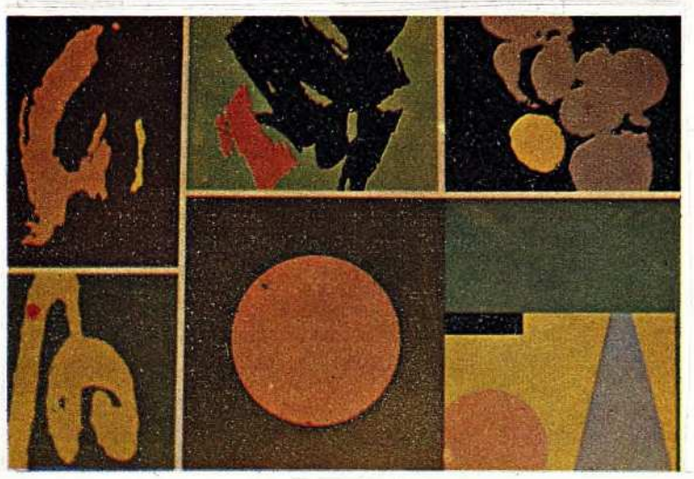

scanfan

Sol üst: Burhan Doğançay, Soyut. *Sol orta: Ibrahim Örs*, Kravatlar, *Sol alt: Balkan Naçi İslimyeli*, Simetrik Figür. *Sağ üst: Adnan Çoker*, Soyut. *Sağ orta: Şükrü Aysan*, Kavramsal Kompozisyon. *Sağ alt: Alaaddin Aksoy*, Grup Kompozisyonu.

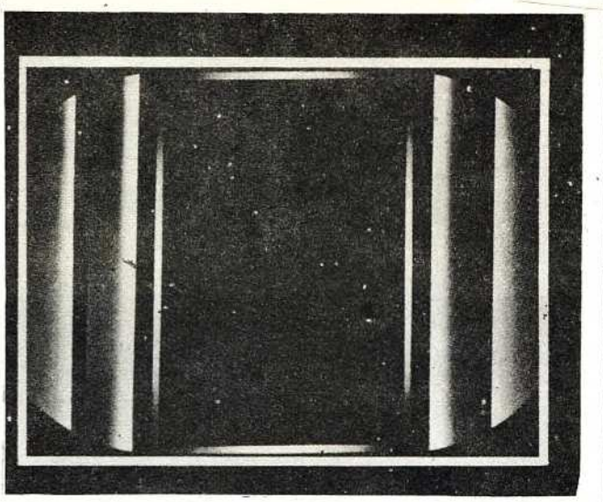

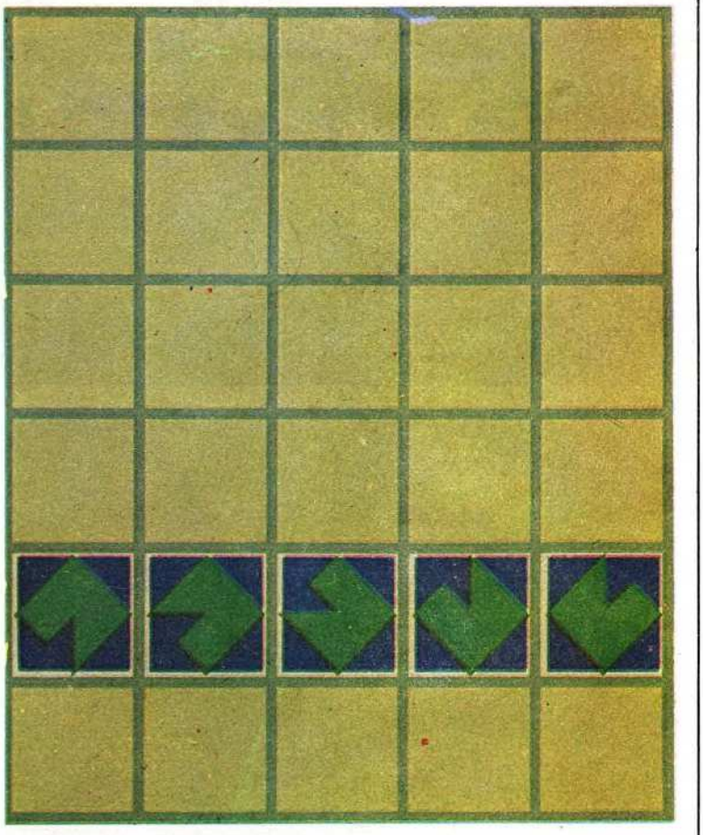

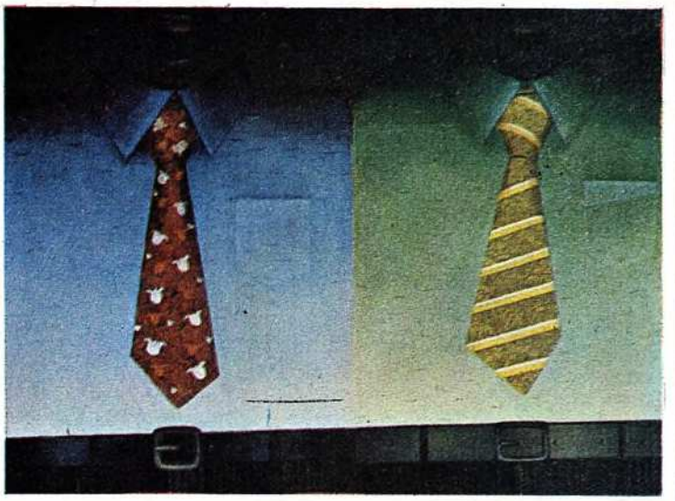

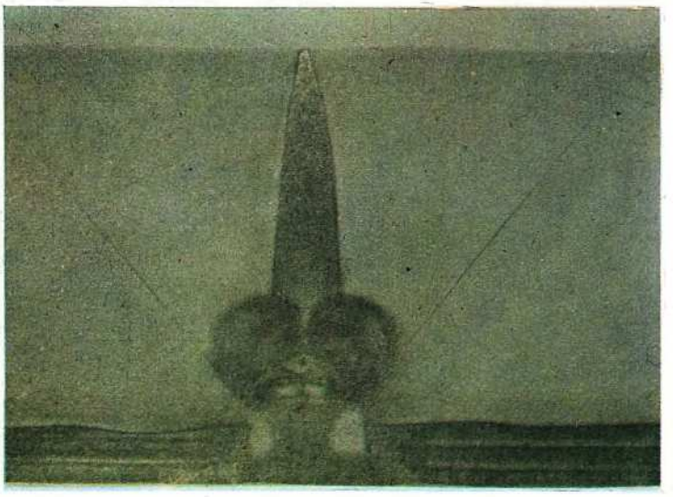

scanfan

Sol: Duran Karaca, Çukurova'dan. Sağ üst: Nur Koçak, Çocuk Figürü (Nadide). Sağ alt: Utku Varlık, Soyut Figür.

BİBLİOGRAFYA

ADİL, F., *D Grubu ve Türkiye'de Resim* (Broşür), İstanbul, 1947.

(fa) ADİL, F., *Bir Resim Sergisi Açıldı. Gidip Görünüz. Gidip...* Gazete yazısı. 26.2.1954.

(fa) ADİL, F., Sergiyi Gezelim, *Yeni İstanbul Gaz.*, İstanbul, 22.9.1954.

AĞIN, S., J.S. Bach Akademide Resim Dergi Verdi - G.S. Akademisinin "Müzik Eşliğinde Resim Sergisi" çok başarılı oldu (Röportaj), *Son Baskı Gaz.*, İstanbul, 11.5.1963.

AKALAY, Z., The Forerunners of the Classical Turkish Painting (Summaries of the paper delivered at the) *Vth International Congress of Turkish Art 22-27th Sept.*, Budapest, 1975. Ed. Hungarian National Museum.

AKSEL, M., *Anadolu Halk Resimleri*, İ.Ü. Ed. Fak. Yayınları No. 868. İstanbul, 1960.

AKSEL, M., *Türklerde Dini Resimler-Yazı-Resim*, Elif Yayınları, İstanbul, 1967.

AKSEL, M., *İstanbul'un Ortası*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Halk Kitapları: 5. Ankara, 1977.

AKSEL, M., Türk Sanatının Garp Ressamlığına Tesirleri, *Ülkü Derg.*, s. 293-295. Haziran 1935, Ankara.

AKSEL, M., Cam Altı Resimleri, *Türkiyemiz Derg.* S.6. Şubat 1972, İstanbul.

AKSEL, M., Suretten Resme, *Türk Düşüncesi Derg.*, S.28, s. 204-206. İstanbul, 1956.

AKSEL, M., Resim Sergisinde Otuz Gün, Ankara, 1943.

AKYILDIZ E., Gurbetteki Türk Ressamları (Gurbetteki 19 Paletin Yapıtları Maçka'da Sergileniyor) (Sergi röportajı) İDGSA 1. İstanbul Sanat Bayramı 22.10-13.1 *Milliyet Gaz.* Pazar eki, Kasım 1977, İstanbul.

ALTAR, M.C., Türkiye'de Güzel Sanatlar, *Türk Kültürü* S.17. s.25-30, Mart 1964, İstanbul.

ARIK, R., *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları: 16. Ankara, 1976.

A.R.I. (Leopold Lévy) "Hakiki Mücerret Sanat Türkiyededir" Diyor (Röportaj), *Cumhuriyet Gaz.*, 15.6.1966.

ATASOY, N., ÇAĞMAN, F., *Turkish Miniature Painting*, Publications of the R.C.D. Cultural Inst. No. 44, İstanbul, 1974.

(BALTACIOĞLU), İ.H., Malik Bey ve Talebesinin Resim Sergisi, *Ülkü Derg.*, Haziran 1934, s. 296-303.

BERGER, J.. Şeker Ahmet Paşanın Bir Resmi Üstüne (çev. C.Çapan). *Sanat Çevresi Derg.*, S.11, s. 4-7. İstanbul, Eylül 1979.

(BERK) N.C., Les Expotions des Indépendants, *Le Milliette Jour.*, 1931.

BERK, N., *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi*, Akbank Yayınları Sanat Kitapları Serisi, İstanbul, 1972.

BERK, N., GEZER, H., *50 Yılın Türk Resim ve Heykeli*, İş Bankası Yayınları: 123. 50. Yıl Dizisi: 2. İstanbul. 1973.

BERK, N., *Türkiye'de Resim*. D.G.S.A., Basımevi, İstanbul, 1943.

BERK, N., KOLOĞLU, O., *Fikret Muallâ, Hayatı Sanatı*, Milliyet Yayınları Sanat Kitapları Dizisi No. 3. İstanbul. 1972.

BERK, N., *Türk Heykeltraşları* A. İhsan Basımevi, İstanbul, 1937.

BATTEX-CAILLER, Nane (Documentation - Leopold Lévy "1882") (Broşür), *Les Chaiersd' Art-Document Numero* 108, Geneve, 1959.

BOPPE, A., *Les Peintre du Bosphore du Dix-Huitieme Siecle*, Paris, 1911.

BOYAR, P., *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Devrinde Türk Ressamları*, Jandarma Basımevi, Ankara, 1948.

(BOYAR), A. Sami, Propaganda ve Resim, *Ülkü Derg.*, s.46-50, Eylül 1934.

(BOYAR), A. Sami, Yeni Terbiyede Resmin Yararlığı, *Ülkü Derg.* S. 435-437, Ağustos 1934.

(BOYAR), A. Sami, Güzel Sanatları İnkilâba Nasıl Maledebiliriz, *Ülkü Derg.*, s. 359-361, Temmuz 1934.

(BOYAR), A. Sami, Sanat Varlığımızda Resmin Yeri, *Ülkü Derg.*, s. 396-399, Haziran 1933.

CEZAR, M., *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi* , İş Bankası Kültür Yayınları, 109, İstanbul, 1971.

DİYARBAKIRLI, N., *Hun Sanatı*, M.E.B. Kültür Yayınları, İstanbul, 1972.

DERMAN, U., Üsküdarlı Hoca Ali Rıza Bey, *Kültür ve Sanat Derg.*, S.3, s. 16-27, Aralık 1974.

DERMAN, M.U., Ressam Ali Rıza Beyin İstanbulu, *Atatürk Konferansları*, 1973-74, VI. Kitap, s.151-161.

DIEZ, E., Simultanity in Islamic Art, *Art Isclamica* 1957, s. 185-190.

DRANAS, A.M., C.H.P.'nin Anadolu Resim Gezileri, *Güzel Sanatlar Derg.*, S.4 s. 75-84 İstanbul 1941.

ECEVİT, B., Promete Zincirde, *Yeni Ulus Gaz.*, Ankara, 19.2.1954.

ECEVİT, B., Sergi Öncesi, *Ulus Gaz.*, Ankara, 17.2.1953.

ELİBAL, G., *Atatürk ve Resim Heykel*, İş Bankası Kültür Yayınları: 121, Atatürk Dizisi: 19, İstanbul, 1973.

EPİKMAN, R., Türkiye'de Resim ve Heykel Sergileri, *Ülkü Derg.*, s. 143-146, Nisan 1940.

EPİKMAN, R., Türk Plâstik San'at Hayatına Toplu Bir Bakış, *Ülkü Derg.*, s.

scanfan

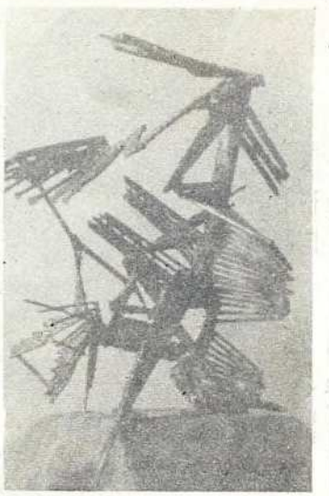
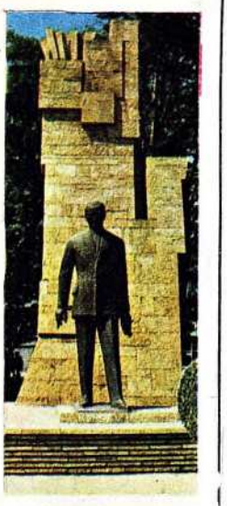
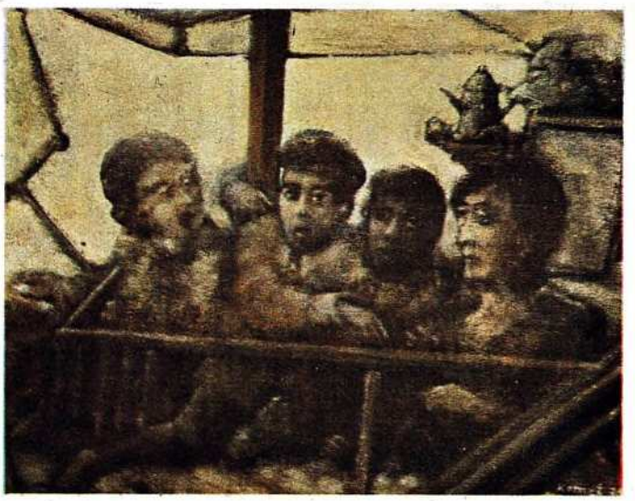

525-528, Ağustos 1939.

EPİKMAN, R, Türk Ressamlarının Yurt Gezileri, *Ülkü Derg.*, s. 461-462, Temmuz 1939.

EPİKMAN, R, Türkiye'de Resim Sergilerinin Gelişmesi, *Türk Kültürü Derg.*, S.18,s. 152-157, İstanbul, Nisan 1964.

ERDOK, N., *Neo-Impressionisme*, Doğu Geleneği ve Sünbülzade Mehmed Vehbi, *Çevre Derg.*, S. 6, s. 83-86, İstanbul, Kasım-Aralık 1979.

EROL, T., Resmimizin Son Onbeş Yılı,. *Yeni Dergi*, S.65, s. 137-144, İstanbul, Şubat 1970.

EROL, T., *19. Yüzyıl Türk Ressamları "Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi"* C.I. (İkinci Bölüm), Tiglat Yayınları, İstanbul, 1980.

ESKİ Türk Sanatı ve Avrupa'ya Etkisi, İş Bankası Kültür Yayınları: 152, Sanat Dizisi: 21, Ankara, 1973.

ETTINGHAUSEN, R., Eski Minyatürler (çev.: S.Eyüboğlu), *Yeni Ufuklar Derg.*, S. 115, s. 22-35, İstanbul, 1961.

LA IVè, EXPOSITION des Peintres Indépendants Turc, à Pera 1931.

EYÜBOĞLU, B.R., Bir, İki, Üç (AICA Kongresi ve İstihsal Konulu Resim Yarışması Hakkında), *Cumhuriyet Gaz.*, İstanbul, Eylül 1954.

I. GENÇ RESSAMLAR SERGİSİ (Etnoğrafya Müzesi-Broşür), Ankara, 1929.

GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ Neşriyatından İbrahim Çallı (Emekli olması dolayısıyla yayınlanan broşür), İstanbul 1947.

HALİL ETHEM, *Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu* (Sadeleştiren G.Elibal), Milliyet Yayınları Sanat Dizisi: 1, İstanbul, 1970.

İPSİROĞLU, M.Ş., EYUBOĞLU, S., *Fatih Albümüne Bir Bakış*, İ.Ü. Ed. Fak. Yayınları (3. Baskı), İstanbul, 1972.

İPŞİROĞLU, M.Ş., EYUBOĞLU. S., *Fatih Albümüne Bir Bakış*, İ.Ü. Ed. Fak. Yayınları, İstanbul.

İPŞİROĞLU, M.Ş., EYUBOĞLU, S., *Avrupa Resminde Gerçek Duygusu*, İ.Ü. Ed. Fak. Yayınları (3. Baskı), İstanbul, İstanbul, 1972.

İPŞİROĞLU, M.Ş., Das Hochzeitbuch Murat III. *Deutch-Türkische Geselschaft E.V. Mitteilungen*, Heft 34, Bonn, Juni, 1960.

İPŞİROĞLU, M.Ş., İPŞİROĞLU, N., *Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi*, Cem Yayınları, İstanbul, 1977.

İYEM, N., Resim ve Heykel Sergisinin Düşündürdükleri, *Devir Derg.*, 28, İstanbul, Ağustos 1954.

KAYNARDAĞ, A., Eski Bir Rapor Açısından Sanatımız ve Toplumumuz, *Çevre Derg.*, S.4, s. 86—88; Temmuz-Ağustos 1979.

KİM Derg., Batıdan Gelen Seçici ve Nurullah Berk, İstanbul, 28 Şubat 1963.

LEWIS, B., İslâmda Devlet Müessese ve Telâkkileri Üzerinde Bozkır Ahalisinin Tesiri, *İslam Tetkikleri Enstitüsü Derg.*, C.II. cüz 2-4, s. 209-214.

LIGETI, L, Bilinmeyen İç Asya C.I-II. (çev.: S.Karatay), M.E.B. Yayınları 1000 Temel Eser, İstanbul, 1970.

MÜSTAKİL Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği Nizamnamesi (Broşür), Tesis Tarihi 1929. İstanbul, 1929.

NACİ, E., 1923'den 1938'e Kadar Türkiye'de Plâstik Sanatlar, *Ülkü Derg.*, s.245-248, Kasım 1938.

NACİ, E., Müstakiller (Gazete yazısı), İstanbul, 1931.

NADİ, Y., Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliğinin 4'üncü Sergisi, *Cumhuriyet Gaz.*, (Başyazı), İstanbul, 28 Şubat 1931.

ONGER, F., 1941 "Liman Sergisi" ve Yeniler Grubu, *Soyut Derg.*, S.58, s.38-48, İstanbul, Mayıs 1973.

OSMANLI RESSAMLAR GAZETESİ S. 3 Mart 1327 (1911), S. 11 Mart 1328 (1912), S.18 Temmuz 1330 (1914), İstanbul 1912, 1914.

ÖGEL, S.,19. Yüzyıl Asker Ressamları, *Türk Kültürü Derg.*, S.22, s.88-97, İstanbul, Ağustos 1964.

ÖGEL, S., Türk Resminde İnsan Figürü, *Türk Kültürü Derg.*, S.4, s.15-20 İstanbul, 1963.

ÖGEL, S., *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*, T.T.K. Yayınları Seri 6 Sayı 6, Ankara, 1966.

ÖGEL, S., Anadolu Taş Oymacılığında Mail Kesim, *Sanat Tarihi Yıllığı* s. 110-117, İstanbul, 1965.

ÖNEY, G., *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Süsleme ve El Sanatları*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1978.

(ÖRİK), N.S., Başarılan Bir Eserle Beklenen Bir Eser (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Hakkında-Bir Okuyucunun Notları), *Ülkü Derg.*, s. 286-288, İkinci Teşrin (Kasım) 1937.

(ÖRİK), N.S., Resimlere ve Ressamlara Dair, *Ülkü Derg.*, s. 477-478, Ağustos 1937.

(ÖRİK), N.S., Resimde Renk (Bir Okuyucunun Notları), *Ülkü Derg.*, s.90, 1940.

(ÖRİK), N.S., Resim Sergisinde (Bir Okuyucunun Notları), *Ülkü Derg.*, s.185-186, Nisan 1940.

(ÖRİK), N.S., Resim Şuunu Vesilesiyle (Bir Okuyucunun Notları), *Ülkü Derg.*, s.471-473, Temmuz 1940.

(ÖRİK), N.S., İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi (Bir Okuyucunun Notları), *Ülkü Derg.*, s.379-382, Birinci Kânun (Aralık) 1940.

scanfan

Sol üst: İlhan Koman, Modern Nike. Levent, İstanbul. Sol alt: Hüseyin Anka Özkan, Anıtkabir figürlerinden ayrıntı. Sağ üst: Gürdal Duyar, Büst. Sağ alt: Tamer Başoğlu, Karşıyaka Anıtı. İzmir. Yan sayfa sol üst: Neşe Erdek, Çoban. Orta sol: Mehmet Güleryüz, Figür. Orta sağ: Kuzgun Acar, Soyut Heykel (çivilerle). Sağ: Nusret Suman, Sivas Anıtı. Sol alt: Coşkun Gürkan, Grup Kompozisyon. Sağ alt: Burhan Uygur, Figür.

(ÖRİK), N.S., Ankaradaki Resim ve Heykel Sergisi (Bir Okuyucunun Notları), *Ülkü Derg.*, s.394-396, Temmuz, 1937.

(ÖRİK), N.S., Güzel Sanatlar Akademisinden Haberler (Bir Okuyucunun Notları), *Ülkü Derg.*, s. 394-396, Temmuz 1937.

ÖZER, B., Naif Resim ve Cihat Burak, *Mimarlık Derg.*, S. 25, s. 17-28, İstanbul, 1963.

RENDA, G., *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı (1700-1850)*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları C.17, Ankara, 1977.

S., "Devlet Tiyatrosunu Kurtardığımız Gibi" Akademinin Resim Şubesini de Kurtaralım "Carl Ebert Tiyatroda Ne Kadar İşe Yaramadiyse Leopold Levi de O Kadar Yaramıyor", *Son Posta Gaz.*, 20 Haziran 1947.

SAADABAD Günü ve Serbest Resim Atölyesi (Broşür-eski harflerle), İstanbul, 22 Eylül 1339 (1923).

SANAYİ-İ NEFİSE BİRLİĞİ Resim Şubesi 11. Galatasaray Sergisi (Broşür-eski harflerle - İcra Vekilleri Heyetinin 12 Eylül 1926 tarihli Sergiler Yönetmeliğini de kapsıyor), İstanbul, 1927.

SAFA, P., *Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Sergisi*, (Gazete yazısı) 12 Mart 1931.

TANSUĞ, S., Resim Sanatımızda Ortaya Çıkan Yeni Bir Gerçek- 19. Yüzyıl Sonu Türk Foto Yorumcuları, *Sanat Çevresi Derg.*, S.23, s. 4-7, İstanbul, Eylül 1980.

TANSUĞ, S., *Şenlikname Düzeni (Türk Minyatüründe Gerçekçi Duyuş ve Gelişme)*, De Yayınları Deneme İnceleme Dizisi: 2, İstanbul, 1961.

TANSUĞ, S., *Beş Gerçekçi Türk Ressamı*, Gelişim Yayınları Sanat Dizisi: 1, İstanbul, 1976.

TANSUĞ, S., Bizde Heykel, *Ufuklar Derg.*, S.10, s. 22-27, İstanbul, 1961.

TANSUĞ, S., Türkiye'de Soyut Resim, Mimarlık ve Sanat Derg., S.6, s.233-236, İstanbul, 1962.

TANSUĞ, S., *Sanata Yaklaşım (Eleştiride Duyarlık Çağı)*, Künmat Yayınları, İstanbul, 1976.

THALASSO, A., *L'art Ottoman-Les Peintres de Turquie Librairie Artistique International*, Paris, (tarihsiz).

THALASSO, A., Les Premiére Salons de Peinture de Constantinople (Broşür), L'Art et les Artistes, Paris, 1906.

TOLLU, C., Sanat Tenkitçileri ve Bir Netice (AICA Kongresi ve İstihsal Konulu Resim Yarışması Hakkında), *Sabah Gaz.*, İstanbul, 15 Eylül 1954.

TOLLU, C., Bir Konuşma, *Yeni Sabah Gaz.*, İstanbul, 28 Nisan 1954.

TOLLU, C., Léopold Lévy'nin Şahsiyeti, Eserleri (Son sergisi münasebetiyle) *Ulus Gaz.*, Ankara, 20.7.1947.

ÜLKEN, H.Z., *Resim ve Cemiyet* (Broşür), İstanbul, 1942.

ÜREN, E., İlk Non-Figüratif Sergi, *Devrim Gençliği Derg.*, Ankara, 1 Mart 1954.

WORRINGER, W., *Form In Gothic*, Schocken Books, New York, 1964.

YETİK, S., *Ressamlarımız C.I.*, Marifet Basımevi, İstanbul, 1940.

ZAMANOVA, E.E., *Modernism and the Traditions of the Islamic-Turkish Art* (Summaries of the Paper to be Delivered at the Vth Congress of Turkish Art), 22-27 Sept., Budapest 1975, Ed. Hungarian National Museum.

scanfan

TÜRKİYE TARİHİ YERLER KILAVUZU

Mustafa Eren

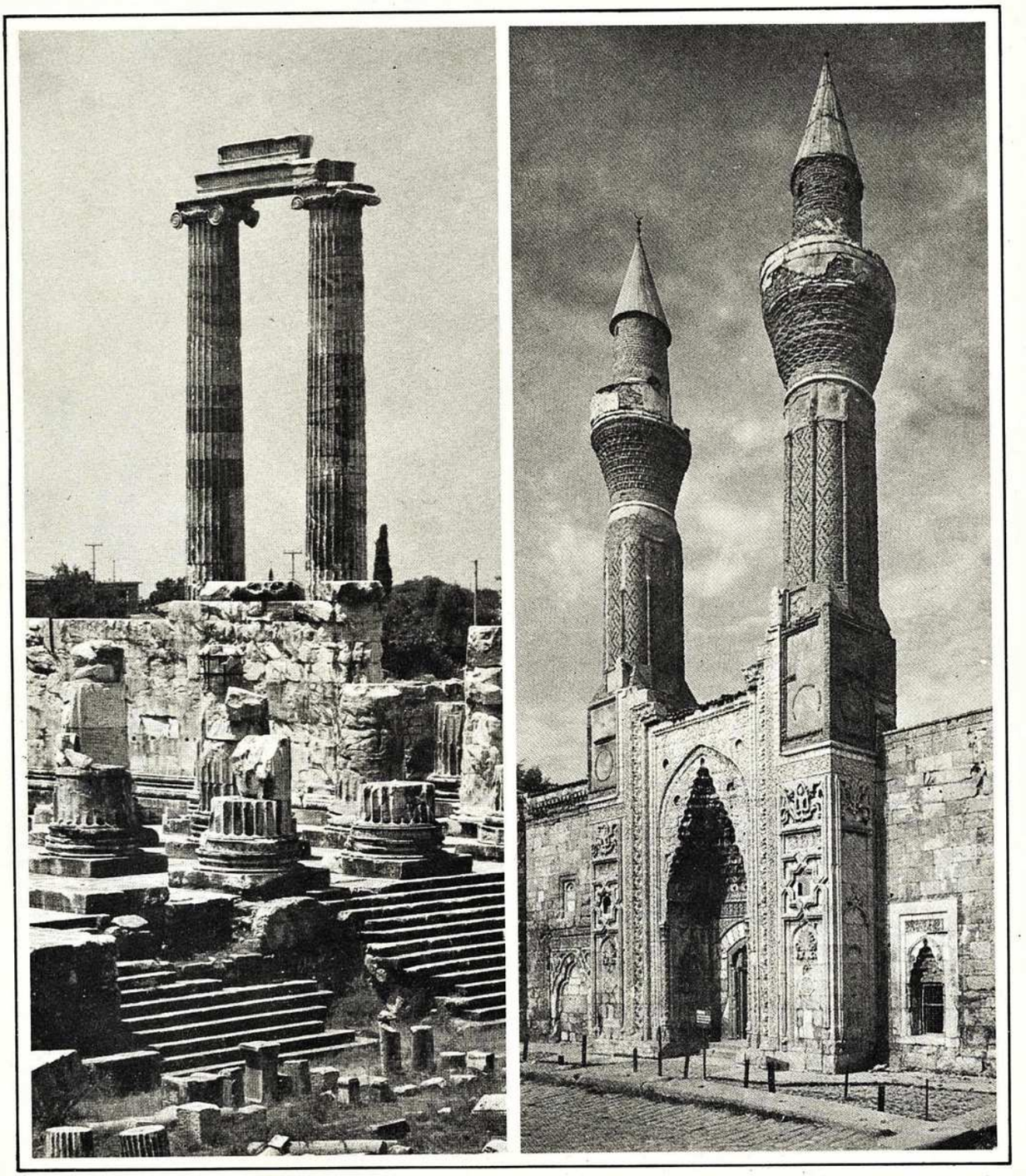

scanfan

TÜRKİYE TARİHİ YERLER KILAVUZU

Mustafa Eren

Türkiye'nin çeşitli yörelerine dağılmış olan tarihi eserler ve ören yerleri, bu ansiklopedide ilgili bölümleri içinde ayrıntılı bir biçimde incelenmiş ve o bölüm içinde gerekli özellikleri ile işlenmiştir. Antik dönemle ilgili bir ören yerinde bulunan birçok yapı ve eser, yapıların karakterlerine ve dönemlerine göre sınıflandırılarak değerlendirilirken, Türklerin Anadolu'ya girdiklerinden bu yana yapılan tarihi eserler de yukarıdaki sisteme göre sınıflandırılmıştır. Örneğin İstanbul'da bulunan tarihi eserlerin hepsi dönemlerine ya da alfabetik sıraya öre sıralanmamışlardır. Her konunun yazarı kendi dönemi ile ilgili eserleri ve ören yerlerini gruplandırarak incelemiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan sonra Türkiye'nin sahip olduğu tarihi değerleri daha değişik bir uygulamayla ele almanın yararlı olacağını düşündük ve bu düşünceden yola çıkarak "Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu" bölümünü hazırladık. Elimizdeki ansiklopedi illere göre taranarak yeniden fişlendi. Bu çalışmamızın sonunda şöyle bir düzenlemeye gittik. Türkiye'nin 67 ilinde bulunan tarihi eserler illerin kot numaralarına göre alfabetik olarak sıralandı. Her il kendi içinde ayrıca ikiye bölündü. a) Antik dönem. b) Türk dönemi. Ören yerleri ve tarihi eserleri bir tür envanter çalışması biçiminde ele aldık. Ana ilke olarak, eserlerin bulunduğu yeri, yapıldığı tarihi ve yaptıran kişiyi ya da yapıldığı dönemi vermekle yetindik. Ayrıntıya girmenin gereksiz oluşu, bu bölümde yer alan tarihi yer ve eser adlarının ayrıca ana bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenmesinden kaynaklanmaktadır. Sadece bazı çok önemli ya da ünlü eser ve tarihi eserlerde çok az bir ayrıntıya girdik.

Bu bölümü hazırlarken okuyucularımızın ülkemizi gezerken hangi eserin nerede olduğunu daha kolay bulmalarına yardımcı olmayı hedef tuttuk. Okuyucularımızın arzu ettikleri ayrıntıyı ayrıca dizin yardımcılığı ile de bulabileceklerini hatırlatmak isteriz.

Ülkemizi ele alan bu türde çalışmalar kendi dilimizde oldukça az olmakla beraber Cumhuriyetin kuruluşunun 50. yıldönümü nedeniyle çıkarılan il yıllıkları bu konuya büyük çapta ışık tutmuştur. Bunun yanı sıra yabancı dildeki rehber türü kitaplar ise bir hayli çoktur.

Bu bölümü hazırlarken amcımız, bu tür eserlere bir yenisini katmak değil okuyucularımıza yardımcı olmaktır.

scanfan

01 ADANA

ANTİK DÖNEM

Adana Bölge Müzesi

Neolitik Kalkolitik, Maden Çağları, Hitit, Geç Hitit, Urartu, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait arkeolojik ve etnografik eserler sergilenmektedir. Yumuktepe (Mersin), Karatepe (Adana), Misis, Gözlükule (Tarsus) eserlerin ağırlıklı geldiği yerlerdir.

Adana Kalesi

İlkçağ'da yapılmış çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde harap bir durumdadır.

Anazarba (Anavarza) Kalesi

Kozan ilçesinin 22 km. güneydoğusunda Dilekkaya (Anazarba) köyü yakınlarında bulunmaktadır. İlkçağ'da yapılmış, Bizans döneminde yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır.

Comana (Şar)

Bulunduğu yer: Tufanbeyli ilçesinin 20 km kuzeyinde Şarköy'de. Birçok dönemde iskân edilmiş, Roma döneminde yoğun olarak yerleşime sahne olmuştur. Kalıntıları çok yıkık durumdadır.

Gastabala

Bulunduğu yer: Osmaniye ilçesinin 12 km. kuzeyinde Bahçecik köyü yakınları. İlkçağ'dan Türk dönemine kadar kullanılmış bir yerleşme alanıdır.

Karatepe

Bulunduğu yer: Kadirli ilçesinin 11 km. doğusu. Bir Geç Hitit yerleşmesi. Prof. Helmuth Bossert, Prof. Dr. U. Bahadır Alkım ve Prof. Dr. Halet Çambel tarafından kazılmış bir höyüktür. İÖ 7.yüzyıla tarihlenen Fenikece-Hiyeroglif Hititçesi ile yazılmış çift dilli yazıtları ile ünlüdür. Buluntuları açıkhava müzesi haline getirilen alanda sergilenmektedir. İlginç orthostatları Geç Hitit sanatı açısından önemlidir. Ceyhan Irmağı'nın doğu kıyısında bulunan Domuztepe de önemli bir Geç Hitit yerleşmesidir.

Kozan Kalesi

İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır.

Sirkeli

Bulunduğu yer: Ceyhan ilçesi Sirkeli köyü. Hitit dönemine ait bir höyüktür. Burada bulunan ve yerin adını taşıyan bir kabartma ünlüdür.

Taş Köprü

Bulunduğu yer: Adana merkez. Seyhan Irmağı üzerinde. İÖ 2.yüzyılda Roma İmparatoru Hadrianus tarafından yaptırılmıştır.

Toprakkale

Bulunduğu yer: Osmaniye ilçesinin 8 km. batısındaki Toprakkale mevkii. İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır.

Yılanlı Kale

Bulunduğu yer: Ceyhan ilçesi. Bizans döneminde yapılmıştır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır.

scanfan

TÜRK DÖNEMİ

Ağça Bey Camisi

Bulunduğu yer: Bahçe ilçesi. Yapıldığı tarih: 1809. Yaptıran: Türkmen reislerinden Ağça Bey.

Akça Mescit

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1409. Yaptıran: Akça Bey.

Ala Cami

Bulunduğu yer: Kadirli ilçesi. Yapıldığı tarih: 1489. Önceleri bir Roma tapınağı olan bu yapıyı Bizanslılar bazilikaya, Türkler de camiye çevirmiştir.

Atatürk Anıtı

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1935. Yapan: Ali Hâdi Bara.

Dumlu Kalesi

Bulunduğu yer: Ceyhan ilçesi. Yapıldığı dönem: 12.yüzyıl (?). Günümüzde harap bir durumdadır.

Hamidiye Camisi

Bulunduğu yer: Kadirli ilçesi. Yapıldığı dönem: 19.yüzyılın ikinci yarısı. Yapıldığı dönemin padişahı 2.Abdülhamid'in adı ile anılmaktadır.

Hasan Ağa Camisi

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1558. Yaptıran: Ramazanoğlu Halil Bey'in azatlı kölesi Hasan Kethüda.

Hoşkadem Camisi

Bulunduğu yer: Kozan ilçesi. Yapıldığı tarih: 1448. Yaptıran: Kölemen Emiri Abdullah Hoşkadem.

Havraniye Kervansarayı

Bulunduğu yer: Misis'in güneyinde, Geçitli (Havraniye) köyü. Yapıldığı tarih: 1660. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 4.Mehmed.

Irmak (Yalı) Hamamı

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1494. Yaptıran: Ramazanoğlu Halil Bey. Eski bir Roma hamamının temelleri üzerine yapılmıştır.

Kemeraltı Camisi

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1458. Yaptıran: Savcıoğlu Hacı Mustafa. Adını bulunduğu Kemaraltı semtinden almaktadır.

Kurt Kulağı Camisi

Bulunduğu yer: Ceyhan ilçesi, Kurt Kulağı köyü. Yapıldığı tarih: 1601. Yaptıran: Haydar Ağa.

Kurt Kulağı Kervansarayı

Bulunduğu yer: Ceyhan ilçesi, Kurt Kulağı köyü. Yapıldığı dönem: 18.yüzyıl. Yaptıran: Hüseyin Paşa.

Mestanzâde Camisi

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1682. Yaptıran:

scanfan

Mestanzâde Hacı Mahmud Ağa.

Ramazanoğlu Türbesi

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1541. Yaptıran: Piri Paşa. Ramazanoğulları beyleri için yaptırılmıştır.

Saat Kulesi

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1881. Yaptıran: Adana Belediyesi. Dört yanında birer saat bulunan bu kule, günümüzde de kullanılmaktadır.

Seyh Zülfa Mescidi

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1844. Yaptıran: Şeyh Zülfa. Mescidi yaptıran Şeyh Zülfa'nın mezarı mescidin bahçesindedir.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1513. Yaptıran: Ramazanoğlu Halil Bey. 1541 yılında oğlu Piri Mehmed Bey tarafından tamamlanmıştır. Adana'nın en büyük camisidir. Bitişiğinde medresesi ve Ramazanoğlu türbesi bulunmaktadır. Tek minarelidir.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Ceyhan ilçesi. Yapıldığı tarih: 1868. Yaptıran: Nogay Abdülkadir Ağa.

Yağ (Eski) Camisi

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1501. Yaptıran: Ramazanoğlu Halil Bey. Kiliseden camiye çevrilmiştir.

Yeni Cami

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1725. Yaptıran: Abdülrezzak Antaki.

Yeşil Mescit

Bulunduğu yer: Adana merkez. Yapıldığı tarih: 1751. Yaptıran: Gencizâde Hacı Mahmud.

02 ADIYAMAN

ANTİK DÖNEM

Cendere Köprüsü

Bulunduğu yer: Kâhta ilçesinin 18 km. kuzeyinde Cendere Çayı üzerinde. Yapıldığı dönem: İS 3.yüzyıl. Yaptıran: Roma İmparatoru Septimius Severus.

Nemrut Dağı

Kâhta ilçesinin 25 km. kuzeyinde, eski Kâhta köyünün doğusunda bulunmaktadır. Kommagene Kralı 1.Antiokhos'un anıt mezarının bulunmasıyla ün salan bu dağda adı geçen kralın tümülüsü ve dev ölçülerde heykeller bulunmaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Adıyaman Kalesi

8.yüzyılda Emevi Komutanı Mansur İbn Cavene tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde yıkık bir durumdadır.

Çarşı Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Adıyaman merkez. Yapıldığı tarih: 1557. Yaptıran: Hacı Abdülgani.

Eski Saray Camisi

Bulunduğu yer: Adıyaman merkez. Yapıldığı tarih: 1638. Yaptıran: İbrahim Bey.

Kab Camisi

Bulunduğu yer: Adıyaman merkez. Yapıldığı tarih: 1768.

Kâhta Kalesi

Eski Kâhta'da bulunmaktadır. İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer:Adıyaman merkez. Yapıldığı tarih: 1863 (eski caminin yerine yapılmıştır). Özelliği: Adıyaman'ın en büyük camiidir.

03 AFYONKARAHİSAR

ANTİK DÖNEM

Afyon Arkeoloji Müzesi

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Barındırdığı eserlerin dönemleri: Kalkolitik, Maden Çağları, Hitit, Fryg, Lydia, Roma, Bizans, Osmanlı. Barındırdığı eserler: Arkeolojik eserler, nümizmatik, etnografik. Eserlerin geldiği yerler: Sandıklı, Kusura Tezköy, Akçaşar.

Afyon Kalesi

İlkçağ'da Hititler tarafından yapılan bir kale, daha sonraları Fryg, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde oldukça sağlam durumdadır.

Aslankaya

Bulunduğu yer: Afyon'un 40 km. kuzeyinde Üçler Kayası köyü yakınları. Fryg dönemine ait bir kaya anıtı.

Aslantaş

Bulunduğu yer: Afyon'un 40 km. kuzeyinde Üçler Kayası köyü yakınları. Fryg dönemine ait bir mezar anıtı.

Çavdarlı Höyük

Bulunduğu yer: Afyon'un 16 km. doğusunda Çavdarlı köyü yanında. Özelliği: Yapılan kazılar sonunda tarihöncesi çağlara, Roma ve Osmanlı dönemlerine ait bazı buluntular ele geçmiştir.

TÜRK DÖNEMİ

Ak Mescit

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1397. Yaptıran: Ketencioğlu Hacı Hamza.

Boyalıköy Medresesi

Bulunduğu yer: Sincanlı ilçesi. Yapıldığı tarih: 1210. Dönemi: Selçuklu. Günümüzde oldukça harap durumdadır.

Boyalıköy Türbesi

Bulunduğu yer: Sincanlı ilçesi, Boyalıköy. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Dönemi: Selçuklu.

scanfan

Çavuşbaşı Camisi

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1575. Yaptıran: Mustafa bin Umar.

Çay Han

Bulunduğu yer: Akşehir-Afyon yolu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1278 - 1279. Yaptıran: Ebul Mücahit bin Yakup.

Çay Medresesi

Bulunduğu yer: Çay ilçesi. Yapıldığı tarih: 1278. Yaptıran: Yusuf bin Yakup. Mimarı: Amelioğlubey bin Mehmed. Özelliği: Medresenin doğusunda Taşhan adını taşıyan bir yapı ile kuzeybatı köşesinde bir türbe yer almaktadır.

Eğret Hanı

Bulunduğu yer: İhsaniye ilçesi. Yapıldığı tarih: 1278.

Herdena Bahar Baba Türbesi

Bulunduğu yer: İhsaniye ilçesi, Osmanköyü. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Dönemi: Selçuklu.

İmaret Camisi

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1447. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Gedikli Ahmed Paşa. Mimarı: Ayas Ağa. Özellikleri: Medresesi ve hamamı bulunmaktadır.

Kocatepe Anıtı

Bulunduğu yer: Afyon'un güneybatısındaki Kocatepe. Yapıldığı yıl: 1953. Özelliği: Atatürk'ün Başkomutanlık Meydana Savaşı'nı yönettiği bu yerde savaşın anısına dikilmiştir.

Kubbeli Mescit

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1330. Yaptıran: Hacı Ali bin İdris (Germiyanoğulları dönemi).

Kureyş Baba Kümbeti

Bulunduğu yer: Sincanlı ilçesi. Boyalıköy. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Dönemi: Selçuklu.

Kuyulu Mescit

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: Bilinmiyor (Selçuklu eseri).

Mısri Camisi

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1483. Yaptıran: Şakkancıoğlu Evliya Kasım Paşa. Özelliği: Adını bulunduğu mahalleden almaktadır. Caminin bitişiğinde Abdülrahim Karahisari'nin türbesi bulunmaktadır.

Otpazarı Camisi

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1582. Yaptıran. Felekzâde Süleyman Çavuş.

Rüstem Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Bolvadin ilçesi. Yapıldığı tarih: Kanuni Sultan Süleyman dönemi. Yaptıran: Vezir-i azam Rüstem Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Sahip Ata Kervansarayı

Bulunduğu yer: Sultandağ ilçesi. Yapıldığı tarih: 1249. Yaptıran: Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali. Özelliği: İshaklı Kervansarayı adını da

scanfan

taşıyan bu yapının bahçesinde bir köşk mescidi bulunmaktadır.

Sinan Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Sincanlı ilçesi. Yapıldığı tarih: 1525. Yaptıran: Lala Sinan Paşa. Özelliği: Bir imaret yapısına da sahip olan caminin bahçesinde Sinan Paşa'nın türbesi bulunmaktadır.

Şaya Baba Türbesi

Bulunduğu yer: İhsaniye ilçesi Gazlıgölekviran köyü. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Dönemi: Selçuklu.

Türbe (Mevlevi) Camisi

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1844. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülmecid. Özelliği: İçinde Mevlevi şeyhlerine ait türbenin bulunması nedeniyle Mevlevi Camisi de denmektedir.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1272. Yaptıran: Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali'nin oğlu Nasredüddin Hasan. Mimarı: Emirhaç Bey. 1341'de Karamanoğulları tarafından onarılmıştır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Sandıklı ilçesi. Yapıldığı tarih: 1378. Yaptıran: Aydemir bin Abdullah El Necip.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Şuhut ilçesi. Yapıldığı tarih: 1415. Yaptıran: Hazma Paşa. Özelliği: Minaresinin tabanı Bizans eserlerinden sökülmüş taşlarla yapılmıştır.

Yeni Cami

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı tarih: 1711.

Zafer Anıtı

Bulunduğu yer: Afyon merkez. Yapıldığı yıl: 1936. Yapan: Avusturyalı heykeltıraş Krippel. Özelliği: Kurtuluş Savaşı'nda Afyon'un Yunan işgalinden kurtarılışını canlandırmaktadır.

04 AĞRI

TÜRK DÖNEMİ

İshakpaşa Sarayı

Bulunduğu yer: Doğubeyazıt ilçesi. Yapıldığı tarih: 1685. Yaptıran: Vali İshak Paşa. Kısa bilgiler: Vali İshak Paşa tarafından yapımına başlanan bu saray, ancak 1784 yılında torunu Mehmed Paşa tarafından tamamlanabilmiştir. Selçuklu sanatından özellikler taşıyan bu saray iç içe üç avludan oluşmaktadır. Üçüncü bahçede saray, cami ve İshak Paşa'nın türbesi bulunmaktadır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumda bulunmaktadır.

05 AMASYA

ANTİK DÖNEM

Amasya Kalesi

Yeşilırmak kenarında bulunan kale İlkçağ'da yapılmış, Pontos, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde onarılarak kullanılmıştır. Dört kapıya sahip olan kalenin içinde çeşitli yapılar kısmen ayakta durmaktadır. Kalenin bulunduğu dağın eteklerinde Yeşilırmak'a bakan 12 kaya mezarı bulunmaktadır.

Amasya Müzesi

scanfan

Barındırdığı eserlerin dönemleri: Hellenistik, Pontos, Roma, Bizans, İlhanlı, Selçuklu, Osmanlı. Barındırdığı eserler: Arkeolojik eserler, nümizmatik, etnografik. İlhanlı genel valilerine ait mumyalar. Eserlerin geldiği yerler: Amasya ve civarı.

Kral Mezarları

Amasya kalesinin eteklerinde Yeşilırmak kenarında yer alan 12 adet kaya mezarı. Pontos krallarına ait olan bu mezarların içleri büyük oranda hasara uğramıştır.

TÜRK DÖNEMİ

Abide Hatun Camisi

Bulunduğu yer:Merzifon ilçesi.Yapıldığı tarih: 17.yüzyıl. Yaptıran: Vezir-i azam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın annesi Abide Hatun.

Azeriler Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1887-1895. Yaptıran: Mir Hasan. Özelliği: Kafkasya'dan Amasya'ya göç eden Azeri Türkleri tarafından yaptırılmıştır. Şirvanlı Camisi adı ile de tanınır.

Bayezid Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1482. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Beyazid. Mimarı: Şemseddin Ahmed. Özelliği: 25 yıl Amasya valiliği yapan 2.Bayezid, bunun anısı olarak padişahlığı döneminde yine Amasya valisi olan oğlu Şehzade Ahmed'e bu camiyi ve külliyeyi yaptırtmıştır.

Beyazid Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1414. Yaptıran: Vezir-i Azam Beyazid Paşa.

Bimarhane (Darüşşifa)

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1308. Yaptıran: İlhanlı Sultanı Olcayto'nun eşi Yıldız Hatun. Mimarı: Abdullah bin Anber Lala. Özelliği: Akıl hastalarının tedavisi için yaptırılmış bir hastanedir.

Bozacı Camisi

Bulunduğu yer:Merzifon ilçesi. Yapıldığı tarih: 17.yüzyıl.

Burmalı Minare Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1297. Yaptıran: Selçuklu Emiri Necmeddin Ferruh. Özelliği: Selçuklu Sultanı 2.Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında yaptırılan bu cami, Mahkeme Camisi adı ile de tanınır.

Çay Camisi

Bulunduğu yer: Merzifon ilçesi. Yapıldığı tarih: 18.yüzyıl. Yaptıran: Hüseyin Ağa.

Çelebi Mehmed Camisi

Bulunduğu yer: Merzifon ilçesi. Yapıldığı tarih: 1411. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Çelebi Mehmed.

Çelebi Mehmed Medresesi

Bulunduğu yer: Merzifon ilçesi. Yapıldığı tarih: 1417. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Çelebi Mehmed.

Çilehane Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1413. Yaptıran: Osmanlı Emiri Yakup Paşa. Özelliği: Camide çilehane olarak kullanılan odaların bulunması nedeniyle Çilehane Camii adını taşımaktadır.

Fethiye Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1116. Yaptıran: Danişmendoğullarından Fethi Gazi. Özelliği: Bizans İmparatoru Phokas'ın kızı Helena tarafından bir kilise olarak yaptırılan bu yapı, yukarıda belirtilen tarihte camiye çevrilmiştir. Fethi Gazi'nin adından dolayı Fethiye Camisi adını taşımaktadır.

Gök Medrese Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1266. Yaptıran: Selçuklu Amasya Valisi Emir Seyfeddin Torumtay. Mimarı: Ebu Müslüm Neccar. Özelliği: Mavi çinilerle kaplı olması nedeniyle Gök Medrese adını taşımaktadır.

Gök Medrese Camisi Kümbeti

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1266. Dönemi: Selçuklu.

Gümüşlü Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1326. Yaptıran: Taceddin Mahmud Çelebi.

Hacı Hasan Camisi

Bulunduğu yer: Merzifon ilçesi. Yapıldığı tarih: 1714.

Halifet Gazi Türbesi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1145. Danişment Veziri Mübarizeddin, Halifet Alp Gazi için yaptırılmıştır.

Hatuniye Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1510. Yaptıran: Osmanlı Padişahı eşi Bülbül Hatun.

Kapıağası Medresesi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1488. Yaptıran: Saray Kapıağası Abdülmümin bin Hüseyin.

Kilari Süleyman Ağa Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1483. Yaptıran: Kilari Süleyman Ağa.

Köprülü Mehmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Gümüşhacıköy ilçesi. Yapıldığı tarih: 1660. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Köprülü Mehmed Paşa.

Mehmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1495. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmed'in lalası Mehmed Paşa.

Merzifonlu Mustafa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Merzifon ilçesi. Yapıldığı tarih: 1667. Yaptıran: Vezir-i azam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa.

Pir İlyas Türbesi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1486. Yaptıran: Gümüşlüzâde Ahmed Ağa. Özelliği: Türbede Şücaaddin İlyas'ül Halveti, Pir Celaleddin Abdurrahman ve Pir Hayreddin Hızır Çelebi ile çocuklarının sandukaları bulunmaktadır.

scanfan

Pir Mehmed Çelebi Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 16.yüzyıl. Murad Camisi adı ile de tanınır.

Saraçhane Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1372. Yaptıran: Amasya Emiri Şadgeldi Paşa. Özelliği: Adını, eskiden cami yanında bulunan saraç dükkânlarından almıştır.

Sofular Camisi

Bulunduğu yer: Merzifon ilçesi. Yapıldığı tarih: 16.yüzyıl. Yaptıran: Beylerbeyi Abdullah Paşa. Yaptıranın adından dolayı Abdullah Paşa Camisi adı ile de tanınır.

Sofular (Abdullah Paşa) Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1502. Yaptıran: Beylerbeyi Abdullah Paşa.

Sultan Mesud Türbesi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 14.yüzyıl. Özelliği: Türbede Selçuklu Sultanı 1.Mesud ile şehzadelere ait sandukalar bulunmaktadır.

Şadgeldi Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 14.yüzyıl. Kadılar Türbesi yanında bulunan bu türbede, Amasya Beyi Şadgeldi Paşa ile Emin Seyfeddin Senkir bin Tabuk'un sandukaları bulunmaktadır.

Şamlar (Küçük Ağa) Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1495. Yaptıran: Kapıağası Ayas Ağa. Özelliği: Burada daha önce Danişmentli Melik Gazi tarafından yaptırılan cami yıkılınca, onun yerine yaptırılmıştır. Yaptıranın adından dolayı Ayas Ağa Camisi de denmektedir.

Turumtay Türbesi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1278. Yaptıran: Amasya Valisi Seyfeddin Turumtay.

Yörgüç Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1428. Yaptıran: Osmanlı Veziri Yörgüç Paşa.

Yörgüç Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Gümüşhacıköy ilçesi. Yapıldığı tarih: 1429. Yaptıran: Osmanlı Veziri Yörgüç Paşa.

Yukarı Türbe

Bulunduğu yer: Amasya merkez. Yapıldığı tarih: 1870. Yaptıran: Osmanlı Sadrazamı Şirvanizâde Mehmed Rüştü Paşa. Özelliği: Türbede kendisinden başka babası ve kardeşi de gömülüdür.

06 ANKARA

ANTİK DÖNEM

Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Bulunduğu yer: Ankara Kalesi. Fatih Sultan Mehmed'in Vezir-i azamı Mahmud Paşa tarafından kale içinde yaptırılan Bedesten'de bulunmaktadır. Onarılarak müze haline getirilmiştir. Tarihöncesi çağlardan Geç Hitit dönemine kadar sayısız eseri barındırmaktadır. Türkiye'nin en önde gelen müzelerinden biridir.

scanfan

Ankara Kalesi

Hititler, Frygler, Galatlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Haçlılar ve Osmanlılar döneminde onarılarak kullanılmıştır. Zamanla kale içinde mahalleler oluşmuştur.

Augustus Tapınağı

Bulunduğu yer: Ankara Ulus, Hacı Bayram Camisi bitişiği. Yaptıran: Roma'nın ilk imparatoru Augustus. Üzerinde Augustus'un başarılarını yansıtan Latince ve Yunanca yazıtlar bulunmaktadır. Günümüzde yıkık bir durumdadır.

Gâvurkalesi

Bulunduğu yer: Ankara'nın 60 km. güneybatısında Haymana yakınları. Hitit İmparatorluğu dönemine ait olan bir kaya kabartması burada yer almaktadır. Kabartmada üç Hitit tanrısı işlenmiştir.

Gordion

Bulunduğu yer: Polatlı ilçesinin 29 km. kuzeybatısındaki Yassıhöyük. Fryglerin ünlü başkenti. 1949 yılında kazılmaya başlanan bu höyükte, Fryg kültürüne ait birçok eser bulunmuş ve bunlar Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne taşınmıştır. Ünlü Fryg kralı Midas zamanında bayındır bir hale gelen Gordion, İÖ 8.yüzyılda en parlak dönemini yaşamıştır. 7.yüzyılın başlarında Kimmer saldırılarıyla tahrip olan kent, adını Frygia Krallığı'nın kurucusu Gordios'tan almıştır. Bir surla çevrili olan kentte birçok yapı bulunmaktadır.

Roma Hamamı

Bulunduğu yer: Ankara, Çankırı Caddesi. Roma İmparatoru Caracalla tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde harap bir durumdadır.

TÜRK DÖNEMİ

Ahi Evren Camisi

Bulunduğu yer: Ankara merkez. Yapıldığı yıl: 1382. Yaptıran: Ahi Elvan Mehmed.

Ahi Şerafettin Türbesi

Bulunduğu yer: Ankara merkez. Yapıldığı tarih: 1330.

Akköprü

Bulunduğu yer: Ankara merkez. Yapıldığı tarih: 1222. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad.

Alaeddin Camisi

Bulunduğu yer: Ankara kalesi içi. Yapıldığı tarih: 1178. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 2.Kılıç Arslan'ın oğlu Muhiddin Mesut Şah. Ankara'nın en eski camilerinden biridir.

Anıt - Kabir

Bulunduğu yer: Ankara, Rasattepe. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Atatürk'ün ebedi istirahatgâhı. 1944'te yapımına başlanan bu anıtsal kabir, 1953'te tamamlanmış ve Atatürk'ün naaşı aynı yılın 10 Kasımında Etnoğrafya Müzesi'nden buraya getirilmiştir.

Aslanhane Camisi

Bulunduğu yer: Ankara Atpazarı. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Yaptıran: Ahiler. Çini mozayik mihrabı ve mimberi ile renkli kalem işleri önemlidir.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi

scanfan

Bulunduğu yer: Ankara, Ulus Meydanı. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplandığı binadır. Türkiye Cumhuriyeti bu binada ilan edilmiştir. Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Cenabi Ahmed Paşa Camisi ve Türbesi (Yeni Cami)

Bulunduğu yer: Ankara merkez. Yapıldığı tarih: 1566. Yaptıran: Anadolu Beylerbeyi Cenabi Ahmed Paşa.

Çankaya Atatürk Müzesi

Atatürk'ün 1932'ye kadar Cumhurbaşkanlığı konutu olarak kullandığı köşktür. 1950'den sonra Atatürk'e ait eşyalarla birlikte müze haline getirilmiştir.

Etnoğrafya Atatürk Anıtı

Bulunduğu yer: Ankara, Etnoğrafya Müzesi önü. İtalyan heykeltıraşı Pietro Canonica tarafından yapılmış, 1927'de tamamlanarak açılmıştır.

Etnoğrafya Müzesi

Bulunduğu yer: Ankara merkez. Arif Hikmet Koyunoğlu'nun eseridir. Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelme çok zengin etnografik malzemeye sahiptir.

Güven Anıtı

Bulunduğu yer: Ankara Kızılay, Güven Parkı. 1935 yılında Türk polis ve jandarmasına bir armağan olarak Avusturyalı mimar C. Holzmeister tarafından yapılmıştır.

Hacı Bayram Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Ankara, Ulus. Yapıldığı yıl: 1427. Yaptıran: Hacı Bayram Veli.

Karacabey Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Ankara, Hacettepe. Yapıldığı yıl: 1427. Yaptıran: 2.Murad'ın komutanlarından Karacabey.

Resim ve Heykel Müzesi

Bulunduğu yer: Ankara merkez. Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nun eseridir.

Ulus Cumhuriyet Anıtı

Bulunduğu yer: Ankara, Ulus Meydanı. Avusturyalı heykeltıraş Krippel tarafından 1927 yılında yapılmıştır.

Zafer Anıtı

Bulunduğu yer: Ankara, Yenişehir. İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica tarafından 1927 yılında yapılmıştır.

Zincirli Cami

Bulunduğu yer : Ankara, Ulus Meydanı. Yapıldığı tarih: 1687. Yaptıran: Ankara Şeyhülislamı Mehmed Emin.

07 ANTALYA

ANTİK DÖNEM

Alanya Müzesi

Tarihöncesinden Osmanlı dönemine kadar çeşitli arkeolojik ve etnografik eserleri barındırmaktadır.

Antalya Bölge Müzesi

scanfan

Konyaaltı Caddesinde bulunmaktadır. Tarihöncesi çağlardan başlayıp Eski Yunan, Roma, Bizans,Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait arkeolojik ve etnoğrafik eserleri barındırmaktadır. Eski Pamfylia bölgesinin ünlü kentleri Perge, Side ve Aspendos'tan çıkmış birçok eser bu müzede sergilenmektedir.

Antifellos

Bulunduğu yer: Kaş'ın eski yerleşmesi. Tiyatrosu ve Lykia sanatına bağlayanan kaya mezarları ve lahitler önemlidir.

Arykanda

Bulunduğu yer: Finike ilçesinin 22 km. kuzeyinde. Antik döneme ait tiyatro, stadion, tapınak, gymnasium ve kaya mezarları bulunmaktadır.

Aspendos

Bulunduğu yer: Serik ilçesinin Belkıs köyü. Pamfylia bölgesinin önemli kentlerindendir. Çeşitli Antik yapıları oldukça sağlam ayakta olmasının yanı sıra günümüzde onarılan tiyatrosu anıtsal bir görünüme sahiptir.

Beldibi Mağarası

Bulunduğu yer: Antalya'nın 26 km. güneybatısı. Tarihöncesi çağlara ait buluntuları önemlidir.

Dereağzı Kilisesi

Bulunduğu yer: Kaş'ın 22 km. kuzeydoğusu. Bir Bizans yapısıdır.

Faselis

Bulunduğu yer: Antalya'nın 45 km. güneybatısında bugünkü Tekirova'da. İÖ 6.yüzyılda kurulmuş bir Eski Yunan kolonisidir. Üç limana sahiptir. Yeni kazılara başlanmakla birlikte tiyatro, agora, bir tapınak, su kemerleri ve bir kilise ayakta durmaktadır.

Hadrianus Kapısı

Bulunduğu yer: Antalya merkez. Yapıldığı tarih: İS 130. Yaptıran: Roma İmparatoru Hadrianus. Üç Kapılar adı ile de tanınan bu yapı bir zafer takı olarak yaptırılmıştır.

Karain Mağarası

Bulunduğu yer: Antalya'nın 27 km. kuzeybatısı. Tarihöncesi çağlara ait önemli bir yerleşim merkezidir.

Korkut Camisi (Kesik Minare)

Bulunduğu yer: Antalya merkez. Yapıldığı tarih: 15.yüzyıl. Yaptıran: 2.Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut. 5.yüzyılda Bizanslılar tarafından yaptırılan bir kilisenin onarılması ve bir minare eklenmesiyle camiye çevrilmiştir.

Korydalla

Bulunduğu yer: Finike ilçesinin 12 km. kuzeydoğusunda Kumluca yakınlarında. Kalıntıları çok yıkık durumdadır

Limyra

Bulunduğu yer: Finike ilçesinin 6 km. kuzeyinde. Lykia sanatına ait birçok anıtsal kaya mezarı ve lahitlerin bulunduğu bir yerleşmedir. Roma İmparatorluk dönemine ait küçük fakat sağlam tiyatrosu önemlidir.

Myra (Demre)

Bulunduğu yer: Kaş ilçesine bağlı Demre. Aziz Nikolaos'un kilisesine sahip olan ünlü yerleşme. Eski bir Lykia yerleşmesidir. Kaya mezarları ve

scanfan

lahitleriyle ünlüdür. Tiyatro sağlam kalmıştır.

Olbia (Arapçahisar)

Bulunduğu yer: Antalya'nın 11 km. güneybatısı. Antik döneme ait kalıntılar bulunan bir yerleşim merkezidir.

Olympos

Bulunduğu yer: Finike ilçesinin 30 km. kuzeydoğusunda. Antik döneme ait yapı kalıntıları bulunmaktadır.

Patara

Bulunduğu yer: Kaş ilçesi Ovagelmiş köyü. Eski Lykia liman kentidir. Henüz kazılmamış olmasına karşın Antik döneme ait birçok yapı ayakta bulunmaktadır.

Perge

Bulunduğu yer: Aksu ilçesinin 2 km. kuzeyinde Murtuna (yeni Yurtpınar) köyü yakınları. Antik Pamfylia bölgesinin en önemli kentlerinden biridir. Burada yapılan kazılardan çıkan birçok eser Antalya Bölge Müzesi'nde sergilenmektedir. Ayakta duran yapılar: Tiyatro, stadion, geç dönem kent kapıları, kent duvarları, agora, Roma hamamları, sütunlu cadde, nymfaion, Bizans dönemine ait iki bazilika.

Rhodiapolis

Bulunduğu yer: Finike ilçesinin 12 km. kuzeydoğusu. Antik döneme ait yapı kalıntıları bulunmaktadır.

Selge

Bulunduğu yer: Manavgat ilçesine bağlı Serik'in 35 km. kuzeyinde Antik dönemine ait oldukça sağlam yapılar ayakta kalmıştır.

Side

Bulunduğu yer: Manavgat ilçesine bağlı Selimiye köyü. Pamfylia bölgesinin en önemli liman kentlerinden biridir. Agora, tiyatro, kent duvarları, sukemerleri, hamamlar, tapınaklar ve Bizans dönemine ait bazilikalarla birçok yapıyı bağrında toplayan önemli bir Antik kenttir.

Sillyon

Bulunduğu yer: Aksu ilçesinin 13 km. kuzeydoğusu. Roma İmparatoru Traianus'un burada ölmesi üzerine İmparator Hadrianus tarafından adı Traianopolis'e çevrilmiştir. Antik döneme ait çeşitli yapı kalıntıları ayakta durmaktadır.

Sura

Bulunduğu yer: Kaş ilçesine bağlı Kale'nin 3 km. batısı. Antik döneme ait çeşitli kalıntılar bulunmaktadır.

Termessos

Bulunduğu yer: Antalya'nın 30 km. kadar kuzeybatısı. Anadolu'daki Antik yerleşmelerin en iyi korunmuşlarından biridir. Agora, 2.Attalos Stoası, tiyatro, buleuterion, Zeus Tapınağı, Artemis Tapınağı, büyük ve küçük Korinth tapınakları, Gymansium, sütunlu cadde, evler ayakta duran en önemli yapılandır.

Xanthos

Bulunduğu yer: Kaş'a bağlı Kınık köyü. Lykia'nın en önemli kenti ve başkentidir. Bugünkü Eşen Çayı (eski Xanthos Çayı)'ndan adını almıştır. Antik döneme ait birçok yapı ayaktadır. Kent duvarları, Nereidler Anıtı, mezar anıtları, tiyatro, Harpyler Anıtı, agora, Aslanlı Mezar Anıtı ayakta bulunan yapılardandır. Anıtlardan bir kısmı British Museum'da bulunmaktadır.

scanfan

TÜRK DÖNEMİ

Akşebe Sultan Mescidi

Bulunduğu yer: Alanya ilçesi. Yapıldığı tarih: 1230. Dönemi: Selçuklu.

Alara Han

Bulnduğu yer: Alanya ilçesi. Yapıldığı tarih: 1232. Dönemi: Selçuklu.

Alanya Kalesi

Eski bir Roma kalesinin yerine 1225 yılında Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad tarafından yaptırılmıştır. Alaiye Beyleri döneminde önemli bir rol oynamıştır. Tersanesi önemlidir. Kalenin içinde çeşitli yapılar bulunmaktadır.

Alara Kalesi Hamamı

Bulunduğu yer: Alanya ilçesi. Yapıldığı tarih: 1224 - 1225. Dönemi: Selçuklu.

Bali Bey Camisi

Bulunduğu yer: Antalya merkez. Yapıldığı tarih: 15.yüzyıl. Yaptıran: Akıncı Beyi Malkoçoğlu Bali Bey.

Emir Sinadeddin Medresesi

Bulunduğu yer: Korkuteli ilçesi. Yapıldığı tarih: 1319. Yaptıran: Hamitoğlu Emir Sinadeddin Bey.

Evdir Han

Bulunduğu yer: Antalya - Isparta yolu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1214-1218. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 1.İzeddin Keykavus.

İçkale Hamamı

Bulunduğu yer: Alanya Kalesi. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl başı. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad.

Karatay Medresesi

Bulunduğu yer: Antalya merkez. Yapıldığı tarih: 1250. Yaptıran: Selçuklu Veziri Celaleddin Karatay.

Mehmed Bey Kümbeti

Bulunduğu yer: Antalya merkez. Yapıldığı tarih: 1337. Dönemi: Hamitoğulları Beyliği.

Murad Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Antalya merkez. Yapıldığı tarih. 1570. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Kuyucu Murad Paşa.

Susuz Han

Bulunduğu yer: Antalya - Burdur yolu üzerinde, Susuz köyünde. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Dönemi: Selçuklu.

Şarapsa Han

Bulunduğu yer: Antalya - Alanya yolu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1236-1246. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev.

Yivli Minare Camisi

Bulunduğu yer: Antalya merkez. Yapıldığı yıl: 1373. Yaptıran: Mübarizeddin Mehmed Bey. Dönemi: Hamitoğulları Beyliği. Ünlü minaresi 1.Alaeddin Keykubad zamanında yapılmıştır.

scanfan

08 ARTVİN

ANTİK DÖNEM

Artvin Kalesi

Sağlam durumda küçük bir kaledir. Çeşitli zamanlarda onarım görerek kullanılmıştır. Günümüzdeki durumunu Osmanlılar zamanında almıştır.

09 AYDIN

ANTİK DÖNEM

Afrodisias

Bulunduğu yer: Karacasu ilçesine bağlı Geyre köyü. Karia bölgesinin en önemli kentlerinden biridir. Özellikle Roma döneminde parlak bir yaşantı süren bu kentte önemli bir heykeltıraşlık okulu bulunmaktaydı ve burada yapılan heykeller Akdeniz bölgesine satılmaktaydı. Antik bir kentte bulunan yapıların hemen hepsi günümüzde oldukça sağlam bir durumda ayakta durmaktadır.

Alabanda

Bulunduğu yer: Çine Çayı'nın 4 km. batısında Araphisar köyü. Eski bir Karia kentidir. Antik döneme ait birçok yapı ayaktadır.

Alinda

Bulunduğu yer: Çine ilçesinin Karpuzlu köyü yakınları. Antik döneme ait kalıntılarından bir kısmı ayaktadır.

Amyzon

Bulunduğu yer: Koçarlı ilçesi Akmescit köyü yakınları. Eski bir Karia kentidir. Kalıntıları yıkıntı halindedir. Günümüzde Mazın Kale adını taşımaktadır.

Didyma Apollon Tapınağı

Bulunduğu yer: Söke'ye bağlı Yenihisar köyündedir. Antik Miletos kentinin kutsal alanıdır. Hiçbir zaman tamamlanmamış çok büyük boyutlarda anıtsal bir tapınaktır.

Menderes Magnesiası

Bulunduğu yer: Germencik ilçesine bağlı Tekin köyü yakınları. Antik dönemin önemli yerleşmelerinden biridir. Artemis Tapınağı ünlüdür. Bu tapınağı ait kabartmalardan bir bölümü İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Louvre Müzesi'ndedir. Antik döneme ait birçok yapı kalıntısı bulunmaktadır.

Miletos

Bulunduğu yer: Söke ilçesinin Balat köyü yakınları. İonia bölgesinin en önemli liman kentidir. Günümüzde kıyıdan oldukça içerde kalmıştır. Tiyatro, agora, gymnasium hamamlar, piskoposluk sarayı gibi yapılar önemli kalıntıları arasındadır.

Nysa

Bulunduğu yer: Sultanhisar ilçesinin 3 km. kuzeyinde. Antik döneme ait kalıntıları önemlidir.

Priene

Bulunduğu yer: Söke'ye bağlı Güllübahçe köyü. 12 İonia kentinden biridir. Dağlık ve sarp bir alana kurulmuş müstahkem bir kenttir. Yapılarının hemen hepsi oldukça sağlam bir durumdadır. Athena Polias Tapınağı önemlidir.

Tralleis

Eski Aydın kenti. İlkçağda önemli bir kentti. Burada bulunan heykeltıraşlık

scanfan

okulunun ürettiği heykeller özellikle Roma dünyasının çeşitli yerlerine gönderiliyordu. Bizans döneminde piskoposluk merkeziydi. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde önemli bir merkezdi.

TÜRK DÖNEMİ

Ahi İbrahim Türbesi

Bulunduğu yer: Çine ilçesi, Eski Çine köyünde. 16.yüzyılda yapılmıştır.

Ahmed Gazi Camisi

Bulunduğu yer: Çine ilçesi, Eski Çine köyü. Yapıldığı tarih: 1308. Yaptıran: Menteşeoğlu Ahmed Gazi Bey.

Cihanoğlu Camisi

Bulunduğu yer: Aydın merkez. Yapıldığı tarih: 1756. Yaptıran: Cihanoğlu Abdülaziz. Medrese ve türbeye sahiptir.

Cuma/ İlyas Bey Camisi

Bulunduğu yer: Söke ilçesi Balat köyü. Antik Miletos kalıntıları yakını. Yapıldığı tarih: 1404. Yaptıran: Menteşe Beyi İlyas Bey. Caminin yanında İlyas Bey'in türbesi bulunmaktadır.

Eski - Yeni Cami

Bulunduğu yer: Aydın merkez. Yapıldığı tarih: 1585. Yaptıran: Hasan Çelebi. Onarıldıktan sonra Eski - Yeni Cami adını almıştır.

Öküz Mehmed Paşa Kervansarayı

Bulunduğu yer: Kuşadası ilçesi. Yapıldığı tarih: 1618. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Öküz Mehmed Paşa. Aynı Paşanın Kuşadası çarşısı içinde kendi adını taşıyan bir camisi de bulunmaktadır.

Ramazan Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Aydın merkez. Yapıldığı tarih: 1594. Yaptıran: Beylerbeyi Ramazan Paşa. Ağaç oymaları ve vitrayları önemlidir.

Süleyman Bey Camisi

Bulunduğu yer: Aydın merkez. Yapıldığı tarih: 1683. Yaptıran: Hacı Süleyman Bey. Aydın'daki en güzel yapılardan biridir.

Üveys Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Aydın merkez. Yapıldığı tarih: 1568. Yaptıran: Mısır Beylerbeyi Üveys Paşa.

10 BALIKESİR

ANTİK DÖNEM

Erdek Açık Hava Müzesi

Erdek Hükümet Konağı bahçesindedir. Erdek yakınlarındaki Kyzikos antik kenti kalıntılarından bazıları burada sergilenmektedir.

Kyzikos

Bulunduğu yer: Erdek yakınları Kapıdağı yarımadası üzerinde. Bir Miletos kolonisidir. Kalıntılarından bir kısmı İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde büyük bir çoğunluğu ise Erdek Açık Hava Müzesi'ndedir.

TÜRK DÖNEMİ

Kurşunlu Cami

scanfan

Bulunduğu yer: Edremit ilçesi. Yapıldığı tarih: 1321. Yaptıran: Selçuklu komutanı Yusuf Sinan. Türbesi caminin yanındadır.

Zağnos Paşa Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Balıkesir merkez. Yapıldığı yıl: 1461. Yaptıran: Fatih Sultan Mehmed'in komutanlarından Zağnos Paşa. Balıkesir'in en önemli camisidir.

11 BİLECİK

TÜRK DÖNEMİ

Ertuğrul Gazi Türbesi

Bulunduğu yer: Söğüt ilçesi. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Gazi'ye aittir.

Kasım Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Bözüyük ilçesi. Yapıldığı tarih: 1528. Yaptıran: Osmanlı komutanı Kasım Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Orhan Gazi Camisi

Bulunduğu yer: Bilecik merkez. Yapıldığı tarih: 14.yüzyılın ilk yarısı. Yaptıran: Orhan Gazi. Bu caminin karşısında Ahî Şeyhi Edebali ve kızı (Osman Gazi'nin eşi) Malhatun'un türbeleri bulunmaktadır.

12 BİNGÖL

ANTİK DÖNEM

Kiğı Kalesi

Bingöl'ün Kiğı ilçesinin 5 km. kuzeyi. Bir Ortaçağ kalesidir. Sağlam kalmış kalelerden biridir. İçinde bazı yapı kalıntıları bulunmaktadır.

13 BİTLİS

ANTİK DÖNEM

Bitlis Kalesi

İlkçağda yapılmış, çeşitli dönemlerde kullanılmıştır.

TÜRK DÖNEMİ

Bugatay Aka Kümbeti

Bulunduğu yer: Ahlat ilçesi. Yapıldığı tarih: 1281. Dönemi: Selçuklu. Çifte Kümbet olarak bilinenlerin büyüğüdür.

Emir Bayındır Kümbeti

Bulunduğu yer: Ahlat ilçesi. Yapıldığı tarih: 1492. Dönemi: Ak-koyunlular.

Erzen Hatun Kümbeti

Bulunduğu yer: Ahlat ilçesi. Yapıldığı tarih: 1396. Dönemi: Kara-Koyunlular.

Hasan Padişah Kümbeti

Bulunduğu yer: Ahlat ilçesi. Yapıldığı tarih: 1275. Dönemi: Selçuklu.

Hüseyin Timur Kümbeti

Bulunduğu yer: Ahlat ilçesi. Yapıldığ ıtarih: 1279. Dönemi: Selçuklu. Çifte Kümbet olarak bilinenlerin küçüğüdür.

scanfan

Kızıl Cami

Bulunduğu yer: Bitlis merkez. Yapıldığı tarih: 1120. Anadolu'daki en eski camilerden biridir.

Şeyh Necmeddin Kümbeti

Bulunduğu yer: Ahlat ilçesi. Yapıldığı tarih: 1222. Dönemi: Selçuklu.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Bitlis merkez. Yapıldığı tarih: 1126. Yaptıran: Artukoğulları. Anadolu'nun en eski camilerinden biridir.

Usta Şagirt/Ulu Kümbet

Bulunduğu yer: Ahlat ilçesi. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Dönemi: Selçuklu.

14 BOLU

ANTİK DÖNEM

Üsküb

Bulunduğu yer: Düzce ilçesi yakınları. Antik bir kenttir. Burada bulunan eserlerden bir kısmı İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndedir.

TÜRK DÖNEMİ

Akşemseddin Türbesi

Bulunduğu yer: Göynük ilçesi. Fatih Sultan Mehmed'in hocası Akşemseddin'e aittir. Türbenin güneyinde Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın yaptırdığı cami ve hamam bulunmaktadır.

Ilıca (Karaköy) Camisi

Bulunduğu yer: Bolu merkez. Yapıldığı yıl: 1502. Yaptıran: İsfendiyaroğlu Musa Paşa.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Bolu merkez. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid.

15 BURDUR

ANTİK DÖNEM

Hacılar

Bulunduğu yer: Burdur'un 35 km. güneybatısında. Hacılar köyü Neolitik Çağ'a ait önemli bir yerleşme merkezidir. Buluntularının çoğu Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndedir.

Kibyra

Bulunduğu yer: Gölhisar ilçesinin Horzum köyü. Kalıntıları fazla sağlam değildir.

Olbasa

Bulunduğu yer: Tefenni ilçesinin Belendi köyü. Kalıntıları günümüze fazla sağlam ulaşmamıştır.

Sagalassos

Bulunduğu yer: Ağlasun ilçesi yakınları. Pisidia bölgesinin önemli kentlerindendir. Antik döneme ait birçok yapı ayaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Ulu Cami

scanfan

Bulunduğu yer: Burdur merkez. Yapıldığı tarih: 1299. Yaptıran: Hamitoğlu Dündar Bey. En eski Hamitoğulları eseridir.

16 BURSA

ANTİK DÖNEM

Ayasofya

Bulunduğu yer: İznik ilçesi. Erken dönem bir Bizans kilisesidir. Orhan Gazi zamanında camiye çevrilmiştir. 787 yılındaki Konsil burada toplanmıştır. Günümüzde harap bir durumdadır.

TÜRK DÖNEMİ

Alaeddin Camisi

Bulunduğu yer: Bursa merkez. Yapıldığı tarih: 1326. Yaptıran: Orhan Gazi'nin kardeşi Alaeddin Paşa. Bursa'daki en eski Türk eseridir.

Arkeoloji Müzesi

Bulunduğu yer: Bursa Kültür Parkı. Bursa ve yöresinde bulunan Antik ve etnografik eserler sergilenmektedir.

Atatürk Anıtı

Cumhuriyet Meydanı'nda bulunmaktadır. 1927 yılında heykeltıraş Nijat Sizel tarafından yapılmıştır.

Cem Sultan Türbesi

Bulunduğu yer: Bursa, Muradiye. Yapıldığı tarih: 2.Bayezid dönemi. Çinileriyle ünlüdür.

Devlet Hatun Türbesi

Bulunduğu yer: Bursa merkez. Yapıldığı tarih: 1414. Yıldırım Bayezid'in ilk eşi Devlet Hatun'a aittir.

Ebe Hatun Türbesi

Bulunduğu yer: Bursa, Muradiye. Yapıldığı tarih: Fatih dönemi. Fatih'in süt annesine aittir.

Emir Sultan Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Bursa, Emir Sultan semti. Yıldırım Bayezid'in damadı, bilgin Emir Sultan tarafından yaptırılmıştır.

Hacı Özbek Camisi

Bulunduğu yer: İznik ilçesi. Yapıldığı tarih: 1334. Dönemi: Osmanlı.

Halil Hayreddin Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: İznik ilçesi. Yapıldığı tarih: 1387. Dönemi: Osmanlı.

Hüdâvendigâr İmareti

Bulunduğu yer: Bursa merkez. Yapıldığı tarih: 1365 - 1366. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1.Murad. Alt katı cami, üst katı medresedir.

Hüma Hatun Türbesi

Bulunduğu yer: Bursa, Muradiye Camisi arkasında. Yapıldığı tarih: 1449. Fatih Sultan Mehmed'in annesi ve 2.Murad'ın eşi olan Hüma Hatun'a aittir.

Kırgızlar Türbesi

Bulunduğu yer: İznik ilçesi. Yapıldığı tarih: Orhan Gazi dönemi.

scanfan

Lala Şahin Paşa Medresesi

Bulunduğu yer: Bursa merkez. Yapıldığı tarih: 1339. Dönemi: Osmanlı.

Nilüfer Hatun İmareti

Bulunduğu yer: İznik ilçesi. Yapıldığı yıl: 1388. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1.Murad (annesi Nilüfer Hatun adına). Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Orhan Gazi Camisi

Bulunduğu yer: Bursa, Ulu Cami'nin arkası. Yapıldığı tarih: 1329. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Orhan Gazi.

Sultan 2.Murad Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Bursa, Muradiye. Yapıldığı tarih: 1447. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Murad.

Süleyman Paşa Medresesi

Bulunduğu yer: İznik ilçesi. Yapıldığı tarih: 14.yüzyıl. Yaptıran: Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Bursa merkez. Yapıldığı tarih: 1399. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid. Bursa'nın en büyük camisidir.

Yeşil Cami

Bulunduğu yer: İznik ilçesi. Yapıldığı tarih: 1378-1391. Yaptıran: Vezir-i azam Çandarlı Halil Paşa. Mimarı: Hacı Musa. Yeşil çinilerle süslü minaresiyle ünlüdür.

Yeşil Cami

Bulunduğu yer: Bursa Yeşil semti. Yapıldığı tarih: 1419. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Çelebi Sultan Mehmed. Mimarı: Hacı İvaz Paşa. Çinileri ile ünlüdür.

Yeşil Medrese

Bulunduğu yer: Bursa merkez. Yapıldığı tarih: 1420-1424. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Çelebi Sultan Mehmed.

Yeşil Türbe

Bulunduğu yer: Bursa, Yeşil. Yapıldığı tarih: 1421. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Çelebi Sultan Mehmed. Yeşil çinileriyle büyük ün kazanmıştır.

Yıldırım Külliyesi

Bulunduğu yer: Bursa merkez. Yapıldığı yıl: Yıldırım Bayezid dönemi. Zamanında tamamlanamayan bu külliye oğlu Musa Çelebi tarafından tamamlanmıştır. Külliyede camiden başka medrese, daruşşifa, aşhane, misafirhane ve Yıldırım Bayezid'in türbesi bulunmaktadır.

17 ÇANAKKALE

ANTİK DÖNEM

Aleksandria Troas

Bulunduğu yer: Ezine'nin 15 km. batısında. Hellenistik dönemde kurulmuş bir kenttir. Bu döneme ait çeşitli yapı kalıntıları günümüze ulaşmıştır.

Assos

Bulunduğu yer: Ayvacık ilçesinin Behramkale köyü. Eski bir Aiol yerleşmesidir. Antik dönemde oldukça önemli olan bu yerleşme, Türklerin Anadolu'ya girmelerinden sonra önemini yitirmiştir. Buradaki Athena

scanfan

tapınağına ait birkaç friz parçası İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde bulunmaktadır.

Çanakkale Müzesi

Bulunduğu yer: Çanakkale merkez. Yöreden gelen arkeolojik ve etnografik eserleri barındırmaktadır.

Neandria

Bulunduğu yer: Ezine ilçesinin 8 km. güneybatısında Çiğrı dağı üzerinde. En önemli kalıntısı İÖ 7.yüzyıl sonuna ait olan ahşap tapınağıdır. Aiol sütun başlıkları İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenmektedir.

Troia

Bulunduğu yer: Çanakkale'nin 30 km. güneyindeki Hisarlık Tepe. Anadolu'nun en önemli Antik kentlerinden biridir. Homeros'un destanlarına konu olan bir yerdir. Dokuz yerleşme katına sahip olan bu kentte tarihöncesi çağlardan Roma dönemine kadar birçok yapı izlenebilmektedir. Küçük buluntuları İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Truva Müzesi'nde sergilenmektedir.

TÜRK DÖNEMİ

Çanakkale Şehitler Anıtı

Bulunduğu yer: Hisarlık Tepe 1. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale savaşlarında büyük kahramanlıklar gösteren ve şehit olan Türk askerlerinin anısına dikilmiş bir anıttır.

18 ÇANKIRI

ANTİK DÖNEM

Çankırı Kalesi

İlkçağda yapılmış çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır.

TÜRK DÖNEMİ

Taş Mescit

Bulunduğu yer: Çankırı merkez. Yapıldığı tarih: 1325. Yaptıran: Selçuklu Emiri Cemaleddin Ferruh. Mescidi yaptıran Emirin türbesi de bu yapının içindedir.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Çankırı merkez. Yapıldığı tarih: 1522-1558. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman. Çankırı'nın en önemli ve en büyük camisidir.

19 CORUM

ANTİK DÖNEM

Alacahöyük

Bulunduğu yer: Alaca ilçesinin 15 km. kuzeybatısı. Hitit İmparatorluğu dönemine ait önemli bir kenttir. Ele geçen küçük buluntular Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

Boğazköy (Hattuşa)

Bulunduğu yer: Sungurlu ilçesinin 26 km. güneydoğusundaki Boğazkale köyü. Hitit İmparatorluğu'nun başkenti. Anadolu'nun en önemli yerleşmelerinden biri olan Boğazköy'ün etrafını bir sur çevirmektedir. Aşağı ve yukarı kent olarak ikiye ayrılan kentte, Yer Kapı, Aslanlı Kapı,

scanfan

Sfenksli Kapı ve Kralı Kapısı adını taşıyan dört önemli kapı ve beş ayrı tapınak bulunmaktadır. Buluntuları İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Boğazköy Müzesi'nde sergilenmektedir.

Büyük Güllücek

Bulunduğu yer: Alacahöyük'ün 15 km. kuzeyinde Güllücek köyü. Özellikle tarihöncesi çağlara ait önemli buluntular vermiş bir höyüktür.

Çorum Kalesi

Bulunduğu yer: Çorum merkez. Danişmentliler tarafından yaptırılmıştır. Kale içinde evler ve bir mescit bulunmaktadır.

Pazarlı

Bulunduğu yer: Alacahöyük'ün 30 km. kuzeydoğusunda. Tarihöncesi çağlardan Bizans döneminin sonuna kadar yerleşmeye sahne olan bir höyüktür. Özellikle Fryg dönemine ait pişmiştoprak duvar süslemeleri önemlidir. Bu eserler Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

Yazılıkaya

Bulunduğu yer: Boğazköy'ün 2 km. güneydoğusu. Hitit Kralı 4.Tuthaliya zamanında yapılmış bir açıkhava tapınağıdır. İki galeriden oluşan bu tapınakta çeşitli tanrı kabartmaları bulunmaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Kalehisar Medresesi

Bulunduğu yer: Alaca ilçesine bağlı Mahmudiye köyü. Yapıldığı tarih: 13.yüzyılın ilk yarısı. Dönemi: Selçuklu.

Saat Kulesi

Bulunduğu yer: Çorum merkez. 1895 yılında yapılmıştır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Çorum merkez. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Yaptıran: Selçuklular. Osmanlı döneminde onarım görmüştür.

20 DENİZLİ

ANTİK DÖNEM

Beycesultan

Bulunduğu yer: Çivril ilçesinin 6 km. güneybatısında Menteşe köyü yakınları. Tarihöncesi çağlara ait eserlerin yanı sıra Hitit dönemine ait eserler de vermiş olan bir höyüktür.

Hierapolis

Bulunduğu yer: Pamukkale yakınları. Bergama Kralı 2.Eumenes zamanında kurulmuştur. Roma döneminde bir kaplıca kenti olarak kullanılan bu yerleşme, Erken Hıristiyanlık döneminde de önemli bir merkez olmuştur. Roma ve Bizans dönemlerine ait çeşitli yapı kalıntıları bulunmaktadır.

Laodikeia

Bulunduğu yer: Denizli'nin 6 km. kuzeyinde Eskihisar köyü yakınında. Seleukos Kralı 2.Antiokhos tarafından karısı Laodike adına kurulmuş bir kenttir. Hellenistik ve Roma dönemlerine ait çeşitli yapı kalıntıları bulunmaktadır.

Tripolis

Bulunduğu yer: Buldan ilçesinin 16 km. doğusunda Yenice köyü yakınları.

scanfan

Roma ve Bizans dönemine ait çeşitli yapı kalıntıları bulunmaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Akhan

Bulunduğu yer: Denizli'nin 8 km. kuzeydoğusu. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Yaptıran: Selçuklu komutanı Kara Sungur Bey.

21 DİYARBAKIR

ANTİK DÖNEM

Diyarbakır Arkeoloji Müzesi

Bulunduğu yer Diyarbakır merkez. Asur koloni çağından Osmanlı döneminin sonuna kadar birçok arkeolojik ve etnografik eser sergilenmektedir.

Diyarbakır Kalesi

Doğu Anadolu'daki en uzun ve en sağlam kalmış kale ve surlardır. Roma döneminde yapılmış, Bizans, Selçuklu,Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde onarılarak kullanılmıştır. Uzun bir alana yayılan bu surlar içinde birçok tarihi kalıntı bulunmaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Ali Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1534. Yaptıran: Diyarbakır Valisi Yanyalı Hadım Ali Paşa. Mimarı: Mimar Sinan. Caminin çevresinde medrese bulunmaktadır.

Arap Şeyh Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1660. Yaptıran: Diyarbakır Valisi Kara Mustafa Paşa.

Behram Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1564-1572. Yaptıran: Diyarbakır Valisi Behram Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Çermik Köprüsü

Bulunduğu yer: Silvan ilçesi yakınlarında, Batman Suyu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1179. Yaptıran: Artuklular.

Fatih Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1522. Dönemi: Osmanlı. Diyarbakır'daki ilk Osmanlı yapısıdır.

Hüsrev Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1528. Yaptıran: Diyarbakır Valisi Hüsrev Paşa.

İçkale Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1160. Yaptıran: Selçuklular.

İskender Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1551. Yaptıran: Diyarbakır Valisi İskender Paşa.

scanfan

Kasım Padişah Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1500. Yaptıran: Ak-Koyunlu Sultanı Kasım.

Malabadi Köprüsü

Bulunduğu yer: Silvan ilçesi yakınlarında Batman Suyu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1147. Yaptıran: Artuklular.

Melik Ahmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1597. Yaptıran: Diyarbakır Valisi Melik Ahmed Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Mesudiye Medresesi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1198. Yaptıran: Artuklular. Mimarı: Halepli Mahmud bin Cafer.

Mesudiye Medresesi

Bulunduğu yer: Diyarbakır. Yapıldığı tarih: 1198-1223. Yaptıran: Artuklular. Mimarı: Cafer bin Mahmud'un çizimlerine dayanarak mimar Mesut tarafından yapılmıştır.

Nasuh Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1606-1611. Yaptıran: Diyarbakır Valisi Nasuh Paşa.

Nebi Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 14.yüzyıl. Yaptıran: Ak-Koyunlular.

Sefa Camisi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 15.yüzyıl. Yaptıran: Ak-Koyunlu Sultanı Uzun Hasan.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1091. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Melikşah ve oğlu Ebu Şuca Muhammed. Artukoğulları, İnaloğulları, Nisanoğulları ve Osmanlılar dönemlerinde yapılan onarım ve eklerle büyük bir külliye haline gelmiştir. Şam Emeviye Camisi ile plan açısından büyük benzerlik göstermektedir.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Silvan ilçesi. Yapıldığı tarih: 1157. Yaptıran: Necmettin Alpı.

Zinciriye Medresesi

Bulunduğu yer: Diyarbakır merkez. Yapıldığı tarih: 1198. Yaptıran: Artuklular. Mimarı: İsa ebu Dirhem.

22 EDİRNE

ANTİK DÖNEM

Saat Kulesi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1895. Yaptıran: Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa. Bizans döneminden kalmış olan bir kulenin üzerine yapılmıştır.

TÜRK DÖNEMİ

Ali Paşa Çarşısı

scanfan

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1560. Yaptıran: Vezir-i azam Semiz Ali Paşa. Mimarı: Mimar Sinan. Günümüzde bir kapalı çarşı olarak kullanılmaktadır.

Ayşe Kadın Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1469. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Çelebi Sultan Mehmed'in kızı Ayşe Sultan.

2.Bayezid Külliyesi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1484-1488. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Bayezid. Külliyede camiden başka tabhane, medrese, draüşşifa, imaret bulunmaktadır.

Bedesten

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1414. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Çelebi Sultan Mehmed. Mimarı: Hacı Alaeddin. Günümüzde bir kapalı çarşı olarak kullanılmaktadır.

Beylerbeyi Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1429. Yaptıran: Rumeli Beylerbeyi Yusuf Paşa. Camiyi yaptıran Yusuf Paşa'nın türbesi avluda bulunmaktadır.

Dar-ül Hadis

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1435. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Murad.

Dar-üs Sıbyan

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1574. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3.Murad. Mimarı: Mimar Sinan. Okul olarak yaptırılan bu yapı bir süre Etnografya müzesi olarak kullanılmıştır.

Dar-üt Tedris

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1574. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Selim. Mimarı: Mimar Sinan. Bir süre Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmıştır.

Defterdar Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1576. Yaptıran: Defterdar Mustafa Paşa Mimarı: Mimar Sinan

Edirne Müzesi

Trakya ve yöresinde İlkçağ'dan Osmanlı döneminin sonuna kadar bulunmuş olan arkeolojik ve etnografik eserler sergilenmektedir.

Eski Cami

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1403-1414. Yaptıran: Yıldırım Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi. Ancak Çelebi Sultan Mehmed tarafından tamamlanmıştır. Mimarı: Hacı Alaeddin.

Gazi Mihal Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Gazi Mihal köprüsünün yanı. Yapıldığı tarih: 1422. Yaptıran: Gazi Mihal. Mimarı: Hacı Alaeddin.

Gazi Mihal Köprüsü

Bulunduğu yer: Edirne, Tunca Irmağı'nın üzerinde. Yapıldığı tarih: 1420. Yaptıran: Gazi Mihal. Bizan İmparator Mikhael Palaiologos'un yaptırdığı köprünün yerine yeniden yaptırılmıştır. Çeşitli zamanlarda onarılmış ve ekler yapılmıştır.

Kadı Bedreddin Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1530. Yaptıran: Kadı Bedreddin.

Kasım Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1479. Yaptıran: Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa. Günümüzde harap bir durumdadır.

Lari Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1514. Yaptıran: Abdülhamid Lari. Günümüzde harap bir durumdadır.

Muradiye Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1436. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Murad.

Sarayiçi (Kırkpınar)

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci merkezi olan Edirne'de yapılan sarayın tümü günümüze ulaşmamakla birlikte bazı yapılar ayakta durmaktadır. Bir gezinti ve mesire yeri olarak kullanılan Kırkpınar ise geleneksel yağlı güreşlerin yapıldığı bir alandır.

Sarıca Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1435. Yaptıran: Edirne Valisi Sarıca Paşa.

Selimiye Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1569-1575. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Selim. Mimarı: Mimar Sinan. Osmanlı mimarisinin en güzel, Mimar Sinan'ın ustalık dönemi eseridir. Mimari özellikleri, zerafeti, taş, çini ve kalem işleri bakımından eşsiz bir eserdir.

Sitti Hatun Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1482. Yaptıran: Fatih Sultan Mehmed'in eşi Sitti Hatun.

Süleymaniye Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yaptıran: Rumeli Beylerbeyi Gazi Süleyman Paşa. 1.Mahmud döneminde onarılmıştır.

Şah Melek Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1429. Yaptıran: Şah Melek Paşa.

Tunca Köprüsü

Edirne ile Karaağaç arasında uzanmaktadır. Yapıldığı tarih: 1607-1615. Yaptıran: Edirne Valisi Ekmekçioğlu Ahmed Paşa. Mimarı: Sedefkâr Mehmed Ağa. Edirne'deki en sağlam köprüdür.

Üç Şerefeli Cami

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1438 - 1447. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Murad. Minarelerinden birisi üç şerefeli olduğu için bu adı almıştır.

Yalnızgöz ve Bayezid Köprüleri

Tunca Irmağı üzerinde bulunan ve birbirinin devamı olan iki köprüdür. Yalnızgöz köprüsü 2.Selim tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. İkinci köprü ise 2.Bayezid tarafından Mimar Hayreddin'e yaptırılmıştır.

Yıldırım Camisi

Bulunduğu yer: Edirne merkez. Yapıldığı tarih: 1400. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid. Edirne'deki en eski Osmanlı eseridir.

scanfan

23 ELAZIĞ

1862 yılında Osmanlı Padişahı Abdülaziz'in emri üzerine terk edilen Harput'un yerine kurulmuş yeni bir kenttir. Bu nedenle Elazığ merkez önemli bir esere sahip değildir. Bunun yanı sıra eski yerleşme merkezi olan ve bugün Elazığ'nın ilçesi durumunda bulunan Harput çok eski bir yerleşme merkezidir ve birçok tarihi esere sahiptir.

TÜRK DÖNEMİ

Arap Baba /Alaca Mescit

Bulunduğu yer: Harput ilçesi. Yapıldığı tarih 1279. Dönemi: Selçuklu.

Harput Kalesi

İlkçağ'da yapılmış bir kaledir. Dulkadiroğulları ve Ak-Koyunlular tarafından genişletilmiş ve onarılarak kullanılmıştır. Artuklular tarafından da kullanılmıştır.

Sara Hatun Camisi

Bulunduğu yer: Harput ilçesi. Yapıldığı tarih: 1463. Yaptıran: Ak-Koyunlu Sultanı Uzun Hasan'ın annesi Sara Hatun. Yıkılan caminin yerine bugünkü cami yeniden yapılmıştır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Harput ilçesi: Yapıldığı tarih: 1156. Yaptıran: Artukoğlu Fahreddin Kara Aslan.

24 ERZİNCAN

İlkçağ'da kurulmuş ve çeşitli uluslar tarafından kullanılarak bayındır bir hale getirilmiştir. 1939 yılındaki büyük deprem sonucunda kentle birlikte tarihi eserleri de harap bir duruma gelmiştir. Deprem sonrasında kent kuzeye taşındığından Erzincan'ın merkezinde sözü edilecek tarihi eser kalmamıştır. Bunun yanı sıra ilçelerinde önemli tarihi eserler bulunmaktadır.

ANTİK DÖNEM

Altıntepe

Bulunduğu yer: Erzincan'ın 20 km. doğusunda Üzümlü (Cimin) köyü yakınları. Eski Tunç Çağı ve Urartu dönemine ait önemli buluntular vermiş bir höyüktür.

Kemah Kalesi

İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır. İçinde birçok yapı kalıntısı bulunmaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Mama Hatun Kümbeti

Bulunduğu yer: Tercan ilçesi. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl başı. Dönemi: Selçuklu. Mimarı: Ahlatlı Ebul Nema bin Mufaddal.

Melik Gazi Kümbeti

Bulunduğu yer: Kemah ilçesi. Yapıldığı tarih: 12.yüzyıl sonu 13.yüzyıl başı. Yaptıran: Mengücekoğulları. Mimarı: Ömer bin İbrahim el-Taberi.

25 ERZURUM

TÜRK DÖNEMİ

Abdurrahman Gazi Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum'un 2.5 km. güneydoğusu. Yapıldığı tarih: 1847.

scanfan

Yaptıran: Erzurum Valisi Ahmed İzzet Paşa. Abdurrahman Gazi türbesinin yanında bulunduğu için bu adı almıştır.

Abdurrahman Gazi Türbesi

Bulunduğu yer: Erzurum'un 2.5 km. güneydoğusu. Yapıldığı tarih: 1796. Yaptıran: Erzurum Valisi Yusuf Ziya Paşa'nın karısı Ayşe Hanım. Abdurrahman Gazi adına yaptırılmıştır.

Ahmediye Medresesi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1314. Dönemi: İlhanlı.

Ali Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1569. Yaptıran: Erzurum Valisi Ali Paşa.

Atatürk Anıtı

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1965 Yapan: Hakkı Atamulu.

Avnik (Soğuksu) Kalesi

Bulunduğu yer: Hasankale'nin Avnik köyü. Ak-Koyunlu döneminde yapılmış bir kaledir. Çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır.

Ayaz Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih 1558. Yaptıran: Erzurum Valisi Ayaz Paşa.

Aziziye Anıtı

Bulunduğu yer: Erzurum'un 10 km. kuzeydoğusunda Aziziye Tabyası önünde. 1877 Türk - Rus savaşının anısına dikilmiştir.

Bakırcı Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1720. Yaptıran: Bakırcı Hacı Mustafa.

Boyahane Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1566. Yaptıran: Erzurum Valisi Emin Paşa.

Caferiye Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1645. Yaptıran: Ebubekir bin Hacı Cafer.

Çifte Minareli Medrese ve Kümbeti/ Hatuniye

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1253 Dönemi: Selçuklu. Anadolu'daki en büyük medreselerden biridir. Kümbeti ise Erzurum'un en büyük kümbetidir.

Çoban Köprüsü

Bulunduğu yer : Pasinler ilçesinin 15 km. doğusunda Aras Irmağı üzerinde. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Yaptıran: İlhanlı Emiri Çoban Noyan. Çeşitli tarihlerde onarılmıştır. Günümüzde kullanılmaktadır.

Derviş Ağa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1717. Yaptıran: Hacı Derviş İbrahim Ağa.

Erzurum Kalesi

İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır. Bugünkü

scanfan

duvarlar Saltuklular döneminden kalmadır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır.

Esat Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih 1835. Yaptıran: Erzurum Valisi Esat Muhlis Paşa.

Gümrük Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1717. Yaptıran: Hacı Derviş İbrahim Ağa.

Gümüşlü Kümbet

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Gıyaseddin Gazi için yaptırılmıştır.

Gürcü Kapısı Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1608. Yaptıran: Yeniçeri Ağası Ali Ağa.

Gürcü Mehmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1648. Yaptıran: Vezir-i azam Gürcü Mehmed Paşa.

Hasan Kale

Bulunduğu yer: Pasinler ilçesi. İlhanlılar döneminde yapılmış, Osmanlılar döneminde kullanılmıştır. İçinde birçok yapının kalıntısı bulunmaktadır.

İbrahim Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih. 1748. Yaptıran: Erzurum Valisi İbrahim Edhem Paşa.

Kale Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 12.yüzyıl. Yaptıran: Saltuklular.

Karanlık Kümbet

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1308. Yaptıran: İlhanlı Emiri Şadreddin Tuğbay.

Kasım Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1667. Yaptıran: Erzurum Valisi Kasım Paşa.

Kurşunlu Cami

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1700. Yaptıran: Erzurumlu Feyzullah. Üstü kurşunla kaplı olduğu için bu adla anılmaktadır. Camiyi yaptıran kişi İstanbul'daki Millet Kütüphanesinin bulunduğu Feyzullah Medresesini de yaptırmıştır.

Lala Mustafa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1562. Yaptıran: Kıbrıs Fatihi Lala Mustafa Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Oltu Kalesi

Bulunduğu yer: Oltu ilçesi. İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır.

Murad Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1573. Yaptıran: Vezir-i

scanfan

azam Kuyucu Murad Paşa (Erzurum Beylerbeyi olduğu zaman)

Saat Kulesi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1174. Yaptıran: Saltuklu Emiri Alp Tuğrul Bey. İçkale Camisinin ezan okuma yeri olarak yapılmış olan bu yapı, 1856 yılındaki Kırım Savaşı'ndan önce kuleye bir saat eklenmesiyle saat kulesi haline dönüşmüştür.

Şeyhler Camisi

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1767. Yaptıran: Habib Mehmet Efendi.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih: 1179. Yaptıran: Saltuklu Emiri Nasreddin Aslan Mehmed. Erzurum'daki camilerin en eskisi ve en büyüğüdür.

Üç Kümbetler

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih. 12.yüzyıl sonu. Yaptıran: Saltuklular.

Yakutiye Medresisi ve Kümbeti

Bulunduğu yer: Erzurum merkez. Yapıldığı tarih. 1310. Yaptıran: İlhanlı Sultanı Olcaytu. İlhanlı Valisi Cemaleddin Yakut tarafından yaptırıldığı için Yakutiye adıyla bilinmektedir.

26 ESKİŞEHİR

ANTİK DÖNEM

Pessinus

Bulunduğu yer: Sivrihisar ilçesinin 15 km. güneyinde Ballıhisar köyü. İlkçağ'da kurulmuş önemli bir yerleşme merkezidir. Özellikle Fryg dönemindeki buluntuları önemlidir. Roma buluntuları ve yerleşme alanı ise yoğundur.

TÜRK DÖNEMİ

Alaeddin Camisi

Bulunduğu yer: Eskişehir merkez. Yapıldığı tarih: 1220. Yaptıran: Anadolu Selçuklu Sultanı 1.Alaeddin Keykubad. Özgün biçiminden onarımlar nedeniyle çok şey yitirmiştir.

Eskişehir Müzesi

İlkçağ'dan Osmanlı döneminin sonuna kadar arkeolojik ve etnografik nitelikli çok değerli eserleri barındırmaktadır.

Kurşunlu Cami

Bulunduğu yer: Eskişehir merkez. Yapıldığı tarih: 1525. Yaptıran: Osmanlı Veziri Gazi Mustafa Paşa. Kanuni Sultan Süleyman zamanında yapılmıştır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Sivrihisar ilçesi. Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl ortası. Yaptıran: Selçuklu Emiri Mikail bin Abdullah. 1440 yılında büyük bir onarım görmüştür.

Ümmühan Hatun Türbesi

Bulunduğu yer: Seyitgazi ilçesi . Yapıldığı tarih: 13.yüzyıl. Dönemi: Selçuklu.Türbe Anadolu Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad'ın annesine aittir.

scanfan

Yazılıkaya

Çifteler ilçesi yakınlarında Fryg dönemine ait birçok kutsal alan bulunmaktadır. Üzerlerinde Frygçe yazıtlar bulunması nedeniyle önemli olan bu kaya anıtları bu bölgede toplanmıştır.

27 GAZİANTEP

ANTİK DÖNEM

Arkeoloji Müzesi

Gaziantep yöresindeki Kargamış, Sakçagözü, Tilmen, Zincrili gibi höyüklerden gelme Hitit, değişik yerlerden gelme Antik döneme ait birçok arkeolojik eserin yanı sıra etnografik eserler de sergilenmektedir.

Dülük

Bulunduğu yer: Gaziantep'in 10 km. kuzeyinde Dülük köyü. Hitit dönemine ait önemli arkeolojik malzeme vermiş bir höyüktür. Buluntuları Gaziantep Arkeoloji Müzesi'ndedir.

Gaziantep Kalesi

Bizans döneminde İmparator İustinianos tarafından yaptırılmıştır. Çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılan bu kale Kurtuluş Savaşı'nda Fransızlara karşı yapılan savunmada önemli bir rol oynamıştır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır.

Gedikli (Kara) Höyük

Bulunduğu yer: Sakçagözü Ovası'nda Gedikli köyü yakınları. Özellikle Hitit dönemine ait kremasyon mezarları ile önemli bir yerleşmedir. Antik döneme ait küçük kalıntılar da ele geçmiştir. Buluntuları Gaziantep Müzesi'nde sergilenmektedir.

Kargamış

Bulunduğu yer: Nizip ilçesinin 32 km. güneydoğusu. Geç Hitit döneminin ünlü ve önemli bir kent devletidir. O döneme ait önemli arkeolojik belgeler sayılan orthostatları Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

Sakçagözü

Bulunduğu yer: İslahiye ilçesinin kuzeydoğusunda. Geç Hitit dönemine ait önemli belgeler vermiş bir höyüktür. Buluntuları Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde bulunmaktadır.

Tilmen

Bulunduğu yer: İslahiye ilçisinin 10 km. kadar yakınlarında. Kalkolitik çağdan Geç Roma dönemine kadar çeşitli buluntular vermiş bir höyüktür. Kent duvarları oldukça sağlam bir durumda kalmıştır. Buluntuları Gaziantep Müzesi'ndedir.

Yesemek

Bulunduğu yer: İslahiye ilçesinin 30 km. güneyi. Hitit dönemine ait bir açık hava heykel atölyesidir. Buluntular yerinde sergilenmektedir. Bazı heykeller Gaziantep Müzesi'ndedir.

Zincirli (Sam'al)

Bulunduğu yer: İshaliye'nin 10 km. kuzeyinde Geç Hitit döneminin önemli ve ünlü bir kent devletidir. Bu yerleşmede bulunmuş olan eserler İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

TÜRK DÖNEMİ

Ahmed Çelebi Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Gaziantep merkez. Yapıldığı tarih: 1672. Yaptıran: Hacıosmanoğlu Şeyh Ramazan.

Boyacı Camisi

Bulunduğu yer: Gaziantep merkez. Yapıldığı tarih 1212. Yaptıran: Boyacı Yusuf ile Kadı Kemaleddin. Gaziantep'in en eski camisidir.

Ömeriye Camisi

Bulunduğu yer: Gaziantep merkez. Yapıldığı tarih ve yaptıran belli değildir.

Şirvanî Camisi

Bulunduğu yer: Gaziantep merkez. Yapıldığı tarih belli değildir. Yaptıran: Seyyid Mehmed Şirvanî.

Tahtanı Camisi

Bulunduğu yer: Gaziantep merkez. Yapıldığı tarih ve yaptıran belli değildir.

Tekke Camisi

Bulunduğu yer: Gaziantep merkez. Yapıldığı tarih: 1639. Yaptıran: Mustafa Ağa.

Tekke (Canbulat) Camisi

Bulunduğu yer: Kilis ilçesi. Yapıldığı tarih: 1545. Yaptıran: Kilis Beyi Canbulat Bey.

28 GİRESUN

ANTİK DÖNEM

Giresun Kalesi

İÖ 2. yüzyılda Pontosluların yaptıkları bir kaledir. Çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde sağlam durumda bulunan bu kale bir gezinti alanıdır.

TÜRK DÖNEMİ

Hacı Hüseyin Camisi

Bulunduğu yer: Giresun merkez. Yapıldığı tarih: 1594. Yaptıran: Hacı Hüseyin. 1860 yılında tamamen yıkılan cami yeniden yapılmıştır.

Kale Camisi

Bulunduğu yer: Giresun kalesi. Yapıldığı tarih. 1830. Yaptıran: Ematullah Hanım. Ahşaptan yapılmıştır.

Seyyid-i Vakkas Türbesi

Bulunduğu yer: Giresun merkez. Osmanlıların Giresun'u aldıkları sırada şehit düşen Seyyid-i Vakkas için yaptırılmıştır.

29 GÜMÜŞHANE

İlkçağ'da kurulmuş bir kenttir. Roma ve Bizans dönemlerini yaşadıktan sonra çeşitli Türk koylarının egemenliğine girmiş, 1514 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Çeşitli tarihi dönemler geçirmiş olmasına karşın Gümüşhane'nin merkezinde sözü edilmeye değer pek tarihi eser bulunmamaktadır.

Bayburt Kalesi

İlkçağ'da yapılmış bir kaledir. Bizans İmparatoru İnstinianos tarafından onarılmıştır. Daha sonraları çeşitli dönemlerde onarımlar görerek

scanfan

kullanılmıştır. 1828 yılındaki Rus işgalinde yakılıp yıkılmıştır.

ANTİK DÖNEM

30 HAKKÂRİ

Gevaruk Vadisi Kaya Resimleri

Bulunduğu yer: Hakkâri'nin 45 km. güneydoğusunda kalan Cilo Dağları'ndaki Gevaruk Vadisi. İÖ 3.bin yıla ait olan çok sayıda kaya resmi bulunmuştur. Bulunan kaya resimlerinde hayvan figürlerinin yanı sıra geometrik motifler işlenmiştir.

TÜRK DÖNEMİ

Meydan Medresesi

Bulunduğu yer: Hakkâri merkezi. Yapıldığı tarih: 1472. Dönemi: Ak-Koyunlu.

ANTİK DÖNEM

31 HATAY

Antakya Kalesi

Bugünkü Hatay'ın 7 km. güneyindedir. Hellenistik dönemde 1.Seleukos, tarafındanyapılmıştır.Daha sonra Bizans İmparatoru Nikephoros Phokas, 2.Basileios tarafından onarılan kale, daha sonraki dönemlerdedir yıkıntı halinde gelmiştir.

Antakya Müzesi

Erken Hıristiyanlık ve Roma dönemlerine ait eşsiz mozayikleri ile ünlü bir müzedir. Ayrıca Asur, Hitit ve Mitanni kökenli eserler de sergilenmektedir.

Aziz Petros Kilisesi

Bulunduğu yer: Antakya'nın 2 km. kuzeydoğusu. Dünyanın en eski kiliselerinden biridir.

Payas Kalesi

İlkçağ'da yapılmış, Haçlı seferleri sırasında önemli bir karakol olarak kullanılmıştır. Osmanlılar döneminde Sokollu Mehmed Paşa tarafından yeniden yapılmıştır. Günümüzde sağlam bir durumdadır.

Roma Köprüsü

Bulunduğu yer: Asi Irmağı üzerinde . Yapıldığı tarih: 3.yüzyıl sonu. Yaptıran: Roma İmparatoru Diocletianus. Çeşitli dönemlerde onarımlar geçirerek kullanılmıştır.

Tel Açana (Alalah)

Bulunduğu yer: Amik Ovası. İlkçağ'da Suriye ve civarına egemen olan Yamhad Krallığı'nın merkeziydi. Mitanni dönemini de yaşamıştır.

TÜRK DÖNEMİ

Payas Kervansarayı

Bulunduğu yer: Payas bucağı. Yapıldığı tarih: 1574. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Sokollu Mehmed Paşa. Kervansarayın bitişiğinde cami ve imaret bulunmaktadır.

ANTİK DÖNEMİ

32 ISPARTA

Baradis

scanfan

Bulnduğu yer: Keçiborulu ilçesinin 12 km. doğusunda İğdecik köyü yakınlarında bulunan bir höyük. Buluntuları tarihöncesi çağlara aittir.

TÜRK DÖNEMİ

Ertokuş Kümbeti

Bulunduğu yer: Atabey ilçesi. Yapıldığı tarih: 1223. Yapıldığı dönem: Selçuklu.

Ertokuş Medresesi

Bulunduğu yer: Atabey ilçesi. Yapıldığı tarih. 1224. Yapıldığı dönem: Selçuklu.

Firdevs Camisi

Bulunduğu yer. Isparta merkez. Yapıldığı tarih: 1561. Yaptıran: Firdevs Bey.

Hızır Bey Camisi

Bulunduğu yer: Isparta merkez. Yapıldığı tarih: 1312. Yaptıran: Hamitoğlu Dündar Bey'in kardeşi Hızır Bey.

Hızır Bey Camisi

Bulunduğu yer: Eğridir ilçesi. Yapıldığı tarih: 14.yüzıyıl başı. Yaptıran: Hamitoğlu Dündar Bey'in kardeşi Hızır Bey. 1815 yılında yanan cami daha sonra yeniden yapılmıştır.

İplik Camisi

Bulunduğu yer: Isparta merkez. Yapıldığı tarih: 1550. Yaptıran: Hacı Abid Ağa.

Kutlu Bey Camisi

Bulunduğu yer: Isparta merkez. Yapıldığı tarih: 1417. Yaptıran: Hamitoğullarından Kutlu Bey. Zamanla çok harap olan cami, daha sonra onarılarak bugünkü durumuna getirilmiştir.

Taş/ Dündar Bey Medresesi

Bulunduğu yer: Eğridir ilçesi. Yapıldığı tarih. 1301. Yaptıran: Hamitoğlu Dündar Bey. Selçuklu Sultanı 2.Gıyaseddin Keyhüsrev'in han olarak yaptırdığı bir yapının üzerine yapılmıştır.

33 İÇEL

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine kadar bir köy yerleşmesi olan Mersin, ancak bundan sonra gelişmeye başlamış ve Cumhuriyet döneminde bugünkü durumuna gelmiştir. O nedenle Mersin'in merkezi tarihi eser açısından pek zengin değildir. Antik dönem açısından en zengin yöresi Anamur ve Silifke ilçeleridir.

ANTİK DÖNEM

Alahan

Bulunduğu yer: Mut ilçesinin 25 km. kuzeyi. Yapıldığı tarih: 5.yüzyıl ortaları. Bizans dönemine ait yapı kalıntılarının bulunduğu bir yerleşme alınıdır.

Aya Thekla Kilisesi

Bulunduğu yer: Silifke ilçesinin 7 km. batısı. 5.yüzyılda yapılmış bir Bizans kilisesidir. Kilisenin civarında Bizans dönemine ait bazı yapı kalıntıları daha bulunmaktadır.

Cennet ve Cehennem Mağaraları

scanfan

Bulunduğu yer: Silifke ilçesinin 22 km. kuzeydoğusundaki Narlıkuyu yakınları. Jeolojik açıdan önemli olan iki mağaradır. Mağara yakınlarında Erken Hıristiyan dönemine ait bir tapınma alanı vardır.

Gözlükule

Bulunduğu yer: Tarsus ilçesi. Neolitik çağdan Osmanlı dönemine kadar çeşitli buluntular vermiş bir höyüktür. Bulunduları Adana Bölge Müzesi'ndedir.

Kanlıdivane

Bulunduğu yer: Erdemli ilçesinin 18 km. güneybatısı. Roma ve Bizans dönemlerine ait çeşitli yapı kalıntılarına sahiptir.

Kız Kalesi

Bulunduğu yer: Mersin - Silifke yolu üzerinde. Korykos Antik yerleşmesinin karşısındaki bir adadadır. İlkçağ'dan Osmanlı dönemine kadar çeşitli uluslar tarafından kullanılmıştır. Günümüzde sağlam bir durumdadır.

Korykos

Bulunduğu yer: Mersin'in 50 km. güneybatısında Kız Kalesi'nin karşısında. İlkçağ'da kurulmuş önemli bir yerleşmedir. Hellenistik ve Roma dönemlerine ait kalıntılara sahip olmakla birlikte, özellikle Bizans döneminde yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Korykos'un 5 km. kadar kuzeydoğusunda Elauissa-Sebaste adını taşıyan eski bir yerleşme daha vardır.

Mamuriye (Anamur) Kalesi

Bulunduğu yer: Anamur'un 5 km. güneydoğusunda deniz kenarında. Roma döneminde kurulan Anemurium kentinin kalesi durumundaydı. Karamanoğulları zamanında onarılarak bugünkü durumuna getirilmiştir. Kale içinde gerek Antik döneme, gerekse Türk dönemine ait yapılar bulunmaktaır.

Mut Kalesi

İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır

Narlıkuyu

Bulunduğu yer: Silifkenin 22 km. kuzeydoğusunda Cennet ve Cehennem mağaralarının yakınındadır. Jeolojik özelliklere sahip bir mağaradır. Narlıkuyu yakınlarında bulunan ve Bizans dönemine tarihlenen bir hamamdaki "Üç Güzeller" mozayiği ünlüdür.

Pompeiopolis

Bulunduğu yer: Mersin'in 11 km. batısı, Viranşehir yakınları. Burada daha önceleri Rodoslular Soloi adlı bir kent kurmuşlardı. Romalı komutan Pompeius'un buraya gelişinden sonra kent Pompeiopolis adını almıştır. Roma dönemine ait çeşitli yapı kalıntılarına sahiptir.

Silifke Kalesi

İlkçağ'da kurulmuş, çeşitli dönemleri geçirdikten sonra Osmanlı egemenliğine geçmiştir. Günümüzde sağlam bir durumdadır.

Uzuncaburç (Olba, Diocaisarea)

Bulunduğu yer: Silifke ilçesinin 30 km. kuzeyi. Anadolu'daki Antik kentler içinde en önemlilerinden biridir. Ayakta kalmış sütunları ile Zeus Tapınağı ve bazı yapı kalıntıları dikkate değerdir. Bizans dönemine ait bazı yapı kalıntıları da bulunmaktadır.

Zeus Tapınağı

Bulunduğu yer: Silifke ilçesi. 2.yüzyılda yapılmış bir Roma tapınağıdır.

scanfan

Korint sütun başlıkları taşıyan sütunlarının büyük çoğunluğu ayaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Sivri Türbeler

Bulunduğu yer: Anamur ilçesi. Yapıldığı tarih: 1316. Yaptıran: Karamanoğulları. Mersin ilindeki ender Türk yapılarından biridir.

34 İSTANBUL

ANTİK DÖNEM

Arcadius Sütunu

Bulunduğu yer: Cerrahpaşa semti. İlk Bizans İmparatoru Arcadius'un diktirdiği bir zafer anıtıdır. Günümüzde sadece büyük ölçülerdeki kaidesi kalmıştır.

Arkeoloji Müzesi

Bulunduğu yer: Topkapı Sarayı ile Gülhane Parkı arasında. Türkiye'nin ilk, en büyük ve en önemli müzesidir. Önem açısından dünya müzelerinin de ilk sıralarında yer almaktadır. Yunan, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait binlerce değerli eser sergilenmektedir.

At Meydanı (Hippodrom)

Bulnduğu yer: Sultan Ahmed Camisi'nin önündeki meydan. Bizans döneminde Hippodrom adını taşıyan bu meydan, Osmanlı döneminde At Meydanı adını almıştır. Günümüzde bu meydanda Sultan Ahmed Camisi, Dikilitaş, Örme Sütun (Obelisk), Yılanlı Sütun, Alman Çeşmesi ve Firuz Ağa Camisi bulunmaktadır.

Atik Mustafa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Ayvansaray. Bizans dönemine ait bir kiliseden Vezir-i azam Mustafa Paşatarafından kiliseye çevrilmiştir.

Aya Eirene Kilisesi

Bulunduğu yer: Topkapı Sarayı birinci avlusu içinde. Bizans dönemine ait İstanbul'daki en eski kilisedir. Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Ayasofya

Bulunduğu yer: Sultan Ahmed Meydanı. Bizans döneminin en görkemli, en büyük yapısıdır. Bizans İmparatoru 1. İustinianos tarafından 537 tarihinde yaptırılmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in 1453 yılında İstanbul'u fethetmesinden sonra camiye çevrilmiş ve 1 Şubat 1935 yılına kadar cami olarak kullanılmıştır. Bu tarihten sonra Atatürk'ün emriyle müzeye çevrilmiştir. Anıtsal mimari yapısı ve eşsiz mozayikleriyle yurdumuzda en çok ziyaretçi çeken müzelerin başında yer almaktadır.

Binbirdirek Sarnıcı

Bulunduğu yer: Divanyolu. Bizans dönemine ait bir sarnıçtır.

Bodrum Camisi

Bulunduğu yer: Laleli. Eski bir Bizans kilisesinin yerine Vezir-i azam Ahmed Mesih Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Bozdoğan Sukemeri

Bulunduğu yer: Şehzadebaşı ile Fatih arasında. Yapıldığı tarih: 378. Yaptıran: Roma İmparatoru Valens. İstanbul'da ayakta kalmış en büyük ve en sağlam sukemeridir.

Çemberlitaş

Bulunduğu yer: Divanyolu. Yapıldığı tarih: 330. Yaptıran: Roma

scanfan

mparatoru Büyük Constantinus. Osmanlı döneminde yangın geçirdiği için emberlerle sağlama alınmış ve bundan sonra da adı Çemberlitaş olmuştur.

Eski Şark Eserleri Müzesi

Bulunduğu yer: Arkeoloji Müzesi bahçesinde. 1883 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi olarak yapılmış, daha sonra okulun buradan taşınmasıyla müze haline dönüşmüştür. Günümüzde geçirdiği onarımla modern bir müze görünümüne kavuşmuştur. Sumer, Mısır, Asur, Babil, Hitit, Urartu, Geç Hitit dönemlerine ait birçok değerli eseri barındırmaktadır.

Fenarî İsa Camisi

Bulunduğu yer: Vatan Caddesi. Eski bir Bizans kilisesinden camiye çevrilmiştir.

Fethiye Camisi

Bulunduğu yer: Fener. Eski bir Bizans kilisesinden 1591 yılında Vezir-i azam Ferhat Paşa tarafından camiye çevrilmiştir.Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Galata Kulesi

Bulunduğu yer: Karaköy - Tünel arasında. Bizans döneminde Galata bölgesine yerleşen Cenevizliler tarafından yapılmıştır. Osmanlı döneminde bir ara yangın kulesi olarak kullanılmış, günümüzde ise lokantası ve gece kulübü ile bir eğlence yeri haline gelmiştir.

Gotlar Sütunu

Bulunduğu yer: Sarayburnu. Roma döneminden kalma bir zafer sütunudur.

Gül Camisi

Bulunduğu yer: Karadeniz Caddesi'nde. Eski bir Bizans kilisesinden 2.Selim döneminde camiye çevrilmiştir.

İmrahor Camisi

Bulunduğu yer: Yedikule. Eski bir Bizans kilisesinden 2.Bayezid döneminde İmrahor İlyas Bey tarafından camiye çevrilmiştir. Günümüzde yıkık bir durumdadır.

Kalenderhane Camisi

Bulunduğu yer: Bozdoğan sukemeri yakınında. Eski bir Bizans kilisesinden Fatih Sultan Mehmed tarafından camiye çevrilmiştir. Günümüzde onarım halindedir.

Kariye

Bulunduğu yer: Edirnekapı. Bizans İmparatoru 2.Anaronikos'un Hazine Nazırı Theodoros Metokhites tarafından yaptırılmış bir kilise - manastır kompleksidir. Osmanlı döneminde Vezir-i azam Hadım Atik Ali Paşa tarafından camiye çevrilmiştir. Günümüzde eşsiz mozayikleriyle bir müze olarak kullanılmaktadır.

Kız Taşı

Bulunduğu yer: Fatih. Bizans İmparatoru Marcianus tarafından dikilmiştir. Yapıldığı zaman üzerinde imparatorun heykeli bulunmaktaydı.

Koca Mustafa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Koca Mustafa Paşa. Eski bir Bizans kilisesinden Vezir-i azam Koca Mustafa Paşa tarafından camiye çevrilmiştir.

Küçük Ayasofya Camisi

Bulunduğu yer: Sultan Ahmed. Bizans İmparatoru 1. İustinianos

scanfan

zamanında yapılmış bir kilise iken 2.Bayezid zamanında Hadım Süleyman Ağa tarafından camiye çevrilmiştir.

Mozayik Müzesi

Bulunduğu yer: Sultan Ahmed Camisi'nin arkası. Bizans döneminin Büyük Sarayına ait taban mozayikleri ile İstanbul'un çeşitli yerlerinde bulunmuş olan mozayikler sergilenmektedir.

Surlar

Bizans dönemindeki İstanbul'u çevreleyen surlardır. Birçok Bizans imparatoru zamanında onarılan ve eklerle genişletilen bu surlar İstanbul'un fethi sırasında ve zamanın aşınımıyla yer yer yıkık durumdadır. Çeşitli adlarla anılan kapılarının birçoğu onarılmıştır.

Tekfur Sarayı

Bulunduğu yer: Edirnekapı. Bizans saraylarından biridir. Tekfur Sarayı adı Türkler tarafından verilmiştir. Osmanlı döneminde çini atölyesi olarak kullanılmış, bu arada geçirdiği bir yangından sonra harap bir duruma gelmiştir. Günümüzde onarılarak duvarları ayağa kaldırılmıştır.

Yerebatan Sarayı

Bulunduğu yer: Ayasofya yakınında. Bizans İmparatoru 1. İustinianos tarafından yaptırılmıştır, İstanbul'un en büyük su sarnıcıdır. Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Zeyrek Kilise Camisi

Bulunduğu yer: Zeyrek. Eski bir Bizans kilisesinden Fatih Sultan Mehmed tarafından camiye çevrilmiştir.

TÜRK DÖNEMİ

1.Abdülhamid Türbesi

Bulunduğu yer: Bahçekapı. 1789 yılında Osmanlı Padişahı 1.Abdülhamid için yapılmıştır. Aynı türbede Osmanlı Padişahı 4.Mustafa'nın da sandukası bulunmaktadır.

Abdülmecid Türbesi

Bulunduğu yer: Yavuz Sultan Selim Camisi'nin bahçesi. 1861 yılında Osmanlı Padişahı Abdülmecid kendisi için mimar Karabet Balyan'a yaptırmıştır.

Ağa Cami

Bulunduğu yer: İstiklal Caddesi. Yapıldığı tarih: 1597. Yaptıran: Hüseyin Ağa.

1.Ahmed Türbesi

Bulunduğu yer: Sultan Ahmed Camisi bahçesi. 1620 yılında 2.Osman tarafından yaptırılmıştır. Türbede 1.Ahmed'den başka Padişah olmuş olan oğulları 2.Osman ve 4.Murad'ın da sandukaları bulunmaktadır.

3.Ahmed Çeşmesi

Bulunduğu yer: Topkapı Sarayı Bâb-ı Hûmâyûn önü. Yapıldığı tarih: 1728. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3.Ahmed. Çok güzel bir işçiliğe sahiptir.

3.Ahmed Çeşmesi

Bulunduğu yer: Üsküdar Meydanı. Yapıldığı tarih: 1728. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3.Ahmed.

Ahmet Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Topkapı. Yapıldığı tarih: 1555. Yaptıran: Vezir-i azam

scanfan

Kara Ahmed Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Alay Köykü

Bulunduğu yer: Gülhane Parkının köşesi. Yapıldığı tarih: 1810. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Mahmud. Ordu sefere çıkarken alaylar halinde padişahın önünden burada geçtikleri için bu adı almıştır.

Anadolu Hisarı

İstanbul Boğazı'nın Anadolu yakasında bulunan bir hisardır. Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid tarafından 1395 yılında İstanbul'un kuşatılması amacıyla yaptırılmıştır.

Askeri Müze

Bulunduğu yer: Harbiye. Türk Ordusuna ait çeşitli silah, araç ve gereçlerle, birçok tarihi nitelikli tablo sergilenmektedir.

Atatürk İnkılabı Müzesi

Bulunduğu yer: Şişli. Atatürk'ün Milli Mücadele öncesi kaldığı bina. Müzede Atatürk'e ait çeşitli eşyalar sergilenmektedir.

Atik Ali Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Çemberlitaş. Yapıldığı tarih: 1500. Yaptıran: Vezir-i azam Hadım Atik Ali Paşa.

Ayazma Camisi

Bulunduğu yer: Üsküdar. Yapıldığı tarih: 1760. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3.Mustafa. Annesi Mihrişah Sultan'ın anısına. Barok üslupta yapılmıştır.

Aynalıkavak Kasrı

Bulunduğu yer: Hasköy ile Kasımpaşa arasında. Yapıldığr tarih: 1719. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3.Ahmed.

Azapkapı Sokollu Mehmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Azapkapı. Yapıldığı tarih: 1577. Yaptıran: Vezir-i azam Sokollu Mehmed Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Azapkapı Çeşmesi

Bulunduğu yer: Azapkapı. Yapıldığı tarih: 1733. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Mustafa'nın eşi Saliha Sultan.

Bali Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Fatih. Yapıldığı tarih: 1504. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Bayezid'in kızı Hüma Hatun. Eşi olan Vezir-i azam Bali Paşa'nın anısına yaptırmıştır.

Barbaros Anıtı

Bulunduğu yer: Beşiktaş. Yapıldığı tarih: 1944. Yapan: Zühtü Müridoğlu. Büyük Türk denizcisi Barbaros Hayreddin Paşa'nın anısına dikilmiştir.

Barbaros Türbesi

Bulunduğu yer: Beşiktaş. Yapıldığı tarih. 1546. Mimarı: Mimar Sinan. Türbede Barbaros Hayreddin Paşa, eşi Bala Hatun ve Barbaros'un ailesine ait sandukalar bulunmaktadır.

2.Bayezid Külliyesi

Bulunduğu yer: Bayezid Meydanı. Yapıldığı tarih: 1501-1506. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Bayezid. Mimarı: Yakup Şah bin Sultan Şah. Külliyede camiden başka medrese, misafirhane (bugün Bayezid Devlet Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır), türbe (Yavuz Sultan Selim tarafından

scanfan

yaptırılmıştır) gibi yapılar bulunmaktadır.

Bayezid Kulesi

Bulunduğu yer: İstanbul Üniversitesi bahçesi. Yapıldığı tarih. 1808. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Mahmud. Önce tahtadan yapılan kule, geçirdiği yangınlar sonunda, taştan yapılmıştır. Yangın gözetleme kulesi olarak kullanılmaktaydı.

Bebek Camisi

Bulunduğu yer: Bebek. 1915 yılında Mimar Kemalettin Bey tarafından yapılmıştır.

Belediye Müzesi

Bulunduğu yer: Bozdoğan sukemerinin bitişiği. Osmanlı Padişahı 2.Selim'in Kapı Ağası Gazanfer Ağa tarafından mimar Davud Ağa'ya yaptırılan medresede bulunmaktadır. İstanbul ile ilgili çeşitli eserler sergilenmektedir.

Beykoz Kasrı

Bulunduğu yer: Beykoz. Yapıldığı tarih: 1854. Yaptıran: Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa ile oğlu Mısır Hidivi Sait Paşa. Osmanlı Padişahı Abdülmecid'e yaptıranlar tarafından armağan edilmiştir. Günümüzde Çocuk Tüberküloz Hastanesi olarak kullanılmaktadır.

Beylerbeyi Camisi

Bulunduğu yer: Beylerbeyi. Yapıldığı tarih. 1778. Yaptıran: Osmanlı Paşidahı 1.Abdülhamid. Mimarı: Mehmed Tahir Ağa. Barok üslubunda yapılmıştır.

Beylerbeyi Sarayı

Bulunduğu yer: Beylerbeyi. Yapıldığı tarih: 1865. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülaziz. Mimarı: Serkis Balyan.

Cerrahpaşa Camisi

Bulunduğu yer: Cerrahpaşa. Yapıldığı tarih: 1593. Yaptıran: Vezir-i azam Cerrah Mehmed Paşa.

Cevat Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Fatih. Mimar Kemalettin Bey tarafından Sadrazam Cevat Paşa için yapılmıştır.

Cihangir Camisi

Bulunduğu yer: Cihangir. Yapıldığı tarih: 1559. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman oğlu Şehzade Cihangir için. Mimarı: Mimar Sinan. İlk cami birçok kez yandığından bugünkü camiyi Osmanlı Padişahı 2.Abdülhamid yaptırmıştır.

Çırağan Sarayı

Bulunduğu yer: Beşiktaş. Yapıldığı tarih: 1863 - 1867. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülaziz. 1910 yılında meydana gelen büyük bir yangında tamamen yanmıştır.

Çinili Cami

Bulunduğu yer: Üsküdar Toptaşı. Yapıldığı tarih: 1640. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1.Ahmed'in eşi Kösem Mahpeyker Sultan. Mimarı: Kasım Ağa. Çinileriyle ünlü olduğu için bu adı almıştır.

Çinili Köşk

Bulunduğu yer: Arkeoloji Müzesi bahçesi. Yapıldığı tarih: 1472. Yaptıran Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmed. Çinileriyle ünlüdür. Günümüzde Türk keramik ve çinilerinin sergilendiği bir müzedir.

scanfan

Çorlulu Ali Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Bayezid Meydanı, Gedikpaşa. Yapıldığı tarih: 1708. Yaptıran: Vezir-i azam Çorlulu Ali Paşa.

Davut Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Davutpaşa. Yapıldığı tarih: 1485. Yaptıran: Vezir-i azam Davud Paşa. Caminin bahçesinde Davud Paşa'nın türbesi bulunmaktadır.

Defterdar Camisi

Bulunduğu yer: Defterdar. Yapıldığı tarih. 1541. Yaptıran: Defterdar Nazlı Mahmud. Mimarı: Mimar Sinan. Caminin bahçesinde Nazlı Mahmud'un türbesi bulunmaktadır.

Deniz Müzesi

Bulunduğu yer: Beşiktaş. Türk denizciliğine ait çeşitli silahlar, kayıklar, araç ve gereçler ile denizcilikle ilgili tablolar sergilenmektedir.

Dolmabahçe Camisi

Bulunduğu yer: Dolmabahçe. Yapıldığı tarih. 1853. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Mahmud'un eşi Bezmiâlem Sultan. Barok üslupta yapılmış bir camidir.

Dolmabahçe Sarayı

Bulunduğu yer: Dolmabahçe. Yapıldığı tarih: 1854. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülmecid. Mimarı: Karabet Balyan. Osmanlı Saraylarının en görkemlisidir. Ulu Önder Atatürk bu sarayda hayata gözlerini kapamıştır. Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Emirgan Camisi

Bulunduğu yer: Emirgan. Yapıldığı tarih. 1782. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1.Abdülhamid.

Emirgan Çeşmesi

Bulunduğu yer: Emirgan. Yapıldığı tarih: 1783. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1.Abdülhamid . Aynı adı taşıyan caminin önünde bulunmaktadır.

Eski (Atik) Valide Camisi

Bulunduğu yer: Üsküdar Toptaşı. Yapıldığı tarih. 1570-1583. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Selim. Eşi Nurbanu Sultan için. 3.Murad tarafından tamamlanmıştır. Mimarı. Mimar Sinan.

Eyüp Sultan Camisi

Bulunduğu yer: Eyüp. Yapıldığı tarih: 1459. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmed. İstanbul'da yapılan ilk camidir. Mimarı: Uzun Hüseyin Ağa. 3.Selim döneminde yıkılan eski caminin yerine bugünkü cami Barok üslupta yapılmıştır.

Eyüp Sultan Türbesi

Bulunduğu yer: Eyüp Sultan Camisi karşısında. Yapıldığı tarih: 1458. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmed.

Fatih Külliyesi

Bulunduğu yer: Fatih. Yapıldığı tarih: 1463-1478. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmed. Külliyede camiden başka medrese, tabhane, darüşşifa, türbe ve kervansaray bulunmaktaydı. Bu yapıların bir kısmı günümüzde yıkılmıştır. 18.yüzyılda deprem yüzünden yıkılan cami, 3.Mustafa tarafından yeniden Mimar Mehmed Tahir Ağa'ya yaptırılmıştır.

Firuz Ağa Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Sultan Ahmed Meydanı. Yapıldığı tarih. 1491. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2.Bayezid'in başveznedarı Firuz Ağa

Galata Mevlevihanesi (Divan Edebiyatı Müzesi)

Bulunduğu yer:Galata.İstanbul'daki en büyük Mevlevi tekkesidir. Yapıldığı tarih: 1492. Yaptıran: İskender Paşa. Günümüzde Divan Edebiyatı Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Gazi Osman Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Fatih Camisi bahçesi. Mimar Kemalettin Bey'in eseridir.

Harbiye Atatürk Anıtı

Bulunduğu yer: Harbiye'deki eski Hapokulunun yanındaki parkta. Yapıldığı tarih: 1937. Yapan: Ali Hadi Bara.

Haseki Camisi

Bulunduğu yer: Millet Caddesi Haseki semti. Yapıldığı tarih: 1538. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan. Mimarı: Mimar Sinan.

Hekimoğlu Ali Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Davutpaşa. Yapıldığı tarih: 1734. Yaptıran. Vezir-i azam Hekimoğlu Ali Paşa. Mimarı: Ömer Ağa.

Hekimoğlu Ali Paşa Çeşmesi

Bulunduğu yer: Kabataş. Yapıldığı tarih: 1733. Yaptıran: Vezir-i azam Hekimoğlu Ali Paşa.

Hırkai Şerif Camisi

Bulunduğu yer: Fatih Atikali. Yapıldığı tarih: 1850. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülmecid.

Hürrem Sultan Türbesi

Bulunduğu yer: Süleymaniye Camisi bahçesi. Yapıldığı tarih: 1558. Mimarı: Mimar Sinan.

Hürriyeti Ebediye Anıtı

Bulunduğu yer: Şişli, Hürriyeti Edebiye Tepesi, Yapıldığı tarih: 1911. Mimarı: Muzaffer Bey Hareket Ordusu ile İstanbul'a gelip şehit olanlar için dikilmiştir.

Hüsrev Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Fatih. Yapıldığı tarih: 1545. Mimarı: Mimar Sinan.

Ihlamur Köşkü

Bulunduğu yer: Beşiktaş. Yapıldığı tarih: 1855. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülmecid. Mimarı: Nikogos Balyan.

İbrahim Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Silivrikapı. Yapıldığı tarih: 1551. Yaptıran: Vezir Hadım İbrahim Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

İskender Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Fatih. Yapıldığı tarih: 1505. Yaptıran: İskender Paşa

İvaz Efendi Camisi

Bulunduğu yer: Ayvansaray. Yapıldığı tarih: 1585. Yaptıran: Rumeli Kazaskeri İvaz Efendi. Mimarı: Mimar Sinan.

Kadıköy İskele Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Kadıköy. Yapıldığı tarih: 1761. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3. Mustafa.

Kanuni Sultan Süleyman Türbesi

Bulunduğu yer: Süleymaniye Camisi'nin bahçesi. Yapıldığı tarih: 1566. Mimarı: Mimar Sinan. Türbede Kanuni'den başka Osmanlı Padişahları 2. Süleyman ve 2. Ahmed'in de sandukaları bulunmaktadır.

Kapalı Çarşı

Bulunduğu yer: Bayezid Camisi ile Mahmutpaşa semtleri arasında. Yapıldığı tarih: 1461. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmed ve Vezir-i azam Mahmut Paşa. Çeşitli tarihlerde yangınlarla tahrip olmuş ve onarılmıştır. Bugünkü halini 1955 yılında almıştır. İstanbul'un en büyük kapalı çarşısıdır.

Koca Ragıp Paşa Kütüphanesi

Bulunduğu yer: Edebiyat ve Fen Fakültelerinin karşısında. Yapıldığı tarih: 1763. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Koca Ragıp Paşa.

Köprülü Camisi

Bulunduğu yer: Çemberlitaş. Yapıldığı tarih: 1659. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Köprülü Mehmed Paşa. Önce medrese olarak yaptırılan bu yapı, daha sonraları cami olarak kullanıldığı için bu adı almıştır. Caminin yanında Köprülü Mehmed Paşa ve oğlu Fazıl Ahmed Paşa'ya ait bir türbe bulunmaktadır.

Köprülü Kütüphanesi

Bulunduğu yer: Divanyolu. Yapıldığı tarih: 1661. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Köprülü Mehmed Paşa.

Kuleli Kışlası (Lisesi)

Bulunduğu yer: Çengelköy. Yapıldığı tarih: 1828. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2. Mahmud. Önceleri tahtadan yaptırılan bu bina, çeşitli tarihlerde yanmış, yeniden onarılarak ve ekler yapılarak bugünkü halini almıştır. İlk kez kışla olarak yaptırılmışken daha sonraları değişik amaçlar için kullanılmış en son 1947 yılında Kuleli Askeri Lisesi adını almıştır.

Lâleli Camisi

Bulunduğu yer: Lâleli. Yapıldığı tarih: 1747. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3. Mustafa. Mimarı: Mehmed Tahir Ağa. Barok üslupta yapılmıştır. Caminin yanındaki türbede 3. Mustafa ve 3. Selim'in sandukaları bulunmaktadır.

2. Mahmud Türbesi

Bulunduğu yer: Divanyolu. Yapıldığı tarih: 1840. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülmecid, babası 2. Mahmud için. Mimarı: Karabet Balyan. Ampir üslupta yapılmıştır.

Mahmud Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Çemberlitaş. Yapıldığı tarih: 1463. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Mahmud Paşa. Mimarı: Atik Sinan. İstanbul'daki ilk Osmanlı camisidir.

Mecidiye Camisi

Bulunduğu yer: Beşiktaş, Çırağan Sarayı karşısı. Yapıldığı tarih: 1849. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülmecid. Barok üslupta yapılmıştır.

Mehmed Ağa Camisi

Bulunduğu yer: Fatih, Atikali. Yapıldığı tarih: 1585. Yaptıran: Darüssaade ağacı Hadım Mehmed Ağa. Mimarı: Davud Ağa. Caminin bitişiğinde Mehmed Ağa'nın türbesi bulunmaktadır.

Mehmed Mesih Paşa (Eski Ali Paşa) Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Fatih, Sarıgüzel. Yapıldığı tarih: 1586. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Hadım Mehmed Mesih Paşa. Caminin etrafındaki medrese Atik Ali Paşa tarafından yapıldığı için daha çok Eski Ali Paşa Camisi olarak tanınmaktadır.

3. Mehmed Türbesi

Bulunduğu yer: Ayasofya bahçesi. Yapıldığı tarih: 1601. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1. Ahmed, babası 3. Mehmed için. Mimarı: Dalgıç Ahmed Ağa.

5. Mehmed Reşad Türbesi

Bulunduğu yer: Eyüp. Yapıldığı tarih: 1910. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 5. Mehmed Reşad ölmeden önce kendisi için yaptırmıştır. Mimarı: Kemalettin Bey.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Çarşıkapı. Yapıldığı tarih: 1683-1690. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve onun ölümünden sonra oğlu Damat Ali Paşa.

Mısır Çarşısı

Bulunduğu yer: Eminönü. Yapıldığı tarih: 1660. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 4. Mehmed'in annesi Turhan Hatice Sultan.

Mihrimah Sultan Camisi

Bulunduğu yer: Edirnekapı. Yapıldığı tarih: 1555. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman, kızı Mihrimah Sultan adına. Mimarı: Mimar Sinan.

Mihrimah Sultan (İskele) Camisi

Bulunduğu yer: Üsküdar. Yapıldığı tarih: 1545-1547. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman, kızı Mihrimah Sultan adına. Mimarı: Mimar Sinan.

Millet Kütüphanesi

Bulunduğu yer: Fatih. Yapıldığı tarih: 1700. Yaptıran: Şeyhülislam Seyyid Mehmed Feyzullah tarafından medrese olarak yaptırılmıştır. 1916 yılında Ali Emiri tarafından Millet Kütüphanesi adı altında kütüphane olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Mimar Sinan Türbesi

Bulunduğu yer: Süleymaniye Camisi yanında. Yapıldığı tarih: ?. Yaptıran: Mimar Sinan kendisi için.

Molla Aşki Camisi

Bulunduğu yer: Balat. Fatih dönemi şairlerinden Molla Aşki Mehmed tarafından yaptırılmıştır.

Molla Çelebi (Fındıklı) Camisi

Bulunduğu yer: Kabataş Fındıklı. Yapıldığı tarih: 1589. Yaptıran: Kadı Mehmed Çelebi. Mimarı: Mimar Sinan.

3. Murad Türbesi

Bulunduğu yer: Ayasofya bahçesi. Türbe 3. Murad'ın ölümünden sonra Mimar Davud Ağa tarafından yapılmıştır.

Murad Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Aksaray. Yapıldığı tarih: 1465-1471. Yaptıran: Fatih dönemi vezirlerinden Murad Paşa. Daha önce cami avlusunda bulunan Murad Paşa'nın türbesi yol yapımı nedeniyle başka yere taşınmıştır.

1. Mustafa ve İbrahim Türbesi

scanfan

Bulunduğu yer: Ayasofya bahçesi. Ayasofya'nın kilise olduğu dönemlerde Vaftizhane olarak kullanılan yapı türbeye dönüştürülerek Osmanlı Padişahları 1. Mustafa ve İbrahim buraya gömülmüşlerdir.

Mustafa Reşid Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Bayezit Camisi'nin bitişiği. Abdülmecid dönemi vezir-i azamlarından Mustafa Reşid Paşa'ya aittir.

Nakşıdil Sultan Türbesi

Bulunduğu yer: Fatih Camisi. Osmanlı Padişahı 1. Abdülhamid'in eşi ve 2. Mahmud'un annesi Nakşidil Sultan tarafından hayatta bulunduğu sıralarda kendisi için yaptırılmıştır.

Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Şehzadebaşı. Yapıldığı tarih: 1720. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa.

Nişancı Mehmed Paşa Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Fatih, Atikali. Yapıldığı tarih: 1584-1588. Yaptıran: Nişancı Mehmed Paşa. Mimar Sinan'ın başlattığı yapıyı ölümü üzerine Mimar Davud Ağa bitirmiştir. Nişancı Mehmed Paşa'nın türbesi caminin yanındadır.

Nuruosmaniye Camisi

Bulunduğu yer: Çemberlitaş. Yapıldığı tarih: 1749-1757. Yapımına Osmanlı Padişahı 1. Mahmud tarafından başlanmış, 3. Osman tarafından tamamlanmıştır. Bu nedenle Nuruosmaniye adı ile tanınır. Barok üslupta yapılmıştır.

Nusretiye Camisi

Bulunduğu yer: Tophane. Yapıldığı tarih: 1823-1826. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2. Mahmud Mimarı: Kiror Amira Balyan. Barok üslupta yapılmıştır.

Ortaköy Camisi

Bulunduğu yer: Ortaköy. Yapıldığı tarih: 1854. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülmecid. Mimarı: Karabet Balyan. Barok üslupta yapılmıştır.

Osman Ağa Camisi

Bulunduğu yer: Kadıköy. Yapıldığı tarih: 1713. Yaptıran: Babüssaade Ağası Osman Ağa.

Piyale Paşa Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Kasımpaşa. Yapıldığı tarih: 1573 Yaptıran: Kaptan-ı derya Piyale Paşa. Mimarı: Mimar Sinan. Bu camiden başka aynı semtte yine Piyale Paşa tarafından yaptırılan küçük Piyale Paşa Camisi adlı bir cmi daha bulunmaktadır. Türbesi 1577 yılında yapılmış ve büyük caminin bitişiğindedir.

Resim ve Heykel Müzesi

Bulunduğu yer: Dolmabahçe Sarayı'nın Veliaht Dairesi. 30 Eylül 1937'de Atatürk'ün direktifleriyle müze haline getirilmiştir. Türk ressam ve heykeltıraşlarının eserleri sergilenmektedir. Az miktarda yabancı ressamlara ait eserler de bulunmaktadır.

Rumeli Hisarı

Bulunduğu yer: Rumelihisarı. Yapıldığı tarih: 1452. Yaptıran: Osmanlı Padşahı Fatih Sultan Mehmed. İstanbul'un fethinden önce Anadolu Hisarı'nın karşısına Karadeniz'den gelecek tehlikeleri önlemek amacı ile yaptırılmıştır. Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Rum Mehmed Paşa Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Üsküdar. Yapıldığı tarih: 1471. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Rum Mehmed Paşa. Rum Mehmed Paşa'nın türbesi cami avlusunda bulunmaktadır.

Rüstem Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Einönü. Yapıldığı tarih: 1560. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Rüstem Paşa. Mimarı: Mimar Sinan. Çinilerinin güzelliği ile ünlü bir camidir.

Rüstem Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Şehzade Camisi bahçesi. 1560 yılında Osmanlı Vezir-i azamı Rüstem Paşa için Mimar Sinan tarafından yapılmıştır.

Sadabad Camisi

Bulunduğu yer: Eyüp. Yapıldığı tarih: 1722. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa. Patrona Halil ayaklanmasında yakılıp yıkılan camiyi 3. Selim yeniden yaptırmıştır.

Sarayburnu Atatürk Anıtı

Bulunduğu yer: Sarayburnu. Yapıldığı tarih: 1926. Yapan: Krippel. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yapılan ilk Atatürk heykelidir.

Selçuk Sultan Türbesi

Bulunduğu yer: Bayezid Camisi bahçesi. Yapıldığı tarih: 1522. 2. Bayezid'in kızı Selçuk Sultan'a aittir.

2. Selim Türbesi

Bulunduğu yer: Üsküdar ile Kadıköy arasında. Yapıldığı tarih: 1803. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3. Selim. Önce Nizam-ı Cedid askerleri için kışla olarak yapılan bu bina, daha sonraki dönemlerde çeşitli amaçlar için kullanılmış, Cumhuriyet döneminde onarılarak 1. Ordu merkezi haline getirilmiştir.

Sinan Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Beşiktaş. Yapıldığı tarih: 1555. Yaptıran: Kaptan-ı derya Yusuf Sinan Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Sinan Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Gedikpaşa. Yapıldığı tarih: 1596. Mimar Davud Ağa tarafından Yemen fatihi Vezir-i azam Koca Sinan Paşa için yapılmıştır.

Siyavuş Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Eyüp. Osmanlı Vezir-i azamı Siyavuş Paşa için yaptırılmıştır.

Sokollu Mehmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Sultanahmet. Yapıldığı tarih: 1571. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Sokollu Mehmed Paşa, eşi İsmihan Sultan adına. Mimarı: Mimar Sinan.

Sokollu Mehmed Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Eyüp. Yapıldığı tarih: 1579. Mimarı: Mimar Sinan. Osmanlı Vezir-i azamı Sokollu Mehmed Paşa için yapılmıştır. Türbede Sokollu soyundan gelme kişilerden bazılarının sandukaları bulunmaktadır.

Sultan Ahmed Camisi

Bulunduğu yer: Sultanahmet Meydanı. Eski Bizans Hipodromu. Yapıldığı tarih: 1609-1616. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1. Ahmed. Mimarı: Sedefkâr Mehmed Ağa. Altı minareli oluşu ve nefis çinileriyle ünlüdür. Geniş bir alana yayılan Sultan Ahmed Camisi ve külliyesi, Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. Caminin bir köşesinde camiyi

scanfan

yaptıran 1. Ahmed'in türbesi bulunmaktadır.

Süleymaniye Camisi

Bulunduğu yer: Süleymaniye. Yapıldığı tarih: 1549-1557. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman. Mimarı: Mimar Sinan. Ünlü Türk mimarı Sinan'ın kalfalık dönemine ait olan bu eşsiz eser, İstanbul'daki camiler içinde en büyük ve en görkemlisidir. Büyük bir külliye halinde olan bu eserde caminin yanı sıra medrese, hastahane, kütüphane, imaret gibi yapılar bulunmaktadır. Caminin bahçesinde Kanuni Sultan Süleyman ve eşi Hürrem Sultan'ın türbeleri yer almaktadır. Süleymaniye medresesi, günümüzde yazma eserlerin saklandığı bir kütüphane, külliyeye ait yapılardan bir diğeri ise Türk ve İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Şebsafa Hatun Camisi

Bulunduğu yer: Zeyrek. Yapıldığı tarih: 1787. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1. Abdülhamid'in eşi Şefsafa Hatun. Barok üslupta yapılmıştır.

Şehzâde Camisi

Bulunduğu yer: Şehzâdebaşı. Yapıldığı tarih: 1543-1548. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman, genç yaşta ölen oğlu Şehzâde Mehmed adına. Mimarı: Mimar Sinan. Sinan'ın sayısız eserleri arasında, çıraklık dönemi içinde yapılmış en önemli eserdir. Caminin avlusunda ve bitişiğinde Şehzade Mehmed'in ve Osmanlı döneminde rol oynamış birçok ünlü kişinin türbesi ve mezarı bulunmaktadır.

Şemsi Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Üsküdar. Yapıldığı tarih: 1580. Yaptıran: Vezir Şemsi Paşa. Mimarı: Mimar Sinan. Sinan'ın İstanbul'da yaptığı camiler içinde en küçük boyutlu olanıdır.

Şişli Camisi

Bulunduğu yer: Şişli. Yapıldığı tarih: 1949. Yaptıran: Halktan toplanan bağışlar yardımı ile İstanbul Belediyesi tarafından yaptırılmıştır. Mimarı: Vasfi Egeli.

Taksim Cumhuriyet Anıtı

Bulunduğu yer: Taksim. Yapıldığı tarih: 1928. Yapan: İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica. Cumhuriyet döneminde yapılan en önemli anıtlardan biridir.

Teşvikiye Camisi

Bulunduğu yer: Teşvikiye. Yapıldığı tarih: 1855. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülmecid.

Tophane Çeşmesi

Bulunduğu yer: Tophane. Yapıldığı tarih: 1732. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 1. Mahmud. Mimarı: Mehmed Ağa. Rokoko üslubunda yapılmıştır.

Topkapı Sarayı

Bulunduğu yer: İstanbul'un Sarayburnu'na bakan yedi tepesinden birinin üzeri. Yapıldığı tarih: 1453-1478. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmed. İstanbul'un fethinden sonra yapılan ikinci saraydır. Fatih'in yapımını başlattığı saraya, Abdülmecid'e kadar gelen 25 Osmanlı padişahı birçok ekler yaptırarak büyütmüşlerdir. Abdülmecid'in Dolmabahçe Sarayı'nı yaptırması üzerine terk edilen Topkapı Sarayı, Cumhuriyetten sonra 1924 yılında müze olarak açılmıştır. Osmanlı dönemine ait sayısız değişik eserin sergilendiği bu müze, dünya müzelerinin en önemli ve en büyüklerinden biridir.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi

Bulunduğu yer: Süleymaniye külliyesinin imaret binası. 1914 tarihinde Evkafı İslamiye Müzesi olarak açılan bu müze, 1927 yılında Türkve

scanfan

İslam Eserleri adını almıştır. Türk ve İslam sanatına ait çeşitli eserlerin sergilendiği önemli bir müzedir.

Valide Sultan Camisi

Bulunduğu yer: Aksaray. Yapıldığı tarih: 1871. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülaziz, annesi Pertevniyal Valide Sultan adına. Mimarı: Montani Efendi. Rokoko üslubunda yapılmıştır.

Yavuz Sultan Selim Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Sultan Selim semti. Yapıldığı tarih: 1519-1522. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim. Mimarı: Acem Ali. Yavuz'un ölümü üzerine oğlu Kanuni Sultan Süleyman tarafından hem cami, hem de türbe tamamlattırılmıştır. Türbede sadece Yavuz'un sandukası bulunmaktadır.

Yeni Cami

Bulunduğu yer: Eminönü Meydanı. Yapıldığı tarih: 1663 yılında yapımına başlanmıştır. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 4. Mehmed'in annesi Turhan Hatice Sultan. Mimarı: Mustafa Ağa. İlk kez 1598 yılında 3. Murad'ın eşi Safiye Sultan tarafından yapımına başlanan bu caminin yapımı çeşitli nedenlerle yarım kalmış, ancak Turhan Hatice Sultan tarafından tamamlanmıştır.

Yeni Valide Camisi

Bulunduğu yer: Üsküdar. Yapıldığı tarih: 1708-1710. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3. Ahmed, annesi Gülnuş Emetullah Sultan adına. Gülnuş Sultan'ın türbesi caminin bahçesinde bulunmaktadır.

Yıldız (Hamidiye) Camisi

Bulunduğu yer: Beşiktaş, Yıldız Sarayı yanında. Yapıldığı tarih: 1885-1896. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2. Abdülhamid.

Yıldız Sarayı

Bulunduğu yer: Beşiktaş. Yapıldığı tarih: 1866. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Abdülaziz. Mimarı: Serkis Balyan. 2. Abdülhamid'in padişah olmasından sonra saray genişletilmiş ve bu padişah tarafından sürekli konut olarak kullanılmıştır. 5. Mehmed Reşad ve 6. Mehmed Vahideddin dönemlerinde de zaman zaman kullanılan bu saray, Cumhuriyet döneminde Harp Akademileri binası olarak görev yaptıktan sonra günümüzde müzeye dönüştürülmüştür.

Zal Mahmud Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Defterdar semti. Yapıldığı tarih: 1551. Yaptıran: Osmanlı Veziri Zal Mahmud Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Zeynep Sultan Camisi

Bulunduğu yer: Gülhane Parkı karşısında. Yapıldığı tarih: 1769. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3. Ahmed'in kızı Zeynep Sultan. Mimarı: Mehmed Tahir Ağa. Zeynep Sultan ile eşi Melek Mehmed Paşa'nın mezarları cami avlusunda bulunmaktadır.

35 İZMİR

ANTİK DÖNEM

Agora

Bulunduğu yer: Namazgâh. Roma İmparatoru Marcus Aurelius tarafından 178 yılında meydana gelen deprem üzerine yeniden inşa edilmiştir. Uzun kenarı 120 m., kısa kenarı 80 m.'dir. Burada yapılan kazılarda deniz tanrısı Poseidon ile bereket ve toprak tanrıçası Demeter'e ait heykeller bulunmuştur.

Aigai (Nemrut Kale)

Bulunduğu yer: Bergama ilçesi, Hacı Ömerli köyü. Bergamalıların kurduğu bir kent iken, İS 17 yılında meydana gelen deprem üzerine Roma İmparatoru Tiberius tarafından yeniden kurulmuştur. Hellenistik

scanfan

dönemde Bergama Krallığı'nın önemli bir kenti haline gelmiştir. Doğal koşullar yüzünden kazılması zor bir yerleşmedir.

Arkeoloji Müzesi

İzmir'in iki arkeoloji müzesi bulunmaktadır. Biri varyant çıkışında, diğeri de Kültür parkta. İzmir ve yöresinin çok zengin olan arkeolojik buluntularını saklayan bu müzelerde Bayraklı, Foça, Erythrai, Pitane, Klaros, İasos ve Labranda gibi antik kentlerden gelme eserler sergilenmektedir.

Akslepieion

Bergama antik yerleşmesinin 3 km. batısında yer alan kutsal alan. Hastaların tedavi amacı ile geldikleri bu yer, sağlık tanrısı Asklepios'tan adını almıştır. Bugün görülebilen yapılar arasında şunlar bulunmaktadır: Tiyatro, sütunlu cadde, Asklepios tapınağı, stoa (2 adet), çeşme, dinlenme ve tedavi odaları.

Ayasoluk

Bugünkü Selçuk ilçesinin eski yerleşme alanı. Erken Hıristiyanlık, Bizans, Selçuk ve Osmanlı dönemlerini yaşamıştır. Günümüzde sağlam durumda bulunan kalesi Bizans döneminde yapılmış, Türk döneminde onarım görerek kullanılmıştır. Tepinin güney yamacında Bizans İmparatoru İnstinianos tarafından yaptırılmış olan ve günümüzde restore edilerek kısmen ayağa kaldırılan Saint John Kilisesi bulunmaktadır.

Bayraklı

Bugünkü İzmir'in 9 km. kuzeyinde bulunan antik bir yerleşmedir. Eski İzmir ilk kez burada kurulmuştur. 12 İon kentinden biridir. İÖ 9. yüzyıla inen sivil yerleşmelere sahiptir. İÖ 7. yüzyıl sonuna tarihlenen tapınağı Eski Yunan ve Küçük Asya dünyasında en eski antik tapınaktır.

Bergama (Pergamon)

Bugünkü Bergama ilçesinde bulunan antik yerleşme. İÖ 400 yıllarında kurulan bu kent, Hellenistik dönemde Lysimakhos tarafından Filetairos'a yeniden kurdurulmuş ve bayındır bir hale getirilmiştir. Lysimakhos'un ölümünden sonra Filetairos burada bir krallık kurmuştur. 150 yıl kadar yaşayan bu krallık, Hellenistik dönemde büyük rol oynamıştır. 3. Attalos ölümünden sonra Bergama Krallığı'nı Roma'ya vasiyet yoluyla bırakmış, bundan sonra bütün toprakları Roma egemenliğine geçmiştir. Hellenistik ve Roma dönemlerine ait birçok güzel yapıya sahip olan bu antik kentte tiyatro, Dionysos tapınağı, Traianeum, kent duvarları, Doğu Berlin Müzesi'nde sergilenen ünlü Zeus Sunağı ve daha birçok yapı bu önemli kentin yapıları arasındadır. Erken Hıristiyan ve Bizans dönemlerinde de yerleşilen bu kentte, adı geçen dönemlere ait yapılar da bulunmaktadır. 1330 yılında da Türklerin eline geçmiştir.

Bergama Müzesi

Bergama kazılarından çıkan eserleri barındıran önemli bir müzedir. Pitane ve Myrina'dan gelen iki heykel çok önemlidir. Bu müzede aynı zamanda yöreden getirilen etnografik malzeme de sergilenmektedir.

Erythrai

Bulunduğu yer: Çeşme ilçesinin 20 km. kuzeydoğusunda bulunan Ildırı köyü. 12 İon kentinden biridir. 1964 yılından bu yana yapılan kazılardan çıkan eserler İzmir Müzesi'nde sergilenmektedir.

Efesos

Bulunduğu yer: Selçuk ilçesi yakınları. İonlar tarafından kurulan 12 kentten günümüze ulaşan en büyüğü ve en görkemlisi. Lydia, Pers, Hellenistik ve Roma dönemlerini yaşayan bu kentte birçok önemli ve güzel yapı bulunmaktadır. Bugün bir sütundan başka bir şeyi bulunmayan dünyanın yedi harikasından bir olan Artemision, stadium, sütunlu caddeleri, tiyatro, Celsus Kitaplığı (restore edilip ayağa kaldırıldı), çeşmeler, suyolları görülebilecek yapılar arasındadır. Erken Hıristiyan ve Bizans dönemlerini de yaşayan Efesos'ta bu dönemlere ait yapılar da bulunmaktadır.

scanfan

Efes Arkeoloji Müzesi

Özellikle Efesos kazılarından ve yöresinden gelen eserlerin saklandığı ve sergilendiği önemli bir müzedir. Belevi Mausoleumu, Efesos Artemisine ait iki heykel, Sokrates freskosu, birçok eser arasında sözü edilmeye değer olanlardır.

Fokaia

Bugünkü Foça ilçesinin antik yerleşmesi. 12 İon kentinden biridir. Burada yapılan kazılar sonucunda İÖ 9. yüzyılda kurulduğu saptanmıştır. Hellenistik ve Roma dönemlerini de yaşayan Fokaialılar denizci olmaları nedeniyle Akdeniz'de birçok koloni kurmuşlardır. Antik Fokaia'dan günümüze çok az kalıntı ulaşmıştır.

Kadifekale

Büyük İskender'in eski İzmir'in yerine kurduğu kent. Hellenistik dönemde büyük bir öneme kavuşan bu yerleşme, daha sonraları önemini yitirmiş, Türk döneminde onarılmakla birlikte günümüze oldukça harap bir durumda ulaşmıştır.

K l a r o s

Bulunduğu yer: İzmir'in 48 km. güneyinde Ahmetbeyli köyü yakınları. Antik dönemde bir kehanet merkezi olması bakımından önemliydi. Bugüne kalıntıları ulaşan Apollon tapınağı görülmeğe değerdir.

Kolofon

Bulunduğu yer: İzmir'in 40 km. güneyinde Örenşehir yakınları. 12 İon kentinden biridir. Üç tepe üzerine kurulmuş olan bu yerleşmenin kent duvarları dışında günümüze ulaşmış fazla sağlam yapısı yoktur.

Kyme ve Myrina

Çandarlı kirfezinde bulunan iki Antik yerleşmedir. Kalıntıları günümüze sağlam ulaşmamıştır. Bu iki yerleşmede bulunan küçük buluntulardan bazıları İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Louvre Müzesi'nde bulunmaktadır.

Larisa

Bulunduğu yer: Menemen ilçesinin yakınları. Kent duvarlarının dışında günümüze ulaşan fazla kalıntı olmamasına karşın arkaik dönem buluntuları İzmir Müzesi'nde, pişmiştoprak ve keramik buluntuları İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunmakadır.

Notion

Bulunduğu yer: Klaros'un 2 km. yakınları. Kalıntıları günümüze sağlam ulaşmakla birlikte, Hellenistik döneme ait olan ve 4 km.'ye yaklaşan kent duvarları dikkate değerdir.

Pitane (Çandarlı)

Bulunduğu yer: Dikili ilçesi, Çandarlı Yarımadası üzerinde. Antik kente ait kalıntılar günümüze pek sağlam ulaşmamıştır. Bunun yanı sıra arkeoloji dünyası için çok önemli olan proto-geometrik vazolar Bergama ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne taşınmıştır.

Teos

Bulunduğu yer: Seferhisar ilçesinin Sığacık köyü. 12 İon kentinden biridir. Dionysos'a adanmış en büyük tapınak burada bulunmaktadır. Bu tapınağa ait friz parçaları İzmir Müzesi'nde bulunmaktadır. Tiyatro ve agorası günümüze en sağlam ulaşmış yapılarıdır.

TÜRK DÖNEMİ

Atatürk Müzesi

Bulunduğu yer: Alsancak. 1927 yılında İzmir Belediyesi tarafından Atatürk'e armağan edilmiş bir binadır. 1941 yılında Atatürk'ün

scanfan

kullandığı eşyaların sergilendiği bir müze haline getirilmiştir.

Aydınoğlu Mehmed Bey Camisi

Bulunduğu yer: Tire ilçesi. Yapıldığı tarih: 1333. Yaptıran: Aydınoğlu Mehmed Bey.

Aydınoğlu Mehmed Bey Türbesi

Bulunduğu yer: Ödemiş ilçesi, Birgi bucağı. Ulu Cami'nin bitişiğinde 1333 yılında yapılmış bir türbedir. İçinde Aydınoğlu Mehmed Bey ve dört oğlunun mezarı bulunmaktadır.

Çeşme Kalesi

Bulunduğu yer: Çeşme ilçesi. Yapıldığı tarih: 1508. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2. Bayezid. Mimarı: Haydar Ağa. Günümüze ulaşmış olan en sağlam Osmanlı kalesidir. Günümüzde bir silah müzesi olarak kullanılmaktadır.

Hisar Camisi

Bulunduğu yer: Fevzipaşa Caddesi. Eski bir kilise kalıntısı üzerine 1579 yılında yapımına başlanan cami, ancak 1598 yılında Özdemiroğlu Molla Yakup tarafından tamamlanmıştır. İzmir camilerinin en büyüğüdür.

İsa Bey camisi

Bulunduğu yer: Selçuk ilçesi, Ayasolug tepesi yamaçlarında. Yapıldığı tarih: 374. Yaptıran: Aydınoğlu İsa Bey. Mimarı: Şamlı Ali İbn Müşeymeş. Anadolu Beylikleri dönemine ait en görkemli eserlerden biridir.

Kemeraltı Camisi

Bulunduğu yer: Anafartalar Caddesi. Yapıldığı tarih: 1671. Yaptıran: Yusuf Çamazâde Ahmed Ağa.

Kestane Pazarı Camisi

Bulunduğu yer: Çarşı içi. Yapıldığı tarih: 1663. Yaptıran: Hacı Ahmed Ağa. İzmir'in büyük camilerinden biridir.

Konak (Yalı) Camisi

Bulunduğu yer: Konak Meydanı. 1756 yılında medrese olarak yaptırılan bu yapı, 1920 yılında İzmir Valisi Rahmi Bey tarafından onarılarak camiye çevrilmiştir. Caminin yanında İlk Kurşun Anıtı bulunmaktadır.

Saat Kulesi

Bulunduğu yer: Konak Meydanı. Yapıldığı tarih: 1901. Yaptıran: Sadrazam Küçük Sait Paşa, Osmanlı Padişahı 2. Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yıldönümü anısı olarak.

Sultan Şah Türbesi

Bulunduğu yer: Ödemiş ilçesi, Birgi bucağı. Yapıldığı tarih: 1310. Yaptıran: Aydınoğlu Mehmed Bey, kızkardeşi Sultan Şah Hatun için.

Süleyman Şah Türbesi

Bulunduğu yer: Tire ilçesi, İbni Melek Medresesi bahçesinde. Yapıldığı tarih: 1349. Aydınoğullarından Tire Beyi Süleyman Şah'a aittir. Aynı medresenin yanında İbni Melek Türbesi bulunmaktadır.

Şadırvan Camisi

Bulunduğu yer: Çarşı içi. Yapıldığı tarih: 1636. Yaptıran: Bıyıklıoğlu Mahmud Bey. Oymalı şadırvanı yüzünden camiye bu ad verilmiştir.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Ödemiş ilçesi, Birgi bucağı. Yapıldığı tarih: 1312. Yaptıran: Aydınoğlu Mehmed Bey. Anadolu'daki en eski Türk eserlerinden biridir.

scanfan

36 KARS

ANTİK DÖNEM

Ani

Arpaçay Vadisi'nde İlkçağ'da kurulmuş bir kenttir. Ancak tarihteki rolünü Ortaçağ'da, özellikle 10. yüzyılda oynamıştır. Ermenilerin egemenliğinde bulunduğu bu dönemden sonra 1064 yılında Selçuklu Sultanı Alpaslan tarafından Türk topraklarına katılmıştır. Birçok kilise kalıntısının bulunduğu bu alandaki yapıların birçoğu Türk döneminde camiye çevrilmiştir.

TÜRK DÖNEMİ

Evliya Camisi

Bulunduğu yer: Kars merkez. Yapıldığı tarih: 1579. Osmanlı Padişahı 3. Murad adına yaptırılmıştır.

Kars Kalesi

Bulunduğu yer: Kars merkez. Yapıldığı tarih: 1152. Yaptıran: Saltuklu Beyi İzzeddin Han. Daha sonraları Kars, Osmanlı egemenliğine geçince onarımlar görmüş, İranlılar tarafından çeşitli dönemlerde yıkılmasına karşın yeniden Osmanlılar tarafından yapılmıştır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır.

Kümbet Camisi

Bulunduğu yer: Kars merkez. Eski bir Ermeni kilisesi iken Selçuklular tarafından 1064 yılında camiye çevrilmiştir.

37 KASTAMONU

TÜRK DÖNEMİ

Aşık Sultan Türbesi

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl sonu. Dönemi: Selçuklu.

Atabey Camisi

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Yapıldığı tarih: 1273. Yaptıran: Çobanoğlu Muzafferüddin Yavlak Arslan. Kastamonu'da bulunan en eski camidir. Caminin yanında Yavlak Arslan'ın türbesi bulunmaktadır.

Eli Güzel / İbni Neccar Camisi

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Yapıldığı tarih: 1353. Yaptıran: İbni Neccar bin Hacı Nusret. Canaroğulları dönemine aittir.

İsmail Bey Camisi

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Yapıldığı tarih: 1454. Yaptıran: Candaroğlu İsmail Bey. Bir külliye görünümünde olan yapıda caminin yanı sıra İsmail Bey'e ait türbe, imaret, han, hamam ve medrese yapıları bulunmaktadır.

Kastamonu Kalesi

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Bizans döneminde yapılmış olmasına karşın gerçek görünümünü Candaroğulları döneminde kazanmıştır. Günümüzde harap bir durumdadır.

Kastamonu Müzesi

Osmanlı döneminin son zamanlarında yapılan bu bina çeşitli amaçlar için kullanılmış, 1941 yılında müze görevini yüklenmiştir. Kastamonu ve yöresinden gelen antik dönem eserlerinin yanı sıra Atatürk'e ait eşyalar ve etnografik malzeme sergilenmektedir.

Mahmud Bey Camisi

Bulunduğu yer: Kasaba köyü. Yapıldığı tarih: 1366. Yaptıran: Candaroğlu Mahmud Bey. Günümüze kadar sağlam kalmış ahşap tavanındaki eşsiz kalemişleriyle ünlüdür.

scanfan

Nasrullah Camisi

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Yapıldığı tarih: 1506. Yaptıran: Yakupoğlu Nasrullah Kadı. Osmanlı döneminde yapılmış ilk cami olmasının yanı sıra Kastamonu'nun en büyük camisidir.

Vakıf Hamamı

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl sonu. Dönemi: Selçuklu.

Yakup Ağa Camisi

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Yapıldığı tarih: 1547. Yaptıran: Yakup Ağa. Caminin yanı sıra imaret ve medreseye de sahip bulunmaktadır.

Yılanlı Darüşşifa

Bulunduğu yer: Kastamonu merkez. Yapıldığı tarih: 1271. Yaptıran: Müinüddin Süleyman Pervane'nin oğlu Ali. Mimarı: Kayserili Sa'd. Günümüzde harap bir durumdadır.

38 KAYSERİ

ANTİK DÖNEM

Fraktin

Bulunduğu yer: Develi ilçesinin 26 km. güneydoğusu. Hitit dönemine ait bir kaya kabartması bulunmaktadır.

Kayseri Kalesi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Bizans İmparatoru 1. İustinianos tarafından yaptırılan kaleyi, Selçuklu Sultanı 1. Alaeddin Keykubad onartarak genişletmiştir. Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde de onarılarak bugünkü durumuna getirilmiştir.

Kayseri Müzesi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Kayseri ve yöresinden gelme Antik ve Türk dönemi arkeolojik ve etnografik eserleri barındırmaktadır.

Kültepe

Bulunduğu yer: Kayseri'nin 20 km. kadar kuzeydoğusu. Anadolu'da Hitit öncesinde Asur Koloni Çağı adı verilen dönemde kurulmuş önemli bir yerleşmedir. Eski Asur'dan Anadolu'ya uzanan ticaret yollarının kavşak noktası olan Kültepe (eski adı Kaneş), Anadolu'nun yazı ile ilk karşılaştığı yerdir. Burada önce 1925 yılında, daha sonra 1948 yılından bu yana yapılan kazılar sonucu binlerce tablet meydana çıkmış ve Anadolu'nun bu dönemi gün ışığına çıkmıştır. Esas höyüğün eteklerinde karum (pazar yeri) adı verilen ve Asurlu tüccarların mesleklerini icra ettikleri bir alan daha bulunmaktadır. Bu höyükten ve karum'dan ele geçen yazılı ve arkeolojik belgeler Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi ile İstanbul, Eski Şark Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Alay Han

Bulunduğu yer: Aksaray-Kayseri yolu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1192. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 2. Kılıç Arslan.

Ali Cafer Kümbeti

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 14. yüzyıl ortaları. Dönemi: Eratnaoğulları.

Avgunu Medresesi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyılın ilk yarısı. Dönemi: Selçuklu.

Birlik / Kümbet Hamamı

scanfan

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 12. yüzyıl sonu. Dönemi: Selçuklu.

Çifte Kümbet

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 1247. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 1. Alaeddin Keykubad'ın ikinci eşi Melike Adile Hatun.

Çifte Medrese

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 1205. Yaptıranlar: Medrese bölümünü Selçuklu Sultanı 1. Gıyaseddin Keyhüsrev, Şifahane bölümünü kızkardeşi Gevher Nesibe Hatun.

Döner Kümbet

Bulunduğu yer: Kayseri - Talas yolu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1276. Selçuklu Sultanı 1. Alaeddin Keykubad'ın kızı Şah Cihan Hatun için yapılmıştır.

Gevher Nesibe Hatun Türbesi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 1206. Selçuklu Sultanı 1. Gıyaseddin Keyhüsrev'in kızkardeşi Gevher Nesibe Hatun / Sultan için yapılmıştır.

Hacı Kılıç Camisi Medresesi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 1249. Yaptıran: Selçuklu Vezir-i Ebul Kasım bin Ali el-Tusi. Aynı adı taşıyan caminin bitişiğindedir.

Huand Hatun Külliyesi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 1235-1238. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 1. Alaeddin Keykubad'ın eşi Mahperi Huand Hatun. Camisi, medresesi, kümbeti ve hamamıyla birlikte oluşturduğu külliye, Anadolu'daki ilk Selçuklu külliyesidir. Çinileriyle ünlüdür.

Ilgın Kaplıcası

Bulunduğu yer: Ilgın. Yapıldığı tarih: 1267. Dönemi: Selçuklu. Mimarı: Kaluyan.

Karatay Han

Bulunduğu yer: Kayseri - Malatya yolu üzerinde. Yaptıranlar: Selçuklu Sultanları 1. Alaeddin Keykubad zamanında başlanıp Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında tamamlanmıştır.

Kölük Camisi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl ortaları. Yaptıran: Danişmentli komutanı Muzafferüddin Mahmud bin Yağıbasan'ın kızı Elti Hatun. Cami-medrese bileşiminin erken örneklerinden biridir. Çifte hamamı günümüzde oldukça harap bir durumdadır.

Köşk Medrese Kümbeti

Bulunduğu yer: Kayseri-Talas yolu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1341. Yaptıran: Eretna Bey, eşi Suli Paşa için. Kümbetin içinde bulunduğu Köşk medrese harap bir durumdadır.

Kurşunlu Cami

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 1584. Yaptıran: Hacı Ahmed Paşa.

Melik Danişmend Gazi Kümbeti

Bulunduğu yer: Kayseri, Pazaröreni bucağı. Yapıldığı tarih: 12. yüzyıl sonu. Dönemi: Danişmentoğulları.

scanfan

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: İncesu kazası. Yapıldığı tarih: 1670. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa. Caminin güneybatısında medrese, doğusunda bir kervansaray bulunmaktadır.

Sahibiye Medresesi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 1268. Yaptıran: Selçuklu Veziri Fahreddin Ali Sahip Ata.

Seraceddin Medresesi

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 1237. Dönemi: Selçuklu.

Sırçlı Kümbet

Bulunduğu yer: Kayseri-Talas arasında. Yapıldığı tarih: 1247. Dönemi: Eretnaoğulları.

Sultan Hamamı

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl başları. Dönemi: Selçuklu. Çifte Medrese'nin bir vakfı olarak yapılmıştır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Kayseri merkez. Yapıldığı tarih: 12. yüzyıl ortaları. Yaptıran: Danişmentoğlu Yağı-basan.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Bünyan ilçesi. Yapıldığı tarih: 1266. Dönemi: Selçuklu. Mimarı: Kaluyan.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Develi ilçesi. Yapıldığı tarih: 1281. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 3. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Göçer Arslan ve eşi Sivasi Hatun.

39 KIRKLARELİ

ANTİK DÖNEM

Küçük Ayasofya Camisi

Bulunduğu yer: Vize ilçesi. 6. yüzyılda Bizanslılar tarafından yapılan bir kilise 14. yüzyılda Vize'yi fetheden Gazi Süleyman Paşa tarafından camiye çevrilmiştir. Bu nedenle Gazi Süleyman Paşa Camisi adını da taşımaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Bayezid (Paşa) Camisi

Bulunduğu yer: Kırklareli merkez. Yapıldığı tarih: 1594. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2. Bayezid zamanında yapımına başlanmış, Beylerbeyi Güllabi Ahmed Paşa tarafından tamamlanmıştır. Güllabi Ahmed Paşa'nın mezarı caminin avlusundadır.

Büyük (Hızır Bey) Cami

Bulunduğu yer: Kırklareli merkez. Yapıldığı tarih: 1383. Yaptıran: Hızır Bey. Trakya'daki en eski camidir. Hızır Bey'in türbesi cami avlusundadır.

Kadı Camisi

Bulunduğu yer: Kırklareli merkez. Yapıldığı tarih: 1577. Yaptıran: Kırklareli Kadısı Emin Ali Çelebi.

Semiz Ali Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Babaeski ilçesi. Yapıldığı tarih: 1555. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Semiz Ali Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

scanfan

Sokollu Mehmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Lüleburgaz ilçesi. Yapıldığı tarih: 1570. Yaptıran: Osmanlı Vezir-i azamı Sokollu Mehmed Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

40 KIRŞEHİR

TÜRK DÖNEMİ

Ahi Evren Türbesi

Bulunduğu yer: Kırşehir merkez. Yapıldığı tarih: 1482. Yaptıran: Dulkadiroğlu Alaüddeevle, Ahi tarikatı şeyhlerinden Ahi Evren için.

Alaeddin (Kale) Camisi

Bulunduğu yer: Kırşehir merkez. Yapıldığı tarih: 14. yüzyıl başları. Yaptıran: Osmanlı Veziri Alaeddin Paşa. 1893 yılında harap bir durumda olan cami tamamen yıktırılarak yeniden yaptırılmıştır.

Aşık Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Kırşehir merkez. Yapıldığı tarih: 1322. Dönemi: Eretnaoğulları. Halk şairi Aşık Paşa için yaptırılmıştır.

Caca Bey Türbesi

Bulunduğu yer: Kırşehir merkez. Yapıldığı tarih: 1272. Dönemi: Selçuklu. Caca Bey Medresesi'ne bitişiktir.

Melik Gazi Kümbeti

Bulunduğu yer: Kırşehir merkez. Yapıldığı tarih: 1250. Yaptıran: Mengücükoğlu Muzafferüddin Behram Şah için eşi tarafından yaptırılmıştır.

41 KOCAELİ

TÜRK DÖNEMİ

Av Köşkü (İzmit Müzesi)

Bulunduğu yer: İzmit merkez. Osmanlı Sultanı Abdülaziz tarafından bir av köşkü olarak yaptırılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk bir süre burada kalmıştır. Uzun süre hükümet konağı olan bu bina, 1967 yılında müzeye dönüştürülmüştür.Kocaeli ve yöresinde bulunmuş olan arkeolojik ve etnografik eserlerin yanı sıra Sultan Abdülaziz'in kullandığı eşyalar sergilenmektedir.

Çoban Mustafa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Gebze ilçesi. Yapıldığı tarih: 1523. Yaptıran: Rumeli Beylerbeyi Çoban Mustafa Paşa. Mimarı: Acem Ali. Mimar Sinan tarafından onarılmıştır. Çoban Mustafa Paşa'nın türbesi cami avlusundadır.

Fevziye Camisi

Bulunduğu yer: İzmit merkez. İzmitli Mehmed Bey tarafından yaptırılan cami, daha sonraları tamamen yıkıldığından 2. Mahmud döneminde Kaptan-ı derya Ahmed Fevzi Paşa tarafından yeniden yaptırılmıştır. Bu nedenle Fevziye Camisi adını taşımaktadır.

İzmit Kalesi

Bulunduğu yer: İzmit merkez. Roma döneminde yapılan kale Bizans ve Osmanlı dönemlerinde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde bazı kalıntıları ayakta durmaktadır.

Orhan Camisi

Bulunduğu yer: İzmit iç kale. Yapıldığı tarih: 1355. Yaptıran: Osmanlı Şehzadesi Süleyman Paşa, babası Orhan Gazi adına. Kiliseden camiye çevrilmiştir.

Pertev Paşa Camisi

Bulunduğu yer: İzmit merkez. Yapıldığı tarih: 1579. Yaptıran: Rumeli Beylerbeyi Pertev Paşa. Mimarı: Mimar Sinan. İzmit'in en büyük ve en görkemli camisidir. Bulunduğu mahallenin adından dolayı Yenicuma

scanfan

Camisi adını da taşımaktadır. Caminin yanında bir hamam ve bir çeşme bulunmaktadır.

Saat Kulesi

Bulunduğu yer: İzmit merkez. Yapıldığı tarih: 1901. Yaptıran: İzmit Valisi Musa Kâzım. Osmanlı Sultanı 2. Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yıldönümü anısı olarak yaptırılmıştır.

42 KONYA

ANTİK DÖNEM

Can Hasan Höyüğü

Bulunduğu yer: Karaman ilçesi'nin 13 km. kuzeydoğusu. Orta Anadolu'nun tarihöncesine ait önemli buluntular vermiş bir höyüktür.

Çatalhöyük

Bulunduğu yer: Çumra'nın 11 km. kuzeyinde. Anadolu'da bulunmuş olan en önemli Neolitik merkezdir. Buluntuları Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunmaktadır.

Eflatun Pınar

Bulunduğu yer: Konya'nın 38 km. batısında. Hitit dönemine ait kabartmaları içeren bir kutsal alan bulunmaktadır.

İvriz

Bulunduğu yer: Ereğli ilçesinin 18 km. güneyinde İvriz köyü yakınlarında. Geç Hitit dönemine ait bir kaya kabartması bulunmaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Akça Gizlenmez Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 1. İzzeddin Keykavus zamanında Hacı Ferruh.

Akteke Camisi

Bulunduğu yer: Karaman ilçesi. Yapıldığı tarih: 1371. Yaptıran: Karaman Beyi Alaeddin Bey. Mevlana'nın annesi için yaptırılmıştır.

Alaeddin Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1220. Yaptıranlar: Selçuklu Sultanları 1. Rükneddin Mesud, 2. Kılıç Arslan, 1. İzzeddin Keykavus ve 1. Alaeddin Keykubad. Tamamlayan 1. Alaeddin Keykubad olduğu için cami onun adını taşımaktadır. Anadolu'daki en eski tarihli Selçuklu camisidir. Bitişiğinde Sultanlar Türbesi bulunmaktadır.

Alaeddin Bey Kümbeti

Bulunduğu yer: Karaman ilçesi. Yapıldığı tarih: 14. yüzyıl sonu. Dönemi: Karamanoğulları.

Aliman Türbesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1288. Selçuklu Şeyhi Aliman için yapılmıştır.

Arapzâde Camisi

Bulunduğu yer: Karaman ilçesi. Karamanoğlu Halil Bey tarafından 1374 yılında yapımına başlanmış, 1420 yılında yine Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından tamamlanmıştır.

Arkeoloji Müzesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Konya ve yöresinde bulunmuş olan arkeolojik eserler sergilenmektedir.

Atatürk Anıtı

scanfan

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1926. Yapan: Krippel.

Atatürk Evi ve Kültür Müzesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Atatürk'ün çeşitli eşyalarının sergilendiği bir müze olarak 1963 yılında açılmıştır. Binanın üst katında ise Konya'nın etnografik eserleri sergilenmektedir.

Aziziye Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1676. Yaptıran: Muhasip Mustafa Paşa. 1867 yılında tamamlanınca Sultan Abdülaziz tarafından yeni baştan yaptırıldı. Bu nedenle Aziziye Camisi adını taşımaktadır. Rokoko üslupta yapılmıştır.

Beşarebey Mescidi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1219. Dönemi: Selçuklu.

Beyhekim Mescidi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl sonu. Dönemi: Selçuklu.

Dursunoğlu Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yıldırım Bayezid döşneminde Dursunoğlu Mehmed tarafından yaptırılmıştır. 1888 yılında Tahir Paşa tarafından yeniden yapıldığı için Tahir Paşa Camisi adını da taşımaktadır.

Emir Musa Medresesi

Bulunduğu yer: Karaman ilçesi. Yapıldığı tarih: 14. yüzyıl ortaları. Dönemi: Karamanoğulları.

Emir Nureddin Kümbeti

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 14. yüzyıl. Emir Nureddin için yaptırılmıştır.

Emir Yavtaş Türbesi

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesinin Kocaş köyü. Yapıldığı tarih: 1256. Dönemi: Selçuklu.

Erdemşah Mescidi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1220. Dönemi: Selçuklu.

Eşrefoğlu Camisi

Bulunduğu yer: Beyşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 1299. Yaptıran: Eşrefoğlu Süleyman Bey. Ahşap direkli camiler içinde en büyük ölçülere sahip olan ve durumunu günümüze kadar en iyi koruyan yapı olması bakımından önemlidir. Caminin yanında 1301 yılında yapılmış olan Süleyman Bey'in türbesi bulunmaktadır.

Fakih Dede Türbesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1455. Dönemi: Karamanoğulları. Dönemin bilgini Burhaneddin Fakih için yaptırılmıştır.

Ferruh Şah Mescidi

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 1224. Yaptıran: Ferruh Şah. Dönemi: Selçuklu.

Gömeç Hatun Kümbeti

Bulunduğu yer: Konya Musalla Mezarlığı. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl sonu. Dönemi: Selçuklu. Selçuklu Sultanı 4. Rükneddin Kılıç Arslan'ın eşi Gömeç Hatun için yaptırılmıştır.

Güdük Minare Mescidi

scanfan

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 1226. Yaptıran: Emirüddin Hasan.

Hacı Hasan Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1409. Yaptıran: Karamanoğulları döneminde Kadı Celaleddin Mürsel.

Hacı İbrahim Sultan Türbesi

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi Alanyurt köyü. Yapıldığı tarih: 1379. Hacı İbrahim Sultan için yapılmıştır.

Halili Türbesi

Bulunduğu yer: Konya Musalla Mezarlığı. Yapıldığı tarih: 1597D. Şeyh Halili için yaptırılmıştır.

Hasan Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Karaman Beylerbeyi Hasan Paşa (öl. 1573) için yaptırılmıştır.

Hatuniye Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1213. Yaptıran: Devlet Hatun. Dönemi: Selçuklu.

Hatuniye Medresesi

Bulunduğu yer: Karaman ilçesi. Yapıldığı tarih: 1382. Yaptıran: Karamanoğlu Alaeddin Bey'in eşi ve Osmanlı Sultanı 1. Murad'ın kızı Nefise Sultan. Mimarı: Numan bin Hoca Ahmed. Bitişiğindeki türbe Nefise Sultan'a aittir.

Hoca Hasan Mescidi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyılın ikinci yarısı. Dönemi: Selçuklu.

Hürrem Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1527. Yaptıran: Kanuni Sultan Süleyman döneminin Vezir-i azamı Maktul İbrahim Paşa, Karaman Beylerbeyi Hürrem Paşa için.

İbrahim Bey İmareti

Bulunduğu yer: Karaman ilçesi. Yapıldığı tarih: 1433. Dönemi: Karamanoğulları. İmarete bitişik aynı adı taşıyan bir türbe de bulunmaktadır.

İmaret Camisi

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 1510. Yaptıran: Hasan Paşa.

İnce Minareli Medrese

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1260-1265. Yaptıran: Selçuklu Veziri Fahreddin Ali Sahip Ata. Mimarı: Kölük bin Abdullah. Günümüzde Selçuklu dönemine ait taş ve ahşap eserlerin sergilendiği bir müze olarak kullanılmaktadır.

İplikçi Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyılın ilk yarısı. Dönemi: Karamanoğulları.

İplikçi Camisi

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 1337. Orhan Gazi döneminde Kerim Ağa adlı biri tarafından yapılmıştır.

scanfan

Kapı Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1658. Yaptıran: Pir Hüseyin Çelebi. Daha sonraları yıkılınca 1811 yılında Konya Müftüsü Seyyid Abdurrahman tarafından yeniden yaptırılmıştır.

Karaman Kalesi

1115 yılında Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından yaptırılmış, Karamanoğulları ve Osmanlılar tarafından onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır.

Karatay Medresesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1251. Yaptıran: Selçuklu Veziri Celaleddin Karatay. Zengin ve eşsiz çini mozayikleri ile ünlüdür. Günümüzde Selçuk ve Osmanlı çinilerinin sergilendiği bir müzedir.

2. Kılıç Arslan Köşkü

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1156-1192. Selçuklu Sultanı 2. Kılıç Arslan tarafından yapımına başlanmış, Alaeddin Keykubad tarafından tamamlanmıştır. Günümüze sadece bir duvarı kalmıştır.

2. Kılıç Arslan Kümbeti

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 12. yüzyıl. Mimarı: Çuhalı Yusuf bin Abdulgaffar. Aleeddin Camisi avlusunda bulunmaktadır. Anadolu'daki en eski mezar anıtıdır.

Kubadâbâd Sarayı

Bulunduğu yer: Beyşehir Gölü'nün kenarı. Yapıldığı tarih: 1236. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad. Çinileri ile ünlü olan bu yazlık sarayın kalıntıları 1949 yılında bulunmuş, kazılara 1965 yılında başlanmıştır. Çinilerden bazı parçalar Konya'da Çini Eserler Müzesi'nde ve İstanbul Çinili Köşk'te sergilenmektedir.

Küçük Ayasofya Mescidi

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 1235. Dönemi: Selçuklu.

Küçük Karatay Mescidi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1248. Dönemi: Selçuklu.

Mevlana Türbesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1274. Yaptıran: Selçuklu Veziri Muinüddin Süleyman Pervane'nin eşi Gürcü Hatun. Mimarı: Bedreddin Tebrizi. Ünlü ve büyük Türk mutasavıfı Mevlana Celaleddin Rumi'ye ait olan yeşil firuzeden yapılma bu güzel türbe, dergâhı ile birlikte 1927 yılında Atatürk'ün emriyle müze olarak ziyarete açılmıştır.

Murad Paşa Kızı Türbesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1585. Osmanlı Vezir-i azamı Kuyucu Murad Paşa Karaman Beylerbeyi bulunduğu sırada ölen kızı Fatma Hatun için yaptırmıştır.

Nasuh Bey Darülhüffazı

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 15 yüzyıl. Yaptıran: Nasuh Bey. Karamanoğulları dönemine aittir.

Selimiye Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1570. Osmanlı Padişahı 2. Selim'in Konya Valisi bulunduğu sırada yapımını başlattığı cami 1570 yılında tamamlanmıştır. Osmanlı döneminin Konya'daki en güzel örneklerinden biridir.

Seyyid Mahmud Hayranî Kümbeti

scanfan

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl. Dönemi: Karamanoğulları.

Sırçalı Medrese

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1242. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 2. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında yaşamış olan Bedreddin Muslih. Mimarı: Tuzlu Mehmed. Adını içindeki mozayik çini bezemelerden almıştır. 1955 yılında Mezar Anıtları Müzesi olarak açılmıştır.

Sırçalı Mescit

Bulunduğu yer: Konya merez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyılın ikinci yarısı. Dönemi: Selçuklu.

Sinan Paşa Türbesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1574. Karaman Beylerbeyi Sinan Paşa için yapılmıştır.

Sultan Hanı

Bulunduğu yer: Konya-Aksaray yolu üzerinde. Yapıldığı tarih: 1229. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad. Mimarı: Şamlı Muhammed İbn Havlan.

Sultanlar Türbesi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 14. yüzyıl. Selçuklu Sultanı 2. Kılıç Arslan tarafından Selçuklu sultanları için yaptırılmıştır. Türbede sekiz Selçuklu sultanının sandukası bulunmaktadır.

Şerafeddin Camisi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl. Yaptıran: Şeyh Şerafeddin Mesud. Dönemi: Karamanoğulları

Şücaüddin Türbesi

Bulunduğu yer: Konya Musalla Mezarlığı. Yapıldığı tarih: 1533. Şeyh Şücaüddin için yapılmıştır. Musalla Mezarlığındaki üç türbeden biridir.

Tacülvezir Kümbeti

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1239. Selçuklu Veziri Tacaddin Seyyid Ahmed için yapılmıştır.

Tahir ile Zühre Mescidi

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl sonları. Dönemi: Selçuklu.

Taş Medrese

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 1250. Yaptıran: Selçuklu Veziri Fahreddin Ali Sahip Ata. Yanında bir de mescit bulunmaktadır.

Taş Mescit

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1215. Dönemi: Selçuklu.

Tol Medrese

Bulunduğu yer: Ermenek ilçesi. Yapıldığı tarih: 1339. Dönemi: Karamanoğulları.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Akşehir ilçesi. Yapıldığı tarih: 13. yüzyıl başları. Dönemi: Selçuklu. Cami Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad tarafından genişletilmiştir.

Yarım Kümbet

Bulunduğu yer: Konya merkez. Yapıldığı tarih: 1219. Dönemi: Selçuklu.

scanfan

Alaeddin Camisi avlusunda bulunan bu kümbet tamamlanmadığı için bu adı taşımaktadır.

43 KÜTAHYA

ANTİK DÖNEM

Aizanoi

Bulunduğu yer: Kütahya'nın 54 km. güneybatısında Emet ilçesine bağlı Çavdarhisar köyü yakınlarında. Türkiye'deki antik kentler içinde kalıntıları günümüze kadar en sağlam ulaşmış olanlardan biridir. Özellikle Zeus tapınağının hemen hemen tamamı ayaktadır. Roma İmparatoru Hadrianus zamanında yapılan bu tapınak, Anadolu'daki en sağlam Roma tapınağıdır. Tapınağın dışında stadium, tiyatro, agora, Roma dönemi hamamları görülmeye değerdir.

TÜRK DÖNEMİ

Aslanbey Camisi

Bulunduğu yer: Kütahya merkez. Yapıldığı tarih: 1413. Yaptıran: Aslan Bey.

Karagöz Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Kütahya merkez. Yapıldığı tarih: 1510. Yaptıran: Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa.

Kurşunlu Cami

Bulunduğu yer: Kütahya merkez. Yapıldığı tarih: 1377. dönemi: Germiyanoğulları.

Kütahya Kalesi

Bizans döneminde yapılmış, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde oldukça iyi durumdadır.

Kütahya Müzesi (Vacidiye Medresesi)

Bulunduğu yer: Kütahya merkez. 1314 yılında Germiyanoğulları tarafından gözlemevi olarak yapılmış bir binadır. Günümüzde Kütahya ve yöresinden gelen arkeolojik ve etnografik eserlerin sergilendiği bir müze olarak kullanılmaktadır.

Lala Hüseyin Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Kütahya merkez. Yapıldığı tarih: 1568. Yaptıran: Lala Hüseyin Paşa.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Kütahya merkez. Yapıldığı tarih: 1411. Yaptıran: Yapımına Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid zamanında başlanmış, oğlu Çelebi Sultan Mehmed zamanında tamamlanmıştır.

Yeşil Cami

Bulunduğu yer: Kütahya merkez. Yapıldığı tarih: 1905. Yaptıran: Kütahya Valisi Ahmed Fuat Paşa.

44 MALATYA

ANTİK DÖNEM

Arkeoloji Müzesi

Bulunduğu yer: Malatya merkez. Tarihöncesi çağlardan Osmanlı dönemine kadar Malatya ve yöresinde yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen arkeolojik ve etnografik eserler sergilenmektedir.

Aslantepe

Bulunduğu yer: Malatya'nın 8 km. kuzeydoğusu. Eski Tunç Çağı'ndan Bizans döneminin sonuna kadar buluntu veren bir höyüktür. Özellikle Geç Hitit tabakası yoğun bir yerleşmeye sahne olmuştur. Kazılara günümüzde de devam edilmektedir. Bugüne kadar ele geçen buluntular Malatya Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir.

scanfan

TÜRK DÖNEMİ

Abdülselam Camisi

Bulunduğu yer: Yazıhan'ın 6 km. kuzeybatısında Fethiye köyü. Yapıldığı tarih: 1566. Yaptıran: Abdülselam oğlu Mustafa Paşa.

Akminare Camisi

Bulunduğu yer: Eski Malatya. Yapıldığı tarih: 1574. Yaptıran: Zaim Yusuf oğlu Hikmet Bey.

Cafer Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Arapkir ilçesi. Yapıldığı tarih: Belli değil. Şeyh Hasan adlı biri tarafından yaptılmış olan cami Sancak Beyi Cafer Paşa tarafından 1694 yılında onartılınca bu adı almıştır.

Gümrükçü Osman Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Arapkir ilçesi. Yapıldığı tarih: 1824. Yaptıran: Gümrükçü Osman Paşa.

Karahan Camisi

Bulunduğu yer: Eski Malatya. Yapıldığı tarih: 1583. Yaptıran: Abdullah oğlu Hüsrev Bey.

Malatya Kalesi

Bulunduğu yer: Eski Malatya'da Aslantepe yakınlarında.Roma döneminde yapılmış olan kale, Bizans ve Türk dönemlerinde onarılarak kullanılmıştır.

Melik Sunullah Camisi

Bulunduğu yer: Eski Malatya. Yapıldığı tarih: 1394. Yaptıran: Memluk Sultanı Berkûk zamanında yapılmıştır.

Mirliva Ahmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Arapkir ilçesi. Yapıldığı tarih: 18. yüzyıl başı. Yaptıranın adıyla tanınmaktadır.

Şeyh Hamidi Veli Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Darende ilçesi. Türk mutasavvıfı Şeyh Hamidi Veli için yapılmış bir cami ve türbedir. Osmanlı Padişahı 4. Murad zamanında onarılmıştır.

Taşhan

Bulunduğu yer: Hekimhan ilçesi. Yapıldığı tarih: 1218. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 1. İzzeddin Keykavus zamanında Hekim Ebusalim.Osmanlı Vezir-i azamı Köprülü Mehmed Paşa tarafından onarılmıştır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Eski Malatya. Yapıldığı tarih: 1224. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad. Mimarları: Malatyalı Yakup bin Ebubekir ve Üstaz Hüsrev. Mozayik çini bezemeleri açısından önemlidir. Anadolu'daki en eski Selçuklu camilerindendir. Plan şeması bakımından İran'daki Büyük Selçuklu dönemi ulu camilerine benzemektedir.

45 MANİSA

ANTİK DÖNEM

Kybele Kaya Kabartması

Bulunduğu yer: Manisa'nın 6 km. kuzeydoğusunda Akpınar mevkiinde.İÖ 13. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bu kaya kabartmasında anatanrıça Kybele tasvir edilmiştir. Hitit karakteri gösteren bu kabartmanın üstünde ayrıca Hitit hiyeroglifi ile yazılmış bir yazıt da bulunmaktadır. Yüksekliği 10 m. kadardır. Bu kabartmanın güneybatısında Yarıkkaya denilen yerde evler ve bir sembolik taht bulunmuştur. Bunlar Fryg etkisinde yapılmış Lydia eserleridir.

scanfan

Manisa Kalesi

Bulunduğu yer: Manisa'nın 3 km. güneyinde. İlkçağ'da yapılan kale Roma, Bizans ve Osmanlılar döneminde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde yıkıntı halindedir.

Manisa Müzesi

Manisa ve yöresinden getirilmiş olan tarihöncesi, Sardis kazıları buluntuları (Lydia dönemi), Hellenistik, Roma, Bizans dönemlerine ait arkeolojik, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait etnografik eserler sergilenmektedir.

Niobe

Bulunduğu yer: Manisa'nın 1 km. kadar doğusunda Çaybaşı mevkiinde, antik Sipylos Dağı'nda. Mitolojik bir olayı yansıtan kayadır. Mitolojiye göre 12 çocuğunun Yunan tanrıları Apollon ve Artemis tarafından kıskançlık nedeniyle öldürülmeleri üzerine anne Niobe taş kesilmiştir ve onları yitirmenin acısını ağlayarak dindirmeye çalışmaktadır.

Sardis

Bulunduğu yer: Salihli ilçesinin 10 km. batısında. Lydia Krallığı'nın başkenti. Paranın keşfedildiği ve ünlü Kral Yolu'nun başladığı yer. Bir buçuk yüzyıl kadar Lydia Krallığı'nın başkenti olduktan sonra Pers İmparatorluğu'nun egemenliğine giren kent, sıra ile Hellenistik, Roma, Bizans ve Türk dönemlerini yaşamıştır. Bugün ayakta kalan kalıntıları arasında Artemis tapınağı, tiyatro, Roma evleri, Lydia dönemine ait altın arıtma atölyeleri, İS 3. yüzyıla ait bir sinagog ve gymnasium Bizans dönemine ait bir kilise. Roma ve Bizans hamamları, Roma stadiumu sayılabilir. Sardis yerleşmesinin 4 km. kadar kuzeyinde bintepeler adı verilen alanda Lydia krallarına ait tümülüsler yer almaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Çeşnigir Camisi

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 1474. Yaptıran: Sinan Bey. Caminin bitişiğinde bir kütüphane bulunmaktadır.

Hatuniye Camisi

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 1490. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2. Bayezid'in oğlu Manisa Valisi Şehinşah. Annesi Hüsnüşah Sultan adına yaptırmıştır. Bu nedenle Hatuniye Camisi adını taşımaktadır. Caminin güneyinde Hüsnüşah Sultan'ın yaptırdığı Kurşunlu Han bulunmaktadır.

İshak Bey Medresesi

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 1378. Dönemi: Saruhanoğulları. Cami, medrese ve türbeden oluşan bir külliyedir.

İvaz Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 1484. Yaptıran: İvaz Paşa.

Muradiye Camisi

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 1582-1585. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 3. Murad. Mimarı: Mimar Sinan. Manisa'daki en güzel ve en büyük camidir. Külliyede camiden başka medrese, imaret ve kütüphane de yer almaktadır.

Saruhan Türbesi

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 14. yüzyıl ortaları. Saruhanoğulları Beyliği'nin kurucusu Saruhan Bey için torunu İshak Bey tarafından yaptırılmıştır.

Sultan Camisi

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 1522. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in eşi, Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan. Külliye durumunda olan yapıda camiden başka medrese, hamam ve

scanfan

darüşşifa bulunmaktadır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 1376. Yaptıran: İshak Bey. Dönemi: Saruhanoğulları. Mimarı: Emet bin Osman. Külliye durumunda olan yapıda camiden başka medrese ve türbe bulunmaktadır. Manisa'da yapılmış olan en eski camidir.

Yirmiiki Sultan Türbesi

Bulunduğu yer: Manisa merkez. Yapıldığı tarih: 15. yüzyıl. Yaptıran: Osmanlı Padişahı 2. Bayezid'in oğlu Manisa Valisi Şahinşah. Türbede Osmanlı döneminde önemli bir sancak merkezi olan Manisa'da ölen Osmanlı sülalesine mensup 22 kişiye ait sanduka bulunmaktadır. Bu nedenle de adına Yirmiiki Sultan Türbesi denilmiştir.

46 KAHRAMANMARAŞ

ANTİK DÖNEM

Maraş Kalesi

İlkçağ'da yapılmış bir kaledir. Çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda Fransızlara karşı yapılan savunmada önemli bir rol oynamıştır. Kale alanının içinde 1936 yılında yapılan Kurtuluş Anıtı yer almaktadır.

TÜRK DÖNEMİ

Taş Medrese

Bulunduğu yer: Maraş merkez. Yapıldığı tarih: 15. yüzyıl sonu 16. yüzyıl başı. Dönemi. Dulkadiroğulları.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Maraş merkez. Yapıldığı tarih: 1496. Yaptıran: Alaüddevle. Dönemi: Dulkadiroğulları.

47 MARDİN

ANTİK DÖNEM

Deyrulzafaran Manastırı

Bulunduğu yer: Mardin'in 8 km. doğusunda. Yapıldığı tarih: 4. yüzyıl sonları. Yapıldığı dönemde Süryanilerin başpiskoposluk merkezi görevini yürüten kutsal bir alandı. Günümüzde Süryanilerin ziyaret ettiği kutsal bir yapıdır.

Hasankeyf Kalesi

Bulunduğu yer: Gercüş ilçesinin Hasankeyf bucağı. 5. yüzyılın ortalarında Süryaniler tarafından yapılmış bir kaledir. Birbuçuk yüzyıl kadar bu yöreye egemen olan Artukluların Hısın Keyfa kolunun başkentliğini bu kale yapmıştır. Bu nedenle Artuklu dönemine ait birçok eser bulunmaktadır. 1260 yılındaki Moğol akınları sonucunda yıkıntı haline gelmiştir.

Mardin Kalesi

Roma döneminde yapılan kale, Türk döneminde onarılarak kullanılmıştır. Özellikle Ak-Koyunlular dönemine ait yapı kalıntılarının varlığı, bu dönemde yoğun bir biçimde kullanıldığını göstermektedir.

TÜRK DÖNEMİ

Dunaysır Köprüsü

Bulunduğu yer: Mardin yakınları. Yapıldığı tarih: 1204. Dönemi: Artuklu.

Eminüddin Medresesi.

Bulunduğu yer: Mardin merkez. Yapıldığı tarih: 12. yüzyıl başı. Yaptıran: Artuklu Beyi Necmeddin İl-gazi, kardeşi Eminüddin adına.

Harzem Medresesi

Bulunduğu yer: Koçhisar bucağı. Yapıldığı tarih: 1211-1212. Yaptıran: Ar-

scanfan

tuklu Beyi Nasırüddin Artuk Arslan'ın azatlı kölesi Taceddin Mesud bin Abdullah.

Hatuniye Medresesi

Bulunduğu yer: Mardin merkez. Yapıldığı tarih: 12. yüzyıl. Dönemi: Artuklu.

Sultan Hamza Türbesi

Bulunduğu yer: Mardin merkez. Yapıldığı tarih: 1435-1444. Dönemi: Ak-Koyunlu.

Sultan İsa (Zinciriye) Medresesi

Bulunduğu yer: Mardin merkez. Yapıldığı tarih: 14. yüzyılın sonu. Yaptıran: Artuklu Beyi Melik İsa.

Sultan Kasım Medresesi ve Kümbeti

Bulunduğu yer: Mardin merkez. Yapıldığı tarih: 1487-1502. Yaptıran: Ak-Koyunlu Sultanı Kasım.

Şehidiye Medresesi

Bulunduğu yer: Mardin merkez. Yapıldığı tarih: 13. yüzyılın ilk yarısı. Dönemi: Artuklu.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Kızıltepe ilçesi. Yapıldığı tarih: 1204. Yaptıran: Artuklu beyleri Artuk Arslan ve kardeşi Yavlak Arslan.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Mardin merkez. Yapıldığı tarih: 1176. Dönemi: Artuklu.

Zeynel Bey Türbesi

Bulunduğu yer: Gercüş ilçesinin Hasankeyf bucağı. Yapıldığı tarih: 15. yüzyılın ikinci yarısı. Dönemi: Ak-Koyunlu.

48 MUĞLA

ANTİK DÖNEM

Bargylia

Bulunduğu yer: Güllük'ün 6 km.güneydoğusu. Karia kentlerinden biridir. Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait kalıntıların bulunduğu bir yerleşme alanıdır.

Beçin Kalesi

Bulunduğu yer: Milas-Ören yolu üzerinde bulunan Beçin köyü. Bizans döneminde yapılmış bir kaledir. Daha sonraları Menteşeoğulları tarafından onarılarak kullanılmıştır.

Bodrum (Halikarnassos)

Günümüzde doğal güzellikleri ile ün kazanmış bir Antik kenttir. İ.Ö.1200 yıllarında Karia bölgesine göç eden Dorlar tarafından kurulmuştur. Antik dönemdeki adı Halikarnassos'tu. Ünlü tarihçi Herodotos'un doğum yeridir. Hellenistik, Roma, Bizans ve Türk dönemlerini yaşayan kentten, günümüze ulaşabilen Antik kalıntı çok azdır. Dünyanın yedi harikasından biri olan Mausoleum'un bugün ancak temel kalıntıları görülebilmektedir. Bazı kabartmalar ise Londra'daki British Museum'da sergilenmektedir. Diğer bir kalıntı ise Roma dönemine ait olan tiyatrodur.

Bodrum Kalesi

1415-1437 yılları arasında Rodos şövalyeleri tarafından yapılmış bir Ortaçağ kalesidir. Dört kulesini ayrı uluslar yapmışlardır. Almanlar, İngilizler, İtalyanlar ve İspanyollar. Yapımı sırasında Mausoleum'un taşlarından da yararlanılmıştır. Anadolu'daki ayakta kalmış en sağlam kalelerden biridir.

scanfan

Bodrum (Sualtı Eserleri) Müzesi

Bordum Kalesi'nin içinde yer alan bu değerli müze, 1965 yılında Türkiye'nin ilk sualtı müzesi olarak açılmıştır. Bodrum ve yöresindeki batık gemilerden çıkarılan eserlerin yanısıra aynı yörede yapılan kazılardan elde edilen eserlerin de sergilendiği bir müzedir.

Euromos

Bulunduğu yer: Milas ilçesinin 12 km. kuzeybatısında. Antik bir kentte bulunan yapıların hepsi bulunmakla birlikte büyük çoğunluğu yıkıntı halindedir. Yapılar içinde en sağlam olanı Korint üslubunda yapılmış olan Zeus tapınağıdır.

Herakleia

Bulunduğu yer: Bafa Gölü'nün kuzeydoğu kıyısında. Eski Yunan döneminde denizle bağlantısı olan Herakleia kıyıları zamanla Menderes Irmağı'nın getirdiği alüvyonlarla dolmuş ve giderek önemini yitirerek Bafa Gölü'nün kenarına sıkışıp kalmıştır. Hellenistik ve Roma dönemlerini yaşamış, Bizans döneminde piskoposluk merkezi olmuştur. Antik döneme ait birçok yapı yıkıntı halindedir.

Hydai

Bulunduğu yer: Milas ilçesinin 7 km. batısında. Eski Karia bölgesi kentlerinden biridir. Kalıntıları yıkıntı halinde olan bir Antik kenttir.

Hydaisos

Bulunduğu yer: Milas ilçesinin 29 km. güneyinde Karacahisar Köyü yakınlarında. Eski Karia bölgesi kentlerinden biridir. Günümüze ulaşan kalıntıları yıkıntı halindedir.

İasos

Bulunduğu yer: Milas ilçesinin Güllük koyunda yer almaktadır. Eski Karia bölgesi kentlerindendir. Hellenistik ve Roma dönemlerini de yaşayan kent, Bizans döneminde piskoposluk merkezi olmuştur. İlginç ve önemli buluntuları İzmir Müzesi'nde bulunmaktadır. Bazı yapıları ayaktadır.

Kaunos

Bulunduğu yer: Köyceğiz ilçesinin 20 km. güneyinde Dalyan köyü yakınlarında. Dalyan köyünü denize bağlayan kanalın karşı kıyısında yer almaktadır. Eski Karia bölgesi kentlerindendir. Hellenistik ve Roma dönemlerini yaşamış, Bizans döneminin sonlarına doğru önemini yitirmiştir. Kazılar sonucunda birçok yapı açığa çıkarılmıştır.

Kedreai

Bulunduğu yer: Marmaris ilçesinin 18 km. kuzeyinde Kerme körfezi kıyısında ve karşısında yer alan iki ada üzerinde uzanmaktadır. Eski Karia kentlerinden biridir. Roma ve Bizans dönemlerini de yaşamıştır. Kalıntıları yıkıntı halindedir.

Keramos

Bulunduğu yer: Marmaris ilçesi yakınlarında Kerme körfezi kıyısında. Eski Karia kentlerinden biridir. Hellenistik ve Roma dönemlerini yaşamış, Bizans döneminde piskoposluk merkezi olmuştur. Kalıntıları yıkıntı halindedir.

Knidos

Bulunduğu yer: Datça Yarımadası'nın 28 km. batısında Tekir Burnu üzerinde. Dorlar tarafından kurulmuş olan Knidos, Eski Yunan dünyasında önemli rol oynamış bir liman kentidir. 1857 yılında İngilizlerin yaptığı kazılarda ele geçen buluntular Londra'daki British Museum'da bulunmaktadır. Kalıntılarının büyük çoğunluğu oldukça sağlam durumdadır.

Labranda (Labraunda)

scanfan

Bulunduğu yer: Milas ilçesinin 14 km. kuzeyinde dağlar içinde yer alan önemli bir Karia bölgesi kentidir. Yapılarının birçoğu oldukça sağlam durumdadır. Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerini de yaşamıştır.

Milas (Mylasa)

Bugünkü Milas yerleşmesi içinde yer alan Eski Karia kenti Mylasa'ya ait yapıların büyük çoğunluğu tahrip olmakla birlikte İ.S. 2. Yüzyıl'a ait olan "Baltalı Kapı" ile aynı yüzyıla ait olan ve Bodrum Mausoleumu'nun bir kopyesi olan "Gümüşkesen Anıtı" görülmeye değer kalıntılar arasındadır.

Pınara

Bulunduğu yer: Fethiye ilçesinin Eşen bucağı yakınları. Eski Lykia kentlerinden biridir. Kaya mezarları ile ünlüdür. Birçok yapısı oldukça sağlam durumdadır.

Stratonikeia

Bulunduğu yer: Yatağan ilçesinin 8 km. batısında Eskihisar Köyü'nün içinde yer almaktadır. Köy evleri ile Antik kent iç içedir. Seleukoslar döneminde Kral Antiokhos tarafından İ.Ö. 3. Yüzyıl sonlarında eşi Stratonike adına kurulmuştur. Yapılarının çoğu yıkıntı halindedir.

Telmessos (Fethiye)

Bulunduğu yer: Bugünkü Fethiye ilçesinin yakınları. Lykia bölgesi kentlerinden olan Telmessos, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait olan birçok yapı kalıntısının yanısıra yüzlerce kaya mezarı ve Lahitleri ile ünlüdür.

TÜRK DÖNEMİ

Firuz Bey Camisi

Bulunduğu yer: Milas ilçesi. Yapıldığı tarih: 1394. Dönemi: Menteşeoğulları. Mimarı: Musa bin Abdullah.

Gazi Ahmed Medresesi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Milas ilçesi. Yapıldığı tarih: 1375. Yaptıran: Menteşe Beyi Gazi Ahmed Bey. Beçin Kalesi'nde yer alan medresenin yanında türbe bulunmaktadır.

Hacı İlyas Camisi

Bulunduğu yer: Milas ilçesi. Yapıldığı tarih: 1330. Dönemi: Menteşeoğulları.

Kurşunlu Cami

Bulunduğu yer: Muğla merkez. Yapıldığı tarih: 1494. Yaptıran: Esseyyid Şucaaddin.

Marmaris Kalesi

Marmaris ilçesinin girişinde yer alan kale, Osmanlı döneminde yapılmıştır. Günümüzde büyük bölümü yıkılmış, sadece giriş kapısı ile surlardan küçük bir parça sağlam kalmıştır.

Mustafa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Bodrum ilçesi. Yapıldığı tarih: 1723. Yaptıran: Kızılhisarlı Mustafa Paşa.

Pazar Yeri Camisi

Bulunduğu yer: Muğla merkez. Yapıldığı tarih: 1843. Yaptıran: Hacı Ahmed Ağa.

Şahidi Camisi

Bulunduğu yer: Muğla merkez. Yapıldığı tarih: 1848. Yaptıran: Hacı Osman Ağa.

scanfan

Şeyh Camisi

Bulunduğu yer: Muğla merkez. Yapıldığı tarih: 1565. Yaptıran: Şeyh Bedreddin.

Tepecik Camisi

Bulunduğu yer: Bodrum ilçesi. Yapıldığı tarih: 1735. Yaptıran: Kızılhisarlı Mustafa Paşa'nın kâhyası Hasan Ağa.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Muğla merkez. Yapıldığı tarih: 1344. Yaptıran: Menteşe Beyi İbrahim Bey. Muğla'nın en büyük camisidir.

Nevşehir Kalesi

Bizans döneminde yapılmıştır. Osmanlı döneminde onarılarak kullanılmıştır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Milas ilçesi. Yapıldığı tarih: 1378. Dönemi: Menteşeoğulları.

49 MUŞ

ANTİK DÖNEM

Kayalıdere Kalesi

Bulunduğu yer: Varto ilçesinin 20 km. güneydoğusu. Urartu döneminde yapılmış bir kaledir.

50 NEVŞEHİR

ANTİK DÖNEM

Ürgüp

Ürgüp ve yöresinde özellikle Erken Hıristiyan dönemine ait doğal kayalardan meydana gelmiş kaya kiliseleri ve peri bacaları bulunmaktadır. Bu yerler arasında Avcılar, Çavuşin, Ortahisar, Uçhisar ve özellikle Göreme sözü edilmeye değerdir.

Hacı Bektaş Müzesi

Bulunduğu yer: Hacıbektaş ilçesi. Bektaşilik tarikatının dergâhı olan bu yapı, 1964 yılında etnografik eserlere ağırlık veren bir müze olarak açılmıştır. Bu yapının içinde Balım Sultan ve Hacı Bektaşı Veli türbeleri bulunmaktadır.

Nevşehirli İbrahim Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Nevşehir merkez. Yapıldığı tarih: 1718-1726. Yaptıran: Osmanlı Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa. Bu caminin imareti günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Taşkın Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Ürgüp Damse Köyü. Yapıldığı tarih: 1350. Yaptıran: Taşkın Paşa. Dönemi: Karamanoğulları.

51 NİĞDE

ANTİK DÖNEM

İhlara Vadisi

Aksaray ilçesinin yakınlarında uzanan Melendiz Çayı'nda Erken Hıristiyanlık dönemine ait 30'dan fazla kaya kilisesi bulunmaktadır.

Tyana (Tuwanuwa)

Bulunduğu yer:Bor ilçesinin 10 km.güneyinde.Hitit döneminde kurulmuş, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerini yaşamıştır. Kalıntıları yıkıntı durumundadır.

Ak Medrese

Bulunduğu yer: Niğde merkez. Yapıldığı tarih: 1409. Yaptıran:

scanfan

Karamanoğlu Alaeddin Ali.

Alaeddin Camisi

Bulunduğu yer: Niğde merkez. Yapıldığı tarih: 1223. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad. Mimarları: Sıddık bin Mahmud ve Gazi bin Mahmud. Anadolu'daki en eski Selçuklu camilerindendir.

Hüdavent Hatun Kümbeti

Bulunduğu yer: Niğde merkez. Yapıldığı tarih: 1312. Dönemi: İlhanlı.

Niğde Kalesi

13. Yüzyıl başlarında Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde oldukça sağlam bir durumdadır.

Sultan Hanı

Bulunduğu yer: Aksaray ilçesinin 44 km. güneybatısında. Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad tarafından yaptırılmıştır.

Sungur Ağa Camisi ve Kümbeti

Bulunduğu yer: Niğde merkez. Yapıldığı tarih: 1339. Dönemi: Eretnaoğulları. Kümbet caminin bitişiğindedir.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Aksaray ilçesi. Yapıldığı tarih: 1431. Dönemi: Karamanoğulları.

53 RİZE

İslam Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Rize merkez. Yapıldığı tarih: 16. Yüzyıl başı. Dönemi: Osmanlı.

54 SAKARYA

Sangarios (Beşköprü) Köprüsü

Bizans İmparatoru 1.Justinianos tarafından yaptırılmıştır.

55 SAMSUN

ANTİK DÖNEM

Fuar içinde yer alan müzede, Antik ve Türk dönemlerine ait arkeolojik ve etnografik eserler sergilenmektedir.

TÜRK DÖNEMİ

Atatürk Müzesi

Fuar içinde yer alan müzede, Atatürk'ün Samsun'da kaldığı sürece kullandığı eşyalar sergilenmektedir.

Atatürk Anıtı

Bulunduğu yer: Samsun merkez. Yapıldığı tarih: 1931. Yapan: Avusturyalı heykeltıraş H.Krippel.

Büyük Cami

Bulunduğu yer: Samsun merkez. Batumlu Hacı Ali tarafından yaptırılmış, Samsun'un en büyük camisidir.

Yalı Camisi

Bulunduğu yer: Samsun merkez. Yapıldığı tarih: 1312. Yaptıran: Abdullah bin Sadık.

56 SİİRT

Cumhuriyet Camisi

Bulunduğu yer: Siirt merkez. Eski bir cami olmakla birlikte Cumhuriyet döneminde onarıldığı için Cumhuriyet Camisi adını taşımaktadır.

Çarşı Camisi

scanfan

Bulunduğu yer: Siirt merkez. Yapıldığı tarih: 1265. Yaptıran: Artuklu Beyi Nasırüddin Mahmud.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Siirt merkez. Yapıldığı tarih: 1129. Yaptıran: Selçuklu Sultanı Mugizuddin Mahmud.

Veysel Karani Türbesi

Bulunduğu yer: Baykan ilçesi. Selçuklu döneminde yapılmış, 1967 yılında esaslı bir onarım görmüştür.

57 SİNOP

ANTİK DÖNEM

Sinop Kalesi

İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır.

Sinop Müzesi

Sinop ve yöresinden gelme arkeolojik ve etnografik eserler sergilenmektedir.

TÜRK DÖNEMİ

Alaiye Medresesi

Bulunduğu yer: Sinop merkez. Yapıldığı tarih: 1262. Yaptıran: Selçuklu Veziri Süleyman Pervane.

İsfendiyaroğulları (Candaroğulları) Türbesi

Bulunduğu yer: Sinop merkez. Yapıldığı tarih: 1439. İsfendiyaroğullarına ait sandukaların bulunduğu bir türbedir.

Ulu (Alaeddin) Cami

Bulunduğu yer: Sinop merkez. Yapıldığı tarih: 1267. Yaptıran: Selçuklu Veziri Süleyman Pervane. Sinop'un en büyük camisidir.

58 SİVAS

Buruciye Medresesi

Bulunduğu yer: Sivas merkez. Yapıldığı tarih: 1271. Dönemi: Selçuklu.

Çifte Minareli Medrese

Bulunduğu yer: Sivas merkez. Yapıldığı tarih: 1271. Yaptıran: Selçuklu Veziri Şemseddin Mehmed. Günümüzde anıtsal cephesi ayakta durmaktadır.

Gök Medrese

Bulunduğu yer: Sivas merkez. Yapıldığı tarih: 1271. Dönemi: Selçuklu.

Güdük Minare Kümbeti

Bulunduğu yer: Sivas merkez. Yapıldığı tarih: 1347. Yaptıran: Eretna Beyi Alaeddin Eretna, oğlu Şeyh Hasan için.

1. İzeddin Keykavus Medresesi ve Şifahanesi

Bulunduğu yer: Sivas merkez. Yapıldığı tarih: 1217. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 1:İzeddin Keykavus. Anadolu'da en büyük ölçülere sahip medreselerden biridir.

Kale Camisi

Bulunduğu yer: Divriği ilçesi. Yapıldığı tarih: 1180-1181. Yaptıran: Mengücüklü Şehinşah bin Süleyman. Mimarı: Meragalı Hasan bin Firuz.

1. İzeddin Keykavus Türbesi

Bulunduğu yer: Sivas merkez. Yapıldığı tarih: 1219. Dönemi: Selçuklu.

scanfan

Bezemelerini Marentli Ahmed adlı bir sanatçı yapmıştır.

Kamereddin Kümbeti

Bulunduğu yer: Divriği ilçesi. Yapıldığı tarih: 1196. Dönemi: Mengücükoğulları.

Melike Turan Şifahanesi

Bulunduğu yer:Divriği ilçesi. Yapıldığı tarih: 1228. Yaptıran: Mengücükoğlu Ahmed Şah'ın eşi Melike Turan. Ulu Cami'nin bitişiğinde bulunmaktadır.

Sitte Melik Kümbeti

Bulunduğu yer: Divriği ilçesi. Yapıldığı tarih: 1196. Dönemi: Mengücükoğulları.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Divriği ilçesi. Yapıldığı tarih: 1228. Yaptıran: Mengücükoğlu Ahmed Şah. Mimarı: Ahlatlı Hürremşah. Taş işçiliği açısından eşsiz bir yapıdır.

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Sivas merkez. Yapıldığı tarih: 1197. Yaptıran: 2. Kılıç Arslan'ın oğullarından Sivas Meliki Kutbeddin Melikşah.

59 TEKİRDAĞ

Ayas Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Saray ilçesi: Yapıldığı tarih: 1539. Yaptıran: Vezir-i azam Ayas Paşa.

Eski Cami

Bulunduğu yer: Tekirdağ merkez. Yapıldığı tarih: 1831. Yaptıran: Tekirdağlı Ahmed Ağa.

Orta Cami

Bulunduğu yer: Tekirdağ merkez. Yapıldığı tarih: 1855. Yaptıran: Kürkçü Sinan Bey.

Prens Rakoçi Evi

Bulunduğu yer: Tekirdağ merkez. Erdel Prensi 2.Rakoçi'nin Türkiye'de yaşadığı bu ev, günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

Rüstem Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Tekirdağ merkez. Yapıldığı tarih: 1553. Yaptıran: Vezir-i azam Rüstem Paşa. Mimarı: Mimar Sinan.

Süleymaniye Camisi

Bulunduğu yer: Çorlu ilçesi. Yapıldığı tarih: 1521. Yaptıran: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman. Mimarı: Mimar Sinan.

60 TOKAT

Ali Tusi Türbesi

Bulunduğu yer: Tokat merkez. Yapıldığı tarih: 1234: Dönemi: Selçuklu.

Gök Medrese

Bulunduğu yer: Tokat merkez. Yapıldığı tarih: 1265. Dönemi: Selçuklu.

Hacı Çıkrık Türbesi

Bulunduğu yer: Niksar ilçesi. Yapıldığı tarih: 1182. Dönemi: Danişmentoğulları.

Meydan Camisi

Bulunduğu yer: Tokat merkez. Yapıldığı tarih: 1484. Yaptıran: Osmanlı

scanfan

Padişahı 2.Bayezid, annesi Gülbahar Hatun için.

Kulak Kümbeti

Bulunduğu yer: Niksar ilçesi. Yapıldığı tarih: 12. Yüzyıl. Dönemi: Danişmentoğulları.

Kırk Kızlar Kümbeti

Bulunduğu yer: Niksar ilçesi. Yapıldığı tarih: 1220. Dönemi: Danişmentoğulları.

Melik Gazi Türbesi

Bulunduğu yer: Niksar ilçesi. Danişmentoğulları dönemine aittir.

Nureddin İbn Sentimur Kümbeti

Bulunduğu yer: Tokat merkez. Yapıldığı tarih: 1314. Dönemi: İlhanlı.

Pervane Hamamı

Bulunduğu yer: Tokat merkez. Yapıldığı tarih: 1275. Dönemi: Selçuklu.

Tokat Kalesi

Ortaçağ'dan kalmakla birlikte bugünkü görünümünü Selçuklu, Beylikler Osmanlı dönemlerinde almıştır.

Yağıbasan Medresesi

Bulunduğu yer: Niksar ilçesi. Yapıldığı tarih: 1157-1158. Yaptıran: Danişment Beyi Nizameddin Yağıbasan.

Yağıbasan Medresesi

Bulunduğu yer: Tokat merkez. Yapıldığı tarih: 1151-1152. Yaptıran: Danişment Beyi Nizameddin Yağıbasan.

61 TRABZON

ANTİK DÖNEM

Ayasofya Kilisesi

Bulunduğu yer: Trabzon merkez. Yapıldığı tarih: 1263. Dönemi: Bizans.

Küçük Fatih Camisi

Bulunduğu yer: Trabzon merkez. Bir Bizans kilisesinden 1461 yılında Fatih Sultan Mehmed tarafından camiye çevrilmiştir.

Ortahisar (Büyük Fatih) Camisi

Bulunduğu yer: Trabzon merkez. Bizans döneminde yapılmış bir kilise iken 1469 yılında camiye çevrilmiştir.

Sümela Meryem Manastırı

Bulunduğu yer: Maçka ilçesi. 5. Yüzyıl'da yapılmış bir manastır iken son şeklini 19. Yüzyıl'da almıştır.

Trabzon Kalesi

Bizans döneminde yapılmış bir kaledir. Osmanlı döneminde bazı ekler ve onarımlar yapılarak kullanılmıştır. Günümüzde sağlam bir durumdadır.

TÜRK DÖNEMİ

Çarşı Camisi

Bulunduğu yer: Trabzon merkez. Yapıldığı tarih: 1839. Yaptıran: Vezir Osman Paşa.

Gülbahar Hatun Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Trabzon merkez. Yapıldığı tarih: 1505. Yaptıran: Osmanlı

scanfan

Padişahı Yavuz Sultan Selim.

İskender Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Trabzon merkez. Yapıldığı tarih: 16. Yüzyıl başı. Yaptıran. Vezir İskender Paşa.

Musa Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Trabzon merkez. Yapıldığı tarih: 1668. Yaptıran: Musa Paşa.

62 TUNCELİ

Birecik Kalesi

İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır. Günümüzde yıkık bir durumdadır.

Elti Hatun Camisi

Bulunduğu yer: Mazgirt ilçesi. Yapıldığı tarih: 1256. Yaptıran: Selçuklu Sultanı 2.Süleyman Şah'ın torunu Elti Hatun.

Yelmaniye Camisi

Bulunduğu yer: Çemişgezek ilçesi. Yapıldığı tarih: 1397-1406. Dönemi: Osmanlı.

63 URFA

ANTİK DÖNEM

Arkeoloji Müzesi

İlkçağ'dan Osmanlı döneminin sonuna kadar çeşitli arkeolojik ve etnografik eserler sergilenmektedir.

Urfa Kalesi

İlkçağ'da yapılmış, çeşitli dönemlerde onarılarak kullanılmıştır.

TÜRK DÖNEMİ

Halil Rahman Camisi

Bulunduğu yer: Urfa merkez. Yapıldığı tarih: 1211. Yaptıran: Melik Eşref Muzafferüddin Musa.

Hasan Padişah Camisi

Bulunduğu yer: Urfa merkez. Yapıldığı tarih: 1499. Yaptıran: Ak-Koyunlu Sultanı Uzun Hasan.

Peygamber (Nebi) Camisi

Bulunduğu yer: Urfa merkez. Süryaniler tarafından yapılmış bir kilise iken camiye çevrilmiştir.

Rıdvaniye Camisi

Bulunduğu yer: Urfa merkez. Yapıldığı tarih: 1736. Yaptıran: Urfa Valisi Ahmed Rıdvan Paşa.

64 UŞAK

ANTİK DÖNEM

Selçikler

Bulunduğu yer: Sivaslı ilçesi, Selçikler köyü. İlkçağ yerleşmelerinden biridir.

TÜRK DÖNEMİ

Ulu Cami

Bulunduğu yer: Urfa merkez. Yapıldığı tarih: 1220. Dönemi: Selçuklu.

65 VAN

ANTİK DÖNEM

scanfan

Akdamar/Ahdamar Kilisesi

Bulunduğu yer: Van Gölü adalarından aynı adı taşıyanın üzerinde. 10. Yüzyıl'da yapılmıştır.

Çavuştepe

Bulunduğu yer: Gürpınar ilçesi, Çavuştepe köyü. Urartu dönemine ait bir yerleşme alanıdır.

Kalecik

Bulunduğu yer: Van'a 15 km. uzaklıkta Kalecik köyünde. Urartu dönemine ait bir kaledir.

Toprakkale

Bulunduğu yer: Van'ın 2 km. kuzeydoğusu. Urartu dönemine ait bir yerleşmedir.

Van Kalesi (Tuşpa)

Urartu Krallığı'nın merkezi olan kaledir. Urartu dönemine ait birçok kalıntı vardır. Daha sonraki dönemlerde onarılarak kullanılmıştır.

TÜRK DÖNEMİ

Halime Hatun Kümbeti

Bulunduğu yer: Gevaş ilçesi. Yapıldığı tarih: 1358. Dönemi: Kara-Koyunlu.

Hüsrev Paşa Camisi ve Türbesi

Bulunduğu yer: Eski Van. Yapıldığı tarih: 1565. Türbe: 1586. Yaptıran: Van Valisi Hüsrev Paşa. Türbe Cami'nin yanındadır.

Kadem Paşa Hatun Kümbeti

Bulunduğu yer: Erciş ilçesi: Yapıldığı tarih: 1458. Dönemi: Kara-Koyunlular.

66 YOZGAT

Çapanoğlu Camisi

Bulunduğu yer: Yozgat merkez. Yapıldığı tarih: 1779. Yaptıran: Çapan oğullarından Vali Mustafa Bey ve kardeşi Süleyman Bey.

67 ZONGULDAK

ANTİK DÖNEM

Amasra Kalesi

Bizans döneminde yapılmış bir kaledir. Cenevizliler ve Osmanlılar döneminde onarılarak kullanılmıştır.

TÜRK DÖNEMİ

İzzet Mehmed Paşa Camisi

Bulunduğu yer: Safranbolu ilçesi. Yapıldığı tarih: 1796. Yaptıran: Sadrazam İzzet Mehmed Paşa.

Köprülü Camisi

Bulunduğu yer: Safranbolu ilçesi. Yapıldığı tarih: 1661. Yaptıran: Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa.

BİBLİOGRAFYA

AKURGAL, E., *Ancient Çilizations and Ruins of Turkey*, İstanbul, 1978.
ARSEVEN, C.E., *Türk Sanatı*, İstanbul, 1970.
ASLANAPA, O., *Turkish Art and Arehitecture*, London, 1971.
BAYRAK, M.O., *Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu*, İstanbul, 1979.
KUBAN, D., *Türkiye Sanatı*, İstanbul, 1973.
MANSEL, A.M., *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara, 1971.
SÖZEN, M., *Anadolu Medreseleri*, Cilt I: İstanbul, 1970, Cilt II. İstanbul, 1972.
SÖZEN, M., vd., *Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan*, İstanbul, 1975.

scanfan

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7
GİRİŞ 9
HİTİTLER ÖNCESİNDE ANADOLU 11
1. AVCILIK VE TOPLAYICILIKTAN İLK ÜRETİME GEÇİŞ 12
2. NEOLİTİK'DEN KALKOLİTİK ÇAĞA GEÇİŞ 13
3. ESKİ TUNÇ ÇAĞI 15
BİBLİOGRAFYA 16
ZAMAN CETVELİ 16
HİTİTLER 17
SİYASAL TARİH 18
1. TARİHÖNCESİNDEN TARİHE 18
2. ASUR TİCARET KOLONİLERİ 20
3. HİTİTLER'İN ORTAYA ÇIKIŞI 23
4. BOĞAZKÖY ARŞİVİNİN ÖĞRETTİKLERİ 25
5. GÖÇEBELİKTEN DEVLETE 26
6. ESKİ HİTİT DEVLETİ'NİN KURULUŞU: 1.HATTUŞİLİ 29
7. BAŞARILI BİR KRAL: 1. MURŞİLİ 30
8. KARGAŞA DÖNEMİ 30
9. BÜYÜK İMPARATORLUK DÖNEMİ 33
10. ŞUPPİLULİUMA'NIN ÖNCESİ VE SONRASI 35
11. BÜYÜK BİR TARİH YAZICISI: 2.MURŞİLİ 40
12. 3.HATTUŞİLİ VE PUDUHEPA 42
13. PARLAK BİR DÖNEMİN VARİSİ: 4.TUTHALİYA 49
14. SONUN BAŞLANGICI 52
15. VE SON 52
UYGARLIK 54
1. KRAL, KRALİÇE VE DEVLET YÖNETİMİ 54
2. HALK 58
3. ASKERLİK 60
4. EKONOMİ 67
5. YASALAR VE MAHKEMELER 71
6. DİN 77
7. YAZMANLAR, KİTAPLAR, KİTAPLIKLAR 95
8. EDEBİYAT 100
9. SANAT 108
HİTİT KRALLARI LİSTESİ 119
BİBLİOGRAFYA 119
GEÇ HİTİTLER 121
SİYASAL TARİH 122
1. KARANLIK BİR ÇAĞ 122
2. GEÇ HİTİT KENT DEVLETLERİNİN YAYILIŞI 124
3. KARGAMIŞ 124
4. HATTİNA (ya da UNQİ = AMQ) 125
5. SAM'AL 126
6. GURGUM 127
7. MİLİDİA 128
8. KUMMUH 129
9. QUE VE HİLLAKKU 130
10. TABAL 131
UYGARLIK 132
1. DEVLET YÖNETİMİ VE ORDU 132
2. SANAT 133
BİBLİOGRAFYA
URARTULAR 139
SİYASAL TARİH 140
1. URARTULAR İLE İLGİLİ İLK ARAŞTIRMALAR 140
2. MERKEZİ URARTU BÖLGESİNDE İLK ARAŞTIRMALARIN BAŞLAMASI 142
3. KAFKASÖTESİ'NDE URARTU KAZILARI 144
4. İRAN'DA YAPILAN YENİ KAZI VE ARAŞTIRMALAR 145
5. TÜRKİYE'DE YAPILAN YENİ ARAŞTIRMA VE KAZILAR 145
6. URARTU TARİHİ 148
7. URARTU YOL AĞI 179
UYGARLIK 188
1. DEVLET YÖNETİMİ 188
2. DİN 190
3. DİL VE YAZI 196
4. SANAT 197
URARTU KRALLARI LİSTESİ 207
BİBLİOGRAFYA 208
ANADOLU'DA YUNANLILAR 213

scanfan

SİYASAL TARİH 214
1. YUNANLILAR'IN ANADOLU'YA GÖÇLERİ 214
2. ANADOLU'DA İON YERLEŞMELERİ 215
3. ANADOLU'DA AİOL YERLEŞMELERİ 216
4. ANADOLU'DA DOR YERLEŞMELERİ 218
5. KOLONİZASYON DÖNEMİ 218
6. TİRANLAR DÖNEMİ 221
7. ANADOLU YUNAN KENTLERİNİN PERS EGEMENLİĞİ ALTINDAKİ DURUMU 222
8. ATİNA'NIN ÜSTÜNLÜK DÖNEMİ 224

UYGARLIK 226
1. BİLİM 226
2. EDEBİYAT 227
3. FELSEFE 227

BİBLİOGRAFYA 228

FRYGLER 229

SİYASAL TARİH 230
1. FRYGİA BÖLGESİ'NİN TARİHSEL COĞRAFYASI 230
2. FRYGLER'İN KÖKENİ VE MUŞKİ SORUNU 231
3. FRYGİA TARİHİ 234

UYGARLIK 236
1. FRYG TOPLUMUNUN YAPISI 236
2. DİN 236
3. ÖLÜ GÖMME GELENEĞİ 237
4. DİL 239
5. YAZI 240
6. MİMARLIK 240
7. HEYKELTIRAŞLIK 242
8. KERAMİK 242
9. MADEN İŞÇİLİĞİ 242
10. DOKUMACILIK 243
11. MARANGOZLUK 243
12. KÜÇÜK EL SANATLARI 243

BİBLİOGRAFYA 244

LYDİALILAR 245

SİYASAL TARİH 246
1. LYDİA BÖLGESİ'NİN TARİHSEL COĞRAFYASI 246
2. LYDİALILAR'IN KÖKENİ 247
3. LYDİA TARİHİ 247

UYGARLIK 256
1. PARANIN BULUNUŞU 256
2. EKONOMİ VE TİCARET 257
3. DİN 259
4. ÖLÜ GÖMME GELENEĞİ 260
5. DİL 260
6. YAZI 261
7. EDEBİYAT 261
8. MİMARLIK 261
9. HEYKELTIRAŞLIK 262
10. KERAMİK 263
11. KÜÇÜK EL SANATLARI 263
12. GÜNLÜK YAŞAM 264

BİBLİOGRAFYA 266

ANADOLU'DA PERS EGEMENLİĞİ 267

SİYASAL TARİH 268
1. PERSLER'İN ÖN ASYA İLE İLİŞKİLERİ 268
2. İONİA İHTİLALİ 271
3. MARDONİOS'UN THRAKİA SEFERİ 271
4. MARATON SAVAŞI 272
5. XERXES'İN YUNANİSTAN SEFERİ 272
6. ATTİKA-DELOS DENİZ BİRLİĞİ VE KALLİAS BARIŞI 273

UYGARLIK 274
1. PERS DEVLET ÖRGÜTÜ 274
2. PERSLER'İN ANADOLU'DA İZLEDİĞİ SİYASET 275
3. DİN 276
4. YAZI 277

BİBLİOGRAFYA 277

ANADOLU'DA HELLENİSTİK DÖNEM 279

SİYASAL TARİH 280
1. MAKEDONYA İSTİLASINDAN ÖNCE KÜÇÜK ASYA'NIN DURUMU 280
PERS İMPARATORLUĞU 280
MAKEDONYA KRALLIĞI 281
İSKENDER'İN ANADOLU'YA GEÇİŞİ 284
2. HELLENİSTİK DÖNEM 288
İSKENDER'İN ÖLÜMÜNDEN SONRA KÜÇÜK ASYA'NIN DURUMU 289
İPSOS SAVAŞI'NDAN KURUPEİDON SAVAŞI'NA KADAR KÜÇÜK ASYA 293
KURUPEİDON SAVAŞI'NDAN (İÖ 281) APAMEİA BARIŞI'NA (İÖ 188) KADAR KÜÇÜK ASYA 294
KÜÇÜK ASYA'DA SELEUKOS KRALLIĞI VE ONUN TOPRAKLARI ÜZERİNDE KURULAN ULUSAL KRALLIKLAR 295
BİTHYNİA KRALLIĞI 295
PONTOS KRALLIĞI 296
SELEUKOS KRALLIĞI'NIN DURUMU 296
BERGAMA KRALLIĞI VE SELEUKOSLAR 297
APAMEİA BARIŞI'NDAN SONRA KÜÇÜK ASYA'NIN DURUMU 300
3. ROMA CUMHURİYETİ DÖNEMİNDE KÜÇÜK ASYA 303
KÜÇÜK ASYA'DA KORSAN SORUNU 304
ASİA EYALETİ'NİN KURULUŞU SIRASINDA HELLENİSTİK KRALLIKLAR VE PONTOS KRALLIĞI' NIN YÜKSELİŞİ 306
1.MİTHRADATES SAVAŞI (İÖ 88-85) 307
3.MİTHRADATES SAVAŞI (İÖ 76-64) 310
BÜYÜK POMPEİUS VE 3.MİTHRADATES SAVAŞI'NIN SONU 311
ROMA'DA İÇ SAVAŞLAR VE KÜÇÜK ASYA 312
FARNAKES'İN PONTOS TOPRAKLARINI ELE GEÇİRMESİ 314

UYGARLIK 320
1. HELLENİSTİK DÖNEM DEVLETLERİNİN YAPISI 320
2. DEVLET YÖNETİMİ 320
3. ORDU VE DONANMA 321
4. MALİYE 321
5. KENTLER 321
6. DİN 323
7. FELSEFE 323
8. TARİHÇİLİK 323

ANADOLU'DA ROMA EGEMENLİĞİ 325

SİYASAL TARİH 326
1. ROMA İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE KÜÇÜK ASYA 326
EYALETLERİN YENİDEN DÜZENLENMESİ 326
GALATİA EYALETİ'NİN KURULUŞU 327
AUGUSTUS'UN KÜÇÜK ASYA'YA GELİŞİ (İÖ 20-19) 330
2. TİBERİUS'DAN 1.FLAVİUS VALENTİNİANUS'A KADAR ROMA İMPARATORLUĞU YÖNETİMİ ALTINDA KÜÇÜK ASYA 330
TİBERİUS (İS 14-37) 330
CALİGULA (İS 37-41) 332
CLAUDİUS (İS 41-54) 332
NERO (İS 54-58) 333
3. FLAVİUSLAR DÖNEMİNDE KÜÇAK ASYA 334
VESPASİANUS (İS 69-79) 334
TİTUS (İS 79-81) 334
DOMİTİANUS (İS 81-96) 334
4. NERVA (İS 96-98), TRAİANUS (İS 98-117) VE HADRİANUS (İS 117-138) ZAMANLARINDA KÜÇÜK ASYA 335
5. ANTONİNUSLAR SÜLALESİ 337
ANTONİNUS PİUS (İS 138-161) 337

scanfan

MARCUS AURELİUS (İS 161-180) 337
COMMODUS (İS 180-192) 338
6. SEVERUSLAR SÜLALESİ (İS 193-235) 339
SEPTİMİUS SEVERUS (İS 193-211) 339
CARACALLA (İS 211-217) 339
SEVERUS ALEXANDER (İS 223-235) 340
7. ASKERİ İMPARATORLAR DÖNEMİ (İS 235-284) 340
8. İLLİRYALI İMPARATORLAR DÖNEMİ (İS 268-311) 342
2.CLAUDİUS (İS 268-279) 342
1.DOMİTİUS AURELİANUS (İS 270-275) 342
AURELİUS PROBUS (İS 276-282) 344
AURELİUS CARUS (İS 282-283) 344
DİOCLETİANUS (İS 284-305) 344
9. CONSTANTİNUSLAR SÜLALESİ 347
BÜYÜK CONSTANTİNUS (İS 306-337) 347
BÜYÜK CONSTANTİNUS'UN HALEFLERİ 349
İULİANUS (İS 361-363) 350
FLAVİUS İOVİANUS (İS 363-364) 350
1.VALENTİNİANUS (İS 364-375) VE VALENS (İS 364-378) 351

UYGARLIK 352
1. ROMA DEVLETİ'NİN YAPISI 352
2. ORDU 353
3. DONANMA 354
4. EKONOMİ 355
5. SİKKELER 355
6. YOLLAR 355
7. HUKUK 356
8. DİN 357
9. EDEBİYAT 357
10. TARİHÇİLİK 359
KRONOLOJİ 360
BİBLİOGRAFYA 361

ANADOLU'DA ESKİ YUNAN VE ROMA ARKEOLOJİSİ 363
19. YÜZYILDA ANADOLU ARKEOLOJİSİ İLE İLGİLİ İLK ARAŞTIRMALAR 364
ESKİ YUNAN SANATININ OLUŞUMUNDA ANADOLU 365
1. ARKAİK DÖNEM 365
SANATTA ANITSALLIK 365
TAPINAKLARDA PLAN VE MİMARİ DÜZENLERİN OLUŞMASI 366
İONİA DİPTEROS PLANLI TAPINAKLARI 368
Samos Heraion 368
Efesos Artemision 369
Eski Artemis Tapınağı 369
Yeni Artemis Tapınağı 369
Didyma Apollon Tapınağı (Didymaion) 370
Arkaik Didymaion 370
Hellenistik Didymaion 370
ANADOLU'DA DOR DÜZENİ 371
Assos Athena Tapınağı 371
HEYKELTIRAŞLIK 372
HEYKELCİKLERDEN ARKAİK TAŞ HEYKELTIRAŞLIĞINA 372
KERAMİK VE RESİM 374
2. KLASİK DÖNEMDE ANADOLU 378
PAYE MEZARLAR 379
Xanthos Aslanlı Mezar Anıtı 379
İsinda (Belenkli) Mezar Anıtı 379
Harpiler Anıtı 379
Nereidler Anıtı 380
Gölbaşı- Trysa Heroonu 381
GREKO-PRES ÜSLUBUNDA KABARTMALAR 382
Daskyleion Stelleri 382
Karaburun II Mezarı 383
SİDON KRALLAR NEKROPOLÜ 384
Satrap Lahdi 384
Lykia Lahdi 384
Ağlayan Kadınlar Lahdi 384
KLASİK ÇAĞDA İON DÜZENİ 385
Mausolos'un Mezar Anıtı ve Dönemin Sanatçıları 385
Priene Athena Polias Tapınağı 386
3. HELLENİSTİK DÖNEMDE ANADOLU 388
MİMARLIK 388
KENT PLANLARI 389
Miletos 389
Priene 389
Assos 392
Bergama 392
TAPINAK 393
Magnesia Artemis Tapınağı 394
Teos Dionysos Tapınağı 394
Lagina Hekate Tapınağı 395
Sardis Artemis Tapınağı 395
HEYKELTIRAŞLIK 396
İskender Lahdi 397
Bergama Zeus Sunağı ve Kabartmaları 399
RESİM 400
4. ROMA SANATI 402
EYALETLERİN KURULMASI VE ROMA'NIN ANADOLU UYGARLIKLARI İLE KARŞILAŞMASI 405
MİMARLIK 406
ROMA MİMARLIĞINDA PLANLAMA, EKSENLERDE UYUM VE SİMETRİ 406
ROMA CEPHE MİMARLIĞI 407
ROMA DUVAR ÖRGÜSÜ VE MALZEME 407
YAPI TİPLERİ 407
TAPINAK 407
ANADOLU ROMA DÖNEMİ TAPINAKLARINDAN ÖRNEKLER 408
Ankara Augustus Tapınağı 409
Yalvaç'daki Tapınak 410
Milas'daki Tapınak 410
Efesos'daki Domitianus Tapınağı 410
Silifke'deki Tapınak 410
Euromos'daki Tapınak 410
Aizanoi Zeus Tapınağı 411
Bergama Traianeum 411
Side, Athena ve Apollon Tapınakları 412
ROMA EVİ 412
FORUM VE BAZİLİKA 413
SÜTUNLU CADDELER 414
TAKLAR 415
HAMAM YAPILARI 416
SUKEMERLERİ 423
TİYATRO 423
ANADOLU'DA ROMA TİYATROLARI 423
Aspendos Tiyatrosu 424
Side Tiyatrosu 424
AMFİTİYATRO 425
STADİON 425
HEYKELTIRAŞLIK 426
ROMA PORTRE HEYKELTIRAŞLIĞI 427
TARİHSEL KABARTMA 427
LAHİT KABARTMALARI 428
BİBLİOGRAFYA 431

BİZANS TARİHİ SİYASAL TARİH 433 434
1. BİZANS İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU 434
2. İUSTİNİANOS VE HALEFLERİ 437
3. HERAKLEİOS SÜLALESİ 442

scanfan

4. İSAURİA YA DA SURİYE SÜLALESİ 446
5. AMORİON YA DA FRYGİA SÜLALESİ 450
6. MAKEDONYA SÜLALESİ 455
7. DUKAS SÜLALESİ 469
8. KOMNENOSLAR SÜLALESİ 471
9. ANGELOSLAR SÜLALESİ 479
10. LATİN VE İZNİK İMPARATORLUKLARI 480
11. PALAİOLOGOSLAR SÜLALESİ 484
12. İSTANBUL'UN FETHİ VE BİZANS'IN SONU 495

UYGARLIK 498
1. DEVLET YÖNETİMİ 498
2. HUKUK 499
3. ORDU 500
4. BİLİM 500
5. FELSEFE 501
6. TARİHÇİLİK 502
7. EDEBİYAT 504
8. EĞİTİM VE ÖĞRETİM 506
9. DİN 507
10. EKONOMİ 508
BİZANS İMPARATORLARI LİSTESİ 508
BİBLİOGRAFYA 510

TÜRKİYE'DE BİZANS SANATI 513
GİRİŞ 514
1. İSTANBUL'DAKİ BİZANS ESERLERİ 516
Surlar 516
Meydanlar ve Anıtlar 517
Saraylar 519
Sukemerleri ve Sarnıçlar 521
Kiliseler 522
Müzelerdeki Bizans Eserleri 527
2. BAŞKENT DIŞINDAKİ BİZANS ESERLERİ 531
Doğu Trakya 532
Marmara Bölgesi 533
Batı Anadolu Bölgesi 535
Güney Kıyıları 537
İç Anadolu Bölgesi 549
Doğu Anadolu Bölgesi 553
Karadeniz Kıyıları 554
Anadolu Müzelerindeki Seçme Bizans Eserleri 556
BİBLİOGRAFYA 560

ANADOLU TÜRK TARİHİ SİYASAL TARİH 565 566
1. ANADOLU'NUN TÜRKLER TARAFINDAN FETHİ 566
2. ANADOLU'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ 570
SALTUKLULAR 570
MENGÜCÜKLER 571
DANİŞMENDLİLER 572
ANADOLU SELÇUKLULARI 575
ARTUKLULAR 588
DİLMAÇ-OĞULLARI 590
AHLAT-ŞAHLAR 593
İNAL-OĞULLARI 595
3. ANADOLU BEYLİKLERİ 597
ALAİYE BEGLERİ 597
AYDIN-OĞULLARI 599
CANDAR-OĞULLARI (İSFENDİYAR-OĞULLARI) 602
ÇOBAN-OĞULLARI 604
DULKADIR-OĞULLARI 605
ERETNA DEVLETİ 606
EŞREF-OĞULLARI 607
GERMİYAN-OĞULLARI 607
HAMİD-OĞULLARI 610
KADI-BURHANEDDİN AHMED DEVLETİ 611
KARAMAN-OĞULLARI 612
KARASI-OĞULLARI 614
MENTEŞE-OĞULLARI 615
LADİK (DENİZLİ) BEYLERİ 617
PERVANE-OĞULLARI 617
RAMAZAN-OĞULLARI 617
SAHİB ATA -OĞULLARI 618
SARUHAN-OĞULLARI 618
TACEDDİN-OĞULLARI 621
4. ANADOLU BEYLİKLERİ'NDE ÖRGÜTLENME VE KÜLTÜR 621
5. DOĞU ANADOLU'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ 623
AK-KOYUNLULAR 623
KARA-KOYUNLULAR 631
KRONOLOJİ 638
BİBLİOGRAFYA 640

OSMANLI TARİHİ (Başlangıçtan 1774'e Kadar) 641
SİYASAL TARİH 642
1. OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU 642
2. OSMANLI DEVLETİ'NİN GELİŞMESİNDEKİ BAŞLICA ETKENLER 645
1.BAYEZİD 'YILDIRIM' (1389-1402) 647
3. FETRET DEVRİ (1402-1413) 640
2.MURAD (1421-1451) 651
2.Murad'ın Rumeli Harekâtı 652
Varna Savaşı 653
4. YÜKSELME DEVRİ 654
2.MEHMED 'FATİH' (1451-1481) 654
İstanbul'un Fethi 655
Doğu Akdeniz Adalarının Alınması 656
Güney Karadeniz, Amasra, Candar Beyliği ve Trabzon'un İşgali 656
Fatih'in Anadolu Seferi 658
Kuzey Karadeniz'in Osmanlı Egemenliğine Alınması 659
2.BAYEZİD (1481-1512) 660
Bayezid'in Rumeli Seferi, Venedik ve Haçlılarla Savaşı 661
1.SELİM 'YAVUZ' (1512-1520) 662
Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi 664
1.SÜLEYMAN 'KANUNİ' (1520-1566) 666
Macaristan Seferi ve Mohaç Meydan Savaşı 666
İran Seferleri (= Irakeyn Seferi) 668
Kanuni Döneminde Deniz Savaşları ve Türk Denizciliği 669
Hind ve Umman Seferleri 671
Kanuni'nin Son Seferi ve Ölümü 671
2.SELİM (1566-1574) 672
Sumatra, Ejderhan ve Kazan Seferleri 672
Yemen Sorunu ve Tunus'un Alınması 673
Kıbrıs Adası'nın Fethi 673
3.MURAD (1574-1595) 675
3.MEHMED (1595-1603) 676
1.AHMED (1603-1617) 678
İran Savaşlarının İkinci ve Üçüncü Evresi 678
2.OSMAN (1618-1622) 679
4.MURAD (1623-1640) 680
Anadolu'nun Durumu ve İran Savaşları 681
4.Murad'ın Saltanatı ve Yönetimi Ele Alması 682
4.Murad'ın İran Seferi 683
İBRAHİM (1640-1648) 684
Girit'in Kuşatılması 684
İç Durumun Bozulması 685
4.MEHMED (1648-1687) 687
Köprülüler Dönemi 689
Venedikliler'e Karşı Hareket 689
Fazıl Ahmed Paşa'nın Sadareti 690
5. GERİLEME DEVRİ 691
Viyana Kuşatması (1683) 691

scanfan

2.SÜLEYMAN (1687-1691) 693
2.AHMED (1691-1695) 696
2.MUSTAFA (1995-1703) 697
Edirne Olayı ve 2.Mustafa'nın Tahttan İndirilmesi 698
3.AHMED (1703-1730) 699
Osmanlı-Rus Savaşı ve Prut Seferi 699
Venedik ve Avusturya Seferleri 701
Avusturya Seferi 702
Damat İbrahim Paşa Zamanı (1718-1730) ve İran Savaşları 703
İran Seferleri 703
Patrona İsyanı ve 3.Ahmed'in Tahttan Çekilmesi 704
1.MAHMUD (1730-1754) 704
İran Seferinin Devamı 704
Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşları (1736) 705
Üçüncü İran Seferi 708
3.OSMAN (1754-1756) 708
3.MUSTAFA (1756-1774) 708

UYGARLIK 712
OSMANLI DEVLET ÖRGÜTÜ 712
1. OSMANLI MERKEZ VE ÖRGÜTÜ 712
A) MERKEZ ÖRGÜTÜ 712
B) SARAY ÖRGÜTÜ 713
2. EYALET ÖRGÜTÜ 713
A) İdari Bölünme 714
B) İmtiyazlı Hükümetler 715
3. ASKERİ ÖRGÜT 715
A) İlk Askeri Düzen 715
B) Merkez Askeri Örgütü 716
Kapıkulu Askerleri 716
C) Eyalet Askeri Örgütü 718
D) Osmanlı Donanması 721
4. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA TOPRAK YÖNETİMİ 721
5. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA BİLİM KURUMLARI 725
a) Osmanlı Medreseleri 725
d) Kadılık 725
c) Kazaskerlik 726
d) Şeyhülislamlık (veya Müftülük) 727
e) Arpalık Kurumu 728
6. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA BİLİM VE DİN 728
A) OSMANLI TÜRKLERİNDE BİLİM 728
B) OSMANLI TÜRKLERİNDE DİN 729
7. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA SOSYAL VE TOPLUMSAL KURUMLAR 730
A) Osmanlı Toplumuna Toplu Bir Bakış 730
B) Sosyal ve Toplumsal Kurumlar 731
BİBLİOGRAFYA 732

OSMANLI TARİHİ 733
(1774'ten Cumhuriyetin Kuruluşuna Kadar)
SİYASAL TARİH 734
1.ABDÜLHAMİD (1774-1789) 734
Kırım Sorunu 734
1787-1792 Savaşı 735
3.SELİM (1789-1808) 735
Nizam-ı Cedid Dönemi 736
Fransızların Mısır'ı İstilası (1799-1802) 738
Osmanlı-Rus ve Osmanlı-İngiliz Savaşları 739
Nizam-ı Cedid'in Başarısızlığı ve 3.Selim'in Sonu (1807) 739
4.MUSTAFA (1807-1808) 741
2.MAHMUD (1808-1839) 741
İç Sorunlar 742
Yunan İsyanı 743
Sonuçlar 743
Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması (1826) 744
Navarin Olayı ve 1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı 745
Cezayir'in İşgali 746
Mısır Sorunu 746
Mısır Sorununun İç Islahata Etkisi 746
ABDÜLMECİD (1839-1861) 746
Tanzimat'ın İlanı 747
Tanzimat Dönemi (1839-1871) 747
Kırım Savaşı 748
ABDÜLAZİZ (1861-1876) 749
Kırım Savaşı'ndan Sonraki Sorunlar 749
Prusya-Fransa Savaşı ve Sonuçları 750
1875-76 Buhranı ve Sonuçları 751
2.ABDÜLHAMİD (1876-1909) 752
1. Meşrutiyet 752
93 Harbi 753
2.Abdülhamid Döneminin Diğer Olayları 754
Ermeni Sorunu 755
Makedonya Sorunu 755
2.Meşrutiyet (Hürriyetin İlanı) 755
Meclis-i Mebusan'ın Açılması (17 Aralık 1908) 757
31 Mart Olayı ve 2.Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi 757
5.MEHMED REŞAD (1909-1918) 758
Trablusgarp Savaşı (1911-1912) 759
İç Siyasal Çalkantı 759
Balkan Savaşı (1912-1913) 760
1.Dünya Savaşı (1914-1918) 761
6.MEHMED VAHİDEDDİN (1918-1922) 764
Mondros Mütarekesi 764
Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920) 766

UYGARLIK 768
1. TOPRAK 768
2. YÖNETİM 768
3. NÜFUS 769
Nüfusla İlgili Sorunlar 770
4. HALK 774
5. ULAŞIM 777
6. EKONOMİ 780
1838 Ticaret Antlaşması 785
7. EĞİTİM VE KÜLTÜR 789
Müzik 791
Edebiyat 792
8. SOSYAL VE KÜLTÜREL DEĞİŞMELER 793
Askeri Değişmeler 793
Devlet Örgütünde Değişmeler 796
Kanunlaştırma Hareketi 797
Gündelik Yaşamdaki Diğer Değişmeler 798
OSMANLI PADİŞAHLARI 799
BİBLİOGRAFYA 800

ANADOLU TÜRK MİMARİSİ 801
GİRİŞ 802
1. ANADOLU'DA BÜYÜK SELÇUKLU VE ERKEN TÜRK BEYLİKLERİ DÖNEMİ MİMARİSİ 804
CAMİLER 804
MEDRESELER 806
MEZAR ANITLARI 808
DİĞER YAPILAR 809
2. ANADOLU SELÇUKLU MİMARİSİ 809
CAMİLER VE MESCİTLER 809
MEDRESELER 812
MEZAR ANITLARI 815
HAMAMLAR 816
KERVANSARAYLAR 817
DİĞER YAPILAR 818
3. BEYLİKLER DÖNEMİ MİMARİSİ 820
CAMİLER VE MESCİTLER 820
MEDRESELER 822
MEZAR ANITLARI 823
4. ERKEN OSMANLI MİMARİSİ 824
CAMİLER 824
MEDRESELER 829
MEZAR ANITLARI 832

scanfan

HAMAMLAR 837
HANLAR VE KERVANSARAYLAR 838
DİĞER YAPILAR 838
5. MİMAR SİNAN VE OSMANLI MİMARİSİNİN KLASİK ÇAĞI 839
MİMAR KOCA SİNAN 842
CAMİLER VE MESCİTLER 844
MEDRESELER 847
MEZAR ANITLARI 848
HAMAMLAR 848
DİĞER YAPILAR 849
6. OSMANLI MİMARİSİNDE GEÇ KLASİK ÇAĞ 852
CAMİLER 852
MEDRESELER VE EĞİTİM YAPILARI 853
MEZAR ANITLARI 855
HAMAMLAR 855
HANLAR VE KERVANSARAYLAR 856
DİĞER YAPILAR 856
7. BATIYA AÇILIŞ VE OSMANLI MİMARİSİNİN SON DÖNEMİ 858
CAMİLER 859
MEDRESELER VE EĞİTİM YAPILARI 861
MEZAR ANITLARI 862
DİĞER YAPILAR 863
8. ANADOLU TÜRK MİMARİSİNDE YAPI ALANININ ÖRGÜTLENMESİ 866
SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİNDE YAPI ALANININ ÖRGÜTLENMESİ 866
OSMANLILAR'DA HASSA MİMARLAR OCAĞI VE SONRASI 868
HASSA MİMARLAR OCAĞI'NIN GÖREVLERİ 869
9. ANADOLU TÜRK MİMARİSİNDE KONUT 870
BİBLİOGRAFYA 874

ANADOLU TÜRK SANATINDA SÜSLEME VE KÜÇÜK SANATLAR 881
1. ANADOLU TÜRK SANATINDA SÜSLEME VE KÜÇÜK SANATLARIN YERİ VE ÖZELLİKLERİ 882
2. TÜRK SÜSLEME VE KÜÇÜK SANATLARININ ANA İLKELERİ VE ÖZELLİKLERİ 883
A. Genel İlkeler 883
B. Türk Bezeme Sanatında Kullanılan Motif ve Desen Grupları 884
Figürlü Bezeme 884
Bitkisel Bezeme 884
Rumi-Palmet-Lotus Grubu Bezeme 885
Geometrik Bezeme 885
Bezeme Olarak Yazı 887
3. TAŞ VE ALÇI SANATLARI 887
4. KALEM İŞLERİ VE MALAKÂRİ 890
5. DUVAR VE PANO RESMİ 892
6. ÇİNİ VE KERAMİK 893
A. Teknik Hakkında Kısa Bilgi 893
B. Anadolu Türk Çini Sanatının Devirlere Göre Özellikleri ve Örnekleri 894
1. Selçuklu ve Beylikler Dönemi 894
2. Osmanlı Dönemi 897
C. Keramik Sanatı 899
D. Porselen 900
7. CAMCILIK 901
8. MADEN İŞLERİ 902
9. AHŞAP ESERLER VE SEDEFÇİLİK 904
10. TÜRK HALI SANATI 908
A. Teknik Hakkında Kısa Bilgi 908
B. Türk Halı Sanatının Dönemleri ve Özellikleri 910
C. Seccadeler 912
11. KİLİM, CİCİM VE SİLİ 912
12. KUMAŞ 915
13. İŞLEME 917
14. DERİ İŞLERİ 918
15. KİTAP SANATLARI 919
Kâğıdın Hazırlanması ve Renklendirilmesi 919
Yazı Yazılması, Cedvel Çekme ve Sayfa Bezemesi 920
Ciltleme 922
16. YAZI (HAT) SANATI 922
17. TEZHİP HALKÂR, KİTAP RESMİ 924
18. CİLT SANATI 926
BİBLİOGRAFYA 927

ANADOLU TÜRK MİNYATÜRÜ 930
GİRİŞ 930
1. SELÇUKLU DÖNEMİ ANADOLU MİNYATÜR SANATI 930
2. OSMANLI MİNYATÜR SANATI 931
Erken Dönem 931
Sultan 1.Selim ve Kanuni Sultan Süleyman Dönemi 933
Klasik Dönem 938
Sultan 3.Mehmed Dönemi Türk Minyatürü (1595-1603) 943
17. Yüzyıl Minyatürü 943
18. Yüzyıl Minyatürü 945
BİBLİOGRAFYA 950

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVRİM TARİHİ 953
SİYASAL TARİH 954
GİRİŞ 954
MUSTAFA KEMAL'İN YAŞAM ÖYKÜSÜ 954
Mondros Mütarekesi'nden Sonra Askeri Direnme Girişimleri 955
Halkın Direnme Çabaları 956
İzmir'in İşgal Edilmesi 958
Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya Geçmesi 959
Erzurum ve Sivas Kongreleri 962
Damat Ferid Paşa'nın İstifası ve İstanbul'da Meclis-i Mebusan'ın Açılması 963
Mustafa Kemal'in Ankara'ya Gelişi 964
Misak-ı Milli 964
İstanbul'un İşgali 965
MİLLİ MÜCADELE 966
Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması: 23 Nisan 1920 966
Siyasal Durum 967
Ankara'nın Dış Siyaseti 968
Askeri Durum (1920 Sonlarına Kadar) 971
1920 Sonrasındaki Değişmeler 973
ASKERİ ZAFER VE BARIŞ 975
İnönü Savaşları 975
Kütahya-Eskişehir Savaşları 976
Sakarya Savaşı 976
Büyük Taarruz ve Mütareke 978
Mudanya Mütarekesi 979
Lozan Antlaşması 980
CUMHURİYET DÖNEMİ OLAYLARI (1923-1980) 981
Cumhuriyetin İlanı 981
Siyasal Mücadele, İsyan ve Suikast 982
İlk Demokrasi Denemeleri 984
Türkiye'de Yeni Dönem: 1946 Sonrası 985
Cumhuriyet Dönemi Dış Siyaseti 988
Cumhuriyet Döneminde İç Siyaset 989

UYGARLIK
1. ÜLKE, NÜFUS, SOSYAL VE KÜLTÜREL GELİŞME 992
2. SOSYAL ALANDAKİ GELİŞMELER 997
3. EĞİTİM VE KÜLTÜR 1000
4. TÜRK ORDUSU 1002
5. EKONOMİK GELİŞMELER 1002

scanfan

KRONOLOJİ 1013
BİBLİOGRAFYA 1024

CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ 1025
GİRİŞ 1026
1. BİRİNCİ ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ 1029
2. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ SONRASI GELİŞMELER 1040
3. İKİNCİ ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ 1052
4. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ SONRASI GELİŞMELER 1056
BİBLİOGRAFYA 1062

TÜRK RESİM VE HEYKEL SANATI 1065
GİRİŞ 1066
1. 19.YÜZYIL BAŞINDA GELENEKSEL KİTAP RESSAMLIĞININ TERK EDİLMESİ 1075
2. DUVAR RESİMLERİNİN MİMARİDE DEKORATİF BİR ÖĞE C LARAK YAYGINLAŞMASI 1076
3. ANADOLU HALK RESMİNİN 19.YÜZYILDA GELENEĞİ SÜRDÜRMESİ 1078
4. YABANCI RESSAMLARDA TÜRKİYE İLGİSİ VE AZINLIK SANATÇILARI SORUNU 1079
5. İSTANBUL'DAKİ ASKERİ VE SİVİL OKULLARDA BATI YÖNTEMLERİNE UYGUN RESİM EĞİTİMİNİN BAŞLAYIP GELİŞMESİ 1081
6. YETENEKLİ TÜRK GENÇLERİNİN BATI'DA RESİM EĞİTİMİNE GÖNDERİLMELERİ 1083
7. İSTANBUL'DAKİ İLK RESİM SERGİLERİ (SANAYİİ NEFİSE'NİN KURULMASINDAN ÖNCE) 1084
8. İSTANBUL'DA BİR SANAT AKADEMİSİ KURMA GİRİŞİMLERİ VE SANAYİİ NEFİSE MEKTEBİ ÂLİSİ 1085
9. SANAYİİ NEFİSE VE YILLIK "İSTANBUL SALONU" SERGİLERİ 1087
10. SANAYİİ NEFİSE'DE HEYKELTIRAŞLIK ÖĞRETİMİNİN BAŞLAMASI 1087
11. RESİMDE MANZARA-NATÜRMORT VE FİGÜR TEMALARININ GELİŞMESİ VE KİŞİSEL ÜSLUP FARKLARININ ORTAYA ÇIKMASI 1088
12. TÜRK FOTO YORUMCULARI 1091
13. İNAS SANAYİİ NEFİSE MEKTEBİ VE ÇIPLAK MODEL SORUNU 1094
14. TÜRK HEYKELTIRAŞLIĞINDA ÖNCÜLER VE İLK GELİŞMELER 1096
15. OSMANLI RESSAMLAR CEMİYETİ VE 1914 KUŞAĞI 1098
16. ŞİŞLİ ATÖLYESİ VE SAVAŞ RESİMLERİ 1102
17. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU VE KURUMLARIN YENİ BAŞTAN DÜZENLENMESİ 1104
18. CUMHURİYETİN İLK ON YILINDA TÜRK RESİM-HEYKEL SANATI 1105
19. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İLK ONBEŞ YILINDA (1923-1938) YABANCI VE TÜRK HEYKELTIRAŞLARIN ANIT ETKİNLİKLERİ 1114
20. CUMHURİYETİN 10. YILINDA KURULAN YENİ BİR SANATÇI BİRLİĞİ 1117
21. AKADEMİ REFORMU VE İSTANBUL'DA BİR RESİM-HEYKEL MÜZESİ 1119
22. TÜRK HEYKELTIRAŞLARININ ETKİNLİK ÇABALARI 1122
23. YILLIK DEVLET RESİM-HEYKEL SERGİLERİ VE RESİM SANATÇILARININ YURT GEZİLERİ 1123
24. TÜRK RESMİNDE TOPLUMSAL SORUNLAR VE YENİLER GRUBU 1127
25. TÜRK RESMİNDE SOYUT-İNFORMEL VE GERÇEKÜSTÜCÜ EĞİLİMLER 1129
26. CUMHURİYET DÖNEMİNDE SANATÇILARIN PARİS VE BATI TUTKUSU 1133
27. TÜRK RESİM SANATINDA YENİ FİGÜRATİF ARAŞTIRMALAR VE BAZI SOYUTLAYICI EĞİLİMLERİN SÜREKLİLİK KAZANMASI 1137
28. TÜRKİYE'DE HEYKEL SANATININ ERİŞTİĞİ YENİ AŞAMALAR 1141
BİBLİOGRAFYA 1145

TÜRKİYE TARİHİ YERLER KILAVUZU 1149
DİZİN

scanfan

DİZİN

A
Abaka Han C.3: 585, 613, 617, 618
Abaza Ahmed Paşa C.4: 689
Abaza Hasan Paşa C.4: 687, 688, 690
Abaza Mehmet Paşa (Erzurum Beylerbeyi, Valisi) C.4: 680, 681
Abaza Mehmed Paşa (Teke mutasarrıfı) C.4: 710
Abbas C.3: 454. C.4:675, 704
Abbasi(ler) C.3:447, 449, 450, 452, 453, 455, 521, 522, 566, 567, 568, 574, 576, 579, 582, 583, 585. C.4:665, 673, 728. C.5:885. C.6:1067, 1070
Abdal Murad C.4:729
Abdal Musa C.4:729
Abdalonymos C.2:398, 399, 402.
Abdera C.2:220, 282, 284
Abdullah C.5:941
Abdullah Biraderler (Fréres) C.6:1085, 1090, 1091.
Abdullah b.Mehmet al-Nakkaş C.5:906
Abdullah Buhari C.5:925, 949
Abdullah Efendi C.4:704
Abdullah el Battal C.3:447
Abdullah Jacques Menou C.4:738
Abdullah Paşa C.4:746
Abdullatif Bağdadi C.3:571
3.Abdurrahman C.3:460
Abdurrahman Camii C.4:637
Abdülaziz C.4:646, 747, 749, 750, 751, 752, 798, 800, C.5:865. C.6:1077, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1091
Abdülaziz Efendi C.5:860
Abdülcelil Efendi Bkz.Levnî
Abdülhak Hamid C.4:792
Abdülhalim (Karayazıcı) C.4:679
Abdülhalim Efendi C.5:870
1.Abdülhamid/t C.4:711,734, 735, 736, 741, 800, C.5:860, 892
2.Abdülhamid/t C.4:748,751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 777, 791, 792, 800. C.5:901, 1029, C.6:1080, 1084, 1085, 1098, 1104
Abdülmecid/t C.3:511,C.4:654, 746, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 758, 764, 798, 800. C.5:865, 902, 918, C.6:1082
Abdülmecid/t Efendi C.4:748, 765. C.5:981. C.6:1083, 1088, 1096, 1101, 1104
Abdülmecid Şeyhî Efendi C.4:730
Abdülmelik C.3:445. C.4:676
Abdül Mümin C.6:1073
Abhaz C.3:567
Abidos C.3:464
Abûl-izz Abûbekr İsmail b. ar-Razzâz al Cezerî C.5:930
Abu Simbel C.1:49
Abydos Bkz.Aydos C.2:220, 222, 232, 250, 284, 291, 293, C.3:457
Acar, Güner C.6:1061
Acar, Kuzgun C.6:1129, 1141, 1147
Acem C.4:727
Acem Ali C.5:842, 870
Acemhöyük C.1:15, 61, 66, 110, 111, 112
Aclûn C.4:664
Actium C.2:314, 315, 316, 318, 327, 353, 354, 361.
Acudoğlu, Ratip Aşir C.6:1098, 1108, 1114, 1116, 1122
Acuner, Semahat C.6:1142
Açe C.4:672
Adad C.1:150, 152, 191
Adadnirari C.1:48
3.Adadnirari C.1:129
Ada Kalesi C.4:707
Adana C.1:32, 98, 115, 124, 130, 131. C.3:475, 476, 549, 576, 614, 617, 618, C.4:769. C.5:856, 935, 971, 972, 973, 983, 990, 1006, 1007. C.6:1045, 1049, 1050, 1116.
— Akça Mescit C.4:821
— Ulu Cami C.4:820, 821. C.5:889
Adaniya C.1:19, 32
Adapazarı C.3:542. C.6:1058
Adaruta C.1:191
Adduri Dağları C.1:152
Adem C.5:936, 941
Aden C.4:671, 673, 764.
Adıvar, A.Adnan C.5:983
Adıvar, Halide Edip C.5:969
Adıyaman C.1:12. C.2:392. C.3:567. C.5:993
Adia C.1:192
Adil Bey (Candar-oğlu) C.3:602
Adil Bey (Edirne Valisi) C.4:765
Adilcevaz C.1:146, 147, 148, 172, 175, 177, 183, 185, 186, 199, 205, 208. C.4:634, 637, 668.
— Ovası C.1:185
Adramytteion (Adramittion). Bkz.Edremit C.2:253, 254, 259, 292
Adramyttos C.2:254
Adriyatik (Adriatik) C.2:287, 313. C.3:440, 456, 465, 471, 472, 475, 481, 491, 517. C.4:669, 679.
Ady-attes C.2:247
Aedicula C.1:118
Aemilianus C.2:341
Aeneas C.2:313
Afaia C.2:242
A.Ferid Paşa C.4:756
Afganistan C.4:708. C.5:989. C.6:1067
Afgan(lılar) C.4:703, 704. C.5:969.
Afganlı Mahmud C.4:704
Afrika (Africa) C.1:12. C.2:315, 326, 327, 347, 349. C.3:438, 440, 442, 444, 446, 508. C.4:662, 665, 669, 670, 676, 759, 764, 768, 770, 779, 780
— Kuzey C.2:406, 414. C.3:443, 445, 446, 514, 515. C.4:674, 676, 775.
Afrodisias C.2:253, 412, C.3:421, 422, 425, 427, 528, 536, 537, 542, 543
Afrodite C.2:277, 322, 395, 397, 401. C.3:428, 537.
Afşar(lar) C.2:215. C.3:608, 613.
Afşin C.3:454, 567, 568, 590
Afyon (Afyonkarahisar) C.1:94, 120. C.2:230, 236, 237, 238, 240, 243, 405. C.3:447, 549, 550, 555, 558, 560, 618, C.4:812, 816, 818. C.5:976, 978, 979. C.6:1116
— Gedik Ahmed Paşa Camisi C.4:831
— Gedik Ahmed Paşa Hamamı C.4:837
— Gedik Ahmed Paşa Medresesi C.4:831
— İmaret C.4:831
— Sincanlı, Sinan Paşa Medresesi C.4:826
— Ulu Cami C.4:811. C.5:906
Agache, Donat Alfred C.6:1045, 1049.
Agamemnon C.2:217, 218, 235
Agapetos C.3:504
Agathios C.3:503, 504
Agatokles C.2:294, 297
Agdistis C.2:236, 242
Agdistis Dindymene C.2:237
Agesilaos C.2:225, 273
Aglaia C.3:546
Agrippa C.2:318, 330, 401, 408, 416
Agrippina C.2:333
2.Agum C.1:30
Agusi C.1:165
Ağaçeri C.4:631
Ağa Hüseyin Paşa C.4:746
Ağartı (Anayiş) C.1:186
Ağı Gediği C.1:184
Ağın C.3:553
Ağırnas Köyü C.5:842
Ağızkara C.4:817, 819
— Hamamı C.4:817
— Hanı C.3:587, C.4:819
Ağlasun Bkz. Sagalassos C.2:285, 300, 328, 331, 412, 425
Ağleb-oğulları C.3:453
Ağrı (Bayezid) C.1:183, 184. C.5:993
— Dağı C.1:142, 149, 155
— Vadisi C.1:144
Ağrıboz Bkz.Eğriboz C.3:600. C.4:656, 659, 696.
Ahamenid(ler) C.1:160, 172, 173, 204. C.2:264, 270.
Ahhiya C.1:43
Ahhiyawa C.1:19, 43, 51, 120
Ahırkapı C.3:520
Ahısha C.4:679, 683
Ahî Çelebi C.4:729
Ahî Evren C.3:622
Ahî Hasan C.4:642, 729
Ahî Mahmud C.4:729
Ahî Şemseddin C.4:642
Ahî Şerafeddin C.5:907, 911
Ahizâde Hüseyin Efendi C.4:682
Ahlamu C.1:123
Ahlat C.1:183, 185. C.3:567, 568, 570, 571, 591, 592, 593, 594, 595, C.4:634, 668, 816. C.5:889, C.6:1070, 1072
— Bugatay Aka Kümbeti C.4:816, 819
— Emir Bayındır Kümbeti C.4:824, 825.
— Erzen Hatun Kümbeti C.4:824.
— Hasan Padişah Kümbeti C.4:816, 819
— Hüseyin Timur Kümbeti C.4:816, 819.
— Ovası C.1:185, 186
— Şeyh Necmeddin Türbesi Kümbeti C.4:816, 819.
— Usta Şagirt Ulu Kümbet C.4:816,817
Ahlatlıbel C.1:15
Ahlatlı Ebul Nema bin Mufaddal C.4:816
Ahlatlı Hacı Mengümberti C.4:809
Ahlatlı Hürremşah C.4:806
Ahlat-şahlar C.3:570, 591, 592, 593, 594, 595, 596
Ahmed (?) C.4:634, 635, 662, 664
Ahmed Bkz.Danişmend Gazi C.3:572
Ahmed (Ahlat-şahlar beyi) C.3:594
Ahmed (Ak-Koyunlu sultanı) C.3:611, 623
Ahmed(Celayir hükümdarı) C.4:632
Ahmed (Menteşe-oğlu) C.3:616
1.Ahmed C.4:678, 679, 681, 683, 684, 687, 799. C.5:943, 945
2.Ahmed C.4:695, 696, 800
3.Ahmed C.4:699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 709, 734, 800. C.5:858, 859, 864, 945, 946, 949, 950, 951. C.6:1074, 1075
Ahmed Adil C.6:1098
Ahmed Bedri C.6:1085, 1092
Ahmed Cevdet Paşa C.4:797
Ahmed Eflaki C.3:622
Ahmed Feridun Paşa C.5:939
Ahmed Gazi C.3:615, 616
Ahmed Haşim C.6:1116
Ahmedî C.5:932
Ahmed İhsan C.6:1106
Ahmed İzzet Paşa C.4:764, 766. C.5:955, 975
Ahmed Karahisari C.5:923
Ahmed Muhtar Paşa C.4:753, 760
Ahmed Paşa (Bağdad Valisi) C.4:708
Ahmed Paşa (Basra Valisi) C.4:704
Ahmed Paşa (İran seraskeri) C.4:704
Ahmed Paşa (Kaptan-ı derya) C.4:746
Ahmed Rıfat C.6:1087
Ahmed Samim C.4:758
Ahmed-şah (Mengücük beyi) C.3:572. C.4:806, 807
Ahmed-şah (Selçuklu komutanı) C.3:567
Ahmed-şah (Türkmen emiri) C.3:590
Ahmed Vefik Paşa C.4:752, 793
Ahmet Kemalettin Bkz.Kemalettin Bey C.5:1034
Ahmet Şekür C.6:1082, 1092, 1093, 1094
Ahsâ C.3:588
Ahuramazda C.2:274, 276
Aia C.1:192
Aiakes C.2:222
Aianteion C.2:220
Aias C.2:401
Aidai C.1:169, 170, 182
Aigai Bkz.Köseler Kalesi C.2:217, 282, 283
Aigina C.2:242
Aigiroessa C.2:217
Ainau C.1:192
Aineias C.3:501
Ainos Bkz.Enez C.2:300
Aiol C.2:215, 216, 217, 218, 219, 220, 224, 273
Aiolia(lılar) C.2:214, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 235, 258, 269, 270, 285, 292, 297, 299, 313
Airaini C.1:191, 192
Aiskhylos C.2:254
Aitakama C.1:41
Aitol(ler) C.2:299
Aiwazovsky C.6:1080, 1081, 1091
Aix-la-Chapelle C.3:451
Aizanoi Bkz.Çavdarhisar C.2:408, 409, 411, 412. C.3:422
Akad C.1:18, 19, 21, 27, 30, 103, 108
Akakıncı, Tamer C.6:1141
Akalan C.2:230, 241
Aka(lar) C.1:43, 44. C.2:214, 218
Akal, Haşmet C.6:1128
Akalın, Şekip C.6:1049
Akampsis Bkz.Çoruh C.2:296, 311
Akbıyık C.4:730
Akbulut, Ahmet Ziya C.6:1082, 1087, 1090, 1093, 1098, 1099, 1119
Akçaabat Bkz.Platana C.3:555, 556, 558
Akçahisar (Akçehisar) C.4:654
Akçakale C.4:668
Akçay C.1:176, 182, 186. C.3:613
Akçura, Tuğrul C.6:1058
Akdağ-madeni C.4:782
Akdeniz C.1:13, 19, 22, 25, 39, 49, 66, 70,

scanfan

124, 133, 148, 158, 161, 165, 174. C.2:221, 226, 250, 256, 270, 287, 304, 305, 311, 326, 375, 402, 405. C.3:421, 422, 426, 435, 439, 443, 456, 461, 514, 515, 525, 538, 542, 543, 545, 546, 581, 582, 597, 610, 615, 623. C.4:629, 656, 659, 661, 665, 669, 670, 672, 674, 689, 710, 711, 721, 746, 777, 783, 786. C.5:871, 934, 935, 964, 970, 980, 989
— Batı C.2:299. C.4:670
— Doğu C.2:219, 220, 247, 255, 273, 291, 304, 312. C.4:656, 668, 673, 674.
Akdik, Şeref Kâmil C.6:1108, 1112, 1121
A.Kemal C.5:1034
Akhaia (Akhaya) C.2:304, 323, 349. C.3:484, 486
Akhaimenid C.2:340
Akhaios C.2:298, 299
Akheloos C.3:459
Akhilleus C.2:402
Akhisar C.3:551, 602, 618, 642. C.5:959. 871
Akif Paşa C.4:792
Akitanya C.3:573
Akkâ C.3:463, 579. C.4:711, 738, 746, 747. C.5:861
Akkerman (Akkirman) C.4:660, 668, 710, 711, 720. C.5:934
Ak-Koyunlu(lar) C.3:585, 593, 599, 606, 611, 612, 614, 623, 624. C.4:629, 630, 631, 632, 634, 635, 636, 637, 657, 658, 661, 820, 821, 823, 824. C.5:933
Akköprü C.5:1039
Akoris C.2:280
Akpınar C.1:42, 115
Akroinos C.3:447
Aksaray Bkz.Archelais C.2:355
Aksel, Malik C.6:1113, 1114, 1132
Aksios Bkz.Vardar C.2:281
Aksoy, Alaeddin C.6:1139, 1141, 1144
Aksoy, Fahir C.6:1138
Aksoy, Mehmet C.6:1142
Aksu Irmağı C.4:711
Aksungur C.3:595
Ak-sungur Porsuki C.3:588, 589
Akşehir C.3:475, 572, 578, 579, 581, 587, 607, 610, 614, 618. C.4:644, 647, 652, 654, 658, 818. C.5:884, 890
— Güdük Minare Mescidi C.4:812
— Küçük Ayasofya Mescidi C.4:812
— Reis Bucağı, Koçaş Köyü Emir Yavtaş Türbesi C.4:816
— Seyit Mahmud Hayranî Kümbeti C.4:824
— Taş Medrese C.4:815
— Taş Medrese Mescidi C.4:812
— Ulu Cami C.4:810
Akşemseddin C.4:730
Akyürek, Orhan C.6:1062
Alabanda Bkz.Araphisar C.2:218, 285, 300, 402
Alaca C.1:110, 113, 114, 115
— Mahmudiye Köyü Kalehisar Medresesi C.4:815
Alacahan C.1:184. C.3:544, 549, 551
Alacahisar C.3:540. C.4:652
Alacahöyük C.1:15, 16, 28, 54, 81, 92, 103, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 118, 133. C.2:230, 231
Alaçalu (Kelankirlan-Kelogran) C.1:167
Alaeddevle Bozkurt C.3:606
Alaeddin C.4:672
Alaeddin Ali (Kayseri Valisi) C.3:612
Alaeddin Ali Beg (Karaman-oğlu) C.3:607, 610, 613. C.4:824
Alaeddin Ali Çelebi C.3:624
Alaeddin Beg C.3:612, 614, 618, 620. C.4:644, 647, 649.
Alaeddin Halil Beg C.3:613
1.Alaeddin Keykubad/t C.3:559, 571, 572, 582, 583, 584, 586, 589, 597, 604, 613, 616. C.4:642, 810, 816, 817, 818, 820, 821. C.5:884, 894, 901, 915, 917
Alaeddin Paşa C.4:712, 716
Alagöz C.5:977
Alahıdır C.2:261, 265
Alaiye Bkz.Alanya C.3:583, 597, 599. C.4:654, 658
Alâiyeli Kadı Abdurrahman Paşa C.4:737
Alakilise C.3:540, 550. C.4:632
Alaksandros C.1:43
Alakşandu C.1:43
Alalah C.1:19, 29, 76, 112
Alalu C.1:104
Alam, Mithat C.5:1039
Alan(lar) C.2:337
Alantar, Erdal C.6:1133
Alanya Bkz.Ala'iye C.1:12. C.2:299. C.3:549, 616, 623. C.4:818
— Akşebe Sultan Mescidi C.4:812
— Alara Kalesi Hamamı C.4:817, 820
— Burnu (Korakesion) C.3:542
— İçkale Hamamı C.4:817
Alaptuşini C.1:191
Alara Han C.4:818
Alaşehir Bkz.Filadelfia C.2:258. C.3:479, 481, 488, 485, 569, 581, 582, 599, 602, 608, 614, 620, 623. C.4:647. C.5:957, 959, 971
Alaşiya C.1:19, 36, 37, 51, 52, 53, 66
Alâüddin-i Rumî C.4:728
Alay Han C.4:818
Aldobrandini C.3:581
Aleksandr C.5:974
Alemdar Mustafa Paşa C.4:739, 741, 742
Alexander C.2:228, 244, 266, 277
2.Alexandr C.4:749
Alexandria Bkz. İskenderun C.2:287, 314, 318, 322, 348
Alexandria Troas C.2:299, 315. C.3:422
Alexandros C.2:290
1.Alexandros C.2:282
2.Alexandros C.2:282
3.Alexandros C.2:282, 283 360, 386. C.3:456, 458, 509, 523, 528
4.Alexandros C.2:290
Alexios (Bizans komutanı) C.3:615
Alexios (2.İoannes Komnenos'un oğlu) C.3:477, 523
Alexios (patrik) C.3:465
Alexios (Trabzon Rum İmparatoru) C.3:481
Alexios Apokaukos C.3:489, 490, 532
Alexios Branas C.3:479
Alexios Strategopulos C.3:484
1.Alexios Komnenos C.3:470, 471, 472, 473, 475, 476, 479, 481, 482, 503, 506, 507, 509, 527, 537, 576, 577, 578.
2.Alexios Komnenos C.3:478, 510
3.Alexios Angelos C.3:479, 480, 481, 510, 555, 581, 621, 623
4.Alexios Angelos C.3:480, 510
5.Alexios Murtzuphlos C.3:480, 510
5.Alfons C.4:656
Alıncak C.4:629, 635
Alıncak Noyan C.3:617
Ali (Dilmaç-oğulları sultanı) C.3:592, 593
Ali (Erdebil şeyhi) C.4:630
Alî (hatat) C.5:932
Ali (nakkaş) C.5:940, 941
Ali (Pervane-oğlu) C.3:617
Ali (Ramazan-oğlu) C.3:618
Ali (Saltuklu emiri) C.3:570, 591
Ali Bey (Ak-Koyunlu beyi) C.3:624
Ali Bey (Aydın-oğlu) C.3:599
Ali Bey (Dulkadır-oğlu) C.3:606
Ali Bey (Eretna hükümdarı) C.3:611, 613
Ali Bey (Germiyan-oğlu) C.3:617
Ali Bey (Karaman-oğlu) C.3:614
Ali Bey (ressam) C.6:1085
Ali Bey (Van Valisi) C.1:187
Alibey Kalesi C.1:186
Alican, Ekrem C.5:986
Ali Cemal C.6:1104
Ali Fuad Paşa Bkz.Cebesoy, Ali Fuad
Ali Han C.3:606
Ali Haydar Bey C.6:1106
Ali İhsan Paşa Bkz.Sabis, Ali İhsan
Ali Kemal C.5:981
Ali Kuşçu C.4:631, 725, 728
Ali Nadir Paşa C.5:958
Ali Paşa (Rumeli Valisi) C.4:707
Ali Paşa (Sadrazam) C.4:750, 751, 752, 755, 756, 775
Ali Paşa (Saruhan-oğlu) C.3:619
Ali Paşa (Tebriz beylerbeyi) C.4:677
Ali Rıza Efendi C.5:954
Ali Rıza Paşa C.4:767. C.5:962, 963, 965, 971
Ali Şîr Nevaî C.5:934
Ali Talat Bey C.5:1034
Ali Üsküdari C.5:925, 927, 928
Alia C.1:159
Alinda Bkz.Karpuzlu C.2:218, 285
Alişar C.1:15, 19, 21, 26, 28, 67, 96. C.2:230, 231, 233, 242
Alketas C.2:289
Alkibiades C.2:222, 224
Alkman C.2:258, 261
Alkyoneos C.2:405
Allabria C.1:169
Allahdiyen C.2:258
Allatum C.1:80
Allumari C.1:128, 129
Alluwamna C.1:31, 32, 33, 116, 119
Alman(lar) C.1:19, 24, 143, 145. C.2:288. C.3:477, 480, 538, 589, 581. C.4:648, 653, 654, 661, 666, 667, 670, 671, 672, 677, 679, 690, 692, 720, 751, 754, 756, 761, 762, 765, 779. 791, 798. C.5:974, 1026, 1029, 1039. C.6:1046, 1049, 1054, 1055, 1057, 1106, 1120, 1122
Almanya C.3:477, 480. C.4:692, 699, 720, 754, 756, 758, 761, 764, 766, 786. C.5:954, 967, 985, 995, 1008, 1038. C.6:1047, 1048, 1052, 1054, 1098, 1099, 1100, 1113, 1114, 1122, 1133, 1134
Almos C.3:476
Alniunu C.1:152, 154, 155, 156, 208
Aloda Mağara Kilisesi C.3:551
Alorodae(liler) C.1:142
Alost, Pierre Cock C.6:1080
Alpağı C.3:618
Alpağut C.4:631
Alp Arslan C.3:470, 471, 567, 568, 569, 570, 571, 588, 590, 621. C.4:804
Alperenler C.4:729
Alpler C.3:447
Alp-yürük C.3:605
Alsaç, Orhan C.6:1057
Alsancak C.6:1045
Alşe C.1:39
Altan, Kemal C.5:1034
Altan, Özdemir C.6:1138, 1139, 1140
Altay Bölgesi C.5:910
Altay, Fahrettin C.4:763
Altımermer C.3:521
Altıncı-zâde C.4:728
Altınordu C.3:486
Altınova C.3:614
Altıntepe C.1:131, 145, 146, 147, 148, 163, 172, 173, 175, 193, 196, 200, 205, 208
Alyattes (Aly-attes) C.1:178. C.2:221, 238, 247, 249, 250, 252, 253, 254, 256, 257, 259, 260, 261, 268
Alyos Adası C.4:642
Alzi C.2:232
Amades C.3:493
Amalfi C.3:465
Amanos (Nur) Dağları C.2:286. C.3:445
Amanus C.1:18
Amara C.3:559
Amarna C.1:120
Amasia (Amaseia) Bkz.Amasya C.2:296, 310, 328
Amasra Bkz.Amastris C.3:482, 554, 558, 559, 560, 656, 657
Amastris Bkz.Amasra C.2:292, 296, 297, 307, 310
Amasya Bkz.Amaseia C.1:35, 43, 57. C.2:232, 254, 301, 446, 556, 572, 573, 578, 581, 607, 612, 621, 622, 623. C.4:648, 650, 663, 669, 808. C.5:923, 935, 960, 963
— 2.Bayezid Camisi C.4:831, 892. C.5:907
— 2.Bayezid Külliyesi C.5:893
— 2.Bayezid Medresesi C.4:831
— Bayezid Paşa Camisi C.4:810, 812
— Bimarhane C.4:822, 823. C.5:885
— Burmalı Minare Camisi C.4:810, 812
— Gök Medrese Camisi C.4:810, 812
— Gök Medrese Kümbeti C.4:816, 817
— Halifet Gazi Kümbeti C.4:808
— Kapı Ağası Medresesi C.4:831. C.5:837, 848
— Küçük Ağa Medresesi C.4:831
— Turumtay Türbesi C.4:816, 818
— Yörgüç Paşa Camısi C.4:826, 831
Amasyalı Şeyh Hamdullah C.6:1071
Amasyalı Yakut el Mustasami C.6:1071
Amazon(lar) C.2:381, 394, 395
Ambararası Köyü C.3:428
Ambarçayı Köprüsü C.4:809
Ambar Deresi C.3:550
Ambaris C.1:130, 131, 168. C.2:234
Amblada C.2:301
Amca-zâde Hüseyin Paşa C.4:697, 698
3.Amenofis C.1:24, 34, 37, 39
4.Amenofis C.1:24, 38, 39
Amerika C.4:783
Amerika Birleşik Devletleri (ABD) C.5:967, 985, 1008, C.6:1052, 1095, 1121, 1123, 1133, 1134, 1141, 1142
Amerika(lılar) C.1:142, 143, 144, 147. C.2:231, 250, 259. C.3:549, 556. C.4:783
Amfipolis C.2:282
Amid Bkz.Diyarbakır C.2:350. C.3:567, 575. 588, 590, 595, 596, 597. C.4:635
Amiens C.4:739
Amik Bkz.Yeşilsu C.1:183, 184, 186
— Ovası C.1:186
Amisos Bkz.Samsun C.2:220, 224, 290, 295 296, 310, 312, 314, 315, 330, 356

scanfan

Amka C.1:38
2.Ammistamru C.1:50, 51
Ammuna C.1:30, 31, 32, 119
Ammurapi C.1:52, 53
Amnias Çayı C.2:307
Amon C.1:49
Amorges C.2:273
Amorion Bkz.Amuriye C.3:452, 454, 455, 464, 567
Amq C.1:126
Amr b.el-As C.3:443
Amuk C.1:126
— Ovası C.1:13, 14, 15, 125, 126
Amuriye Bkz.Amorion C.3:567
Amurru C.1:19, 38, 41, 45, 48, 49, 50, 51, 56, 60, 70
Amyntas C.2:317, 318, 327, 329
3.Amyntas C.2:282
Anabasis C.2:284, 296
Anadolu C.1:12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 37, 38, 41, 43, 52, 53, 56, 59, 60, 62, 66, 68, 69, 70, 72, 77, 78, 79, 87, 89, 90, 94, 96, 97, 100, 101, 102, 103, 104, 109, 110, 111, 112, 113, 116, 120, 122, 123, 124, 127, 128, 130, 131, 135, 136, 147, 148, 149, 156, 159, 160, 161, 165, 167, 172, 177, 185, 190, 208. C.2:215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 246, 249, 250, 251, 252, 254, 255, 260, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 281, 284, 286, 287, 288, 295, 297, 298, 299, 321, 322, 324, 325, 326, 356, 357, 361, 363, 364, 365, 367, 370, 371, 374, 375, 376, 378, 382, 385, 388, 393, 394, 396, 402, 405, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 415. C.3:421, 422, 423, 424, 425, 427, 428, 442, 443, 444, 445, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 468, 469, 470, 471, 473, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 486, 488, 489, 493, 495, 514, 515, 521, 537, 539, 541, 542, 544, 550, 551, 552, 555, 556, 559, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 597, 599, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 624. C.4:630, 631, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 649, 650, 651, 652, 653, 655, 657, 658, 659, 660, 662, 663, 664, 666, 674, 676, 677, 678, 679, 681, 685, 687, 689, 690, 693, 697, 701, 711, 712, 714, 715, 716, 719, 720, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 737, 742, 746, 748, 754, 755, 758, 766, 769, 770, 772, 774, 776, 779, 780, 781, 783, 784, 786, 788, 789, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 810, 811, 812, 815, 816, 817, 818, 820, 821, 822, 824, 826, 830, 832. C.5:838, 839, 850, 853, 856, 859, 861, 863, 864, 865, 866, 867, 870, 871, 882, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 899, 901, 902, 903, 904, 908, 910, 911, 912, 915, 917, 918, 924, 930, 931, 954, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 973, 974, 977, 979, 980, 981, 982, 990, 1001, 1002, 1003, 1007, 1009, 1010, 1038. C.6:1054, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1075, 1076, 1078, 1088, 1092, 1094, 1098, 1099, 1100, 1113, 1117, 1119, 1138, 1140,
— Batı C.1:14, 44, 94, 115. C.2:214, 215, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 230, 232, 235, 242, 247, 248, 251, 252, 253, 254, 257, 266, 269, 271, 272, 273, 275, 276, 277, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 290, 294, 300, 306, 309, 310, 322, 323, 364, 367, 373, 382, 385, 388, 389, 405, 413. C.3:421, 424, 426, 475, 477, 488, 522, 535, 536, 537, 568, 579, 581, 599, 608, 614, 615, 618. C.4:646, 647, 649, 761, 767, 776, 784, 820, 822. C.5:900, 956, 957, 958, 970, 971, 975, 992.
— Doğu C.1:14, 15, 143, 148, 149, 150, 152, 154, 155, 156, 171, 179, 186, 188, 191, 193, 200, 204. C.2:230, 235, 251, 268, 270. C.3:440, 442, 468, 471, 472, 553, 567, 570, 571, 576, 581, 583, 584, 591, 592, 593, 595, 607, 614, 623 624. C.4:629, 630, 631, 632, 634, 635, 637, 658, 663, 664, 667, 669, 765, 777, 784, 820. C.5:956, 962, 968, 969, 992. C.6:1072
— Güney C.2:273, C.3:421, 472, 536, 538, 539, 541, 543, 545, 558. C.5:871, 969
— Güneybatı C.1:25. C.2:218, 220, 248, 276. C.3:615. C.4:821
— Güneydoğu C.1:29, 122, 123. C.2:388, C.3:555, 571, 588, 592. C.4:632, 802, 805, 807, 809, 811, 820, 821. C.5:903, 931
— İç (Orta) C.1:13, 14, 15, 16, 30, 42, 66, 109, 110, 112, 123, 183, 185. C.2:218, 219, 228, 230, 231, 232, 242, 250, 276, 405. C.3:446, 448, 449, 454, 536, 549, 550, 551, 553, 558, 559, 566, 567, 569, 573, 575, 578, 579, 588, 606, 607, 614, 623, 629, 646, 658. C.4:774. C.5:871, 882, 889, 890, 903. C.6:1068, 1137
— Kuzey C.1:15, 109. C.2:220. C.3:559, 573
— Kuzeybatı C.2:220, 277
— Kuzeydoğu C.1:37. C.5:871
Anafartalar C.4:763, C.5:954
Anahita C.2:277
Anaitis C.2:277, 323
Anakreon C.2:264, 265
Anaksimandros C.2:226
Anaksimenes C.2:226
Analı Kız C.1:185
Anapa C.4:745
Anapoli C.4:693
Anastasiopolis Bkz.Dara C.3:553
1.Anastasius C.3:437, 438, 509, 532, 553
2.Anastasius C.3:445, 446, 509
Anastaso C.3:461
Anaşpa C.1:191
Anat C.1:103
Anatolikon C.3:443, 446, 451, 470
Anavarin C.4:701
Anayiş C.1:186
Anazarba (Anazarva, Ayn-ı Zarba) C.3:461, 576
— Ovası C.3:574
Andaval C.1:131
— Bazilikası C.3:551
Andıcan C.4:704
Andi C.1:169
Andoniadis, Avyerinos C.6:1058
Andreas C.3:522
Andrea Dorya C.4:669, 670
Andre Palaiologos C.3:482
Andriake C.3:538
I.Andrianus C.3:448
Andriskos C.2:302
Androklos C.2:214, 215
Andronikos (Trabzon Rum İmparatoru) C.3:583
1.Andronikos Komnenos C.3:476, 477, 478, 479, 481, 510
2.Andronikos Palaiologos C.3:486, 487, 488, 489, 500, 502, 510, 551, 618
3.Andronikos Palaiologos C.3:488, 489, 491, 500, 510, 600, 614, 615, 619. C.4:642
4.Andronikos Palaiologos C.3:493, 510. C.4:644
Andros C.3:481
Anemorion (Anamur) C.3:422, 542, 543
Angelos(lar) C.3:479, 481
Angramanyu (Ahirman) C.2:276
Anılmış, Nihat C.5:971
Ani C.3:468, 471, 566, 567, 570, 592, 594.
Anişa C.1:119
Anitta C.1:26, 27, 28, 29, 62, 63, 64, 68, 78, 110, 119, 120
Ankara Bkz.Ankyra C.1:21, 24, 25, 26, 27, 28, 54, 61, 69, 81, 92, 94, 102, 103, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 124, 127, 128, 129, 133, 135, 136, 145, 156, 175, 177, 200, 202, 207, 208. C.2:228, 230, 231, 233, 238, 239, 242, 244, C.3:531, 539, 549, 552, 573, 579, 580, 581, 582, 602, 603, 607, 610, 611, 613, 614, 616, 621, 622, 624, 630. C.4:642, 643, 648, 649, 650, 651, 652, 657, 716, 767, 774, 779, 798. C.5:839, 890, 956, 959, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 996, 998, 1003, 1006, 1011, 1030, 1031, 1032, 1033, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040. C.6:1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1055, 1056, 1057, 1058, 1062, 1063, 1107, 1113, 1114, 1117, 1120, 1122, 1124, 1129, 1137, 1139, 1141, 1142
— Alaeddin Camisi C.5:906
— Aslanhane Camisi C.4:811. C.5:896 906
— Augustus Tapınağı C.3:531, 549
— Etnografya Müzesi C.3:620, 621. C.5:903, 906, 908, 911, 1036, 1039. C.6:1111, 1116
— Geneği Mescidi C.5:891
— Hacettepe C.6:1061, 1123
— Hacıbayram Camisi C.2:239, 409
— Hacıbayram Türbesi C.5:908
— Hacı Hasan Camisi C.5:906
— Karacabey Hamamı C.5:837
— Kavaklıdere C.6:1056
— Kızılay C.6:1061
— Kocatepe C.6:1058
— Tandoğan C.6: 1061
— Ulus C.5:1033, 1038. C.6:1049, 1061, 1116
— Yenişehir C.6:1045
Ankhialos C.3:489
Ankona C.3:477
Ankuwa C.1:19
Ankyra Bkz.Ankara C.2:230, 286, 289, 295, 300, 328, 331, 350, 356
Anlı, Hakkı C.6:1119, 1133
Anna (Azize) C.3:555
Anna (2.Romanos'un kızkardeşi) C.3:459, 465
Anna Dalassena C.3:525
Anna Komnena C.3:476, 503
Anna de Savoyen C.3:489
Antakya Bkz.Antiokheia C.1:106, 124, 125, 156. C.2:324. C.3:435, 439, 442, 447, 452, 460, 462, 463, 465, 473, 475, 476, 477, 478, 507, 549, 567, 573, 574, 575, 576, 588, 589, 595
— Payas Külliyesi Kervansarayı C.5:851
Antalya Bkz.Attaleia C.1:12. C.2: 219, 405, 416. C.3:449, 477, 481, 540, 549, 550, 558, 559, 578, 579, 581, 582, 584, 588, 599, 610, 611, 614, 615, 623. C.4:647, 658, 818, 820. C.5:894, 969. C.6:1123
— Kesik Minare C.3:540, 549
— Korkud Camii C.3:540, 549
— Körfezi (Mare Pamfylium) C.2:305. C.3:541
— Mehmed Bey Kümbeti C.4:824
— Yivli Minare Camisi C.4:820, 821
Antandros C.2:251, 252
Antep Bkz.Gaziantep C.4: 664. C.5:934
Anthemios C.3:516, 522, 524
Antialkidas C.2:273, 280, 360
Antifellos Bkz.Kaş C.3:427
Antigoneia C.2:292, 322
Antigonos Gonatas C.2:295, 297
Antigonos Monoftalmos C.2:285, 288, 290, 291, 292, 293, 295, 296, 320, 322, 360, 388, 399
Antigonos(lar) C.2:292, 295
Antiochus C.3:520
Antiokheia Bkz.Antakya C.2:312, 318, 322, 328, 329, 330, 336, 339, 342, 355, 397, 401, 405
Antiokheia ad Crugum (Güneyköy-Nohutyeri) C.3:543
1.Antiokhos C.2:295, 296, 297, 298, 300, 311, 312, 318, 322, 332, 360, 388, 392
2.Antiokhos C.2:297, 298, 360
3.Antiokhos C.2:296, 298, 299, 300, 303, 320, 360
4.Antiokhos C.2:301, 334
13.Antiokhos C.2:312
Antiparter C.2:328
Antipatros C.2:284, 288, 289, 360
Antisthenes C.2:323
Antonin(ler) C.2:405, 412. C.3:424, 426
Antoninus(lar) C.2:337, C.3:427
Antoninus Pius C.2:337, 338, 361, 396, 412. C.3:421, 422, 426
Anu C.1:104
Anubis C.2:391
Anum-Hirbi C.1:23, 119
Anzaf C.1:180, 181, 182
Anzan C.2:255, 268
Anzavur C.5:958, 966
Anzili C.1:100
Apadana C.1:160
Apameia Bkz.Dinar C.2:307, 315, 330, 355
Apameia C.2:294, 295, 296, 300, 304, 312, 36(
Apameia Myrleia (Mudanya) C.2:296, 310
Apaşa C.1:43
Apaturios C.2:402
Apelles C.2:400, 401
Aper C.2:344
Apollodoros C.1:104. C.2:406
Apollon C.2:224, 230, 234, 235, 254; 259, 264, 272, 323, 369, 370, 372, 391, 393, 395, 399, 408, 412, 415. C.3:517, 519, 520, 541
Apollonia Bkz.Uluborlu C.2:331, 409
Apollonios C.2:397
Apolyont Gölü C.5:838
Appianos C.2:289, 291, 293, 294, 297, 299, 300, 302, 305, 308, 309, 311, 312, 315, 316,

scanfan

317, 324, 360, 361. C.3:503
Appius Claudius Pulcher C.2:312
Appu C.1:60, 104, 108
Apros C.3:488
Apsimor C.3:445
Apulia C.3:461, 462, 477
Aquitania C.2:347
Ar'a C.1:192
Arabia C.2:290
Arabistan C.2:287, 347. C.4:671, 770. C.5:968
Aragon C.4:656, 661
Arakon, İlhan C.6:1128
Aral, Cihat C.6:1141
Aral Gölü C.2:287
Arami(ler) C.1:53, 97, 98, 109, 123, 124, 125, 126, 127, 130, 133, 135, 136, 170, 198. C.2:240
Aramu C.1:150, 151, 152, 153, 154, 185, 188, 207
Aranzah C.1:19, 103, 104, 108
Araphisar Bkz.Alabanda C.2:218
Arap(lar) C.1:177. C.3:448, 452, 453, 456, 475, 516, 521, 536, 539, 541, 546, 572. C.4:664, 727, 756, 763, 770, 772, 774, 775, 779. C.5:870, 964, 980, 1001. C.6:1067, 1069, 1078, 1079, 1134
Araras C.1:124
Ararat C.1:140, 142, 173, 208
Aras C.1:148, 156, 159, 160, 161, 162, 176, 183, 184. C.3:567. C.4:634, 635, 637
Aratsani C.1:152
Arayiş C.4:637
Araza C.1:191
Arbaş, Avni C.6:1128, 1133
Arbela Bkz.Erbil C.2:287
Arbu C.1:170
Arcadius C.2:351, 414, 416. C.3:428, 436, 437, 438, 509, 517, 518, 528, 531, 537
Archelais Bkz. Aksaray C.2:355
Arcus Triumfalis C.2:415
Ardahan C.4:675. C.5:957, 964, 973, 992
Arda, Orhan C.6:1056
Ardaşir (Artaxerxes) C.2:340
Ardi C.1:192
Ardini Bkz. Muşaşir C.1:145, 166, 170, 171, 181, 182, 192, 194
Ardys C.2:218, 249, 251, 252, 260
Ares C.2:395
Arethas C.3:552
Arezastis C.2:242
Argaios Bkz.Erciyas C.2:276
Argead(lar) C.2:281. 282
Arges C.4:648
1.Argişti C.1:129, 131, 144, 145, 147, 156, 159, 160, 161, 166, 172, 177, 182, 184, 185, 190, 200, 204, 207
2.Argişti C.1:146, 171, 172, 173, 175, 176, 182, 189, 200, 207
Argiştihinili Bkz.Armavir C.1:145, 161, 162, 163, 178, 184, 196, 208
Argiştiş C.1:171
Argos C.2:218, 242, 372. C.4:656, 657
Argun C.3:606
Argun Han C.4:632
Arhi C.1:190
Arıburnu C.4:763. C.5:954
Arıcan, Reha C.2:399
Arıktay C.3:606
Arıt C.3:559
Ariadne C.3:437
Ariaramnes C.2:271
1.Ariarathes C.2:289, 296
2.Ariarathes C.2:289, 296
3.Ariarathes C.2:297
4.Ariarathes C.2:299, 300, 301, 306
5.Ariarathes C.2:302, 304, 306
6.Ariarathes C.2:307
9.Ariarathes Eusebes Filopator C.2:307
Arif C.3:540, 550
Arif Ağa C.4:740
Arifî C.5:933, 934, 935, 936
Arifî Ahmed Paşa C.4:703
Arin-Berd C.1:144, 159, 163, 179, 184, 196, 205, 208
Arinna C.1:29, 35, 40, 41, 46, 47, 49, 57, 64, 77, 79, 80, 82, 114, 116
Arinnanda C.1:63
Ariobarzanes C.2:280, 296, 307, 309, 312, 314, 315, 316, 360
Arisbe C.2:284
Aristagoras C.2:222, 223, 271
Aristarkhos C.2:221, 314
Aristes C.2:284
Aristides C.2:338
Aristo (Aristoteles) C.2:323. C.3:501, 502
Aristobulos C.2:323, 324
Aristofanes C.2:264, 265
Aristogoiton C.3:427
Ariston C.2:222
Aristoteles Bkz. Aristo
Aristonikos C.2:303, 304, 306
Ariş C.4:664
Ariş, Koray C.6:1142
Arius C.2:348
Ariyahinas C.1:136
Arkadiopolis Bkz. Lüleburgaz C.3:453
Arkadya C.4:656
Arkan, Seyfi C.6:1049, 1050
Arkhelaos C.2:282. 308, 309, 312, 330
Arkheon Basilueus C.2:413
Arkhilokhos C.2:249, 250, 258
Arkuş (Argeş ?) C.4:647
Armadatta C.1:46
Armarili C.1:152, 169, 170, 181, 182, 183, 189
Armavir Bkz.Argiştihinili C.1:144, 163, 184, 196, 205
Armavir C.1:144
Armenia (Armeniye) C.2:270, 306, 333. C.3:445, 456, 460, 566
Armeniakon C.3:443, 447, 452
Armiro C.4:684
Arnavutköy C.4:772
Arnavut(lar) C.3:489, 600. C.4:645, 655, 704
Arnavutluk C.3:482, 532. C.4:648, 654, 656, 657, 661, 674, 762
Arni C.1:191, 192
1.Arnuwanda C.1:33, 34, 36, 118, 119
2.Arnuwanda C.1:40, 42, 64, 119
3.Arnuwanda C.1:52, 53, 54, 55, 56, 119
Arnuwantas C.1:129
Arolat, Neşet C.6:1061
Arolat, Şaziment C.6:1061
Arpaçay C.4:705. C.5:968
Arpad C.1:126, 165
Arran C.4:635, 637
Arrhidaios C.2:288, 289, 399
Arrianos C.2:235, 284, 285, 286, 361
Arrius Antoninus C.2:337
Arsakes C.2:336
Arsames C.2:284, 286
Arsamosata C.2:333
Arsenios C.3:483, 486, 487
Arses (Arşa) C.2:281, 360
Arseven, Celal Esat C.5:1031. C.6:1046, 1087
Arsimela C.1:191
Arsinoe C.2:294. C.3:422
Arsites C.2:273
Arslan Bey C.3:624
Arslan-şah C.3:570, 592
Arslantaş C.1:128
Arslan, Yüksel C.6:1132, 1133, 1134, 1138, 1140
Arslan Yürekli Richard C.3:480, 673
Arşibedini C.1:191
Arşuniuini C.1:192
Arta C.3:482, 532
Artabanos C.2:273
3.Artabanus C.2:331, 332, 333
5.Artabanus C.2:340
Artabazos C.2:281
Artafernes C.2:271
Artah C.3:589
Artaksata C.2:311
Artaksias C.2:318, 331
Artatama C.1:39
Artavasd C.3:447
Artavasdes C.2:318
1.Artaxerxes C.2:273
2.Artaxerxes Mnemon C.2:225, 264, 273, 277, 280, 281, 282, 360
3.Artaxerxes Okhos C.2:281, 360
Artaxias C.2:330
Artemis C.2:215, 219, 248, 251, 254, 259, 260, 262, 265, 365, 367, 369, 372, 393, 394, 395, 396, 399, 400, 401, 405, 409. C.3:535
Artemis Leukofryene C.2:394
Artemis Persike C.2:277
Artemisia C.2:385, 386
Artemon C.2:401
Artik Köyü C.1:149
Artimu C.2:259
Artos Dağları (Kavuşşahap) C.1:180
Artukabad C.3:406
Artuk Arslan C.3:595. C.4:806
Artuk Bey C.3:569, 572, 575, 588, 591
Artuk b. Eksük C.3:588
Artuk(lular) C.3:570, 571, 575, 579, 583, 585, 588, 589, 590, 591, 592, 594, 595, 596, 597. C.4:632, 805, 806, 807, 809, 822. C.5:839, 902, 903, 907, 930, 931
Artuk-oğulları C.3:588, 589, 590, 591, 592, 597, 603, 605, 608, 611, 623
Artu, Murat C.6:1062
Artvin C.5:973, 993
Artyfios C.2:273
Arubani (Arubaini) C.1:191, 192, 198
Arû, Emre C.6:1061
Arû, Kemal Ahmet C.6:1058, 1061
Arwad C.1:126
Aryenis C.2:254
Arykanda C.3:540
Arzani C.1:152
Arzaşkun C.1:150, 151, 152, 153, 185
Arzawa C.1:19, 24, 29, 37, 41, 44, 49, 53, 65, 66, 90, 93
Asafî Paşa C.5:942
Asandros C.2:284, 288, 315, 330
Asarhadon C.1:126, 130, 173
Asarî C.5:842
Asen C.3:479
Asia C.2:231, 266, 277, 303, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 316, 318, 326, 327, 330, 347, 360, 388, 405
Asiana C.2:347
Asias(lar) C.2:248
Asi Irmağı C.1:106. C.2:289
Asir C.4:765
Asi-Tiwatas (Asitiwatas, Azitawadda) C.1:131
Askalasi C.1:190
Askania Gölü C.2:232, 285, 322
Asker, Mustafa C.6:1139
Asklepieion C.2:393, 396, C.3:425
Asklepios C.2:237, 259, 302, 391, 393
Aslanboğazı C.2:286
Aslantepe C.1:135, 156
Aslıhanlar C.5:975
Aspamithres (Mithradates) C.2:273
Aspar C.3:436
Asparuh C.3:445
Aspendoz Bkz.Belkız C.2:285, 299, 300. C.3:422, 423, 424, 425. C.4:820. C.5:894
Aspis C.2:280
Assandros C.2:289, 290
Assos Bkz.Behramkale C.2:224, 365, 371, 372, 374, 392, 396
Assur-beldan C.1:168
Assur-reşua C.1:168
Assuwa C.2:247, 248
Astakos Bkz.İzmit C.2:290, 295
Astarte C.2:323
Astiruwas C.1:125
Astu... mais C.1:128
Astuwatimanzas C.1:125
Astyages C.2:254, 255, 268
Asurbanipal C.1:130, 142, 177, 178. C.2:250, 251, 252
Asur(lar) 19, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 34, 39, 41, 45, 48, 50, 51, 52, 54, 59, 60, 68, 69, 70, 74, 76, 78, 96, 97, 109, 110, 111, 112, 119, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 135, 140, 142, 143, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173 174, 177, 178, 179, 181, 182, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 196, 197, 198, 200, 204, 205, 208. C.2:230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 239, 242, 243, 250, 251, 252, 253, 258, 268, 277, 369, 380, 381, 409. C.5:885
Asurnasirpal C.1:160
2.Asurnasirpal C.1:122, 125, 127, 128, 129, 151. C.2:232
Asutay, Ümit C.6:1058
Asya C.1:51, 122. C.2:235, 248, 269, 277, 284, 285, 288, 289, 290, 295, 299, 300, 309, 442. C.3:463, 465, 508, 515, 583. C.4:672, 673, 768, 770, 779, 780, 783, 784, 786. C.5:992. C.6:1066, 1069, 1071, 1073, 1078
— Batı C.1:154, 155, 173, 174. C.2:252
— Orta C.2:269. C.3:567, 570. C.4:649, 659, 665, 728, 792, 803, 808. C.5:885, 887, 904, 931, 1002. C.6:1066, 1067
Asya(lılar) C.4:756
Aşera C.1:103
Aşertu C.1:103
Aşguzaya C.1:173
Aşıklı Höyük C.1:13
Aşık Paşa C.3:622
Aşıkpaşazade C.3:534
Aşmunikal C.1:33, 34, 35, 36, 56, 64, 100
Aşşuwa C.1:19, 51
Aştarte C.1:103
Atabeg Zengi C.3:596
Atabey C.4:812, 816
— Ertokuş Kümbeti C.4:816
— Ertokuş Kümbeti Medresesi C.4:812
Ataî C.5:946
Atala C.3:618

scanfan

Atalay, Turgut C.6:1128
Atalık, Reşat C.6:1140
Atamulu, Hakkı C.6:1122
Ata, Mustafa C.6:1141
Atanasios C.3:461
Atatürk (Gazi Mustafa Kemal Paşa) C.1:158, 208. C.3:521, 524. C.4:748, 759, 760, 763, 764, 765, 766, 767. C.5:954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 967, 968, 969, 970, 972, 974, 975, 976, 977, 979, 981, 982, 983, 984, 985, 987, 989, 995, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1005, 1006, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1020, 1021, 1022, 1039. C.6:1048, 1049, 1050, 1052, 1054, 1056, 1058, 1061, 1062, 1079, 1083, 1102, 1104, 1106, 1111, 1114, 1116, 1117, 1119, 1120, 1122, 1123, 1127, 1128, 1137, 1139, 1141, 1142
Atay, Falih Rıfkı C.5:1039. C.6:1056
Atbini C.1:191
Aterneus C.2:269
Athanadoros C.2:397
Athananau C.1:192
Athena C.2:259, 284, 287, 323, 389, 390, 393, 400, 412. C.3:541
Athenaeus (Athenaios) C.2:265, 300
Athenagoras C.2:222
Athena Nikeforos C.2:393
Athena Parthenos C.2:388
Athena Polias C.2:390, 392, 393, 413
Atike Sultan C.4:688
Atina C.2:214, 215, 217, 223, 224, 225, 227, 254, 258, 272, 273, 280, 281, 282, 283, 284, 291, 303, 367, 374, 381, 382, 385, 413. C.3:435, 500, 507. C.4:656, 693, 743. C.5:974
Atina(lılar) C.2:214, 215, 222, 223, 254, 272, 273, 282. C.3:447, 503
Atizyes C.2:285
Atlas Okyanusu C.3:446, 514
Athos Manastırı C.3:491, 502
Atreus C.1:43
Attaleia Bkz.Antalya C.2:302, 313, 323
Atsız C.3:575, 591
1.Attalos (Soter) C.2:296, 297, 298, 299, 360, 397, 407
2.Attalos C.2:302, 303, 305, 323, 360, 405
Attâr C.5:933, 934
Attarşiya C.1:43
Attika C.2:214, 218, 272, 291, 375, 378, 381, 397, 399
Attika-Delos C.2:223, 224, 273, 282
Atilla C.3:436, 502, 503, 517
Attis C.2:262
Atyad(lar) C.2:247
Atys C.2:236, 237
Augustus C.2:302, 315, 317, 318, 319, 323, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 336, 344, 353, 355, 357, 358, 402, 405, 408, 409, 410, 411, 416, C.3:423, 426, 427, 434, 435
Aui C.1:192
Aurelius C.2:346
Aurelius Carus C.2:344, 361
Aurelius Probus C.2:344
Autofradetes C.2:280
Avarin C.4:656
Avar(lar) C.3:440, 442, 443, 450, 480, 502, 516, 570
Avasım C.3:449
Avidius Cassius C.2:338
Avlonya C.3:475. C.4:670, 684, 696
Avlonyalı Ferit Paşa C.4:760
Avnik C.4:632, 634
Avni Lifij C.6:1084, 1100, 1101, 1102, 1108, 1127
Avrupa C.1:122, 147. C.2:222, 228, 231, 271, 272, 275, 288, 290, 295, 402. C.3:454, 458, 463, 465, 473, 475, 480, 481, 482, 489, 492, 495, 496, 506, 508, 549, 556, 577, 579, 581, 600, 602. C.4:643, 653, 655, 661, 662, 666, 672, 674, 676, 699, 703, 705, 708, 709, 728, 734, 735, 736, 737, 738, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 758, 759, 761, 768, 770, 773, 776, 777, 778, 779, 780, 782, 783, 785, 786, 789, 791, 792, 793, 799. C.5:858, 859, 860, 864, 865, 870, 871, 901, 917, 932, 933, 935, 938, 945, 949, 970, 978, 981, 987, 989, 992, 995, 997, 999, 1000, 1010, 1011, 1026, 1027. C.6:1046, 1051, 1052, 1056, 1066, 1067, 1072, 1077, 1079, 1081, 1084, 1094, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1107, 1112, 1114, 1116, 1119, 1122, 1130, 1133, 1134
— Batı C.3:486
Avrupa(lılar) C.3:454, 602. C.4:745, 755, 778, 785, 786, 799.
Avşar(lar) C.4:631
Avusturya C.4:666, 668, 671, 675, 676, 677, 678, 679, 690, 691, 693, 695, 696, 697, 701, 702, 705, 706, 707, 708, 709, 711, 735, 736, 747, 748, 751, 753, 754, 755, 757, 761, 765, 766, 768, 777, 788. C.5:967. C.6:1046, 1048
Avusturya(lılar) C.4:690, 693, 695, 706, 707, 735, 764, 777
Awarikus C.1:131
Aya C.1:80
Ayadimitri C.4:652
Ayamavra Adası C.4:656, 693, 697, 701
Ayan, Aydın C.6:1141
Ayas C.3:618
Ayaslug Bkz.Selçuk C.3:599, 600, 602, 608, 623
Ayas Paşa C.4:650
Ayastefanos Bkz.Yeşilköy C.4:753, 754, 757
Ayaş C.5:890
Ayataç, Mustafa C.6:1141
Ayatodori Adası C.4:684
Ayaz C.3:588
Ayazin C.3:550, 555
Aydemir, Talat C.5:986
Aydın Bkz.Tralles C.2:285. C.3:599, 602, 610, 615, 616. C.4:688, 751, 770, 796. C.5:890, 955, 985
— Cihanoğlu Camisi C.5:860
— Cihanoğlu Camisi Medresesi C.5:862
— Cihanoğlu Camisi Şadırvanı C.5:864
— Cihanoğlu Sebili
— Dağları (Messogis) C.2:246
Aydıncık C.3:614, 615
Aydın(lılar) C.4:631
Aydın-oğulları C.3:490, 599, 600, 602, 610, 615, 616, 619. C.4:647, 650, 651, 822. C.5:896
Aydın, Tekin C.6:1061
Aydos Bkz.Abydos C.2:220. C.4:666
Aygut Alp C.4:729
Ayıntâb C.3:580
Aynalı Mağara C.3:556
Aynaroz (Atos) C.3:461. C.4:651
Ayn Calut C.3:585
Ayn Dara C.1:133, 135
Ayn-ı Selm C.3:576
Aynüddevle C.3:574, 575
Aynüddevle (Selçuklu ressamı) C.5:931
Aysan, Şükrü C.6:1141, 1144
Ayşe Hatun C.3:589
Ayşe Sultan C.4:687
Ayvalık C.4:773. C.5:958, 959
Ayvansaray C.3:528, 533
Ayverdi, Ekrem Hakkı C.5:1034
Ayyukî C.5:930
Aza C.1:168, 176
Azak C.2:307. C.3:445. C.4:659, 673, 697, 699, 700, 705, 706, 707
Azerbaycan C.3:566, 567, 568, 570, 593, 594, 607, 613. C.4:629, 630, 634, 635, 637, 662, 669, 675, 677, 678, 703, 708, 764, 802, 809, 820. C.5:941, 969. C.6:1066
Aziru C.1:41
Aznavurtepe C.1:147, 148, 156, 157, 158, 159, 184, 193, 208
Azzi C.1:19, 38, 41, 72, 75

B

Baal C.1:103
Baalbek C.2:412. C.3:463
Babadağı C.4:710, 711
Babaeski C.4:642, 699
— Köprüsü C.5:857
— Semiz Ali Paşa Camisi ve Medresesi C.5:843, 846
Baba İshak C.3:584, 608
Babania C:1:192
Baba Sultan C.3:610
Bâbek C.3:454
Babhaeon C.3:488
Babil C.1:22, 24, 26, 30, 39, 42, 46, 48, 51, 62, 70, 71, 75, 80, 89, 90, 91, 97, 100, 103, 104, 109, 110, 142, 167, 172, 190, 197, 250, 253, 255, 268, 273, 275, 277, 397
Babil(liler) C.1:155
Bâbü'l-mendeb Boğazı C.4:671
Babylonia C.2:286, 287, 288, 289, 290
Bacon C.6:1138
Badi ad-Dîn al-Tabrizi C.5:932
Ba'erir C.1:127
Bafa Gölü Bkz.Latmos C.3:536, 544
Bafra C.1:27, 28. C.3:603, 617, 621. C.4:784
Bagaios C.2:270
Bagin C.1:156, 185
Bagoas C.2:281
Bagos Şaşıyan C.6:1085
Bağdad/t C.1:145. C.3:447, 453, 464, 478, 585, 588, 623. C.4:632. C.4:632, 634, 635, 636, 668, 671, 675, 679, 680, 681, 682, 683, 685, 690, 703, 704, 705, 708, 714, 751, 763, 769, 779. C.5:842, 935, 989, 1036. C.6:1070, 1074
Bahadır Giray C.4:734
Baharlu oymağı C.4:631
Bahauddevle Mes'ud C.3:597
Bahaüddin Sultan Veled C.3:622
Bahçekapı C.5:1036
Bahçeköy C.5:850
Bahçesaray C.4:715
Bahreyn Karmatileri C.3:588
2.Bahram C.2:344
Bahtu Nasr bin Şemun C.3:586
Bakhos (Baki) C.2:259, 260, 262
Bakırçay Bkz.Kaikos C.2:216, 246
Bakırköy Bkz.Hebdomon C.3:521. C.4:786
Bakır-küresi C.4:651
Baklaburnu C.2:220
Bakü C.4:704, 763, 764, 765. C.6:1132
Balaban C.3:595
Balaban, İbrahim C.6:1128
Balahisarı C.2:236
Balakros C.2:289
Balat C.2:216. C.3:615, 616
Balawat C.1:150, 151, 152, 153
Balıkesir C.3:599, 614, 615, 623. C.5:957, 958, 971, 1033. C.6:1048
Balıkesirli Hacı Hasan-zâde Mehmed bin Mustafa Efendi C.4:727
Bali Bey C.4:669
Balkan, Kemal C.1:119, 147, 158, 208
Balkan(lar) C.1:14, 16, 24. C.2:241, 276. C.3:437, 439, 443, 444, 458, 459, 463, 465, 470, 471, 472, 473, 475, 476, 477, 480, 483, 486, 488, 489, 493, 495, 514, 567, 577, 578. C.4:643, 644, 646, 647, 648, 655, 660, 699, 755, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 770, 775. C.5:871, 954, 989, 992, 995. C.5:1090, 1100, 1102, 1104, 1119, 1134
Balkıs Bkz. Kyzikos C.2:220
Balmumcu, Şevki C.6:1049, 1050
Balneolum C.2:416
Baltacı Mehmed Paşa C.4:700
Baltacıoğlu, İsmail Hakkı C.6:1114
Baltalimanı C.4:746
Balta-oğlu Süleyman Bey C.3:496. C.4:655
Baltık Denizi C.4:711, 756
Bamah C.1:127
Banaluka C.4:707
Banat C.4:697, 702
Bandırma C.2:270, 271. C.4:783. C.5:966, 979, 1033
Banice C.4:655
Bar C.4:690
Bara, Ali Hâdi C.6:1096, 1098, 1112, 1114, 1116, 1117, 1122, 1123, 1130, 1141
Barakçı C.3:551
Bârân C.4:631
Barbaros Hayreddin Paşa C.4:669, 670, 673, 721. C.5:934, 936, 938. C.6:1117
Barbieri, J. C.5:865
Barborini C.5:865
Bardanos C.3:446
Bardas C.3:454, 501, 507
Bardas Phokas C.3:460, 464, 465
Bardas Skleros C.3:464
Bardiya (Smerdis) C.2:270
Baretta C.3:552
Bargiri C.3:567, 593
Bargylia C.2:285
Bari C.3:456, 471
Barlam C.3:502
Barnabas C.3:543
Baron de Tot C.4:709
Barrakib (Barrekub) C.1:126, 127, 135
Barsam C.3:576
Bars-bay C.3:618
Barsus C.1:127
Barşua C.1:182
Bartın Çayı C.2:296
Bartşia C.1:192
Bas C.2:295
Baschet, M.C.6:1084
Basileios (aziz) C.3:550
Basileios (hadım) C.3:464
1.Basileios C.3:455, 456, 509, 554
2.Basileios C.3:460, 461, 464, 465, 468, 507, 509, 567
Basilidler C.2:221
Basiliskus C.3:509
Basmacıyan C.6:1082
Basra C.4:668, 671, 683, 704, 714, 734, 763, 769. C.5:1010
— Körfezi C.3:514. C.4:786
Bassai Apollonu C.2:393
Bastam C.1:145, 176, 179, 182, 186, 190, 196,

scanfan

197, 205, 208, 344
Başağa, Ferruh C.6:1128, 1129, 1140
Başar, Ahmet Hamdi C.6:1128
Başar, Zühtü C.5:1034
Başkale C.1:172, 181, 182
Başmelek Kilisesi C.3:533, 536
Başoğlu, Tamer C.6:1142, 1147
Batı Anadolu Bkz.Anadolu
Batman C.4:632
— Suyu C.4:809
Battal Gazi C.3:572
Batu C.1:189
Batum C.5:964, 973
Bavyera C.3:449. C.4:666, 691
Bayar, Celal C.5:985, 986, 1011, 1039
Baybars C.3:585
Bay-Boğa C.3:617
Bayburt C.3:555, 567, 570, 583, 607, 623. C.4:629, 631, 657, 663, 683, 745, 763. C.5:839, 935
Bayçu Noyan C.3:584
Bayezid C.4:682
1.Bayezid Bkz.Yıldırım Bayezid C.3:624. C.4:645, 647, 648, 799
2.Bayezid C.2:415, 416. C.3:618, 630. C.4:659, 660, 661, 662, 663, 721, 723, 725, 791, 799, 829, 831. C.5:837, 907, 932, 933, 934
Bayezid Paşa C.3:614
Bayındır Han C.3:623
Bayraklı Bkz.Smyrna C.2:215, 216, 217, 218, 254
Bayram Hoca C.4:632, 634
Bayramiç C.3:614
Bayramlı C.2:415
Bayram Paşa C.4:683
Baysungur C.4:629
Baysungur oğlu Sultan Babur C.3:624
Bebek C.4:778
Becinoğlu, Ali C.4:684
Beçkerek C.4:667
Beçni C.3:566
Bediz, Rahmi C.6:1058, 1061
Bedre Hassan C.4:683
Bedreddin İbrahim Bey C.3:613
Bedreddin Yusuf C.3:614
Bedri Hoca C.4: 632
Begtimur C.3:592, 595
Behisni C.4:649, 664
Behramkale Bkz.Assos C.2:224, 392
Behram Paşa C.4:673
Behram-şah C.3:572
Beken, Gazenfer C.6:1061
Bekiroğlu, E.C.6:1061
Bekiroğlu, O.C.6:1061
Bekir Paşa C.4:681
Bekir Sami Bey C.5:969, 970
Bekrî Mustafa Paşa C.4:695
Bektaş, Cengiz C.6:1061
3.Bela C.3:479
Belbaşı C.1:12
Belçika C.4:648, 653. C.6:1061, 1098, 1132
Beldibi C.1:12
Belek C.3:573, 589, 590
Belen C.4:746
Belenli C.2:329
Bele, Refet C.5:960, 972, 974, 979, 983
Belgrad/t C.3:465, 471, 479, 517. C.4:652, 654, 661, 666, 668, 671, 672, 676, 677, 678, 690, 692, 693, 695, 696, 697, 702, 706, 707, 735, 743, 770. C.5:842, 844, 936, 938. C.6:1074
Bel-iddin C.1:169
Beliotaba C.3:472
Belisarios C.3:438, 503
Belkıs C.5:933
Belkız Bkz.Aspendos C.2:285, 299, 300. C.3:422, 423, 424, 425
Bellerofontes C.2:378
Belling,Rudolf C.6:1056, 1116, 1120, 1121, 1122, 1123, 1141, 1142
Bellini, Gentile C.4:656
Bello, Philippe C.5:865. C.6:1080, 1086, 1087
Bender C.4:706, 710, 711, 735
Bendimahi Çayı C.1:183
Benefşe C.4:696
Benevent C.3:428
Bengütaş, Sabiha Ziya C.6:1108, 1114, 1122
Benî Ahmer C.4:661, 662
Benndorf C.2:364
Bennozo Gazzoli C.3:492
Benteşina C.1:44, 45, 48, 49, 50, 51
Benu Kilab C.3:590
Beotya C.4:654
Berberi(ler) C.3:438, 445
Berda C.4:631
Berda'a C.4:637
Bereketoğlu, Vecih C.6:1101, 1121
Bergama C.2:294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301,302, 303, 304, 306, 307, 308, 315, 316, 329, 354, 365, 374, 388, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 399, 400, 402, 405, 407, 408, 411, 412, 413. C.3:421, 422, 423, 424, 425, 427, 446, 531, 535, 556, 602, 614, 615. C.5:911, 913
— Debbağlar Hamamı C.5:837
— Küplü Hamam C.5:837
— Taş Hanı C.5:838
Bergama(lılar) C.2:298, 300, 305
Berger, Aliye C.6:1132, 1134
Berkel, Sabri C.6:1119, 1130, 1140, 1143
Berk, Nurullah Cemal C.6:1108, 1112, 1118, 1130
Berkuk Mübarekşah C.3:606, 624. C.4:632, 634, 649, 731
Berk-yaruk C.3:570, 593, 595
Berlin C.4:753, 754, 768 776. C.5:910, 915, 1034. C.6:1050, 1083, 1102
Beruwa C.1: 26
Bes C.2:381
Besarabya C.4:668
Beşadalar C.2:273
Beşe, Cevdet C.6:1061
Beşiktaş C.3:496. C.4:670. C.5:1034, 1037, 1117
Beşparmak Dağları C.3:536
Beştepe C.4:675
Beyatlı, Yahya Kemal C.6:1123
Beycesultan C.1:14, 16. C.2:232
Beykoz C.5:902
Beykozoğlu, İbrahim C.5:1034
Beylan C.2:286
Beylikler Dönemi C.4:803, 804, 805, 806, 808, 809, 820, 822, 823, 824, 830, 831, 840, 847, 848, 867, 868, 870. C.5:882, 885, 891, 894, 896, 897, 906, 930
Beypazarı C.5:966
Beyrut C.3:464, 507. C.4:788
Beyşehir C.1:115, 116. C.2:318. C.3:607, 610, 613, 614, 618. C.4:629, 630, 644, 647, 652, 654, 658. C.5:839, 913. C.6:1142
— Çavuşköyü Camisi C.5:891.
— Eşrefoğlu Camisi C.4:630, 811. C.5:891, 896, 906, 910
— Eşrefoğlu Türbesi C.5:895
— Gölü C.1:115. C.3:589, 607. C.4:820
Bezeyiş, Şadan C.6:1140
Bezmiâlem Sultan C.4:746
Biaini C.1:154, 159, 167
Biçer, Celâl C.6:1049
Biga C.5:966
Bigadiç C.3:614
Bika Vadisi C.1:38
Bilbis C.4:664
Bilcan, E.C.6:1061
Bilecik C.3:488. C.4:642. C.5:958, 975
— Eski İmaret C.4:826
— Gölpazarı Mihal Bey Hanı C.5:838
— Orhan Gazi İmareti C.5:892
Binbirkilise C.3:537, 552, 555, 559
Bingazi C.4:765
Bingöl C.1:183, 184, 185. C.4:634. C.5:993
Bingöl, Cemal C.6:1129, 1140
Bintepe C.2:250, 259, 260, 261, 262
Birecik C.3:589
Birgi C.3:600, 602. C.5:890
— Ulu Cami C.4:822. C.5:896, 906
Bisanthe Bkz.Tekirdağ C.2:220
Bismark C.4:754
Bistam C.4:629
Bistam Bey C.4:634
Bit-Adini C.1:136
Bit-Burutaş C.1:131. C.2:234
Bit Gabbar C.1:126, 127
Bithynia (Bithinia) C.2:252, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 315, 316, 324, 334, 360, 388, 396, 397, 405
Bithynia(lılar) C.2:295, 300, 323
Bithynia-Pontos C.2:312, 315, 326
Bithynion Bkz.Bolu C.2:307, 336
Bitik C.1:15, 102, 112
Bitlis C.1:183, 185, 186. C.3:590, 591, 592, 593, 594. C.4:635, 763, 765. C.5:935, 954, 992, 993
— Ayn-el Barit Camisi C.5:853
— Kale Altı Camisi C.5:853
— Taş Mescit C.5:853
— Ulu Cami C.4:805
Bizans(lılar) C.2:258, 371, 382, 390, 392, 401, 402, 414. C.3:425, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 465, 466, 468, 470, 471, 473, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 484, 486, 487, 489, 490, 491, 492, 493, 495, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 506, 507, 508, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 527, 528, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 558, 559, 560, 567, 568, 569, 570, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 585, 599, 600, 602, 608, 614, 615, 617, 618, 619, 620, 621. C.4:642, 643, 644, 645, 647, 648, 651, 652, 654, 655, 673, 712, 792, 802, 804. C.5:888, 903, 931. C.6:1066, 1068, 1073, 1074, 1075, 1076, 1080, 1117
Blecker C.6:1096, 1098
Bobon, Jean C.6:1132
Boçka C.4:678
Bodemya C.3:599
Bodmer C.6:1045
Bodrum C.2:218, 388, 390. C.3:533, 616, 666. C.6:1061
Boedas C.2:396
Bogomil(ler) C.3:459. C.4:646
Boğazköy C.1:19, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 40, 48, 52, 57, 58, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 77, 79, 82, 88, 91, 94, 96, 97, 99, 103, 104, 108, 113, 114, 116, 118, 120, 122. C.2:230, 231, 239, 242, 365,
Boğazlayan C.5:966
Boğdan C.4:657, 660, 668, 671, 676, 679, 689, 690, 691, 693, 697, 700, 707, 710, 711, 715, 748, 749, 777. C.5:842
Boğsak C.3:543, 549
— Körfezi C.3:543, 549
2.Bohemond C.3:472, 475, 573, 574, 578
3.Bohemond C.3:589
Bohemya C.4:653, 654, 666
Bohtan Suyu C.1:182
Boiotia C.2:214, 216, 283, 284, 324
Bolak, Orhan C.6:1061
Bolaman C.3:554, 555
Bolayır C.3:491. C.4:643. C.5:954
Bol Dağları C.1:146, 162, 164, 165
Bolkar Maden C.2:231
Bolu C.2:307. C.3:604, 651. C.5:966
Bolvadin C.3:607
Bonatz, Paul C.6:1045, 1046, 1050, 1051, 1054, 1055, 1056, 1057, 1061
Boniface de Montferrat C.3:480, 481, 482
Bonnard, P.C.6:1119
Bonsuz C.3:613
Boris C.3:454, 455, 458
2.Boris C.3:462
Bosna C.3:477. C.4:643, 645, 647, 656, 657, 661, 669, 676, 689, 696, 697, 701, 702, 705, 706, 710, 754, 757, 768, 769
— Mehmed Paşa Sarayı C.5:851
Bosporos (İstanbul Boğazı) C.2:295, 307, 330, 332
Bosporos(lular) C.2:310
Bostankaya C.1:185
Boston C.2:371
Boşnak Hüsrev Paşa C.4:681
Boşnak Recep Paşa C.4:682
Botiras C.2:295
1.Boudonin C.3:588, 593
2.Bondonin C.3:482, 484, 486, 588, 589
3.Boudonin C.3:477, 593
Boulanger, Gustave C.6:1083
Bourdelle C.6:1098
Bovis C.3:517
Boyana C.3:484
Boyar, Ali Sami C.6:1084, 1100, 1101, 1102, 1106, 1112, 1113
Boyar(lar) C.3:489
Boybeypınarı C.1:129
Boynueğri Mehmed Paşa C.4:688
Boysan, Aydın C.6:1061
Bozan C.3:576
Bozbeyli, Ferruh C.5:990
Bozcaada C.2:217. C.3:493, 600. C.4:688, 689. C.5:980
Bozcalı, Sabiha Rüştü C.6:1108
Bozdağlar C.3:553, 555. C.4:652
Bozkurt, Orhan C.6:1061
Bozok C.3:605
Bozoklu Mustafa Paşa C.4:697
Boztepe Mağaraları C.3:555
Bozüyük C.5:898
— Kasım Paşa Camisi C.5:898
Bozyazı C.2:219
Böğürdelen (Şabaç) C.4:655, 666, 695, 702
Böke, Ayhan C.6:1061
Bölükbaşı, Osman C.5:990

scanfan

Bölükbaşı, Zerrin C.6:1142
Börekçioğlu, A. C.6:1061
Brandenburg C.4:691
Branişevo C.3:476
Brestlitovsk C.4:763
Breton, André C.5:1132
Bridgman C.6:1080
Britania (Britannia) C.2:345, 347, 349
Britannicus C.2:333
Britanya C.3:434
Brundisium C.2:301, 309, 312, 317
Bruttium C.2:299
Brutus,Marcus Iunius C.2:313, 315, 316, 317
Brüksel C.6:1061
Brün C.4:666
Brygler (Brigler) C.2:231
Bryx C.2:231
Bryaxis C.2:386
Bucak C.4:698, 711, 720
Bucaş C.4:690, 691
Budapeşte C.3:527. C.5:935. C.6:1088, 1132
Budin C.4:666, 667, 668, 671, 676, 677, 678, 680, 684, 691, 692, 693, 714. C.5:936
Buğ (Dnester) C.4:735
Buhara C.4:728
Buharalı Muhammed C.3:568
Bukovina C.4:711
Bulanık C.1:183, 184, 185
Buldan C.3:608
Bulgaristan C.2:232. C.3:435, 455, 458, 459, 462, 463, 465, 468, 471, 472, 479, 480, 486, 489, 493, 495, 559. C.4:648, 653, 751, 754, 755, 757, 760, 761, 766, 768, 775, 780. C.5:870, 967, 972
Bulgar(lar) C.3:437, 439, 442, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 458, 459, 462, 463, 464, 465, 466, 480, 482, 483, 484, 486, 488, 489, 491, 492, 493, 502, 516, 570. C.4:643, 644, 645, 648, 751, 753, 755, 760, 761, 762, 763, 764, 774, 775. C.6:1067, 1090, 1100
Bulgarmaden C.1:131
Bulgarophigon C.3:458
Bulutkapan Ali Bey C.4:711
Burak, Cihat C.6:1137, 1138, 1140
Burak Reis C.4:661
Burdur C.2:230, 241
Burhan Arif C.5:1033
Burhaneddin Musa Bey C.3:613
Burhaniye C.3:614, 615
Bursa (Prusa) C.2:296, 297. C.3:488, 532, 534, 544, 556, 614, 615, 619, 621, 622. C.4:642, 644, 645, 647, 650, 651, 652, 653, 654, 657, 660, 663, 664, 683, 712, 713, 713, 718, 725, 726, 728, 731, 754, 767, 770, 772, 824. C.5:889, 916, 958, 971, 972, 975, 976, 979, 1037, 1038, 1039. C.6:1045, 1056, 1061, 1114, 1128
— Ahmet Paşa Medresesi C.4:831
— At Pazarı Hamamı C.5:837
— Başçı İbrahim Hamamı C.5:837
— Cem Sultan Türbesi C.4:832, 838
— Çakır Ağa Hamamı C.5:837
— Çekirge Hüdâvendigâr Camisi C.4:830
— Demirtaş Hamamı C.5:837
— Devlet Hatun Türbesi C.4:832
— Ebe Hatun Türbesi C.4:832
— Ebu İshak İmareti C.4:826
— Emir Han C.5:838
— Emir Sultan Hamamı C.5:837
— Eski Kaplıca C.5:837, 841
— Eski-Yeni Hamamı C.5:837
— Geyve Hanı C.5:838
— Hüdâvendigâr İmareti C.4:826
— Hüma Hatun Türbesi C.4:832
— İpek Hanı C.5:838
— Kaygun Hamamı C.5:837
— Koza Hanı C.5:838
— Kükürtlü Kaplıca C.5:837
— Lala Şahin Paşa Medresesi C.4:830
— Mahkeme/İbrahim Paşa Hamamı C.5:837
— Mahmud Paşa/Fidan Han C.5:838
— 1.Murad Hüdâvendigâr Camii C.3:532
— 2.Murad Türbesi C.4:832
— Muradiye C.4:826
— Muradiye Camisi C.4:831, 832. C.5:890
— Muradiye Medresesi C.4:831
— Nalıncılar Hamamı C.5:837
— Nilüfer Hatun Köprüsü C.5:839
— Orhan Gazi Hamamı C.5:837
— Orhan Gazi Türbesi C.3:544. C.4:826
— Tavuk Pazarı Hamamı C.5:837
— Timurtaş Paşa İmareti C.4:826
— Ulu Cami C.4:826. C.5.906
— Yeni Kaplıca C.5:838
— Yeşil Cami C.4:827, 829. C.5:885, 890, 891, 896, 897, 907
— Yeşil İmaret C.4:826
— Yeşil Medrese C.4:830, 831
— Yeşil Türbe C.4:650, 832. C.5:837, 907, 911
— Yıldırım Bayezid Medresesi C.5:837
— Yıldırım Bayezid Türbesi C.5:837
— Yıldırım Camisi C.5:890
— Yıldırım Külliyesi C.4:827, 829
— Yıldırım Medresesi ve Şifahanesi C.4:830, 831
Bursalı Firdevsi C.5:933
Bursalı Mehmed Efendi C.4:684
Bursalı Şefik C.6:1141
Burşahanda C.1:18
Busta-Gallarum C.3:438
Buştu C.1:157
Butrinto C.3:486
Buza C.4:735
Bükreş C.4:676, 710, 739, 743. C.5:1001
Bülbül Dağı C.2:322, 413
Bünyan C.2:240, 242, 276
— Ulu Cami C.4:810
Büveyhi(ler) C.3:567
Büyük Ada C.3:450, 554
Büyük Çekmece C.3:517. C.5:968
Büyük Güllücek C.1:14, 15
Büyükkale C.1:58, 67, 97, 98, 122
Büyükkaya C.1:66
Büyük Menderes C.1:14. C.3:599. C.5:968, 979
— Vadisi C.2:253, 269
Büyük Nefesköy C.2:295
Büyük Zap Suyu C.1:130, 149, 169
Byblos C.2:290
Byzantion Bkz.İstanbul C.2:222, 224, 273, 283, 289, 290, 295, 296, 339, 348. C.3:435, 514
Byzas C.3:518

C
Cabanel C.6:1083
Caber C.4:634
Caca Bey C.5:866
Caesarea C.2:341
Caesar, Gaius Iulius C.2:308, 312, 314, 315, 316, 323, 324, 326, 329, 357, 361. C.3:402, 434, 446, 498
Caesennius Paetus C.2:333
Cafer Paşa C.4:677
Cafer Tayyar Paşa Bkz.Eğilmez, Cafer Tayyar
Cağaloğlu C.5:1034
Caisareia Bkz.Kayseri C.2:350, 355, 356
Caligula C.2:319, 332, 361
Caltroph C.4:765
Calvinus C.2:315
Camî C.5:934
Campania C.2:416
Canat C.4:668
Canbazlı C.3:546
Can Begim C.4:637
Canberdi Gazali C.3:606
Canboladoğlu C.4:679
Candar-oğulları (İsfendiyar-oğulları) C.3:602, 603, 604, 605, 611, 616, 617, 619, 621. C.4:644, 647, 648, 650, 651, 656, 657, 821. C.5:891
Candaş, Ö. C.6:1061
Candragupta C.2:292
Can Hasan C.1:13, 14
Canımhoca Mehmet Hoca C.4:701
Canik C.3:567, 574, 607, 614. C.4:648, 652
Cankut, Fikret C.6:1061
Cannae C.2:299
Canonica C.6:1116, 1122
Caracalla C.2:339, 340, 355, 361. C.3:427
Caraffe, Armand Charle C.6:1080
Carmone C.6:1085
Carp(lar) C.2:340
C.Arrutius Aquila C.2:330
Cassas, L.F. C.6:1080
Cassius C.2:311, 313, 316, 317
Cassius Dio C.2:318, 327, 332, 337, 360, 361
C.Cassius Longinus C.2:315
Castrogiovanni C.3:454
Cato, M.Porcius C.2:359
Cattulus C.2:358
Cabberzâde C.4:742
Cebel Akra C.1:106
Cebel-i Bereket C.5:993
Cebesoy, Ali Fuad C.4:766. C.5:956, 959, 962, 963, 964, 966, 967, 969, 971, 972, 974, 983, 984
Cefalu C.3:454
Celaleddin Bayezid Bey C.3:602, 603
Celâleddin Devvâni C.4:631, 637
Celâleddin Harezm-Şah C.3:571, 618
Celâleddin Hızır (Hacı Paşa) C.4:728
Celaleddin Karatay C.3:580, 584. C.5:866, 895
Celâleddin Mengübirti C.3:583, 592
Celâli(ler) C.4:630, 676, 677, 679, 681
Celasun, Sedat C.5:988, 990
Celayirli Büyük Şeyh Hasan C.3:607
Celayir(liler) C.3:623. C.4:632, 634, 649
Celsus C.2:407, 409, 414
Cem C.4:660, 661, 663, 832
Cemaleddin Sevti C.3:570
Cemaleddin Yakut C.3:568
Cemal Paşa C.4:762, 764. C.5:965
Cemcem C.3:567
Cemil C.5:1034
Cemile Sultan C.6:1087
Cemil Topuzlu Paşa C.5:1036, 1037
Ceneviz C.3:492, 496, 600, 615, 617, 623. C.4:650, 659, 693
Ceneviz(liler) C.3:491, 493, 497, 604, 615, 617, 619, 620. C.4:643, 656, 659, 661, 673
Cengiz Han C.4:632
Cenova C.3:477, 484, 488, 492, 493, 496 500, 554. C.4:670. C.5:934, 936
Cenova(lılar) C.3:486, 491, 559
Centile Bellini C.5:931
Cerbe C.4:670, 671
Ceres C.2:408
Cerveteri C.2:412
Cevat Paşa C.4:764. C.5:983
Cevdet Paşa C.4:789. C.5:965
Ceyhan C.1:131. C.6:1045, 1049
Cézanne C.6:1094, 1102
Cezayir C.4:662, 669, 676, 714, 721, 746, 759, 768, 770, 774, 779
Cezayir-i Bahr-i Sefîd C.4:769
Cezayir-i Garb C.4:673, 676
Cezayir(liler) C.4:670
Cezayirli Gazi Hasan Paşa C.4:711, 736, 737
Cezayirli Seyyid Hasan Paşa C.5:870
Cezîret-i İbn Ömer C.3:588
Cezzar Ahmed Paşa C.4:738
C.Flavius Fimbria C.2:309
Chantre, E. C.1:20
Charlemagne (Büyük Karl) C.3:448 449, 450, 454
Charles d'Anjou C.3:486, 487
Charles de Vabis C.3:488
Charles Fellows C.2:364
Chiusi C.2:412
Choiseul-Gouiffe, Conte de C.6:1080
Christophoros C.3:456
Cibali C.3:534. C.4:682
Cicero, Marcus Tullins C.2:306, 311, 312, 315, 358, 401
Cidde C.4:715
Ciğerdelen C.4:692
Cihangir C.3:624. C.4:629, 636
Cihangirzâde İbrahim Bey C.5:957
Cihanoğulları C.5:860
Cihan-Şah (Erzurum Meliki) C.3:571, 583
Cihan-Şah (Kara-Koyunlu) C.3:624. C.4:629, 635, 636, 637.
Cihan Şah oğlu Muhammed Mirza C.3:624
Cilvarda Burnu C.3:542
Cimber C.2:316
Cimri C.3:608
Cinci Hoca Hüseyin Efendi C.4:684, 687
Cisr el-Hedid C.1:126
Civanyan C.6:1080, 1081, 1085
Cizre C.3:567. C.4:809
— Ulu Cami C.3:611. C.5:903, 907
Claudia Antonia Sabina C.3:428
Claudius C.2:319, 332, 333, 355, 361, 414. C.3:427
2.Claudius C.2:342, 361
Claudius Albinus C.2:340
Claudius Gothicus C.3:518
Claudius İovianus C.2:361
Claudius İulianus C.2:348, 361
Claudius Tacitus C.2:342, 344, 361
Clearchus C.3:521
5.Clemens C.3:488
C.Messius Decius C.2:340
Cneius Magnus Pompeius C.2:308
Coelestinus C.3:436
Commana C.1:49
Commodus C.2:338, 339, 361
Constans C.2:349, 361. C.3:435
Constans Clor C.3:434
Constantine C.2:266
Constantinopolis C.2:357
Constantinus (Büyük) C.2:345, 346, 347, 348

scanfan

349, 350, 355, 357, 361. C.3:422, 428, 434, 435, 436, 437, 480, 500, 507, 508, 514, 516, 517, 518, 519, 522, 523, 585
1.Constantius C.2:344, 350. C.3:435, 508
2.Constantius C.2:349, 361. C.3:435
Constanza da Ferrara C.5:931
Coomaraswamy C.6:1088
Cormon C.6:1084
Cornelius Dolabella C.2:309
Cornelius Nepos C.2:289, 324, 359, 361
Corydalla C.3:540
Coşkun, Gürkan C.5:1133
Cotta, Marcus Horatius C.2:358
Crassus, P.Licinius C.2:303, 308, 312, 318, 330, 361
Croesus C.2:266
Cûda, Mahmut Fehmi C.6:1108, 1112, 1132
Cuhalı Yusuf bin Abdulgaffar C.4:815
Cuna, Helmuth C.5:865, 1029
Cüneyd Bey (Aydın-oğlu) C.3:602, 616. C.4:650, 651, 652
Cüneyt Bey (Samsun beyi) C.3:621
Cürcan C.4:636

Ç
Çağala-zade Sinan Paşa C.4:675, 678
Çağatay(lılar) C.4:635, 636, 637
Çağlar/Suher, Hande C.6:1061
Çağrı Bey C.3:566, 567
Çaka Bey C.3:472, 473, 475, 577
Çakmakçıoğlu, Orhan C.5:1061
Çakmak, Fevzi C.5:957, 969, 976, 977, 983, 985, 998, 1002, 1007. C.6:1117, 1119
Çal C.5:977
Çaldıran C.1:183. C.4:630, 663, 668
— Ovası C.4:663
Çalık Ahmed Paşa C.4:699
Çalık, Şadi C.6:1122, 1123, 1142
Çallı, İbrahim C.6:1084, 1098, 1100, 1101, 1102, 1106, 1107, 1108, 1112, 1116, 1117, 1121
Çalpan C.1:183
Çamlıca C.5:1034
Çamlık C.2:289
Çanakkale C.1:14, 15. C.3:527, 537, 600. C.4:654, 684, 739, 763, 765. C.5:900, 902, 903, 954, 962, 979, 1010. C.6:1055
— Boğazı Bkz.Hellespontos C.2:220, 225, 232, 272, 283, 299. C.3:446, 615, C.4:652, 685, 688, 762, 765. C.5:980. C.6:1102
— Çanakkalehisarı C.5:839
— Çardak Yakup Bey Hanı
Çandarlı Ali Paşa C.4:713
Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa C.3:479. C.4:642, 644, 712, 716, 726, 729, 824
Çandar(lılar) C.4:731
Çandarlı-zâde Ali Paşa C.4:645
Çankaya C.5:1021, 1037. C.6:1050, 1056, 1061
Çankırı C.3:476, 573, 574, 575, 579, 580, 603, 604. C.4:650, 651, 731
Çanlıkilise C.3:551, 555
Çapakçur Suyu C.4:632
Çapanoğlu Süleyman Bey C.4:741
Çapan-oğulları C.5:860, 966
Çarşamba C.3:525, 621. C.4:730
— Çayı C.1:12, 13. C.3:613. C.4:647
Çatalca C.4:753, 760. C.5:992
Çatalcalı Ali Ağa C.4:710
Çatalhöyük C.1:12, 13, 14, 16. C.2:236
Çavdarhisar Bkz.Aizanoi C.2:411
Çavuştepe C.1:146, 147, 148, 162, 163, 164, 165, 166, 172, 175, 181, 182, 196, 205, 208
Çay C.2:292. C.4:818. C.5:976
— Hanı C.4:818
— Medresesi C.4:812
Çaybağı Deresi C.1:182
Çayönü C.1:13
Çehrin C.4:691
Çek C.1:20, 24. C.4:645
Çekerek C.2:94
Çekirge C.3:532
Çekirlü C.4:635
Çekoslavakya C.4:666
Çelebi, Ali Avni C.6:1108, 113, 1132
Çelebi Mustafa C.5:862
Çelebi Sultan Mehmed Bkz. I.Mehmed
C.3:495, 602, 603, 606, 610, 612, 614, 616, 620, 621. C.4:649, 650, 651, 827, 830, 832. C.5:837, 838, 897.
Çemberlitaş C.3:428, 515, 517, 527. C.4:718. C.5:1037
Çemişkezek C.3:575, 583
— Yelmaniye Camisi C.4:829
Çengeloğlu Tahir Paşa C.4:797
Çerigo C.4:701
Çerkez Ethem C.5:966, 971, 974, 975
Çerkez Hasan C.4:751
Çerkez Mehmed Paşa C.4:681, 695
Çermik Köprüsü C.4:809
Çernovada C.4:779
Çeşme C.4:711. C.5:958, 979
Çetin Kalesi C.4:706
Çetintaş, Sedat C.5:1035
Çıfıt Kalesi C.2:217
Çıldır C.4:675, 679
— Gölü C.1:140, 184. C.2:232
Çıldır-oğulları C.5:864
Çırga C.3:559
Çiftehavuzlar C.5:1037
Çiftlik Ç.1:28
Çilli C.1:182, 183
Çimpi (Tzympe) Kalesi C.3:491. C.4:643
Çin C.3:440, 508, 623. C.4:665. C.6:1067, 1078
Çinici, Altuğ C.6:1061
Çinici, Behruz C.5:1061
Çirmen (Çernomen) C.3:493. C.4:644
Çivril C.1:14
Çobankalesi C.3:533, 542
Çoban Kasım Ağa C.5:857
Çoban Mehmed Paşa C.4:666
Çoban-oğulları C.3:604, 605
(Çokay) Demiryolu, Nevin C.6:1130, 1137
Çoker, Adnan C.6:1129, 1139, 1140, 1144
Çopur,Bekir C.4:681
Çorlu C.3:483, 492. C.4:643, 662, 665, 690, 698
Çorlulu Ali Paşa C.4:700
Çors C.4:703
Çoruh Bkz.Akampsis C.1:150. C.2:296. C.3:570, 624
Çorum C.1:19. C.3:612. C.4:815. C.6:1061, 1116
— Ulu Cami C.5:906
Çökürmüş C.3:588
Çölemerik C.1:140
Çubuklu C.5:902
Çubuk, Mehmed C.6:1061
Çubuk Ovası C.4:649
Çuğa Bey C.3:619
Çuh Gediği C.1:180, 181
Çuka (Çerigo) Adası C.4:701, 703
Çukurova C.1:15, 25, 31, 32, 43, 39, 103, 124, 130. C.2:405. C.3:618. C.4:661, 746, 772. C.5:956, 957, 970, 972
Çuli C.4:637
Çurvidas, M.D.C.5:1034

D
Dadı Bey C.3:610
Dafnis C.2:222, 371
Dağıstan C.4:704, 705. C.5:871
Dağlık Kilikia (Kilikia Trakheia) C.2:291, 299, 415
Dağönü (Ererin) C.1:186
Dağpazarı C.3:545, 549, 559
Dağ, Şevket C.6:1090, 1101, 1107
Daian Aşşur C.1:181
Daiani (Daiaeni) C.1:152, 185
Daiukku C.1:168
Dak(lar) C.2:315, 335, 340
Dakya (Dakia) C.2:335, 349, 355
Dalacak C.2:218
Dalaia C.1:170
Dalaman C.3:617
— Çayı C.3:539
— Ovası C.3:617
Dalmaçya (Dalmatia) C.2:318, 344. C.3:438, 456, 477, 479, 666, 670, 693, 696, 697, 703
Dalokay, Vedat C.6:1058, 1061
Daltaban Mustafa Paşa C.4:697, 698
Damat İbrahim Paşa C.4:676, 704
Damascus Bkz.Şam C.2:248, 249, 259, 266, 287
Damaspio C.2:273
Damat Ali Paşa (Şehit Ali Paşa) C.4:701, 702
Damat Ferid Paşa C.4:766, 767. C.5:959, 960, 962, 963, 965, 966, 967, 968, 971, 972, 975, 981
Damkına C.1:80
Damsaköy C.4:630
Danger, Réne C.6:1045
Dandanakan C.3:468, 567
Danişmend Gazi C.3:572, 573, 575, 577, 578, 614
Danişmend(liler) C.3:475, 476, 477, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 577, 578, 579, 580, 581, 592, 597, 614. C.4:805, 807, 808, 809. C.5:888
Danişment-oğulları C.3:575, 580
D'Anunçio, Gabriele C.6:1095, 1134
Dara Bkz.Anastasiopolis C.3:440, 460, 553, 555, 589
Darayavahus Bkz.Darius C.2:222
Dardanos C.2:309, 310, 360
Darende C.1:129. C.2:242. C.3:446, 575, 580. C.4:649
Darius Bkz.Dareios C.2:275, 277, 285, 286, 287, 289, 317, 349, 398, 402
Darius (Büyük) C.2:222, 269, 270, 271, 272
1.Darius C.2:274, 275, 276, 282, 284, 295
2.Darius C.2:224, 273
3.Darius (Darayavahuş, Dareios) C.2:273, 277, 281, 285, 287, 360
Daskyleion Bkz.Ergili C.2:222, 250, 269, 270, 271, 275, 276, 277, 280, 284, 285, 382, 385
Daskylos C.2:250
Datames C.2:280, 281, 296
Datça C.2:218. C.6:1061
Dattaşa C.1:44, 45, 49, 50, 56, 57, 98
David (Trabzon Rum İmparatoru) C.3:481
2.David (Gürcü Kralı) C.3:570, 588, 591
Davida C.1:145
Davud C.3:618
Davud Ağa C.5:853, 854, 856
Davud-ı Kayserî C.4:728
2.Davut-Şah C.3:571, 572, 590, 594, 596
Davut Han C.4:703
Davut Paşa C.4:680
Dayan-Assur C.1:152
Dazimon C.3:454
Debes C.6:1045
Decamps C.6:1080
Decebalus C.2:335
Decius C.2:346, 361
Dede İsmail Efendi C.4:792
Defterdar Moralı Mustafa Paşa C.4:682, 687, 702
Defterdar-zâde Mehmed Paşa C.4:688
Değirmendere Bkz.Kolofon C.2:215
Değirmenlik C.3:613
Değirmentepe C.1:157
Değle C.3:552, 555
Deiotaros C.2:310, 312, 314, 315, 316, 317, 318
Delbeuf, Regis C.6:1987
Delfoi C.2:215, 224, 234, 235, 242, 250, 254, 264, 272. C.3:519, 520
Delfyna C.1:102
Delibaba C.1:184
Delibaş C.5:966
Deliçay (Haydarbey-Alibey) C.1:184, 185, 186, 187
Deli Hasan C.4:679
Deli Hüseyin Paşa C.4:684, 687
Delmatius C.2:349
Delos C.2:223, 304, 305, 308, 378
Deloye C.6:1088
Delûk C.3:580
Demavend Dağı C.4:634
Demeter C.2:323, 391, 411
Demetrias C.3:457
Demetrios Poliorketes C.2:290, 291, 292, 293, 294, 302, 319, 360, 399
Demiraslan, Ünal C.6:1062
Demirci C.3:618, 619
Demirci Dağ Bkz.Temnos C.2:246
Demirci Mehmed Efe C.5:971, 974, 975
Demirel, Süleyman C.5:987
Demirhan Bey C.3:614, 615
Demirtaş C.4:634
Demirtepe C.4:675
Demosthenes C.2:284
Demre Bkz.Myra C.2:381. C.3:538, 539, 546, 549
— Hagios Nikolaos Kilisesi C.3:530
Denizhan, Namık C.6:1142
Denizli C.1:14. C.2:232. C.3:476, 477, 568, 578, 579, 581, 613, 616, 617, 632
— Acıpayam Yazır Köyü C.5:861
Deodalsas C.2:295
Darbe C.2:304, 327
Derbend/t C.1:24. C.4:704
Dereağzı (İşkirt) C.1:187
— Kilisesi C.3:539
Derebey C.1:183
Dereköy C.3:552
Dergüzin C.4:663
Derinkuyu C.3:551
Derne C.4:683
Dersim C.3:571, 589. C.5:992
Dertenk C.4:683
Derviş Bey C.3:618
Derviş Mehmed Paşa (Kaptan-ı Derya) C.4:687
Derviş Paşa (Budin Beylerbeyi) C.4:680
Dessislava C.3:484
Devegeçidi Köprüsü C.4:809

scanfan

Deveküyusu C.3:540
Develi C.4:649
— Ulu Cami C.4:810, 807
Develtos C.3:451
Devlet Giray C.4:673, 698, 734
Devlet Hatun C.3:610. C.4:644
Devlet-Şah C.3:570, 592, 594
Devletyar C.4:634
Devres, Ragıp C.6:1048
Devres, Tuğrul C.6:1061
Devrim, Nijat Melih C.6:1128, 1133, 1134
Dımaşk C.3:442, 447, 463, 588, 595. C.4:634
Diauehi C.1:156, 157, 159, 184, 190
Dicle Bkz.Tigris C.1:103, 104, 108, 130, 150, 170. C.2:268, 312. C.3:442, 567, 623. C.4:777, 783, 809
— Köprüsü C.4:809
Didius İulianus C.2:339
Didyma C.2:215, 364, 365, 366, 368, 369, 370, 372, 374, 393, 394, 406, 412. C.3:531
Didymaion C.2:365, 370, 371
Dieduaini C.1:191
Dikilitaş C.3:515, 519, 528. C.4:785
Dikmen C.3:540
Dikmen, Halil C.6:1119, 1130, 1132
Dikmen, Şükriye C.6:1139, 1141
Dilmaç-oğulları C.3:590, 591, 592, 593
Dimetoka C.3:490, 491. C.4:643, 761
Dimitri C.3:570
Dimyat C.3:454
Dinar Bkz.Apameia C.3:567
Dindymos Dağı Bkz.Murat Dağı C.2:236, 246
Dinyeper Bkz. Özi Irmağı C.1:174. C.3:458. C.4:691
Dinyestr C.2:271
Dino, Abidin C.6:1118, 1128, 1133, 1134
Dino, Yusuf C.6:1062
Diocletianus C.2:344, 345, 348, 353, 354, 356, 357, 361. C.3:434, 438
Diodoros C.2:280, 281, 283, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 304, 323, 361
Diofantus C.2:307
Diogenes C.2:265
Diokaisereia Bkz.Uzuncaburç C.2:415, 416. C.3:544
Dionysos C.2:258, 259 323, 391, 394, 395, 400, 401. C.3:536
Dioscurias C.2:311
Dioskurides C.3:556. C.5:930
Dioskur C.2:397
Dirke C.2:397
Divanyolu C.4:736
Divriği C.2:232. C.3:569, 571, 572, 574, 586, 587. C.4:649, 782, 783, 789. C.5:1002
— Darüşşifası C.5:891
— Kale Camisi C.4:806, 807, 810. C.5:895
— Kamereddin Kümbeti C.4:808, 810
— Melike Turan Şifahanesi C.4:807, 808
— Sitte Melik Kümbeti C.4:808, 809
— Turan Melik Darüşşifası C.3:586
— Ulu Camii C.3:572, 574. C.4:806, 808, 810. C.5:883, 884, 888, 906. C.6:1068
Diyadin C.1:183
Diyarbakır Bkz. Amid C.1:13, 21, 171, 173, 185. C.2:235. C.3:437, 454, 460, 553, 567, 578, 584, 585, 588, 589, 591, 592, 595, 596, 606, 623, 624. C.4:629, 630, 632, 634, 635, 663, 664, 668, 679, 681, 683, 701, 704, 714, 763, 765, 769, 772, 780, 809. C.5:842, 889, 899, 903, 935, 957, 993, 996. C.6:1061
— Ali Paşa Külliyesi C.5:844
— Artuklu Sarayı C.5:901
— Evli Beden Burcu C.4:809
— Fatih Paşa Camisi C.4:829
— Hoca Ahmed/Ayni Minare Camisi C.4:820
— Hüsrev Paşa/Deliller Hanı C.5:838
— Kasım Padişah/Şeyh Matar Camisi C.4:821
— Lice Çeper Hanı C.5:856
— Melek Ahmed Paşa Camisi C.5:847
— Mesudiye Medresesi C.4:807, 808
— Nasuh Paşa Camisi C.5:853
— Nebi/Peygamber Camisi C.4:820
— Safa/İparlı Camisi C.4:821
— Ulu Cami C.4:805, 822
— Yedi Kardeş Burcu C.4:809
— Zinciriye Medresesi C.4:807, 808
Diyarbakırlı Tahsin C.6:1082, 1091
Dobruca C.3:445. C.4:648, 720
Doğancay, Burhan C.6:1133, 1144
Doğan Bey C.4:648
Doğancık Bey C.3:621
Doğan Kalesi C.4:697
Doğanşehir Bkz. Zibatra C.3:454
Doğu Anadolu Bkz. Anadolu
Doğu Berlin C.1:26, 113. C.2:297, 365. 395, 396, 400, 405
Doğubeyazıt C.1:167, 183, 184
— Abdi Paşa Türbesi C.5:863
— İshak Paşa Sarayı C.5:863, 864
Doğu Frank(lar) C.3:484
Doğu Fryg C.2:236
Doğu Frygia C.2:337
Doğu Galat C.2:315
Doğu İslav(lar) C.3:454
Doğu Luwi(ler) C.1:124
Doğu Roma İmparatorluğu C.3:436, 437, 498, 514
Doidalsas C.2:397, 401
Dokak C.3:578
Dokimos C.2:292
Dolabella C.2:316
Dolgoruki C.4:711
Dolmabahçe C.3:496
Domaniç C.4:642
Dominik C.3:619
Domitia C.2:410
Domitianus C.2:319, 334, 353, 361, 410, 411, 414. C.3:426
Domitius Aurilius (Aurelianus) C.2:342, 361
Domitius Corbulo C.2:333
Domuztepe C.1:131
Don C.3:436. C.4:672, 673
Donatello C.2:364
Doni C.1:189
Donizetti C.4:792
Dorak C.1:19, 21
Dorastolan Bkz.Silistre C.3:463
Doreşenko C.4:690, 691
Dorieia C.2:218
Doris C.2:214, 405
Dor(lar) C.2:214, 218, 220, 221, 227, 385, 388, 390, 391, 393, 407, 408, 410. C.3:423
Doruk, Teoman C.6:1061
Dorylaeion Bkz.Eskişehir C.2:292, 356
Dorylaos C.2:309
Dovin C.3:567, 570, 592
Döger(ler) C.3:588. C.4:631, 632, 634
Dörpfeld C.2:365
Dörtyol C.5:968
Dövlek C.1:113
Draç C.3:465, 468, 472. C.4:648, 661
Dragaş C.3:495
Dragazes C.3:495
Drakol C.4:651
Drakon Çayı C.3:473, 576
Drama C.4:644
Drava C.4:666, 667
Duatepe C.5:977
Dublin C.5:940, 941, 942, 945
Dubrovnik C.3:456
Duçum C.4:705
Dufy, Raoul C.6:1119
Dugdamine C.2:251
Duğlu Baba C.4:729
Duharlu C.4:631
Duilius C.3:426
Dukak C.3:595
Dukakin-zâde C.4:663
Dukas Adem C.3:503, 602
Dukas Sülalesi C.3:469, 470, 475
Dulkadir-oğulları C.3:600, 605, 606, 607, 612, 614, 617, 618. C.4:630, 659, 660, 663, 714, 821, 823
Duluk C.3:461
Dumlupınar C.5:976, 979
Dunaysır Köprüsü C.4:809
Duppi-Teşup C.1:41
Duran, Feyhaman C.5:1100, 1101, 1107, 1117, 1121
Duran, Güzin C.6:1108
Durmitta C.1:64
Dursun Bey C.3:615
Dur-Şarukkin C.1:169, 170
Dutton, T.G. C.6:1082
Duyar, Gürdal C.6:1141, 1147
Düldül Dağı C.3:605, 606
Dündar Bey C.3:618
Dürrizâde C.5:966
Düver C.2:241
Düzce C.5:966
Düzme Mustafa C.3:495
Dyrrhakhion C.3:479, 481, 482

E

Ea C.1:80, 104, 107
Ebani C.1:192
Ebert, Carl C.6:1121
Ebu Abdullah Mehmed C.4:676
Hz.Ebû Bekir C.3:442. C.4:634, 689
Ebu Bekr-i Tihrani C.3:623. C.4:631
Ebû Hafs el-Bahıtî C.3:453
Ebu Said C.4:629, 635, 636, 637
Ebu Sa'id Bahadır Han C.3:602, 605, 607, 610, 618. C.4:632
Ebu'l-Esvar C.3:570
Ebul Feth Mahmud bin Mehmed bin Kara Arslan C.3:608
Ebu'l-Gazi C.3:576
Ebu'l-Kasım C.3:576
Ebu'l-Kasım Ali C.3:597
Ebu'l-Kasım Saltuk C.3:570
Ebukoron (Armiro) C.4:684
Ebu Mansur C.3:596
Ebussuud Efendi C.4:727
Ebu Şuca Muhammed C.4:805
Ebu Yusuf C.4:637
Ebül Kasım bin Ali el-Turi C.4:810
Ebül Mücahit bin Yakup C.4:818
Ece Halil C.3:614, 615
Ecevit, Bülent C.5:987, 988, 991
Ecnadîn C.3:442
Edebali C.4:728
Edessa Bkz. Urfa C.2:339, 341. C.3:553
Edirne Bkz.Hadrianapolis C.3:435, 451, 459, 468, 471, 479, 480, 481, 482, 490, 491, 492, 493, 495, 496, 517, 532, 540, 610. C.4:643, 644, 647, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 665, 690, 692, 693, 695, 696, 697, 698, 699, 701, 702, 713, 718, 725, 726, 731, 745, 760, 761, 765, 766, 785, 824. C.5:850, 932, 945, 957, 972, 979, 993, 1036. C.6:1048, 1090, 1100, 1102, 1116, 1122
— Bayezid Köprüsü C.5:839
— Bayezid Şifahanesi ve Tıp Medresesi
— 1.Bayezid Külliyesi C.4:826
— 2.Bayezid Camisi C.5:907
— 2.Bayezid Külliyesi C.4:829, 831
— Beylerbeyi Hamamı C.5:837
— Eski Saray C.5:839
— Ekmekçioğlu Ahmed Paşa
— Kervansarayı C.5:856
— Eski Cami C.4:829
— Gazi Mihal Camisi C.4:826
— Mihal Gazi Hamamı C.5:837
— Muradiye C.4:826
— Muradiye Camisi C.5:891, 897, 898
— Peykler Medresesi C.4:831
— Rüstem Paşa Kervansarayı C.5:851
— Saatli Medrese C.4:831
— Sarayı C.4:716
— Sarayiçi C.5:839
— Sarayiçi Akağalar Kapısı C.5:839
— Sarayiçi Cihannüma Kasrı C.5:839
— Sarayiçi Kum Kasrı C.5:839
— Sarayiçi Kum Kasrı Hamamı C.5:839
— Sefer Şah Hamamı C.5:837
— Selimiye Arastası C.5:856
— Selimiye Camisi C.5:843, 847, 893, 898, 892, 940
— Semiz Ali Paşa Kervansarayı C.5:843
— Şah Melek Camisi C.5:890
— Tahtakale Hamamı C.5:837
— Tunca Köprüsü C.5:857
— Uzunköprü C.5:839
— Üç Şerefeli Cami C.4:827, 831. C.5:845, 891, 897, 907, 923
— Vezir Konağı C.5:857
— Yıldırım Camisi C.5:890
Edirnekapı C.3:495, 497. C.4:785. C.6:1049
Edremit Bkz.Adramytteion C.1:152, 154, 156, 189. C.2:251, 253. C.3:614, 615. C.6:1123
— Körfezi C.2:392. C.3:615. C.4:642
7.Edward C.4:756
Efeos C.2:397, 401
Efes (Efesos) C.1:43, 44. C.2:214, 215, 216, 218, 219, 221, 223, 226, 230, 242, 250, 251, 252, 254, 256, 257, 262, 271, 273, 283, 285, 292, 293, 297, 299, 300, 308, 309, 310, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 322, 324, 331, 341, 355, 364, 365, 367, 368, 370, 371, 374, 376, 393, 396, 401, 405, 407, 409, 410, 411, 413, 414, 415, 416. C.3:421, 422, 424, 425, 428, 435, 436, 475, 535, 536, 544, 546, 579, 599
Efesos(lular) C.2:249, 250, 251, 252, 259
Efialtes C.2:395
Eflâk Bkz.Ulah C.3:603. C.4:643, 645, 647, 648, 650, 651, 653, 654, 657, 676, 677, 679; 689, 690, 691, 700, 702, 706, 707, 710, 715, 720, 748, 749, 777.
Eflatun C.3:501, 502
Eflatunpınar C.1:114, 115, 116
Eforos C.2:323
Efrîdûn C.3:575
Efruz Hanım C.6:1108

scanfan

Ege C.1:14, 16, 18, 19, 66, 70, 114, 133. C.2:218, 219, 220, 222, 224, 225, 228, 230, 248, 258, 271, 273, 276, 277, 280, 282, 283, 284, 285, 289, 290, 297, 298, 299, 300, 304, 308, 310, 367, 402, 405. C.3:435, 444, 452, 456, 457, 473, 476, 482, 486, 489, 491, 566, 569, 623. C.4:655, 656, 670, 743, 755. C.5:871, 890, 1002. C.6:1061
Egersek C.4:690
Egil C.3:624
Egli, Ernst Arnold C.5:1038. C.6:1045. 1046, 1047, 1048, 1049, 1051.
Egri C.5:940, 943
Eğilmez, Cafer Tayyar C.5:972, 983
Eğri C.4:677, 678, 679, 693, 695, 730
Eğriboz Bkz.Ağrıboz C.4:629
Eğridir C.3:610
— Taş/Dündar Bey Medresesi C.4:823
Eğrigöz (Emet) C.3:610. C.4:644
Eğrikapı C.3:497
Eirene (Bizans İmparatoriçesi) C.3:527, 528
Eirene (2.İoannes Komnenos'un karısı) C.3:471, 523, 525
Eirene (2.İoannes Valatzes'in karısı) C.3:483
Eirene (2. İsakios'un kızı) C.3:480
Eirene (4. Leon'un karısı) C.3:447, 448, 449, 450, 509
Eirene Dukas (7. Mihail Dukas'ın kız kardeşi) C.3:471, 476
Eirene (1.Theodoros Laskaris'in kızı) C.3:482
Ejderhan C.4:672, 673
Ekbatana C.2:222, 269, 287
Ekipçin Gedikleri C.1:182
Ekmekçioğlu Ahmed Paşa C.5:857
Ekvator C.4:768
Ekzamil (Hexamilion) Kalesi C.4:643
Elagabalus C.2:339, 340, 361
Elaia C.2:302
Elam C.1:177. C.2:277
El-Amorna C.1:24, 120
Elazığ (Elaziz) C.1:15, 137, 147, 183, 184, 185. C.2:232. C.4:765. C.5:993. C.6:1062
Elbistan C.3:574, 575, 579, 580, 581, 582, 605, 606, 615, 624. C.4:630, 649.
— Ulu Cami C.4:821, 829
Elcezire C.3:443, 576, 593. C.4:665. C.5:971
Eldem, Sedad Hakkı C.6:1049, 1050, 1051, 1054, 1055, 1056, 1058, 1061
Elegmi Manastırı C.3:534
Eleşkird/t C.1:155, 183, 184. C.3:593, 624. C.4:635, 663
Elgötz, Hermann C.6:1045, 1049
Elia'a C.1:192
Elif Naci C.6:1112, 1118
Elipri C.1:191
Elkas Mirza C.5:936
Elkunirsa C.1:103
Elmalı C.1:15 C.3:540, 558, 559
— Ömer Paşa Külliyesi C.5:853
Elmalı (Zivistan) C.1:180, 376, 378
Elmas, Erdoğan C.6:1061
Elmas Mehmed Paşa C.4:697
el-Melik el-Kâmil C.3:584
el-Melik'ül-Eşref C.3:582
El Mina C.1:133
el-Musteşid C.3:574
Elsaesser, Martin C.6:1045, 1046, 1049
Elvend C.3:624
Elvend Bey C.4:629, 630, 636
Emed (Eğrigöz) C.4:644
Emeksiz, Turan C.6:1142
Emet bin Osman C.4:822
Emevi(ler) C.3:445, 446, 447, 521, 522, 566, 567
Emeviye Camisi C.4:805
Emin C.3:452
Emin Baba C.6:1078
Eminönü C.5:1031, 1038
Eminüddin C.4:807
— Külliyesi C.4:807
— Medresesi C.4:807
Emir Ali C.3:570
Emir Atlamış C.4:634
Emir Bey Musullu C.4:630
Emir Belek C.3:571
Emir Buharî C.4:730
Emir Çavlı C.3:578, 593
Emir Çoban, C.3:583, 607, 608, 610, 613, 615, 617, 618
Emir Çökürmüş C.4:593
Emirdağ C.3:558. C.5:915
Emir Eretna C.4:824. C.3:611, 618, 621, 622
Emir Gazi C.3:573, 574, 575, 578, 579
Emir HasanC.3:577, 578
Emir-i Hümayun C.4:631
Emiroğlu, Yalçın C.6:1061
Emir Porsuk C.3:576
Emir Saltuk C.3:570
Emir Süleyman C.3:602, 620. C.4:652
Emir Şemseddin Buharî C.4:730
Emir Taceddin Bey C.3:621
Emir Tuğ-tegin C.3:595
Emir Yusuf Çelebi C.3:623
Emir-zade Rüstem C.4:634
Emre C.2:246
Emre, Necmettin C.5:1034
Enderoğlu, Abidin C.6:1140, 1143
Endülüs C.4:669
— Emevileri C.3:454, 460. C.4:661, 728
Enez Bkz.Ainos C.2:300. C.3:532, 542. C.4:655, 656
Ennius C.2:358
Enrico Dandalo C.3:480
Enver Paşa C.4:758, 759, 761, 762, 763. C.5:1001, 1036, 1037. C.6:1102, 1104
Epameinondas C.2:282
Eperios C.2:293
Ephemerides C.2:323
Ephesian C.2:266
Epikman, Refik Fazıl C.6:1108, 1112, 1113, 1114, 1130
Epir C.4:652
Epirus (Epiros) C.2:282, 303, 313, 318. C.3:472, 482, 483, 484, 486, 489, 516
Epiros(lular) C.3:484
Erbaa C.2:315
Erbaba C.1:13
Erbakan, Necmettin C.5:990
Erbil Bkz. Arbela C.4:634, 704, 705
Erbil, Devrim C.6:1138, 1140
Erciş C.1:159, 171, 183, 184, 185, 186, 187, 190. C.3:567, 593. C.4:632, 634, 635, 637, 668
— Kadem Paşa Hatun Kümbeti C.4:824
Erciyas (Argeos) Dağı C.1:115. C.2:276. C.3:551
Erçek C.1:181, 182
— Gölü C.1:182, 183
Erdebil C.4:630, 679, 704
Erdek C.3:488, 614
Erdel (Transilvanya) C.4:654, 667, 668, 671, 676, 677, 678, 690, 693, 695, 697, 711, 715
Erdemli C.3:552
Erdok, Neşe C.6:1140, 1147
Erebuni C.1:144, 146, 172, 177, 208
Ereğli Bkz. Herakleia C.2:235. C.3:454, 554, 550, 613
Erek Dağları C.1:154, 174, 180, 196
Ererin C.1:184, 186
Eretna Bey C.3:605, 606, 607
Eratna(lılar) C.3:606, 607
Eretna-oğulları C.3:611, 613, 632. C.4:824
Eretria(lılar) C.2:223, 287, 402
Erevan C.1:208
Ergani C.1:13, 21. C.3:567, 597, 624. C.4:635, 772, 782, 783. C.5:992.
Ergili Bkz. Daskyleion C.2:250, 269
Ergüven, Nurettin C.6:1141
Eridia (İridia) C.1:192
Erikuahi (İrekua) C.1:183, 184
Erimena C.1:146, 175, 177, 178, 179, 207
Erimenas C.1:178
Erim, Nihat C.5:987
Erimez, Dinçer C.6:1138, 1140
Erine C.1:191
Erisos C.4:651
Eritna C.1:152
Eritre C.4:671
Erivan (Revan) C.1:144. C.2:311. C.4:631, 669 683
Eriya C.1:97
Erkal, Coşkun C.6:1062
Erkal, Filiz C.6:1062
Erkilet C.5:854
— Mehmed Paşa Kitaplığı C.5:854
Erkman, Kadri C.6:1061
Ermenak C.4:821
— Sipas Camisi C.4:821
— Ulu Cami C.4:821
Ermenek C.3:613
— Tol Medresesi C.4:823
Ermeni Filaretos C.3:576
Ermeni Gabriel C.3:577
Ermeni Leon C.3:574
Ermeni(ler) C.3:546, 549, 566, 567, 573, 576, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 589, 595, 606. C.4:745, 754, 755, 762, 763, 765, 766, 770, 773, 775, 776, 777, 778. C.5:956, 957, 961, 968, 972, 973. C.6:1069, 1077, 1080, 1081, 1085, 1088, 1095
Ermenistan C.2:289, 295, 296, 301, 307, 311, 318, 331, 332, 338, 347, 351. C.3:468
Ermen-şahlar C.4:593
Erol, Altay C.6:1061
Erol, Nevzat C.6:1058
Erol, Turan C.6:1137, 1138
Eres C.3:428
Erran C.3:567. C.4:630
Ersin, Nurettin C.5:988, 990
Er-Tokuş C.3:572
Ertoran, Muzaffer C.6:1142
Ertuğrul C.3:612
Ertuğrul Gazi C.4:642. C.6:1091, 1093
Ertüzün, Öcal C.6:1061
Erythrai Bkz. Ildırı C.2:214, 215, 216, 221, 228, 290, 292, 293, 353
Erzen Bkz. Karaz C.3:567, 570, 590, 591, 592, 594
Erzen'ur-Rum C.3:567
Erzincan C.1:131, 145, 148, 156, 172, 183, 184. C.3:569, 571, 572, 573, 581, 583, 607, 608, 623, 624. C.4:629, 632, 634, 635, 649, 663, 763. C.5:935
— Ovası C.1:159, 184
Erzurum C.1:15, 156, 183. C.3:437, 446, 567, 568, 570, 571, 572, 581, 582, 583, 584, 586, 607, 624. C.4:631, 632, 635, 669, 680, 681, 683, 703, 704, 714, 745, 753, 763, 765, 766, 769, 772, 785, 786. C.5:871, 935, 957, 960, 961, 962, 963, 973, 993, 1039. C.6:1045, 1117
— Ahmediye Medresesi C.4:823
— Çifte Minareli Medrese C.3:587. C.5:888. C.6:1068
— Çifte Minareli Medrese Kümbeti C.4:816, 817
— Emir Saltuk Kümbeti C.4:808
— Hatuniye/Çifte Minareli Medrese C.4:815, 817
— Kale Camisi C.4:805, 806
— Lala Mustafa Paşa Camisi C.5:843, 844
— Mahmud Paşa Türbesi C.5:863
— Ovası C.1:184. C.3:567
— Tepsi Minare C.4:805, 806
— Ulu Camii C.4:805, 806
— Yakutiye Kümbeti C.4:823
— Yakutiye Medresesi C.4:822, 823
Erzurumlu Darir C.5:942
Esad Paşa C.4:751, 763, 765
Esed C.4:635
Esek C.4:692, 693
Esirkuş, Mustafa C.6:1137
Eski Camu Camii C.3:558
Eskigümüş Manastır Kilisesi C.3:551, 555
Eskihisar Bk. Laodikeia C.3:533
Eski Hisar C.3:616
Eskişehir C.2:230, 237, 240, 242, 292, 405. C.3:477, 488, 567, 573, 577, 578, 580, 581. C.4:642. C.5:935, 964, 975, 976, 977, 978, 979. C.6:1123
— Ovası C.3:577, 579
Estergon C.4:666, 667, 671, 677, 678, 690, 692. C.5:935
Esterni C.4:684
Estonibelgrad C.5:935
Eşme C.5:915
Eşmepınar C.1:181
Eşref C.3:607
Eşrefoğlu Süleyman Bey C.4:811
Eşref-oğulları C.3:607, 608, 613, 620, 621, 630
Eşref Şah C.4:704
Etenna C.2:299
Etienne C.3:456
2.Etiennel C.3:476
Etienne Voislav C.3:466
Etiu C.1:157
Etiuni C.1:183
Etiyokuşu C.1:15
Et Meydanı C.4:698, 740
Etruria C.2:375, 376, 402
Etrüsk(ler) C.1:90, 91, 132. C.2:402, 406, 407, 408, 412, 413. C.3:423, 426, 427
1.Euagoras C.2:280
Euboia C.2:272, 299. C.3:481
Eudokia C.3:457, 465, 480
Eudokia Makrembalitissa C.3:469, 470
Eudoxia C.3:459
Eufrates Bkz. Fırat C.2:287, 311, 312, 314, 317, 330, 350, 355
3.Eugenius C.3:477
4.Eugenius C.3:495
Eumakhos C.2:310
1.Eumenes C.2:288, 289, 290, 296, 297, 298, 300, 301, 302, 360, 413
2.Eumenes C.2:296, 297, 298, 300, 301, 302, 303, 306, 360, 400
3.Eumenes C.2:303
Euphemia (Azize) C.3:527
Euphemios C.3:453

scanfan

Euphrosyna C.3:546
Euripides C.2:259
Euromos C.2:285, 410, 411
Eurydike C.1:102
Eurymedon Bkz. Köprüçay C.2:223, 273, 302
Eusebios C.3:502
Eusorsos C.2:232
Eustratios C.3:501
Eutropius C.2:360
Eutyhides C.2:397, 401
Evdir Han C.4:818
Evdoka C.3:531
Evliya Çelebi C.3:544. C.4:831
Evren, Kenan C.5:988, 990
Evren, Mesut C.6:1061
Evrenos Bey C.4:643, 644, 647, 648
Evrenos-zâde İsa Bey C.4:661
Evrenoz C.3:615
Exekias C.2:376
Eylük C.3:618
Eyüblü Hasan Paşa C.4:704
Eyüboğlu, Bedri Rahmi C.6:119, 1130, 1132, 1137
Eyüboğlu, Eren C.6:1119
Eyüp C.4:796
Eyubbi(ler) C.3:571, 581, 582, 583, 584, 585, 588, 595, 624. C.5:924
Ezakiel (Ezekiel) C.3:456, 553

F
Fabius Labeo C.2:304
Fabius Pictor C.2:359
Fahreddin Ali C.3:607
Fahrettin Behram-şah C.3:571
Fahreddin Devlet-şah C.3:592
Fahreddin Kara Arslan Zengi C.3:575, 588, 596, 597. C.4:806. C.5:903
Fahreddin Kasım C.3:575
Fahrettin Sahip Ata C.4:818
Fahreddin Şeddad C.3:570
Fahreddin Zeyd (Fahr, el Nisa Zeid) C.6:1119, 1134
Fahrettin C.6:1111
Fahri Kaptan C.6:1082, 1092, 1094
Fahruddevle C.3:588
Fahrüddevle Muhammed C.3:591
Faidra C.3:428
Fanagoreia C.2:312, 314
Farisüddin Meymun C.3:571
Farnabazos C.2:273, 281
Farnakeia C.2:323
1.Farnakes C.2:301, 306, 307, 312, 314, 315, 330, 360
2.Farnakes C.2:317
Farnes C.4:667
Farnetti, Stefano C.6:1087
Fars C.2:268. C.3:594. C.4:636, 637
Farslas C.2:313
Farsalos Savaşı C.2:314, 361
Faruki, Nermin C.6:1142
Farya C.3:623
Fas C.4:676
Faselis Bkz. Tekirova C.2:220, 221, 285, 291, 310
Fasıllar C.1:114, 116
Fasis C.2:307
Fatımi(ler) C.3:463, 465, 468, 568
Fatih Sultan Mehmed Bkz. 2.Mehmed C.3:496, 503, 517, 521, 524, 528, 534, 537, 604, 614, 620. C.4:629, 631, 649, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 663, 712, 713, 717, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 791, 804, 831, 832. C.5:837, 838, 839, 840, 849, 885, 892, 924, 925, 926, 928, 931, 932, 935, 936. C.6:1070, 1071, 1072, 1079, 1100, 1142
Fatsa C.3:554, 555
Faustina C.2:338, 353, 396. C.3:422
Faustinopolis C.2:338
Favren, Antoine de C.6:1080
Fazıl Ahmed Paşa C.4:689, 690. C.5:854, 857
Fazıl Enderunî C.5:949
Fazıl Mustafa Paşa C.4:696
Fazlullah b. Ruzbehan C.4:631
Feleküddin Dündar Bey C.3:610
Felemenk (Hollanda) C.4:648
Fenerbahçe Bkz. Hieria C.3:447
Fenike C.4:674
Fenike(liler) C.1:104, 107, 126, 135. C.2:240, 243, 258, 272, 273, 275, 280, 288, 290, 293, 300, 305, 399
Ferehan C.4:704
Ferdinand C.4:666, 667, 668
Ferec C.4:634
Ferekydes C.2:214
Ferhad Paşa C.3:606. C.4:675, 676. C.5:941
Feridun C.3:621
Ferik İbrahim Paşa C.6:1081, 1083
Ferik Tevfik Paşa C.6:1081, 1083
Ferrara C.3:495
Ferrari, U.C.5:1034
Ferriol, M. de C.6:1080
Ferruhyesar C.4:629
Ferzant C.1:94
Feşçi, Mehmet C.5:1034
Fethi Bey Bkz.Okyar, Fethi
Fethiye Bkz. Telmessos C.2:235, 381. C.3:538, 615, 616
Fethullah Arif Çelebi C.5:936
Fethullah Şirvanî C.4:728
Fethü'l-İslam C.4:695, 702, 707
Fetvacı Hüseyin Çavuş C.4:693
Fevzipaşa C.1:124, 126
Fevzi Paşa Bkz. Çakmak, Fevzi
Feyzioğlu, Turhan C.5:991
Feyzullah Efendi C.4:698, 699
Fındık Mustafa Paşa C.4:693
Fırat Bkz.Eufrates C.1:21, 29, 30, 34, 122, 128, 147, 152, 156, 159, 162, 165, 171, 174. C.2:233, 268, 275, 311, 312, 323. C.3:460, 566, 573, 606, 623, 629. C.4:649, 658, 663, 664, 783. C.6:1062
Fidias C.2:388
Fierens, Paul C.6:1130
Figanî C.6:1088
Fikirtepe C.1:14
Fikret Adil C.6:1118, 1128
Fikret Muallâ C.6:1133, 1134, 1137
Filadelfia Bkz.Alaşehir C.4:647
Filantropos (Bizans) C.3:615
Filetairos C.2:294, 297, 319, 360, 388
Filibe C.3:472, 480, 491, 492. C.4:643, 653, 702. C.5:839
Filip C.2:401
2.Filip C.2:281, 282, 283, 284, 292, 360
3.Filip Arrhidaios C.2:288, 289, 292
5.Filip C.2:296, 299, 300, 301, 319
Filippi C.2:317, 329, 361
Filippoi Ovası C.2:313
3.Filippos C.2:399
Filippus Arabs C.2:340, 342, 361
Filistin C.1:18, 24, 167, 172. C.2:268, 287, 312, 347. C.3:440, 442, 443, 477, 500, 504, 514, 577. C.4:664, 665, 763, 777. C.5:1010
Filke C.4:656
Filo Byblius C.1:104
Filoksenos C.2:289
Filoloxenos C.2:399
Filotas C.2:288
Filoxenos C.2:287. 402
Finike C.2:384. C.3:422, 444, 540, 558, 615
Firdevsî C.945
Firuz Bey C.4:647, 651
Firuz oğlu Hamza Bey C.3:611
Fisandon Bkz.Dereköy C.3:552, 555
Flaccus, Caius Valerius C.2:358
Flaccus, Q. Horatius C.2:358
Flandis C.1:170
Flandre (Flandr) C.3:480, 484
Flavius Arrianos C.2:323, 324, 337
Flavius İovianus C.2:350
1.Flavius Valentinianus C.2:330
Flavius(lar) C.2:334, 410. C.3:426, 427
Floransa C.3:492, 495. C.4:661, 693
Florianus C.2:342, 344
Florius C.2:305, 313, 317
Florya C.6:1050
Foça Bkz. Fokaia C.2:214. C.3:600, 619, 620, 623
Foenix C.2:292
Fokaia Bkz.Foça C.2:214, 215, 216, 217, 220, 222, 296, 275, 280, 299
Fonike C.2:299
Fortuna (Tanrıça) C.3:518
Fortuna Virilis C.2:408
Forum Boarium C.2:408
Forum Konstantini C.3:428
Forum Romanum C.2:409. C.3:428
Forum İulii C.2:354
Fossati, Gaspare C.5:865, 1028
Fossati, Guseppe C.5:1028
Foşkani C.4:735
Fraata Kalesi (Tahtı Süleyman) C.2:318
4.Fraates C.2:318, 330
Fragonard C.6:1080
Fraktin C.1:56, 58, 113, 115
Francesco Gattilusio C.3:491
Frank(lar) C.3:447, 448, 449, 569, 580
Frankonya C.4:691
Fransa C.1:12. C.3:475, 477, 480, 486, 535, 579. C.4:653, 660, 661, 666, 669, 670, 690, 699, 707, 709, 737, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 754, 759, 761, 762, 791. C.5:858, 935, 964, 967, 968, 969, 970, 978, 980. C.6:1047, 1080, 1089, 1099, 1133, 1134, 1139
Fransız(lar) C.1:140, 142. C.3:501, 538. C.4:648, 661, 670, 735, 736, 737, 738, 739, 745, 746, 748, 750, 751, 756, 769, 777, 791, 792, 793, 795, 798. C.5:870, 934, 946, 958, 961, 969, 970, 971, 972, 974, 975, 979, 980, 1026. C.6:1079, 1080, 1081, 1083, 1085, 1086, 1087, 1092, 1094, 1098, 1099, 1101, 1105, 1120, 1121, 1128
1.Fransuva C.4:669, 670
Fr.Bouillon C.1:970
1.Friedrich Barbarossa C.3:477, 480, 581
Frygia C.2:227, 230, 231, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 250, 260, 265, 269, 270, 273, 275, 280, 285, 288, 289, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 315, 328, 247, 405, 409. C.3:452
Frygia Epiktetos (Küçük Frygia) C.2:230, 296
Frygia(lılar) C.2:218, 231, 233, 234, 240
Fryg(ler) C.1:52, 94, 122, 123, 125, 130, 131, 132. C.2:217, 218, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 247, 250, 251, 255, 258, 270
Fryion Dağı C.2:217
Fylarkhos C.2:265
Fulad C.4:636
Fuller, C.F. C.6:1081
Fustat C.5:910
Fülek C.4:691

G
Gabbar C.1:127
Gabbu-ana-Assur C.1:168
Gabela C.4:697
Gabinia C.2:311
Gabriel C.3:573
Gabriel Radomir C.3:465
Gabuzzi, Lina C.6:1087
Gadatas C.2:274
Gaia C.2:400
Gaius Cassius C.2:315
Gaius Plinius Caecilius Secundus C.2:358, 360
Gaius Sallustius Cripus C.2:359
Gaius Sempronius Gracchus C.2:315
Gaius Seutonius Tranquillus C.2:358, 360
Gaius Trebonius C.2:315
Gaius Verres C.2:309
Galata C.3:480, 486, 491, 493, 497. C.4:763
— Cenevizlileri C.3:496
Galatia (Galatya) C.2:295, 300, 301, 307, 311, 314, 316, 317, 318, 327, 328, 329, 331, 336, 337, 347, 361, 405
Galat(lar) C.2:295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 304, 306, 307, 312, 317, 324, 328, 288, 297, 400, 407
Galba C.2:319, 334, 335, 361
Galer C.3:434
Galeran C.3:589
Gallerius C.2:344, 345, 347
Galiç C.4:709, 710
Galiçya C.4:764
Galip C.5:1034. C.6:1084, 1100
Gallenius C.2:342
Gallia C.2:307, 312, 313, 344, 345, 347, 349
Gallienus C.2:341, 361
Gallos (Gallus) C.2:237, 349
Gamruti C.1:192
Gamsız, Leyla C.6:1137, 1139
Gangra C.2:306
Gargarum C.3:607
Garsaura-Arkhelais C.2:330
Gaspar Fossati C.3:511
Gaşşulawiya (Gaşşulawi) C.1:42, 48, 49
Gavur Kalesi C.1:94, 115, 118
Gaumata C.2:270
Gaurania C.2:234
Gavgamela C.2:287, 360
Gaza C.2:290, 299
Gaziantep Bkz. Antep C.1:94, 124, 126, 135, 208. C.5:956, 968, 972, 1045, 1049
Gazi Bey C.3:618
Gazi bin Mahmud C.4:810
Gazi Çelebi C.3:602, 617
Gazi Fazıl Bey C.3:615. C.4:643
Gazi Giray Han C.4:669
Gazi Hasan Paşa C.4:735
Gazi Hüsrev Bey C.4:669, 720
Gazi Osman Paşa C.4:753, 755
Gazipaşa C.3:543
Gazi Umur Bey C.3:599, 600, 615
Gaziura Bkz. Turhal C.2:289, 296
Gazne(liler) C.4:808
Gazneli Sultan Mahmud C.5:930
Gazze C.2:399. C.3:501, 504. C.4:664, 763

scanfan

G. de Jerphanion C.3:549
Geben C.3:606
Gebze Bkz. Dakybıza C.2:294. C.3:533. C.4:659. C.5:935. C.6:1092
— Çoban Mustafa Paşa Külliyesi C.5:844
— Malkoçoğlu Mehmed Bey Türbesi C.4:832
Geç Hitit C.1:25, 79, 99, 109, 124, 129, 131, 132, 133, 135, 136, 185, 198. C.2:242
Gedik Ahmed Paşa C.3:599, 624. C.4:656, 657, 658, 659
Gedikli Höyük C.1:94
Gediz Bkz.Hermos C.1:19. C.2:214, 246, 260. C.3:619. C.5:972, 974.
— Vadisi C.2:216, 246. C.3:579
Gedük C.3:575
Gelenbevi İsmail Efendi C.6:1076
Geleşin Deresi C.1:181
Gelibolu C.2:220, 223, 295, 300. C.3:481, 491, 492, 493, 496, 614, 619. C.5:839, 979, 992. C.6:1093
— Saruca Paşa Hamamı C.5:837
— Yarımadası C.4:643, 644, 646, 648, 651, 642, 689, 716, 721
Gelibolu Mustafa Ali C.4:717. C.5:941
Gemlik Bkz. Kios C.2:220
Gemlik C.3:534. C.4:642, 721. C.5:978
— Körfezi C.2:220
Gemona C.5:1029
Genadios C.3:502
Gence C.3:468, 567, 570. C.4:631, 675, 678, 703, 704, 705
Genceli Nizâmî C.3:571
Genç C.5:938, 992
Genç Ali Paşa C.4:705
Genç Andronikos C.3:488
Genç Osman C.4:681
Genç Simeon (Aziz) C.3:549
Genç Simeon Kilisesi C.3:546
Genelaos C.2:373
Geneva C.1:208. C.2:228-277
Geoffroy de Villehardouin C.3:501
Georgios C.3:536
Georgios (Aziz-Nazianoslu) C.3:550, 551, 552, 555
Georgios Akropolitesi C.3:503
Georgios Gemistos C.3:502
Georgios Maniakes C.3:468
Georgios Monakhos C.3:468
Georgios Muzalon C.3:483, 484
Georgios Pakhymeres C.3:502, 503
Georgios Phrantzes C.3:503
Georgios Pisides C.3:504
Gerçin C.1:127
Gerede C.3:604. C.4:651
Gerger C.3:588, 589. C.4:664
Germa C.2:330
Germaner,Ali Teoman C.6:1142
Germanicus Gaius Caesar C.2:331, 332
Germanos C.3:447
Germen(ler) C.2:307. C.3:435, 440
Germiyanlı Ahmedî C.3:622. C.4:728
Germiyan-oğulları C.3:599, 607, 608, 610, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 623. C.4:644, 647, 651, 652, 822, 823
Gérôme Jean Léon C.6:1083
Geta C.2:339
Get(ler) C.2:284, 293
Gevele C.3:607, 613, 614. C.4:658
Gevaş C.4:824, 827
— Gevaş, Halime Hatun Kümbeti C.4:824, 826
Gevher Nesibe Hatun C.4:812
Geyhatu C.3:605, 615
Geyikli Baba C.4:729
Geyre C.5:966
Geyve C.4:642
— İmaret C.4:826
2. Geyza C.3:477
Gezbeli C.1:115
Gezer, Hüseyin C.6:1122, 1123, 1142
1. Gıyaseddin Keyhüsrev C.3:481, 581, 582, 590, 614. C.4:812
2. Gıyaseddin Keyhüsrev C.3:584. C.5:901
3. Gıyaseddin Keyhüsrev C.3:585, 607
Gıyaseddin Mahmud C.3:615
Gıyaseddin Mehmet C.3:607
2. Gıyaseddin Mes'ud C.3:602, 607
Gıyaseddin Muhammed C.3:611
Gıyaseddin Siyavuş C.3:613
Gilan C.4:629, 668
Gilgameş C.1:103
Gilindire Bkz. Kelenderis C.2:219
Gilura(ni) C.1:189
Gimirraya C.1:173
Giorgi C.3:570
3.Giorgi C.3:592
Giotto C.3:523
Giray, Muhteşem C.6:1058, 1061
Giresun C.2:220. C.4:649
Giresunlu Topal Osman Ağa C.5:966
Giriktepe C.1:147, 148 156, 157, 158, 159
Girit C.2:218, 230, 297, 304, 366, 373. C.3:453, 456, 457, 460, 461, 481, 506. C.4:670, 684, 687, 688, 690, 693, 697, 701, 702, 750, 751, 755, 757, 768, 769, 770. C.5:1034
Giritli, Hüseyin C.6:1092
Giritli Sırrı Paşa C.5:1036
Girit(liler) C.4:755
Giyimli (Hirkanis) C.1:147, 148, 196, 206, 207, 208
Gnaevs Domitius Calvinus C.2:314
Gobyras C.2:271
Godefroy de Bovillon C.3:573
Goetz C.6:1119, 1139
Gongyla C.2:265
Gorbon, Fatih C.6:1062
3. Gordianus C.2:340, 361
Gordion Bkz. Yassıhöyük C.1:15, 94, 120, 198. C.2:230, 233, 234, 235, 236, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 254, 255, 266, 285, 286, 311
Gordios C.2:234, 235, 239, 250, 285
Gorios C.3:614
Gotha C.2:277, 361
Goth(lar) (Gotlar) C.2:340, 341, 342, 351. C.3:435, 436, 437, 438, 518.
Göde Ahmet Bey C.4:630
Gödet C.3:551
Gökalp, Ziya C.5:1029, 1030. C.6:1061
Gökçeada Bkz. İmroz
Gökçe Gölü C.1:167, 183, 184
Gökmen,Demir C.6:1062
Göksu C.2:300
Göksu (Kalykandos) C.3:544, 613
Göksun C.3;580, 606. C.4:663
Göktaş C.3:566
Göktürk C.5:1001
Gök-Türkler C.3:439
Gölbaşı Bkz. Trysa C.2:364, 381, 383, 399, 400
Göle C.4:697
Göl-Hisar Bkz. Kibyra C.3:610
Göllüdağ C.2:230, 242
Gölünü, Gündüz C.6:1139
Gölpazarı C.4:642
Gömleksizoğlu, Ersen C.6:1061
Gönderme Boğazı C.1:183
Göns C.4:667
Gördes C.3:618. C.4:654. C.5:908, 911, 912
Gördük C.3:618
Görece C.2:217
Görele, Cevat Hamit C.6:1108, 1117, 1130
Göreme C.3:550, 552, 555
— Tokalı Kilise C.3:550
Göründü (Muhrapet) C.1:187
Göynük C.5:837
Göynük Süleyman Paşa Hamamı C.5:837
Gözleve C.5:845
— Tatar Han Camisi C.5:845
Gözlükule C.1:32
Gradcas C.4:667
Gran C.4:677
Granikos Bkz. Biga Çayı C.2:284, 285, 286, 360, 388
Grosavaç C.4:655
Gratianus C.2:351, 361
Graz C.1:120, 208
Gregorios (Aziz) C.3:456
Gregorios Aziz (Nyssalı) C.3:550
2.Gregorius C.3:447
7.Gregorius (Papa) C.3:575
10.Gregorius C.3:486
Grotefend C.1:19
Gryneion Bkz. Çıfıt Kalesi C.2:217
Guguna C.1:164, 165
Gui de Lusignan C.4:673
Guillame Villehardouin C.3:484
1.Guillaume C.3:477
2.Guillaume C.3:480
Guillement C.6:1080, 1085, 1086
Gunzianu C.1:128, 129
Gurgum C.1:124, 127, 128, 129, 130, 131, 165
Gurpananzah C.1:103, 108
Gusmani C.2:266
Gutbrod, Rolf C.6:1045
Guy de Lusignan C.3:480
Gücerat Sultanlığı C.4:671
Güğercinlik C.4:702
Gülçur, Zafer C.6:1061
Güleryüz, Mehmet C.6:1141, 1147
Gülhane C.3:522, 528, 539. C.4:747
Güllübahçe Bkz. Priene C.2:215
Güllük Bkz. Termessos
Gülmüş/GülümsenHanım C.4:817
Gülnar C.3:613
Gülnuş Sultan C.5:863
Gülşehir C.5:860
— Karavezir Camisi C.5:860
— Kara Vezir Seyit Mehmed Paşa Medresesi C.5:862
Gülşehirli Şeyh Ahmed C.3:622
Gültekin, Yalçın C.6:1062
Gümrü C.5:973
Gümülcine C.3:599. C.4:643
Gümüldür C.2:215
Gümüş C.4:831
Gümüşkesen C.2:413
Gümüşpala, Ragıp C.5:986, 987
Gümüşpınar C.3:521
Günal, Neşet C.6:1137, 1138, 1140
Günaltay, Şemsettin C.5:985
Günay, Lütfü C.6:1129
Gündoğdu oğlu Mehmed Beg C.3:618
Gündüzoğlu Mehmed Beg C.3:618
Güneri Beg C.3:613
Güner, Nihat C.6:1061
Güneydoğu Anadolu Bkz. Anadolu
Güneydoğu Toroslar C.1:148, 180
Güney İslavlar C.3:454
Günlücü C.2:246
Günsür, Nedim C.6:1130, 1137, 1138, 1140
Güran, Nazmi Ziya C.6:1100, 1101, 1107, 1117
Gürcan, Fethi C.5:986
Gürcistan C.3:567, 571, 581, 583, 594, 624. C.4:629, 634, 635, 636, 673, 675, 698. C.5:941 969, 973
Gürcü Abdünnebi C.4:688
Gürcü Hatun C.5:931
Gürcü Mehmed Paşa C.4:687
Gürcü(ler) C.2:232. C.3:452, 460, 566, 567, 570, 581, 588, 589, 591, 592, 594, 595, 623. C.4:635, 668. C.5:936, 957, 973
Güreğyan, Leon C.5:1034
Gürey, Yavuz C.6:1122
Gürkan, Coşkun C.6:1141, 1147
Gürman, Altan C.6:1141
Gürpınar Ovası C.1:146, 152, 159, 162, 164, 165, 180, 181, 182, 186
Gürsel, Cemal C.5:986, 987, 989
Gürsel, Ersen C.6:1061
Gürün C.1:124, 129. C.2:234
Güvercinlik (Kolombaç) Kalesi C.4:652
Güzelcehisar C.4:655
Güzelçamlı C.2:216
Güzel Hisar C.3:615
Güzelova C.1:15
Gyges (Gu-gu) C.2:218, 220, 221, 234, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 256, 259, 260

H

Habeş C.4:672, 714, 769
Habeşistan C.5:940
Habibuşağı (İzoli) C.1:171, 185
Habur C.1:149
— Havzası C.1:149
— Irmağı C.3:578
Hacı Ali C.4:695
Hacı Bahaeddin C.3:615
Hacı Bayram Velî C.4:730
Hacı Bektaş-ı Velî C.4:729. C.6:1078
Hacı Emir-Zade Süleyman Beg C.3:621
2.Hacı Giray Han C.4:659, 692
Hacı Hamza, Sinan Paşa Camisi C.4:829
Hacı Hasbey oğlu Mehmed Bey C.5:896
Hacı İl-Beg C.3:615. C.4:643
Hacı İvaz Paşa C.4:827
Hacıköy C.4:782
Hacılar C.1:13, 14. C.2:236
Hacılu Kabilesi C.4:631
Hacı Mehmed C.4:629
Hacı Mesiheddin İsa Savcı C.4:631
Hacı Musa C.4:826
Hacı Mutsa Tepesi (Bayraklı) C.2:322
Hacıoğlu Pazarı C.4:711
Hacı Ömer Ağa C.4:742
Hacı Paşa (Hızır 6. Ali) C.3:602, 622. C.4:728
Hacı Selim Giray C.4:698
Hacı Şadgeldi Paşa C.3:607, 621, 622
Hacim Muhiddin Çarıklı C.5:957
Haçin C.4:777
Haçlı(lar) C.3:473, 475, 476, 477, 480, 481, 490, 495, 499, 501, 506, 515, 516, 534, 571, 573, 574, 575, 577, 578, 579, 580, 581, 587, 588, 589, 590, 591, 593, 595, 596, 600, 602, 614, 615, 617, 619. C.4:643, 645, 648, 652, 653, 655, 661, 673, 697

scanfan

Haçova C.4:677. C.5:943
Hadad C.1:103
Hades C.3:460
Hadım Ali Paşa C.4:660, 662, 668
Hadım Gürcü Mehmed Paşa C.4:680
Hadım Sinan Paşa C.3:606. C.4:663, 664
Hadım Süleyman Paşa C.4:671, 673
Hâdi Paşa C.5:968
Hadrianopolis Bkz. Edirne C.2:336, 348, 351, 405. C.3:532
Hadrianus C.2:324, 335, 337, 353, 357, 361, 405, 409, 410, 411, 412, 415, 416. C.3:426, 427, 439, 521, 532
Hafız Ahmed Paşa C.4:681, 682
Hafız Osman C.5:923
Hafi C.5:1034
Hafsa Hatun C.3:602
Hagesandros C.2:397
Hagia Eudokia C.3:528, 537
Hagia Euphemia C.3:534
Hagios Aberkios C.3:534
Haigos Eugenios C.3:555
Hagios Georgios Stratelates C.3:534, 543
Hagios İoannes Studios C.3:528
Hagios Kyrillos C.3:540
Hagios Mokios C.3:521
Hagios Pantaleimon C.3:543
Hagios Philippos C.3:537
Hagios Theodoros C.3:525
Hagve C.1:120
Haharwa Dağı C.1:65
Hahhu C.1:29
Haironeia C.2:281, 283, 324
Hakkari C.1:140, 183. C.4:634, 635. C.5:993
Hakkı Paşa C.4:758
Hakmiş (Hakmişa) C.1:19, 35, 43, 45, 46, 48, 57
Halala C.2:338
Halap Bkz. Haleb/p C.1:79, 80, 123
Haldi C.1:142, 143, 147, 155, 157, 158, 159, 163, 164, 165, 166, 167, 170, 172, 174, 175, 176, 177, 191, 193, 194, 198, 204
Hale Asaf C.6:1108, 1112, 1113, 1133
Haleb/p Bkz. Halap C.1:30, 33, 34, 38, 41, 44, 56, 79. C.3:461, 462, 465, 468, 535, 549, 567, 575, 576, 582, 588, 589, 593, 594, 596, 605, 606, 611, 618. C.4:634, 635, 664, 668, 687, 690, 714, 747, 769, 784. C.5:842, 843, 856, 935
Halepli Üstat Cafer bin Mahmud C.4:807
Halfeti C.1:140, 165, 185
Haliakmon C.2:281
Haliç C.3:435, 446, 480, 495, 496, 497, 500, 516, 520, 528. C.4:655, 665, 685, 721, 776, 778, 788. C.5:848, 900, 907, 946
Halikarnassos Bkz. Bodrum C.2:218, 221, 285, 364, 385
Halil Beg (Ak-Koyunlu beyi) C.4:631
Halil Beg (Dulkadir-oğlu) C.3:606, 617
Halil Beg (Ramazan-oğlu) C.3:618
Halil Edhem Bey C.2:365. C.6:1088
Halil Hamdi Hammâde Paşa C.5:1035
Halil Hamid Paşa C.4:734
Halil Naci C.6:1087
Halil Paşa C.4:679, 681. C.6:1082, 1083, 1085, 1086, 1087, 1090, 1096, 1099, 1102, 1107
Halil Rıfat Paşa C.4:778
Halil Sultan C.4:629
Halime C.5:940
Halit Bey C.5:1037
Halittu C.1:174, 190
Halkalı C.5:850
Halki C.1:79
Halmaşuit C.1:26
Halmaşuitta C.1:78
Halpa Bkz. Haleb/p C.1:19, 30, 41, 60, 79
Halparunda C.1:126
2.Halparutias C.1:128
3.Halparutias C.1:128
Halpa-Ruwa C.1:126
Halpasulupis C.1:129
Halpaşulupi C.1:42, 48
Halys C.1:178. C.2:232, 236, 252, 268, 286, 296, 300, 309, 312
Hama C.4:664
Hamath C.1:168
Hamdani(ler) C.3:460, 461
Hamdi Kenan (Hamdi Nuri?) C.6:1085, 1089
Hamdullah Suphi Bey Bkz. Tanrıöver, Hamdullah Suphi
Hamid C.4:651
Hamid Beg C.3:610
Hamideli C.4:629, 652
Hamidiye C.6:1056
Hamid-oğulları C.3:599, 608, 610, 614. C.4:644, 647, 652, 821, 823, 824
Hammurabi C.1:30, 71, 73
Hamza Bey (Anadolu Beylerbeyi) C.4:652
Hamza Beg (Antalya beyi) C.3:614, 618
Hamza Beg (Kaptan-ı derya) C.3:496
Hamza Beg (Mardin valisi) C.3:624
Hamza Mirza C.4:675
Hana C.1:30
Hanak, Anton C.6:1048, 1116
Hanasor Ovası C.1:182
Hanburg C.4:692
Hanciyan, Aram C.5:1034
Handan, Mehmet Ali C.6:1061
Hanefi Efendi C.4:688
Hanhana C.1:119
Hani C.1:38. C.3:593, 595
Hanigalbat C.1:19, 34
Hankın C.4:683
Hannibal C.2:294, 296, 299, 300
Hannibalianus C.2:349
Hannuti C.1:41
Hantili C.1:30, 31, 43, 66, 101, 119
2.Hantili C.1:32, 33
Hanya C.4:670, 684, 685, 697
Hanyeri C.1:115
Hanyanus C.4:664
Hapantalli C.1:103
Hara C.1:191, 192
Harami Gediği C.1:180, 181, 182
Harapşili C.1:30, 32; 100
Harbiye (Yakto) C.3:559
Harda C.1:171
Haremheb C.1:41
Hares C.2:374
Harezm C.3:583, 586, 608, 611. C.4:636, 704
Harezmli Enisi C.4:631
Harezmşahlar C.3:583, 593
Harileos Efendi C.6:1108
Harmakku, C.1:169
Harmankaya C.4:642
Harmodios C.3:427
Harpagos C.2:222, 268, 269, 378
Harpalos C.2:272
Harput C.3:573, 575, 588, 589, 590, 592, 597, 606, 624. C.4:746
— Arap Baba/Alaca Mescit C.4:812
— Kalesi C.3:460, 589
— Ulu Cami C.4:805, 806
Harran C.3:475, 567, 584, 588, 589, 594, 595
Harrana C.1:19
Haruna Gediği C.1:181
Harun'ur-Reşid C.3:448, 449, 450. 453. C.4:673
Hasan C.3:567. C.4:629
Hasan Ağa C.4:688
Hasan Ali C.4:629, 636, 637
Hasan Beg C.3:618. C.4:652
Hasan Dağı C.3:536
Hasan Fehmi C.4:757
Hasan Halife C.4:682
Hasankale C.1:156, 183, 184. C.3:567, 632
Hasankeyf C.4:809, 824, 826
— Köprüsü C.4:809
— Zeynel Bey Türbesi C.4:824, 826
Hasan Paşa C.4:695, 702
Hasan Reis C.4:670
Hasan Rıza C.6:1082, 1090, 1100
Hasan Vecih C.6:1107
Has Balaban C.3:607
Haseki, Metin C.6:1142
Haseki, Nihat C.6:1061
Hashöyük C.1:15
Has Murad Paşa C.4:629
Hasnun C.3:553
Haşamili C.1:63
Haşşu C.1:29
Haştayar C.1:29
Hatalkişna C.1:92
Hatay C.1:12, 13; 29. C.3:559, 560. C.5:970, 981, 989, 992, 993
Hate C.1:129, 159, 174, 190
Hatepinu C.1:77
Hatıfî C.5:933
Hatır-oğulları C.3:613
Hatice Turhan Sultan C:4:687
Hatice Sultan C.6:1080
Hatina C.1:156
Hattarina C.1:80
Hatti(ler) C.1:16, 19, 26, 30, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 61, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 77, 78, 79, 80, 82, 87, 89, 99, 100, 101, 102, 110, 120, 123, 124, 125, 159, 174
Hattina C.1:124, 125, 126, 133
Hattuş C.1:21
Hattuşa Bkz. Boğazköy C.1:19, 26, 28, 29, 30, 32, 35, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 63, 66, 67, 72, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 98, 103, 112, 113, 114. C.3:516
Hattuşaziti C.1:38
Hattuşha C.1:120. C.2:244
1.Hattuşili C.1:27, 28, 29, 30, 34, 44, 54, 55, 56, 63, 64, 66, 75, 79, 90, 95, 97, 112, 119, 120
2.Hattuşili C.1:36, 119, 120
3.Hattuşili C.1:42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 56, 57, 62, 65, 70, 79, 90, 98, 101, 115, 119, 120
Hatvan C.4:678
Havale C.5:935
Havasor C.1:159 162, 164
Havza C.5:971
— Sokullu Mehmed Paşa/Kasım Paşa Külliyesi C.5:847
Hayanu C.1:126, 127
Hayaşa C.1:19, 37, 38, 41, 72, 75
Haydar C.4:630
Haydarbey-Alibey C.1:186
Haydar Mirza C.4:675
Haydaroğlu (Kara Haydar) C.4:688
Haydarpaşa C.5:955
Hayrabolu C.4:644
Hayva C.1:126, 127
Hazar Denizi C.2:318. C.3:439. C.4:673
Hazar(lar) C.3:445, 447, 454, 570
Hazar Leon C.3:447
Hazarpare Ahmed Paşa C.4:685
Hazine Piri C.1:194, 208
Haznedar-oğulları C.3:554, 555
Hazro C.1:173
Hazzi C.1:79, 80, 106
Hebdomon Bkz. Bakırköy C.3:521, 531
Heberdey, Rudoff C.2:365
Hebros Bkz. Meriç C.2:284, 300
Hedammu C.1:104
Hefaistion C.2:398, 399
Hefaistos C.2:395
4.Heinrich C.3:480
Heister C.4:695
Hekataios C.2:227, 323
Hekate C.2:395, 396, 405
Hekatomnos C.2:280, 285
Hekimoğlu Ali Paşa C.4:704, 705, 707
Heksamilion C.3:495
Hektor C.2:375
Helena C.2:399
Helena (Azize) C.3:550
Helene C.3:495
Helene (Romanos Lekapenos'un kızı) C.3:458, 460
Helios C.2:405, 517
Hellas C.2:247, 248
Hellenistik C.1:79. C.2:217, 230, 275, 288, 289, 291, 294, 295, 296, 297, 298, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 355, 357, 359, 360, 368, 370, 371, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 396, 397, 400, 401, 402, 405, 406, 407, 408, 409, 411, 414, 416. C.3:422, 423, 424, 425, 426, 427, 434, 435, 498, 500, 515, 523, 535, 541, 542, 552, 554. C.5:885
Hellen(ler) C.2:227, 254, 273. C.4:776. C.5.958. C.6:1067
Hellespontos Bkz. Çanakkale Boğazı C.2:220, 222, 223, 232, 283, 284, 285, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 299, 309, 313, 315, 317, 347
Hellespontos Frygiası C.2:284, 288, 289, 290, 295, 298, 300, 337
Hemedan C.3:568. C.4:629, 631, 704. C.5:935
Hemdem Paşa C.4:663
Hemite C.1:115
Henri C.3:481, 482
2.Henri C.3:597. C.4:670
4.Henri C.3:472, 575
Hense C.2:361
Henti C.1:41
Hepat C.1:41, 79, 80, 87, 107, 191
Hera C.1:115 C.2:215, 395, 399
Heraion C.2:242
Herakleia C.2:285, 292, 385
Herakleia Pontika Bkz. Karadeniz Ereğlisi C.2:292, 295, 296, 306, 310, 315,
Herakleia Pontikalı Memnon C.2:324
Herakleides C.2:264
Herakleios C.3:440, 442, 443, 445, 446, 447, 498, 499, 500, 503, 504, 509,
Herakles C.2:237, 248, 262, 287, 376, 379, 391, 394, 395, 398, 400, 554,
Heraklid(ler) C.2:218, 247, 248, 249, 250
Heraklonas (Herakleon) C.3:443, 509
Heramyes C.2:373
Herat C.4:629, 635, 636, 704. C.5:933, 934
Herculaneum C.2:401, 412
Herir Batas C.1:195
Hermes C.1:102. C.2:259, 376, 390, 391, 395
Hermodike C.2:217, 218

scanfan

Hermogenes C.2:393, 394, 395, 396, 408
Hermos Bkz. Gediz C.2:214, 217, 246, 258, 259, 260, 299
Herodotos (Herodot) C.1:115, 142. C.2:215, 217, 218, 219, 226, 228, 231, 234, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 261, 265, 269, 270, 275, 296, 378, 380
Herofantos C.2:222
Herostratos C.2:369
Hersek C.4:697, 751, 753, 754, 757
Hersek-zâde C.4:663
Hersonessos Bkz. Çanakkale Boğazı C.2:295
Hersonessos Bkz. Gelibolu Yarımadası C.2:283, 284, 300
Hesiodos C.1:104
Hess, Friedrich C.6:1045
Hesykhastlar C.3:490
Het oğulları C.1:24, 25, 53
Hetum C.3:583
Heussler C.6:1045
Hexamilion C.4:643
Haybeliada C.3:531. C.5:870
Hıms C.3:463, 504, 591
Hırkanis C.1:147, 196, 206
Hırsova C.4:695
Hırvatistan C.3:477, 479. C.4:666, 720
Hırvat(lar) C.3:465. C.4:653, 720, 753
Hısn-ı Mansur C.3:583
Hısn Keyfa C.3:588, 590, 591, 592, 596, 597, 624. C.4:630, 632, 634
Hızan C.3:594
Hızır (Harput Artukluları Hükümdarı) C.3:590
Hızır Beg (Ayaslug emiri) C.3:602
Hızıroğlu, Ertun C.6:1062
Hızır Reis Bkz. Barbaros Hayreddin Paşa C.4:669
Hızır-şah C.3:620
Hicaz C.4:659, 665, 671, 672, 765, 779. C.5:843
Hierapolis Bkz. Pamukkale C.2:414, 415, 416. C.3:421, 422, 425, 546
Hieria Bkz. Fenerbahçe C.3:447
Hierokaisareia C.2:277
Hierokles C.3:504
Hieronymos C.2:290, 323, 324
Hieropolis Castabala C.2:415
Hikmet Sami C.6:1107
Hilair, J.B. C.6:1080
Hilakku C.1:124, 130
Hilaruada C.1:129
Hillinger, Franz C.6:1045, 1049
Himerios C.3:457
Himuwa C.1:35
Hind/t C.1:62. C.4:665, 671, 672, 673. C.6:1067
Hindistan C.1:79. C.2:280, 287, 388. C.3:527, 537, 623, 634. C.4:668, 671, 708, 764, 782. C.6:1061
Hind Okyanusu C.4:671, 786
Hippodamos C.2:323, 389, 390
Hippodrom (Sultanahmed Meydanı) C.3:437, 438 446, 499, 515, 517, 518, 519, 520, 522
Hippoklos C.2:222
Hippolytos C.3:428
Hipponax (Hipponaks) C.2:249, 250, 259
Hisar, Abdülhak Şinasi C.6:1091
Hisarcık C.4:695, 702, 707
Hibarköyü C.3:556
Hisarlık Höyüğü C.1:15
Histiaios C.2:222, 223
Hispania C.2:347
Hişuwa C.1:86, 98
Hitit(ler) C.1:16, 18, 19, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 59 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 131, 132, 133, 135, 136, 149, 152, 156, 159, 161, 190, 191, 204. C.2:231, 232; 235; 239, 240, 247, 251, 260, 355, 369, 378. C.3:516, 552
Hittim C.1:24
Hoca Ali Rıza C.6:1082, 1083, 1088, 1090, 1091, 1098, 1099, 1100, 1101, 1107
Hoca Ali Şah C.3:607
Hoca Dehhanî C.3:587
Hoca Hundi Mescidi C.5:891
Hoca Sa'd ad-Dîn C.5:945
Hoca Yunus C.3:613
Hoca-zâde C.4:725, 728
Hoca-zâde Mesud Efendi C.4:687, 688
Hoffman C.6:1134
Hollanda C.4:648, 696, 701. C.6:1047
Holovçin C.4:699
Holzmeister, Clemens C.6:1045, 1046, 1048
Homanad(lar) C.2:328, 329, 330
Homeros (Homer) C.1:15; 107. C.2:218, 227, 228, 232, 244, 249, 263, 266, 358. C.5:958
Honaz C.3:617, 618, 568
Honorius C.2:351, 416. C.3:436, 438
Horasan C.1:184. C.3:566, 569, 577. C.4:635, 636, 637, 704, 728
Horhor C.1:159, 160
Horozlu Han C.4:818
Horoztepe C.1:16, 105, 109, 110
Hoşap C.1:164, 165, 180, 181, 182
— Çayı C.1:164, 165, 182
— Vadisi C.1:180, 181
Hotan, Harbi C.6:1061
Hotin C.4:679, 690, 702, 707, 709, 710, 723, 735. C.5:945
Hoy C.3:570, 593. C.4:632, 703
Hoylu Abdülmümin b. Muhammed C.5:930, 931
Högg, Hans C.6:1045
Hrozny, B. C.1:20, 24
Huba C.1:191, 192
Hubeşna C.1:19
Hubha C.1:169
Hubişkia C.1:170, 172, 173, 182, 183, 185
Hubuşna (Ereğli) C.2:235
Hugues C.3:582
Hugues de Provence C.3:461
Hukkana C.1:38, 72, 75
Hulli C.1:131
Hulvan C.3:588
Humaytepe C.3:422
Humbert C.3:466
Humbert Danfin C.3:600
Humus C.1:38. C.4:664, 746
Hun(lar) C.3:435, 436, 502, 503
Hupaşiya C.1:101
Huradinaku C.1:157
Hurlili C.1:78
Hurma C.1:97
Hurna C.1:64
Hurri(ler) C.1:25, 26, 30, 33, 34, 35, 38, 40, 41, 48, 49, 56, 60, 62, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 86, 89, 100, 103, 104, 107, 108, 109, 116, 123, 125, 136, 148, 149, 152, 159, 180, 190, 191, 196, 198, 204
Hurşama C.1:35
Hurşid Paşa C.4:743
2.Hüsrev C.3:440, 442
Husrev Anuşîrvan (Adil) C.3:439, 440
Husrev Paşa C.4:738, 746
Hutuini C.1:191
Huwaşşanna C.1:86
Huyghe, Renêe C.6:1092, 1093
1.Huzziya C.1:26, 29, 31, 32, 33, 116, 119
2.Huzziya C.1:32
Hülagu C.3:592, 617. C.4:632
Hünkâr Çayırı C.4:659
Hünkâr İskelesi C.4:746
Hürrem Sultan C.4:670
Hüsameddin Çoban Beg C.3:602, 604, 605
Hüsameddin Hasan Beg C.3:621
Hüsameddin İlyas Beg C.3:610
Hüsameddin Timur-taş C.3:570
Hüsamüddevle Kurtı C.3:592
Hüsamüddevle Togan Arslan C.3:594
Hüsamüddevle Yel-tegin C.3:591
Hüseyin (Ak-Koyunlu beyi) C.3:623
Hüseyin (Celayir hükümdarı) C.4:632
Hüseyin (İran Şahı) C.4:703
Hüseyin Ali C.4:637
Hüseyin Avni Paşa C.4:751, 752
Hüseyin Baykara C.5:933, 934
Hüseyin Beg C.4:634
Hüsrev Dehlevi C.5:932, 933
Hüseyin Hilmi Paşa C.4:760
Hüsrev Paşa C.4:682, 685, 795, 797
Hüseyin Zekâi Paşa C.6:1082, 1089, 1092, 1093, 1094
Hüsnü Bey C.5:1038
Hüsnü Yusuf C.6:1082, 1090
Hyde C.2:249
Hypaipa (Günlücü/Günlüce) C.2:246, 266, 277
Hypapa C.2:309
Hyparkhiai C.2:320
Hypsistos C.1:104
Hyrkania C.2:273
Hystaspes C.2:270
Hytennia C.2:270

I
Iğdır C.1:183
Ihlara C.3:551, 555
— Vadisi C.3:551, 555
Ildırı Bkz. Erythrai C.2:214
Ilgaz Bkz. Olgassis
Ilgın C.3:572, 607, 614. C.4:654, 658
— Lala Mustafa Paşa Külliyesi C.5:847
Ilıca C.1:94, 120. C.3:618
Irak C.1:12, 145; 155, 170, 181, 183. C.3:447, 572, 586, 588, 592, 594, 607, 623, 624. C.4:629, 630, 631, 635, 662, 668, 704, 763, 765, 805. C.5:842, 866, 867, 888, 924, 935, 968, 980, 989. C.6:1048, 1073
Irak-ı Acem C.3:569. C.4:635, 637
Irak-ı Arab/p C.4:634, 635, 636, 637, 669
Irmak, Sadi C.5:987
Isfahan C.3:568, 569, 578. C.4:629, 632, 635, 636, 637, 703, 704, 805.
— Cuma Camisi C.4:637
— Ulu Cami C.4:805
Isparta C.1:12. C.3:610. C.4:644, 656, 812, 816, 818

İ
İalysos C.2:218
İanus C.2:318
İasos (Kurin) C.2:273
İassos C.2:285, 290, 309
İanzu C.1:170
İauma (İon) C.2:270
İbni Battuta C.3:599, 610, 614, 615, 617, 623. C.5:915
İbni Bibi C.3:587
İbni Sina C.3:586
İbn Kemal C.4:725
İbrahim (Ahlat-şahlar beyi) C.3:591
İbrahim (Artuk-oğlu) C.3:588, 593, 594
İbrahim (Danişmend beyi) C.3:575
İbrahim (İnal-oğlu) C.3:595, 596
İbrahim (Menteşe-oğlu) C.3:615
İbrahim (Osmanlı padişahı) C.4:682, 683, 684, 685, 687, 688, 693, 695, 800
İbrahim (Ramazan-oğlu) C.3:618
İbrahim (ressam) C.6:1092
İbrahim (Sivas emiri) C.3:607
İbrahim Bahadır Bey C.3:600
İbrahim Bey (Dulkadır-oğlu) C.3:606
İbrahim Bey (Karaman-oğlu) C.3:599, 614. C.4:629, 652, 653, 658
İbrahim Bey (Ramazan-oğlu) C.3:614
İbrahim Edhem Paşa C.5:865. C.6:1083
İbrahim Han C.5:946
İbrahim (Budin beylerbeyi) C.4:691
İbrahim Paşa (maktul) C.5:933. C.6:1088
İbrahim Paşa (Maraş valisi) C.4:704
İbrahim Paşa (vezir-i azam) C.4:668, 677
İbrahim-şah C.3:602
İbrahim Yınal C.3:567
İbrail Kalesi C.4:710
İbrala C.3:552
İbrani(ler) C.1:124
İbrişarruma C.1:76
İbşir Paşa C.4:687, 718
İç (orta) Anadolu Bkz. Anadolu
İfigenia C.2:401
İgnasios C.3:454, 455
İgor C.3:459
İğne (Niyo) C.4:701
İhsaniye C.4:816
— Gazlıkölekviran Köyü Saya Baba Türbesi C.4:816
— Osmanköyü Herdena Bahar Baba Türbesi C.4:816
İhtiman C.4:644
İhtiyar Simeon (aziz) C.3:549
İkizada C.3:536
İkiztepe C.1:14, 28
İkonion Bkz. Konya C.2:285
İlbasan C.4:661
İlbasanlı Halil Paşa C.4:702
İlbay Kalesi C.4:690
İldaruni Irmağı C.1:176
İl-deniz C.3:570, 592
İl-gazi C.3:570, 578, 588, 590, 593, 594, 596
İlhanlılar C.3:486, 568, 592, 602, 605, 606, 607, 608, 610, 613, 615, 617, 618, 621. C.4:631, 632, 637, 646, 649, 712, 715, 823, 884, 885
İliada C.2:218, 227, 232
İlion C.1:43. C.2:284, 299, 309, 313, 314, 410
İlliassos C.2:367
İlluyanka C.1:77, 101, 102, 103, 104, 136
İlyas Bey (Menteşe-oğlu) C.3:602, 615, 616, 617
İlyas Bey (Saruhan-oğlu) C.3:619, 620
İllyria (İlliria) C.2:231, 284, 303, 317, 342, 345
İmadeddin Ebu Bekir C.3:590
İmadeddin Zengi (Musul atabegi) C.3:594

scanfan

İmadeddin Zengi (Şam atabegi) C.3:579, 588, 589, 591
İmamkulu C.1:115. C.4:675
İmam Mehmed Efendi C.4:699
İmbros Bkz. İmroz C.2:225, 280
İmgur-Elli C.1:151
İmpakru C.1:108
İmroz Bkz. İmbros C.2:225
İmroz (Gökçeada) C.4:655, 656. C.5:980
İnal C.3:595
İnal-oğulları C.3:595, 596, 597
İnanç Bey C.3:617
İnanç Hatun C.3:594
İnanç, Kazım C.5:960
İnandık C.1:112
İnan, Engin C.6:1139
İnan-oğulları C.4:805
İnar C.1:23, 64
İnara C.1:77, 101
İncesu C.5:853, 854
— Kara Mustafa Paşa Camisi C.5:853
— Kara Mustafa Paşa Külliyesi C.5:854
İndra C.1:34, 79
İndus C.1:22. C.2:287, 290, 293, 295, 323
İnebahtı C.4:661, 669, 674, 693, 721. C.5:934
— Körfezi C.4:697
İnebolu C.5:981
İnegöl C.3:488. C.4:642. C.5:972, 976
— İshak Paşa Medresesi C.4:831
İngiliz(ler) C.1:142, 143. C.3:480, 555. C.4:673, 736, 738, 739, 740, 746, 750, 754, 756, 762, 763, 764, 765, 767, 777, 779, 785, 788, 795, 799. C.5:865, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 963, 965, 966, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 978, 979, 980, 981, 989, 1003, 1035, 1038
İngiltere C.2:380. C.4:648, 696, 699, 701, 709, 735, 739, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 754, 756, 759, 761, 762, 785, 786, 788. C.5:964, 967 968, 969, 980, 983, 985, 989, 1002, 1010, 1038
İni-Teşup C.1:50, 51, 52, 125
3.İnnocentius C.3:480
5.İnnocentius C.3:492
8.İnosan C.4:660
İnönü C.4:642. C.5:967, 974, 975, 976, 1010
İnönü, İsmet C.4:763. C.5:972, 974, 978, 979, 980, 981, 982, 985, 986, 989, 991, 1001, 1010, 1011, 1040. C.6:1048, 1116, 1122
İnuanau C.1:192
İnuşpua C.1:156, 188, 208
İoannes (İncil yazarı) C.3:535, 538, 540, 544
İoannes Angelos C.3:490
İoannes Chrysostomos C.3:466, 471
İoannes Damaskenos C.3:501
İoannes Grammatikos C.3:453, 454
İoannes İtalos C.3:501
İoannes Kalekas C.3:489
İonnamos C.3:503
İoannes Ksiphilinos C.3:501
İoannes Kurkuas C.3:460
İonnes Malalas C.3:502
İoannes Mauropous C.3:507
İoannes Moskhos C.3:504
İoannes Orphanotrofos C.3:465
İoannes Palaiologos (7.Mikhael'in kardeşi) C.3:484
İoannes Philoponos C.3:501
İoannes Prodromos C.3:528, 531
İoannes Tzetzes C.3:506
1.İoannes Tsmiskes (Çimiskes) C.3:459, 460, 462, 463, 464, 472, 509
2.İoannes Komnenos c.3:471, 472, 475, 476, 477, 509, 523, 525, 528, 574, 578, 579
3.İoannes Dukas Vatatzes C.3:469, 482, 483, 484, 520, 507
4.İoannes Laskaris C.3:484, 486, 510, 533
5.İoannes Palaiologos C.3:489, 490, 491, 492, 493, 495, 510. C.4:644, 647
6.İoannes Kantakuzenos C.3:488, 489, 490, 491, 492, 503, 504, 510, 600, 614, 615, 619
7.İoannes Palaiologos C.3:493, 495, 510
8.İoannes Palaiologos C.3:455, 492, 495, 510
İolande C.3:482
İon C.2:214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 223, 224, 226, 242, 252, 259, 262, 263, 269, 270, 271, 272, 273, 371, 380, 385, 388, 390, 391, 393, 397, 402, 408, 410, 412. C.3:423, 510
İonia (İyonya) C.2:214, 215, 216, 217 219, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 240, 242, 246, 250, 251, 258, 262, 266, 269, 270, 271, 272, 273, 281, 284, 285, 290, 292, 299, 310, 368, 369, 373, 376, 379, 381, 382, 388 399, 405. C.5:970
İonia(lılar) C.2:214, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 223, 226, 227, 251, 254, 259, 261, 269, 273, 313, 389
İoseph Bringas C.3:461
İotape C.3:422, 543
İovianus C.3:508
İphari C.1:192
İpsala C.3:610
İpsili C.3:602
İpsos C.2:292, 293, 295, 320, 324, 360
İran C.1:12, 18, 22, 140, 142, 145, 148, 155, 159, 170, 176, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 190, 195, 198, 200, 208. C.2:230, 233, 239, 252, 268, 275, 277, 306, 382. C.3:435, 438, 439, 440, 442, 443, 569, 570, 571, 583, 586, 596, 623, 629, 630, 631, 632, 634 C.4:649, 659, 662, 663, 664, 665, 668, 671, 673, 676, 677, 678, 679, 681, 683, 703, 704, 705, 708, 728, 734, 756, 764, 765, 768, 772, 786, 789, 802, 803, 804, 805, 808, 810, 815. C.5:839, 866, 867, 882, 887, 894, 899, 902, 908, 911, 927, 933, 935, 943, 949, 980, 989. C.6:1061, 1066, 1067, 1068, 1070, 1071, 1073, 1075, 1079
İran(lılar) C.2:223. C.3:437, 442, 452, 480. C.4:675, 679, 683, 704
İrdia C.1:191
İrfan C.5:1034
İris Bkz. Yeşilırmak C.2:296, 310, 315
İrişum C.1:21
İrmuşini C.1:147, 164, 166, 191
İrpuni (Arinberd) C.1:144, 145, 157, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 177, 184, 193, 196
İrşira C.1:106
İrşova C.4:707
Hz. İsa C.3:436, 437, 442, 455, 456, 460, 471, 472, 473, 475, 476, 487, 502, 507, 523, 527, 528, 531, 534, 538, 545, 555, 559
İsa Behzat C.6:1083, 1088
İsa Bey C.3:600, 614, 602, 622. C.4:822
İsa Çelebi C.4:650
İsa Ebu Dirhem C.4:807
İsakçı C.4:709, 711
1.İsakios Komnenos C.3:466, 469, 470, 471, 479, 480, 509, 537, 569
2.İsakios Angelos C.3:479, 480, 510. C.5:999
İsauria (İsara, İsauriya) C.2:289, 310, 312, 318, 327, 328, 337, 347, 414-415. C.3:445, 447, 450, 500, 553, 555
İsauria(lılar) C.3:436, 437, 446
İsauricus C.2:310
İsfendiyar Bey C.3:603, 604, 616, 621. C.4:651
İsfendiyar-oğulları C.3:604
İshak C.3:571, 572, 589
İshak Bey (Karaman-oğlu) C.3:614, 617, 629
İshak Bey (Saruhan beyi) C.4:822
İshak Çelebi (Hamid-oğlu) C.3:610
İshak Çelebi (Saruhan-oğlu) C.3:620
İshaklı Han C.3:587. C.4:818
2.İshak Paşa C.5:864
İsidoros C.3:496, 524
İsinda C.2:379, 383
İsis C.2:323, 357, 391
İskandinav C.1:103
İskefser C.3:621
İskender (Büyük) Bkz. 3.Alexander C.2:235, 272, 275, 277, 282, 283, 284, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 315, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 345, 360, 361, 369, 370, 386, 388, 389, 396, 397, 398, 399, 401, 402.
İskender (Candar-oğlu) C.3:602, 603
4.İskender C.2:288
İskender Bey (Ak-Koyunlu) C.3:624
İskender Bey (Arnavutluk prensi) C.4:656, 657
İskender Bey (Mirdita beyi) C.4:654
İskenderiye Bkz. Alexandria C.2:314, 315, 316, 317, 318, 324, 397. C.3.435, 436, 442, 447, 453, 501, 503, 507. C.6:1134
İskender Paşa C.4:661
İskenderun C.4:765. C.5:970, 980, 981. C.6:1141
İskilip C.4:648
İslimyeli, Balkan Naci C.6:1141, 1144
İskit(ler) (Sakalar) C.1:148, 165, 173, 175, 177, 178, 182, 200. C.2:222, 252, 253, 258, 271, 282, 284, 290, 307
İslahiye C.1:15, 94
İslav(lar) C.2:240. C.3:437, 439, 442, 443, 445, 450, 452, 453. C.4:774, 775.
İsmail C.3:575
İsmail Bey C.3:604, 657
İsmail bin Razzaz C.3:608
İsmail Hakkı C.6:1101
İsmaili(ler) C.3:596
İsmail Kalesi C.4:710, 711, 735
İsmail Paşa (Mısır valisi) C.4:750
İsmail Paşa (vezir-i azam) C.4:695
İsmet Paşa Bkz. İnönü, İsmet
İspanya (İspania) C.1:12. C.2:310, 313, 315, 349. C.3:438, 442, 514. C.4:661, 662, 670, 673, 674, 690, 691, 693, 699, 701, 721
İspanyol(lar) C.4:662, 669, 670
İspekçür C.1:129
İspend C.4:636
İsperlonga C.4:701
İspili C.4:652
İspir C.3:570
İsrail C.5:1039
İssos C.2:272, 286, 287, 315, 322, 356, 360, 398, 399
İstanbul Bkz. Byzantion C.1:14, 24, 120, 142, 208. C.2:222, 228, 244, 265, 270, 271, 272, 361, 367, 371, 372, 373, 374, 376, 381, 383, 384, 385, 386, 388, 395, 397, 399, 401, 402, 407, 415, 416. C.3:421, 422, 423, 428, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 442, 443, 444, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 464, 465, 466, 468, 469, 470, 472, 473, 475, 476, 477, 478, 480, 481, 482, 483, 484, 486, 487, 488, 490, 491, 492, 493, 495, 496, 407, 498, 500, 501, 502, 504, 506, 507, 508, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 524, 525, 527, 528, 531, 532, 533, 535, 537, 539, 541, 544, 556, 567, 568, 574, 575, 578, 581, 590, 592, 603, 618, 619, 623. C.4:630, 631, 643, 646, 648, 649, 651, 654, 655, 656, 658, 659, 660, 661, 662, 665, 667, 669, 670, 672, 675, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 687, 688, 689, 690, 693, 695, 696, 697, 698, 699, 701, 703, 704, 707, 708, 712, 713, 716, 718, 721, 725, 727, 730, 734, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 744, 745, 746, 747, 748, 751, 752, 756, 757, 758, 763, 764, 766, 767, 770, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 781, 784, 785, 786, 788, 789, 791, 793, 795, 796, 799, 804, 824, 827. C.5:840, 843, 865, 869, 871, 887, 931, 932, 935, 945, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 975, 979, 980, 981, 987, 995, 996, 998, 1006, 1007, 1008, 1011, 1027, 1029, 1031, 1032, 1033, 1034, 1036, 1037, 1038, 1039. C.6:1045, 1048, 1049, 1050, 1051, 1054, 1055, 1057, 1061, 1062, 1071, 1072, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1100, 1101, 1105, 1108, 1112, 1113, 1114, 1117, 1118, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1127, 1128, 1129, 1130, 1132, 1133, 1137, 1139, 1141
— Acıbadem, Hünkâr İmamı Köşkü C.5:864
— 3.Ahmed Çeşmesi C.5:863, 889, 899, 902
— 3.Ahmed Kitaplığı C.3:608
— Ahmet Paşa Mescidi C.3:515, 525
— Akataleptos Manastırı C.3:525
— Aksaray C.5:1027
— Valide Camisi C.5:861
— Alay Meydanı C.4:713
— Alemdar, Hamidiye Çeşmesi C.5:864
— Altunizade C.6:1062
— Amcazâde Hüseyin Paşa Kitaplığı C.5:855
— Amcazâde Hüseyin Paşa Külliyesi C.5:853
— Amcazâde Hüseyin Paşa Medresesi C.5:854
— Anadoluhisarı (Güzelcehisar) C.3:495. C:4:649, 654, 655. C.5:839
— Anadolu Kavağı C.4:740
— Arkeoloji Müzesi C.1:24, 142. C.2:283. C.3:533, 537, 539, 558. C.5:839, 865, 1028. C.6:1086, 1088, 1095, 1096
— Arnavutköy İzzetabad Köşkü C.5:864
— Aşir Efendi Kütüphanesi C.5:862
— Ataköy C.6:1058
— Atıf Efendi Kütüphanesi C.5:862
— Atik Ali Paşa Camisi C.5:829
— Atik Ali Paşa Külliyesi C.5:838
— Atik Mustafa Paşa Camisi C.3:515, 525, 533
— Atmeydanı C.4:680, 687, 688, 689, 698, 704, 785
— Augousteion Meydanı C.3:517
— Ayasofya C.3:437, 439, 440, 450, 452, 454, 461, 464, 471, 484, 496, 497, 498, 504, 511, 515, 517, 522, 523, 524, 525, 527, 531, 533, 539, 541. C.5:848, 855, 858, 1028
— Ayasofya Sultan 1.Mahmud Kütüphanesi C.5:862
— Ayazma Camisi C.5:859
— Ayazpaşa C.6:1050, 1061

scanfan

— Aynalıkavak C.6:1106
— Aynalıkavak Köşkü C.5:864
— Azapkapı Çeşmesi C.5:863, 889
—Azapkapı, Mehmed Paşa Hamamı C.5:849
— Azapkapı, Sokullu Mehmed Paşa Camisi C.5:843, 847
— Babıali, Şahsultan Çeşmesi C.5:864
— Bakırköy Camisi C.5:1036
— Beyazid Eski Saray C.5:839
— Beyazid Hasan Paşa Medresesi C.5:854, 862
— Bayezid Meydanı C.3:428, 518, 537. C.4:713. C.6:1142
— 2. Bayezid Camisi C.5:837, 845
— 2.Bayezid Hamamı C.5:837
— 2.Bayezid Külliyesi C.4:829, 831
— 2.Bayezid Medresesi C.4:831
— 2.Bayezid Türbesi C.5:837
— Bayramoğlu C.6:1062
— Bayram Paşa Külliyesi Sıbyan Mektebi C.5:854
— Bayram Paşa Medresesi C.5:854
— Bayram Paşa Sebili C.5:857
— Bayram Paşa Türbesi C.5:855
— Bebek C.6:1048, 1052, 1056
— Bebek Camisi C.5:861, 1031, 1036
— Bebek, Nisbetiye Kasrı C.5:864
— Belgrad Ormanı, Büyük Bend Kasrı C.5:864
— Beşiktaş, Barbaros Hayreddin Türbesi C.5:848
— Beşiktaş, Sinan Paşa Camisi C.5:845
— Beşiktaş, Sinan Paşa Hamamı C.5:849
— Beşiktaş, Şeyh Zafir Türbe, Kitaplık ve Çeşmesi C.5:865, 1029
— Beşir Ağa Külliyesi Medresesi C.5:862
— Beylerbeyi Camisi C.5:860, 908, 911
— Beylerbeyi İstavroz Sarayı C.5:857
— Beylerbeyi Sarayı C.4:758. C.5:865. C.6:1081
— Beyoğlu C.5:992. C.6:1085, 1087, 1118, 1123
— Beyoğlu, Memi Kethüda Mescidi C.5:847
— Beyoğlu, Sainte-Antoine Kilisesi C.5:1038, 1039
— Beyoğlu, Union Française C.5:1028, 1029, 1036
— Binbirdirek Sarnıcı C.3:515, 522
— Blakhernai Sarayı C.3:515, 516, 519, 520, 522
— Bodrum Camii C.3:515, 525
— Bostancı C.3:521, 522. C.5:1037
— Bostancı Camisi C.5:861, 1036
— Bostancı, İbrahim Paşa Mekteb-i İbtidaisi C.5:1036
— Botaniates Sarayı C.3:521
— Bozdoğan Sukemeri C.3:421, 524. C.4:726
— Bryas Sarayı C.3:515, 521, 522
— Büyükçekmece Köprüsü C.5:850
— Büyükçekmece Mehmed Paşa Mescidi C.5:847
— Büyükçekmece Sultan Süleyman Kervansarayı ve Köprüsü C.5:844
— Büyük Yeni Han C.5:863
— Cağaloğlu C.6:1111
— Cağaloğlu, Rüstem Paşa Medresesi C.5:848
— Cerrahpaşa C.3:428, 518
— Cerrahpaşa Külliyesi Çifte Hamamı C.5:856
— Cevri Kalfa Sibyan Mektebi Çeşme ve Sebili C.5:863
— Cezeri Mustafa Paşa Camisi C.5:899
— Cibali, Kaptan Hamamı C.5:849
— Cibali, Valide Sultan Hamamı C.5:849
— Çakmakçılar, Valide Hanı C.5:856
— Çapa C.5:1036
— Çarşamba, Fethiye Medresesi C.5:1036
— Çarşamba, İsmail Efendi Külliyesi C.5:858
— Çarşıkapı, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Türbesi C.5:855
— Çırağan Sarayı C.5:865. C.6:1077
— Çekirge, Siyavuş Paşa Çiftliği C.5:851
— Çekirge, Siyavuş Paşa Köşkü C.5:851
— Çemberlitaş Hamamı C.5:844
— Çinili Cami Sibyan Mektebi C.5:854
— Çinili Köşk C.5:839, 840, 892, 897, 902, 903, 904, 907
— Çinili Külliyesi Çifte Hamamı C.5:856
— Çinili Medrese C.5:854
— Çukur Çeşme Hanı C.5:863
— Damat İbrahim Paşa Kitaplığı C.5:855
— Darüşşafaka Lisesi C.6:1082
— Davud Paşa Camisi C.4:831. C.5:891
— Davud Paşa Kışlası C.5:857
— Davud Paşa Medresesi C.4:831
— Divanyolu, Anber Ağa Medresesi C.5:854
— Divanyolu, Koca Sinan Paşa Külliyesi C.5:854
— Divanyolu, Köprülü Kitaplığı C.5:854, 855
— Divanyolu, Köprülü Külliyesi Medresesi C.5:854
— Divanyolu, Köprülü Mehmed Paşa Türbesi C.5:855
— Dolmabahçe, Bayıldım Köşkü C.5:864
— Dolmabahçe Camisi C.5:859, 861
— Dolmabahçe, Mehmed Emin Ağa Çeşmesi C.5:864
— Dolmabahçe Sarayı C.4:748. C.5:865, 997, 1001, 1036, 1037. C.6:1077, 1120
— Edirnekapı, Mihrimah Sultan Camisi C.5:844, 846
— Edirnekapı, Mihrimah Sultan Hamamı C.5:849
— Edirnekapı, Mihrimah Sultan Külliyesi Medresesi C.5:844, 848
— Elçi Hanı C.5:838
— Eminönü, Yeni Cami C.5:853
— Emirgan, 1.Abdülhamid Çeşmesi C.5:864
— Emirgan, Mekke Şerifleri Köşkü C.5:865
— Esad Efendi Kütüphanesi C.5:862
— Eski Bedesten C.5:840
— Eski İmaret Camisi c.3:525, 534
— Eski Küçüksu Kasrı C.5:864
— Eski Şark Eserleri Müzesi C.1:21, 26, 36, 39, 47; 61, 68, 73, 92, 95, 110, 113; 116; 129, 133, 135, 136, 158, 207. C.2:242, 244
— Eyüp C.5:1034
— Eyüp, Camisi C.5:860
— Eyüp, Çifte Hamamı C.5:837
— Eyüp, Davud Ağa Mescidi C.5:847
— Eyüp, 5.Mehmed Reşat Türbesi C.5:1036
— Eyüp, Mihrişah Sultan Çeşmesi C.5:864
— Eyüp, Mihrişah Sultan Türbesi C.5:862
— Eyüp, Pertev Paşa Türbesi C.5:848
— Eyüp, Reşadiye Mektebi C.5:1036
— Eyüp, Sokullu Mehmed Paşa Türbesi C.5:848
— Eyüp, Zal Mahmud Paşa Camisi C.5:847
— Eyüp, Zal Mahmud Paşa Türbesi C.5:848
— Fatih C.5:1036, 1037
— Fatih, Ahmet Cevat Paşa Türbesi C.5:1036
— Fatih Camisi C.3:535. C.4:659, 839. C.5:845, 859, 885, 907
— Fatih Camisi Medreseleri C.4:831
— Fatih, Çukur Hamam C.5:837
— Fatih, Gazi Osman Paşa Türbesi C.5:1036
— Fatih, Hacı Ahmed Paşa Çeşmesi C.5:864
— Fatih Külliyesi C.4:829, 831
— Fatih Külliyesi Kervansarayı C.5:838
— Fatih, Mesih Mehmed Paşa Camisi C.5:847
— Fatih Sultan Mehmed Türbesi C.5:862
— Fatih, Tayyare Abidesi C.5:1033
— Fatih, Yusuf Efendi Çeşmesi C.5:864
— Fenâri İsa Camisi C.31, 515, 525, 528, 533, 537
— Feriye Sarayı C.4:752
— Ferruh Kethüda Camisi C.5:843
— Fethiye Camisi C.3:507, 515, 525, 527, 533, 534, 556
— Feyzullah Efendi Kitaplığı C.5:855
— Fındıklı C.6:1051, 1056, 1063, 1087
— Fındıklı, Koca Yusuf Paşa Çeşmesi C.5:864
— Fındıklı, Molla Çelebi Camisi C.5:846
— Fındıklı, Molla Çelebi Hamamı C.5:849
— Fındıklı, Zevki Kadın Çeşmesi C.5:864
— Florya Köşkü C.5:864
— Fuad Paşa Türbesi C.5:863
— Galata, Kurşunlu Mahzen Köşkü C.5:864
— Galata, San Pietro ve San Paolo Kilisesi C.5:1028
— Galatasaray C.4:713, 716, 791. C.5:868. C.6:1101, 1102, 1105, 1106, 1107, 1108, 1111
— Galatasaray Lisesi (Mekteb-i Sultani) C.5:1036. C.6:1082, 1091, 1101, 1123
— Gazanfer Ağa Medresesi C.4:726
— Gazanfer Ağa Sebili C.5:857
— Gedikpaşa, Gedik Paşa Hamamı C.5:837
— Gotlar Sütunu C.3:515, 517
— Göztepe C.5:1036. C.6:1056
— Gureba Hastahanesi C.5:1036
— Gül Camisi C.3:515, 525, 534
— Gümüysuyu C.6:1056
— Hagia Eirene Kilisesi C.3:515, 524, 533, 537
— Hagia Euphemia Martyrionu C.3:527
— Hagios İoannes Prodromos Bazilikası C.3:524
— Hagia Thekla Kilisesi C.3:525, 533
— Hagia Theodosia Kilisesi C.3:525, 534
— Hagios Andreas Kilisesi C.3:527
— Hagios Klemens Kilisesi C.3:549
— Hagios Polyevktos Kilisesi C.3:520, 528, 539
— Halıcıoğlu C.5:1037
— Hamidiye Külliyesi Medresesi C.5:862
— Hamidiye Türbesi C.5:862
— Hasan Paşa Hanı C.5:863
— Haseki C.3:518
— Haseki/Ayasofya Hamamı C.5:844, 849
— Haseki Külliyesi C.5:844
— Haseki Külliyesi Medresesi C.5:848
— Haseki Sultan Külliyesi Şifahanesi C.5:848
— Haseki Sultan Sıbyan Mektebi C.5:852
— Hatice Sultan Sarayı C.5:865
— Havariler Kilisesi C.3:448, 535
— Haydarpaşa Garı C.4:791. C.5:865, 1029
— Haydarpaşa İskelesi C.5:1033, 1037
— Haydarpaşa Lisesi C.5:865, 1028
— Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi Kütüphanesi C.5:862
— Horhor, Murad Paşa Hamamı C.5:837
— Hormisdas Sarayı C.3:515, 519, 522
— Hürrem Sultan Türbesi C.5:848, 898
— Hüsrev Paşa Kütüphanesi C.5:862
— İbrahim Paşa Sarayı C.4:713, 716. C.5:868, 942
— İlyas Bey Camisi C.3:515, 535
— İskender Çelebi Sarayı C.4:716
— Julia Anicia Sarayı C.3:524
— Kabataş C.6:1077
— Kabataş Çeşmesi C.5:863
— Kadıköy C.6:1127
— Kadırga Sokollu Külliyesi C.5:846, 848
— Kalenderhane Camisi C.3:515, 525
— Kanuni Sultan Süleyman Türbesi C.3:531, 539, 606. C.5:848
— Kapalıçarşı C.4:783, 841
— Karacaahmet, Sadettin Efendi Çeşmesi C.5:864
— Karagümrük, Üçbaş Mescidi C.5:847
— Karaköy C.5:865, 1028, 1029, 1037, 1038
— Kara Mustafa Paşa Külliyesi C.5:853
— Kariye Camii C.3:487, 502, 509, 515, 527, 531
— Kasımpaşa Hasan Çelebi Mescidi C.5:847
— Kemankeş Kara Mustafa Paşa Medresesi C.5:854
— Kemerhatun Camisi C.5:1036
— Khora Manastırı (Kariye Camii) C.3:489, 523, 527
— Kılıç Ali Paşa Camii C.4:776
— Kıztaşı C.3:515, 517, 518
— Kilise Camii C.3:532, 533
— Kocamustafapaşa C.5:1034
— Kocamustafapaşa Camii C.3:515, 527
— Koca Sinan Paşa Türbesi
— Koimesis Kilisesi C.3:534, 549
— Köçeoğlu Yalı Köşkü C.5:864
— Köprülü Mehmed Paşa Külliyesi C.5:853
— Kumkapı, Nişanca Hamamı C.5:837
— Kuruçeşme, Nazime Sultan Yalısı C.5:865, 1029
— Kuyucu Murad Paşa Külliyesi Medresesi C.5:854
— Kuyucu Murad Paşa Külliyesi Sebili C.5:857
— Kuyucu Murad Paşa Sıbyan Mektebi C.5:854
— Kuyucu Murad Paşa Türbesi C.5:855
— Küçük Ayasofya Camii C.3:515, 527
— Laleli C.5:1033, 1036
— Lâleli Camisi C.5:859, 863
— Lâleli, Kızlarağası Abbas Ağa Çifte Hamamı C.5:856
— Lausus ve Antiochus Sarayı C.3:515, 520, 522
— Levent C.6:1056
— Lips Manastırı (Kilise Camii) C.3:533
— Maçka C.5:1036, 1037, 1038
— Maçka, Sultan 1.Mahmud Çeşmesi C.5:864
— 2.Mahmud Türbesi C.5:863
— Mahmud Paşa Camisi C.4:829
— Mahmud Paşa Hamamı C.5:837
— Mahmud Paşa Türbesi C.4:832. C.5:837
— Manganoi Sarayı C.3:515, 520 522
— Mazul (Mazlum) Sukemeri C.3:515
— Mecidiyeköy, Mahmud Şevket Paşa Türbesi C.5:1031
— 3.Mehmed Türbesi C.5:855
— Mehmed Ağa Camisi C.5:899, 901
— Mehmed Ağa Tekkesi C.4:730
— Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesi C.5:854
— Mısır Çarşısı C.5:857
— Mihrimah Sultan Camisi C.4:783, 785
— Moda C.5:1037. C.6:1056

scanfan

— Muğlava, Moğolağa Kemeri C.5:850
— Murad Molla Kütüphanesi C.5:862
— Murad Paşa Camisi C.4:829
— 3. Murad Türbesi C.5:855
— Mustafa Reşid Paşa Türbesi C.5:863
— Müderris Köyü Kemeri C.5:850
— Myralaion Manastırı Kilisesi C.3:525, 533
— Nakşidil Sultan Türbesi C.5:863
— Nişantaşı C.5:1034, 1037, 1038, 1039. C.6:1056
— Nurullah Sultan Türbesi C.5:862
— Nuruosmaniye Camisi C.5:859, 862, 902, 864
— Nusretiye Camii C.4:785
— Odabaşı Camisi C.5:843
— Ortaköy C.6:1049, 1056, 1077
— Ortaköy Camisi C.5:858, 861
— Pammakaristos Manastırı C.3:507, 525, 527
— Pammakaristos Manastırı Kilisesi C.3:531, 533, 534
— Pantepoptes Manastırı Kilisesi C.3:525, 534
— Pantobasilissa Kilisesi C.3:534
— Pantokrator Manastırı C.3:524, 525
— Pantokrator Manastırı Kilisesi C.3:531, 534
— Ragıp Paşa Kütüphanesi C.5:862
— Region C.3:521, 522
— Rumeli Hisarı C.3:495, 496. C.4:649, 654, 655. C.5:839, 841
— Rumî Mehmed Paşa Camisi C.4:826, 829
— Rüstem Paşa Camisi C.5:843, 846, 898, 901
— Rüstem Paşa Medresesi C.4:832
— Rüstem Paşa Türbesi C.5:848
— Saadabad, Kasr-ı Neşat C.5:864
— Sadrazam Halil Paşa Türbesi C.5:855
— Samatya, Ağa Hamamı C.5:849
— Sandal Bedesteni C.5:839, 840
—Saraçhanebaşı, Gazanfer Ağa Medresesi C.5:854
— Sarayburnu C.5:839. C.6:1116
1.Selim Türbesi C.5:837, 897, 911
— 2.Selim Türbesi C.5:848
— Selim Ağa Kütüphanesi C.5:862
— Semiz Ali Paşa Camisi C.5:843
— Sırmakeş/Simkeşhane Hanı C.5:863
— Silivrikapı, Hadım İbrahim Paşa Camisi C.5:845
— Silivrikapı, Hadım Süleyman Paşa Hamamı C.5:849
— Silivrikapı, Takkeci Ahmed Çelebi Mescidi C.5:847
— Sinan Paşa Sebili C.5:857
— Sipahi Çarşısı C.5:856
— Sirkeci, Küçük Hamamı C.5:856
— Siyavuş Paşa Türbesi C.5:855
— Soğukçeşme, Beşir Ağa Çeşmesi C.5:864
— Sultanahmet Camisi C.4:770, 785. C.5:850, 853, 860, 886, 898, 907. C.6:1090
— Sultan Ahmed Külliyesi C.5:852, 853, 856
— Sultan Ahmed Külliyesi Hamamı C.5:856
— Sultan Ahmed Külliyesi Sıbyan Mektebi C.5:854
— Sultan Ahmed Türbesi C.5:855
— Sultanahmet Meydanı C.2:272. C.3:437, 518, 519, 520, 524, 527. C.4:687, 756. C.5:942
— Sultanahmet, Ali Talât Bey Çeşmesi C.5:1029
— Sultanahmet, İshak Paşa Hamamı C.5:837
— Sultanhamam C.5:1029, 1036
— Süleymaniye C.4:718, 731
— Süleymaniye Camisi C.4:670, 725, 761, 778. C.5:844, 898, 902, 907
— Süleymaniye Külliyesi C.5:841, 845, 848
— Süleymaniye Külliyesi Hamamı C.5:849
— Süleymaniye Külliyesi Medreseleri C.5:844
— Süleymaniye Kütüphanesi C.3:608
— Süleymaniye Külliyesi Sıbyan Mektebi C.5:852
— Süleymaniye Külliyesi Şifahanesi C.5:848
— Şah Sultan Türbesi C.5:863
— Şehzadebaşı C.4:781. C.5:1034, 1036
— Şehzadebaşı, Ekmekçioğlu Külliyesi Medresesi C.5:854
— Şehzadebaşı, İbrahim Paşa Külliyesi C.5:858
— Şezadebaşı, Kuyucu Murat Paşa Medresesi C.6:1129, 1132
— Şehzadebaşı Camisi C.4:781. C.5:843, 845, 846, 853, 907
— Şehzade Külliyesi C.5:850
— Şehzade Külliyesi Medresesi C.5:848
— Şehzade Külliyesi Sıbyan Mektebi C.5:852
— Şehzade Mehmed Türbesi C.5:848
— Şehzadeler Türbesi C.5:855, 898, 899
— Şemsi Paşa, Osman Efendi Çeşmesi C.5:864
— Şerifler Yalı Köşkü C.5:864
— Takkeci İbrahim Ağa Camisi C.5:891, 892, 898
— Taksim C.5:1033, 1038, 1039. C.6:1056, 1058, 1061, 1099, 1116, 1122.
— Tarabya C.5:865, 1028, 1029. C.6:1085
— Tarabya, İpsilantiler Yalısı C.5:865
— Taşkışla C.6:1056
— Tekfur Sarayı C.3:501, 517, 520, 522, 535. C.5:899, 901, 902,
— Tepebaşı C.6:1085
— Tophane C.3:497. C.4:655, 776, 785
— Tophane Çeşmesi C.5:863, 889
— Tophane, Kılıç Ali Paşa Camisi C.5:892
— Tophane, Kılıç Ali Paşa Hamamı C.5:849
— Tophane, Kılıç Ali Paşa Külliyesi C.5:847
— Tophane, Kılıç Ali Paşa Külliyesi Medresesi C.5:848
— Tophane, Kılıç Ali Paşa Türbesi C.5:848
— Tophane, Nusretiye Camisi C.5:860, 861
— Topkapı C.3:495, 496, 517
— Topkapı, Çifte Havuzlar C.5:858
— Topkapı, Genç Osman Köprüsü C.5:857
— Topkapı, Kara Ahmed Paşa Külliyesi C.5:845
— Topkapı, Kara Ahmed Paşa Külliyesi Sıbyan Mektebi C.5:852
— Topkapı, Kara Ahmed Paşa Türbesi C.5:848
— Topkapı Sarayı C.3:504, 517, 520, 522, 527, 537, 608.C.4:649, 654, 685, 698, 700, 712, 713, 739, 788, 792. C.5:839, 841, 865, 892, 907, 915, 917, 918, 920, 923, 925, 927, 928, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 945, 946, 949. C.6:1050, 1071, 1074, 1075, 1077, 1092
— Topkapı Sarayı, 3. Ahmed Kütüphanesi C.5:862
— Topkapı Sarayı, 3. Ahmed Okuma Odası C.5:857
— Topkapı Sarayı, 3. Ahmed Yemiş Odası C.5:858,892
— Topkapı Sarayı, Bağdad Köşkü C.5:899
— Topkapı Sarayı, Haremağaları Koğuşu C.5:858
— Topkapı Sarayı, 3. Murad Köşkü C.5:851
— Topkapı Sarayı, 3. Murad Yatak Odası C.5:851
— Topkapı Sarayı, Müzesi C.4:644, 653, 654, 656, 657, 661, 663, 664, 667, 669, 670, 673, 675, 676, 681, 685, 695, 696, 699, 700, 702, 703, 710, 717, 723, 726, 736, 740, 747, 748, 751, 752, 765, 798
- Topkapı Sarayı, Revan Köşkü C.5:857, 858, 899
— Topkapı Sarayı, Sepetçiler Köşkü C.5:857, 868
— Topkapı Sarayı, Sofa: Mustafa Paşa Köşkü C.5:864
— Topkapı Sarayı Sultan Ahmed Köşkü C.5:864
— Topkapı Sarayı, Sultan Osman Köşkü C.5:864
— Topkapı Sarayı, Şevkiye Köşkü C.5:864
— Topkapı Sarayı, Valide Sultan Hamamı C.5:849
— Topkapı Sarayı, Yalı Köşkü C.5:868
— Topkapı Sarayı, Yeni Saray Hamamı C.5:849
— Toptaşı,Atik Valide Camisi C.5:847
— Toptaşı, Atik Valide Külliyesi Şifahanesi C.5:848
— Toptaşı Valide Sultan Külliyesi Hamamı C.5:849
— Türk ve İslam Eserleri Müzesi C.3:590, 592
— Üsküdar, Atik (Eski) Valide Camisi C.5:886, 892, 898
— Üsküdar, Aziz Mahmud Hüdai Efendi Camisi C.5:855
— Üsküdar, Çeşmesi C.5:863
— Üsküdar, Çinili Cami C.5:853, 892
— Üsküdar, Hüsameddin Ağa Çeşmesi C.5:864
— Üsküdar, Mihrimah Sultan Camisi C.5:902, 907, 911
— Üsküdar, Mihrimah Sultan Külliyesi C.5:841, 845
— Üsküdar, Mihrimah Sultan Külliyesi Medresesi C.5:848
— Üsküdar, Rum Mehmed Paşa Camisi C.5:891
— Üsküdar, Selimiye Camisi C.5:861
— Üsküdar, Şemsi Paşa Külliyesi C.5:847
— Üsküdar, Şemsi Paşa Külliyesi Medresesi C.5:848
— Üsküdar, Şemsi Paşa Türbesi C.5:848
— Üsküdar, Valide Sultan Hamamı C.5:849
— Üsküdar, Yeni Valide Camisi C.5:892
— Valide Turhan Sultan Türbesi C.5:892
— Vefa C.3:521
— Vefa Kilise Camisi C.3:515, 525, 527
— Vefa, Recai Mehmed Efendi Çeşmesi C.5:864
— Vezir Hanı C.5:854
— Vezirköprü, Bedesten ve Arastası C.5:857
— Vezneciler, Hasan Paşa Çeşmesi C.5:864
— Yakup Ağa Külliyesi Sıbyan Mektebi C.5:854
— Yalı Köşkü C.5:857
— Yalı Köşkü/Çırağan Sarayı C.5:864
— Yavuz Sultan Selim Camisi C.4:829, 831. C.5:844, 898
— Yavuz Selim, Sultan Abdülhamid-i Evvel Medresesi C.5:1036
— Yedikule C.5:839
— Yenibahçe, Hüsrev Paşa Türbesi C.5:848
— Yeni Cami C.5:860, 902
— Yeni Cami Hünkâr Kasrı C.5:898, 901, 907
— Yeni Cami Külliyesi Sebili C.5:857
— Yeni Cami Turhan Valide Sultan Türbesi C.5:855
— Yeniköy C.5:1037
— Yeşilköy, Mecidiye Camisi C.5:1035
— Yıldız Camisi C.6:1092
— Yıldız Sarayı C.4:748, 751, 755. C.5:901, 1029. C.6:1077, 1091, 1090, 1092
— Zal Mahmud Paşa Camisi C.5:889
— Zeyrek C.3:533. C.6:1056
— Zeyrek, Hayreddin Paşa, Çinili Hamamı C.5:849
— Zeyrek Camii C.3:515
— Zeyrek Kilise Camii C.3:524, 525, 534
İstanköy Bkz. Kos C.4:666
İstefe C.4:696
İstendil Adası (Tanos) C.4:701
İstifani C.4:668
İstoni Belgrad C.4:667, 677, 678
İstmos C.2:214
İsveç C.4:699, 700, 701, 735. C.5:910. C.6:1122
İsviçre C.4:648, 798. C.5:974, 998. C.6:1048
İşaya C.3:543
İşdi-Harran C.1:173
İşduştaya C.1:77
İşhara C.1:80
İşkallu C.1:131
İşkirt C.1:187
İşkodra C.4:657, 659, 760, 761
İşpaka C.1:173
İşpant C.1:79
İşpili(ni) C.1:189
İşpuini C.1:154, 155, 156, 180, 181, 182, 183, 184, 188, 191, 194, 196, 204, 207
İşputahşu C.1:31, 32
İştapariya C.1:31, 32
İştar C.1:42 43; 45, 46, 47, 49, 79, 80, 90, 103, 104, 106, 323
İştarduri C.1:170
İştip C.4:644
İştunda C.1:131
İştuştaya C.1:101
İşuwa C.1:19, 37
İtalik(ler) C.2:307, 308, 408, 416
İtalya (İtalia) C.1:90, C.2:254, 287, 294, 299, 301, 307, 308, 309, 312, 313, 315, 316, 317, 349, 364, 367, 371, 397, 402, 406, 408, 412. C.3:425, 426, 427, 437, 438, 439, 440, 444, 447, 451, 454, 461, 462, 466, 470, 471, 472, 475, 477, 495, 508, 514, 525. C.4:648, 656, 659, 661, 670, 759. C.5:887, 902, 936, 968, 969, 1008, 1029, 1038. C.6:1052, 1054, 1095, 1099
İtalyan(lar) C.3:492, 495, 537, 554, 581. C.4:647, 656, 759, 760, 779. C.5:865, 958, 959, 961, 970, 1028, 1029, 1038. C.6:1071, 1085, 1100, 1101.
İtburnu C.4:642
İthaka C.2:242
İubşa (İuarşa) C.1:160
İudea (İsrail) C.2:318
İulia C.2:353, 416
İulia Mammaza C.2:340
İuliana Anicia C.3:520
İulianus C.2:339, 349, 350, 361. C.3:435, 508
İulius-Claudius(lar) C.2:334. C.3:426, 427
İupiter Capitolinus C.2:408
1.İustinianos C.3:440, 443, 457, 465, 500, 503,

scanfan

504, 507, 509, 515, 519, 521, 522, 523, 524, 527, 533, 535, 542
2.İustinianos C.3:445, 446, 447, 509
2.İustinos C.3:439, 440, 443, 509
1.İustinus C.2:293, 307. C.3:437, 440, 509
İvan Aleksandr C.3:489
İvane C.3:592
İvan Mehmed Paşa C.4:706, 707
İvaz Paşa-zâde Halil Paşa C.4:710
İvrindi C.3:614
İvriz C.1:131, 136. C.2:236, 237, 243, 244
İyem, Nuri C.6:1128, 1129
İzer, Zeki Faik C.6:1118, 1130
İzgi, Utarit C.6:1061
İzidoros C.3:522
İzladi Derbendi C.4:653
İzmir C.1:43, 44, 115. C.2:215, 216, 217, 227, 253, 260, 282, 394, 409, 411.C.3:444, 472, 473, 475, 490, 535, 544, 556, 577, 599, 600, 602, 615, 616, 619, 623. C.4:650, 746, 764, 765, 766, 770, 772, 773, 774, 779, 785, 786, 788. C.5:865, 890, 955, 957, 958, 959, 960, 965, 968, 969, 971, 972, 979, 784, 996, 1003, 1006, 1007, 1008, 1032, 1033, 1036. C.6:1045, 1049, 1056, 1061, 1062, 1104, 1113, 1114, 1116, 1124, 1139
— Çakaloğlu Çeşmesi C.5:864
— Çakaloğlu Hanı C.5:863, 864
— Hisar Camisi C.5:861, 863
— Karşıyaka C.6:1142
— Kemeraltı Camisi C.5:861
— Kemeraltı Camisi Çeşmesi C.5:864
— Kızlar Ağası Hanı C.5:863
— Mirkelamoğlu Hanı C.5:863
— Ovası C.2:216
— Salepçioğul Camisi C.5:861
— Selçuk, İsa Bey Camisi C.5:885, 888
— Şadırvanaltı Camisi C.5:861
— Tilkilik Mahallesi, Döner Taş Sebili C.5:864
İzmirli Ali Paşa C.4:702
İzmir(liler) C.2:411
İzmit C.4:642, 746, 763, 767, 778, 779. C.5:935, 966, 967, 969; 972, 981, 1037. C.6:1045, 1049, 1050, 1062
— Körfezi C.3:533
— Pertev Paşa Külliyesi C.5:847
— Pertev Paşa, Yeni Cuma Hamamı C.5:849
— Süleyman Paşa Hamamı C.5:837
İznik Bkz. Nikaia C.2:232. C.3:436, 447, 448, 464, 469, 471, 473, 481, 482, 483, 484, 489, 501, 502, 503, 507, 516, 533, 534, 535, 542, 549, 556, 558, 560, 575, 576, 577, 578, 581, 582, 610, 620, 622. C.4:642, 651, 712, 725, 728, 731, 824. C.5:853, 898, 900, 935, 1032
— Ayasofya C.3:534
— Çandarlı Halil Hayreddin Paşa Türbesi C.5:838
— Gölü C.2:232
— Hacı Özbek Camisi C.4:824
— Kırgızlar Türbesi C.4:832, 891
— Orhan Gazi Hamamı C.5:837
— Sarı Saltık Türbesi C.4:832
— Süleyman Paşa Medresesi C.4:830
— Yakup Çelebi Türbesi C.4:832
— Yeşil Cami C.4:824, 826
İzoli C.1:129, 171, 185
İzonzo Irmağı C.4:659
İzvance C.4:690
İzzeddin Ahmed C.3:590
İzzeddin Hamza C.3:618
İzzeddin Keyhüsrev C.3:617
I.İzzeddin Keykavus C.3:571, 582, 585, 610. C.4:812, 818. C.5:895
2.İzzeddin Keykavus C.3:608, 617
İzzeddin 2.Saltuk C.3:570, 571, 575, 592
İzzet Bey C.5:958
İzzet Mesmur C.6:1087

J
Jachmund, Raimondo D'Arones C.5:865, 1028, 1030, 1034, 1035
Jafet C.2:233
Jan Hunyad C.4:654
Jan Sobyeski C.4:693
Jansen, Hermann C.6:1045, 1049
Japonya C.5:967. C.6:1048
J. D'Armi C.5:1034
Jean C.3:599
Jean de Brienne C.3:483
2.Josclein de Courtenay C.3:588, 589
Jozef C.4:707
Jüpiter C.2:226

K
Kabakçı Mustafa C.4:740, 742
Kabakulak İbrahim Paşa C.4:704
Kabalia C.2:270
Kabartay(lar) C.4:711
Kabaş, Özer C.6:1139
Kaberia C.2:310
Kaçar C.4:704
Kada C.1:190
Kadaşman-Turgu C.1:48
Kadembastı C.1:189
Kadeş C.1:38, 41, 44, 48, 49, 62, 66
— Antlaşması C.1:39 47, 48, 49, 51
Kadı Abdurrahman Paşa C.4:742
Kadı Ali Paşa C.4:696
Kadı Burhaneddin Ahmed C.3:602, 603, 606, 607, 611, 612, 613, 621, 623, 624, 647, 648, 649
Kadı Burhaneddin Anevî C.3:587
Kadı Fazıl C.3:597
Kadıini C.1:12
Kadı Paşa C.4:740, 742
Kadızâde C.4:682
Kadızâde-i Rumî Musa C.4:725, 728
Kadifekale C.2:282
Kadim C.1:107
Kadirli C.1:130. C.3:549
Kadmos C.1:102
Kafkas(lar) C.1:24, 158, 167 173. C.2:233, 235, 268, 280, 307, 311, 349. C.3:439, 447. C.4:703, 705, 745, 748, 753, 762, 768, 770
Kafkasötesi C.1:140, 144, 148, 159, 160, 161, 166, 172, 173, 176, 177, 178, 184, 190, 191, 193, 194, 196, 200, 205
Kafkasya C.1:16, 110, 148, 149, 174. C.2:218, 230, 233, 442. C.3:554, 555, 570, 583. C.4:673, 711, 765. C.5:871, 955, 957, 969, 970, 973, 1039
Kâğıthane C.6:1092, 1094
Kağızman C.5:957
Kahire C.3:606, 610, 614, 618, 664, 728, 738. C.6:1071, 1079.
Kahn C.6:1098
Kahramanmaraş C.1:127
Kâhta C.2:392. C.3:583. C.4:649, 704
Kahve Asar Adası C.3:536
Kaikos Bkz.Bakırçay C.2:216, 298, 299
Kaim bi'emrillah C.3:568
Kaisareia Bkz. Kayseri C.2:330
Kalabaktepe C.2:218, 389
Kalabria C.3:454, 461
Kalah C.1:130
Kal'a-i Sultaniye C.4:689
Kalamata C.4:656, 693
Kalas C.2:284, 295. C.4:710
Kalat-ı Sem'an C.3:549
Kalat Şergat C.1:21
Kalavun Yusuf Paşa C.4:681
Kale C.6:1048
Kalecik C.1:180, 183. C.3:603. C.4:648, 650, 651
Kalegran (Gökçe Gölü) C.1:184
Kalem Bey (Aydın-oğlu C.3:599
Kalem Bey (Karası beyi) C.3:614
Kalenderoğlu C.4:679
Kalender Paşa C.5:943, 945
Kalhu C.1:160, 165, 167, 169
Kalkandelon C.4:706
Kalkhedon Bkz. Kadıköy C.2:290, 292, 295, 296, 310
Kallias C.2:224, 225, 273
Kallinikos C.3:444
Kallinos C.2:251
Kallisthenes C.2:323
Kallistos C.3:492
Kalmık, Ercüment C.6:1130
Kaluyan (Selçuklu mimarı) C.4:810, 817. C.5:867
Kaluyan (Selçuklu ressamı) C.5:931
Kalonoros Bkz. Alanya C.3:582
Kaloyan C.3:480, 481, 484
Kalykadnos Bkz. Göksu C.2:300
Kamanas (Kamanis) C.1:124, 125
Kamaniçe C.4:690, 693, 696, 697
Kamariotissa Kilisesi C.3:531
Kambles (Kamblitas) C.2:248
2.Kambyses (Kambuzya) C.2:268, 270, 276
Kamçıl, Demirtaş C.6:1058, 1061
Kamengrad C.4:674
Kameiros C.2:375
Kâmil C.6:1087
Kâmil Paşa C.4:757, 760
Kamiros C.2:218
Kamo (Doğubeyazıt) C.1:167
Kampulek C.4:697
Kamrusepa C.1:77, 101, 103
Kanaan C.1:103
Kanakhos C.2:370
Kandaules C.2:249, 251, 259
Kandilli C.5:865
Kandiye C.3:456, 461. C.4:684, 685, 690, 691, 702, 769
Keneş (Kaniş) Bkz. Kültepe C.1:21, 22, 23, 27, 78, 110, 111, 112, 120
Kanije C.4:677, 678, 690
Kanlıdivan (Kanytellis-Kanytelideis) C.3:546, 552
Kansu Gavri C.4:664
Kansu, Nafi Atıf C.6:1124
Kantemir C.4:700
Kantuzili C.1:29, 88
Kanuni Sultan Süleyman C.3:618. C.4:665, 667, 668, 669, 670, 672, 673, 680, 688, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 725, 727, 730. C.5:842, 844, 845, 849, 850, 855, 916, 923, 925, 933, 934, 935, 938, 939, 940, 941. C.6:1074, 1075, 1088
Kaoussiye C.3:549
Kapakin C.1:12
Kapar C.3:567
Kapıdağı C.4:642
— Yarımadası C.3:444, 614
Kapıkırı C.3:536
Kaplan Giray C.4:710
Kaplankalesi C.2:285
Kappadokia (Kappadokiya) C.1:19, 120. C.2:251, 252, 255, 270, 273, 276, 277, 280, 286, 288, 289, 290, 292, 295, 296, 297, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 314, 315, 316, 324, 330, 331, 332, 335, 347, 388, 405. C.3:460, 469, 550, 551, 552. C.6:1068
Kappadok(lar) C.2:270
Kaptan, Arif C.6:1119
Kaptanoğlu, Tanju C.6:1062
Kar C.2:218
Kara-Ağaç C.3:610. C.5:980
Kara Ahmed Paşa C.5:846
Kara Arslan (Harput emiri) C.3:592, 594, 596
Karababa C.1:147
Karabağ C.3:624, 629, 635, 669, 673, 675
Karabekir, Kâzım C.4:766. C.5:955, 956, 959, 961, 962, 963, 964, 968, 971, 973, 983, 984, 985, 990, 1003.
Karabel C.1:43, 115. C.2:247, 273. C.3:539, 540
— Manastırı Kilisesi C.3:539
Karabet Balyan C.4:748. C.5:865
Karaburçlu C.1:126
Karaburçak, İhsan Cemal C.6:1138, 1141
Karaburun (Elmalı) C.2:383, 385
Karaca C.3:617
Karacabey C.4:826
— İmareti C.4:826
Karacadağ C.4:642
Karaca, Duran C.6:1141, 1144
Karacahan C.1:184
Karaca Paşa C.4:652
Karaca Saki C.3:596
Karacasu C.2:253
Karaçi C.6:1134
Karadağ C.1:123, 182, 183. C.3:552. C.4:699, 701, 751, 753, 754, 760
Karadağ(lılar) C.4:701, 760, 761
Karadeniz C.1:19, 24, 27, 30, 35, 66, 150, 156, 183. C.2:220, 221, 222, 224, 225, 232, 241, 250, 270, 271, 288, 289, 290, 294, 295, 296, 304, 307, 311, 314, 315, 405. C.3:435, 437, 451, 465, 478, 495, 533, 554, 574, 581, 621, 623. C.4:643, 651, 654, 659, 660, 707, 709, 721, 735, 739, 740, 743, 748, 749; 750, 762, 765, 772, 779, 783, 786, 788, 789. C.5:956, 957, 962, 964. C.6:1057, 1061
— Doğu C.2:405. C.5:871
— Ereğlisi C.2:295. C.3:481
— Güney C.4:656
— Kuzey C.4:659
— Orta C.1:24
Kara Erzen C.3:567
Karaferye C.4:644
Karagöz C.6:1078
Karagümrük C.3:521
Karagündüz C.1:182
Karahanlı C.4:808
Karahan Ovası C.1:169
Karahasan C.1:208
Kara Hasan b. Hüseyin Bey C.4:634
Kara (Pir) Hasan C.4:634
Kara Hasan Reis C.4:661
Kara Hasanoğlu C.4:690
Karahisar C.3:618, 623. C.4:642, 649
Karahisar-ı Devle C.3:618
Karahisar-ı Sahib C.3:618
Kara Hoca Alaüddin C.4:728
Karahıa C.1:120
Karahöyük, C.1:15, 110, 112

scanfan

Kara İbrahim Paşa C.4:692
Karain C.1:12
Karakabaklı C.3:551
Karakale C.1:184
Karakaş, Fethi C.6:1128
Karakaya C.1:147
Karakilise C.3:533
Kara-Koyunlu(lar) C.3:589, 623, 624, 629. C.4:630, 632, 634, 635, 636, 637, 649, 820, 824
Karakurt C.1:184
Karalis Gölü Bkz. Beyşehir C.2:318, 330
Karamağara Köprüsü C.3:553, 555
Karaman C.3:495, 537, 544, 545, 551, 552, 553, 555, 559, 582, 599, 603, 613, 614, 618, 629
— Alaeddin Bey Kümbeti C.4:824
— Arapzade Camisi C.4:821
— Dikbasan Camisi C.4:821
— Emir Musa Medresesi C.4:823
— Hatuniye Medresesi C.4:822, 823, 824. C.5:888
— İbrahim Bey İmareti C.4:823. C.5:888
— İbrahim Bey İmareti Türbesi C.4:824
Karaman(lılar) C.3:599, 607, 610
Karaman-oğulları C.3:546, 597, 599, 602, 603, 606, 607, 610, 611, 612, 613, 614, 616, 617, 618, 620, 623. C.4:629, 630, 631, 637, 644, 647, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 658, 660, 688, 714, 737, 769, 811, 820, 821, 823, 824. C.5:882, 888, 896, 924, 927. C.6:1068
Kara Mehmed C.3:618. C.4:632, 634, 689
Kara Mehmed Paşa C.4:692
Karamemi C.5:925
Kara Murad Ağa C.4:687
Kara Murad Paşa C.4:687, 718
Kara Mustafa Paşa C.4:701
Karanbük C.3:607
Karanos C.2:273
Karaoğlan C.1:15
Karaosmanoğlu Hacı Ömer Ağa C.4:741
Karaosman-oğulları C.4:742
Karası C.3:615, 620. C.4:643, 646
Karası Bey C.3:599, 614
Karası-oğulları C.3:600, 614, 615. C.4:642, 721
Karasu C.1:156, 181, 182, 183, 184, 186. C.4:654, 779. C.5:915
Kara-Tatar(lar) C.3:624. C.4:647
Karatepe C.1:130, 131, 132, 133, 135
Kara Timurtaş Bey (Timurtaş Paşa) C.4:644, 647
Karaveli(ler) C.3:558
Karavezir Silahdar Seyyit Mehmed Paşa C.5:860
Karayazıcı C.4:679
Karay, Hayri C.6:1142
Kara Yusuf C.3:589, 624. C.4:634, 635, 820
Kara Yülük Osman Bey C.3:611, 612, 623, 624. C.4:629, 634, 635
Karaz C.1:15, C.3:567
Kara Ziyaeddin Ovası C.1:176
Karbonopsina C.3:457
Kardia (Baklaburnu) C.2:220
Kardia(lılar) C.2:290, 323
Kargamış C.1:19, 30 38, 39, 41, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 63, 64, 70, 123, 124, 125; 127, 128, 130, 133, 135, 136
Kargı C.4:829
— Oğuz Köyü, Oğuz Camisi C.4:829
Karışdıran Ovası C.4:662, 690
Karia C.2:214, 215, 218, 221, 222, 223, 224, 246, 253, 259, 269, 270, 271, 273, 280, 246, 253, 269, 270, 271, 273, 280, 283, 285, 288, 289, 290, 297, 298, 299, 300, 301, 303, 304, 314, 317, 337, 385, 389, 395, 402, 405, 410. C.3:615
Karia(lılar) C.2:218, 254
Karinâbâd C.4:644
Karl (Büyük) C.3:449
Kar(lar) C.2:218
Karlofça C.4:697, 701, 702. C.5:1026
Karlsbad C.5:954
Karmir-Blur Bkz. Teişebaini C.1:144, 167, 172, 173, 176, 177, 178, 179, 184, 190, 191, 192, 196, 199, 202, 205, 389
Karnak C.1:51
Karnıyarık Tepe C.1:195. C.2:250, 259
Karolenjiyen(ler) C.3:447, 455
Karpuzlu Bkz. Alinda C.2:218
Karrhae (Karrhai) C.2:312, 318, 339, 361
Karrura C.2:246
Kars C.1:184, 194. C.3:471, 567, 570. C.4:675, 683, 705, 749, 753, 769. C.5:955, 957, 964, 970, 973
Karsbad C.4:764
Kartaca C.2:294, 299, 306, 323, 354, 358. C.3:440, 446
Kartaca(lılar) C.2:296, 299
Kartal (Larga) C.4:710, 711
Karteli C.4:704
Karum C.1:111, 119: C.2:231
Karya C.2:361
Kasaba (Turgutlu) C.4:779
Kasım Ağa C.5:854
Kasım Bey (Ak-Koyunlu sultanı) C.4:821
Kasım Bey (Candar-oğlu) C.4:651
Kasım Bey (Karaman-oğlu) C.3:603, 629
Kasım Bey (Memluk sultanı) C.4:660
Kasım bin Üstad Ali C.4:824
Kasımoğlu C.1:184
Kasımpaşa C.3:496, 497. C.4:776
Kasımpaşalı, Hilmi C.6:1092
Kasit(ler) C.1:30
Kasr-ı Şirin Antlaşması C.4:683
Kassandros C.2:289, 290, 291, 292, 293
Kastabala C.2:304
Kastamonu C.2:405. C.3:454, 476, 573, 574, 579, 583, 602, 603, 604, 605, 611, 612, 622. C.4:647, 648, 651, 657, 731, 772, 773, 782. C.5:839, 1008, 1033, 1037, 1038
— Aşık Sultan Türbesi C.4:816
— Cemaleddin Frenkşah Hamamı C.4:817
— Eli Güzel:İbni Neccar Camisi C.4:821. C.5:906
— İsmail Bey İmareti C.4:822
— Kalesi C.3:619
— Kasaba Köyü, Mahmud Bey Camisi C.4:820, 821. C.5:891, 906
— Vakıf Hamamı C.4:817
Kasteli C.4:701
Kasteriçe C.4:656
Kastor C.2:318
Kastor Tarkondarios C.2:318
Kaş C.3:427
Kaşka(lar) C.1:19, 30, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 45, 46, 49, 51, 52, 60, 64, 65, 66, 87, 101
Kaşku C.2:232
Kaşşeni C.1:30
Kaştama C.1:35
Katahzipuri C.1:77
Katakalon C.3:567
Katakalon Kekavmenos C.3:469
Katalan(lar) C.3:488, 489, 608, 614, 618
Katasirtai C.3:459
Kate C.1:130
Katerina C.4:700
2.Katerina C.4:709
Katırcıoğlu Mehmed C.4:688
Kâtibî C.5:932
Katif C.4:671
Katoğlu, Oya C.6:1138, 1141
Kattaha C.1:78
Katuwas C.1:125, 127, 135
Kaunos C.2:290, 291, 294, 381, 401
Kavafyan C.5:1034
Kavala C.4:784
Kavalalı Mehmed Ali Paşa C.4:738, 739, 742, 743, 744, 745, 746, 747
Kavanoz Ahmed Paşa C.4:699
Kavruk, Hasan C.6:1140
Kavurd C.3:575, 588
Kayaalp, Fethi C.6:1139
Kayalıdere C.1:147, 148, 162, 163, 165, 196, 205, 208
Kayan, Sabih C.6:1061
Kayı(lar) C.3:588, 604. C.4:642, 712
Kaygusuz Abdal C.6:1078
Kaykos Bkz. Bakırçay C.2:246
Kaymak Mustafa Paşa C.4:704
Kayrevan C.3:445
Kayseri C.1:19, 28; 52, 56, 110, 113, 115, 124, 130, 131. C.2:244, 276, 361. C.3:444, 447, 464, 536, 550, 551, 555, 559, 567, 570, 571, 573, 574, 575, 577, 580, 582, 584, 585, 586, 587, 588, 606, 607, 611, 612, 614, 618, 622, 623. C.4:629, 649, 664, 730, 773, 774, 785, 808, 817, 818. C.5:839, 842, 931, 935, 976
— Ali Cafer Kümbeti C.4:824
— Argıncık Köyü, Haydar Bey Köşkü C.4:820
— Avgunu Medresesi C.4:815
— Birlik: Kümbet Hamamı C.4:817
— Cevher Hatun Şifaiyesi C.3:586
— Çifte Kümbet C.4:816
— Çifte Medrese C.4:812, 815, 817
— Döner Kümbet C.4:816, 818
— Erkilet, Hızır İlyas Köşkü C.4:820
— Gevher Nesibe Sultan Türbesi C.4:815
— Hacı Kılıç Camisi C.4:810, 812
— Hacı Kılıç Medresesi C.3:587. C.4:815
— Huand Hatun Külliyesi C.4:810, 812
— Huand Hatun Kümbeti C.4:816
— Huand Hatun Medresesi C.3:587 C.4:812, 815
— Huand:Mahperi Sultan Hamamı C.4:817
— Keykubadiye Sarayı C.4:820
— Kölük Camisi C.4:805, 817. C.5:895
— Kölük Hamamı C.4:817
— Köşk Medresi Kümbeti C.4:824, 826
— Sahibiye Medresesi C.4:815
— Seraceddin Medresesi C.4:815
— Sırçalı Kümbeti C.4:824
— Sultan Hamamı C.4:817
— Tavlusun, Halil Paşa Kitaplığı C.5:854
— Ulu Cami C.4:805, 906
Kystros Bkz. Küçük Menderes C.2:216, 246, 273
Kazak(lar) C.4:690, 691
Kazan C.4:672, 673
Kazankaya C.1:94
Kazasker Mustafa İzzet Efendi C.5:923
Kazıklı Voyvoda (Vlad) C.4:657
Kâzım Paşa Bkz. İnanç, Kâzım
Kâzım Paşa Bkz. Özalp, Kâzım
Kazvin C.3:567. C.4:635, 636
Keban C.3:553, 582. C.4:782, 783
Keçecioğlu, Rıfat C.6:1085
Keçiborlu C.3:610
Keçigerme C.3:521
Keçikıran C.1:184
Kefalonya C.4:656
Kef C.1:146, 148, 172, 175, 176, 185, 186, 208,
Kefe C.4:659, 673, 711
Kel Ahmed Paşa-zâde Ali Paşa C.4:710
Kelainai Bkz. Dinar C.2:285, 290
Kelenderis Bkz. Gilindire C.2:219. C3:422
Kelişin C.1:143, 154, 155, 156, 162, 180, 181, 182, 185, 196, 204.
Kelkit C.4:648
Kella C.1:101
Kellibaron Manastırı C.3:536
Kelt(ler) C.2:284, 295, 388
Kemah C.3:571, 572, 583, 624. C4:663. C.5:935
— Melik Gazi Kümbeti C.4:809
Kemaleddin Ebu'l-Kasım Ali C.3:596
Kemaleddin Hüseyin C.3:610
Kemalettin Bey C.5:861, 865, 1029, 1031, 1032, 1033, 1035, 1038, 1039.
Kemal Ohri C.4:763
Kemalpaşa (Nymphaion) C.3:535
Kemal Paşa C.3:618, 619
Kemal Reis C.4:661, 662, 721
Kemankeş Ali Paşa C.4:680, 681
Kemankeş Kara Mustafa Paşa C.4:684, 685
Kemerhisar C.1:131
Kemerli C.1:172
Kenin Kalesi C.4:696
Kepirtepe C.6:1056
Keramos C.2:218
Kerasos (Kerasus) Bkz. Giresun C.2:220, 307
Kerç Kalesi C.4:711
Kerimüddin Aksarayî C.3:587
Kerim-üd-din Erdişah C.5:895
Kerimüddin Karaman C.3:613
Kerkenez Dağı C.2:238
Kerkük C.4:635, 704, 705, 708
Kerson C.4:743
Kersones C.3:444, 445, 446, 463, 465
Kes C.6:1081
Keseroğlu, Ziya C.6:1141
Keskin C.4:782
Keskinok, Kayıhan C.6:1141
Kessandreia C.3:488
Kessler, Gerhard C.6:1045
Keşan C.4:655. C.5:890
Keşiş Göl C.1:174
Keşşi C.1:108
Ketenci Ömer Paşa C.4:681
Kethüda Bey C.4:687
Kevenli (Şuşanis) C.1:196
Kevkeban C.4:673
Keyhatu C.3:613
Keysun C.3:574
Khalkedon Bkz. Kadıköy C.3:522
Khalkis C.2:299
Khariton Manastırı C.3:550
Khelidonia Adaları (Beşadalar) C.2:272
Khersifron C.2:369
Khersonessos Bkz. Gelibolu C.2:222
Khios Bkz. Sakız C.2:215, 216, 222, 223, 224; 225; 257, 269, 285, 309, 373, 375
Khios(lular) C.2:218, 269
Khorsabad C.1:142
Khristophoros Mytilenes C.3:506
Khroroneli Mouses C.1:140

scanfan

Khrysaor C.2:378
Khrysorrhoas C.2:258
Kıbrıs C.1:37, 47, 52; 53, 66. C.2:220, 223, 225, 256, 258, 271, 273, 280, 281, 290, 291, 293, 312, 318, 347, 371, 381. C.3:444, 449, 456, 457, 462, 477, 479, 480, 581, 582, 597, 599, 600, 611, 613, 615, 616, 618, 623. C.4:658, 665, 673, 674, 689, 721, 754, 768. C.5:987, 989, 1002. C.6:1142
Kıbrıs(lılar) C.2:273. C.3:599, 613, 614
Kıbrıslı Zenon C.2:323
Kığı C.4:663
Kılburun C.4:706
Kılıç Ali Paşa C.4:673
Kılıç Arslan (Alaiye beyi) C.3:599
Kılıç Arslan (Eretna veziri) C.3:607
1.Kılıç Arslan C.3:473, 475, 573, 577, 578, 589, 591, 595, 596
2.Kılıç Arslan C.3:477, 570, 571, 575, 580, 581, 585, 592, 594, 597. C.4:805, 809, 818
3.Kılıç Arslan C.3:581
4.Kılıç Arslan C.3:585, 602, 608, 613, 617
Kınalı, Erol C.6:1141
Kınal-zâde Ali Efendi C.4:725
Kıpçak C.3:583
Kıratlı C.1:180, 181, 182
Kırhan C.3:591
Kırıkdilim C.3:612
Kırıkkale C.5:1007
Kırım C.2:307, 309, 310, 311, 312 314; 315. C.3:444, 445, 463, 583, 604, 607, 617. C.4:659, 660, 679, 680, 690, 691, 692, 693, 695, 696, 697, 698, 700, 705, 706, 710, 711, 715, 720, 734, 735, 736, 748, 749, 764, 770, 774, 780, 788, 789. C.6:1100
Kırkçeşme C.5:850
Kırkdamatlı Kilisesi C.3:551
Kırkdilim C.4:648
Kırkgeçit C.1:182
Kırklareli C.4:644. C.5:850
Kırşehir C.3:551, 552, 572, 586, 622. C.4:647. C.5:912, 993
— Aşık Paşa Türbesi C.4:824
— Caca Bey Medresesi C.3:586. C.4:812
— Caca Bey Türbesi C.4:816
— Melik Gazi Kümbeti C.4:816, 817
Kışla C.5:959
Kıyıköy (Midye) C.3:532, 533, 544
Kızılağaç C.4:644
Kızıl Ahmed C.3:624
Kızıl Arslan C.3:570, 594. C.4:805
Kızıl Ahmed Bey C.3:604
Kızıl Bey C.3:566
Kızılbel C.2:378
Kızılcabölük C.6:1048
Kızıldağ C.1:123
Kızıldeniz C.4:665, 671, 672, 786
Kızılırmak Bkz. Halys C.1:27, 29, 46, 122, 178. C.2:230, 232, 233, 235, 242, 246, 252, 255, 268, 275, 295. C.3:471, 567, 573, 574, 588
Kızılkilise C.3:551
Kızıltepe C.3:592
— Ulu Cami C.4:822
Kızkalesi C.3:546
Kızlarkayası C.1:67
Kızlar Manastırı C.3:555
Kızlar Sarayı C.3:550
Kiakki C.2:234
Kibyra Bkz. Gölhisar C.2:300, 308, 331
Kibyratis C.2:328
Kiev C.3:459, 462. C.4:691
Kikki C.1:131
Kikkuli C.1:51, 61, 62
Kiklat Adaları C.2:225; 299
Kilamuwa C.1:126, 127
Kili C.4:660, 668, 710, 711. C.5:934
Kilikia (Kilikya) C.1:133. C.2:218, 220, 233, 253, 255, 268, 270, 272, 286, 288, 289, 290, 292, 293, 297, 299, 300, 304, 305, 309, 310, 311, 312, 314; 317, 327, 328, 332, 337, 344, 347, 368, 405, 415. C.3:421, 422, 462, 473, 475, 476, 477, 480, 481, 538, 546, 567, 575, 575, 576, 579, 580, 581, 582, 583, 605, 606
— Ermenileri C.3:613, 621
— Eyaleti (Provincia Cilicia) C.2:305, 315, 318, 393, 405
— Pedias C.2:312
— Trakheia (Dağlık Kilikia) C.2:305, 312, 327
Kilikia(lılar) C.2:280, 316
Kilindir Uğrus C.4:680
Kilis C.4:669
Kili-Teşup C.1:34
Kiloç C.4:657
Kimber(ler) C.2:307
Kimiata C.2:296
Kimmer(ler) C.1:148, 158, 167, 168, 172, 173, 198, 200. C.2:218, 220, 235, 239, 248, 250, 251, 252, 253, 254
Kimon C.2:273
Kinza C.1:38, 41
Kios Bkz. Gemlik C.2:220, 283, 295, 296
Kirçoğlu C.1:216
Kirman C.3:615. C.4:636, 637
Kirmanşah C.4:704
Kirokovan C.1:149
Kirri C.1:130
Kiryakidi, Konstantin C.5:1038
Kisamo C.4:684
Kişkiluşşa C.1:101
Kite-hisarı C.4:642
Kitera C.2:218
Kizzuwatna C.1:19, 32, 38, 39, 41, 44, 49, 53; 57, 60, 62, 66, 92, 103, 115
Klaros C.2:393, 399
— Artemisi C.2:393
Klazomenai Bkz. Urla C.2:214, 215, 225; 252, 273, 280, 292, 293, 309, 375, 376
Klazomenai (liler) C.2:220
Kleber C.4:738
7.Kleopatra Filopator C.2:313, 314, 283, 316, 317, 318, 327
Klytius C.2:405
Knidos C.2:218, 225; 273, 304, 314; 389
Knin C.4:697
Knossos C.2:369
Kobos C.2:251
Kocaeli C.5:979
— Yarımadası C.3:473, 575. C.4:642
Koca Halil Paşa C.4:696
Kocamemi, Ahmet Zeki C.6:1108, 1113, 1117, 1132, 1139
Koca Ragıp Paşa C.4:708, 709
Kocatepe C.6:1142
Koca Yusuf Paşa C.4:736, 737
Koçak, Nur C.6:1140, 1144
Koçak, Yılma C.6:1062
Koçeoğlu, Kirkor C.6:1080, 1085
Koçer, G. C.6:1061
Koçhisar C.4:807
Koçkaya C.1:171
Koçmaz C.3:570
Koçumbeli C.1:15
Kodomannos C.2:285
Kodros C.2:214, 215
Koepf, Hans C.6:1045
Kogonya C.3:571
Kokoshka, Oscar C.6:1138
Kolkhis C.2:307, 309, 310, 311, 312, 314, 342
Koloe Gölü Bkz. Marmara Gölü C.2:260
Kolofon Bkz. Değirmendere C.1:44, 97. C.2:215, 216, 218, 220, 226, 250, 252, 292, 299, 309, 401. C.3:556
Kolofon(lular) C.2:217, 218, 265, 401
Kolombac C.4:652
Koloneia Bkz. Şebinkarahisar C.3:460
Komama C.2:329
Komana C.2:309, 312, 314
Koman, İlhan C.6:1122, 1123, 1147
Komas C.2:222
Kommagene C.1:162, 185. C.2:311, 312, 332, 388, 392
Komnenos(lar) C.3:471, 477, 478, 479, 481, 489, 501, 515, 520, 523, 525, 533, 534, 554, 555, 592
Komaran C.4:692
Konak C.5:959
3.Konrad C.3:477, 579
2.Konstans (Konstas) C.3:443, 444, 445, 509
Konstaniyye C.4:653
Konstantin (Büyük) C.5:974, 977
Konstantin Porphyrogennetos Sarayı C.3:520
Konstantinopolis C.3:522
Konstantinos C.3:449, 461, 463, 469, 479, 495, 517
Konstantinos Gabras C.3:571, 573, 589
Konstantinos Kephalos C.3:506
Konstantinos Kyrillos C.3:454
Konstantinos Phokas C.3:460
2.Konstantinos Dragazes C.3:496
3.Konstantinos C.3:443, 509, 606
4.Konstantinos C.3:444, 445, 509
5.Konstantinos C.3:446, 447, 448, 472, 509
6.Konstantinos C.3:446, 448, 509
7.Konstantinos Porphirogennetos C.3:455, 458, 459, 460, 502, 503, 507, 509, 519,
8.Konstantinos C.3:462, 464, 465, 509
9.Konstantinos Monomakhos C.3:462, 464, 466, 468, 507, 509, 523, 528, 567
10.Konstantinos Dukas C.3:468, 469, 470, 471, 475, 509, 567
11.Konstantinos Palaiologos C.3:510
Konstanze (Alman prensesi) C.3:483
Konstanze (Norman) C.3:480
Konur Alp C.4:729
Konuralp, M. C.6:1062
Konya Bkz. İkonion C.1:12, 14, 15, 110, 112. C.2:230, 242. C.3:475, 477, 543, 550, 552, 555, 559, 567, 571, 573, 575, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 592, 594, 595, 596, 600, 607, 613, 614, 615, 617, 618, 622, 623. C.4:629, 644, 647, 649, 652, 658, 660, 681, 731, 746, 774, 779, 818, 867. C.5:884, 890, 930, 931, 935, 956, 966, 1027, 1031, 1035, 1038. C.6:1116
— Akmanastır C.3:550, 559
— Aksaray C.1:110, 112. C.3:551, 579, 581, 587, 607. C.4:649, 658, 818, C.5:931, 993. C.6:1073
— Aksaray, Ulu Camisi C.4:821, 822
— Aksaray, Zinciriye Medresesi C.4:823
— Alaeddin Camisi C.4:809, 812, 815. C.5:895, 906, 908, 910
— Alaeddin Köşkü (Kılıç Arslan Sarayı) C.5:894, 901. C.6:1073
— Aziziye Camisi C.5:861
— Beşarebey Mescidi C.4:811
— Beyhekim Mescidi C.4:812 C.5:906
— Erdemşah Mescidi C.4:811
— Ereğli C.3:428, 446, 559, 578, 582. C.5:850, 1007
— Gömeç Hatun Türbesi C.4:816
— Hasbey Darülhüffazı C.5:896
— Hoca Hasan Mescidi C.4:812
— Ilgın Kaplıcası C.4:817
— İnce Minareli Medrese C.3:587. C.4:812. C.5:886, 888
— İplikçi Camisi C.4:821
— Kalesi C.3:577, 579, 583, 585. C.5:886
— Karapınar, 2.Selim Hamamı C.5:849
— Karapınar, 2.Selim Külliyesi C.5:848
— Karatay Hanı C.3:587. C.4:818
— Karatay Kervansarayı C.4:817
— Karatay Kervansarayı Hamamı C.4:817
— Karatay Medresesi C.3:580, 583, 587, 592, 594, 595, 596, 599, 600. C.4:812. C.5:885, 895, 896
— Kâzım Karabekir Bucağı Ulu Camisi C.5:896
— 2.Kılıç Arslan Köşkü C.4:820
— 2.Kılıç Arslan Kümbeti C.4:815
— Küçük Karatay Mescidi C.4:811
— Mevlana Kümbeti C.4:824, 825
— Mevlana Müzesi C.5:910, 913, 916
— Musalla Mezarlığı C.4:816
— Ovası C.1:12. C.4:649, 784
— Sahip Ata Camisi C.4:811. C.6:1068
— Sahip Ata Hanikahı C.5:890, 907
— Sahip Ata Külliyesi C.5:895, 896
— Sahip Ata, Sultan Hamamı C.4:817
— Sırçalı Medrese C.4:812, 815, 817. C.5:895
— Tahir ile Zühre Mescidi C.4:812
— Taş Mescit C.4:811
— Yarım Kümbet C.4:815, 817
Konyalı Molla Rüstem C.4:716
Kopenhag C.5:903
Kopt C.3:540
Korakesion Bkz. Alanya C.2:299, 305, 313
Koraltan, Refik C.5:985
Kore C.2:391. C.5:989
Korent Boğazı C.4:654, 656, 693, 697, 701
Korfu C.3:477, 479, 480. C.4:670, 671, 702. C.5:842
Korikos C.2:310
Korint (Korinth) C.2:234, 250, 254 371, 375, 388, 391, 393, 395, 408, 409 410, 412, 414, 415. C.3:423, 428, 482, 556
— Körfezi C.2:283, 284, 285, 291, 303. C.3:459, 477, 491, 495
Korkuteli C.4:823
— Emir Sinaneddin Medresesi C.4:823
Korkut-ili C.3:610, 611
Kormasa C.2:300
Koron C.3:481. C.4:656, 661, 669, 693, 701, 710. C.5:934
Koropissos C.3:545
Korsabat C.1:169
Korsika C.2:299
Kortan, Enis C.6:1058
Korutürk, Fahri C.5:987, 988, 989
Korykos Bkz. Kız Kalesi C.2:415. C.3:422, 613
Kos (İstankôy) C.2:218, 388, 401
Kosia (İkosia) C.3:504
Kosmas C.3:503
Kosova C.3:493, 602, 610, 613, 614, 616,

scanfan

620. C.4:644, 645, 646, 654
Kotaion Bkz. Kütahya
Kotur C.1:182
Koyulhisar C.3:624. C.4:657
Koyunhisar C.4:642
Koyunoğlu, Arif Hikmet C.5:1034, 1038, 1039
Kozan (Sis) C.5:972, 992
Kozanlı C.3:558
Kozluca C.4:711
Köhnüş Vadisi C.2:240
Kölük bin Abdullah C.4:811, 812. C.5:867
Kömürcüoğlu Asım C.6:1049
Kömürcüoğlu, Eyüp C.6:1058
Köprüçay Bkz. Emrymedion C.2:223
Köprülü(ler) C.4:685, 689, 718
Köprülü Fazıl Ahmed Paşa C.4:691
Köprülü, Fuat C.5:985
Köprülü Mehmed Paşa C.4:688, 689, 690, 691. C.5:854, 856
Köprülü-zâde Abdullah Paşa C.4:703, 705
Köprülü-zâde Fazıl Mustafa Paşa C.4:695
Köprülü-zâde Hafız Ahmed Paşa C.4:706
Köprülü-zâde Numan Paşa C.4:700, 701, 702
Kör-Hanə Türbesi C.3:619
Köroğlu C.6:1078
Körzüt C.1:182, 183, 184
Kösedağ C.3:584
Köse Hacı Bey C.4:629
Köseler Kalesi Bkz.Aigai C.2:217, 282, 283
Kösem (Mahpeyker) Sultan C.4:682, 684, 687. C.5:853, 856
Köse Mihal Bey C.4:642
Köse Musa Paşa C.4:740
Köse Mustafa Paşa C.4:675
Köseoğlu, Edip Hakkı C.6:1132
Köstence C.4:779
Köstendil (Velbujd) C.3:489. C.4:644, 680
Köşk C.3:607
Köşk-Bükü C.4:647
Kötükale C.1:129
Kraia C.2:218
Kranaspes C.2:270
Krateros C.2:288, 289
Kremna Bkz. Çamlık C.2:289, 329, 333
Kremona C.3:462
Kresilas C.3:427
Kretopolis C.2:289
Kripoli C.4:659
Krippel C.6:1116
Krizokefalos Kilisesi C.3:555
Kroisos C.2:221, 241, 246, 250, 253, 254, 255, 256, 257, 259, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 275, 369, 372
Kronos C.1:104, 237, 395
Kroya (Croia, Akçahisar) C.4:654, 657, 659
Krum C.3:450, 451, 452, 453
Krysopolis Bkz. Üsküdar C.2:348
Ksenofon C.2:230
Kşayarşa C.2:272
Ktesias C.2:323
Ktesifon C.2:344, 350
Ktesikles C.2:401
Kubaba C.1:136. C.2:236
Kubad C.3:618
Kubâdabâd Sarayı C.3:589, 594, 595, 596, 599, 600. C.4:820. C.5:890, 894, 901. C.6:1067, 1073
Kuban C.1:16. C.4:697
Kubbeli Kilise C.3:552
Kubilay C.6:116
Kubile (Matar Kubile) C.2:236
Kudüs C.3:442, 443, 447, 464 465, 473, 475, 477, 480, 504, 528, 537, 577, 581, 588, 589, 593. C.4:664, 748, 763. C.5:1033
— Mescid-i Aksâ C.5:1035
— Ömer Camisi C.5:1035
Kula C.3:608, 610
Kulitta C.1:79, 80
Kuliwişna C.1:86, 100
Kululu C.1:52, 131, 240, 242
Kumaeli C.2:264
Kuman(lar) C.3:472, 473, 475, 476, 479, 480, 483, 502, 503,
Kumonova C.4:760
Kumarbi C.1:104, 106, 107, 120, 136
Kumbucağı C.1:12
Kumluca C.3:540, 556, 558
Kummanni C.1:19, 41, 49
Kummanu C.1:128
Kummiya C.1:106, 107
Kummuh C.1:124, 128, 129, 130, 165, 171. C.2:235
Kummuhi C.1:162
Kumtepe C.1:14
Kumyaka (Siği) C.3:533
Kunaxa (Kunaksa) C.2:273
Kundaşpi C.1:129, 233
Kuran, Abdullah C.6:1061
Kurdoğlu Hızır Bey C.4:672, 673
Kurgan C.1:94
Kurin C.2:273
Kurşunlu C.3:534
Kurtuba C.3:453
Kurtz C.6:1096
Kuruçay C.1:14
Kuruçeşme C.5:1037
Kurupeidon (Hierokaisareia-Beyoba) C.2:277, 294, 296, 297, 320, 360
Kuşadası C.2:214. C.5:959
— Öküz Mehmed Paşa Kervansarayı C.5:856
Kuşşar C.1:26, 28, 29, 30, 42, 44
Kuştaşpi C.1:129, 233
Kut C.4:763
Kutalmış-oğlu Süleyman-şah C.3:470, 567, 569, 572, 575, 590
Kutalmış-oğulları C.3:575
Kutbeddin Melikşah C.3:571. C.4:805
Kutbeddin 2.Sökmen C.3:588
Kutbeddin Şirazi C.3:605
Kutluk Bey C.3:611, 623
Kutluk Bey oğlu Ahmed Bey C.3:623
Kutluğ C.3:595
Kutlu Şah C.3:606
Kutmuhi (Katmuhi) C.1:162. C.2:232, 233
Kuvava C.2:259
Kuwaliya C.1:41
Kuyucu Murad Paşa C.4:679, 690
Kuzguncuk C.5:1034
Küçük-ada C.4:697
Küçük Agrippina C.2:319
Küçük Armenia C.2:296, 315
Küçük Asya C.2:280, 284, 289, 290, 291, 293, 294, 295; 296, 297, 298, 299, 300, 301; 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 322; 323, 324, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 334, 335, 336, 337, 338, 349, 354, 355, 389. 401, 402, 405, 406. C.3:523, 531, 532, 533, 535, 546, 550. C.5:979
Küçük Çekmece C.3:521, 522, 533
Küçük Ermenistan C.2:307, 312, 314, 328, 330, 334, C.3:546
Küçük Frygia C.2:230
Küçük Hotin C.4:680
Küçükhöyük C.2:255
Küçük Hüseyin Paşa C.4:737
Küçük Kaynarca C.4:711, 734, 735
Küçük Kemal C.5:1034
Küçük Menderes Bkz.Kaystros C.2:216, 246, 260, 370
Küçük Şeyh Hasan C.3:607
Küçükyalı C3:522
Külek Boğazı C.2:314. C.3:614
Kültepe Bkz. Kaneş C.1:15, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 76, 81, 96,107, 110, 112, 113, 118, 120. C.2:230, 231, 233, 240, 242, 244, 361
Kümüş-teğin C.3:567
Kür-boğa C.3:588, 595
Küre C.3:604
Küri C.4:703
Kürican Çölü C.4:704
Kütahya (Kotaion) C.2:246, 411. C.3:549, 580, 581, 607, 614, 618, 622, 623. C.4:644, 647, 714, 746. C.5:900, 935, 974, 976, 977, 978. C.6:1138
— Hisarbey Saray Camisi C.4:822
— İshak Fakih Camisi C.4:822
— Kurşunlu Cami C.4:822
— Vacidiye Medresesi C.4:823
— Yoncalı Köyü Kaplıcası C.4:817
Kütbüddin İsmail C.3:593
Kyaxares C.2:252, 254, 268
Kybele (Kybebe) C.1:136. c.2:236, 237, 242, 258, 259, 260, 262, 262, 266, 277, 323, 357, 372, 391, 396, 409
Kybirraioton C.3:500
Kybistra C.2:304
Kyklat C.2:258, 297
Kyme (Nemrutkale) C.2:216, 217, 218, 219, 222, 230, 235, 269, 280, 299, 331,
Kyme(liler) C.2:269
Kynoskefalai C.2:299
Kyrillus (Kyrillos) C.3:436, 504
2.Kyros (Büyük) C.2:225, 255, 268, 269, 270, 273, 274, 276, 277, 332, 349,
Kyzikos Bkz. Balkıs C.2:220, 222, 232, 257, 276, 281, 283, 306, 310, 316, 330, 337, 374, 376, 401

L
Labarna C.1:28, 29, 55, 56, 75, 119, 124, 125
Lade Adası C.2:285, 390
Ladik (Denizli) C.3:617, 618
Ladislas C.4:653
Ladislaus C.3:477
Laertes C.3:542
Lâga, Mehmet Ali C.6:1100, 1101, 1102, 1107
Lagina Hekate C.2:393, 395, 396, 399
Lagos C.2:285
2.Laimos C.1:128
Lakonia C.2:258
Lala Ferruh Atabey C.5:866
Lala Mehmed Paşa C.4:677, 678
Lala Mustafa Paşa C.4:674, 675. C.5:941
Lala Süleyman Ağa C.4:687
Lala Şahin Paşa C.3:492. C.4:643, 644, 645
Lala Yörgüç Paşa C.3:621
Laleli C.3:533
Lalla C.1:128, 129
Lalli C.1:128, 129
La Martorana Kilisesi C.3:472
Lambert, J. C.6:1049
Lampsakos Bkz. Lapseki C.2:220, 222, 284, 291, 292, 293, 299, 310
Landzettel, Wilhelm C.6:1045
Laodamas C.2:222
Laodiceia ad Lycum C.3:425
Laodike C.2:296, 307
Laodikeia Bkz. Eskihisar C.2:307, 312, 315, 316, 317, 330
Laodikia C.3:457
Laomedon C.2:288
Laomedontos C.2:289
Laonikos Khalkokondyles C.3:503
Lapseki Bkz. Lampsakos C.3:527, 537
Laranda C.2:289, 327
Larende (Karaman) C.3:613, 614. C.4:649, 658
Largo Argentina C.2:408
Larisa C.2:367
Larissa (Buruncuk) C.2:217. C.3:465
Laskaris(ler) C.3:534, 535, 544
Lasonia C.2:270
Lassaigne, Jacques C.6:1134
Latife Hanım C.5:985, 995
Latin(ler) C.2:258. C.3:426, 434, 478, 480, 481, 482, 483, 484, 486, 487, 489, 496, 500, 501, 504, 506, 516, 519, 534, 535, 581, 600, 602, 615, 616, 619.
C.5:1001. C.6:1069, 1071, 1079, 1111
Latmos C.2:285, 389. C.3:536
Latros C.3:536
Lawazantiya C.2:45, 49
Layard, Henry C.1:142
Layoş C.3:492. C.4:643
2.Layoş C.4:666
Lazar C.4:644
Lazkiye C.1:70
Lcasen C.1:149
L.Cassius C.2:307
L.Domitius Aurelianus C.2:342
Lebedos Bkz. Gümüldür C.2:215, 216, 299, 300
Lebienus Q C.2:317
Lebunion C.3:472, 473
Le Corbusier C.6:1045, 1047, 1051
Lefke (Osmaneli) C.4:642
Lefkoşe C.4:674
Léger, Fernand C.6:1119, 1137
Lehistan C.4:660, 661, 675, 679, 680, 690, 691, 693, 697, 699, 700, 701, 705, 709, 710, 711
Leh(ler) C.4:645, 653, 679, 680, 690, 692, 693, 696, 697, 698, 709, 710.
Lehmann-Haupt, C.F. C.1:143
Leleg(ler) C.2:214, 218
Lelwani C.1:77, 80
Lemnos (Limni) C.2:225, 280
Leningrad C.3:556
Lenz C.4:692
Leokhares C.2:386
Leon (filozof) C.3:506, 507
Leon (matematikçi) C.3:454
1.Leon C.3:436, 509, 553
2.Leon C.3:436, 509, 581, 582
3.Leon C.3:446, 447, 509
3.Leon (papa) C.3:448, 449
4.Leon (Hazar Leon) C.3:446, 447, 448, 509
5.Leon C.3:450, 451, 452, 509
6.Leon C.3:455, 456, 457, 458, 509, 523, 528
9.Leon C.3:466
Leon Diakonos C.3:503
Leonnotos C.2:288, 289
Leonnorios (Lonorios) C.2:295
Leon Phokas C.3:460
Leontios C.3:445, 509
Leontios Byzantios C.3:501
Leon Tornikes C.3:468
Leopold C.4:692

scanfan

Lepant C.4:657
Lepidus, Marcus C.2:316, 317
Lesbos Bkz. Midilli C.1:16. C.2:217, 223, 265, 285, 364, 392, 397
Leto C.2:400
Letoon C.3:538
Leukaspis C.2:265
Levktra C.2:282
Levnî (Abdülcelil Efendi) C.4:699, 702, 703, C.5:946, 949, 950. C.6:1074, 1075
Lévy, Léopold C.6:1116, 1120, 1121, 1128
Leylâ Hanım C.5:1036, 1037
Leys C.4:651
Lhote, André C.6:1119, 1139
Liber C.2:408
Libera C.2:408
Libya C.2:290, 347
Licinianus C.2:347
Licinius C.2:347
Lihzina C.1:101
Likaonia C.2:299, 318
Likya C.2:361
Likymnios C.2:402
Limesler C.2:341
Limmai C.2:220
Limni C.2:225. C.4:656, 659, 688, 690, 693, 711, 765
Limyra C.2:378, 381
Lindos C.2:218, 388
Liotard, Jean Etienne C.6:1080
Liparit C.3:567
Lipit-İştar C.1:71
Lippa (Lipve) C.4:697
Lippo C.4:668Q
Liternum C.2:416
Livia C.2:319, 416
Livius C.2:295, 299, 300, 303, 304, 306, 361
Livius Andronicus C.2:358
Livius Salinator C.2:258
L.Licinius Lucullus C.2:309, 310
Lloyd, Seton C.1:147
Lokris C.2:217
Lollius, Marcus C.2:329
Lombard(lar) C.3:439, 444, 447, 449, 573
Lombardiya C.4:648
Londra C.1:28, 142, 147. C.2:252, 255, 364, 373, 374, 375, 376, 379, 380, 386, 389, 390. C.3:495, 556. C.4:656, 745, 746, 747, 750, 751, 752, 753. C.5:945, 949, 969, 970, 975, 976, 1037. C.6:1083
Longperier, Prevost de C.1:142
Lori C.3:567. C.4:703
Lothar C.3:477
2.Louis C.3:456
7.Louis C.3:477
Lozan (Lausanne) C.4:770. C.5:980, 981, 992, 995, 1002, 1003
Lubarna C.1:123, 125
2.Lubarni C.1:126
Lucius Annaeus Florus C.2:358, 360
Lucius Figulus C.2:316
Lucius Verus Commudus C.2:337, 338
Luculliennes C.2:311
Lucullus C.2:310, 311, 312, 314
Luhiuni C.1:184
Luitprand C.3:462
Lukka C.1:19 52
Lullu C.1:108
Lupakki C.1:38
Luristan C.1:182. C.4:675, 704
Lutharios C.2:295
Luther, Martin C.1:24
Lutipri C.1:152, 188, 196
Lu-ud-di C.2:250
Luwi(ler) C.1:25, 52, 53, 57, 59, 77, 78, 79, 109, 123, 124, 131. C.2:218, 232 236, 239; 260
Luwiya C.1:25
Luxembourg C.6:1089, 1120
Lübnan C.1:130. C.2:384. C.4:749, 762. C.5:1039
Lügoş C.4:697
Lüleburgaz Bkz. Arkadiopolis C.3:453, 472, 480. C.4:643, 760. C.5:957
— Sokollu Mehmed Paşa Kervansarayı C.5:851
— Sokollu Mehmed Paşa Külliyesi C.5:846, 848
Lü'lü'e Kalesi C.3:454
Lütfi Beg C.3:599
Lütfi Efendi C.4:746
Lütfi Paşa C.4:669. C.5:842
Lütfü C.5:941
L.Valerius Flaccus C.2:309, 312
Lydia C.2:215, 216, 218, 220, 221, 222, 2227, 230, 235, 236, 237, 238, 241, 246, 247, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 273, 275, 277, 284, 288, 289, 290, 298, 299, 300, 304, 347, 369, 372, 382, 396, 405
Lydia(lılar) C.2:214, 216, 218, 221, 231, 236, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 269, 355
Lydius C.2:344
Lygdamis C.2:251
Lykaonia C.2:292, 300, 305, 309, 312, 328, 336, 337, 369.
Lykia C.1:52. C.2:220, 223, 224, 246, 269, 270, 271, 273, 285, 288, 289, 290, 293, 297, 299, 300, 301, 305, 308, 310, 315, 316, 317, 337, 361, 364, 365, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 386, 388, 399, 405. C.3:538, 539, 540, 550, 556
Lykia(lılar) C.2:280, 301, 308, 309, 317, 332. C.3:558
Lykomedes C.3:315
Lykos Irmağı (Kelkit) C.2:307, 310, 311, 315
Lyon C.3:486. C.5:915
Lysandra C.2:294
Lysimakheia C.2:294, 295, 299, 300
Lysimakhos C.2:288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 297, 320, 322, 360, 388
Lysippos C.2:284, 396, 397, 401. C.3:519
Lystra C.2:330

M

Ma C.2:312, 323, 357
Macaristan C.2:231, 440, 476, 477, 480, 492. C.4:647, 652, 653, 654, 657, 661, 662, 666, 667, 668, 670, 672, 692, 695, 696, 697, 702, 707, 720, 748. C.5:935, 936, 939, 943, 967
Macar(lar) C.3:458, 471, 475, 476, 477, 479, 480, 489, 492, 495, 596, 614. C.4:643, 645, 647, 648, 650, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 660, 661, 665, 666, 670, 677, 691, 702, 707. C.5:1037
Macrinus C.2:339, 340, 361
Madduwatta-s C.1:43, 247
Maden C.3:594. C.4:648
Madenşehir (Madenşar) C.3:552, 555
Madır Burcu C.1:185, 196
Madra Dağı C.3:423
Madrid C.3:438
Maecenes C.2:358
Maeotid(ler) C.2:342
Magaba Dağı C.2:306
Magi C.3:492
Magnapolis c.2:312
Magnesia (Manisa-Magnesia ad Sipylos) C.2:215, 218, 246, 250, 285, 300,
Magnesia(Manisa-Magnesia ad Sipylum) C.2:294, 331, 367, 394, 395, 396, 399, 401, 409. C.3:424
Magnesia(lılar) C.2:309
Magnopolis C.2:315
Magosa C.4:674. C.6:1142
Mağaracık C.1:12
Mahalaç C.3:552
Mahares C.2:310, 311, 312
Mahir C.6:1107
Mahfiruz Sultan C.4:679
Mahmud (Hısn Keyfa Artuklu beyi) C.3:590
Mahmud (Menteşe-oğlu) C.3:615
Mahmud (şehzade) C.4:678
1.Mahmud C.4:704, 705, 706, 708, 709, 734, 800. C.5:859
2.Mahmud C.4:714, 717, 736, 738, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 751, 774, 780, 781, 785, 788, 790, 792, 793, 795, 796, 797, 798, 799, 800. C.5:861, 892, 997, 999, 1005, 1009, 1010. C.6:1077
Mahmud-abad C.4:629
Mahmud Bey (Hamid-oğlu) C.3:599
Mahmud Bey (Karaman beyi) C.3:613
Mahmud Bey (Menteşe-oğlu) C.3:616
Mahmud Bey (Taceddin-oğlu) C.3:621
Mahmud b.Mes'ud Şirazî C.3:622
Mahmud Can C.4:631
Mahmud Çelebi C.3:611
Mahmudiye C.6:1056
Mahmud Münir C.6:1085
Mahmud Nedim Paşa C.4:751
Mahmud Şevket Paşa C.4:757, 760, 761
Mahmud Paşa C.3:604, 614. C.4:655, 656, 657, 725
Mahmutlar Köyü C.3:542
Mahperi Huand Hatun C.4:810
Maiandros Vadisi (Büyük Menderes) C.2:269, 285
Maionia(lılar) C2:235, 249
Maikop C.1:16
Maillol C.6:1098
Makarios C.5:989
Makedonia (Makedonya) C.2:214, 231, 271, 272, 275, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 309, 315, 316, 349, 354, 360, 397, 399. C.3:436, 437, 453, 455, 458, 461, 464, 465, 466, 468, 470, 471, 472, 476, 480, 482, 483, 489, 490, 495, 498, 506, 514, 515. C.4:643, 644, 646, 755, 756, 760, 762, 764.
Makedonia(lılar) (Makedonyalılar) C.2:231, 234, 235, 284, 285, 287, 288, 289, 322, 398, 399. C.3:437, 455, 515
Maksimilyan C.4:672, 677
Maksud Bey C.4:629
Maku C.4:637
Malabadi Köprüsü C.4:809, 810
Malatya Bkz. Melitene C.1:15, 103, 123, 124, 128, 129, 130, 133, 135, 136, 140, 147, 156, 159, 183, 185. C.2:233, 235, 275. C.3:439, 447, 454, 460, 471. C.3:553, 567, 571, 573, 575, 576, 578, 580, 581, 582, 587, 589, 606, 607, 608, 611, 614, 623, 624. C:4:649, 660, 664, 746, 817, 818. C.5:1007
— Danişmendlileri C.3:575, 580
— Silahdar Mustafa Paşa Kervansarayı C.5:856
— Ulu Cami C.4:810, 812. C.5:861, 895
Malatyalı Ermeni Süleyman Paşa C.4:687
Malatyalı Yakup bin Ebubekir C.4:810
Malazgird/tC.1:156, 159, 183, 184, 195. C.3:470, 471, 478, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 575, 581, 588, 590, 593, 594, 595. C.4:642, 805. C.6:1117.
— Kalesi C.3:567, 571
— Ovası C.1:185. C:3:569
Malaziti C.2:247
Mal Hatun C.4:642
Malis C.2:259
Malkara C.4:643, 689
Malkoçoğlu Bâli Bey C.4:660
Mallos C.2:286, 290
Malnigal C.1:40, 41, 42
Malta C.3:456. C.4:670, 671, 672, 674, 684, 693, 767. C.5:955, 956, 957, 960, 965, 978
Maltepe C.4:642
Mama C.1:23, 119
Mama Hatun C.3:571
Mama Hatun Kervansarayı C.3:571
Mamistra C.3:475, 476
Mamuriye C.3:586
Mamurtkale C.2:393
Mana C.1:155, 173
Manastır C.4:644, 714, 755. C.5:954
Manavgat Çayı C.3:423, 599
Mangışlak C.4:636
Mango, L.de C.6:1080, 1087
Mani C.6:1067, 1073
Manisa C.1:42, 115. C.2:246, 247, 258, 263. C.3:556, 618, 619, 620. C.4:653, 658, 665, 675, 688, 729. C.5:839, 959. C.6:1117
— İshak Bey Medresesi C.4:823
— Ulu Cami C.4:822, 827. C.5:906, 908
Manius Aquillius C.2:303, 307, 308
Manlius Vulso (Gnaeus) C.2:300, 303, 304, 306
M.Annaeus Lucanus C.2:358
Mannai(ler) C.1:156, 159, 168, 169, 173, 182, 190
Mansel, Arif M. C.2:367
Mansur C.3:566, 569
Mantinae C.2:282
M.Antonius C.2:305, 315
Manuel (Epiros Kralı) C.3:483
Manuel Kantakuzenos C.3:491
Manuel Philes C.3:506
1.Manuel Komnenos C.3:472, 477, 478, 479, 509, 517, 520, 531, 539, 575, 579, 580, 581
2.Manuel Palaiologos C.3:491, 492, 493, 495, 510
Manyalı Liberius C.4:697
Manyas Gölü (Daskylitis Limne) C.1:19, 21. C.2:250, 382
Manzoni C.6:1080
Maraş C.1:98, 99, 124, 128, 129. C.3:460, 461, 573, 574, 580, 606. C.4:664, 681, 704, 769. C.5:972, 1039
— Taş Medrese C.4:823
— Ulu Cami C.4:821
Maraşantiya C.1:19, 46
Maratis C.1:129
Maraton C.2:272
— Ovası C.2:272
Marcellus C.3:423
Marcianus C.3:436, 438, 509, 517

scanfan

Marco Polo C.5:915
Marcus Antonius C.2:316, 317
Marcus Aurelius C.2:337, 338, 353, 361, 415. C.3:422, 424 426, 428, 518
Mardin C.3:553, 567, 571, 586, 589, 590, 591, 592, 596, 611, 623, 624. C.4:631, 632, 634, 635, 636, 663, 807, 809. C.5:930, 993
— Harezm Medresesi C.4:807
— Hatuniye Medresesi C.4:807
— Marufiye Medresesi C.4:807
— Sultan Hamza Türbesi C.4:824
— Sultan İsa Medresesi C.4:807
— Sultan Kasım Medresesi C.4:823
— Sultan Kasım Medresesi Kümbeti C.4:824
— Şehidiye Medresesi C.4:807
— Ulu Cami C.3:605. C.4:805
— Zairi Camisi C.5:853
Mardonios C.2:271, 272
Marduk C.1:30 104
Marendli Ahmed bin Ebubekir C.4:808, 812, 815
Margarete C.3:479
Mari C.1:19, 112
Maria (1.Manuel Komnenos'un karısı) C.3:478, 479
Maria (7.Mihail Dukas'ın karısı) C.3:470
Maria (Mikhael Glabas'ın karısı) C.3:525
Maria Despina C.3:623. C.4:647
Mariandyn(ler) C.2:270Q
Marius C.2:315, 353
Mariya C.1:73
Marmara Adası Bkz. Prokonnes C.2:220
Marmara Bölgesi C.3:533, 505
Marmara Denizi C.2:220, 222, 223, 224, 232, 246, 260, 269, 271, 273, 281, 295, 300, 378. C.3:435, 437, 495, 516, 517, 519, 520, 522, 534, 556, 566, 568. C.4:721. C.5:839, 964, 979. C.6:1048
Marmara Ereğlisi Bkz. Perinthos C.2:220. C.3:493Q
Maro, P.Vergilius C.2:358
Maroneia C.2:220, 282, 284, 300
Marsilya C.4:670. C.5:934
Mars(lar) C.2:308
Marsyas C.2:235
Martina C.3:443
Martinapolis C.3:460
Martinus C.3:444
4.Martinus C.3:487
Martius Verus C.2:338
Mary C.3:471
Maşa C.1:44
Maşat Höyük C.1:36, 96, 119. C.2:230
Maşatlık C.5:959
Maşhuiluwa C.1:41
Maştigga C.1:92
Maşturi C.1:48
Matar Kubile C.2:236
Mater Kybele C.2:237
Matina C.4:656
Matrakçı Nasuh C.5:934, 935, 938. C.6:1071, 1072, 1074, 1075
Matthaeos C.3:491, 492
Matti C.1:131
Mattiwaza C.1:34, 39
Matyas Korven C.4:661
M.Aurelius Antoninus C.2:339
Maurikios C.3:440, 443, 503, 509, 553
Mausolos C.2:222, 280, 385, 386
Maveraünnehr C.3:566. C.4:631, 632; 636, 637, 728
Mavrokordato C.6:1085
Maxentius Bazilikası C.3:537
Maximianos C.3:507
Maximianus C.2:344, 345. C.3:434
Maximianus Daia C.2:346
Maximinus Trax (Thrax) C.2:340, 361
Maximos Homologetes C.3:501
Maximos Planudes C.3:506
Mazara C.3:453
Mazares C.2:222, 269
Mazgirt C.1:174, 185
Meandros Bkz. Büyük Menderes C.2:300
Mecdeddin Mahmud Bey C.3:597
Mecdeddin Mansur C.3:597
Medâin (Ktesiphon) C.3:442
Medea C.2:401
Medici Sarayı C.3:492
Medine C.4:764, 779. C.5:1036
Med(ler) C.1:168, 176, 178, 182. C.2:252, 253, 254, 255, 268, 169, 274
Medon C.2:215
Medya C.1:173
Meggabazos C.2:273
Megabyzos C.2:273
Megara(lılar) C.3:434
Meğri (Fethiye) C.3:615
Mehdi C.3:448
Meher Kapı C.1:191, 193, 194, 195
Mehmed (Ahlat-şahlar beyi) C.3:595
Mehmed (Manisa sancakbeyi) C.4:653, 658
Mehmed (Menteşe-oğlu) C.3:616
Mehmed (nakkaş) C.5:941
1.Mehmed Bkz. Çelebi Sul+an Mehmed C.4:799
2.Mehmed Bkz. Fatih Sultan Mehmed C.3:495, 496, 497, 606, 614, 624. C.4:629, 653, 654, 655, 658, 799
3.Mehmed C.4:676, 677, 678; 679, 726, 730, 799. C5:901, 940, 942; 943 945
4.Mehmed C.4:684, 685, 687, 688, 689; 690, 691, 693, 697, 800. C.5:849
Mehmed Ağa C.5:941Q
Mehmed Ali Paşa C.4:788
Mehmed Beg (Aydın-oğlu) C.3:599; 600, 602. C.4:822
Mehmed Beg (Dilmaç-oğlu) C.3:590, 591
Mehmed Beg (Karaman-oğlu) C.3:614, 618
Mehmed Bey (nakkaş) C.5:941
Mehmed Bey (Ramazan-oğlu) C.3:617, 618
2.Mehmed Beg C.3:607
Mehmed b.Ansur C.4:631
Mehmed b.Resul b.Sevinç C.3:611
Mehmed Bursavî C.5:941
Mehmed Emin Paşa C.4:710
Mehmed Hulûsi C.6:1078
Mehmed Mecnun C.5:897
Mehmed Paşa (Bosna Valisi) C.4:697
Mehmed Paşa (Kırım seraskeri) C.4:706
Mehmed Paşa (sadaret kethüdası) C.4:704
Mehmed Paşa (Osmanlı komutanı) C.4:677. C.5:945
5.Mehmed Reşad C.4:748; 758; 764 800. C.5:1036, 1037
Mehmed Siyahkalem C.6:1071
Mehmed Tahir Ağa C.5:859, 862
Mehmed Tapar C.3:570, 588,593, 595, 596
Mehmed Tuşterî C.3:607
6.Mehmed Vahideddin C.4:748; 764; 765, 766, 800. C.5:954, 959, 960, 961, 962, 975, 979, 981
Mehmed Yavuz C.3:621
Meişta C.1:182
Mekece C.4:642
Mekke C.4:664, 684, 715, 767
Melas C.2:221, 252, 254
Melek Ahmed Paşa C.4:687
Melek İbrahim Paşa C.4:692
Melen, Ferit C.5:987
Meles C.2:247
Melia C.2:251
Melid C.1:156
Melida C.1:165
Melidia C.1:156
Melik Adil C.4:632
Melik Arab/pC.3:573, 579
Melik el-Adil C.3:571
Melik Eşref Barsbay C.3:571. C.4:674
Melik Eşref Halil C.3:597, 607
Melike Turan C.4:806, 808
Melik Gazi C.3:475, 571
Melik İsa C.4:632
Melik Mansur C.4:632
Melik Mehmed C.3:476, 574, 575
Melik Muhammed C.3:571, 579
Melik Mü'eyyed C.3:618
Melik Nasır Ahmed C.3:605, 607
Melik Rıdvan C.3:578
Melik Salih C.3:572, 606
Melikşah C.3:567, 569, 571, 572, 575, 576, 577, 581, 588, 590, 591, 593, 595. C.4:805
Melik Zahir Baybars C.3:613
Melitene Bkz. Malatya C.1:129, 156 159. C.2:311, 330, 335, 336, 355. C.3:559
Melkon İskender Efendi C.6:1085
Melling (mimar) C.5:865
Melling (ressam) C.6:1080
Melos C.2:218
Memedik Deresi C.1:182
Memfis C.2:397
Memluk(lar) C.3:486, 599, 602, 605, 606, 607, 611, 612, 613, 614, 615; 617, 618, 624. C.4:629, 632, 634, 635, 637, 649, 659 660, 661, 664, 665, 671, 674, 715, 721, 731, 821. C.5:887, 888, 933. C.6:1071, 1079
Memnon C.2:281, 284 285, 286
Memnun (Me'mun) C.3:452, 453, 454 566
Menandros C.2:288. C.3:503
Menbic C.3:589
Mençikof C.4:748
Mendeli C.4:683
Mendelsohn, Erich C.6:1047
Menderes C.1:19. C.2:218, 390. C.3:574. C.5:886
— Magnesiası C.2:251, 270, 389
— Vadisi C.3:579
Menderes, Adnan C.5:985, 986
Menekşe C.4:701
Menelaos C.2:375
Memen C.3:618. C.6:1116
Mengli Giray C.4:659, 706
Mengücük Gazi C.3:571
Mengücüklü Şehinşah bin Süleyman C.4:806
Mengücük-oğulları C.3:569, 571, 572, 574, 577, 581, 583, 589. C.4:806, 807, 808, 809. C.5:895
Menküb C.4:659
Mennes C.2:217
Menteşe-ili C.3:615, 616
Menteşe Beg C.3:599, 615
Menteşe, Ertuğrul C.6:1058
Menteşe-oğulları C.3:602, 613, 615, 616. C.4:647, 650, 651, 822, 823,
Mentor C.2:281
Menua C.1:128, 140, 144, 147, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 188, 189, 191, 196, 197, 204, 207, 208
Menuahinili (Başbulak) C.1:144, 184
Meraga C.3:583. C.4:634
Meragalı Hasan bin Firuz C.4:806
Merc-i Dabık C.4:635. C.4:664
Merdai(ler) C.3:445
Mere Hüseyin Paşa C.4:680, 681
Merend C.4:634, 703
Meriç C.3:482, 483. C.4:643, 644, 761. C.5:979
Merill C.6:1058
Mermnad(lar) C.2:218, 247, 249, 250, 252, 254, 255, 256, 260, 262, 264, 268,
Mersin C.1:13, 14, 15, 49, 133. C.3:552. C.4:772, 773. C.5:1008. C.6:1045, 1049, 1116
Mersinli Cemal Paşa C.5:956, 960, 963, 984
Mertepnah C.1:51
Mervan-oğulları C.3:588, 591, 595
Meryem C.3:437. 459, 471, 483, 487, 523, 524, 525, 527, 528, 535, 536, 538, 539, 540, 545, 551, 553, 555
Meryemlik Kubbeli Kilisesi C.3:544
Meryemnişin C.3:567
Merzifon C.1:94. C.3:573, 607. C.4:648. C.5:907
— Çelebi Sultan Mehmed Hamamı C.5:837
— Çelebi Sultan Mehmed Medresesi C.4:831
— Eyüp Çelebi Camisi C.5:892
— Gümüş, Hacı Halil Paşa Medresesi C.4:830
— Hacı Hasan Camisi C.5:892
— Kara Mustafa Paşa Hamamı C.5:856
— Kara Mustafa Paşa Külliyesi C.5:893
— Taş Hanı C.5:856
Merzifonlu Kara Mustafa Paşa C.4:689, 690, 692. C.5:856
Mesembria C.3:489, 493
Mesemuria C.3:451
Mesia (Dobruca) C.3:445
Mesih Paşa C.4:659
Mesina C.3:468
— Boğazı C.3:457
Mesitli Bkz. Soloi C.2:220
Mesleme b.Abdülmelik C.3:446
Mesopotamia (Mezopotamya) C.1:120
Messogis C.2:246
Mes'şiler C.2:232
Mes'ud (Selçuklu mimarı) C.4:807
Mes'ud (Irak Selçuklu Sultanı) C.3:592, 594. C.4:809
1.Mes'ud C.3:477, 573, 574, 575; 578, 579, 580, 581, 588, 605,
2.Mes'ud C.3:551, 618
Mes'ud Beg C.3:615, 617
Mesut Bey C.6:1085
Meşhed C.4:629, 636. C.4:704. C.5:930
Metagenes C.2:369
Metatti C.1:169
Methanoe C.2:282
Methuen C.2:228
Metodios C.3:454
Metrodoros C.2:222
Metropolis C.2:309
Mevdud C.3:588, 593
Mevlâna Celâleddin Rumî C.3:550, 587, 608, 615, 617, 622. C.4:730. C.5:907, 931
Mevlana Mahmud C.4:631
Mevlana Tusî C.4:637
Mevlay Ahmed el-Mansur C.4:676

scanfan

Mevlay Mehmed Mütevekkil Alellah C.4:676
Mevlevi Mehmed Dede C.5:902
Meydan Bey C.4:680
Meyis Adası C.4:674
Meyyafarikîn (Silva) C.3:463, 567, 570, 571, 578, 588, 589, 590, 591, 593, 595, 596. C.5:930
Mezomorto Hüseyin Paşa C.4:698
Mezopotamya (Mesopotamia) C.1:18, 19, 20, 21, 22, 26, 30, 58, 69, 71, 77, 79, 80, 82, 83, 89; 90, 98, 100, 103, 104, 110, 111, 116, 130, 140, 142, 148, 190, 198. C.2:230, 243, 268, 312, 323, 336, 347, 351, 384, 406, 409, 553. C.4:803, 820. C.5:902
Mezulla C.1:77
Mısır C.1:18, 19, 20, 21, 24, 25, 34, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 48, 51, 53, 54, 56, 59; 60, 61, 62, 66, 94, 104, 108, 109, 111, 113, 115; 122, 167, 172, 198. C.2:220, 223, 226, 250, 252, 263, 255, 258, 268, 270, 273, 274, 280, 281, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 295, 297, 299, 305, 313, 314, 316, 317; 318, 321, 323, 326, 347, 349, 361, 366, 368, 369, 373, 376, 381, 384, 388, 391, 397, 398, 406. C.3:435, 437, 440, 443, 449, 453, 454, 463, 465, 480, 486, 500, 504, 507, 514, 515, 519, 520, 428, 540, 568, 571, 585, 597, 599, 605, 606, 607, 611, 613, 615, 618, 623, 624. C.4:629, 630, 634, 821. C.5:882, 910, 933, 940. C.6:1067
— Eyyubileri C.3:582
— Fatımileri C.3:588
— Memlukluları C.3:597, 608. C.4:646, 664
Mısır Hoca C.4:634
Mısır(lılar) C.1:47 66. C.2:250, 258; 273, 288; 291, 297, 399. C.3:606. C.4:664, 665, 666, 671, 672, 673, 674, 711, 714, 715, 728, 730, 736, 738, 739, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 750, 754, 759, 769; 770, 779, 783, 786, 795,
Mibutin C.3:487
Michaud C.4:799
Micingird C.3:570
Midai Bkz. Midas C.2:237, 285
Midas Bkz. Midai C.1:52, 125; 130. C.2:217, 218, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 239, 240, 242, 244, 250, 251, 258
Midilli Bkz. Lesbos C.2:217, 220. C.3:450, 477, 495, 600, 619. C.4:654, 656, 661, 710, 754
Midyat C.3:553
Midye (Midea) C.3:532, 533. C.5:968
Mihail (Mikhael) Angelos C.3:482
Mihail (Mikhael) Asen C.3:483
Mihail (Mikhael) Attaleiates C.3:503
Mihail (Mikhael) Autoreianos (bilgin) C.3:481
Mihail (Mikhael) Glabas C.3:487
Mihail (Mikhael) Kerularios (patrik) C.3:466, 469
Mihail (Mikhael) Kritobulos C.3:503
Mihail (Mikhael) Psellos C.3:501
Mikhail (Mikhael) Şişman C.3:489
1.Mihail (Mikhael) Rangabe C.3:451, 509
2.Mihail (Mikhael) C.3:451, 452, 453, 454, 484, 509
4.Mihail (Mikhael) C.3:463, 465, 466, 509
5.Mihail (Mikhael) C.3:466, 509
6.Mihail (Mikhael) Stratiatikos C.3:469, 509
7.Mihail (Mikhael) C.3:468; 469, 470, 471, 475, 484, 509, 569
8.Mihail (Mikhael) Palaiologos C.3:484, 486, 487, 491, 510, 516, 615,
7.Mihael (Mikhael) Dukas Parapinakes C.3:468, 469, 470, 471, 475, 484, 509, 569
Mihal C.4:676, 720
Mihran ibn Mansûr C.5:930
Mihri Müşfik Hanım C.6:1095, 1101, 1108, 1134
Mihrişah Emine Sultan C.4:735, 796. C.5:859
Miken(ler) C.2:218, 247, 248
Mikhael Bazilikası C.3:545
Mikhael Emir Arslanes C.3:559
Milano C.2:345. C.3:434, 436
Milas Bkz.Mylasa C.2:218, 410, 413. C.3:615, 616. C.5:912
— Firuz Bey Camisi C.4:822
— Hacı İlyas Camisi C.4:822
— Ulu Cami C.4:822
Milawanda C.1:43
Milet Bkz. Balat-Miletos C.5:900
— Balat Cuma/İlyas Bey Camisi C.4:820, 822
Miletos Bkz. Balat C.1:43, 44. C.2:214, 215, 216, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 226, 228, 230, 246, 250, 251, 252, 254, 257, 262, 263, 269, 271, 283, 285, 293, 294, 297, 299, 301, 311, 364, 370, 372, 374, 385, 390, 395, 396, 414. C.3:421, 422, 424, 425, 522, 536, 544, 546
— Vergilius Capito C.3:421
Miletos(lular) C.2:220, 221, 226, 227, 250, 252, 323, 370. C.3:524
Milidia C.1:124, 128, 130, 131
Miloç Obiliç C.4:645
Miltiades C.2:223, 272
Milutin C.3:487
Milyaş (Milyas) C.1:43. C.2:285, 300, 305, 315
Mimar Mehmed Ağa C.4:679
Mimar Muslihiddin C.3:496
Mimar Sinan C.4:670, 676, 826, 829, 832. C.5:837, 840, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 855, 868, 870, 1026, 1032, 1034. C.6:1048; 1054, 1122
Minan C.4:658
Minorka C.4:670
Mira C.1:19, 41, 47
Miralay Aşir Bey C.5:972
Miralay Kâzım Bey C.5:972
Miralay Mahmud Bey C.5:966, 971
Miralay Nazım Bey C.5:976
Miralay Şefik Bey C.5:972
Miran-Şah C.4:632, 634
Mirça C.4:647, 648
Mirdita C.4:654
Mirim Çelebi C.4:725, 729
Mir Mahmud C.4:703
Misak Efendi C.6:1085
Misenium C.2:354
Misis Bkz. Mopsuhestia C.3:446; 454, 549, 558, 559, 560, 576, 618.
— Kervansaray C.5:856
Misolengi C.4:743
Mistra C.3:532
Mita C.1:52, 125, 130, 131. C.2:232, 233, 234, 235, 244
Mitanni C.1:19, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 54, 56, 60, 62, 79, 149
Mithat Paşa C.4:751, 752, 753
Mithra C.2:277
Mithradates C.2:273, 301; 308, 309, 310, 311, 314, 315, 330, 332, 405,
1.Mithradates C.2:296, 305, 309, 310, 312, 315, 324, 360
2.Mithradates C.2:296, 297, 360, 361
3.Mithradates C.2:296, 297, 360, 361
4.Mithradates C.2:302, 319, 360
5.Mithradates Euergetes C.2:304, 306, 307, 360
6.Mithradates Eupator C.2:306, 307, 308, 317, 319, 334, 360
Mithradates Hrestos C.2:307
Mithras C.2:357
Mithrines C.2:284
Mithrobuzanes C.2:286
Mithylene (Mitylene, Midilli) C.2:242, 289, 308, 313
Mitov C.6:1100
Mitra C.1:34, 79
Mitrobates C.2:270
Mittannamuwa C.1:44, 45, 57, 98
Mizistre C.4:693
Mnemon C.2:225
Modon C.3:481. C.4:661, 701
Moesia C.2:347, 351
Moğol(lar) C.3:483, 488, 570, 583, 584, 585, 586, 588, 589, 592, 605, 606, 607, 613, 614, 617, 618, 623. C.4:632, 642. C.5:866, 942
Mohaç C.4:666, 669, 671. C.5:842, 936. C.6:1088
Mokan C.4:658
Moldavia (Moldavya) C.3:555. C.4:657
Moldovancı Ali Paşa C.4:710
Moliere C.4:793
Molla Fenarî C.4:728, 730
Molla Gürani C.3:534
Mollahasan Höyüğü C.1:182
Molla Tiflisi C.5:941
Molla Vecid C.4:823
Molon C.2:298
Molpagoras C.2:223
Mommsen C.2:361
Mondros C.4:763, 764, 765, 766, 786. C.5:954, 955, 969, 971, 979, 1002
Monet C.6:1084
Monfred C.3:484
Mongrei, Guilio C.5:1032, 1034, 1038, 1039, 1040. C.6:1045, 1050, 1051
Monreale C.3:473
Mons Casius C.1:106
Montani Efendi C.5:865, 1031
Mõntrõ (Montreaux) C.5:989
Moore, Henry C.6:1098
Mopsos C.1:43. C.2:247
Mopsuhesteia (Misis) C.2:415
Mora C.3:482, 491, 495, 496, 516, 600, 604. C.4:648, 654, 655, 656, 661, 669, 670, 693, 696, 697, 701, 703, 710, 711, 743, 744, 745, 746, 770, 776, 777
Moralı Enişte Hasan Paşa C.4:699
Mora(lılar) C.4:656
Morava C.3:480. C.4:653, 654, 655, 702
Mordoğan C.2:214
Morsios (Morzios) C.2:301, 306
Mortaş, Abidin C.6:1049, 1054, 1058
Moskhi C.2:232
Moskova C.1:208. C.4:699. C.5:969, 970, 973, 976
Moton C.4:656
Moxos C.2:247
Mozart C.4:792
Muallim oğlu Hoca Ebubekir C.5:906
Muallim Şevket C.6:1090
Muaviye (Emevi halifesi) C.3:444, 445
Muaviye (Suriye valisi) C.3:444
Muazzez C.6:1107
Mucur C.5:912
Mudanya bkz. Myrleia C.5:839, 979
Mudon C.4:693, 710. C.5:934
Mugisüddin Mahmud C.4:805
Mugisüddin Tuğrul-şah C.3:571
Muğla C.3:615
— Ulu Cami C.3:615
Muha C.4:673
Muhadiye (Mehadiye) C.4:707
Hz.Muhammed C.3:442, 572. C.4:731. C.5:930, 940, 941, 942
Muhammed bi'emrillah C.3:568
Muhammed bin Hamza Akşemseddin C.4:728
Muhammed Nesevi C.3:592
Muhammed Siyahi C.4:634
Muhittin Sebati C.6:1108, 1112, 1113, 1116
Muhrapet C.1:187
Muhsin-i Kayserî C.4:728
Muhsin-zâde Abdullah Paşa C.4:706
Muhsin-zâde Mehmed Paşa C.4:709, 710, 711
Muhyiddin-i Arabî C.4:730
Muhyiddin ibn el-Arabî C.3:587
Muineddin Mehmet C.3:617
Muineddin Sökmen C.3:588
Mu'ineddin Süleyman Pervane C.3:585. C.5:866
Mukallu C.1:131
Mukbil Kemal C.5:1034
Mukşu C.1:43
M.Ulpius Traianus C.2:335
Munda C.2:315
1.Murad (Hüdavendigâr) C.3:492, 493, 602, 603, 613, 615, 616, 620. C.4:643, 644, 645, 646, 647, 650, 716, 718, 726, 728, 729, 799, 826. C.5:837, 839,
2.Murad C.3:495, 602, 603, 614, 616, 621, 624. C.4:651, 652, 653, 654, 721, 725, 730, 799, 827. C.5:837, 838, 839, 923, 924
3.Murad C.4:670, 675, 676, 717, 799. C.5:857, 858, 902, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 945, 946. C.6:1074, 1075
4.Murad C.5:856, 857, 858, 918, 945
5.Murad C.4:748, 751, 752, 753, 800
Murad Arslan C.3:617
Murad Bey C.4:629, 630
Muradiye C.3:653
— Ovası C.1:159, 169, 182, 183, 184, 186
Murad Paşa C.4:673
Murano C.5:902
Murat Çayı C.1:152, 156, 162, 185
Murat Dağı Bkz. Dindymos Dağı C.2:246
Murdurnu C.5:837
— Yıldırım Hamamı C.5:837
Murena C.2:309, 310
1.Murşili C.1:28, 29, 30, 34, 66, 71, 119, 120
2.Murşili C.1:36, 37, 38, 40, 41, 42, 62, 63, 64, 65, 66, 74, 89, 90, 102, 118, 119, 120
3.Murşili Bkz.Urhi-Tesup C.1:42, 44, 45, 47, 50, 52, 55, 56, 57, 119
Murtaza Paşa C.4:690
Murtuna Bkz. Perge
Musa C.1:27, C.3:504, 618
Musa Beg C.3:602, 615
Musa bin Abdullah C.4:822
Musa Çelebi C.3:495. C.4:650, 682
Musahip Mustafa Paşa C.4:693
Musaios C.3:504
Musa Yabgu C.3:567
Mushki C.2:244
Muskar C.3:540
Muslihiddin C.4:655
Muslihudin-i Kastalanî C.4:727
Mustafa (Manisa sancakbeyi) C.4:658
Mustafa (Osmanlı şehzadesi) C.3:614, 621. C4:629, 660, 832
Mustafa (ressam) C.6:1092
1.Mustafa C.4:679, 680, 681, 687, 799

scanfan

2.Mustafa C.4:696, 697, 698, 699, 704, 800. C.5:946
3.Mustafa C.4:709, 710, 711, 734, 735, 800. C.5:859, 863, 1036
4.Mustafa C.4:740, 741, 742, 800
Mustafa Ağa (kızlar ağası) C.4:682
Mustafa Ağa (mimar) C.4:693. C.5:853
Mustafa Bey (Çapanoğlu) C.5:860
Mustafa Çelebi C.3:602. C.4:650, 651
Mustafa Efendi C.4:692
Mustafa Hilmi C.6:1094
Mustafakemalpaşa C.2:247. C.3:544
Mustafa Kemal Paşa Bkz. Atatürk
Mustafa Nuri Paşa C.4:739, 773
Mustafa Paşa C.4:702
Mustafa Rakım C.5:923
Mustafa Reşid/t Paşa C.4:746, 747, 748, 751, 756, 785, 790, 792. C.5:1009. C.6:1077
Mustafa Saî Çelebi C.5:842, 843
Musul C.3:442, 571, 578, 579, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 623. C.4:632, 634, 635, 705, 708, 757, 765, 769. C.5:902, 903, 955, 972, 980, 981, 983, 989
Muş C.1:147, 183, 184, 185. C.3:567, 593. C.4:629, 631, 634, 763. C.5:954, 992
— Ovası C.1:185. C.4:632, 634, 635, 637
Muşaşir Bkz. Ardini C.1:145, 155, 166, 168, 169, 170, 171 181 182, 185, 194, 196, 204
Muşkap C.1:127
Muşki(ler) C.1:52, 123, 131, 174, 190. C.2:232, 233, 234, 242,
Muşku C.2:233, 234
Mut (Claudiopolis) C.3:544, 545, 549, 559, 613
— Kalesi C.4:658
— Lal Ağa Camisi C.4:821
Mutahharten C.3:623, 624. C.4:634, 635
Mutallu C.1:123, 127, 128, 130
Mu'tasım C.3:454
Mutlu, Asım C.6:1061
Mutlu, Aykut C.6:1061
Muwanzas C.1:128
Muwatalli C.1:33, 42; 43, 44, 45, 48, 49, 50, 52, 56, 88, 89, 98, 115, 118, 119, 124, 127, 128
Muwatti C.1:41
Muzaffer Bey C.5:1034, 1037 1038
Muzafferiddin C.3:570, 571
Muzafferiddin Mahmud C.3:614
Muzafferiddin Muhammed C.3:572
Muzafferiddin Yavlak Arslan C.3:605, 622
Muzafferi(ler) C.4:632
Mübarizeddin Gazi Mehmed Bey C.3:599, 607, 610, 611. C.4:821
Müberüziddin Ertokuş C.5:866
Müeyyedüddin C.3:596
Müeyyed-zâde Abdurrahman C.4:725
Müfide Kadri Hanım C.6:1095
Mühezzibeddin Mesud C.3:617
Münih C.6:1096, 1133, 1134
Münip C.6:1092
Münir (Ertegün) Bey C.5:980
Müridoğlu, Zühtü C.6:1108, 1117, 1118, 1122, 1123, 1130, 1141, 1142
Mürüvvet Bey C.4:647
Müsgebi C.1:44
Mütercim Rüştü Paşa C.4:752
Mygdon(lar) C.2:232
Mykale C.2:215, 223, 272, 273
— Dağı (Samsun Dağı) C.2:216, 386, 390
Mylasa Bkz. Milas C.2:218, 285
Myonnessos C.2:299
Myra Bkz.Demre C.2:317, 378. C.3:424, 539
Myrina (Birkitepe) C.2:216, 217, 299, 331
Myriokefalon C.3:581
— Vadisi C.3:477, 581
Myrleia Bkz.Mudanya C.2:220, 296
Myrsilos C.2:249
Mysia(lılar) C.2:231, 270, 280, 282, 296, 300, 304, 307, 315, 405,
Mys(ler) C.2:231
Mytilene Bkz. Midilli C.2:220, 223, 224, 225, 269, 285, 286,
Mytilene(liler) C.2:269
Myus Bkz. Afşar C.2:215

N
Nablus C.3:571. C.4:664
Nabul C.1:168
Nabupolassar C.2:268
Nabuşallimşunu C.1:169
Nabya C.4:665
Nadir Ali Han C.4:704, 705
Nadirî C.4:723, 726. C.5:945
Nadir Şah C.4:708
Nafilyan C.5:1034
Nagidos (Bozyazı) C.2:219
Nahcivan (Hancevan) C.3:566. C.4:631, 632, 634, 669, 671, 703, 704.
Nahita C.1:131
Nairi C.1:123, 150, 151, 152, 154, 170, 179, 185, 186, 188
Nakkaş Ali bin İlyas Ali C.5:897
Nakkaş Hasan C.5:940, 943
Nakkaş Osman C.5:936, 938, 939, 940, 941, 942, 949. C.6:1071, 1074, 1075.
Nakkaş Sinan Bey C.4:657
Nakkaş Sultan-ı Manî C.6:1076
Naksos C.3:481, 619. C.4:670
Nakşî C.5:945
Nakş-i Rüstem C.2:274
Nalaini C.1:191
Namık Kemal C.4:792, 793
Namık İsmail C.6:1084, 1100, 1101, 1102, 1105, 1107, 1112, 1119, 1120, 1127
Namni Dağı C.1:79, 80
Napoli C.3:438, 439, 465, 486. C4:656, 661, 663. C.5:1029
3.Napolyon C.4:750, 752
Napolyon Bonapart C.4:738, 739
Naragu C.1:168
Naramsin C.1:19, 21
Narlıkuyu C.3:545, 552
Narses C.2:346. C.3:438
Narva C.4:699
Nasatya C.1:79
Nasıreddin Ferec C.3:618
Nasıreddin Mehmed Beg C.3:575, 606
Nasıreddin Mahmud C.3:588, 605
Nasır'üd-devle Ebu'l Fevâris C.3:576
Nasırüddevle Mansur C.3:595
Nasırüddin Muhammed C.3:570, 571
Naso, P.Ovidius C.2:358
Nasr da-Dîn Sivasi C.5:931
Nasreddin Hoca C.3:587
Nasreddin Mahmud C.5:930
Nasriye Medresesi C.4:629, 631
Nasrüddün Hasan C.5:866
Nasuhçal C.5:976
Nasuh Paşa C.4:679
Nasuh Paşa-zâde Hüseyin Paşa C.4:684
Naukratis C.2:220, 258
Naumann, R. C.1:22, 25, 61, 63, 67, 68; 78, 82, 85, 88, 91, 97, 124, 127, 128, 130. C.3:518
Navarin (Avarna) C.4:661, 693, 710, 743, 745. C.5:934
Naxos C.2:373, 374
Nazareth C.3:463
Nazım Paşa C.4:758, 760, 761
Nazianz C.3:456
Nazif Paşa C.4:797
Nazilli C.5:958, 959, 972, 1007
Nazmi Ziya C.6:1084
Neandria C.2:367
Neapolis C.2:312
Nearkhos C.2:285, 323
Nebrides C.2:349
Necmeddin C.3:605
Necmeddin Ahmed C.5:907
Necmeddin Alp C.3:570, 588, 589, 592, 594, 596. C.4:805,
Necmeddin Dâye C.3:587
Necm el-Din Alpî C.5:930
Necmeddin Eyyub C.3:595
Necmeddin 1. İl-gazi C.3:588, 589. C.4:807
Necip C.6:1092
Neleid C.2:214
Neleus C.2:215
Nelson C.4:738
Nemausus C.2:337
Nemanya C.3:477
Nemçe C.4:667
Nemea C.2:262, 398
Nemesis C.2:282
Nemrut Dağı C.2:388, 392
Nemrutkale Bkz. Kyme
Neograd C.4:690
Neokaesaria C.2:328
Neonteikhos Bkz. Yanıkköy C.2:217
Neptun C.2:355
Nereos C.2:405
Nergal C.1:77, 83
Nerik C.1:19, 35, 43, 46, 49, 57, 64, 77, 80, 101, 102, 120
Nerikkaili C.1:48, 49, 50
Nermin Faruki C.6:1114
Nero C.2:319, 333, 334, 346, 355, 361, 407. C.3:421, 425
Nerva C.2:319, 334, 335, 361
Nessos C.2:379
Nestorius C.3:436
Neşa C.1:25, 26, 27, 28, 78, 120
Nevaî C.5:934
Nevers C.3:573
Nevşehir C.1:124. C.3:550, 587 993
— Damat İbrahim Paşa Camisi C.5:858, 860
— İbrahim Paşa Külliyesi Medresei Medresesi C.5:862
Nevşehirli Damat İbrahim Paşa C.4:703, 781. C.5:858, 862, 945, 946, 949, 951. C.6:1106
Newton, Charles Thomas C.2:364, 380, 386
New York C.1:120. C.2:228, 244, 266, 361, 379. C.3:536. C.5:926, 933, 942
Nicaloos (Nicalous) C.2:248, 249, 259, 266
Niemann C.2:364
Nif C.1:115. C.2:273. C.3:544
Nigâri (Haydar Reis) C.4:667, 670. C.4:936, 938, 939. C.6:1071
Niger, Percennius C.2:339
Nigizberg, Mehmet Nihat C.5:1033, 1034
Nigbolu C.3:495, 602. C.4:645, 647, 648, 649
— Kalesi C.4:648
Niğde C.1:124, 131. C.3:551, 555, 586, 587, 607, 614, 622. C.5:935. C.6:1048
— Ak Medrese C.4:823
— Alaeddin Camisi C.3:586. C.4:810
— Bedesteni C.5:857
— Hüdavent Hatun Kümbeti C.4:823, 824
— Kalesi C.4:649, 658, 681
— Sungur Ağa Camisi C.4:824, 825
— Sungur Ağa/Bey Kümbeti C.4:825
— Sungur Bey Camisi C.5:884, 906
Nihat Paşa Bkz. Anılmış, Nihat
Nihavend C.4:675, 677, 678, 704
Nika C.3:438
Nikaia Bkz.İznik C.2:295, 310, 318, 322, 336, 341
Nikalmati C.1:33, 34, 35
Nikandre C.2:373, 374
Nikanor C.2:285
Nikanoros C.2:289
Nike C.2:287, 410, 411
Nikephoros (İpinos kralı) C.3:486
Nikephoros (Patrik) C.3:451, 452
Nikephoros Blemmydes C.3:502, 507
Nikephoros Bryennios C.3:470, 476, 503, 567
Nikephoros Gragoros C.3:503
Nikephoros Khoniates C.3:503
Nikephoros Phokas C.3:456, 458, 460, 462, 463, 464
Nikephoros Uranos C.3:465
1.Nikephoros C.3:450, 451, 453, 509
2.Nikephoros Phokas C.3:459, 461, 509
3.Nikephoros Botaneiates C.3:466, 469, 470, 471, 509
Nikias C.2:400
Nikogos Balyan C.5:865. C.6:1081
2.Nikola C.4:749, 756
Nikolaos (Aziz) C.3:457, 458, 459, 538, 539, 546
1.Nikolaus C.3:454
1.Nikomedes C.2:294, 295, 296, 303, 310, 360, 405
2.Nikomedes Epifanes C.2:294, 303; 306, 360
3.Nikomedes Euergetes C.2:306, 307, 360
4.Nikomedes Filopator C.2:306, 307, 309, 310, 361
Nikomedia Bkz. İzmit C.2:295, 307, 310, 318, 323, 336, 341, 345, 397. C.3:434,
Niksor C.3:573, 574, 580, 581, 607
Niksar C.3:621
— Hacı Çıkrık Türbesi C.4:808
— Kırgızlar Türbesi C.4:808
— Kırk Kızlar Kümbeti C.4:808
— Kulak Kümbeti C.4:808
— Melik Gazi Türbesi C.4:808
— Ulu/Melik Gazi Camisi C.4:805
— Yağıbasan Medresesi C.4:807
Nil C.2:220
Nimes C.2:408
Nimrud C.1:125, 130, 142, 160. C.2:236
Ninatta C.1:79, 80
Ningal C.1:80
Ninica C.2:330
Ninive (Ninova) C.1:80, 151, 167, 168, 169, 171, 173, 177. C.2:250, 252. C.3:442
Niobe (Sipylos) C.1:42, 43, 115
Nippur C.1:104
Nirvana C.6:1067
Nis C.4:670. C.5:934
Nisan-oğulları C.3:596. C.4:805
Nisibis Bkz.Nizip C.2:311, 349, 351
Niş C.3:479. C.4:644, 647, 653, 695, 702, 706, 707. C.5:935
Nişa C.1:119
Nişancı Mehmed Paşa C.4:702, 703
Nişapur C.4:629, 636

scanfan

Nişantaş C.1:53, 82
Nişi C.1:192
2.Nigmadu C.1:39
Nigmepa C.1:41, 49
Niya C.4:701
Nizameddin Gencevi C.3:587
Nizameddin İbrahim C.3:590
Nizameddin Yağıbasan C.4:807
Nizamülmülk C.3:567
Nizib/p. Bkz. Nisibis C.3:460, 463, 567. C.4:746
Nonnos C.3:504
Nora C.2:289
Norbonnensis C.2:347
Norman(lar) C.3:470, 471, 472, 473, 475, 476, 477, 479, 480, 573
Notion Bkz. Sultanhisar C.2:217, 299
Novi Stanilişçe C.4:700
Nhovoberda C.4:655
Nuh C.5:936
Nuhaşşe C.1:19, 41, 46, 47
Numan bin Hoca Ahmed C.4:823
Nur Ali Halife (Rûmiyeli) C.4:662
Nureddin Artuk Şah C.5:903
Nureddin Mahmud C.3:477, 575, 580, 588, 592, 594
Nureddin Muhammed b. Kara Arslan C.3:597
Nureddin Paşa C.5:955, 957, 978
Nureddin-zâde Şeyh Muslihüddin Efendi C.4:730
Nure Sufi C.3:613
Nur-ı Osmanî C.4:708
Nuri Bey C.6:1085
Nuri Hafız C.5:1034
Nureddevle Belek b. Behram C.3:589
Nusaybin C.3:440, 553, 589, 596
Nusret Kerman C.4:697
Nusret Kerman C.4:697
Nusreteddin Ahmed C.3:613
Nusreteddin Hasan C.3:618
Nürnberg C.3:480
Nymphaion Bkz.Kemalpaşa
Nysa Bkz.Sultanhisar C.3:425

O
Obsikion C.3:443, 445, 452
Octavianus,Caius Iulius Caesar Bkz. Augustus C.2:302, 313, 314, 316, 317, 318, 326, 353, 355, 361,
Octavius C.2:317
Odenathus C.2:341
Odessa C.4:743
Odoakr C.3:437
Odrys(ler) C.2:283, 332
Odysseia C.2:227
Odysseus C.2:381
Oelsner, Gustav C.6:1045
2.Ogüst C.4:699
3.Ogüst C.4:709
Oğul Beg bin Mehmed C.4:812
Oğuz Han C.3:623
Oğuz(lar) C.3:567, 588, 604, 605, 608, 611, 613, 617. C.4:642
Ohri C.3:463, 465, 532, 602. C.4:644
Okan, Aktan C.6:1061
Okan, Yüksel C.6:1062
Okeanos C.2:405
Okhos (Vahuka) C.2:273
Okmeydanı C.5:946, 950, 951
Oksyartes C.2:292
Oktay, Samim C.6:1062
Okyar, Fethi, C.4:759. C.5:970, 982, 983, 985
Okyay, Necmeddin C.5:923
Olba Bkz. Uzuncaburç C.1:49. C.2:399. C.3:544
Olbasa Bkz. Belenli C.2:329
Olcaytu C.3:608. C.4:823, 885
Oleg C.3:458
Olga C.3:460
Olgassis (Ilgaz) Dağları C.2:296, 306
Olimpia C.2:367
Oliver Rayet C.2:365
Oltu C.3:567, 570
Olympia C.1:135. C.2:242, 282. C3:425
Olympos Dağı Bkz.Uludağ C.2:310, 376, 395 (?), 400, (?)
Olynthos C.2:283, 402
Omurtag C.3:452, 453
Onat, Emin C.6:1051, 1055, 1056, 1061
Onat, Hikmet C.6:1084, 1100, 1101, 1102, 1106, 1107, 1121
Oneker (Odeker ?) C.6:1084
Onur, Füsun C.6:1141, 1142
Oppius, Q C.2:307
Oran C.4:670
Orbay, Rauf C.4:765. C.5:960, 962, 965, 967, 982, 983, 984
Ordu C.3:621
Ordys C.2:290
Orestes C.2:401
Orfeus (Orfeos) C.1:102. C.3:528, 537, 559
Orhan Gazi C.3:489, 490, 491, 492, 534, 603, 615, 619. C.4:642, 643, 644, 646, 654, 712, 725, 728, 725, 728, 729, 731, 799, 832. C.5:837, 838, 838
Orhon, Orhan Seyfi C.6:1128
Orkhomenos C.2:309
Ormancı, Zekai C.6:1141
Oroanda(lılar) C.2:310
Orofernes C.2:302
Oroites C.2:269, 270
Orontes Bkz. Asi C.2:280, 281, 282, 289, 294
Orta Anadolu Bkz. Anadolu
Orta Asya Bkz. Asya
Orthia C.2:242
Oruç Reis C.4:669
Orus Han C.4:675
Osg/kan, Yervant Efendi C.6:1085, 1086, 1087, 1088, 1096, 1098
Osman (halife) C.3:444
2.Osman C.4:679, 680, 681, 799. C.5:945
3.Osman C.4:708, 709, 734, 800. C:5:859
Osman Asaf C.6:1098
Osman Beg (Halil Beg'in oğlu) C.3:606, 611
Osman Gazi C.3:488, 534, 615, 624. C.4:642, 644, 646, 728, 729, 799. C.5:837, 936, 939, 941, 946. C.6:1093
Osman Hamdi Bey C.2:283, 365, 384, 386, 397. C.5:1038. C.6:1083, 1085, 1086, 1087, 1089, 1092, 1096, 1100
Osman Nuri Paşa C.6:1082, 1091, 1092, 1093
Osman Paşa (vezir-i azam) C.5:942
Osmancık C.4:648
Osmaneli C.4:642
Osmaniye C.3:558
Osmankayası C.1:94, 95
Osmanlı(lar) C.1:99, 182. C.3:488, 489, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 502, 503, 525, 580, 587, 599, 602, 603, 604, 606, 608, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 619, 620, 621, 624. C.4:629, 630, 631, 634, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 674, 675, 676, 678, 679, 680, 681, 683, 689, 690, 691, 692, 697, 699, 700, 702, 703, 704, 707, 708, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 723, 724, 725, 726, 727, 728 729, 730, 731, 734, 735, 738, 739, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756; 757, 758, 759, 760, 761, 762, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 780, 781, 782, 784, 785, 786, 788, 789, 790, 792, 793, 795, 798. C:4:803, 804, 805, 820, 822, 824, 826, 827, 829, 830, 831, 832: C.5:837, 838, 839, 840, 842, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 855, 856, 857; 858, 859, 860, 862, 863, 864, 865, 967, 868, 870, 882, 884, 885, 886, 888, 889, 890, 891, 893, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 906, 907, 908, 910, 911, 912, 915; 916, 917, 918, 919, 922, 923, 925, 926, 927, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 938, 939, 940, 941, 942; 943, 945, 946, 949, 963, 964, 969, 971, 981, 982, 987, 997, 1002, 1006, 1009, 1010, 1011, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1035, 1036. C.6:1050, 1054, 1068, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1085, 1086, 1088, 1091, 1093, 1094, 1095 1098, 1099, 1100, 1101, 1104, 1105, 1118, 1133
— Devleti C.4:642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 654, 658, 659, 660, 664, 665, 666, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 676, 677, 678, 679, 681, 684, 688, 690, 691, 692, 693, 695, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714. C:5:868, 964, 968, 980, 981, 997, 1000, 1002, 1003, 1005, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011. C.6:1086, 1093, 1105
— İmparatorluğu C.1:98, 182, 187, 193. C.2:283. C.4:803, 804. C.5:839, 864, 870, 871, 902, 1026, 1027. C.6:1054, 1072, 1075, 1077, 1079, 1081, 1086, 1118
Osrhoene C.2:312
Ostrogot(lar) C.3:437, 438
Ostroviç C.4:655
Otho C.2:334, 361
Otlukbeli C.3:614. C.4:629, 658
Otontobates C.2:285
Otto (Büyük) C.3:460
1.Otto C.3:462
2.Otto C.3:463
Ott, Stephan C.6:1045
Otus C.2:405
Ouatias C.2:217
Ovacık Burnu C.3:543. C.4:648
Ovalık C.2:220
Ovar C.4:692
Ovidius C.2:258
Owings C.6:1058
Oxford C.5:932
Oygar, İsmail C.6:1128
Ozefant C.6:1047

Ö
Ödemiş C.3:600
Ögedey C.3:583
Öktem, Tankut C.6:1142
Öküzini C.1:12
Öküzlü C.3:552
Öküzlüklü C.3:546
Öküz Mehmed Paşa C.4:679. C.5:856
Ömer C.3:443
Ömer Adil C.6:1087, 1089, 1094, 1095, 1096, 1101, 1107
Ömer Ağa C.4:680
Ömer Beg C.3:618
Ömer b. Abdullah C.3:454
Ömer b.Abdülaziz C.3:446
Ömer bin İbrahim el Taberi C.4:809
Ömer Naci Bey C.4:761
Önal, N. C.6:1061
Ön Asya C.1:12, 18, 24, 26, 27, 29, 30, 38, 39, 40, 42, 53, 56, 59, 60, 66, 67 70, 75, 78, 81, 82, 100, 104, 107, 122, 127, 133, 136, 151, 154. C.2:218, 230, 250, 251, 252, 253, 255, 268, 270, 271, 277, 288, 357, 380. C.3:486
Örenburç Bkz.Satmanis C.1:182
Örs, İbrahim C.6:1141, 1144
Ösek C.4:666
Özaktaş, Alaettin C.5:1034
Özalp C.1:169, 180, 181, 182
Özalp, Kâzım C.5:957
Özdemiroğlu Osman Paşa C.4:675
Özdemir Paşa C.4:671
Özer, Bülent C.6:1057
Özeroğlu Mekki Beg C.3:618
Özgökmen, S. C.6:1061
Özgüç, Tahsin C.1:20, 120, 145, 147, 172, 173, 175, 208. C.2:233, 240, 244
Özi Irmağı C.4:691, 697, 699, 706, 710, 711, 735
Öziş, Sadi C.6:1129
Özkan, Hüseyin Anka C.6:1122, 1147
Özkök, G. C.6:1056
Özok, Mesut C.5:1034
Özsan, Vedat C.6:1061
Özsoy, İhsan C.6:1083, 1088, 1096, 1098, 1114, 1122
Özşen, Ferit C.6:1142
Öztürk, A. C.6:1061
Özyazıcı, Halim C.5:923

P
Paeonia C.2:231
Paestum C.2:408
Paflagonia (Paphlagonia) C.2:280, 286, 288, 289, 296, 297, 301, 303, 306, 307, 310, 312, 328, 336, 337, 405, 465. C.3:469, 506
Paflagon(lar) C.2:270, 306
Pagan C.1:190
Pagos (Kadifekale) Dağı C.2:282, 322
Pahuwa (Divriği) C.2:232
Paionios C.2:371
Paktolos Bkz. Sartçay C.2:246, 249, 250, 257, 258; 259
Paktyas C.2:269
Pala C.1:19, 25, 57, 77, 78
Palaiologos(lar) (Palaiologlar) C.3:484, 486, 487, 489, 491, 502, 503, 507, 516, 525, 533, 534
Pala(lar) C.1:109
Palanga C.2:242
Palanlı C.1:12
Palas Köyü, Sultan Hanı C.4:818
Palatinus C.2:299
Palazza C.3:437
Palermo C.3:454, 472, 477, 479, 480
Palmyra C.2:341
Palu C.1:129, 156, 183, 184, 185. C.3:571, 588, 589
Pamfilia(lılar) C.2:280
Pamfylia C.2:219, 220, 223, 266, 270, 273,

scanfan

285, 288, 293, 297, 299, 300, 302, 304, 305, 308, 309, 310, 312, 315, 318, 328, 332, 361, 365, 405. C.3:421, 422, 423, 426, 540, 542
Pamukkale Bkz. Hierapolis C.2:415. C.3:537
Pan C.2:235
Pantor Hasan Paşa C.4:690
Panammu C.1:126
1.Panamuwa C.1:127
2.Panamuwa C.1:127
Panaya Kapulu C.3:546
Panganion C.2:282
Panionion C.2:216, 269, 371
Pankaleia C.3:464
Pannonia C.2:339, 347, 349, 351. C.3:436, 437
Panormas C.2:373
Pantaleon C.2:254
Pantikapaion C.2:307
Panvinius C.3:518
Papahdilmah C.1:29
Papanhi Dağı C.1:50
Papaya C.1:77, 101
Papoçe C.4:667
Papylos C.3:546
Paraşşa C.1:93
Parda C.1:169
Paregotirissa C.3:532
Parion (Parium) C.2:222, 291, 292, 293, 310
Paris C.1:28, 70, 120, 140, 208. C.2:277, 361, 374, 375, 376, 379, 401, 402. C.3:443, 466, 471, 492, 495, 518 556. C.4:746, 749, 751, 761, C.5:903, 931, 945, 956, 967, 970, 984, 1036. C.6:1073, 1083, 1083, 1084, 1087, 1088, 1089, 1090, 1098, 1099, 1101, 1111, 1114, 1119, 1121, 1132, 1133, 1134, 1137, 1141
— Konferansı C.4:749, 750
Pariyawatri C.1:32
Parmakkapı C.5:870
Parmenion C.2:283, 284, 285
Paros C.2:249, 373, 384
Parrocel, M. C.6:1080
Parsa C.2:268
Parşua C.1:155, 157
Partatva C.1:173
Parth(lar) C.2:307, 311, 312, 315, 317, 318, 329, 330, 332, 333, 338, 339, 361, 405
Parthenios Bkz.Bartın Çayı C.2:296
Parti Pehlivan C.5:974
Parwida C.1:131
Pasargad C.2:268, 270
Pasarofça C.4:702, 703
Pasinler C.3:567. C.4:637
— Ovası C.3:468, 567, 570
Paspastis C.3:507
Paşa Yiğit C.4:647
Paşa Yiğit oğlu Turahan Bey C.4:654
Paşmakçı-zâde Ali Efendi C.4:699
Patara Bkz.Ovagelemiş C.2:285, 308, 317. C.3:424
Patasana C.1:99
Patçine C.4:702
Patmos C.4:670
Patnos C.1:146, 148, 155, 156, 157, 158, 183, 184. 193. 205, 208
Patras C.4:654, 669, 693
Patrokles C.2:295
Patrona Halil C.3:428. C.4:704, 705. C.5:858
Paulos (Pavlos) C.3:448, 536, 541, 543
Paulos Silentiarios C.3:504
Pausanias C.2:215, 272, 273, 294, 295, 370, 375
Pavlikian(lar) (Pavlikyanlar, Bogomiller) C.3:456, 472
Pawahtelmah C.1:29
Payas C.5:847
— 2.Selim:Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi C.5:847
Pazarcık C.5:976
Pazarlı C.2:230, 236, 240, 241, 242
Pazarören C.4:808
— Melik Danişmend Gazi Kümbeti C.4:808
Pazırık C.5:910
Peçenek(ler) C.3:458, 459, 462, 463, 465, 468; 470, 471, 472, 473, 476, 480, 502, 503, 567, 570, 577, 578
Peçevi C.4:693
Peçin C.3:615, 616
— Ahmed Gazi Medresesi C.4:823
— Yelli Medrese C.4:823
Pennelissos C.2:298, 299
Pegasos C.2:378
Pege C.3:614
Pehlivan C.3:594
Peisistratos C.3:427
Peker, Orhan C.6:1137, 1138, 1140, 1141
Peker, Recep C.5:985
Pelagonia C.3:484
Pelasg(lar) C.2:217
Pelekanon (Maltepe) C.3:489. C.4:642
Pella C.2:282, 402, 407
Peloponnesos (Peloponnes) C.2:214, 217, 218, 224, 225, 264, 277, 291, 373, C.3:465, 481, 486, 495
Pentipşarri C.1:45, 49
Pera Bkz. İstanbul, Beyoğlu C.4:793
Perachora C.2:242
1.Perdikkas C.2:288, 289, 296, 360, 398, 399
2.Perdikkas C.2:282
3.Perdikkas C.2:282
Pergamon Bkz. Bergama C.2:318, 392, 396, 405
Perge (Murtuna) C.2:285, 299, 405, 414, 415, 416. C.3:422, 424, 425, 427, 541, 546, 649
— Artemisi C.2:415
Periandros C.2:254
Perigord C.3:555
535
Perikles C.2:222, 223, 224, 273, C.3:427
Perinthos Bkz. Marmara Ereğlisi C.2:220, 281, 283, 339
Perperna, M. C.2:303
Persepolis C.2:270, 275, 287, 382
Perseus C.2:301, 302, 378
Pers(ler) C.2:222, 223, 224; 225, 226, 253, 254, 255, 268, 269, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 292, 296, 308, 311, 320, 321, 355, 370, 374, 378, 379, 380, 381, 382, 388, 389, 396, 398, 399. C.3:479, 519
Pertevniyal Sultan C.4:749
Pertinax, P.Helvius C.2:339, 361
Pervane Muineddin Süleyman C.3:613, 617, 618
Pervane-oğulları C.3:602, 617
Pesen, Mehmet C.6:1137, 1143
Pesistrathos (Pesistratos) C.2:371, 374
Pessinus (Ballıhisar) C.2:236, 295, 299, 328, 350, 357
— Kybelesi C.2:237
Peşte C.4: C.4:667, 677 678, 692
Petervaradin C.4:666
Petro c.3:459, 466, 479, 611
Petro Deljan C.3:465
Petronas C.3:454
Peutinger C.2:356
Philadelphia C.1:120. C.2:244, 266
Philip C.3:480
2.Philippe Auguste C.3:480
Philippe de Tarente C.3:488
Philippikos C.3:446, 509
Philippo Brunelleschi C.2:364
Philippos Monotropos C.3:506
Philippus Arabs C.2:355
Philon C.3:549
Philoxenus C.3:522
Phokaia Bkz. Foça C.2:257
Phokas C.3:440, 445, 460, 507, 509
Photios C.3:454, 455, 456, 501, 506
3.Phraates (3.Fraates) C.2:311
Pınarhisar C.4:643, 644, 760
Pierre C.3:599
Pierre de Courtenay C.3:482
Pierre l'Ermit C.3:577
Picasso, Pablo C.6:1132
Piccinato, Luigi C.6:1045
1.Pierre C.3:613
Pigela Yarımadası C.2:214
Piggainareşşa C.1:62
Pihhuniya C.1:41
Pihirim C.1:130
Piksodoros C.2:285
Pilopotomos C.4:684
Piltan C.1:183
Pinaros (Deliçay) C.2:286
Pindaros C.2:221, 254, 265
Pindos C.4:654
Piotrovskii, B.B. C.1:161, 165, 179, 180, 192, 200
Pipin C.3:447
Piraios C.2:224
Pire C.2:309, 389
Pir Hüseyin C.1:21
Pirwa C.1:79, 100
Pisa (Piza) C.1:136. C.3:477
Pir Ahmed C.3:614. C.4:629, 658
Pir Ali C.4:623, 632
Pir-Baba C.4:632
Pir Budak C.4:635. C.4:636
Pir Hüseyin C.3:623
Piri Bey C.3:618
Pir Mansur Bey C.3:618
Pir-Muhammed C.4:632
Pir Ömer C.4:635
Pîrî Paşa C.4:665
Pirî-zâde Sahip Molla C.4:709
Pirlepe C.4:644
Pisarro C.6:1084
Pisidia C.2:241, 285, 289, 293, 298, 299, 300, 301, 302, 304, 305, 309, 310, 312, 317, 318, 328, 329, 330, 331, 335, 336, 337, 347, 365, 405, 412
Pisidia(lılar) C.2:280, 289, 361
Pisidya Antiokheiası Bkz. Yalvaç C.2:357, 409, 410, 416
Pisiris C.1:125
Pissuthnes C.2:273
Pişşuwatti C.1:93
Pitane (Çandarlı) C.2:217, 309, 374, 375, 381
Pithana C.1:26, 119
Pithos C.1:94
Pittaggatalli C.1:63
Pittapara C.1:63
Piyale Paşa C.4:670, 671
Piyapili C.1:37
Piyaşili C.1:38, 39, 56
Plaimenes C.2:312
Plataiai C.2:272. C.3:519
— Ovası C.2:272, 273, 389
Platana Bkz. Akçaabat C.3:555
Platon C.2:249, 264
Plautus C.2:358
Pleistarkhos C.2:293
Plevne C.4:753, 755
Plevneli, Mustafa C.6:1139
Plinius C.2:361, 369, 374, 385, 396, 401, 406. C.3:427
Pliska C.3:450, 465
Plotinos C.3: 501
Plutarkhos C.2:289, 291, 292, 294, 303; 309, 311, 313, 314, 315, 318, 323, 324, 327, 360, 361, 399
Podgogonce C.4:667
Podgrad C.4:667
Podolya C.4:690, 697, 709
Poelzig, Hans C.6:1045, 1046, 1049, 1050
Poimenios C.3:546
Pojani C.3:532
Polatkan, Hasan C.5:986
Polatlı C.1:15. C.6:1142
Polatoğlu, Mustafa C.6:1061
1.Polemon C.2:317, 327, 330 331, 332
2.Polemon C.2:334
Polekrates C.2:222
Poliorketes C.2:291
Polonya C.4:653, 654. C.5:1039
Polonya(lılar) C.4:660
Poltava C.4:699
Polyainos C.2:251
Polybios C.2:295, 298, 299, 300, 302, 304, 323, 361
Polydoros C.2:397
Polyfemos C.2:397
Polykrates C.2:270, 368
Polyperhan C.2:289; 360
Pompei C.2:287, 399, 401, 402, 408, 412, 413. C.3:421, 423, 425
Pompeiopolis (Taşköprü) C.2:312, 315, 328, 415 C.3:422
Pompeius C.2:311, 312, 313, 314, 315, 327, 330, 354, 358, 361, 405
Pontos C.2:289, 295, 296, 297, 300, 301, 302 303, 304; 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 314, 315, 317, 323, 330, 347, 349, 361, 388, 405. C.5:966
— Dağları C.2:307
Pontos Euxinos Bkz. Karadeniz C.2:220, 315
Pontos Gamatikus C.2:328, 334
Pontos Komona C.2:315
Pontos(lular) C.2:309, 312. C.3:555
Pontos Polemoniakus C.2:334, 347
Po Ovası C.2:412
Porphyrios C.3:519, 520
Porphyrogennetos(lar) C.3:554
Portekiz(liler) C.4:671, 676
Poseidon C.2:395, 411
— Burnu C.2:214
Poseidon Helikonios C.2:216
Poseidonios C.2:323
Postumus C.2:341, 342
Potidaia C.2:282
Pozaga C.4:667
Pozantı C.5:957
— Suyu C.3:454
Poznan C.4:699
Prakopia C.3:451
Pravadi C.4:645
Praxiteles C.2:386
Prens Cemalettin C.5:865

scanfan

Prens Mansfeld C.4:677
Prens Sabahaddin C.4:759
Prenses İffet C.6:1106
Prenses Kadriye C.6:1106
Prenses Nazlı C.6:1085
Prepelaos C.2:292
Presba C.3:463
Preslav C.3:463, 465
Prespa C.3:465
Preveze C.4:670, 701, 721
Preziosi C.6:1085
Priamos C.2:262
Priene Bkz. Güllübahçe C.2:215, 216, 251, 252, 253, 269, 385, 386, 389, 390, 392, 393, 395. C.3:422, 424, 425, 536
Priene(liler) C.2:215
Priskos C.3:502
Priştine C.3:490
Prizren C.3:480
Probus C.2:342, 344, 361
Procopios C.2:351
Prokiron C.3:456
Proklos C.3:501
Prokonnessos Bkz. Marmara Adası C.2:220, 222
Prokopios C.3:501, 503, 504, 533, 542
Propontis Bkz. Marmara Denizi C.2:220, 232, 246, 289, 292, 299, 315,
Proskynesis C.2:345
Prost, Henri C.6:1045, 1049
Protogenes C.2:400, 401
Proto-Hatti C.1:56, 77, 86, 99, 102, 110
Prusa Bkz. Bursa C.2:310
Prusa ad Olympum Bkz. Bursa C.2:296
1.Prusias C.2:294, 296, 297, 299, 300, 360
2.Prusias C.2:293, 294, 296, 301, 302, 303, 306, 360
Prusya C.2:253. C.4:709, 735, 747, 751
Prut Irmağı C.4:699, 700, 739, 748. C.5:842
Psammetik C.2:220
Psammetikhos C.2:250
Psellos C.3:469, 470, 503, 506
P.S.Quirinius C.2:330
P.Terentius Afer C.2:358
1.Ptolemaios Soter C.2:285, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 297, 323, 324, 360, 399.
2.Ptolemaios C.2:297
3.Ptolemaios C.2:297, 391
4.Ptolemaios C.2:298
5.Ptolemaios C.2:299
13.Ptolemaios Auletes C.2:313, 314
14.Ptolemaios C.2:313
15.Ptolemaios C.2:314
Ptolemaios(lar) C.2:291, 295, 296, 297, 299, 304, 305, 312, 313, 314, 318, 321, 324, 388
Puduhepa C.1:42, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 56, 79, 87, 90, 98, 115
Puglia C.5:842
Pulkhera C.3:436
Pulur C.1:15
Purandamuwa C.1:98
Puranti C.1:19
Purulli C.1:101, 102
Purulumzi C.2:232
Puruşhanda C.1:18, 27
Puşarruma C.1:29, 119
Puşu-ken C.1:22
Puzin C.4:707
Puzuraşşur C.1:21
P.Vedius Antoninus C.2:415
P.Ventidius C.2:317
Pydna C.2:301
Pylaemenes C.2:306
Pyrrhos C.2:293
Pythagoras C.2:221, 226
Pytheos C.2:386, 391, 401
Ptyhodoris C.2:330, 332

Q
Qualparunda C.1:126, 127, 128
Qaral C.1:127
Qatazili C.1:123
Qatazilu C.1:129
Qatna C.1:19
Qilibani C.1:192
Quad Kavimleri C.2:351
Quarlini C.1:176
Que C.1:124, 130, 131. C.2:233, 234
Quera C.1:159, 191
Qumaha C.1:129
Qumahili Kuştaşpili C.1:162
Qumenu C.1:192

R
Raban (Ra'ban) C.3:461, 580
Radul C.4:657
Rafael Rus C.5:1034
Ragıp Paşa C.5:1029
Ragusa (Raguza) C.3:481. C.4:715
Raguza C.4:715
Rahmi Bey C.4:764
Rahva C.1:185
Raif Efendi C.4:740
Raimondo d'Aronco C.5:865
Rakka C.3:584. C.4:769, 784. C.5:899
Rakoçi C.4:702
2.Rakoçi C.4:690
Rakoçi Ferenç C.4:707
Ramazan Bey C.3:606, 617
Ramazan Paşa C.4:676
Ramazan-oğulları C.3:606, 614, 617, 618. C.4:821
Rami Mehmed Paşa C.4:698, 699
2.Ramses C.1:44, 45, 47, 48, 49
3.Ramses C.1:53
Rascia C.3:477
Rassam, Hormuzd C.1:142
Ras Şamra C.1:39, 49
Rauf Bey Bkz. Orbay, Rauf
Ratisban C.4:666
Ravendî C.3:587
Ravenna C.2:354. C.3:438, 439, 440, 444, 446, 447, 507, 524
Raymond C.3:589
Read, Herbert C.6:1130
Recep Paşa C.4:695
Refet Paşa Bkz. Bale, Refet
Refia Sultan C.6:1106
Regium C.3:457
Reichenbach, Hans C.6:1121
Reillan C.6:1133
Reinaud C.3:477
Reis-ül Küttap C.1:98
Ren Irmağı C.4:649, 650, 653, 658, 676
Re's el-Ayn C.4:634
Resmo C.4:684
Reşadiye C.1:187. C.2:218
Reşit Galib C.6:1124
Reuter, Ernst C.6:1045, 1049
Reval C.4:756
Revan (Erivan) C.4:677, 679, 683, 703, 704, 705, 708
Revanduz C.1:195
Rey C.3:567, 595, 624. C.4:629, 634, 635. C.5:899
Reyço C.4:670
Rhea C.2:395
Rhen C.2:341
Rheomithres C.2:284
Rhinotmetos C.3:445
Rhoikos C.2:368, 372
Rhoiteion C.2:220
Rhôs (Güney Rusya Vikingleri) C.3:554
Rhyndakos Irmağı (Kocaçay) C.2:310
Rıdvan C.3:588, 593
Rıdvan Nafiz C.6:1124
Rıdvanoğlu Ahmed Paşa C.5:861
Rıza Bey C.6:1085
Rıza Nur C.5:969, 980
Rıza Tevfik Bey C.5:968
Riar C.1:170, 189
Ridaniye C.3:618. C.4:664
Rifat (Börekçi) Efendi C.5:964, 965, 983, 998
Ritter, Otto C.5:865, 1029
Robert C.3:482
Robert de Courtenay C.3:482
Robert Guiscard C.3:470, 472, 475
Rodin C.6:1098
Roditi, E. C.6:1132
Rodoplar C.3:491. C.4:751, 753
Rodos C.2:218, 225, 242, 254, 258, 263, 290, 291, 292, 297, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 308, 314, 315, 316, 317, 321, 337, 364, 371, 375, 388, 389, 397, 401, 407. C.3:444, 482, 520, 599, 600, 615, 616. C.4:648, 650, 654, 655, 659, 660, 661, 666, 671, 721, 759. C.5:842, 844, 900, 936
Rodos(lular) C.2:281, 290, 296, 301, 304, 309
2.Roger C.3:472, 477
Roger de Flor C.3:488, 608
Roimetalkes C.2:332
Roksalan(lar) C.2:307
Roksane C.2:288, 290
Rolrobens C.6:1083
Roma C.1:19, 33, 49, 59, 79, 162, 208. C.2:237, 259, 275, 293, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 321, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 331, 352, 354, 355, 357, 361, 363, 364, 370, 386, 388, 390, 391, 393, 396, 397, 401, 402, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416. C.3:421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429 434, 435, 436, 438, 439, 447, 449, 455, 457, 459, 462, 470, 472, 480, 483, 486, 487, 493, 496, 498, 507, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 521, 522, 528, 531, 534, 536, 537, 538, 542, 544, 546, 549, 553, 558, 585. C.4:739, 776. C.5:888, 1026, 1036. C.6:1073, 1085, 1096, 1134
Roma(lılar) C.2:237, 240, 254, 261, 289, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 402, 405, 406, 408, 416. C.3:421 423, 425, 426, 427, 428, 518
Roman C.2:228, 266
Romanos C.3:504
1.Romanos Lekapenos C.3:458, 459, 460, 461, 509, 525
2.Romanos C.3:459, 460, 463, 464 509
3.Romanos Argiros C.3:462, 465, 468, 509
6.Romanos Diogenes C.3:468, 469, 470, 471, 509, 567, 568, 569, 588
Romanya C.2:232. C.4:749, 753, 754, 760, 768, 777. C.5:989
Romanzov C.4:711
Romen(ler) C.4:774
Rossini C.4:792
Rufinus C.3:436
Ruhi (Arel) C.6:1084, 1096, 1098, 1099, 1100, 1102, 1106, 1127
Rumeli C.3:491, 492, 495, 600, 602, 613, 615, 616, 619, 621. C.4:629, 643, 644, 645, 646, 647, 649, 650, 651, 653, 654, 661, 662, 667, 668, 673, 675, 681, 688, 705, 707, 711, 714, 715, 719, 721, 724, 726, 727, 730, 740, 753, 754, 757, 769, 770, 775, 779, 780, 784. C.5:850, 893, 943 982, 990, 1027. C.6:1066, 1078, 1099
Rumeli-i Şarki C.4:754
Rumiye C.4:704
Rûmiyeli C.4:662
Rum(lar) C.3:454, 458, 459, 468, 484, 489, 495, 498, 567, 574, 576, 581, 583, 615, 617. C.4:642, 658, 687, 689, 751, 755, 761, 762, 773, 774, 775, 776, 778. C.5:955, 956, 957, 958, 961, 966, 981, 989, 992, 995. C6:1069, 1080, 1085
Rum Mehmed Paşa C.3:599
Rumûzî C.5:942
Runtiyas C.1:129
1.Rusa C.1:131, 143, 146, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 177, 182, 184, 189, 196, 207
2.Rusa C.1:144, 145, 146, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 182, 185, 186, 207
3.Rusa C.1:146, 175, 177, 178, 179, 207
4.Rusa C.1:179, 207
Rusa Gölü C.1:174
Rusahinili (Toprakkale) C.1:143, 157, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 182, 191, 194, 208
Rusçuk C.4:711, 741, 742, 779
Rus(lar) C.1:142. C.3:454, 458, 459, 460, 462, 463, 464, 465, 468, 478, 516, 538. C.4:673, 691, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 703, 704, 705, 706, 707, 709, 710, 711, 734, 735, 736, 739, 743, 745, 746, 748, 749, 753, 754, 755, 756, 762, 763, 764, 770, 775, 777, 779, 788. C.5:865, 956, 970, 973, 1028. C.6:1080, 1095, 1132
Rusya Bkz. Sovyetler Birliği C.1:94, 142. C.2:307. C.3:435, 486. C.4:659, 691, 692, 697, 698, 705, 706, 708, 709, 711, 734, 735, 739, 741, 743, 745, 746, 748, 749, 750, 754, 761, 762, 764, 768, 776. C.5:967, 968, 969, 985. C.6:1052
Rükneddin Davud C.3:588, 591, 592. C.5:903
Rükneddin 4.Kılıç Arslan C.3:605, 607
Rükneddin 2.Süleyman-şah C.3:571, 581
Rüstem Bey C.4:629, 630, 634
Rüstem Paşa C.4:682. C.5:850
Rüstem Tarhan C.4:636

S
Sa'alibî C.3:600
Sabık C.3:590
Sabiktas C.2:286, 289
Sabis, Ali İhsan C.4:763. C.5:955, 978
Sabuncu-oğlu Şerefeddin Ali bin Elhac İlyas C.4:728
Sadaka C.3:606
Sa'deddin Köpek C.3:584
Sa'dlu C.4:631, 635
Sadr C.3:595
Sadreddin Konevî C.3:587
Sadullah Bey C.5:968
Sadullah Paşa C.6:1077
Sa'düddevle Ebu Mansur İl-aldı C.3:596
Sady-attes (Sadyattes) C.2:247, 252, 254, 259

scanfan

Safa C.3:532
Safaalanı Sukemeri C.3:540
Safa, Peyami C.6:1112, 1128
Safed C.4:664
Safevi(ler) C.4:630, 631, 664, 668, 704. C.5:933, 936, 939, 946
Safiye Hatun C.3:596
Safiye Sultan C.4:678
Safo C.2:265
Safranbolu C.3:603
— Cinci Han C.5:856
— İzzed Mehmed Paşa Camisi C.5:859, 860
— Kalesi C.4:651
— Köprülü Camisi C.5:853
Safranbolulu Hüseyin Efendi (Cinci Hocı) C.4:685
Sagalassos Bkz. Ağlasun C.2:285, 300, 328, 331, 412. C.3:424, 425
Sağlamer, Salih C.6:1062
Sağlıkova, Yalçın C.6:1061
Sağlıkova, Yıldırım C.6:1061
Sahend Dağı C.1:169
Sahib Ata Fahreddin Ali C.3:618, 812. C.5:866, 895, 896
Sahib Ata-oğulları C.3:613, 617, 618
Sahib/p Giray C.4:711, 734
Sahib Şemseddin Tuğrai C.3:605
Sabu C.1:129
Sahuis C.1:129
Sahure C.1:19, 21
Sa'id-abâd C.4:635
Said Halim Paşa C.4:756, 757, 760, 761
Sa'il C.1:127
Saimbeyli (Zeytum) C.5:972
Saip Efendi C.6:1085
Sait Mehmed Efendi C.5:946
Saka, Hasan C.5:980, 985
Saka(lar) C.2:271
Sakaltutan C.1:181, 182, 183
Sakarya (Sangarios) C.2:232, 295. C.3:533, 568, 573. C.5:959, 970, 972, 976, 977, 978, 993, 1010. C.6:1058, 1142
— İustinianos Köprüsü C.3:533
Sakçagözü (Sakçegözü) C.1:133, 135, 136
Sakız Bkz.Khios C.2:215. C.3:457, 477, 491, 599, 600, 608, 619. C.4:650, 654, 671, 697, 715, 761
Sakson(lar) C.3:449
Saksonya C.4:691, 699
Salahor Süleyman Paşa C.4:695
Salamis C.2:272, 273, 291, 293
Salankamen C.4:666
Salar-ı Horasan C.3:567
Salihiye C.4:664
Salihli C.2:258
Salih Molla Aşki C.6:1092
Salih Paşa C.5:963, 965, 975
Salih Reis C.4:670
Salim Bey C.4:632, 634
Sallat Çayı C.4:632
Salmakis (Kaplankalesi) C.2:285
1.Salmanassar C.1:34, 48, 149, 150
3.Salmanassar C.1:122, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 151, 152, 158, 181, 185
4.Salmanassar C.1:129
5.Salmanassar C.1:167
Saltuk C3:594
Saltuklu(lar) C.3:570, 571, 572, 573, 581, 591, 592, 594. C.4:806, 808,
Saltuk-oğulları C.3:569, 577
Salur boyu C.3:611
Samakov C.4:644, 782
Sam'al Bkz.Zincirli C.1:97, 124, 126, 127, 129, 133, 135, 136
Samandağ C.1:12
Samarra C.5:885. C.6:1067
Samavna C.4:730
Sâmi Efendi C.5:923
Samiram C.1:140
Sammuramat C.1:140
Samnit(ler) C.2:308
Samos (Sisam) C.2:215, 216, 219, 222, 223; 224; 226, 254, 257, 258, 262, 263, 270, 297, 309, 318, 330, 368, 369, 370, 372, 373, 374, 375, 401
Samosata (Samsat) C.2:312, 335
Samoslu(lar) C.2:219, 222, 224
Samothrake Bkz. Semendirek C.2:219, 220, 309, 402
Samsat C.2:312. C.3:454, 456, 460
Samsuditana C.1:30
Samsun Bkz. Amisos C.1:14, 15. C.2:220, 230. C.3:454, 583, 603, 607, 617, 621, 623. C.4:650, 772, 773. C.5:955, 959, 960, 961, 997, 1008. C.6:1116
— Dağı C.2:216, 272
Samuel C.3:465
Samuramat C.1:155
San'a C.4:673
Sancaktar Mescidi C.3:515, 525
Sandaşarme C.1:130
Sanders, Liman von C.4:764
Sandıklı C.3:618
Sanduarri C.1:130
Sanduk C.3:590
Sangara C.1:125
Sangarios C.2:232
— Köprüsü C.3:542
Sangibuti C.1:170
Sanherib C.1:130, 167, 171, 172, 173
Sanlı, Yılmaz C.6:1061
San Marco C.3:519, 535
San Remo C.4:767
San Vitale Kilisesi C.3:440, 524
Sao Paolo C.6:1134
Sapalulme C.1:126
Sapanca C.3:569. C.5:972
— Rüstem Paşa Hamamı C.5:849
1.Sapor C.2:341
2.Sapor C.2:350
Saracoğlu, Şükrü C.5:985. C.6:1056
Saraçhanebaşı C.3:524, 528, 539
Sara Hatun C.3:624. C.4:629
Sarapis C.2:323
Saray-Bosna C.4:697, 730, 761. C.5:839
Sarayburnu C.3:517, 518, 520, 522, 528. C.4:654, 713. C.5:931
Sarayköy C.5:972
Saraylı C.3:540
Saray Ovası C.1:169, 181, 182
Sardeis (Sard, Sardes-Sardiş) C.2:241, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 284, 285, 292, 294, 297, 299, 300, 309, 331, 393, 394, 396, 399. C.3:428, 475, 535, 544,
Sardesli(ler) C.2:248, 258, 264, 265
Sardi C.1:192
Sardrud C.4:634
Sardunya C.2:299. C.4:748
1.Sarduri (Sardur) C.1:152, 154, 155, 180, 186, 188, 196, 207,
2.Sarduri (Sardur) C.1:127, 128, 129, 143, 144 146, 147, 152, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 171, 177, 182, 184, 185, 188, 193, 207
3.Sarduri C.1:177, 178, 179, 207
4.Sarduri C.1:179, 207
Sardurihinili C.1:147, 148, 162, 165, 166, 181, 182
Sargın, M.Yılmaz C.6:1062
Sargon C.1:18, 19, 21, 27, 29
2.Sargon C.1:122, 125; 128, 130, 131, 133, 167, 168, 169, 170, 171, 181, 182, 185, 189. C.2:233, 234,239
Sarıgerme C.3:539
Sarıgüzel C.3:528, 537
Sarıkale C.1:67
Sarıkamış C.1:184. C.3:581. C.4:690, 691. C.5:973
Sarı Kenan Paşa C.4:688
Sarımeddin İbrahim Bey C.3:617
Sarı Süleyman Paşa C.4:692, 693
Sarı Timurtaş Paşa C.4:649
Sarkis Balyan C.5:865. C.6:1086
Sarkis Dranyan C.6:1080, 1085
Sarmat C.2:307, 340
Sarpedon C.2:300
Sartçayı C.2:246, 258
Saruca C.3:496
Saruca Sekban C.4:655
Saruhan Bey C.3:599, 600, 618, 619
Saruhanlı C.3:619, 620
Saruhanoğlu İshak Bey C.3:622
Saruhan-oğulları C.3:600, 602, 618, 619, 620. C.4:647, 822, 823
Saruwanas C.1:131
Sasa Bey C.3:599
Sasani(ler) C.2:340, 341, 349, 350, 351. C.3:440, 442, 516, 519, 553. C.5:915. C.6:1073
Sasi C.1:126
Sasunlu(lar) C.3:594
Satırcı Mehmed Paşa C.4:677
Satır, Kemal C.5:991
Satmanis (Örenburç) C.1:182
Saugey, Marc J. C.6:1061
Sava Irmağı C.4:697, 702, 703
Savcı Bey C.3:493, 599
Savoyen C.3:493
Savua (Savoy) C.4:643, 648
Sayda C.2:384. C.4:769
Saydam, Refik C.5:985
Sazlıdere C.4:643
Schönborn C.2:381
Schütte, Wilhelm C.6:1045
Scipio Africanus C.2:358, 416
Bicipio, L.Cornelius C.2:300
Scipio, P.Cornelius C.2:300
Scipion(lar) C.2:358
Scribonios C.2:330
Sebasteia Bkz. Sivas C.2:356
Sebastokrator İsaakhios Komnenos C.3:527
Secundus Plinius Caecilius C.2:246, 258, 296, 335
Sedefkâr Mehmed Ağa C.5:853, 857
Seddülbahir C.4:763
Seduri C.1:152
Sefer Paşa C.4:681
Segedin C.4:653, 654, 666, 668, 693, 697
Selahaddin C.6:1092
Selahaddin Bey C.5:964
Selahaddin Eyyübî (Selahaddin-i) C.3:480, 571, 581, 588, 590, 592, 594, 595, 597
Selahattin Adil Bey C.5:971
Selanik C.3: 445, 457, 459, 465, 468, 479, 481, 482, 483, 489, 490, 493, 499, 528, 532, 537, 600, 602. C.45: 648, 652, 751, 755, 757, 758, 760, 788. C.5: 839, 954
Selçuk C.3: 499, 503, 542, 555, 584, 599, 613
- İsa Bey Camisi C.3: 602. C.4: 822
Selçuk Hatun C.3: 571
Selçuklu(lar) C.1: 182. C.3: 468, 470, 471, 473, 475, 476, 477, 481, 482, 483, 486, 488, 502, 515, 542, 551, 555, 559, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 599, 600, 602, 603, 604, 605, 607, 608, 610, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 621, 622, 624. C.4: 637, 642, 644, 646, 712, 715, 786, 789, 803, 804, 805, 806, 808, 809, 810, 811, 812, 815, 816, 817, 818, 820, 821, 823, 826, 827, 829, 830, 831, 837, 838, 840, 847, 848. C.5: 866, 867, 868, 870, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 891, 893, 894, 895, 896, 897, 899, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 910, 911, 912, 913, 915, 917, 918, 922, 923, 924, 930, 931, 1030, 1031, 1032. C.6: 1067, 1068, 1069, 1070, 1072, 1073, 1075, 1140
Selçuk-şah C.3: 594
Selçuk-şah Begüm C.4: 629
Seleukeai Bkz. Silifke C.2: 344. C.3: 422, 460, 544
Seleukos(lar) C.2: 246, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 305, 312, 321, 322, 323, 324, 355, 388, 389
1.Seleukos (Nikator) C.2: 296, 298, 299, 319, 320, 322, 323, 360, 371, 396
2.Seleukos C.2: 296, 297, 360
3.Seleukos Soter C.2: 298, 360
Selge (Zerk) C.2: 285, 298, 299, 302
Selgeli(ler) C.2: 299
Selim C.5: 973
1.Selim Bkz. Yavuz Sultan Selim C.3: 606, 630. C.4: 662, 663, 799. C.5: 837
2.Selim C.3: 531. C.4: 670, 672, 673, 674, 675, 676, 799. C.5: 851, 855, 915, 919, 936, 938, 939, 940
3.Selim C.4: 710, 735, 736, 737, 739, 740, 741, 742 743, 744, 790, 792, 793, 796, 798, 800, 862. C.5: 892, 1027. C.6: 1080
Selim Bey C.3: 618
Selim Giray C.4: 690, 695
Selimiye C.2: 412. C.4: 763, 798
Selinus C.2: 313, 336, 405. C.3: 422, 543
Selman Reis C.4: 665
Selmas C.3: 624. C.4: 635, 703
Semayük C.1: 15
Semendire C.4: 652, 655, 695, 702, 707
Semendirek Bkz. Samothrake C.2: 219, 220,. 309, 402. C.4: 655, 656
Semerkand C.4: 634, 650, 728
Semih Rüstem C.6: 1049
Semiramis Bkz. Şamram Kanalı C.1: 140, 155
Sencer C.3: 574
Seneca, Lucius Annaeus C.2: 254, 358, 416
Senekherim C.3: 566
Sen Gotar C.4: 690
Septimius Seleveris C.2: 340
Septimius Severus C.2: 339, 346, 353, 361. C.3: 426, 518
Serahs C.4: 629
Serapis C.2: 391
Serci C.3: 596
Seren, Berrak C.6: 1062

scanfan

Serez C.3: 479. C.4: 644, 647, 652. C.5: 839
Sergios (aziz) C.3: 524, 553
Sergios (patrik) C.3: 442, 504, 543
Sergius Orata C.2: 416
Serhayl Han C.4: 705
Sermenel C.4: 683
Sermet, Tahsin C.5: 1034
Serrhes C.3: 490
Sertorius C.2: 310
Servilius Casca C.2: 315
Sesostris C.1: 115
Sestos (Akbaş limanı) C.2: 284
Seurat C.6: 1102
Seuthes C.2: 290
Sevakin C.4: 665
Sevan (Gökçe) Gölü C.1: 140, 144, 149, 156, 159, 162, 167, 183
Severius C.2: 338
Severus Alexander C.2: 340, 355, 361, C.3: 426
Severus(lar) C.2: 339, 354, C.3: 426, 427
Sevr C.4: 766, 767. C.5: 966, 968, 969, 970, 971, 972, 980
Sextilis C.2: 318
Seydi Ahmed Paşa C.4: 688, 689
Seydi Ali Reis C.4: 671
Seydişehir C.3: 553, 607. C.4: 644, 654
Seyfeddin Beg-timur C.3: 594
Seyfeddin Süleyman Bey C.3: 607
Seyfeddin Tak-Buğa C.4: 632
Seyfeddin turumtay C.4: 810
Seyfoğlu Yusuf Paşa C.4: 681
Seyfüddevle C.3: 460, 461
Seyhan Irmağı C.1: 115
Seyitgazi C.4: 816
- Ümmühan Hatun Türbesi C.4: 816
Seyyid Hasan Paşa C.5: 863
Seyyid Lokman C.4: 644, 649, 653, 654, 661, 665, 682. C.5: 936, 938, 939, 940, 941, 942, 945, 946
Seyyid Mahmud Hayrani C.5: 907
Sezarea C.3: 463
Sforza, K. C.5: 969
Sıddık bin Mahmud C.4: 810
Sığacık Bkz. Teos C.2: 214
Sıklanhisarı C.4: 653
Sındırgı C.3: 614
Sırbistan C.3: 476, 477, 480, 487, 489, 490, 492, 514. C.4: 652, 654, 655, 656, 661, 702, 707, 749, 750, 753, 754, 760, 761, 768, 774
Sırp(lar) C.3: 459, 465, 466, 472, 475, 477, 479, 480, 484, 486, 487, 489, 490, 491, 492, 493, 495. C.4: 643, 644, 645, 646, 647, 651, 652, 653, 655, 720, 742, 743, 751, 755, 760, 774, 775
Sırpsındığı C.4: 643
Sibirya C.5: 910
Sibuha C.1: 23
Sicilya (Sicilia) C.2: 299, 367, 371, 402, C.3: 426, 438, 439, 444, 453, 454, 456, 457, 462, 466, 468, 473, 476, 477, 480, 484, 486, 487, 508. C.4: 654, 661. C.5: 887
Sidimara C.3: 428
Side (Selimiye) C.2: 219, 260, 285, 300, 305, 318, 361, 408, 412, 414. C.3: 422, 423, 424, 531, 536, 537, 541, 542, 546, 549
Sidon (Sayda) C.1: 130. C.2: 283, 290, 293, 384, 385, 386, 388, 397, 398, 399. C.3: 464
Sigeion C.2: 291
Sigetvar C.4: 671, 672, 730. C.5: 939, 940
Sigismund (Erdel beyi) C.4: 671
Sigismund (Macar kralı) C.4: 648, 667
Siirt C.1: 173, C.3: 588, 591, 623*
-Ulu Cami C.4: 805, 904, 906
Sikyon C.2: 370
Silahdar İbrahim Paşa C.4: 703
Silahdar Mahir Hamza Paşa C.4: 709
Silahdar Mehmed Paşa (Bosna valisi) C.4: 710
Silahdar Mehmed Paşa (vezir-i azam) C.4: 706, 711
Silahdar Mustafa Paşa C.4: 683
Silia C.1: 192
Silifke Bkz. Seleukia C.2: 410. C.3: 543, 544, 545, 549, 550, 551, 552, 581, 583, 613, 614. C.4: 658. C.6: 1116
Silistre Bkz. Dorastolan C.3: 463, 472, C.4: 645, 648, 651, 660, 688, 691, 696, 711, 769
Silivri (Selembria) C.3: 493, 517, 532. C.4: 649
Sille C.3: 550, 552, 559
Sillyon (Yanköy) C.2: 285
Silvan C.3: 553, 567. C.4: 809
-Ulu Cami C.4: 805, 822, 827
Simav C.3: 608. C.4: 644
Simavnalı Bedreddin C.4: 728
Simeon C.3: 458, 459, 462
Simeon Stylites C.3: 535
Simkeşhane C.3: 518
Simonides C.2: 264
Sin C.1: 80. C.4: 697
Sina C.3: 536. C.4: 763
Sin-ahneuşur C.1: 170
Sinan Bey C.5: 932, 938, 939. C.6: 1071, 1079
Sinanlı C.3: 613
Sinan Paşa C.4: 652, 664, 670, 673, 676, 677, 720. C.5: 942
Sincanlı C.4: 812, 816
- Boyalıköy Kureyş Baba Kümbeti C.4: 816
- Boyalıköy Medresesi C.4: 812
- Boyalıköy Türbesi C.4: 816
Sincar C.3: 592, 594. C.4: 632
Sinop C.1: 15. C.2: 220, 296, 301, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 315. C.3: 481, 482, 556, 582, 583, 588, 602; 603, 604; 617, 622, 623. C.4: 651, 657, 748, 77
- Ulu ya da Alaeddin Camisi C.4: 811, 812
Sion Manastırı C.3: 539
Sipylos Dağı C.2: 218, 247, 259, 294, 300, 331
Siraceddin Süleyman C.3: 607
Sirakuza C.3: 444, 453, 456, 468
Sirel, Nijad C.6: 1098, 1100, 1107, 1108, 1114, 1117, 1122
Sirem C.4: 666, 693
Sirkeci C.5: 865, 1027, 1029, 1031, 1036, 1037
-Nallı Mescit C.5: 1028
Sirkeli C.1: 115
Sirmium C.2: 340. C.3: 440, 477, 479
Sirmiya C.4; 647
Sis C.3: 617, 614, C.4: 777
Sisam C.2: 215, 230. C.4: 652, 761
Sisa, Nesim C.5: 1034
Sisa, ami C.6: 1061
Sisinis C.2: 296
Sisley C.6: 1084
Sitti Hatun C.3: 606
Sitti Melik C.3: 572
Siüdadela (Siyedela) C.4: 670
Sivas Bkz. Sebasteia C.1: 52. ;C.2: 275. C.3: 445, 471, 495, 567, 571, 572, 575, 580, 584, 585, 586, 587, 592, 602, 606, 607, 608, 611, 612, 613, 614, 618, 621, 622, 623, 624. C.4: 632, 634, 647, 649, 657, 663, 681, 687, 714, 730, 765, 769, 778, 805, 808, 817, 818. C.5: 871, 935, 958, 960, 962, 963, 964, 965, 966, 967
— Buruciye Medresesi C.3: 587, C.4: 815, 817
— Çifte Minareli Medrese C.3:585, 587. C.4:815, 817
— Darüşşifası C.3:590
— Gökmedrese C.3:587. C.4:815, 817. C.5:883, 885, 888, 895
— Güdük Minare C.3:549
— Güdük Minare Kümbeti C.4:824, 825
— 1.İzzeddin Keykavus Medresesi C.4: 812, 815
— 1.İzzeddin Şifahanesi C.3:586. C.4:808, 812, 815. C.5:895
— 1.İzzeddin Türbesi C.4:815, 817. C.5:895
— Kongresi C.4:767
— Ulu Cami C4:805
— Yıldızeli Yeni Han C.5:856
Sivaslı(lar) C.3:575
Sivastopol C.4:749
Siyavuş (Cimri) C.3:618
Siverek C.3:567, 584. C.5:992
Sivricehisar (Ostroviç) C.4:655
Sivrihisar C.3:551. C.4:648. C.5:906
— Camisi C.4:811
Siyavuş (Cimri) C.3:618
Siyavuş Paşa C.4:687, 688, 693, 695. C.5:941
Skidmore C.6:1058
Sklerina C.3:466
Skopas C.2:386
Skylitzes C.3:475, 502
Skyros Adaları C.2:255, 280
Slankamen C.4:696
Smerdis C.2:270
Smith C.5:865
Smyrna Bkz. İzmir C.2:214, 216, 217, 218, 219, 221, 228, 230, 250, 252, 254, 285, 299, 316, 322, 338, 405
Sobot (Sopoto) C.4:674
Sofene C.2:311, 312
Sofokles C.2:258
Sofronios C.3:443
Sofu Mehmed Paşa C.4:687
Sofya C.3:479, 480. C.4:644, 653, 654, 695, 706, 707. C.5:999. C.6:1100
Sogdianus C.2:273
Soğanlı Kilise C.3:550, 552
Sohoi Ovası C.2:286
Sokrates C.2:307, 323, 413
Sokollu Mehmed Paşa C.4:667, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 778. C.5:939
Solduz C.1:156, 181
Soli C.3:422
Solin C.4:669
Soloi Bkz. Mesitli C.2:220, 315
Solon C.2:352
Soma C.5:860, 864
— Hızır Bey Camisi C.5:860
— Hızır Bey Camisi Şadırvanı C.5:864
Sonad, Kâmil C.6:1122, 1123
Sonad, Seyfi C.6:1057
Sophronios C.3:504
Sopoşani C.3:472
Soran C.1:181
Soroka C.4:697
Sordi, E.A. C.6:1088
Sotay C.3:623
Sovyet(ler) Bkz. Rusya C.5:968, 969, 970, 973, 980, 989. C:6:1134
Soyak, Hasan Rıza C.4:763
Sozopolis C.3:493
Söğüt C.4:642. C.6:1093
Söke C.5:861
— Hacı Ziya Bey Camisi C.5:861
1.Sökmen C.3:588, 593
2.Sökmen C.3:570, 590, 592, 594, 596
Sökmen el-Kutbi C.3:596
Sökmeniye C.3:588
Sökmenli(ler) C.4:593
Sömbeki C.4:666
Sönmezler, Kemal C.5:1128
Sparda (Sparta) C.2:224, 225, 242, 269, 270, 272, 273, 280, 282, 283, 303
Spartalı(lar) C.2:218, 224, 225, 254, 273, 280, 282, 284
Speer, Albert C.6:1054
Sperlonga C.2:397
Spithridates C.2:284
Stanislas Lezçinski C.4:699
Staurakios C.3:448, 449, 451, 453, 509
Stefan C.4:660
Stefan Tomaşeviç C.4:657
Stefanos Byzantius C.2:231
Stephan C.3:480
3.Stephan C.3:477
4.Stephan C.3:477
Stephan Duçenski C.3:489
Stephan Duşan C.3:489, 490, 491, 492
Stephan Nemanya C.3:479, 480
2.Stephanus C.3:447
St.Germain C.5:967
St.Jean de Maurienne C.5:958
St.Jean Şövalyeleri C.3:615
St.Louis C:3:579
St.Petersburg Eremitage C.1:142
Stockholm C.6:1122, 1123
Strabon (Strabo) C.2:214, 217, 228, 231, 232, 250, 254, 258, 260, 285, 294, 296, 297, 300, 301, 303, 312, 316, 328, 330, 359, 361, 370
Stradon C.2:398
Strategos C.2:320
Straton C.2:330
Stratonike C.2:300, 396, 401
Stratonikeia C.2:293, 395, 396
Strattis C.2:222
Stromboli C.5:934
Strymon (Struma) C.2:281, 349
Stryzigowsky, Joseph C.6:1130
Studios Manastırı C.3:451, 452, 469, 470, 484, 524
Stuttgart C.1:120. C.6:1134
Stylianos Zautzes C.3:457
Stylos Manastırı C.3:536
Suab C.4:691
Suadiye C.5:1037
Subaşı, Yakup Şevki C.5:955, 957, 973, 978
Suberde C.1:13
Subi C.1:170
Suçeva C.4:697, 711
Suçiova C.4:657
Suda C.4:684, 697, 701
Sudan C.4:671
Sudda, E.Della C.6:1087
Sueton C.2:409
Suetonius C.2:332, 361
Sufi C.5:930
Sufi Halil C.4:629
Sufiyan C.4:635
Sugunia C.1:150, 151, 152, 153
Sugur C.3:566
Suğdak C.3:583, 604
2.Suhi C.1:125, 135

scanfan

Suinina C.1:192
Suliehauli (Sulehauli) C.1:129
Suli Paşa C.4:824
Sulla, Lucius Cornelius C.2:302, 305, 307, 309, 310, 315, 323, 353, 402
Sultan Dağları C.2:292
Sultanhan C.1:131. C.3:587. C.4:818, 819. C.6:1070
Sultan Han Hamamı C.4:817
Sultanhisar C.3:425, 599, 600
Sultaniye C.4:629, 634, 635, 636. C.5:935
Sultan Veled C.3:622
Sultan-zâde Mehmed Paşa C.4:684, 685
Sulukule C.3:517
Sulumal C.1:128, 129
Sulumeli C.1:128
Suman, Nusret C.6:1114, 1117, 1119, 1122, 1147
Sumatra C.4:672
Sumela Meryemi Manastırı C.3:556, 557
Sumer(ler) C.1:19, 30,107, 195
Sunay, Cevdet C.5:987, 989
Sungur Ağa Camisi Kümbeti C.4:824
Sungurlu C.1:19
Suphi Paşa C.5:966
Sura C.3:539
Suriye C.1:13, 18, 21, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 33, 34, 38, 39, 41, 44, 49, 51, 52, 53, 64, 70, 77, 79, 82, 97, 103, 104, 110, 111, 114, 120, 123, 124, 125, 126, 130, 132, 133, 135, 136, 149, 156, 159, 161, 162, 165, 167, 168, 172, 185, 198. C.2:230, 236, 243, 268, 270, 273, 286, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 297, 298, 299, 305, 310, 311, 312, 314, 315, 317, 318, 323, 347, 375, 381, 384, 388, 399, 405, 414. C.3:439, 440, 442, 443, 444, 447, 450, 457, 462, 463, 473, 475, 500, 506, 507, 514, 515, 570, 571, 575, 576, 578, 580, 581, 590, 595, 606, 623, 624. C.4:629, 632, 634, 635, 664, 665, 666, 674, 728, 738, 746, 747, 751, 763, 764, 765, 802, 820, 821. C.5:866, 867, 871, 885, 888, 924, 954, 968, 980. C.6:1067
Suriyeli(ler) C.2:280, 323, 444, 446. C.3:599
Suruc C.3:588, 589
Susa C.1:73, 177. C.2:222, 230, 273, 285, 287, 370, 382
Susalı(lar) C.2:274
Suşehri C.2:315
Susurluk C.3:614
Sutaylı(lar) C.4:632
Suudi Arabistan C.5:1036
Suwarmis C.1:129
Süleyman (Artuk-oğlu) C.3:589, 590
Süleyman (halife) C.3:446, 522
Süleyman (Mengücük-oğlu) C.3:572
Hz.Süleyman C.5:933
1.Süleyman Bkz. Kanuni Sultan Süleyman C.4:666, 799
2.Süleyman C.4:687, 693, 695, 696, 800
Süleyman Ağa C.4:680
Süleyman Bey (Aydın-oğlu) C.3:600
Süleyman Bey (Dulkadir-oğlu) C.3:606
Süleyman Bey (Eşref-oğlu) C.3:613. C.4:630
Süleyman Bey (Karaman-oğlu) C.3:613
Süleyman Bey (Karası-oğlu) C.3:614, 615
Süleyman Bey (Saruhan-oğlu) C.3:619. C.4:648
Süleyman Biçen C.4:629
Süleyman Çelebi C.3:495, 624. C.4:650
Süleyman Han C.3:607
Süleyman Hoca Paşa C.4:701
Süleyman Paşa C.3:491, 492, 602, 603. C.4:753
Süleyman Paşa (Candar-oğlu) C.3:611, 617. C.4:644, 647, 648
Süleyman Paşa (Kaptan-ı Derya) C.4:706
Süleyman Pervane C.4:810
Süleyman Seyyit C.6:1082, 1083, 1085, 1087, 1089, 1092
Süleyman-şah (Candar-oğlu) C.3:602
Süleyman-şah (Kutalmış-oğlu) C.3:473, 569, 571, 573, 576, 577, 588. C.4:644
Süli Bey C.3:606
Sümbülzade Vehbi C.6:1099, 1100
Sümer, Ayetullah C.6:1141
Sünbül Ağa C.4:684
Süphan Dağı C.1:157, 175
Sürmari (Sürmeli-Çukuru) C.3:567
Sürmeli Ali Paşa C.4:697
Sürmelü C.4:631, 632
Süryani C.3:553
Sütmen, Tamay C.6:1062
Süveyş C.4:671, 672, 763, 789
Süzebolu C.4:644
Sviatoslav C.3:462, 463
Syhedra (Syedra) C.2:313, 422
Symeon Metaphrastes C.3:506
Synnada Bkz.Şuhut C.2:292, 312, 315

Ş
Şabaka C.1:167
Şah 1.Abbas (İran şahı) C.4:676, 677, 678, 679 681
Şah-banu Hatun C.3:570, 594
Şah Budak C.3:606. C.4:637
Şahî C.5:934
Şahin Giray C.4:734
Şahinkaya, Tahsin C.5:988, 990
Şahin Kerman C.4:697
Şahinler, Orhan C.6:1061
Şahin-şah C.3:571, 572, 578, 580
Şah İsmail C.3:606. C.4:630, 661, 662, 663, 664 667, 668, 675. C.5:934, 936. C.6:1079
Şah Kubad C.4:635
Şah Kulu Baba Tekeli (Karabıyıkoğlu) C.4:662
Şah Mahmud C.4:636
Şah Mehmed C.4:635
Şahruh C.3:624. C.5:635, 636
Şah Safi C.4:703
Şahsaray Begimler C.4:637
Şah Şuca C.4:632
Şahurunuwa C.1:49
Şam bkz. Damascus C.1:45, 127. C.2:248. C.3:454, 588, 605, 611, 618. C.4:634, 664, 684, 687, 688, 714, 728, 746, 749, 764, 769, 779, 805. C.5:900, 907
— Emeviye Camisi C.4:822
— Hüsreviye Külliyesi C.5:844
Şam, Ahmet Ziya C.6:1092
Şamahi C.4:704, 705
Şamlı Ali ibn Müşeymeş C.4:822
Şamlı Muhammed ibn Havlan C.4:818
Şamaş C.1:80, 150, 169, 173, 191, 205
Şamran Kanalı Bkz. Semiramis C.1:159, 160, 189, 208
5.Şamşiadad C.1:155
Şamşilu C.1:159
Şamuha C.1:19, 46, 47, 49, 79
Şapidduwa C.1:63
Şapili C.1:45
Şapparia C.1:181
1.Şapur C.2:340
2.Şapur C.2:346, 348, 350, 349, 351
Şar C.1:40
Şarapsa Han C.4:818
Şariya C.1:19
Şarki-Karahisar (Kogonya) C.3:567, 571, 572
Şarköy C.4:760
5.Şarl (Şarlken) C.4:666, 667, 668, 669; 670
8.Şarl C.4:660
12.Şarl (Demirbaş Şarl) C.4:699, 700
Şarrikuşuh C.1:38, 39, 41, 50, 56
Şarruma (Şarumma) C.1:59, 79, 80, 83
Şaruh C.3:591
Şaşili C.1:190
Şatiru C.1:157
Şa'ul C.1:127
Şauşga C.1:45, 49, 79, 80
Şauşgamuwa C.1:51
Şebeş C.4:735
Şebin/Şarki Karahisar C.3:460, 555, 583, 624. C.4:658. C.5:993
Şebuti C.1:191
Şeddadi(ler) C.3:566
Şefik C.5:1034. C.6:1092
Şeha C.1:45, 48
Şehinşah C.3:475
Şehit Ali Paşa Bkz.Damat Ali Paşa
Şehit, Hasan Rıza C.6:1099
Şehr-i Zor C.4:675, 683, 769
Şehsuvar Bey C.3:606, 618
Şeker Ahmed/t Paşa (Ahmet Ali) C.6:1082, 1083, 1084, 1085, 1087, 1089, 1090, 1092, 1094, 1099
Şeki C.4:635
Şemah C.4:675
Şemahi C.4:678
Şemdinli C.1:181
Şemontorna C.4:693
Şemseddin Ahmed Sivasî C.4:730
Şemseddin Bey (Karaman-oğlu) C.3:613
Şemseddin Bey C.5:964
Şemseddin Mehmed Bey (Karaman-oğlu) C.3:585 613
Şemseddin Mehmed Bey (Sahib ata-oğlu) C.3:618
Şemseddin Molla Fenarî C.4:725
Şemseddin Sami C.4:791
Şemseddin Yaman Candar C.3:602, 605
Şemsi Paşa C.4:756
Şemsülmülk Mahmud C.3:596, 597
Şenb-i Gazan C.4:634
Şensoy, Hamdi C.6:1961
Şerefeddin Davud-i Kayseri C.4:725
Şeri C.1:79, 116
Şerif Abdülkadir Zade Hüseyin Haşim Bey C.6:1098
Şerif Ebu Berekât C.4:664
Şerif Hüseyin C.4:763
Şerif Nasireddin b. İsmail C.3:567
Şermi Rabia Sultan C.4:734
Şevket (ressam) C.6:1087, 1107
Şevki (ressam) C.6:1092
Şeyh Ali C.4:632
Şeyh Bedreddin C.4:650, 730
Şeyh Cemaleddin Aksarayî C.4:728
Şeyh Edebali C.4:642, 729
Şeyh el-Mahmudi C.4:634
Şeyh Hamdullah C.5:923
Şeyh Hasan C.4:629, 635
Şeyh Hasan (Eretna Beyi) C.4:824
Şeyhî C.5:933
Şeyh Karahisari C.6:1071
Şeyh Mahmud Gazi C.4:642
Şeyh Müeyyed C.3:612, 623
Şeyh Necib C.3:612
Şeyh Sait C.5:983
Şeyh Salim C.4:689
Şeyh Şucaeddin b. Kemaleddin Kirmanî C.4:637
Şeyhülislam Mesud Efendi C.4:688
Şeytan İbrahim Paşa C.4:691, 692
Şıkloş (Şikloş) C.4:667
Şıpka C.4:753
Şırzı C.1:129
Şiblizade Ahmed C.5:932
Şielardi C.1:191
Şihabeddin Ahmed C.3:618
Şihabeddin Suhreverdî C.3:587
Şimigi C.1:191
Şinasi C.4:792, 793
Şimran C.6:1050
Şimşat C.3:454
Şiniri C.1:191
Şinuîardi C.1:192
Şipaziti C.1:46
Şira C.4:670
Şiraz C.4:629. C.5:932
Şirvan C.3:613. C.4:629, 630, 631, 635, 66b, 673, 675, 678, 679, 703, 704, 705. C.5:41
Şirvanlı Şeyh Yahya C.4:730
Şişli C.6:1061, 1102, 1104, 1112
Şişman C.4:645
Şişman İbrahim Paşa C.4:690
Şiu C.1:26, 78
Şivini C.1:191, 205
Şiwat C.1:79
Şopran C.4:667
Şuba C.1:192
Şucaeddin Orhan Bey C.3:615
Şudul C.1:108
Şuhut Bkz. Synnada C.2:292
Şukziya C.1:30
Şukku C.1:50
Şulihuali (Şulievali) C.1:156
Şulinkatte C.1:77
Şulumeli C.1:129
Şumnu C.4:645, 711
Şunaşşura C.1:38, 39
Şupani C.1:190
1.Şuppiluliuma C.1:24, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 50, 55, 56, 62, 63, 64, 73, 82, 88, 119, 120, 126, 129
2.Şuppiluliuma (Şuppiluliyama) C.1:52, 53, 66, 73, 119, 120
Şupria (Diyarbakır) C.1:173, 235
Şükrü Paşa C.4:760

T
Tabae C.2:300
Tabal (Tubal) C.1:124, 130, 131, 132, 168, 170. C.2:230, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 242, 244
Taballı(lar) C.2:234, 236
Tabalos C.2:269
Tabanı Yassı Mehmed Paşa C.4:682, 683
Tabanlıoğlu, Hayati C.6:1061
Tabarna C.1:28, 31, 42, 56, 118
Taberiye C.3:463
Taceddin Hüseyin C.3:618
Taceddin İbrahim C.3:604
Taceddin-oğulları C.3:621. C.4:648, 649
Tacitus, P.Cornelius C.2:331, 358, 359, 361
Taduhepa C.1:35, 36
Tağmaç, Memduh C.5:987
Tahantariya C.1:35

scanfan

Tahir Efendi C.5:902
Tahir Geçidi C.1:183, 184
1.Tahmasb/p C.4:667, 668, 669, 675
2.Tahmasb/p C.4:703, 704
Tahran C.1:145. C.2:275. C.6:1050, 1134
Tahsin C.6:1101
Tahtalı C.4:666
Tahurwaili C.1:31, 32; 116, 119, 120
Taif C.4:751
Taişama C.1:23
Takiyüddin Ömer C.3:571, 595
Taksim C.5:850
Talapura C.1:192
Talat Paşa C.4:758, 764
Talauri C.2:311
Talikzâde Subhi Çelebi C.5:940, 943
Talion C.1:72
Talmişarruma C.1:33, 41
Talmi-Teşup C.1:52, 62
Taman C.4:711
Tamara C.3:551, 555, 570
Tamcı, Ahmet Burhanettin C.5:1034
Tancred C.3:475
Taner, Ali Kemal C.6:1062
Tanpınar, Ahmet Hamdi C.6:1128
Tanrıöver, Hamdullah Suphi C.5:1001
Tanuwa C.1:31, 32
Taormina C.3:457
Tappaşanda C.1:29, 56
Tarasios C.3:448
Taralı, Ziya C.6:1062
Tarentum C.2:358. C.3:477
Tarhan, Abdülhak Hamit C.6:1111
İTarhulara C.1:127, 128
Tarhunazi C.1:128, 129, 131
Tarbuncu Ahmed Paşa C.4:687
Tarhuntazalma C.1:38
Tarhuwadda C.1:131
Tariria C.1:189
Tarmakişa C.1:170
Tarquinia C.2:412
Tarraini C.1:191
Tarsus (Tarsos) C.1:13; 32, 96, 130, 131, 133. C.2:219, 286, 292, 314, 316, 317, 355, 415, 416. C.3:454, 460, 462, 475, 476, 480, 559, 566, 576, 613, 614, 618. C.4:772. C:6:1062
Taru C.1:77
Taruhşu C.1:31, 32
Tarui C.1:170
Tarukka C.1:101
Tarus C.1:129
Tasuc C.4:703
Taşan-oğulları C.4:648, 649
Taşbulak C.1:184
Taşburun C.1:144
Taşcıyan C.5:1034
Taş Köprü (Çıldır Gölü) C.1:184. C.3:604, 605
Taşlıçay C.1:183
Taşmişarri C.1:35, 56
Taşmişu C.1:104; 106 107
Taşoz Bkz. Thasos C.2:220. C.4:655, 656
Taştepe C.1:156
Tata C.4:667. C.5:935
Tatar(lar) C.4:647, 697, 698, 711, 719, 720, 734, 780
Tatarlı C.2:236
Tatar Osman Paşa C.4:756
Tatianus C.3:517
Tatizuli C.1:108
Tatvan C.1:183, 185, 196, 187. C.3:593. C.5:935
Tauri C.3:518
Tauriskos C.2:397
Tauros (Toros) Dağları C.2:290
Taut, Bruno C.6:1045, 1046, 1048, 1051, 1120
Tavas C.6:1048
Tavil Ahmed C.4:679
Tavion C.2:328
Tavros Meydanı C.3:517, 518
Tavşanlı C.4:644
— Kurşunlu Camisi C.5:893
Tawananna C.1:39, 41, 42, 56, 120
Tayfun, Yümnü C.6:1058
Tayla, Hüsrev C.6:1058
Taylu C.3:572
Tayman, İlhan C.6:1061
Tayyar Mehmed Paşa C.4:683
Teaz C.4:673
Teb C.4:654
Tebriz C.3:567, 624. C.4:629, 631; 632, 634, 635; 637, 663, 664, 668, 669, 671, 675, 677, 678, 679, 703, 704. C.5:842, 933 934, 935; 936
— Begim Hatun Medresesi C.4:637
— Ovası C.1:170
— Uzun Hasan Camisi C.4:631
Tecimen, Kaya C.6:1062
Tefrike C.3:456
Teişebaini Bkz. Karmir-Blur C.1:144, 145, 167, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 184, 190, 191, 196
Teke C.4:710
Tekeli, Doğan C.6:1061
Teke-oğulları C.3:611
Tekirdağ C.2:220. C.3:481, 491, 493. C.4:707. C.5:839. C.5:850, 972
— Rüstem Paşa Külliyesi C.5:845
Tekirdağlı Bekri Mustafa Paşa C.4:695
Tekirova Bkz.Faselis C.2:220
Tekrit C.4:634
Tektosag(lar) C.2:295, 298, 300, 328
Tek, Vedat C.5:865, 1031, 1032, 1033, 1034, 1036, 1037, 1038, 1040. C.6:1045, 1050, 1051
Tel Ayn Dara C.1:126
Telefanes C.2:217
Telefos C.2:400
Telerig C.3:447
Telesforos C.2:237
Teletz C.3:447
Telipinu (Telepinu) C.1:30, 31; 32, 35, 38, 41, 45; 54, 55, 64, 66, 73, 75, 77, 80, 89, 100, 101, 119
Tell Açana (Tel Açana) C.1:29, 76, 96
Tell Afrin C.3:588, 591
Tell Ahmar (Tel Ahmar) C.1:124. C.2:236
Tell Amuda C.1:104
Tell-Başir C.3:593
Tell Danis C.3:588
Tell-el-Amarna C.1:24, 104
Telli Hasan Hasan Paşa C.4:676
Telmessos (Fethiye) C.2:235, 285, 300, 378
Tell Nebî Mend C.1:38
Telpullios C.3:543
Tel Tayinat C.1:126, 133
Temeşvar (Tamışvar) C.4:668 684, 695, 696, 697, 702
Temnos (Görece-Demirci Dağ) C.2:217, 246, 302
Ten-Beg C.3:618
Tenedos Bkz.Bozcaada C.2:217, 315
Tengirşek, Yusuf Kemal C.5:969, 970
Tengizman, Esat Nedim C.5:985
Teniz C.3:605
Teos Bkz. Sığacık C.2:214, 215, 22, 265, 269, 292; 300, 394, 401
Tep Bkz. İstefe C.4:696
Tepedelen C.4:678
Tepedelenli Ali Paşa C.4:743
Tepsi Minare C.3:570, 571
Tercan C.3:567, 570, 571. C.4:629
— Mama Hatun Kümbeti C.4:816, 818
Tergovişte C.4:676
Termessos (Güllük) C.2:285, 289, 297, 300, 302, 328, 412, 415. C.3:424, 425.
Termessoslu(lar) C.2:285, 308
Terpander C.2:265
Tervel C.3:445, 446
Terziyan C.5:1034
Tesalya (Teselya, Thessalia) C.2:214. C.3:437, 447, 457, 472, 481, 482, 484, 487, 489, 490. C.4:648, 651, 656
Teşup C.1:79, 104, 106, 107, 191
Te'uman C.1:177
Te'uşpa C.1:173
Tevfik Fikret C.6:1083, 1096
Tevfik Paşa C.4:766. C.5:955, 962, 968, 969, 975
Tevrat C.1:53, 131, 140, 173. C:2:233, 242. C.3:504, 524, 527, 537, 543, 553
Tezonar, Halûk C.6:1142
Thalasso, Adolphe C.6:1087
Thales C.2:226, 252
Thalia C.3:546
Thapsus C.2:315, 359
Thasos Bkz. Taşoz C.2:220, 224, 272
Theb C.2:376
Thebai C.2:280, 281, 282, 283, 284. C.3:477
Thebali(ler) C.2:282
Thebe C.2:253
Thekla C.3:543
Themistokles C.2:223, 272
Theodate C.3:449
Theodora (1.Alexios Komnenos'un kızı) C.3:479
Theodora (2.Andronikos Palaiologos'un kız-kızkardeşi) C.3:489
Theodora (Justinianos'un karısı) C.3:437, 438, 440, 503, 524
Theodora (İmparatoriçe) C.3:462, 466, 469, 509, 567
Theodora (7.İoannes Kantakuzenos'un kızı) C.3:490
Theodora (3.Mihail'in annesi) C.3:450, 454
Theodora Raouleina C.3:527
Theodorich (Büyük) C.3:437, 438
Theodoros C.2:368, 369, 372. C.3:422, 424, 451, 452, 484, 493
Theodoros Angelos Dukas Komnenos C.3:482
1.Theodoros Laskaris C.3:481, 482, 483, 510, 581, 582
2.Theodoros Laskaris C.3:483, 502, 510
Theodoros Metokhites C.3:487, 489, 502, 523
Theodoros Prodromos C.3:506
Theodosios C.3:506
3.Theodosios C.3:445, 446, 509
1.Theodosius Magnus (Büyük) C.2:351, 361, 414, 415, 416. C.3:435, 436, 437, 438, 508, 516, 518, 519, 520, 527
2.Theodosius C.2:357. C.3:436, 437, 507, 509, 516, 517, 518, 531, 539
Theogoni C.1:104
Theoktistos C.3:454
Theon C.2:401
Theophanes C.3:502
Theophano C.3:457, 462, 463
Theophilos C.3:451, 453, 454, 509, 521, 522
Theophylaktos Simokattes C.3:503
Thera C.2:218
Thermedon Bkz.Terme C.2:296
Thermi C.1:16
Thermopylai C.2:272, 291, 299
Thessalia Bkz. Tesalya C.2:214, 216, 272, 281, 283, 299, 313
Thissafernes C.2:273
Thomas C.3:452, 453. C.6:1088
Thomas Morasini C.3:480
Thorak, Josef C.6:1048, 1116
Thoros C.3:477
Thrak(lar) C.2:231, 232, 235, 236, 239, 242, 247, 248, 250, 259, 270, 272, 282, 284, 290, 295, 332
Thrasibulos C.2:221, 273
Threme C.2:407
Thukydides C.2:214, 219, 359
Thyateira C.2:302
Thyatia C.2:309
Tırhala C.4:701
Tırnova C.4:645, 648
Tibareni C.2:232
1.Tiberios Konstantinos C.3:440, 443, 509
2.Tiberios C.3:445, 509
Tiberius (Roma İmparatoru) C.2:330, 331, 332, 361
Tiedje C.6:1045
Tieium (Tios) C.2:310
Tiflis C.1:208. C.3:570, 588, 591. C.4:635, 675, 703, 704, 705.
1.Tiglatpileser C.1:122, 123, 124, 128, 150, 152, 185. C.2:232, 233
3.Tiglatpileser C.1:125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 165, 166, 167, 174, 188. C.2:234, 236
Tigranes C.2:307, 310, 311, 312, 315
2.Tigranes C.2:330
5.Tigranes C.2:333
Tigranokerta C.2:311
Tigriz Bkz. Dicle C.2:287, 311, 346, 350
2.Tikultuninurta C.2:232
Til-Barsip C.1:124, 59. C.2:236
Til-Garimmu Bkz.Gürün C.2:234
Tiliura C.1:66
Tillius Cimber C.2:315
Timaios C.2:323
Timok C.4:703
Timomakhos C.2:401
Timon C.2:399
Timotheos C.2:386
Timur (Timurlenk-Aksak Timur) C.3:491, 495, 589, 592, 603, 606, 612, 614; 616, 620, 621, 623, 624. C.4:632, 634, 649, 650, 658, 728
Timurlu(lar) C.3:624. C.4:629, 631, 634, 635, 636, 637. C.5:939, 942
Timurtaş C.3:606, 607, 608, 613, 618
Timurtaş (Artuklu beyi) C.3:588, 589, 592, 594, 596
Timurtaş Paşa C.4:718
Tios C.2:295, 297
Tirbice (Banice) C.4:655
Tire Bkz. Tyrha C.2:246. C.3:599, 600, 602, 608. C.5:839, 890
— Ulu Cami C.4:820
— Yeşil İmaret C.4:826
Tirilye Bkz. Zeytinbağı C.3:542
Tirimüjgan Sultan C.4:752
Tiryaki Hasan Paşa C.4:677
Tisa C.3:440
Tise Irmağı C.4:697
Tişatal (Tişari) C.1:104
Titel C.4:697
Tithraustes C.2:273

scanfan

Tittiya C.1:31
Titumnia C.1:171
Titus C.2:334, 361. C.3:426, 428
Titus Livius C.2:323, 359
Tivoli C.2:408
Tizilima C.1:65
Tmolos Dağları Bkz. Bozdağlar C.2:246, 249, 253, 258, 260
Togan Arslan (Erzen hâkimi) C.3:588
Togan Arslan (Saltuklu emiri) C.3:591, 592
Togarmah C.2:234
Tohma C.3:580
— Vadisi C.3:575
Tokat C.1:36, 110, 112. C.2:275. C.3:572, 580, 581, 607, 612, 621. C.4:629, 649, 658, 662, 681, 731, 772, 773, 782, 784, 785. C.5:839, 966, 1034
— Ali Tusi Türbesi C.4:816
— Gökmedrese C.4:815, 817
— Hatuniye C.4:826
— Nureddin ibn Sentimur Kümbeti C.4:823, 824
— Pervane Hamamı C.4:817
— Voyvoda Hanı C.5:856
— Yağıbasan Medresesi C.4:807
Tokatlı Molla Lütfi C.4:728
Tok'at, M.Turgut C.6:1106
Tokay, Enver C.6:1061
Tokmak Han C.4:675
Tokya C.6:1091
Tolçı C.4:711
Tolistoag(lar) C.2:295, 298, 300, 328
Tollu, Cemal C.6:1118, 1121, 1132
Tomanbay C.4:664
Tomarza C.3:551
Tomisa C.2:311
Tommasa Macenigo C.4:648
Tomruk, Mehmet Mahir C.6:1096, 1098, 1114, 1122
Tomsu, Leman C.6:1056
Topal Hüseyin Paşa C.4:696
Topal Mutahhar C.4:673
Topal Osman Paşa C.4:704, 705
Topal Recep Paşa C.4:682
Toparkhiai C.2:320
Toprak, Burhan C.6:1119, 1120
Toprakkale C.1:142, 143, 146, 148, 155, 157, 163, 166, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 179, 180, 182, 184, 191, 194, 196, 205, 208
Topzava C.1:143, 166, 181; 182, 185, 196
Torino C.5:1028
Toros (Kilikya Ermeni Prensi) C.3:574
Toros Dağları C.1:12; 13; 18, 37, 79, 124, 182. C.2:232, 270, 285; 292, 293, 294, 298, 300, 303; 304; 305, 311, 317. C.3:422, 456, 546, 551, 566, 581. C.4:746, 765, 871
Tortum C.4:668
Torum-tay C.3:617
Toskana C.2:375, 376, 402
Tosya C.3:603. C.4:650, 651
Totila C.3:438
Tököli İmre C.4:691, 695
Trablus Bkz.Tripoli C.3:443, 475, 589. C.4:670, 671, 765, 770
Trablus-Garb/p C.4:670, 714, 746, 759, 760, 769. C.5:954, 992
Trablusşam C.1:38. C.4:681, 714, 769
Trabzon Bkz.Trapezos C.1:183. C.2:220. C.3:481, 532, 554, 555, 556, 558, 567, 571, 582, 583, 589, 617, 623, 624. C.4:629, 656, 657, 662, 763, 766, 769, 772, 777, 782, 786, 789. C.5:839, 957, 1008. C.6:1045, 1049, 1061
— Ayasofya C.3:556, 557
— Büyük İmaret C.4:826
— Devleti C.3:516
— İmparatorluğu C.3:624. C.4:721
— Komnenosları C.3:555, 581
— Maçka C.3:555, 556, 583
— Ortahisar Camisi (Krizokefalos Kilisesi) C.3:555
— Panagia (Meryem) Sumela Manastırı C.3:549, 555
— Rum İmparatorluğu C.3:482, 483, 484, 573, 604, 617, 623. C.4:657
Traiani C.2:406
Traianopolis C.2:336, 405
Traianus C.2:315, 335, 336, 348, 353, 354, 355, 356, 357, 361, 392, 405, 411, 412, 413. C.3:426, 427, 428, 518
Traianus Decius C.2:342
Trakya (Thrakia, Trakia) C.1:24. C.2:220, 223, 231, 241, 254, 271, 272, 273, 282, 283, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 299, 300, 317, 332, 349, 361, 388. C.3:436, 437, 446, 447, 453, 459, 463, 471, 476, 480, 481, 483, 486, 488, 490, 491, 492, 512, 517, 521, 532, 533, 540, 544, 600, 602, 619. C.4:643, 646, 763, 764, 770. C.5:839, 843, 956, 957, 964, 968, 972, 979, 980, 981, 992, 995
Tralles Bkz. Aydın C.2:285 290, 300, 309, 312, 330, 397, 401, 402, 522
Transilvanya C.4:666
Trapezos Bkz. Trabzon C.2:220, 304, 307, 312, 336
Trebenna C.3:540, 550
Trebonianos C.3:439
Trebonianus Gallus C.2:341, 361
Trebonius C.2:316
Trebonius Gallus C.2:342
Trer(ler) C.2:218, 220, 250, 251
Trialeti C.1:149
Trianon C.5:968
Triballer C.2:284
Tribazas C.2:280
Tridates C.2:333
3.Tridates C.2:346
Trikopis C.5:979
Triparadeisos C.2:289
Tripoli Bkz.Trablus C.3:475
Tripoliçe C.4:710
Tripolis C.2:290. C.3:608
Trnovo C.3:480, 489, 491
Troas C.2:220, 250
Trogitis (Suğla) Gölü C.2:330
Trogus, Pompeius C.2:360
Troia (Troya) C.1:15; 43, 44; 94. C.2:214, 217, 218, 231, 232, 233, 240, 242, 262, 284, 381, 393, 410. C.3:614, 615
Troizen C.2:218
Trokme C.2:300
Trokmeler Tavion (Büyük Nefesköy) C.2:295
Tryopion C.2:218
Trysa Bkz.Gölbaşı C.2:364
Tsimiskes C.3:463, 465
Tsovinen C.1:167
Tuate C.1:129, 131
Tubal (Tabal) C.2:233, 242
Tuğrul C.3:592
3.Tuğrul C.3:570
Tuğrul Arslan C.3:573
Tuğrul Bey C.3:468, 566, 567
Tuğrul-şah C.3:582
Tuğtab C.3:594
Tuğ-tegin (Şam hâkimi) C.3:588
Tuğ-tiğin (Büyük Selçuklu Komutanı) C.3:567
Tuhamme C.1:131
Tuhana C.1:131
Tuhaşuna C.1:35
1.Tukultininurta C.1:48, 50, 51, 52, 122, 149, 150
Tulon C.5:934
Tumme C.1:185
Tuna C.2:231, 271, 284. C.3:435, 436, 440, 445, 458, 459, 462, 463, 465, 468, 471, 476, 479, 480, 491. C.4:647, 649, 655, 660, 666, 676, 690, 695, 696, 700, 703, 710, 711, 748, 749, 751, 753, 768, 769, 775, 777
Tunceli C.1:156, 174. C.5:993, 995
— Mazgirt, Elti Hatun Camisi C.4:810
Tuncer, Yılmaz C.6:1061
Tunç, Şekip C.6:1128
Tunna C.1:131
Tunnawi C.1:93
Tunus C.3:453. C.4:669, 673, 684, 714, 750, 754, 759, 769, 770, 779. C.5:942
Tur-Abdin C.3:553
Turahan-zâde Ömer Bey C.4:656
Tur Ali Bey C.3:623
Turan C.2:288
Turan Melek C.3:572
Turan, Selim C.6:1128, 1133
Turani, Adnan C.6:1140
Turfan C.6:1067
Turgut Alp C.4:729
Turgut, Leyla C.6:1061
Turgutlu C.2:258. C.3:618. C.4:651, 779
Turgut Reis C.4:670, 671
Turhal Bkz.Gaziura C.3:454
Turhan Bey C.3:496
Turhan Hatice Sultan C.4:693
Turla Irmağı C.4:710, 735
Turna Dağı C.3:606
Turumtay C.5:866
Turuspa C.1:165
Tuskan C.2:407, 408
Tuslu Mehmed C.4:815
Tuşpa Bkz. Van C.1:152, 154, 155 159, 161, 162, 165, 168, 170, 171, 174, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 188, 191, 192, 193, 194, 195, 196. C.3:230
Tuşratta C.1:38, 39
Tutak C.1:183. C.3:569
Tutammu C.1:126
Tutenkamon C.1:24, 38
1.Tuthaliya C.1:29
2.Tuthaliya C.1:33, 34, 35, 36, 119
3.Tuthaliya C.1:36, 37, 55, 119
4.Tuthaliya C.1:45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 58, 59, 71, 79, 80, 81, 82, 83, 118, 119. C.2:247, 248
3.Tutmosis C.3:437, 519
Tutuş C.3:473, 576, 588, 590, 591, 595
Tuvana (Tyana) C.3:446
Tuwanuwa C.1:19, 131
Tuwatas (Tuwatis) C.1:131
Tuz Gölü C.1:18, 19, 124. C.2:230. C.4:783
Tübingen C.2:244, 277
Tüleyl C.1:126
Tümer, Nejat C.5:988, 990
Türe Beg C.4:632
Türegün, İlhan C.6:1061
Türemen, İsmail C.6:1139
Türkeş, Alpaslan C.5:990
Türkistan C.3:471, 567, 569, 586. C.4:631, 632, 728. C.5:887. C.6:1067
Türkiye C.1:145, 148, 182, 186. C.3:422, 428, 516, 537, 582, 584, 617. C.4:634, 698, 736, 738, 743, 753; 755, 757, 758, 759, 761, 762, 763, 765, 768, 770, 773, 775, 776, 777, 782, 784, 785, 786, 788, 789, 791, 795. C.5:858, 887, 915, 938, 954, 955, 958, 960, 964, 966, 967, 968, 970, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 988, 989, 991, 992, 993, 995, 996, 998, 999, 1000, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1008. 1009, 1010, 1011, 1012, 1029, 1033, 1040. C.6:1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1062, 1066, 1079, 1080, 1081, 1084, 1086, 1089, 1095, 1098, 1102, 1104, 1105, 1108, 1111, 1112, 1113, 1114; 1116, 1117, 1118, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1127, 1128, 1129, 1130, 1132, 1133, 1134, 1138, 1139, 1141
Türk(ler) C.2:365. C.3:440, 445, 454, 471, 473, 475, 476, 477, 478, 484, 488, 490, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 502, 515, 516, 520, 521; 522, 524, 527. C.3:531, 532, 533, 534, 539, 544, 550, 551, 554; 555, 556, 567 568, 569 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 599, 600, 602, 603, 605, 607, 608, 611, 612, 615, 617, 621, 622, 623. C.4:630, 635, 642 643, 644, 645, 646, 647, 649, 650, 651 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 665, 666, 669, 670, 671, 673; 674, 677, 678, 684, 689, 690, 695; 696, 697, 700, 706, 710, 713, 715, 716, 718, 719, 720, 721; 725 728, 729, 731, 735 738, 739, 743 750, 751, 753, 754, 755, 756, 758, 759, 760, 761, 762, 763 764, 765, 767, 768, 770, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 784, 786, 788, 792; 793; 795, 797, 798, 799, 802; 803, 804, 805; 806, 807, 808, 810, 811, 812, 816, 820. C.5:838, 840, 846, 848, 859, 860, 865, 866, 870, 871, 872, 873, 882, 883, 884; 885, 886, 887, 890, 891, 893, 898, 900, 901, 902, 903, 904, 908, 910, 911, 912, 913, 915; 916, 917, 918, 919, 922, 923; 930, 932, 933, 934, 935936, 936, 938, 939, 941, 943 949, 954, 955, 956, 957, 958, 959; 961, 962, 963, 964, 965, 967, 968, 969, 970, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 985, 988, 989, 992, 995, 996, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1009, 1010, 1011, 1012, 1027, 1028, 1030, 1031 1032, 1033, 1034, 1035, 1038, 1039, 1040. C.6:1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1054, 1055, 1057, 1058, 1061, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1098, 1099, 1100, 1101 1102, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1112, 1113, 1114, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124; 1127, 1128, 1129, 1130, 1132, 1133, 1134, 1137, 1139, 1140, 1141
Türkmen(ler) C.3:477, 566, 567, 569, 571, 575, 579, 580, 581, 583, 584, 590, 591, 595, 596, 599, 602, 606, 607, 611, 613, 615, 617, 618, 619, 621, 624. C.4:631 632, 634, 636, 642, 681, 704, 729, 772. C.5:915, 922
Türkmen, Muhlis C.6:1061, 1062
Tyana Bkz. Kilisehisar C.2:343. C.3:446, 450, 454
Tyfon (Tyfoeus) C.1:102, 104. C.2:395
Tyche C.2:323
Tylonid(ler) C.2:218, 247, 248
Tyrannos C.1:131

scanfan

Tyrha Bkz. Tire C.2:246
Tyros C.2:290, 293
Tzetzes C.2:258
Tzympe C.4:643

U
Ua C.1:191, 192
Uaiaiş C.1:170, 181, 182
Uaşi C.1:168, 169
Uauş Dağı C.1:169, 170
Ubelluri C.1:106, 107
Ucan (Uçan) C.4:632, 635
Uçar, Bedri C.6:1049
Uçkale C.1:163
Udine C.5:1028, 1029
Uelikuhi C.1:167
Ugarit Bkz. Ras-Şamra C.1:19, 39, 41, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 60, 62, 66, 70
Uğurlu Han C.4:705
Uğurlu Mehmed Bey C.4:629, 630, 637
Uhna C.1:26
Uia C.1:192
Uiaiş C.1:172
Uişdiş C.1:170
Uişini C.1:192
Ukkura C.1:75
Ukrayna C.4:690, 697
Ula C.3:571
Ulah Bkz.Eflâk C.4:643, 645, 648, 653
Ulak(lar) C.3:479
Ulaş C.4:697
Ulhu C.1:170
Uliliyaşşi C.1:93
Ullikummi C.1:104, 106, 107
Ullusunu C.1:168
Ulmi-Teşup C.1:49
Ulpia C.2:406
Uluabat Issız Han C.5:838
Ulu Arif Çelebi C.3:608, 615, 617
Ulubat C.3:623. C.4:642
Ulu-beg C.3:602
Uluborlu Bkz. Apollonia C.2:331. C.3:581
— Ovası C.3:617
Uluç Ali Paşa (Kılıç Ali Paşa) C.4:673, 674
Uluç Ali Reis C.4:670
Uluç, Ömer C.6:1139, 1140, 1141
Uludağ Bkz. Olympos Dağı C.3:534. C.6:1056
Uluğ Bey C.4:631
Ulukışla C.3:582, 623
— Mehmed Paşa Kervansarayı
— Mehmed Paşa Kervansarayı C.5:856
— Öküz Mehmed Paşa Camisi C.5:853
Ulusu, Bülent C.5:988
Umeşini C.1:176
Umman C.4:671
Umur Beg C.3:490, 602, 613, 616, 619
2.Umur Beg C.3:602
Umur-oğlu İbrahim Bey C.3:606
Una Irmağı C.4:703
Unina C.1:191
Upahhir-Bel C.1:168
Uppsala C.5:945
Ura C.1:49, 51, 56, 66, 70, 191
Urallı, Salih C.6:1119
Uran, Fatin C.6:1061
Uranos C.1:104
Urartu(lar) C.1:25, 59, 78, 123, 124, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 183, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208. C.2:230, 233, 234, 235, 242, 251, 369, 389
Ura-Tarhundas C.1:125
2.Urbain C.3:577
Urballai C.1:131
Urban C.3:496. C.4:655
2.Urbanus C.3:473
Urfa Bkz. Edessa C.1:140, 165. C.3:460, 471, 553, 567, 568, 574, 576, 584, 588, 589, 593, 623, 624. C.4:630. C.5:956, 957, 966, 993
— Rızvaniye Medresesi C.5:861
Urhi-Teşup (3.Murşili) C.1:42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 55, 56, 57, 119
Urikki C.1:130, 131
Ur-kapısı C.4:706, 711
Urkiş C.1:104
Urla Bkz. Klazomenai C.2:214. C.5:958, 979
Urma C.1:108
Urmiye C.1:140, 148, 155, 156, 157, 159, 166 168, 169, 170, 176, 180, 181, 182, 185, 196. C.3:566. C.4:704
Urnammu C.1:71
Uroş C.3:472, 492
Urpalla C.2:236, 237, 243, 244
Ursa C.1:170. C.2:234
Urşu C.1:29, 63
Uruatri C.1:149, 150, 154
Uruk C.1:103
Urzana C.1:166, 168, 170
Ustrumca C.4:706
Uşak C.3:537, 546. C.5:911, 913, 971, 972, 976, 979, 993. C.6:1141
Uşaklıgil, Halit Ziya C.5:1037
Uşhitti C.1:131
Uşi C.4:759
Uşkara C.1:170
Uşnu C.1:156, 181
Uşpilulume C.1:123, 129
Uşpina C.1:155
Uşşaklı, İnal C.6:1062
Utrillo C.6:1137
Utupurşi C.1:156
Uwa C.1:102
Uygur C.3:606. C.5:931, 1001. C.6:1066, 1067
Uygur, Burhan C.6:1140, 1147
Uyuz Bey C.4:658
Uyvar C.4:678, 690, 692
Uzuncaburç Bkz. Diokaiserea C.1:49. C.3:531
Uzun Hasan C.3:599, 614, 624. C.4:629, 630, 631, 636, 637, 657, 658, 820

Ü
Üçayak C.3:552
Üç Kümbetler C.3:572
Üç-Ok Türkmenleri C.3:606, 617. C.4:642
Ülken, Hilmi Ziya C.6:1128
Ülkü, Falih C.5:1034, 1038
Ümit Burnu C.4:671
Ünal, Bekir İhsan C.6:1049
Ünaydın, Ruşen Eşref C.5:1039
Ünsal, Behçet C.5:1032. C.6:1045
Ünye C.4:777, 782
Ürdün C.1:12
Üren, Eşref C.6:1112, 1119
Ürgüp C.1:124
— Damsa Köyü, Taşkın Paşa Camisi C.5:906, 911
Ürguplü Hayri Efendi C.5:1035
Ürgüplü, Suat Hayri C.5:987
Üsküb/p C.3:480, 487. C.4:647, 657
Üsküdar C.3:448, 459, 464, 473, 575. C.4:629, 659, 663, 683, 704, 737, 746, 778, 783. C.5:992, 1034, 1036, 1037. C.6:1091, 1099
Üstaz Hüsrev C.4:810
Üveys (Leys) C.3:616, 624. C.4:632

V
Vaç Bkz. Vayçen C.4:667, 668, 678
Vaftizci Yahya C.3:523
Vahuka C.2:273
Valens C.2:350, 351, 361. C.3:421, 423, 435, 451, 508
Valens (Bozdoğan) Sukemeri C.3:515, 521, 524
1.Valentinianus C.2:349, 351, 361
2.Valentinianus C.2:351, 361. C.3:519
Valerianus C.2:341, 342, 346, 361
Valeri, Salvatore C.6:1080, 1086, 1087
Valerius Diocles C.2:344
Valpo C.4:667
Valveş Bkz. Alyattes C.2:257
Vallury, Alexandre C.5:865, 1028, 1029, 1030, 1038. C.6:1085, 1086, 1087.
Van Bkz. Tuşpa C.1:142, 146, 147, 148, 161, 162, 165, 166, 172, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 190, 194, 196, 200, 202, 208. C.2:230, 235. C.3:567, 593. C.4:634, 635, 637, 675, 683, 703, 763, 765, 769. C.5:993. C.6:1072
— Bölgesi C.1:131, 142, 154, 164, 183, 185, 205. C.3:567
— Gölü C.1:25, 123, 140, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 157, 159, 161, 162, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190. C.3:566. C.4:632, 634, 637, 824. C.5:842
— Hüsrev Paşa Camisi C.5:844
— Kalesi C.1:129, 131, 140, 142, 143, 145, 146, 148, 152, 154, 155, 156, 159, 160, 161, 163, 188, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 205
— Müzesi C.1:147, 156, 197, 198, 200, 202
— Ovası C.1:142, 143, 152, 154, 159, 160, 174, 177, 180, 181 182, 183, 185, 186, 194, 196
— Ulu Cami C.4:637, 820
Van Albert C.4:660
Vandal(lar) C.2:340. C.3:436, 438
Van Mour, Jean-Baptiste C.6:1080
Van Treberersfureg, Adolf Treberer C.6:1122
Vanlı, Şevki C.6:1061
Vanlov, Carla C.6:1080
Vapurciyan, Hamıtyarı C.6:1058
Varadin C.4:693, 696, 697, 702, 707
Varat C.4:667, 696
Vardar Bkz. Aksios C.2:281. C.3:465, 483. C.4:644
— Yenicesi C.4:652
Varınca, Adnan C.6:1133
Varlık, Utku C.6:1133, 1141, 1144
Varna C.3:445, 495, 614. C.4:653, 654, 698, 711, 712, 779
Varsak C.3:618. C.4:658Q
Varto C.1:148, 162, 183, 184
Varuna C.1:34, 79
Varvar Ali Paşa C.4:687
Vasak Pahlavuni C.3:566
Vasil C.3:567
Vaspurakan C.3:566
Vatia, Publius Servilius C.2:309
Vatikan C.2:376, 401, 407. C.4:663
Vayçen Bkz. Vaç C.4:692
Vecihi C.6:1107
Vedat Bey Bkz. Tek, Vedat
Vedius C.2:415. C.3:425
Vehbi C.5:946
Vehsudan C.3:566
Veii C.2:354, 412
Velbujd C.3:489
Veli Can C.5:941. C.6:1071
Velid C.4:805
1.Velid C.3:446
Velika Çeklot C.4:697
Velioğlu, Süleyman C.6:1141
Veliyüddin Efendi C.4:709
Velleius Paterculus C.2:317,360
Venedik C.3:451, 460, 472, 475, 476, 477, 480, 481, 483, 484, 486, 487, 488, 491, 492, 493, 495, 496, 500, 519, 535, 588, 600, 602, 623. C.4:629, 647, 648, 650, 654, 657, 658, 659, 661, 667, 669, 670, 674, 675, 684, 688, 690, 691, 693, 695, 696, 697, 701, 702. C.5:902, 932, 1029. C.6:1071, 1079, 1134
Venedikli(ler) C.3:472, 481, 491, 493, 495, 614. C.4:629, 652, 654, 656, 657, 659, 660, 661, 665, 669, 670, 674, 684, 685, 687, 688, 689, 693, 696, 697, 701, 702, 703, 721
Venedikli Mastori Pavli C.5:931
Venizelos C.5:974
Venturi, Lionello C.6:1130
Venus C.2:401
Veronalı Matteo de Pasti C.5:931
Versailles C.5:967
Versinikaia C.3:451
Vespasianus C.2:319, 334, 335, 337, 354, 361. C.3:426
Vesta C.2:318, 331
Vetulonia C.2:412
Vezirköprü C.5:839
— Ayşe Hanım Hamamı C.5:856
— Fazıl Ahmed Paşa Medresesi C.5:854
— Kale Camisi C.5:856
— Köprülüler Konağı C.5:857
— Taşkale Camisi C.5:853
— Taşkale Hamamı C.5:856
Vezüv C.2:412
Via Egnatia C.2:300
Via Sebaste C.2:330
Victoria C.2:355
Vidin C.3:465, 492. C.4:653, 695, 705, 706, 707, 711
Vidinli Ali Ağa C.4:707
Viennensis C.2:347
Vietti, Violi C.6:1045
2.Wilhelm C.4:756
Villanova C.2:412. C.3:426
Viranşehir C.3:553, 582, 607
Vişegrad C.4:667, 677, 678, 692
Vitellius C.2:334, 361
Vitruvius C.2:240, 371, 385, 386, 391, 394, 402
Viyana C.2:376, 383, 396, 401. C.3:556. C.4:666, 671, 676, 689, 691, 692, 693, 749. C.5:842, 865, 1031. C.6:1081, 1083, 1102
Vize (Bizye) C.3:532, 533, 540, 542. C.4:644
— Ayasofya C.3:540, 542
Vizigot(lar) C.2:351. C.3:435, 438, 442, 451
Vladimir C.3:458, 459, 464, 465

scanfan

Vladislas C.4:653
Vluyn C.1:120
Volga C.4:672, 673
3.Vologases C.2:333, 337, 338
Voniçe C.4:702
Vorgoraç C.4:697
Vorhölzer, A. C.6:1045
Vukan C.3:480
Vural, Oral C.6:1061

W
Wagner, Bernard C.6:1045
Wagner, Martin C.6:1045, 1049
Walpa-Runtiyas C.1:129
Walter, Jean C.6:1045
Walwaziti C.1:44, 98
Warpalawas C.1:131, 136
Warşama C.1:23, 119
Washington C.3:556, 558. C.5:932
Waşşukani C.1:34, 38, 39
Waşşurme (Waşşurma) C.1:131
Welf C.3:477
Wiesbaden C.1:120. C.2:228, 361
2.Wilhelm C.3:473
Wilson C.5:967
Winkelmann, Johann Joachim C.5:1026
Wiluşa C.1:43
Winckler, H. C.1:24, 26
Wurunkatte C.1:65, 77
Wuruşemu C.1:77

X
Xanthos (Ksantos, Kınık) C.2:231, 232, 248, 249, 285, 291, 317, 364, 379, 380, 381, 383, 401. C.3:538, 546
Xenofanes C.2:265
Xenofon (Ksenofon) C.2:230, 255, 280, 296, 324, 361
Xerxes C.2:274
1.Xerxes (Kserkses, Kşayarşa) C.2:142. C.2:271, 272, 277
3.Xerxes C.2:273

Y
Yağan C.3:574
Yağı-basan C.3:570, 571, 575, 580, 588, 592, 597. C.4:805
Yağı-basan oğulları C.3:614
Yağlıkcı-zâde Mehmed Emin Paşa C.4:709
Yahşi Bey C.3:614. C.4:635, 644
Yahşi Han b. Karaman C.3:613
Yahya Ahmet C.5:1034
Yahya Efendi C.4:681
Yakto C.3:559
Yakub (Ak-Koyunlu beyi) C.4:629, 630
Yakub (Menteşe beyi) C.3:615
1.Yakub Bey C.3:608, 614
2.Yakup Bey C.4:647, 652
Yakub Ece C.4:643
Yakup Şah bin Sultan Ali C.4:829
Yakup Şevki Paşa Bkz.Subaşı, Yakup Şevki
Yakut Arslan C.3:592
Yakuti C.3:567, 588, 593, 595
Yakutü'l-Mustasımi C.5:923
Yalova C.3:488, 533, 542. C.6:1051, 1062, 1142
Yalvaç Bkz. Antiokheia C.2:331, 410, 411, 416. C.3:446. C.4:644, 653
Yamaş, Tanaş C.5:1034
Yanarlar Köyü C.1:94, 120
Yanbolu C.4:644
Yanık C.4:678
Yanıkkale C.4:676, 677 692
Yani Kastriyota C.4:654
Yanoş Zapolya C.4:666
Yanova C.4:690
Yanya C.4:652, 760, 761
Yar Ali C.4:635
Yarhisar C.3:488. C.4:642
Yarımburgaz C.3:533
Yarımca C.5:970
Yarımkale C.3:551
Yariris C.1:125
Yassıada C.3:495
Yassı-Çimen C.3:583
Yassıhöyük Bkz. Gordion C.2:230
Yaş C.4:693, 700, 707, 710, 736
Yaubyan, Nişan C.6:1058
Ya'udi C.1:127
Yavlak Arslan C.3:594, 602. C.4:806
Yavuz Ali Paşa C.4:677, 678
Yavuz Sultan Selim Bkz. 1.Selim C.3:618. C.4:662, 663, 665, 666, 669, 674, 715, 721, 727, 730. C.5:842, 933, 934, 935, 941. C.6:1071
Yavuz, Yıldırım C.5:1035
Yazılıkaya C.1:58, 59, 69, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 94, 114, 120. C.2:240, 244
Yazılıtaş C.1:184
Yazır C.1:66
Yazırhöyük C.1:15
Yedi Ada C.4:738
Yediçikül C.4:711
Yedikule C.3:517, 533. C.4:680
Yeğen Mehmed Paşa C.4:707, 708
Yeğen Osman Paşa C.4:695
Yelboğa en-Nasıri C.3:611, 613, 618
Yemen C.4:671, 672, 673, 714, 759, 764, 765, 770. C.5:942, 1010
Yemişçi Hasan Paşa C.4:677
Yener, Ertur C.6:1061
Yener, Mümtaz C.6:1128
Yenibahçe C.3:551
Yenice Boğazı C.2:285, 308
Yenicekale C.1:65, 67
Yeni Kale C.4:690, 711
Yeniköy C.4:772
Yenipazar C.4:695, 706
Yenişehir C.3:488, 542, 642. C.5:972
— Ovası C.4:660, 663
— Postinpuş Baba Türbesi C.4:826
— Saray Hamamı C.5:837
Yergöği C.4:711
Yerkapı C.1:65
Yerköy C.3:552
Yermuk C.3:442
Yesarizâde Mustafa İzzet Efendi C.5:923
Yeşbeg C.4:629
Yeşilaliç C.1:180, 182, 190, 193, 195, 208
Yeşilırmak Bkz. İris C.2:296, 301. C.3:573, 588. C.4:648
Yeşilköy Bkz. Ayastefanos C.4:757. C.5:1037
Yeşilsu Bkz. Amik C.1:183, 184, 186
Yeşilyuva C.6:1048
Yeter, Hanefi C.6:1133
Yetik, Sami C.6:1084, 1086, 1098, 1100, 1101, 1102, 1104, 1107
Yezdicurd C.4:704
Yezid C.3:444
Yığmatepe C.2:378
Yıl-Boğa C.3:605, 606
Yıldırım Bayezid Bkz. 1.Bayezid C.3:491, 493, 495, 502, 603, 606, 611, 612, 613, 614, 616, 620, 621, 624. C.4:634, 644, 647, 648, 649, 650, 652, 654, 655, 728, 730, 731, 827, 837, 838, 839. C.5:936
Yıldız Hatun C.5:885
Yılmaz, A. C.6:1061
Yoncalı C.1:185
Yontuç, Kenan C.6:1116, 1117
Yorgiadis C.5:1034
Yozgat C.1:19, 94. C.2:237, 238. C.5:966
— Başçavuşoğlu Camisi C.5:861
— Cevahir Ali Efendi Camisi C.5:860
— Çapanoğlu Camisi C.5:860
Yörük C.4:772. C.5:915
Yugoslavya C.5:870, 989
Yuhanna C.3:504
Yukarı Anzav C.1:182
Yukarı Asya C.2:289, 290, 292, 298, 320
Yukarı Dicle C.1:39, 162, 171: C.2:232
Yukarı Fırat C.3:460
Yukarı Germanya C.2:335
Yukarı Mezopotamya C.1:34, 77, 82. C.2:312
Yukarı Sırbistan C.4:644
Yumna Hatun C.3:596
Yunanistan C.1:135, 136. C.2:214, 216, 217, 218, 219, 223, 225, 227, 230, 234, 235, 240, 242, 247, 248, 250, 255, 256, 258 260, 261, 271, 272, 273, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 299, 303, 308, 309, 313, 314, 316, 317, 318, 323, 324, 357, 365, 366, 367, 371, 379, 399, 413. C.3:425, 447, 459, 465, 471, 481, 484, 486, 488, 495, 502, 514, 515, 619. C.4:693, 743; 744, 745, 754, 755, 757, 760, 761, 774, 776. C.5:870, 958, 970, 974, 981, 989, 992, 995, 1026
Yunus C.3:575
Yunus Bey C.4:664
Yunus Emre C.3:587, 622
Yunus Nadi C.6:1111, 1113
Yusuf C.4:630
Yusuf Bey C.3:599
Yusuf Çelebi C.3:611
Yusuf el-Herevî C.5:936
Yusuf Kemal Bey Bkz. Tengirşek, Yusuf Kemal
Yusuf Paşa C.4:684, 685, 688, 700, 701
Yusuf Sinan Paşa C.4:728
Yüce, Hüseyin C.6:1138, 1143
Yüksekova C.1:181

Z
Zababa C.1:77, 80
Zabbaşı C.1:182
Zabunyan, Serkis C.6:1133, 1134, 1140
Zacesne C.4:667
Zadvarya C.4:697
Zagreb C.4:667
Zagros Dağları C.1:155. C.2:268
Zahireddin İli C.3:614
Zahir Ömer C.4:711
Zaim, Turgut C.6:1108, 1112, 1119, 1132, 1138
Zalipuri C.1:97
Zaliyanu C.1:77
Zalpa C.1:26, 27, 28, 56, 63, 64, 120
Zalpuwa C.1:27, 28
Zama C.2:299
Zamantı C.3:575, 580, 606
Zannanza C.1:38; 39
Zanta C.4:656
Zap Suyu C.1:169, 182, 185
Zara C.1:113. C.3:480
Zaraduştra (Zerdüşt) C.2:276
Zarnata C.4:693
Zaro Ağa C.6:1095
Zarzecki, Y.Warnia C.6:1080, 1086, 1087
Zaşhapuna C.1:77
Zâtu's-Savarî C.3:444
Zefyrion C.2:285
Zela (Zile) C.2:296, 314, 315; 361
Zelot(lar) C.3:487, 490
Zemun (Zemlin) C.4:666, 693, 696
Zengi b.Aksungur C.3:595
Zengi(ler) C.4:812. C.5:885, 888, 924
Zeniketes C.2:310
Zeno C.3:422
Zenobia C.2:341, 342
Zenon C.2:331. C.3:436, 437, 437, 438, 509, 543, 544, 553
Zenta C.4:697
Zerinvar (Yeni Kale) C.4:690
Zernaki Tepe C.1:171, 184, 190. C.2:389
Zeta C.3:466
Zeus C.1:78, 102, 104, 115. C.2:237, 259, 287, 322, 323, 367, 376, 390, 395, 400, 410. C.3:427
— Basileos C.2:235
— Karius C.2:218
— Tapınağı C.2:393, 399, 409, 411.
C.3:531, 544, 545, 546
Zeydiyye C.4:673
Zeylan Deresi C.1:171
Zeyneddin C.3:596
Zeyneddin Karaca Bey C.3:605, 606
Zeynelhac C.3:613
Zeynep Hanım C.6:1096
Zeytinbağı Bkz. Tirilye C.3:533
Ziaelas C.2:296, 298, 360
Zibatra (Zibetra) Bkz. Doğanşehir C.3:454, 456, 574
2.Zidanta C.1:32
Zidvatoruk C.4:678
Zihen C.4:644
Zikirtu C.1:169
Zikkaratta C.1:101
Zile C.1:36. C.2:230
Zimzım Dağı C.1:180, 191
Zincirli Bkz. Sam'al C.1:97, 124, 126, 127, 129, 132, 133, 135, 136
Zintuhi C.1:77
Zipoites C.2:290, 295, 360
Zippalanda C.1:57, 77, 80
Ziştovi C.4:736
Zithariya C.1:64, 65
Zivin C.1:184
Zivistan C.1:181, 194, 208
Ziviye C.1:182
Ziya (mimar) C.5:1034
Ziya (ressam) C.6:1089; 1106
Ziyaeddin Gazi C.3:570
Ziya Paşa C.4:792, 793
Zoe C.3:456, 457, 458, 459, 462, 464, 465, 466, 509, 523, 528
Zofyros C.2:273
Zonaras C.3:502
Zonaro, Fausto C.6:1080, 1081, 1087
Zonguldak C.5:996. C.6:1061
Zorlu, Fatin Rüştü C.5:986
Zosimos C.2:360
Zukki C.1:100
Zu'l-karneyn C.3:575, 597
Zurnazen Mustafa Paşa C.4:687
Zuru C.1:31, 32
Zuwappi C.1:76
Zuzumaru C.1:191
Zübeyde Hanım C.5:954, 1040. C.6:1048
Zünnun C.3:570, 575, 580

scanfan

FOTOĞRAF KAYNAKLARI

Gültekin Çizgen

S. 14 tamamı. *S. 15* sol. *S. 20* sağ üst. *S. 21* sol üst, sol orta, sol alt, sağ alt. *S. 27* sol üst ve alt. *S. 34. S. 36. S. 39. S. 47. S. 55. S. 58* sağ üst. *S. 59* sol üst, sağ. *S. 60* sol. *S. 62. S. 63* sol üst ve alt. *S. 65* üst. *S. 68* sağ üst. *S. 69* alt. *S. 73. S. 76. S. 80* sağ. *S. 81* sol üst, sağ üst, sağ alt. *S. 84. S. 85. S. 88. S. 89. S. 92. S. 93. S. 106. S. 107.* sol üst, sol alt, sağ üst, sağ orta. *S. 110* tamamı. *S. 113* sağ üst, sağ orta. *S. 114* sol üst, sol alt, sağ üst. *S. 116* sol. *S. 129* alt.*S. 142* üst. *S. 146* sağ. *S. 160* sağ üst. *S. 176* sağ alt. *S. 197* sol alt. *S. 203* sağ üst. sağ alt. *S. 206* sol üst, sağ. *S. 207. S. 219* sağ. *S. 221* alt. *S. 223. S. 243* sol alt. sağ alt. *S. 244* sol üst, *S. 249. S. 270* sol alt. *S. 271* sol. *S. 297* sol üst. *S. 304* tamamı. *S. 322* sol üst. *S. 329* sağ üst. *S. 331* sağ. *S. 366* sağ üst. *S. 367* alt. *S. 369* sağ. *S. 370* sol alt, sağ alt. *S. 372. S. 373* tamamı. *S. 374* sol alt. *S. 376* sol üst. *S. 381* sağ orta, sağ alt. *S. 382* sol üst, sol alt. *S. 384* sol, orta, sağ üst. *S. 385* tamamı. *S. 386* sol üst, sağ alt. *S. 387* tamamı. *S. 388* sol üst, sol alt, sağ üst. *S. 389* sol orta. *S. 390* sol üst, sağ üst. *S. 391* sol üst, sağ üst. *S. 392* tamamı. *S. 393* sol alt, sağ. *S. 394* sol üst, sağ üst. *S. 397* sol üst, sağ üst, sağ alt. *S. 398* sağ orta *S. 399* sol üst, sol orta, sol alt. *S. 401* tamamı. *S. 403* tamamı. *S. 407* sol üst, sol alt. *S. 409* tamamı. *S. 411* tamamı. *S. 413* sol üst, alt. *S. 414* sol alt, sağ üst, sağ alt. *S. 415* sol üst. *S. 416* üst. *S. 421* alt. *S. 422* alt. *S. 423* sol üst, sol alt, sağ üst. *S. 424* sol üst, sol alt. *S. 425* alt. *S. 426* sol üst, sağ üst, sağ alt. *S. 430. S. 437* sağ üst. *S. 488. S. 497. S. 500. S. 516* sol üst. *S. 517* orta, sağ. *S. 518* sağ alt. *S. 520* sağ alt. *S. 524* sağ üst : *S. 525* sol üst, sol alt, sağ üst. *S. 527* üst. *S. 529* sol üst, sağ üst, orta . *S. 533* sağ alt *S. 535* sol alt. *S. 536* sağ alt. *S. 537* sol üst. *S. 543* orta. *S. 545* sol üst, sol orta, sağ üst. *S. 548* sol orta alt. *S. 553* sağ alt. *S. 555* sağ alt. *S. 556* sağ üst. *S. 557* tamamı. *S. 568* tamamı. *S. 569. S. 572* tamamı. *S. 573. S. 585* tamamı. *S. 586. S. 587* sağ alt. *S. 619. S. 630. S. 645* sağ. *S. 648* sol, sağ alt. *S. 650* sağ üst. *S. 652* sol. *S. 654* sol üst. *S. 655* sağ. *S. 657. S. 660* sol üst, sol alt. *S. 662* sağ. *S. 665. S. 667* sol alt, sağ. *S. 669* sol üst, sol alt. *S. 671. S. 673* tamamı. *S. 679* sol üst, sağ üst. *S. 681* sol. *S. 682. S. 684. S. 695. S. 698* tamamı. *S. 705. S. 708* sağ. *S. 723. S. 729 . S. 735. S. 736* üst orta. *S. 738* sol üst. *S. 759* sol üst. *S. 769. S. 770. S. 771. S. 772. S. 773. S. 774 S. 775 S. 776. S. 777. S. 778. S. 779. S. 780. S. 781. S. 782. S. 783. S. 784. S. 785. S. 787. S. 788. S. 789. S. 790* tamamı. *S. 791* tamamı. *S. 792. S. 793* tamamı. *S. 794. S. 795* tamamı. *S. 796. S. 797. S. 798* tamamı. *S. 799* tamamı. *S. 800. S. 805* sol üst. *S. 807* sol üst. *S. 809* sol üst. *S. 810* sol üst. *S. 814* sol alt. *S. 817* sol alt, sağ alt. *S. 820* sol, sağ alt. *S. 821* sol alt. *S. 823* sol üst. *S. 829* üst. *S. 831* sağ orta *S. 837* sağ üst. *S. 838* sağ alt. *S. 839* sol orta, sağ alt. *S. 845* sol üst. *S. 852* sağ alt. *S. 858* sol üst. *S. 869. S. 874. S. 883* tamamı. *S. 885* sol üst, sol alt, üst orta sağ üst. *S. 887. S. 888. S. 889* alt. *S. 890* üst. *S. 891* üst. *S. 892* alt. *S. 893. S. 894* sol üst, sağ üst. *S. 896* sağ alt. *S. 897* sol alt. *S. 901* sağ üst. *S. 902* sol üst. *S. 906* sağ. *S. 908* sol üst, sağ alt. *S. 929. S. 933. S. 934. S. 935. S. 936. S. 937. S. 942. S. 943. S. 944. S. 945. S. 946. S. 947. S. 949. S.*

scanfan

1036 üst. S. 1040 tamamı. S. 1047 tamamı. S. 1048 üst. S. 1063 sol üst. S. 1077 tamamı. S. 1083. S. 1084. S. 1085. S. 1088 sağ üst, alt. S. 1090 sol alt, sağ alt. S. 1091 S. 1093 S. 1094 tamamı. S. 1095. S. 1098. S. 1100. S. 1101. S. 1103 tamamı S. 1104 sağ üst. S. 1106. S. 1114. S. 1115. S. 1116 sol üst, sol alt, sağ üst. S. 1119. S. 1120. S. 1123 sol alt. S. 1125. S. 1126 tamamı. S. 1127. S. 1128. S. 1129. S. 1130 sağ. S. 1132 sol üst, sağ alt. S. 1135. S. 1136. S. 1137. S. 1139 tamamı. S. 1140. S. 1141 sol alt. S. 1142. S. 1143 tamamı. S. 1144 tamamı. S. 1145 sağ üst, sağ alt. S. 1146 sol üst, üst orta sol, üst sağ. S. 1147 tamamı.

ABC Ajansı

S. 58 sol üst. S. 65 alt. S. 77. S. 80 sol. S. 113 sol üst, sağ alt. S. 115. S. 116 sağ. S. 118 sol alt, sağ üst, sağ alt. S. 119. S. 125 tamamı. S. 128. S. 133 tamamı. S. 134. S. 136. S. 137. S. 139. S. 157 sol üst. S. 158 sol. S. 160 sol. S. 234. S. 237. S. 240 üst. S. 241 sol üst, sol orta. S. 242 sol üst, sağ alt. S. 244 sağ üst. S. 301. S. 369 sol. S. 380 sağ. S. 381 sol üst, sol alt, sağ üst. S. 397 sol alt. S. 398 sol üst, sol alt, sağ üst. S. 399 sağ üst. S. 405 üst. S. 408 sağ üst. S. 410 sağ alt. S. 412 üst. S. 415 alt. S. 421 üst. S. 423 sağ alt. S. 424 sağ orta. S. 426 sol alt. S. 427. S. 440 üst. S. 503. S. 508. S. 509. S. 520. sağ üst. S. 525 sağ alt. S. 530 tamamı. S. 531 tamamı. S. 532 sağ üst. S. 543 üst orta. S. 549 sol üst. S. 552 sol üst, sağ üst. S. 553 sol üst, sol alt, sağ üst. S. 556 alt. S. 574. S. 577. S.578 tamamı. S. 579 tamamı. S. 580. S. 582. S. 583 üst. S. 584 sağ. S. 587 sol. S. 603 alt. S. 605. S. 608. S. 609. S. 612. S. 620. S. 621. S. 633. S. 641. S. 652 sağ üst. S. 654 alt. S. 669 üst orta, sağ üst, sağ alt. S. 675 tamamı. S. 676 sağ üst. S. 702. S. 703. S. 706. S. 710 sol üst. S. 714. S. 715. S. 716 tamamı. S. 718. S. 719. S. 720. S. 721. S. 724. S. 727. S. 733. S. 736 sol üst, alt. S. 748. S. 749. S. 752 tamamı. S. 801. S. 812. sağ üst. S. 814 üst orta, sol orta. S. 821 sağ alt. S. 823 sağ üst. S. 825 sol orta alt. S. 827 sol alt. S. 829 sağ alt. S 831 sol üst, sağ alt. S. 832 sağ. S. 841 sol üst, sol orta üst, sol orta alt, sağ orta, sağ alt. S. 842 sol alt. S. 843 sağ üst. S. 849. S. 857. S. 858 sağ alt. S. 859 sağ üst, sağ alt. S. 860. S. 861. S. 867. S. 881. S. 884 sol üst. S. 885 sağ alt. S. 886 sağ üst. S. 895 sol üst, sol alt. S. 900 sol. S. 908 sol alt. S. 909. S. 910 sol üst, sol alt, sağ. S. 911 sol. S. 948. S. 950. S. 951. S. 1032 alt. S. 1033 sol alt, sağ alt. S. 1045. S. 1046. S. 1050. S. 1053. sağ alt. S. 1058 alt.

Vefa Ülkü

S. 20 sağ alt. S. 47 sol üst. S. 121. S. 347. S. 428 sol üst. S. 437 sağ alt. S. 516 sol alt. S. 538 sağ orta sol. S. 565. S. 654 sağ üst. S. 655 sol üst. S. 676 sağ alt. S. 679 sol alt, sağ alt. S. 681 sağ alt. S. 685. S. 692. S. 700 üst. S. 710 sol alt. S. 754. S. 757. S. 759 üst orta. S. 763 üst. S. 764 tamamı. S. 765 alt. S. 819 orta alt. S. 840 sağ alt. S. 865 sağ alt. S. 892 üst. S. 894 sağ üst. S. 897 sağ üst, sağ alt. S. 902 sağ üst, sol alt, sağ alt. S. 903. S. 904. S. 905. S. 906 sol üst, sol alt. S. 956. S. 957. S. 961. S. 962. S. 963. S. 979 tamamı. S. 980. S. 982. S. 984. S. 994.

Alpay Pasinli

S. 216 alt. S. 220. S. 221 üst. S. 222 sol. S. 282 sağ üst. S. 298 sol üst. S. 303 sağ. S. 306. S. 319. S. 322 sol alt. S. 332 sağ. S. 333 sağ üst. S. 337 sol üst, sol alt. S. 338 tamamı. S. 342. S. 345. S. 346. S. 353. S. 386 sol orta, sol alt. S. 390 sol üst, sağ. S. 394 sol alt, sağ alt. S. 412 alt. S. 424 sağ üst. S. 428 sol alt, sağ alt. S. 437 sol. S. 521. S. 536 sağ orta. S. 537 sağ. S. 538 sağ orta sağ, sağ alt. S. 545 sağ alt.

Oktay Belli

S. 143 alt. S. 144. S. 146. sol alt. S. 148 tamamı. S. 154 tamamı. S. 155 sol üst, sol alt. S. 156 üst, alt orta, sağ alt. S. 157 sol alt, sağ üst, sağ alt. S. 158. sağ üst. S. 160 sağ alt. S. 164 sol alt. S. 165 sağ üst, alt. S. 167 sağ üst, sağ alt. S. 168. S. 169 tamamı. S. 171 sol alt, sağ alt. S. 172 sol üst, sol orta, sol alt. S. 176 sağ üst. S. 177 üst, sol alt. S. 180 sağ üst, sağ orta, sağ alt. S. 181 tamamı. S. 183. S. 184 tamamı. S. 185 tamamı. S. 186. S. 187. S. 189. S. 194 sağ üst. S. 195. S. 197 üst.

Veli Sevin

S. 217 sağ üst. S. 248 üst. S. 258 sağ üst. S. 259 üst. S. 374 sol üst. S. 410 sol üst, sol alt.

Mehmet Özsait

S.282 sağ alt. S. 305. S.328 sağ üst, sağ alt. S.329 sol üst, sol alt, sağ alt. S.331 sol. S. 332 sol. S.410 sağ üst. S. 425 üst.

Turhan Birgili

S. 147. S.156 sol alt. S. 190. S. 194 sol üst. S. 201 sağ üst. S. 243 sağ üst. S. 244 üst orta. S. 377 tamamı. S. 536 üst orta. S. 803 sağ üst. S. 808 sol üst. S. 811 sağ üst. S. 820 sağ orta. S. 830 sağ üst.

Aydemir Gökgöz

S. 366 sağ alt. S. 382 sağ alt. S. 404 tamamı. S. 405 alt. S. 414 sol üst. S. 644 sağ üst, sağ alt. S. 648 sağ üst. S. 652 sağ alt. S. 664. S. 667 sol üst. S. 677 tamamı. S. 680 tamamı. S. 681 sağ üst. S. 699. S. 710 sağ. S. 736 sağ üst. S. 737. S. 738 alt. S. 739. S. 741 tamamı. S. 743 sol. S. 744. S. 756. S. 765. sağ üst. S. 846 üst. S. 850 alt. S. 851. S. 852 sol üst.

Zeki Sönmez

S. 583 alt. S. 584 sol. S. 616. S. 803 sol üst, sağ alt. S. 804 sol alt, alt orta, sağ alt. S. 805 sağ üst, sağ alt. S. 806 üst orta, sağ üst, sol alt. S. 807 sağ üst, sol alt. S. 808 sağ orta. S. 809 orta sağ üst, orta sağ alt, sağ üst, sağ alt. S. 810 sol alt, sağ üst. S. 811 sol üst. S. 812 sol üst, sol orta, sol alt, sağ alt. S. 813 sol orta alt sol, sol orta alt sağ, sol alt, sağ üst. S. 814 sağ orta. S. 815 sol alt, sağ üst, sağ orta, sağ alt. S. 816 tamamı. S. 817 sol üst, sol orta, orta üst, orta alt, sağ üst. S. 818 tamamı. S. 819 sol üst, üst orta, sağ üst, orta üst, sol alt. S. 820 sağ üst. S. 821 sol üst, üst orta, sağ üst. S. 822 tamamı. S. 823 alt orta. S. 824 tamamı. S. 825 sol üst, sol alt, sağ üst. S. 826 tamamı. S. 827 sağ üst, sağ alt. S. 829 sol alt. S. 830 sol üst, sol alt, sağ alt. S. 831 sol orta, sol alt, sağ üst. S. 837 sol üst, üst orta, sol orta, sol alt, sağ alt. S. 838 sağ üst, sol alt. S. 839 sol alt. S. 841 sol alt, sağ üst.S. 842 sağ üst, sağ alt. S. 843 sol üst, sağ alt. S. 844 sol alt, sağ üst. S. 845 sol alt, sağ orta, sağ alt. S. 846 alt. S. 852 sol alt. S. 853 tamamı. S. 854 tamamı. S. 855 tamamı. S. 856 tamamı. S. 858 sağ üst, sol alt. S. 859 sol alt. S. 862 tamamı . S. 863 tamamı. S. 865 üst, sol alt. S. 866 tamamı. S. 868. S. 870. S. 871 tamamı. S. 872 tamamı. S. 873.S. 875 tamamı.

Yılmaz Kâini

S. 524 sol alt. S. 527 alt. S. 529 alt. S. 533 sağ orta. S. 534 sol üst, sol alt, sağ alt. S. 535 alt orta.

Sabahattin Türkoğlu

S. 363. S. 369 orta. S. 408 sol alt. S. 413 sağ üst. S. 428 sağ üst. s. 429 tamamı.

scanfan

Sümer Atasoy

S. 217 sağ alt. *S. 321 S. 336* sol alt, sağ. *S. 383. S. 386* sağ üst. *S. 395. S. 402. S. 408* sol üst. *S. 422* üst. *S. 424* sağ alt. *S. 520* sol. *S. 536* alt orta.

Hüseyin Olcay

S. 224

Yıldız Demiriz

S. 884 sol alt, sağ. *S. 886.* Sol üst, alt. *S. 889* üst. *S. 890* sol alt, sağ alt. *S. 891* alt. *S. 894* sol alt. *S. 895* sağ üst, sağ alt. *S. 896* sol, sağ üst.*S.897* sol üst. *S. 898* tamamı. *S. 899. S. 900* sağ. *S. 901* sol , sağ alt. *S. 907* sol alt, sağ üst, sağ alt. *S. 908* sağ üst. *S.910* üst orta, alt orta. *S. 911* sağ üst, sağ alt. *S. 915* sol üst, sol alt. *S. 918. S. 920. S. 923* tamamı. *S. 924. S. 925* tamamı. *S. 926* tamamı. *S. 927* tamamı. *S. 928* tamamı.

Haluk Doğanbey

S. 647. S. 668. S. 672. S. 678. S. 683. S. 707. S. 745.

Coşar Şilliler

S. 655 sol alt. *S. 660* sağ. *S. 663. S. 686. S. 694. S. 696* tamamı. *S. 700* alt. *S. 709. S. 740. S. 747* tamamı. *S. 751* alt. *S. 755* sağ üst. *S.759* sol alt.

Metin Sözen - Muharrem Hilmi Şenalp

S. 1027 tamamı. *S. 1028* tamamı. *S. 1029* tamamı. *S. 1030* tamamı. *S. 1031* tamamı. *S. 1032* sol üst, sağ üst. *S. 1033* sol üst, sağ üst. *S. 1034* tamamı. *S. 1035* tamamı. *S. 1036* sol alt, alt orta, sağ alt. *S. 1037* tamamı. *S. 1038* tamamı. *S. 1039* tamamı. *S. 1048* alt. *S. 1049. S. 1050* üst. *S. 1051. S. 1052. S. 1054. S. 1055* tamamı. *S. 1056* alt. *S. 1057* tamamı. *S. 1059* sol üst, sağ üst. *S.1061* üst. *S. 1063* sol alt. *S. 1064.*

Reşit Soley

S. 1026. S. 1053 üst, sol alt. *S. 1056* üst. *S. 1058. S. 1059* sol alt, sağ alt. *S. 1060* tamamı. *S. 1061* alt. *S. 1062* tamamı. *S. 1063* sağ üst, sağ alt.

İst. Üniv. Ed. Fak. Bizans Sanatı Ana Bilim Dalı Arşivi

S. 505 . S. 513. S. 517 sol. *S. 524* sol üst. *S. 532* sol üst, sağ alt. *S. 533* sol üst, sağ üst. *S. 543* sol orta. *S.535* sağ üst, sağ alt. *S. 536* sol, sağ üst. *S. 538* sağ üst, *S. 540* sağ üst. *S. 542* üst. *S. 543* sol üst, sol orta, sol alt. *S. 544* sağ orta. *S. 545* sol alt. *S. 548* sol üst, sol orta üst, sol alt, sağ orta üst, sağ orta alt, sağ alt. *S. 549* sol alt. sağ üst, sağ orta, sağ alt. *S.550* sol üst, sol alt, sağ üst. *S. 551* tamamı. *S. 552* sol alt, sağ alt. *S. 553* sol orta, alt orta. *S. 554* orta üst, orta, sağ üst, sağ orta. *S. 555*sağ orta,*S. 556* sol üst. *S. 558* sol alt, sağ alt. *S. 559* tamamı. *S. 560* tamamı. *S. 561* tamamı.

Yukarıdaki fotoğrafların dışında kalanlar Görsel Yayınlar Arşivi ve çeşitli özel koleksiyonlara aittir.

scanfan